Bundel van de Politieke Avond van 19 oktober 2021

Agenda bijlagen

Agenda Politieke Avond 19 oktober 2021_.pdf

A - RAADZAAL

A.1 19.30-20.15 - Presentatie ontwikkelingsplan Bouw- en opslagruimte - ronde tafel

De verenigingen vragen aandacht voor de behoefte aan een bouw- en opslagruimte (ten behoeve van decorstukken, praalwagens, decoratie en meer).

0. Behandeladvies Presentatie ontwikkelingsplan Bouw en Opslagruimte.docx

Presentatie ontwikkelingsplan Bouw- en opslagruimte gemeenteraad 19 okt.pdf

A.2 20.20 - 21.20 - Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven - ronde tafel

Filmpje met informatie vooraf: https://www.youtube.com/watch?v=lnmIRZS9a3E

Duiven wil in 2050 een economie hebben zonder afval waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen (circulaire economie). Kan de gemeenteraad instemmen met de voorgestelde route om dit te bereiken?

0. Behandeladvies Routekaart circulariteit gemeente Duiven.docx

1a. Raadsvoorstel Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven - getekend.pdf

1b. Raadsvoorstel Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven - 201529490_1.docx

2. Concept Raadsbesluit Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven - 201529561_1.docx

Bijlage - Routekaart Circulariteit Duiven en Westervoort d.d. 16-9-2021 - 201529471.pdf

PPT Presentatie CE routekaart t.b.v raadsvergadering.cleaned.pdf

Filmpje met informatie vooraf.

Vragen fractie PvdA Duiven - Routekaart Circulariteit gem Duiven - 19 okt 2021 met antwoorden.docx

A.3 21.25 - 22.30 - Meer-Jaren-Programma-Begroting - ronde tafel

In de meer-jaren-programma-begroting staan de financiële keuzes voor 2022 met een doorkijk tot 2025. Het is ook de financiële uitwerking van de Voorjaarsnota (tijdens de voorjaarsnota zijn voor de zomer alle bestaande en nieuwe plannen voor 2022 besproken).

0. Behandeladvies Meerjarenbegroting 2022-2025 gemeente Duiven.docx

1a. Raadsvoorstel Meerjarenprogrammabegroting gemeente Duiven 2022-2025 - getekend.pdf

1b. Raadsvoorstel Meerjarenprogrammabegroting gemeente Duiven 2022-2025 - 201528890_1.docx

2. Concept Raadsbesluit Meerjarenprogrammabegroting gemeente Duiven 2022-2025 - 201528905_1_1.docx

Bijlage - Concept-Meerjarenbegroting 2022-2025.pdf

Vragen GroenLinks Meer-Jaren-Programma-Begroting.docx

Vragen LA - Begroting 2022-2025 gemeente Duiven - 19 oktober.docx

Vragen PvdA Duiven - MJB - politieke Avond 19 oktober 2021.docx

Vragen DOED - Meerjaren programmabegroting Duiven 2022-2025 - 19 oktober.docx

CDA - Vragen begroting 19 oktober.docx

Zetel Nooijen - vragen begroting 19 oktober .docx

Antwoorden MJPB versie 2.

B - PUBLIEKSRUIMTE

B.1 19.30 - 20.15 - Verbeterplan financiën - ronde tafel

Tijdens deze ronde tafel wordt de gemeenteraad door de ambtelijke organisatie bijgepraat over de voortgang van het verbeterplan om de financiële organisatie te verbeteren.

Behandeladvies verbeterplan financiën. inclusief opbrengstd

Presentatie Financiële functie 1Stroom 2021 19102021.pptx

Opvolging managementletter en accountantsverslag 2020.pdf

Technische vraag DOED met antwoord.docx

B.2 20.20 - 21.20 - Kapitaalversterking Alliander - ronde en debattafel

De energietransitie vraagt aan Alliander grote aanpassingen van het energiesysteem; het elektriciteitsnetwerk moet op veel plekken worden verdubbeld. Alliander vraagt hiertoe kapitaalversterking.

0. Behandeladvies Kapitaalversterking Alliander.docx

1a. Raadsvoorstel Kapitaalversterking Alliander - getekend.pdf

1b. Raadsvoorstel Kapitaalversterking Alliander - 201528599_1.docx

2. Concept Raadsbesluit Kapitaalverserking Allianderd - 201529299_1.docx

Bijlage 1 - 201515321 - verzoek tot versterking kapitaalstructuur Alliander d.d. 31-05-2021.pdf

Bijlage 3 - 201515334 – leningsovereenkomst.pdf

Bijlage 4 - 201515336 – termsheet.pdf

Bijlage 5 - 201515343 – letter of comfort KPMG.pdf

Bijlage 6 - 201515344 – letter of comfort STEK.pdf

Bijlage 7 - 201515325 – presentatie Alliander.pdf

Technische vragen PA DOED.docx

Beantwoording technische vragen DOED inzake Alliander.docx

B.3 21.25 - 22.00 - Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijsakkers 10 Groessen - ronde en debattafel

De gemeenteraad wordt om akkoord gevraagd om drie openbare parkeerplaatsen te verkopen aan een bewoner in Groessen.

0. Behandeladvies Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijksakkers 10 te Groessen.docx

1a. Raadsvoorstel Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijsakkers 10 Groessen - getekend.pdf

1b. Raadsvoorstel Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijsakkers 10 Groessen - 201530068_1.docx

2. Concept Raadsbesluit Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijsakkers 10 Groessen - 201530073_1.docx

Bijlage - Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen.docx

Vragen fractie PvdA Duiven - Onttrekkingsbesluit - 19 okt 2021 met antwoord.docx

B.4 Geluidsopnamen publieksruimte 19 oktober 2021

Gemeente Duiven

Agenda Politieke Avond 19 oktober 2021

Raadzaal	Publieksruimte
Tijdstip: **19.30 – 20:15** Onderwerp: Presentatie ontwikkelingsplan Bouw en Opslagruimte Ronde Tafel Portefeuillehouder: n.v.t. Voorzitter: Carlo Veraart	Tijdstip: **19:30 – 20:15** Onderwerp: Verbeterplan financiën Ronde Tafel Portefeuillehouder: Goossen Voorzitter: Geert-Jan Schrijner
Tijdstip: **20.20 – 21.20** Onderwerp: Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven Ronde Tafel Portefeuillehouder: Tiedink Voorzitter: René Looijs	Tijdstip: **20:20 – 21:20** Onderwerp: Kapitaalversterking Alliander Ronde en Debattafel Portefeuillehouder: Hieltjes Voorzitter: Clemens Koning
Tijdstip: **21.25 – 22.30** Onderwerp: Meer-Jaren-Programma-Begroting Ronde Tafel Portefeuillehouder: Goossen Voorzitter: Henk Albers	Tijdstip: **21.25 – 22:00** Onderwerp: Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen Ronde en Debattafel Portefeuillehouder: Spaargaren Voorzitter: Clemens Koning

Onderwerp	Presentatie ontwikkelingsplan bouw en opslagruimte Dickens festival, Nathalzen en Deurdreiers.		
Ondertitel	De verenigingen vragen aandacht voor de behoefte aan een bouw- en opslagruimte (ten behoeve van decorstukken, praalwagens, decoratie en meer).		
Portefeuillehouder	n.t.b.	Zaaknummer	n.v.t.
Behandelend ambtenaar	n.v.t.		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	Kennisnemen van het ontwikkelplan.		
Historie	Carnaval (de optochten in Groessen en Loo) en het Dickens Festival hebben al vele jaren een vaste plaats in Duiven. Ze dragen bij aan de leefbaarheid in Duiven. Om deze activiteiten nu en in de toekomst op een kwalitatief goede manier te kunnen blijven organiseren, is er behoefte aan een bouw- en opslagruimte. Partijen hebben de handen ineengeslagen en een ontwikkelingsplan opgesteld.		
Termijn	N.v.t.		

Politieke Avond	2 november 2021		Ronde tafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
C. Veraart	W. Bosch	Raadzaal	n.t.b.	45 minuten
Behandeladvies	Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. (Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl).			
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan de ronde tafel. Debattafels zijn voorbehouden aan de politieke fracties. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen			

Opbrengst van de tafel	
Raadsvergadering	n.v.t.

Stichting Dickens in de Liemers – De Deurdreiers – De Nathalzen

Bouw- en opslagloods

Leefbaarheid

11
CV20-18
DE PELITIE ZUUKT NOG EFFE DEUR
LOO GAON DER WEER MET DE PRIJZEN VANDEUR

C.V. DE NATHALZEN

Diep geworteld

- Drie bruisende organisaties:
  - Stichting Dickens in de Liemers
    - Ook: Zorgkanjers en Veteranendag
  - Carnavalsvereniging De Deurdreiers
  - Carnavalsvereniging De Nathalzen
- Samen goed voor jaarlijks circa 40.000 bezoekers

Leefbaarheid onder druk

Wie zijn wij?

DE DEURDREIERS
GROESSEN

C.V. DE NATHALZEN
'T LOO

Dickens
in de Liemers

André Ouendag (Dickens in de Liemers)

Willy Driessen (De Deurdreiers)

Geert Smits (De Deurdreiers)

Rik Booltink (De Nathalzen)

Waar lopen wij tegenaan?

- Tekort aan bouw- en opslagruimte voor de carnavalsverenigingen
- Tekort aan bouw- en opslagruimte voor Stichting Dickens in de Liemers
- Tekort aan bouw- en opslagruimte voor groepen die deelnemen aan de carnavalsoptochten

Wat is de huidige situatie?

- De Deurdreiers: opslag bij leden thuis en tijdelijke locatie in Den Oldenhoek (Groessen)
- Stichting Dickens in de Liemers: maakt gebruik van opslag Den Oldenhoek (Groessen)
- De Nathalzen: opslag bij leden thuis en goedgezinde inwoners en gebruik van commerciële loodsen
- Wagenbouwers: vestigen hun hoop op bedrijven en particulieren met grond

Dickens

Waardoor ontstaat er nú druk?

- Onder meer agrariërs en tuinders beëindigen hun bedrijven
- Ruimtes worden afgebroken (Betuwelijn, A15, etc.)
- Diverse loodsen worden commercieel verhuurd (aan bezitters van caravans, e.d.)
- Stichting Dickens in de Liemers en de carnavalsverenigingen groeien alsmaar door
- De A15-plannen verhinderen voor de hand liggende oplossingen

Hoe nijpend is het?

- *Bar Hippique (Loo): “We doen al meer dan dertig jaar mee aan de optochten in Loo en Groessen, en soms ook in Westervoort. In de begintijd bouwden we altijd op het Valkenhof in Loo. Toen de boerderij daar plaatsmaakte voor woningbouw, zijn we verhuisd naar de schuur van de familie Hooyman. Deze ruimte is afgelopen jaar gesloopt. Alternatieve ruimte is er nog niet. Komt er na ruim dertig jaar een gedwongen einde aan de wagenbouw van Bar Hippique? We hopen natuurlijk van niet. De kinderen van de oprichters van Bar Hippique - de tweede generatie - wil de carnavalstraditie het liefst tot in lengte van jaren voortzetten! Die zorgt voor saamhorigheid en is van grote toegevoegde waarde voor onze dorpen.”*

Nog een noodkreet

- *De Prutsers (Groessen): “In groep 7 van de basisschool hebben we ons eerste wagentje gebouwd. Dat eerste wagentje was een omgebouwde skelter. Gaandeweg zijn onze creaties steeds groter geworden. Daarvoor is bouw- en opslagruimte onmisbaar. Maar daar wringt het ‘m, want de locaties zijn schaars. Onze wagen staat op dit moment geparkeerd in een weiland, we kunnen niet anders want er is geen betaalbare opslag. Voor de bouw hopen we komend jaar weer een beroep te kunnen doen op de familie Putman. Die is zeer gastvrij, maar kan ons niet altijd ruimte garanderen, omdat het bedrijf van de familie de ruimte soms zelf nodig heeft. Het zou eeuwig zonde zijn als we onze wagen moeten verkopen en niet meer kunnen deelnemen aan de prachtige optochten. Bij veel collega-groepen is dat jammer genoeg al het geval.”*

Wat als we niets doen?

- Grotere opslagproblemen als gevolg van verdere sloop loodsen
- Rem op groei van stichting en verenigingen
- Nog meer carnavalsgroepen haken af
- Kortom: de leefbaarheid krijgt een tik

FOCUS ON:
PROBLEMS
SOLUTIONS

Op verkenning

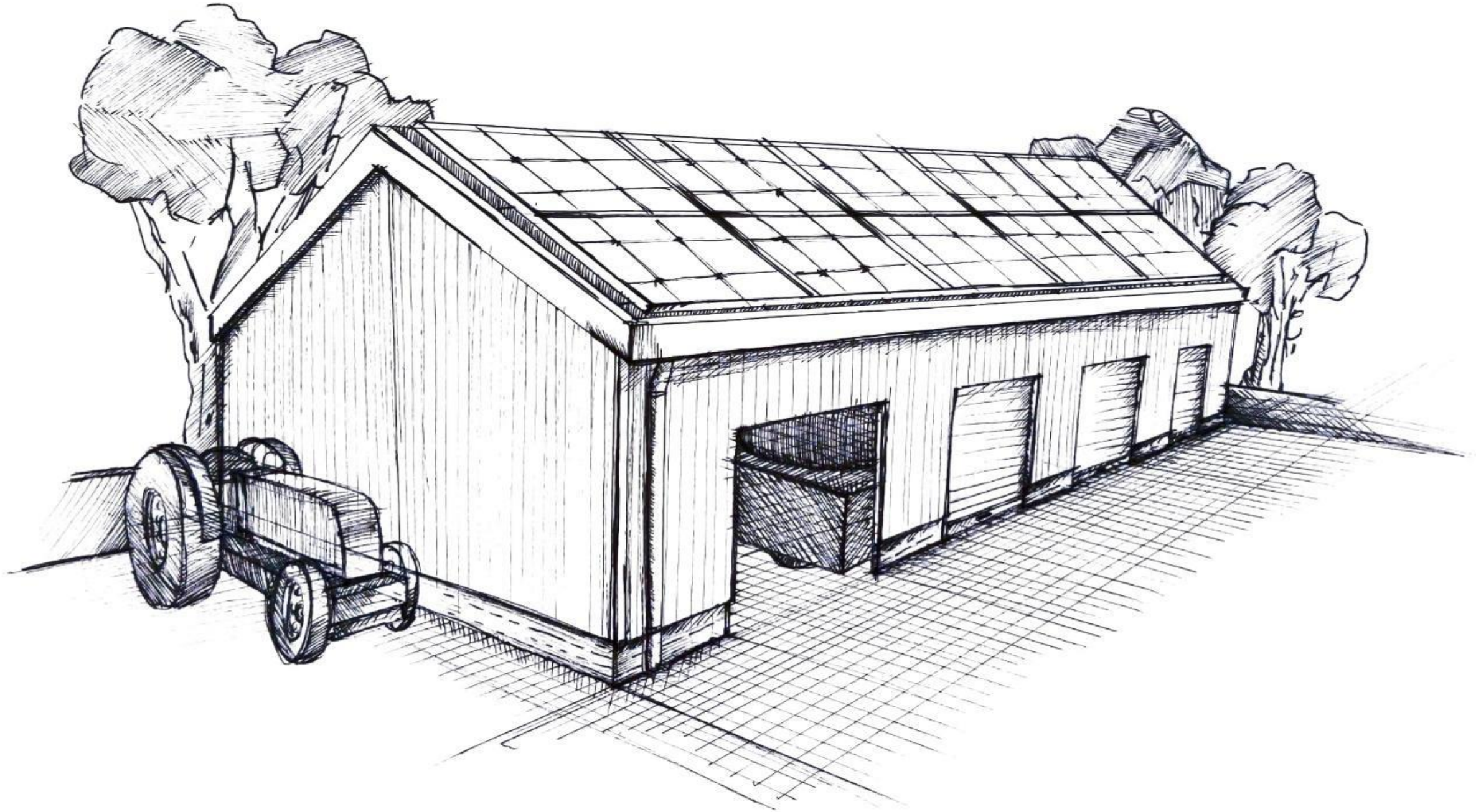
- Inventarisatie
  - Interne meetings met de drie initiatiefnemers
  - Gesprekken met derden: school, trouwe carnavalsgroepen
- Gesprekken met collega-verenigingen uit de Liemers

Onze behoefte

- Een bouw- en opslagloods
  - Structurele oplossing!
- Om te voorzien in de (bouw- en opslag)behoeften van:
  - De drie initiatiefnemers
  - De wagenbouwers
  - Andere lokale organisaties (zonder winstoogmerk)

Concreet

- Een totaal grondoppervlak van circa 3.000 vierkante meter
  - 2.400 vierkante meter bebouwd
    - Circa ¾ voor bouw en opslag van eenheden optocht en creatie van rekwisieten Stichting Dickens in de Liemers
    - Circa ¼ voor (permanente) opslag (gordijnen, decoratie, etc.), sanitair en keuken/ kantine
  - 600 vierkante meter voor parking
- Goede, veilige ontsluiting naar dorpskernen Groessen en Loo én naar Horsterpark Duiven

Samenwerking

- Stichting voor beheer en exploitatie
- Bestuur: vertegenwoordigers van initiatiefnemers en groepen
- Een huishoudelijk reglement
- Een jaarvergadering
- Jaarlijks een bescheiden huurfee (geen woekerbedragen!)

Locatie/ opties

- Vele mogelijkheden/ locaties verkend & opties besproken:
  - Betrekken bestaande ruimte
  - Demontage bestaande bouw/ herbouw op nieuwe locatie
  - Volledige nieuwbouw

- Grote hindernissen
  - Rijkswaterstaat houdt A15-gronden in bezit tót de komst snelweg (belemmering snelle realisatie)
  - Beperkte ruimte
  - Budgetbeperkingen
  - Problemen qua ontsluiting

Voorkeurslocatie

- Molenstraat in Groessen
  - Tegenover Sportpark Heggeakkers
  - Onder hoogspanningsmasten
- Waarom?
- Er is veel en voldoende ruimte voor de plannen
- Een perfecte ontsluiting
- Gunstige ligging: Groessen, Loo en Horsterpark zijn relatief dichtbij
- Praktisch, gelet op aanrijroutes voor optochten in Groessen en Loo. Maximale veiligheid
- Realisatie wellicht al op relatief korte termijn mogelijk

Bekostiging

- Eigen middelen
- Inbreng ondernemers
- Subsidies/ fondsen
- Acties onder/ door leden
- Lening/ hypotheek
- Huurpenning
- Ondersteuning overheid

Wat vragen we aan u?

- Onderkent u het belang van de functie die Stichting Dickens in de Liemers en beide carnavalsverenigingen vervullen ten behoeve van de leefbaarheid?
- Bent u bereid om ons te helpen:
  - Grond onder de hoogspanningsmasten aan de Molenstraat
  - Loods (Molenstraat 14)
  - Ondersteuning bij de procedures voor realisatie
  - Eventueel: financiering
- We gaan er graag met u over in gesprek

Belangen

- Stichting Dickens in de Liemers en carnaval dragen bij aan de leefbaarheid in Duiven, Groessen en Loo
- De bouw- en opslagloods krijgt een multifunctioneel karakter
- Educatief element
- *Wat ook zou mogen meewegen:*
  - *Het probleem hangt voor een groot deel samen met de aanleg van de A15 en Betuwelijn. Het verenigingsleven mag hier niet de dupe van worden!*

LEVEN
IS MEERVOUD VAN
LEF

Loesje

Vragen?

Onderwerp	Routekaart circulariteit voor de gemeente Duiven		
Ondertitel	Duiven wil in 2050 een economie hebben zonder afval waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen (circulaire economie). Kan de gemeenteraad instemmen met de voorgestelde route om dit te bereiken?		
Portefeuillehouder	Tiedink	Zaaknummer	Z/21/085696
Behandelend ambtenaar	Paul Groenen – p.groenen@1stroom.nl		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	De gemeenteraad besluit: 1. Toe te werken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie zoals geformuleerd in de landelijke doelstellingen van het Grondstoffenakkoord. 2. De routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven vast te stellen.		
Historie	In januari 2017 hebben 180 partijen (overheden, onderwijs, bedrijfsleven) in Den Haag het Grondstoffenakkoord ondertekend. Hierin staan afspraken om de Nederlandse economie te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. Het akkoord is ondertekend door zowel partijen uit de overheid als het bedrijfsleven en stelt twee doelen: - Het gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel, metaal) is met 50% gereduceerd in 2030; - Toewerken naar een 100% circulaire economie in 2050. Provincie Gelderland heeft de ambities uit het Nationale Grondstoffenakkoord het omarmt, en haar beleid vertaald in een 'Circulaire Atlas' en een uitvoeringsagenda 'Gelderland circulair 2021-2023' opgesteld Op 17 november 2020 is er een informele avond geweest over dit onderwerp.		
Termijn	Nu wordt de raad gevraagd om in te stemmen met de routekaart. Bij de Voorjaarsnota 2022 zal de raad besluiten over een uitvoeringsprogramma met daarbij ook de financiële middelen. De rijksoverheid wil in 2023 een betrouwbare en onderbouwde meetmethodiek hebben om de voortgang te monitoren. Hierdoor kan het rijksbeleid op onderdelen wijzigen waardoor ook de doelstellingen en opgaves van de routekaart circulariteit zullen worden aangescherpt.		

Politieke Avond	19 oktober		Ronde Tafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
R. Looijs	E.N. Bosscha	Raadzaal	Omgeving	60 minuten
Behandeladvies	Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl. In de routekaart staat de huidige stand van zaken weergegeven. Ook worden er afwegingen en dilemma's weergegeven bij het aanbrengen van focus en het kiezen van het ambitieniveau. Tot slot staat er een inhoudelijke aanpak in om het ambitieniveau te bereiken evenals doelstellingen en aanbevelingen.			

	Bij technische vragen gaat het vaak om verzoeken tot feitelijke informatie (wie/wat/waar) die een ambtenaar kan beantwoorden. Overige vragen (o.a. waarom-vragen) kunnen op de avond zelf worden gesteld. Na de ronde tafel zal de tafelvoorzitter inventariseren of het onderwerp rijp is voor debat, of dat de ronde tafel nog niet afgerond is. Op de (extra) Politieke Avond van 2 november is er ruimte voor een vervolgbehandeling van dit onderwerp.
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan deze ronde tafel. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen

Opbrengst van de tafel	
Raadsvergadering	9 november

ZFE1D55EBE8

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven

Zaak- & documentnr. : Z/21/085696/201529490
Portefeuillehouder : Gemma Tiedink
Opsteller : Paul Groenen
Team : Realisatie & Beheer
Telefoonnr.

Samenvatting

In januari 2017 hebben 180 partijen (overheden, onderwijs, bedrijfsleven) in Den Haag het Grondstoffenakkoord ondertekend. Hierin staan afspraken om de Nederlandse economie te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. Het akkoord is ondertekend door zowel partijen uit de overheid als het bedrijfsleven en stelt twee doelen:

- Het gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel, metaal) is met 50% gereduceerd in 2030;
- Toewerken naar een 100% circulaire economie in 2050.

Een circulaire economie is nodig omdat het significant bijdraagt aan de klimaatdoelstellingen met betrekking tot CO2 reductie. Het geeft kansen voor nieuwe banen en economische groei en maakt ons minder afhankelijk van andere landen voor de import van grondstoffen.

Lokale overheden worden aangemoedigd om de ambities van het Rijk te vertalen in lokaal beleid. Provincie Gelderland heeft haar beleid in een circulaire atlas opgesteld, de Economic Board heeft een investeringsagenda op het gebied van slimme duurzaamheid en de Groene Metropoolregio heeft circulariteit als 1 van de 5 belangrijke maatschappelijke opgaven benoemd.

Deze routekaart (zie bijlage) geeft invulling aan het formuleren van ambities voor de gemeente Duiven. In de voorjaarsnota van 2022 zal het College een uitvoeringsprogramma opstellen en de financiële consequenties hiervan aan de raad voorleggen. Vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma zijn er al activiteiten in gang gezet.

Het Planbureau voor de Leefomgeving wil in 2023 een meetmethodiek af ronden om de voortgang van de circulaire economie te monitoren. Hiermee wordt rond 2025 landelijk beleid herijkt. De routekaart sluit daarop aan, en is daarom opgesteld voor de komend 4 jaar.

De routekaart zet in op 3 actielijnen:

- **Circulair voorbeeldgedrag**: Wat kunnen we als gemeente zelf, in onze projecten en onze bedrijfsvoering.
- **Circulair ondernemen**: Hoe kunnen we lokale bedrijven steunen in de transitie van een lineaire naar een circulaire economie.
- **Circulair consumeren**: Kunnen we onze inwoners helpen met het verkleinen van de ecologische footprint; door bijvoorbeeld afval beter te scheiden, meer delen en producten eerder repareren.

Per actielijn maken we onderscheid in 2 sporen:

1. Zodra **laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen** zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen in welke mate er wordt ingezet op circulariteit. (vooral korte termijn)
2. Er wordt **programmatisch werk** gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten (vooral lange termijn).

Beslispunten

De gemeenteraad besluit:

1. Toe te werken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie zoals geformuleerd in de landelijke doelstellingen van het Grondstoffenakkoord.

2. De routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven vast te stellen.

Aanleiding

- Zonder een circulaire economie, is het realiseren van de CO2 -doelen niet mogelijk. Een volledig circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductiedoelstellingen.

- Gemeenten in Nederland worden aangemoedigd om de ambities van het Rijk op het gebied van circulaire economie te vertalen in lokaal beleid. De gemeente Duiven heeft nog geen doelstellingen vastgesteld op het gebied van circulaire economie.

- Provincie Gelderland heeft de ambities uit het Nationale Grondstoffenakkoord het omarmt, en haar beleid vertaald in een 'Circulaire Atlas' en een uitvoeringsagenda 'Gelderland circulair 2021-2023' opgesteld

- De Groene Metropoolregio heeft circulaire economie als 1 van de 5 belangrijkste maatschappelijke opgaven benoemd, en wil toonaangevend worden in circulair denken en duurzaam handelen.

- Gemeenten zijn verplicht om maatregelen te treffen die substantieel bijdragen aan het terugdringen van de CO2-uitstoot. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat we in Nederland de CO2-uitstoot in 2030 met 49% verminderen vergeleken met 1990. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn. Dit is nodig om de opwarming van de aarde niet verder te laten oplopen dan 1,5 °C.

Planning

Omstreeks 2025 worden de doelstellingen en de opgaves van deze Routekaart Circulariteit aangescherpt, omdat de rijksoverheid (Planbureau voor de Leefomgeving) zichzelf ten doel heeft gesteld om in 2023 te komen met een betrouwbare en onderbouwde meetmethodiek waarmee de voortgang gemonitord kan worden. Dit kan tot gevolg hebben dat het rijksbeleid op onderdelen zal wijzigen.

We maken in de routekaart onderscheid in:

- Laagdrempelige kansen, daar waar energie zit, en met beperkte investeringen resultaat kan worden behaald. Deze zijn over het algemeen voor de korte termijn en hebben een wat kleiner effect.
- Programmatisch werken aan grote clusters van grondstoffen. Deze transitie zal meer tijd vragen, grotere investeringen maar meer effect behalen

In de voorjaarsnota van 2022 wordt een uitvoeringsprogramma voorgelegd. Vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma zijn er al activiteiten in gang gezet. De snelheid van de transitie is mede afhankelijk van structurele financiële bijdrage van het rijk.

Beoogd effect

Met de routekaart wordt richting gegeven aan inwoners, bedrijven en onze eigen organisatie om toe te werken naar een 50% circulaire economie in 2030 en 100% circulaire economie in 2050.

Argumenten

1.1 Zo onderschrijven we het belang dat de rijksoverheid hecht aan het toewerken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie

De routekaart Circulariteit sluit aan bij de landelijke doelstellingen, zoals die zijn vastgelegd in het Grondstoffenakkoord. Deze zijn ook omarmd door de Provincie Gelderland en de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen.

1.2 Een circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductie doelstelling

Zonder een circulaire economie, is het realiseren van de CO2 -doelen niet mogelijk. Gemeenten zijn verplicht om maatregelen te treffen die substantieel bijdragen aan het terugdringen van de CO2-uistoot. Een volledig circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductiedoelstellingen.

1.3 Een circulaire economie biedt economische kansen voor ondernemers

In de investeringsagenda van de Economic Board Arnhem-Nijmegen is de ambitie opgenomen om in 2030 binnen de regio 3600 nieuwe banen te realiseren en 320 miljoen extra omzet. Een circulaire economie kan voor de Nederlandse Economie 50.000 banen en 7 miljard euro opleveren [1].

1.4 Een circulaire economie maakt ons minder afhankelijk van import van schaarse grondstoffen.

Door een groeiende wereldbevolking en toenemende welvaart worden steeds meer grondstoffen schaars. Een circulaire economie is gericht op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen in de verschillende schakels van de productieketen: van de winning van grondstoffen tot consumptie.

1.5 De routekaart geeft richting en handvatten.

De routekaart geeft richting en handvatten op basis van data en landelijk en regionaal beleid. Het aanbrengen van richting en focus vergroot de effectiviteit van losse projecten en acties op het gebied van circulaire economie.

---

[1] bron: Planbureau voor de Leefomgeving; weblink: https://themasites.pbl.nl/o/circulaire-economie/

Kanttekeningen

2.1 Er zijn (nog) geen structurele financiële middelen vanuit de rijksoverheid.

De rijksoverheid biedt nog geen structurele financiële bijdrage voor het bevorderen van de circulaire economie aan gemeenten.
Wel worden er continu voor uitvoeringsprogramma's en projecten subsidies beschikbaar gesteld. In het uitvoeringsprogramma zullen we hiermee zoveel mogelijk rekening houden en daar op aan sluiten.

Financiële paragraaf

De routekaart geeft richting in beleid en doelstellingen. Aan de hand van een uitvoeringsprogramma worden in de voorjaarsnota de financiële consequenties aan de raad voorgelegd.

Participatie en communicatie

Op basis van interviews met interne stakeholder (gemeenteraden, bestuurders en ambtenaren) en externe stakeholders (bewoners, klankbordgroep, bedrijvenverenigingen en belangengroepen) zijn kansen en mogelijkheden geïnventariseerd.
Aan de hand van focussessies met die zelfde participanten zijn dilemma's en aandachtspunten blootgelegd (zie voor uitgebreide lijst het schema achterin de Routekaart).

Intergemeentelijke samenwerking

De routekaart is opgesteld door en voor gemeente Duiven en Westervoort. Hierin worden dezelfde doelstellingen gehanteerd.
Op het gebied van inkopen wordt samengewerkt binnen het samenwerkingsverband RID, waarin Duiven, Westervoort en Zevenaar vertegenwoordigd zijn.
Op verschillende onderdelen in de Routekaart vinden andere samenwerkingen plaats, bijvoorbeeld de woondeal binnen de regio Arnhem Nijmegen of op het gebied van duurzaam GWW (grond-, weg- en waterbouw) binnen de Groene Metropoolregio. De grondstoffenatlas van de Provincie is gebruikt voor de totstandkoming van de routekaart.

Bijlagen

201529471 – Routekaart Circulariteit Duiven en Westervoort d.d. 16/9/2021
201529561 – Raadsbesluit Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven d.d. 16/9/2021

Duiven, 28 september 2021.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan
secretaris

mr. H.B. (Huub) Hieltjes
burgemeester

ZFE1D55EBE8

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven

Zaak- & documentnr. : Z/21/085696/201529490
Portefeuillehouder : Gemma Tiedink

Opsteller : Paul Groenen
Team : Realisatie & Beheer
Telefoonnr.

Samenvatting

In januari 2017 hebben 180 partijen (overheden, onderwijs, bedrijfsleven) in Den Haag het Grondstoffenakkoord ondertekend. Hierin staan afspraken om de Nederlandse economie te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. Het akkoord is ondertekend door zowel partijen uit de overheid als het bedrijfsleven en stelt twee doelen:

- Het gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel, metaal) is met 50% gereduceerd in 2030;
- Toewerken naar een 100% circulaire economie in 2050.

Een circulaire economie is nodig omdat het significant bijdraagt aan de klimaatdoelstellingen met betrekking tot CO2 reductie. Het geeft kansen voor nieuwe banen en economische groei en maakt ons minder afhankelijk van andere landen voor de import van grondstoffen.

Lokale overheden worden aangemoedigd om de ambities van het Rijk te vertalen in lokaal beleid. Provincie Gelderland heeft haar beleid in een circulaire atlas opgesteld, de Economic Board heeft een investeringsagenda op het gebied van slimme duurzaamheid en de Groene Metropoolregio heeft circulariteit als 1 van de 5 belangrijke maatschappelijke opgaven benoemd.

Deze routekaart (zie bijlage) geeft invulling aan het formuleren van ambities voor de gemeente Duiven. In de voorjaarsnota van 2022 zal het College een uitvoeringsprogramma opstellen en de financiële consequenties hiervan aan de raad voorleggen. Vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma zijn er al activiteiten in gang gezet.

Het Planbureau voor de Leefomgeving wil in 2023 een meetmethodiek af ronden om de voortgang van de circulaire economie te monitoren. Hiermee wordt rond 2025 landelijk beleid herijkt. De routekaart sluit daarop aan, en is daarom opgesteld voor de komend 4 jaar.

De routekaart zet in op 3 actielijnen:

- **Circulair voorbeeldgedrag**: Wat kunnen we als gemeente zelf, in onze projecten en onze bedrijfsvoering.
- **Circulair ondernemen**: Hoe kunnen we lokale bedrijven steunen in de transitie van een lineaire naar een circulaire economie.
- **Circulair consumeren**: Kunnen we onze inwoners helpen met het verkleinen van de ecologische footprint; door bijvoorbeeld afval beter te scheiden, meer delen en producten eerder repareren.

Per actielijn maken we onderscheid in 2 sporen:

1. Zodra **laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen** zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen in welke mate er wordt ingezet op circulariteit. (vooral korte termijn)
2. Er wordt **programmatisch werk** gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten (vooral lange termijn).

Beslispunten

De gemeenteraad besluit:

1. Toe te werken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie zoals geformuleerd in de landelijke doelstellingen van het Grondstoffenakkoord.

2. De routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven vast te stellen.

Aanleiding

- Zonder een circulaire economie, is het realiseren van de CO2 -doelen niet mogelijk. Een volledig circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductiedoelstellingen.

- Gemeenten in Nederland worden aangemoedigd om de ambities van het Rijk op het gebied van circulaire economie te vertalen in lokaal beleid. De gemeente Duiven heeft nog geen doelstellingen vastgesteld op het gebied van circulaire economie.

- Provincie Gelderland heeft de ambities uit het Nationale Grondstoffenakkoord het omarmt, en haar beleid vertaald in een ‘Circulaire Atlas’ en een uitvoeringsagenda ‘Gelderland circulair 2021-2023’ opgesteld

- De Groene Metropoolregio heeft circulaire economie als 1 van de 5 belangrijkste maatschappelijke opgaven benoemd, en wil toonaangevend worden in circulair denken en duurzaam handelen.

- Gemeenten zijn verplicht om maatregelen te treffen die substantieel bijdragen aan het terugdringen van de CO2-uitstoot. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat we in Nederland de CO2-uitstoot in 2030 met 49% verminderen vergeleken met 1990. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn. Dit is nodig om de opwarming van de aarde niet verder te laten oplopen dan 1,5 ℃.

Planning

Omstreeks 2025 worden de doelstellingen en de opgaves van deze Routekaart Circulariteit aangescherpt, omdat de rijksoverheid (Planbureau voor de Leefomgeving) zichzelf ten doel heeft gesteld om in 2023 te komen met een betrouwbare en onderbouwde meetmethodiek waarmee de voortgang gemonitord kan worden. Dit kan tot gevolg hebben dat het rijksbeleid op onderdelen zal wijzigen.

We maken in de routekaart onderscheid in:

- Laagdrempelige kansen, daar waar energie zit, en met beperkte investeringen resultaat kan worden behaald. Deze zijn over het algemeen voor de korte termijn en hebben een wat kleiner effect.
- Programmatisch werken aan grote clusters van grondstoffen. Deze transitie zal meer tijd vragen, grotere investeringen maar meer effect behalen

In de voorjaarsnota van 2022 wordt een uitvoeringsprogramma voorgelegd. Vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma zijn er al activiteiten in gang gezet. De snelheid van de transitie is mede afhankelijk van structurele financiële bijdrage van het rijk.

Beoogd effect

Met de routekaart wordt richting gegeven aan inwoners, bedrijven en onze eigen organisatie om toe te werken naar een 50% circulaire economie in 2030 en 100% circulaire economie in 2050.

Argumenten

1.1 Zo onderschrijven we het belang dat de rijksoverheid hecht aan het toewerken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie

De routekaart Circulariteit sluit aan bij de landelijke doelstellingen, zoals die zijn vastgelegd in het Grondstoffenakkoord. Deze zijn ook omarmd door de Provincie Gelderland en de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen.

1.2 Een circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductie doelstelling

Zonder een circulaire economie, is het realiseren van de CO2 -doelen niet mogelijk. Gemeenten zijn verplicht om maatregelen te treffen die substantieel bijdragen aan het terugdringen van de CO2-uistoot. Een volledig circulaire economie draagt voor 20% bij aan de CO2-reductiedoelstellingen.

1.3 Een circulaire economie biedt economische kansen voor ondernemers

In de investeringsagenda van de Economic Board Arnhem-Nijmegen is de ambitie opgenomen om in 2030 binnen de regio 3600 nieuwe banen te realiseren en 320 miljoen extra omzet. Een circulaire economie kan voor de Nederlandse Economie 50.000 banen en 7 miljard euro opleveren [1].

1.4 Een circulaire economie maakt ons minder afhankelijk van import van schaarse grondstoffen.

Door een groeiende wereldbevolking en toenemende welvaart worden steeds meer grondstoffen schaars. Een circulaire economie is gericht op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen in de verschillende schakels van de productieketen: van de winning van grondstoffen tot consumptie.

1.5 De routekaart geeft richting en handvatten.

De routekaart geeft richting en handvatten op basis van data en landelijk en regionaal beleid. Het aanbrengen van richting en focus vergroot de effectiviteit van losse projecten en acties op het gebied van circulaire economie.

[1] bron: Planbureau voor de Leefomgeving; weblink: https://themasites.pbl.nl/o/circulaire-economie/

Kanttekeningen

2.1 Er zijn (nog) geen structurele financiële middelen vanuit de rijksoverheid.

De rijksoverheid biedt nog geen structurele financiële bijdrage voor het bevorderen van de circulaire economie aan gemeenten.
Wel worden er continu voor uitvoeringsprogramma's en projecten subsidies beschikbaar gesteld. In het uitvoeringsprogramma zullen we hiermee zoveel mogelijk rekening houden en daar op aan sluiten.

Financiële paragraaf

De routekaart geeft richting in beleid en doelstellingen. Aan de hand van een uitvoeringsprogramma worden in de voorjaarsnota de financiële consequenties aan de raad voorgelegd.

Participatie en communicatie

Op basis van interviews met interne stakeholder (gemeenteraden, bestuurders en ambtenaren) en externe stakeholders (bewoners, klankbordgroep, bedrijvenverenigingen en belangengroepen) zijn kansen en mogelijkheden geïnventariseerd.
Aan de hand van focussessies met die zelfde participanten zijn dilemma's en aandachtspunten blootgelegd (zie voor uitgebreide lijst het schema achterin de Routekaart).

Intergemeentelijke samenwerking

De routekaart is opgesteld door en voor gemeente Duiven en Westervoort. Hierin worden dezelfde doelstellingen gehanteerd.
Op het gebied van inkopen wordt samengewerkt binnen het samenwerkingsverband RID, waarin Duiven, Westervoort en Zevenaar vertegenwoordigd zijn.
Op verschillende onderdelen in de Routekaart vinden andere samenwerkingen plaats, bijvoorbeeld de woondeal binnen de regio Arnhem Nijmegen of op het gebied van duurzaam GWW (grond-, weg- en waterbouw) binnen de Groene Metropoolregio. De grondstoffenatlas van de Provincie is gebruikt voor de totstandkoming van de routekaart.

Bijlagen

201529471 – Routekaart Circulariteit Duiven en Westervoort d.d. 16/9/2021
201529561 – Raadsbesluit Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven d.d. 16/9/2021

Duiven, 28 september 2021.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan	mr. H.B. (Huub) Hieltjes
secretaris	burgemeester

ZFE1DA7COB6

Gemeente Duiven

RAADSBESLUIT

Zaak- & documentnr. : Z/21/085696/201529561
Datum besluitvorming : november/december 2021

Onderwerp : Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven

Samenvatting

De gemeenteraad heeft besloten:

1. Toe te werken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie zoals geformuleerd de landelijke doelstellingen van het Grondstoffenakkoord.

2. De routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven vast te stellen.

De raad besluit

de griffier, de voorzitter,

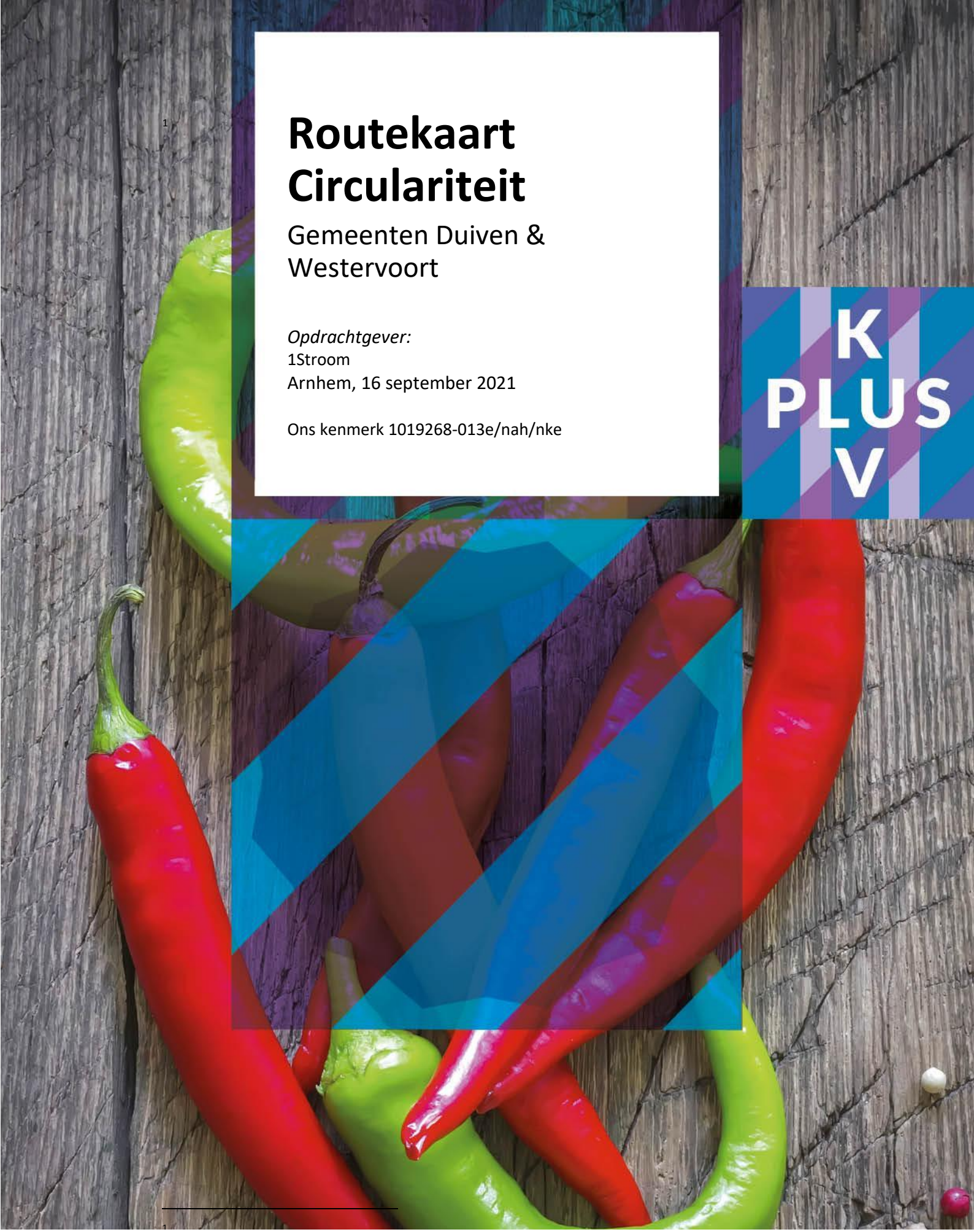
drs. W.R. (Wouter) Bosch mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Routekaart Circulariteit

Gemeenten Duiven & Westervoort

Opdrachtgever:
1Stroom
Arnhem, 16 september 2021

Ons kenmerk 1019268-013e/nah/nke

Routekaart Circulariteit

Gemeenten Duiven & Westervoort

Opdrachtgever:
1Stroom
Arnhem, 16 september 2021

Ons kenmerk 1019268-013e/nah/nke

Contactpersoon:
Niels Ahsmann
06 27 08 55 37

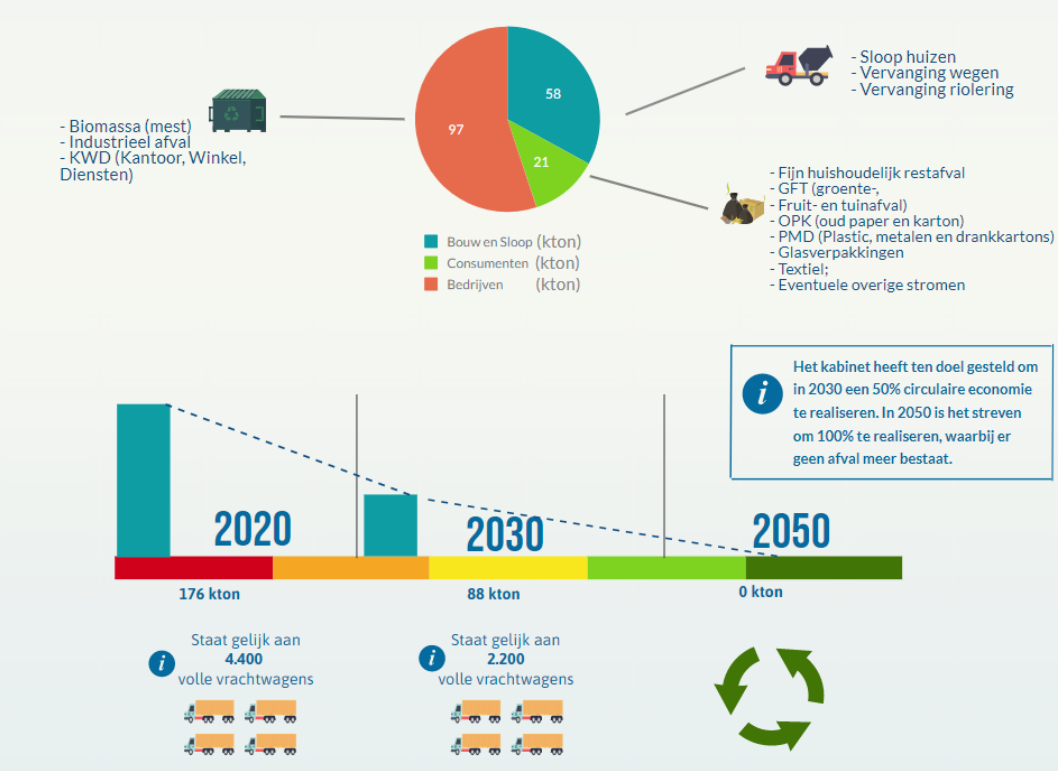
© KplusV

Samenvatting

Bij de totstandkoming van deze routekaart zijn vier stappen doorlopen, waarbij diverse dilemma's en afwegingen zijn gemaakt.

- Er is op basis van een deskstudie een foto gemaakt van de huidige stand van zaken.
- Op basis van interviews zijn kansen en mogelijkheden geïnventariseerd.
- Aan de hand van focussessies zijn dilemma's en aandachtspunten blootgelegd.
- In dialoog met de raad zijn de ambitie en de prioriteiten bepaald.

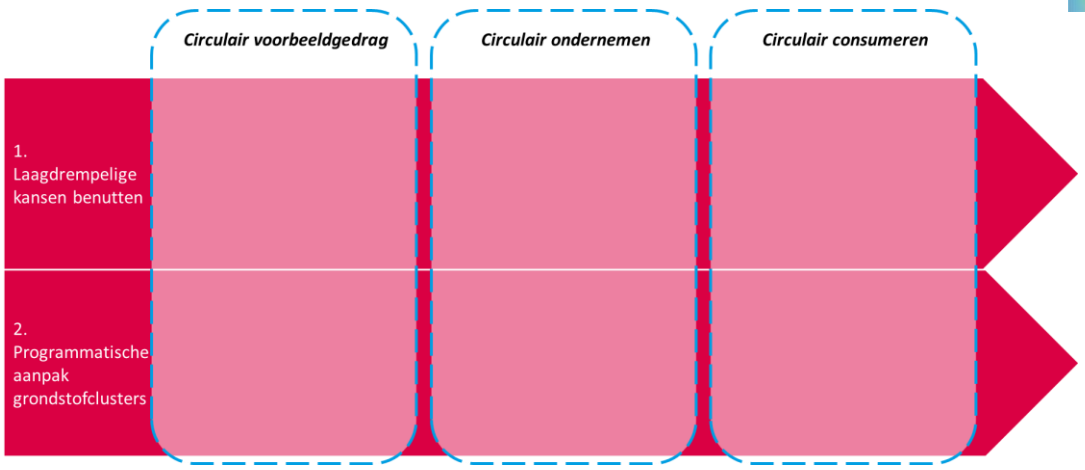
De opgave voor de gemeenten Duiven & Westervoort is omvangrijk en valt uiteen te breken in diverse sectoren. Jaarlijks komt er nog 176 kton afval vrij, dit staat gelijk aan circa tien tot vijftien vrachtwagens afval per dag. De komende dertig jaar moet dit worden teruggebracht naar 0 ton afval.

De doelstelling luidt dan ook dat de gemeenten Duiven & Westervoort zich aansluiten bij de doelstellingen, zoals geformuleerd in het grondstoffenakkoord:

- Duiven & Westervoort willen in 2050 een circulaire economie zijn. Een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen.
- In 2030 moeten Duiven & Westervoort al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel).
- Omdat er momenteel geen accurate nulmeting is en maatregelen (nog) niet zijn in te drukken in 'harde' cijfers, worden de volgende twee sporen gehanteerd voor de komende vier tot vijf jaar:
  - Zodra laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen of en in welke mate er wordt ingezet op circulariteit.
  - Er wordt programmatisch werk gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten.

Om tot uitvoering over te gaan zal 1Stroom inzetten op acties, verdeeld over drie prioritaire actielijnen die inzetten op twee sporen.

De komende jaren (tot en met 2025) wordt invulling en vervolgens uitvoering gegeven aan deze acties en zullen de gemeenten jaarlijks verantwoording afleggen over de voortgang. Omstreeks het jaar 2025 worden de doelstellingen en de opgaves aangescherpt en het uitvoeringsprogramma (2025-2030) hierop afgestemd.

Inhoud

Samenvatting		**4**
1	**Inleiding**	**7**
1.1	Aanleiding	7
1.2	Doel en resultaat	8
1.3	Verantwoording en leeswijzer	9
2	**Huidige stand van zaken**	**10**
2.1	Ontwikkelingen in de regio	10
2.2	Foto stand van zaken	11
3	**Aanbrengen van focus**	**15**
3.1	Afwegingen en dilemma's	15
3.2	Ambitieniveau	17
4	**Programmatische aanpak**	**19**
4.1	Circulair voorbeeldgedrag	19
4.2	Circulair ondernemen	19
4.3	Circulair consumeren	19
4.4	Totaaloverzicht	19
5	**Conclusies en aanbevelingen**	**21**
5.1	Ambitie en doelstelling	21
5.2	Uitvoeringsprogramma	21
5.3	Advies	22

Bijlagen

Bijlage 1	Overzicht betrokken interne en externe stakeholders	23
Bijlage 2	Voorbeeldacties voor een uitvoeringsprogramma	24
Onze contactgegevens		27

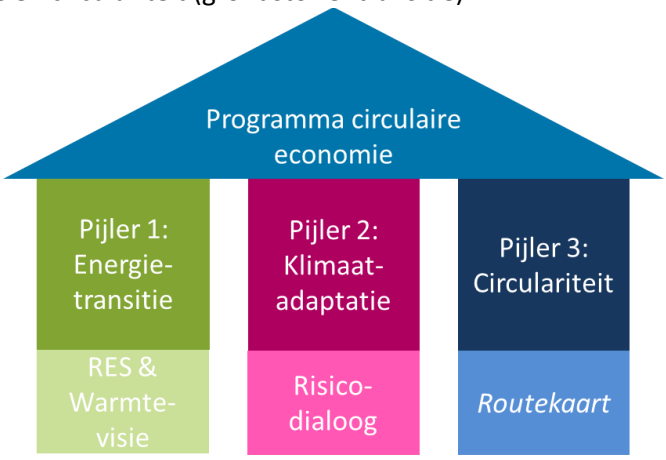
1 Inleiding

Onze samenleving draait op wat de aarde en de economie ons bieden: we gebruiken grondstoffen voor voedsel, onderdak, warmte, kleding, elektrische apparaten en mobiliteit. Die behoefte aan grondstoffen neemt de komende jaren toe, in Nederland en de rest van de wereld. Tegelijkertijd verspillen we nog veel grondstoffen (bijv. in de bouw, consumptiegoederen, in de maakindustrie en in de agrofoodketen), waarmee we onnodig waarde verloren laten gaan, het milieu vervuilen en het klimaat beïnvloeden.

Het kabinet heeft daarom als doel om toe te werken naar een duurzame, toekomst-bestendige en circulaire economie. Om deze ambitie vorm te geven, zijn concrete doelstellingen uitgesproken, die zijn vastgelegd in het grondstoffenakkoord. Het gaat hier om een intentieverklaring. Het eerste doel is om in 2030 een reductie te hebben van 50% minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel, metaal)[2]. Vervolgens is er het doel om in 2050 toe te werken naar een 100% circulaire economie. Onderliggend aan deze doelstellingen worden in de wetgeving steeds meer aanscherpingen gedaan. Denk in de bouwsector bijvoorbeeld aan een aanscherping van de Milieuprestatie Gebouwen (MPG), om op die manier verantwoord materiaalgebruik te bevorderen. De transitie naar een circulaire economie biedt economische kansen voor Nederland, maakt Nederland minder afhankelijk van import van schaarse grondstoffen en draagt bij aan een schoner milieu.

1.1 Aanleiding

Gemeenten in Nederland worden aangemoedigd om de ambities van het Rijk op het gebied van circulaire economie te vertalen in lokaal beleid. De gemeenten Duiven & Westervoort werken vanuit drie pijlers aan een meer circulaire economie. Dit zijn pijlers die vanwege programmatische samenhang en noodzakelijke integraliteit onder de ‘kapstok’ circulaire economie zijn samengebracht. Het betreft de pijlers energietransitie, klimaatadaptatie en circulariteit (grondstoffentransitie).

Figuur 1 Programma circulaire economie met daarin de 3 pijlers

[2] De exacte omvang van de opgave is ten tijde van het opstellen van het grondstoffenakkoord in 2016 nog onbekend. In 2021 heeft het Planbureau voor de Leefomgeving een tussenstand gepresenteerd waarin zij constateren dat de totale hoeveelheid afval 60 Mton is in 2016 en de hoeveelheid benodigde grondstoffen 193 Mton (bron: https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2021-integrale-circulaire-economie-rapportage-2021-4124.pdf)

Gemeenten zijn verplicht om maatregelen te treffen die substantieel bijdragen aan het terugdringen van de CO_2-uitstoot. Ook is er landelijke regie op maatregelen, waarmee wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering. Op het gebied van circulariteit is dit vooralsnog niet het geval. Echter, een volledig circulaire economie draagt voor 20% direct bij aan de CO_2-reductiedoelstellingen en indirect zelfs tot 55% reductie[3]. Zonder een circulaire economie, is het realiseren van de CO_2-doelen vrijwel niet mogelijk.[4] Daarmee draagt de circulaire economie voor een belangrijk deel bij aan de doelstellingen zoals opgenomen in de klimaatwet.

Op dit moment gebeurt er al veel, in de gemeenten Duiven & Westervoort, dat bijdraagt aan het terugdringen van het gebruik van fossiele grondstoffen. Onder andere op het gebied van preventie, hergebruik en upcycling. De circulaire activiteiten staan nog niet altijd in verbinding met elkaar, zijn te vaak vrijblijvend en daarmee in veel gevallen afhankelijk van de bereidheid van de initiatiefnemer.

Het effect kan vele malen groter zijn, door het aanbrengen van (inhoudelijke) focus en richting. Weten wat je doet en waarvoor je het doet. Hierdoor is sprake van minder versnippering van kennis en ontstaat er meer samenhang tussen de initiatieven. De inzichten en ervaringen met circulariteit binnen specifieke sectoren nemen toe. Door inkoopkracht van overheden en kennisuitwisseling tussen marktpartijen, ontstaat er enthousiasme en kunnen er flinke stappen worden gemaakt.

1.2 Doel en resultaat

Doel van deze routekaart circulariteit is om, op het gebied van circulariteit, voor de gemeenten Duiven & Westervoort een samenhangend programma te creëren dat:

1. een gemeentelijke visie, ambitie en beleid op circulariteit formuleert;
2. inhoudelijke focus geeft op basis van lokale kansen en inzichten;
3. een hulpmiddel is voor het maken van toekomstige keuzes;
4. inspirerend en enthousiasmerend werkt voor de beide gemeenten en kansen biedt voor bedrijven in de regio;
5. een uitvoeringsprogramma voor de korte en de middellange termijn bevat, met concrete projecten, doelstellingen en resultaten.

[3] Op basis van het aantal inwoners zou dit in Duiven & Westervoort neer kunnen komen op circa 18 kton CO_2 reductie in 2030 en 30 kton CO_2 reductie in 2050. Gelet op de grote hoeveelheid bedrijven in Duiven & Westervoort zou dit getal verhoudingsgewijs hoger kunnen liggen. Ter vergelijking als heel Duiven & Westervoort bijvoorbeeld overstapt van grijze naar groene stroom bespaart dit circa 65 kton CO_2.

[4] https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/03/24/circulaire-economie-essentieel-voor-behalen-van-klimaatdoelen-van-parijs

1.3 Verantwoording en leeswijzer

Om te komen tot deze routekaart is een aantal stappen doorlopen, zoals gevisualiseerd in de onderstaande figuur:

In de eerste stap is bij de totstandkoming van deze routekaart gebruik gemaakt van beschikbare onderzoeksrapporten, notities en beleidsdocumenten van bijvoorbeeld provincie en rijk. Met deze informatie onder de arm, is met een breed scala aan interne en externe stakeholders gesproken om te ontdekken waar kansen en uitdagingen liggen (zie bijlage 1).

Met de opgehaalde gegevens (wat is uitgemond in de foto stand van zaken) hebben enkele focussessies plaatsgevonden, om te ontdekken waar prioriteiten kunnen liggen en om tot een zo volledig mogelijk beeld te komen. Door de ontstane COVID-19-situatie heeft het proces op enkele plekken vertraging opgelopen en moesten enkele bijeenkomsten noodgedwongen online plaatsvinden. Zo ook de raadsinformatie-bijeenkomst in november 2020. Tijdens deze bijeenkomst zijn de ambities en prioriteiten opgehaald in de raad aan de hand van opiniërende discussies.

Deze informatie tezamen heeft geleid tot deze routekaart.

Hoofdstuk 2 gaat in op de belangrijkste uitkomsten van de foto stand van zaken (kenmerk 1019268-009b). Hoofdstuk 3 zal ingaan op de onderbouwing van de focus die is aangebracht. Hoofdstuk 4 beschrijft de strategische aanpak op de prioritaire actielijnen. Hoofdstuk 5 biedt, tot slot, het vergezicht en de wijze waarop de ambities in het beleid verankerd kunnen worden.

2 Huidige stand van zaken

Zoals beschreven, dient de routekaart focus en houvast te bieden voor toekomstige keuzes. Alvorens er focus kan worden aangebracht is het van belang om eerst nader te kijken naar de karakteristieken van beide gemeenten en van de regio.

2.1 Ontwikkelingen in de regio

Provincie Gelderland heeft de ambities uit het Nationale Grondstoffenakkoord omarmd. Circulariteit heeft daardoor op veel vlakken een bestemming gekregen in de verschillende provinciale programma's. Zo is er een prominente plek voor circulariteit in het coalitieakkoord 2019-2023. In dit akkoord zet de provincie via verschillende sporen in op een circulaire economie. De provincie maakt zich sterk voor het wegnemen van belemmeringen die een circulaire economie in de weg staan, onder andere vanuit haar rol als vergunningsverlener, toezichthouder en handhaver. Provincie Gelderland heeft een Grondstoffenatlas opgesteld, die inzichtelijk maakt wat de grondstoffenopgave van de provincie is voor komende jaren. Zo ziet de provincie een opgave voor de landbouw- en voedselsector; men streeft naar meer kringlooplandbouw. Daarnaast benadrukt de provincie onder andere de rol van circulariteit in de woningopgave, waarbij preventie en het hergebruiken van materialen voorop staan.

Ter opvolging aan de grondstoffenatlas is eind 2020 de uitvoeringsagenda 'Gelderland circulair 2021-2023' gepubliceerd[5]. In deze agenda wordt enerzijds uitgesproken welke ambities bestaan, de komende twee jaar. Anderzijds wordt ook specifiek per thema uitgesproken waar de provincie concreet op in zal zetten. De thema's zijn: maakindustrie, agrofood, bouw (en infrastructuur) en consumptiegoederen. Binnen de maakindustrie wordt onder andere ingezet op 'slimme' demonstratiefabrieken en circulaire werklocaties. Op agrofood wordt de komende periode nadruk gelegd op consumentenbewustzijn en de eiwittransitie. Binnen de bouwsector is de Woondeal Arnhem-Nijmegen een groot onderwerp[6]. Tot slot, het thema consumentenafval zet men, onder andere, in op de realisatie van een luiercentrale en hergebruik van cv-ketels.

De Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen[7] is de opvolger van de regio Arnhem-Nijmegen en is op 1 januari 2021 van start gegaan. De regio staat voor de uitdaging hoe om te gaan met groei van wonen, werken en mobiliteit

Daarbinnen gaan achttien gemeenten die de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen vormen samen aan de slag met vijf opgaven: Circulaire regio, Productieve regio, Ontspannen regio, Groene groeiregio en Verbonden regio. De achttien gemeenten beslissen elk over deelname aan deze opgaven, de beschikbare middelen en het mandaat dat aan de uitvoering ervan wordt meegegeven.

Vanuit de Economic Board Arnhem-Nijmegen is een investeringsagenda 'Stedelijk Netwerk Arnhem-Nijmegen' opgesteld[8]. Binnen deze investeringsagenda is het doel om de regionale economie te versterken. Hierbij ligt de voornaamste focus op het versterken van het innovatieklimaat in de regio, onder andere op het gebied van ‘slimme duurzaamheid’.

---

5 https://www.gelderland.nl/bestanden/Gelderland/Nieuws-en-evenementen/DOC_Uitvoeringsprogramma_Circulaire%20Ecomomie.pdf

6 https://www.regioan.nl/woondeal/woondeal/

7 https://www.groenemetropoolregio.nl/

8 https://theeconomicboard.com/project/investeringsagenda/

De ambities liggen hoog; in 2030 is het streven dat de circulaire economie, binnen de regio, 320 miljoen extra omzet, 3.600 nieuwe banen en 50% minder afval genereren ten opzichte van 2016. Uiteindelijk is het streven dat de economie binnen de regio in 2050 volledig circulair is[9].

De Gemeenten Duiven & Westervoort werken regionaal samen met andere gemeenten op de thema's duurzaamheid en circulariteit. Zo wordt er kennis gedeeld over duurzaam inkopen, is een intentieverklaring duurzame GWW én een manifest circulaire economie met de regio Arnhem-Nijmegen ondertekend, waarin afspraken worden gemaakt hoe de regio circulariteit kan stimuleren en meer kan samenwerken.

Op meer lokale schaal is de Liemerse Ambassade begin september 2020 opgericht. Met dit samenwerkingsverband wordt de Liemerse denk- en doe-kracht gebundeld om tot (circulaire) innovaties te komen. De Liemerse Ambassade is het antwoord op de expliciete vraag naar krachtige samenwerking van Liemerse werkgevers en de Liemerse Economische Raad.

De focus in de recent opgestelde Liemerse Economische Visie 2020 – 2025 (LEV) ligt op de sectoren vrijetijdseconomie, logistiek, agrofood & natuur en maakindustrie (VLAM). Hierbinnen zijn verschillende programma's vastgesteld, zoals economische vitaliteit en duurzaamheid, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en de uitvoering van projecten voor de LEV.

2.2 Foto stand van zaken

Om beter zicht te krijgen op de omvang van de grondstofstromen in Duiven & Westervoort, is er voor de meest relevante sectoren een 'foto' gemaakt van het huidige grondstofgebruik. Voor de totstandkoming van de foto is gebruik gemaakt van uiteenlopende bronnen (e.g. CBS, de circulaire atlas Gelderland[10], etc.). De grondstofanalyse geeft een eerste inkijk in de benodigde en vrijkomende grondstoffen. Het gaat hierbij expliciet niet om een uitwerking op detailniveau. Het doel van de foto is dan ook om een indicatie te geven van de benodigde en vrijkomende grondstofstromen en daarmee de kansen te benoemen die er liggen voor preventie en hergebruik. Daarmee ontstaat er meer gevoel bij de meest relevante en de meest kansrijke sectoren binnen de gemeenten.

De analyse van de opgehaalde informatie levert de volgende vier inzichten op:

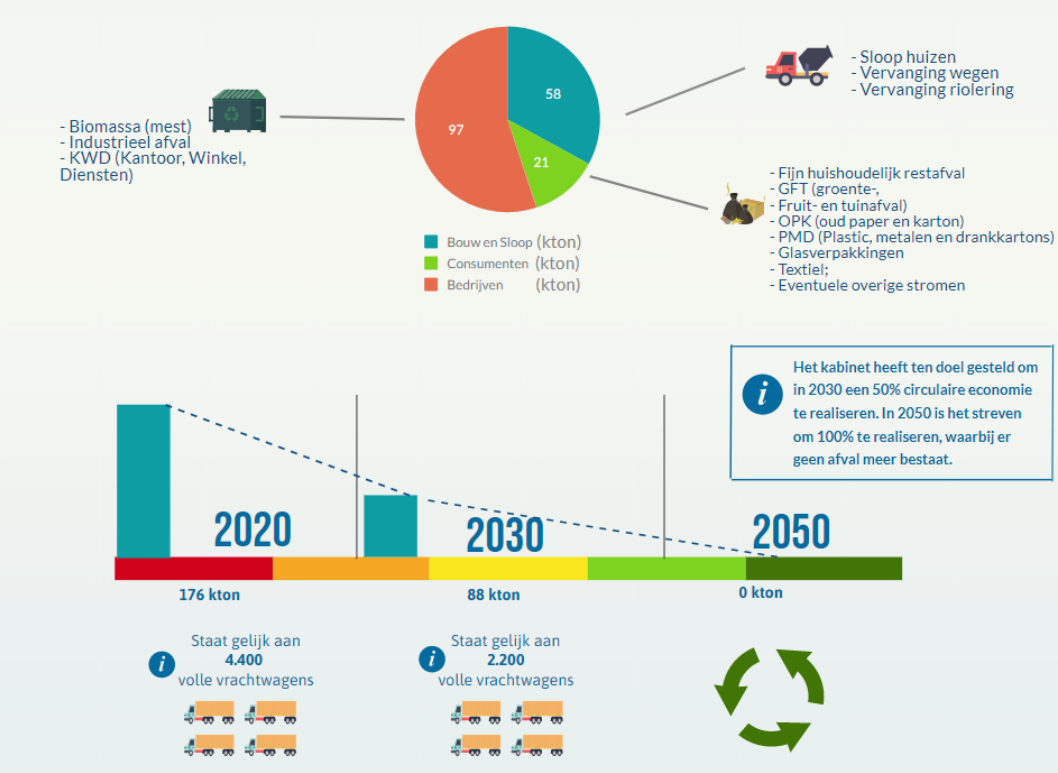
- de stofstromenanalyse leert ons dat er een grote opgave is;
- project/initiatieven van interne en van externe stakeholders zijn complementair aan elkaar;
- er is sprake van een verschil tussen wat de opgave is (moeten), waar aanknopingspunten zitten (kunnen) en waar de energie zit (willen);
- de gemeente kan verschillende rollen aannemen bij het ondersteunen/aanjagen van projecten en initiatieven.

9 https://theeconomicboard.com/project/investeringsagenda/

10 https://www.gelderland.nl/bestanden/Documenten/Gelderland/06Werk-en-ondernemen/191125_Circulaire_Atlas_Gelderland.pdf

Grote opgave, die voortkomt uit stofstromenanalyse

In 2020 heeft een stofstromenanalyse plaatsgevonden. Onderstaande infographic brengt de resultaten kernachtig in beeld. Momenteel wordt in Duiven & Westervoort gezamenlijk het totaal afval geschat op totaal 176 kton per jaar. Dat is net zoveel als 4.400 volle vrachtwagens afval per jaar. De opgave strekt zich uit over meerdere domeinen en kent verschillende (probleem)eigenaren. Van infrastructuur tot woning-bouw, van biomassastromen tot bedrijfsafval en van fijn huishoudelijk afval tot grof huishoudelijk afval. Echter, voor een meer nauwkeurige analyse dient een meer gedetailleerdere stofstromenanalyse gemaakt te worden, om verdiepende inzichten te verkrijgen.

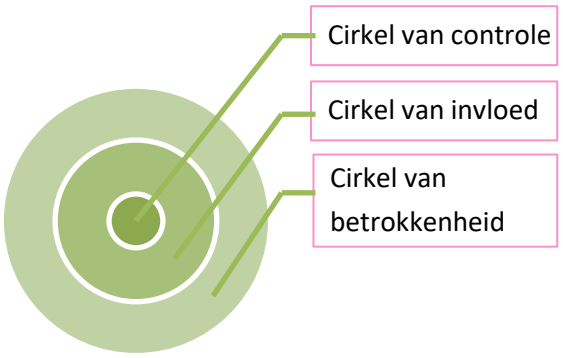

Figuur 2: Grondstofopgave Duiven & Westervoort (op basis van schattingen en berekeningen).

Projecten en initiatieven van 1stroom en van externe stakeholders zijn complementair aan elkaar

De projecten en initiatieven die voortkomen, zoals naar voren gekomen in de gesprekken met de diverse interne stakeholders (1stroom), zijn met name ingegeven op basis van waar de gemeente controle op heeft (bijvoorbeeld afvalscheiding in het gemeentehuis) en waar men invloed op heeft (bijvoorbeeld inkoop van kantoor-meubilair en circulaire wegrenovaties).

De projecten en initiatieven voortkomend uit de gesprekken met externe stakeholders, liggen minder in de invloedsfeer van de gemeente, zo gaat het bijvoorbeeld om ketensamenwerkingen tussen bedrijven of vergunningsverlening voor circulaire sloop/demontage van een gebouw. De gemeente kent ten aanzien van de projecten, van bijvoorbeeld bedrijven, eerder betrokkenheid dan directe invloed of controle. Hiermee zijn de genoemde projecten en initiatieven van de interne en van de externe stakeholders complementair aan elkaar, als het gaat om een verdeling aan kansen en lopende projecten over de drie cirkels (cirkel van controle, cirkel van invloed en cirkel van betrokkenheid).

Drie invalshoeken

In deze verkenning is gebruik gemaakt van drie invalshoeken om kansen (en uitdagingen) boven tafel te krijgen en inzicht te krijgen in lopende projecten en initiatieven. Hierbij is continu gekeken naar de huidige stand van zaken op basis van de volgende drie vragen:

- wat is de opgave (moeten)?
- welke aangrijpingspunten er zijn (kunnen)?
- en waar zit de energie (willen)?

Wat blijkt is dat er een verschil zit tussen waar de energie zit en wat er momenteel al kan, versus waar de (relatief grote) opgaves liggen. Met name de bouw en de bedrijven-sector kent een groot grondstofverbruik, echter ligt dit niet altijd binnen de invloedsfeer van de gemeente en staat het bij bedrijven slechts in enkele gevallen op de agenda. Het is daarom zinvol om enerzijds gebruik te maken van de energie in de samenleving, om werk te maken van circulariteit en anderzijds initiatieven en beweging te ontginnen, daar waar de grote(re) opgaves liggen en er sprake is van een minder grote energie. Op deze manier wordt op zowel de korte/middellange termijn werk gemaakt van circulariteit (kunnen en willen) en wordt tevens gewerkt aan de lange termijn richting 2050 (moeten).

Gemeenten kennen verschillende rollen

Zoals blijkt (mede op basis van de gesprekken met interne en externe stakeholders), valt op te maken dat men continu een veranderende rol verwacht van de gemeente, als het gaat om projecten en initiatieven die bijdragen aan de grondstoffentransitie. Voor een circulaire economie is de betrokkenheid en inzet van alle stakeholders in Duiven & Westervoort van essentieel belang; alleen gezamenlijk kan een versnelling worden gerealiseerd. Echter, de gemeente heeft, als spin in het web, een cruciale functie te vervullen in de omvorming naar de circulaire economie. In november 2020 is in de gemeenteraad ingegaan op de verandering naar een circulaire economie en de rol die de gemeente hierbij op zich kan nemen. Dit betreft drie rollen:

- als opdrachtgever (cirkel van controle);
- als facilitator (cirkel van invloed);
- als regisseur (cirkel van betrokkenheid).

Al deze rollen komen van pas bij het verder in gang zetten van de transitie naar een volledig circulaire economie.

Opdrachtgever

De eerste rol, die de gemeenten hierbij aannemen, is die van opdrachtgever. Vanuit deze rol hebben de beide gemeenten de mogelijkheid om de eigen inkoopprocessen op een maatschappelijk verantwoorde en circulaire manier in te richten. Dit kan, door bestaande inkooptrajecten in het vervolg aan te scherpen met specifieke circulaire eisen, maar ook het gehele inkoopproces veranderen richting een circulaire basis is mogelijk. Door deze rol actief aan te nemen leidt dit op lokaal/regionaal niveau tot innovatie bij de inschrijvende partijen, omdat zij zich gedwongen zien een transformatie te ondergaan richting maatschappelijk verantwoord/circulair ondernemen, willen zij nog voldoende opdrachten binnenhalen.

Facilitator

In deze rol is het voor beide gemeenten van belang dat zij goed kijken naar wat er lokaal gebeurt op het gebied van circulariteit. Hoe kan men bij de gemeente aanhaken bij lopende initiatieven, maar ook ondersteuning bieden aan lopende projecten? Door hier goed inzicht in te creëren, kunnen beide gemeenten bottom-up hulp bieden om op lokaal niveau de transitie verder in beweging te brengen. Dit kan in verschillende vormen, bijvoorbeeld door:

- immaterieel kapitaal, zoals huisvesting, netwerken of kennis;
- ondersteuning bij planvorming, zoals een Plan van Aanpak, implementatieplan of een volledige business plan;
- financiering, zoals subsidies, revolverende fondsen of vormen van cofinanciering.

Regisseur

De gemeente dient, als spin in het web, het initiatief te nemen om partijen te verbinden om op deze manier circulaire kansen te laten ontstaan vanuit de samenleving en mét de samenleving. Als regisseur maakt de gemeente gerichte (beleids)keuzes, stelt ze voorwaarden, zet middelen gericht in, stuurt op resultaten en controleert of doelen bereikt worden. Het is van belang dat ook andere partijen een rol hebben, echter dient de gemeente hierin de regie te hebben en de kaders te stellen. Door samenwerkings-verbanden te creëren tussen organisaties met een gedeelde ambitie, kan gericht werk worden gemaakt van het 'matchen' van vraag en aanbod. Ook ontstaat dit door het opzetten van netwerken en platforms, waar kennis- en ervaringsdeling centraal staat.

3 Aanbrengen van focus

Om daadwerkelijk een versnelling op gang te brengen, is het van belang om de beschikbare middelen en de aandacht te bundelen door het aanbrengen van inhoudelijke focus. Op deze manier wordt antwoord gegeven op de vraag *'weten wat je doet en waarvoor je het doet'*.

Dit hebben we gedaan door diverse afwegingen en dilemma's voor te leggen aan de gemeenteraden. Op basis hiervan zijn drie prioritaire actielijnen geformuleerd en wordt een ambitie gegeven.

3.1 Afwegingen en dilemma's

Om te komen tot keuzes waar aandacht en focus naartoe moet gaan, zijn de volgende aspecten gehanteerd die een rol spelen bij de totstandkoming van een keuze voor inhoudelijke focus (in willekeurige volgorde):

- impact op grondstoffen;
- werkgelegenheid;
- bijdrage aan CO_2-doelstelling;
- acceptatie door de markt;
- energie in de samenleving;
- zichtbaarheid van resultaten;
- exposure/ profilering.

Met deze aspecten in het achterhoofd en de input uit gesprekken en focusgroep-sessies met interne en externe stakeholders, zijn diverse stellingen voorgelegd aan de twee gemeenteraden. De focusgroep-sessie en de gesprekken met externe en interne stakeholders vormen een belangrijke basis hiervoor. Een nadere uitwerking van deze gesprekken zijn terug te vinden in de foto stand van zaken (met kenmerk 1019268-009b)

Raadsinformatiebijeenkomst 17 november 2020

Op 17 november 2020 heeft een digitale raadsinformatiebijeenkomst plaatsgevonden met beide gemeenteraden. In deze bijeenkomst is een overzicht gegeven van de huidige stand van zaken en is de dialoog op gang gebracht aan de hand van een interactieve werkvorm met de krant van de toekomst en krantenknipsels die op dat moment in de krant staan. Na deze werkvorm zijn drie stellingen voorgelegd aan de deelnemende raadsleden:

Op welke circulariteitsstrategie moet de gemeente inzetten?

De aanwezige raadsleden konden hierbij de keuze maken uit de bovenste drie treden van de ladder van Lansink (figuur rechts). Hieruit bleek een lichte voorkeur voor het inzetten op strategieën, die zijn gericht op preventie van afval. Echter, het grote merendeel prefereert een integrale aanpak op alle drie de strategieën. Dus zowel het inzetten op preventie, hergebruik en recycling. In de discussie, die daarna is gevoerd, kwam duidelijk naar voren dat het eenzijdig inzetten op één van de strategieën contraproductief kan werken.

Op welke sector/productgroep moet de nadruk komen te liggen?

Hierbij is uitgegaan van de vier sectoren, zoals deze ook zijn beschreven in de foto stand van zaken (zie tevens figuur 2). Daarbij werd ingegaan op grondstoffen en afval, gebruikt in de bouw, de agrofoodsector, in de maakindustrie en de consumentengoederen (overeenkomstig met de grondstoffenatlas van de provincie Gelderland). Een grote groep gaf de voorkeur aan het inzetten op voornamelijk consumentengoederen. Dit raakt namelijk vooral inwoners van de gemeenten Duiven & Westervoort. Uiteindelijk gaf de meerderheid ook hier de voorkeur aan het inzetten op alle sectoren gelijktijdig. Hieruit kan worden opgemaakt dat circulair ondernemerschap in al deze sectoren gestimuleerd dient te worden. Het gaat hierbij voornamelijk om de vaardigheid van ondernemerschap in plaats van een specifieke sector. Daarnaast dient ook voldoende aandacht te worden gegeven aan de belevingswereld van inwoners. Ook voor hen dient circulariteit tastbaar te zijn.

Figuur 3: Tegels uit de grondstoffenatlas van de provincie Gelderland.

Welke werkwijze past de gemeente volgens u het best bij de transitie naar een circulaire economie?

Als derde opiniërende stelling kon men de voorkeur aangeven, welke rol de gemeente zichzelf dient aan te meten in het voorgaan van deze transitie. Op basis van de beschikbare antwoordmogelijkheden en de discussie die hierop volgde, kwam duidelijk naar voren, dat een grote meerderheid de voorkeur heeft voor, zowel het geven van het goede voorbeeld, als het stimuleren van circulair gedrag bij inwoners en bedrijven. Hieruit komt sterk naar voren dat het één niet zonder het ander kan. Door inwoners en bedrijven te betrekken, kun je opschalen en impact maken, maar dit is enkel geloofwaardig als de gemeente hierin zelf het goede voorbeeld geeft.

Prioritaire actielijnen

Op basis van de gegeven antwoorden op de opiniërende stellingen en de discussies die hieruit volgden, wordt gekomen tot drie prioritaire actielijnen waar de gemeenten Duiven & Westervoort de komende jaren op in moeten zetten:

- **Circulair voorbeeldgedrag:** de gemeenten dienen het goede voorbeeld te geven, door afval te scheiden op hun eigen locatie, circulair in te kopen en circulaire waardes mee te nemen in, bijvoorbeeld, vergunningsverlening voor sloopopgaves.
- **Circulair ondernemen:** Duiven & Westervoort kent veel en veel verschillende ondernemers. Door lokale bedrijven te steunen in de transitie naar circulair ondernemerschap, wordt grote impact gemaakt.
- **Circulair consumeren:** tot slot zijn we allen consumenten en hebben we met ons eigen gedrag invloed op onze eigen ecologische footprint. Zo kunnen we afval beter scheiden, producten vaker hergebruiken en gebruik maken van circulaire producten en diensten.

3.2 Ambitieniveau

In de voorgaande paragraaf is beschreven op welke prioritaire actielijnen de gemeenten in gaan zetten. Nu rest nog de vraag, met welk tempo de gemeenten Duiven & Westervoort deze (intentionele) doelen wensen te bereiken. Wil men hier een hoger tempo hanteren dan de rijksoverheid (100% circulair in 2050 en het tussenliggende doel van 50% circulair in 2030) of hierin gelijk optrekken? Hiertoe zijn twee opiniërende stellingen voorgelegd aan de raadsleden in de raadsvergadering van 17 november 2020.

In hoeverre moeten Duiven & Westervoort zich conformeren aan de landelijke doelstellingen omtrent circulaire economie (50% circulair in 2030 en 100% circulair in 2050)?

Op een enkeling na was men het eens dat doelstellingen gedeeltelijk of volledig overgenomen moeten worden in de lokale doelstellingen van de gemeenten. Hierbij was een lichte voorkeur voor het volledig (één op één) overnemen van de doelstellingen. Gesteld kan worden dat er brede consensus bestaat over het nut en de noodzaak om tot actie over te gaan om werk te maken van deze transitie.

Op dit moment is er geen budget gelabeld voor de programmalijn Circulariteit. Welke investeringen passen volgens u het beste op dit moment?

Ondanks dat er brede consensus bestaat, dat de doelstellingen (gedeeltelijk of volledig) omarmd dienen te worden, blijft de uitdaging staan, hoeveel de gemeenten bereid zijn te investeren de komende jaren, om deze transitie in gang te zetten. Uit de antwoorden op de stelling en de discussie die hieruit volgde, neigt grofweg de helft naar het vrijmaken van budget om acties in gang te zetten. Het gaat hierbij met name om procesgeld, om eigen initiatieven te helpen realiseren en budget voor het ondersteunen van bedrijven bij het vormen van circulaire ketens, bedrijfsmodellen, producten en diensten. Een deel van de aanwezige raadsleden geeft de voorkeur van het zoeken van budgetruimte binnen projectbudgetten, om in te zetten op circulariteit.

Doelstelling aan de hand van twee sporen

In de beide gemeenten leeft breed de urgentie om te komen tot een 100% circulaire economie in 2050 en daarmee aan te sluiten bij de landelijke doelstellingen. Echter kent deze transitie de uitdaging dat nog nader bepaald dient te worden op welke wijze al het afval gereduceerd dient te worden. Ook is er nog geen uniforme meetmethodiek om te bepalen wat het huidige grondstofgebruik is en op welke wijze diverse maatregelen bijdragen aan het behalen van de doelstellingen. Om deze reden wordt nu ingezet op twee sporen:

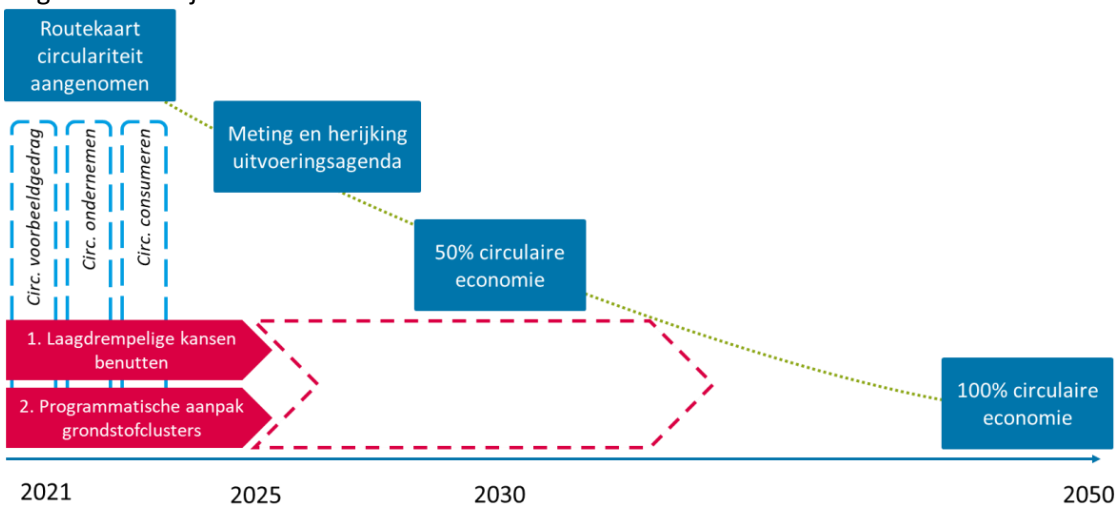
- grijp kansen aan die nu al effect sorteren. Zo kan de parallel worden getrokken met de energietransitie waarin je, ongeacht de warmte-oplossing, al kan beginnen met je huis te isoleren. Dit zijn zogenaamde *no-regret*-maatregelen;
- ga programmatisch aan de slag met het in beweging zetten van specifieke thema's en/of doelgroepen. De opgave zal op diverse terreinen omvangrijk zijn. Om te voorkomen dat de gemeente er over enkele jaren achter komt te laat in beweging te zijn gekomen, zal nu al worden ingezet op het creëren van beweging en richting.

Op basis van bovenstaande wordt de volgende doelstelling geformuleerd:

De gemeenten Duiven & Westervoort sluiten zich aan bij de doelstellingen, zoals geformuleerd in het grondstoffenakkoord:

- *Duiven & Westervoort willen in 2050 een circulaire economie zijn. Een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen.*
- *In 2030 moeten Duiven & Westervoort al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel).*
- *Omdat er momenteel geen accurate nulmeting is en maatregelen (nog) niet zijn uit te drukken in 'harde' cijfers, worden de volgende twee sporen gehanteerd voor de komende vier tot vijf jaar:*
  - *Zodra laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen of en in welke mate er wordt ingezet op circulariteit.*
  - *Er wordt programmatisch werk gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten.*

Dit resulteert in de onderstaande visualisatie, waarin de drie prioritaire actielijnen, die voortkomen uit de routekaart, zijn geprojecteerd op de twee sporen. Deze sporen zijn uitgezet in de tijd:

Figuur 4: Doelstelling van de gemeente Duiven & Westervoort in de route naar 100% circulariteit

Zoals blijkt uit de formulering van de doelstelling en de figuur, zal er omstreeks het jaar 2025 een meting en een herijking van de uitvoeringsagenda plaatsvinden. De voornaamste reden hiervoor is, dat de rijksoverheid (Planbureau voor de Leefomgeving) zichzelf ten doel heeft gesteld om tot 2023 te komen met een betrouwbare en onderbouwde meetmethodiek om de stand van zaken van de circulaire economie mee te bepalen[11]. Dit kan tot gevolg hebben dat het rijksbeleid op onderdelen zal wijzigen, als gevolg van deze meting/meetmethodiek. De verwachting is dat achtereenvolgens ook op regionale/lokale schaal een eenduidige meetmethodiek ontstaat voor het meten van de stand van zaken van de circulaire economie. Op basis hiervan kan het beleid en de uitvoeringsagenda van de gemeenten Duiven & Westervoort herijkt worden. Onderhavige uitvoeringsagenda zal dan logischerwijs toezien op de periode tot 2024/2025.

[11] https://www.pbl.nl/publicaties/integrale-circulaire-economie-rapportage-2021

4 Programmatische aanpak

In het voorgaande hoofdstuk is reeds ingegaan op de prioritaire actielijnen. In de verkenning van het afgelopen jaar, intern binnen 1stroom en bij externe stakeholders in de regio, zijn enkele acties geformuleerd die vallen binnen de actielijnen. In dit hoofdstuk worden de actielijnen beknopt beschreven aan de hand van de vragen. In bijlage 2 staan suggesties van projecten/acties die kunnen vallen onder de betreffende actielijnen.

4.1 Circulair voorbeeldgedrag

Zoals gesteld, staat of valt het succes van het stimuleren van circulariteit in het consumptiegedrag en circulair ondernemerschap bij het goede voorbeeld dat de gemeente zelf geeft. Diverse projecten hebben de gemeenten al lopen of nog in de opstartfase zitten vallend onder deze actielijn.

4.2 Circulair ondernemen

In 2020 heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar de strategie om bedrijventerreinen in Duiven & Westervoort meer toekomstbestendig te maken. Dit onderzoek overlapt voor een deel het onderwerp in deze routekaart, namelijk voor wat betreft circulariteit en ondernemerschap. Om die reden is ervoor gekozen om ondernemers hier niet nogmaals voor te benaderen, maar om de conclusies uit dit onderzoek te gebruiken voor deze paragraaf over circulair ondernemen.

In Westervoort is er één groot bedrijventerrein, waar vooral MKB-bedrijven zijn gevestigd. Duiven kent veel meer bedrijventerreinen, die bovendien sterk van elkaar verschillen. Wat verder opvalt, is dat de ambities en het kennisniveau van veel bedrijven op het gebied van circulaire economie nog zeer beperkt is: de prioriteiten liggen voor ondernemers vooral op energiebesparing en duurzame energie. Tegelijkertijd zijn er in de gemeenten ook bedrijven die, landelijk gezien, als voorbeeld gelden voor circulaire economie, zoals o.a. Alliander, 4PET, Putman en AVR. Eén strategie voor alle bedrijven (-terreinen) is daarmee niet wenselijk.

Op basis van de gesprekken met de ondernemersverenigingen Lindus en MKB-Duiven en op basis van de individuele gesprekken die er zijn geweest met ondernemers, is het voorstel om qua strategie voor circulair ondernemen in te zetten op drie actielijnen.

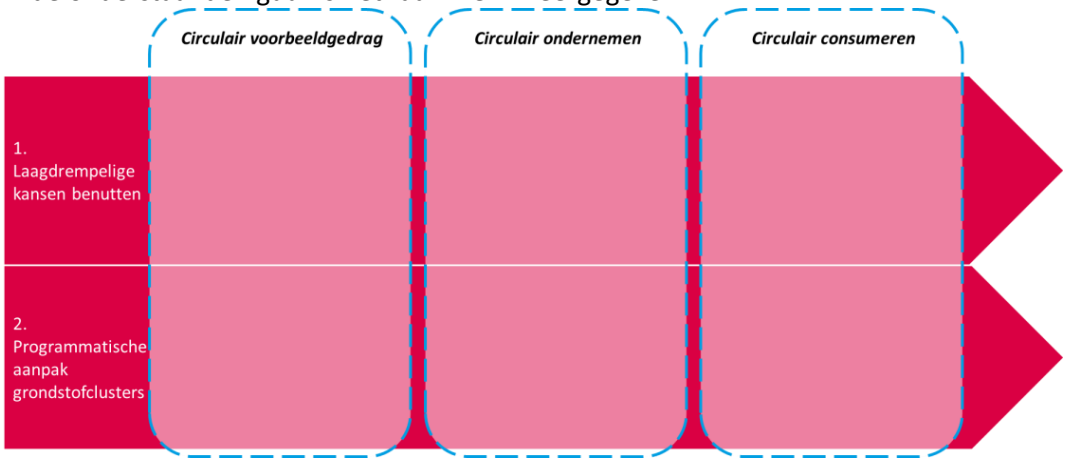
4.3 Circulair consumeren

Al geruime tijd is er aandacht voor bewuste en duurzame consumptie. Met de circulariteitsopgave is dit belang alleen nog maar groter geworden. Het schenken van aandacht aan deze acties leidt zowel tot het reduceren van de afvalberg als het vergroten van het bewustzijn onder consumenten over de gevolgen van het eigen gedrag. Er kunnen diverse acties worden geformuleerd die al geruime tijd lopen (zoals bijvoorbeeld het grondstoffenplan) of nog in de plan- of ideefase zitten, die bijdragen aan een meer circulair consumptiegedrag.

4.4 Totaaloverzicht

Op basis van deze actielijnen dient concretere invulling te worden gegeven middels afgebakende acties en projecten waarmee 1Stroom de komende jaren aan de slag kan gaan om de transitie naar een circulaire economie in gang te zetten. Deze acties zijn verdeeld over de drie prioritaire actielijnen en dragen in meerdere of mindere mate bij aan de twee sporen 1) laagdrempelige kansen benutten en 2) een programmatische aanpak van grondstofclusters.

In de onderstaande figuur is het raamwerk weergegeven.

Figuur 5 Raamwerk uitvoeringsprogramma van 1Stroom gecategoriseerd naar de prioritaire actielijnen en de twee sporen.

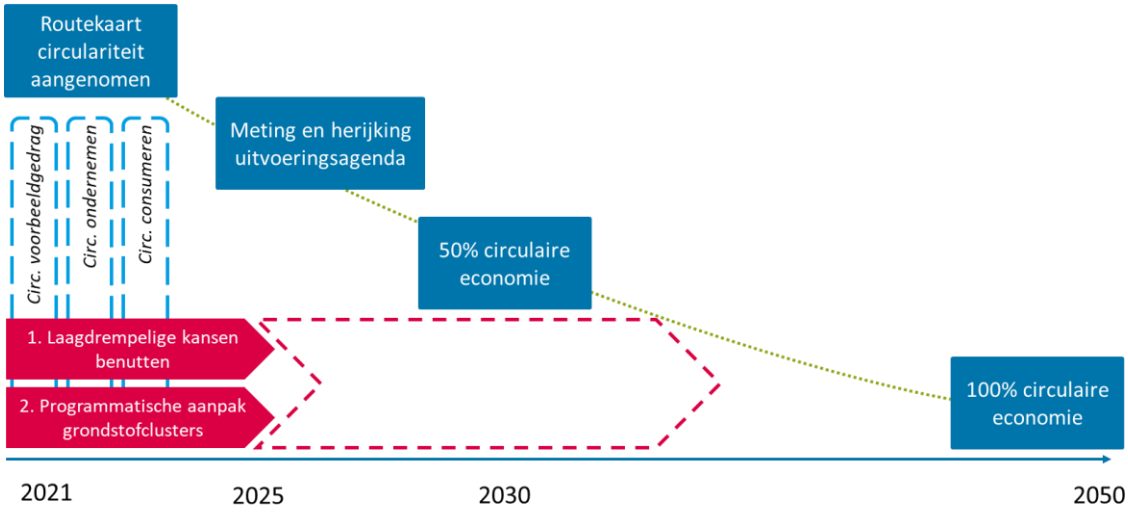
5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Ambitie en doelstelling

De gemeenten Duiven & Westervoort sluiten zich aan bij de doelstellingen, zoals geformuleerd in het grondstoffenakkoord:

- *Duiven & Westervoort willen in 2050 een circulaire economie zijn. Een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen.*
- *In 2030 moeten Duiven & Westervoort al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel).*
- *Omdat er momenteel geen accurate nulmeting is en maatregelen (nog) niet zijn in te drukken in 'harde' cijfers worden de volgende twee sporen gehanteerd voor de komende vier tot vijf jaar:*
  - *Zodra laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen of en in welke mate er wordt ingezet op circulariteit;*
  - *Er wordt programmatisch werk gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten.*

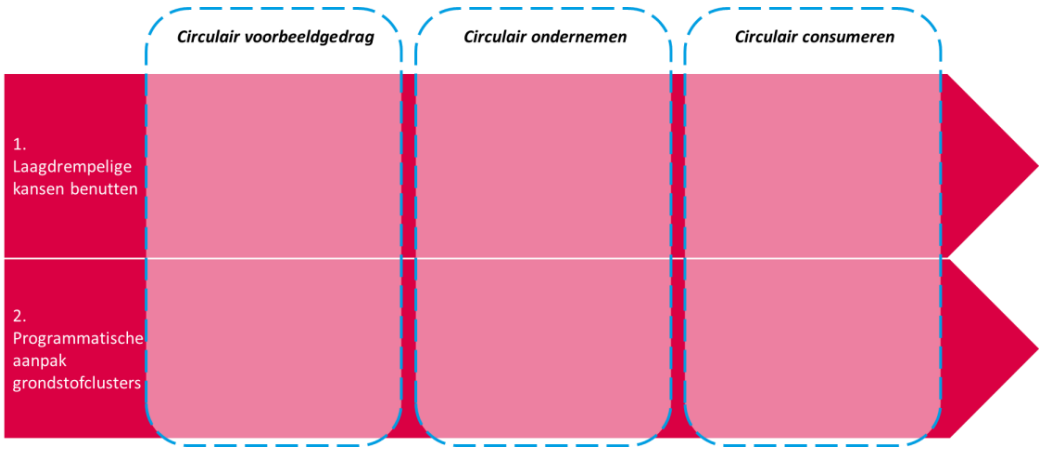
Dit resulteert in de onderstaande visualisatie, waarin de drie prioritaire actielijnen, die voortkomen uit de routekaart, zijn geprojecteerd op de twee sporen. Deze sporen zijn uitgezet in de tijd:

Figuur 6: Doelstelling van de gemeente Duiven & Westervoort in de route naar 100% circulariteit

5.2 Uitvoeringsprogramma

Het kader voor een uitvoeringsprogramma met daarin de drie prioritaire actielijnen. De komende drie tot vijf jaar kan de gemeente werk maken om acties te formuleren in deze actielijnen om vervolgens omstreeks 2025 de doelstellingen te herijken en het uitvoeringsprogramma hierop af te stemmen voor de jaren 2025-2030.

Figuur 7 Circulaire acties van 1Stroom gecategoriseerd naar de prioritaire actielijnen en de twee sporen.

Doorkijk naar periode vanaf 2025

De komende jaren zullen er veel ontwikkelingen plaatsvinden op het onderwerp circulaire economie. De exacte opgave zal duidelijker worden en de verwachting is dat er meer richtinggevende kaders komen van de Europese en nationale overheid waar binnen decentrale overheden, bedrijven en inwoners moeten opereren. De rol die een gemeente vanaf 2025 zal spelen in de transitie naar een circulaire economie zal mogelijk ook gaan wijzigen. Zo is het denkbaar dat bij vergunningverlening, toezicht en handhaving meer nadruk komt te liggen op afdwingbare circulaire criteria (bijv. bij een bouw- en/of sloopvergunning en als onderdeel van de omgevingsvisie). Een gemeente zal altijd meerdere rollen kennen en continu adaptief moeten zijn op de veranderende omgeving en behoeftes van bedrijven en inwoners in de gemeente. Kortom, de rol van de gemeente zal veranderen van een meer inspirerende, faciliterende en kwartiermaker rol in deze fase naar een rol met een wat dwingender karakter richting 2050.

5.3 Advies

Om over te gaan tot uitvoering is het van belang om de diverse geformuleerde acties te gaan operationaliseren en hier kortetermijndoelstellingen aan te formuleren. Enkele van de acties zijn reeds lopend en de overige dienen te worden gestart in het komende jaar.

Daarnaast wordt geadviseerd om jaarlijks verantwoording af te leggen aan de gemeenteraden over de integrale voortgang op het uitvoeringsprogramma.

Bijlage 1 Overzicht betrokken interne en externe stakeholders

Interne stakeholders	Functie/afdeling
Anita de Graaf	adviseur afval en grondstoffen
Saskia Kloet	Inkoop
Samantha Lammers	Inkoop
Dorothe Jacobs	Duurzaamheid & Energie
Frank van Os	Facilitair
Patrick Sessink	Bedrijfscontactfunctionaris
Walter van der Veen	Strategisch adviseur
Jeroen Smits	Programmateam circulariteit
Paul Groenen	Programmateam circulariteit
Simone Groen	Programmateam circulariteit
Philippe Hermans	Vastgoedbeheer
Luuk Berends	Vastgoedbeheer

Externe Stakeholders	Actief bij
Hendrik Versteeg	Bedrijventerrein het Ambacht
Anouk de Valois	Bedrijventerrein het Ambacht
Peggy Blaauw	GoClean
Wim Nabbe	Groene Allianties de Liemers
Mark van Westelaak	Groene Allianties de Liemers
Jeroen Willems	MKB Duiven
Ronald Mathijssen	MKB Duiven
Erik Pieters	Klankbordgroep
Sietse van Bennekom	Klankbordgroep
Bert Veerkamp	Klankbordgroep
Kees Snoek	Klankbordgroep
Timo, Timon, Raph, Dave	Junior Klankbordgroep

Bijlage 2 Voorbeeldacties voor een uitvoeringsprogramma

Circulair voorbeeldgedrag

Afvalscheiding op het gemeentehuis

- ***Waarom***: Als afval wordt gescheiden, dan kunnen de grondstof-stromen worden gerecycled tot nieuwe producten. 1Stroom gaat over het eigen beleid binnen de muren van het gemeentehuis, als het gaat om de wijze waarop afval gescheiden dient te worden. Daarmee is het tevens het visitekaartje voor bezoekers van het gemeentehuis, die zien dat de gemeente haar best doet zelf ook werk te maken van de circulaire economie.

GWW inkoopopgaves

- ***Waarom***: De GWW-sector is een sector die relatief veel grondstoffen verbruikt en de renovatie opgave in Duiven & Westervoort is de komende jaren significant. Tevens zijn het veelal lokale(re) ondernemers die inschrijven op deze opdrachten, hiermee wordt het lokale MKB dan ook bereikt.

Facility management inkooptrajecten

- ***Waarom***: Zoals voor GWW-inkoopopgaves geldt, geldt dit ook voor inkoopopgaves op het domein van facilitymanagement. In den landen is al veel ervaring opgedaan met het circulair inkopen van deze productgroep en zijn er diverse goede voorbeelden. Door hiermee aan de slag te gaan wordt de transitie naar een circulaire economie ook zichtbaar voor het personeel en de bezoekers/inwoners van de gemeente Duiven & Westervoort. Immers, een goed voorbeeld doet volgen.

Woondeal

- ***Waarom***: Tot aan 2030 is in Duiven is een behoefte aan meer dan 600 nieuwe woningen. In Westervoort gaat het om 300 woningen. Om die reden is het noodzakelijk dat er voldoende plannen ontstaan om deze woningen te realiseren. De gemeenten kunnen hierbij aansluiten op de woondeal Arnhem-Nijmegen. In deze woondeal zijn eveneens circulariteitseisen opgenomen, 25% van de woningen dient circulair te worden gerealiseerd.

Circulair inkoopbeleid

- ***Waarom:*** Inkoop is bij uitstek het middel waar men zelf invloed kan uitoefenen en daarmee het voorbeeld kan stellen. Dit draagt bij aan beide sporen, daar waar energie zit, gebruik van maken en tegelijker-tijd de grote(re) grondstoffenopgaves aanjagen.

Betrokkenheid bij netwerken die circulariteit stimuleren

- ***Waarom***: Door als gemeenten betrokken te zijn bij regionale/landelijke netwerken wordt kennis opgedaan en gedeeld omtrent circulaire (beleids-)maatregelen, oplossingen en innovaties. Hierdoor hoeft men niet altijd het spreekwoordelijke wiel zelf uit te vinden en maakt het gebruik van reeds opgedane kennis en ervaringen.

Circulair ondernemen

Kennisoverdracht ondernemers

- ***Waarom:*** Ondernemers geven aan graag te willen worden ontzorgd op het gebied van duurzaamheid en circulaire economie. Ze willen inspiratie en objectieve informatie, gericht op een praktische toepassing. Daarmee worden zij in staat gesteld om zelf, praktisch aan de slag te gaan met circulaire projecten en ketenvormingen.

Gebiedsgerichte projecten

- ***Waarom:*** een gebiedsgerichte aanpak zorgt voor een integrale, eenduidige benadering naar ondernemers. Ondernemers kunnen zich daarmee ook aan elkaar optrekken waarbij de 'achterblijvers' kunnen leren van de koplopers. Ook wordt de urgentie en nut en noodzaak voor ondernemers groter door een groeiende aandacht voor dit onderwerp.

Gemeentelijke projecten

- ***Waarom:*** Ondernemers zijn veelal bereid om te investeren in maatregelen die bijdragen aan de verduurzaming van hun eigen bedrijf. Deze bereidheid neemt af naar mate de toegevoegde waarde meer collectief is, zoals bij een bedrijventerrein. Ondernemers verwachten voor de bedrijfsoverstijgende activiteiten een bijdrage van de gemeente.

Circulair consumeren

Zwerfafvalaanpak

- ***Waarom:*** Zwerfafval is een groeiend probleem. Steeds meer verpakkingen worden gebruikt door consumenten, steeds meer verpakkingen komen in de natuur terecht. Hierdoor kunnen deze verpakkingen niet meer worden hergebruikt en, misschien nog wel erger, leiden deze tot schade aan flora en fauna. Het verminderen van de zwerfafvalproblematiek is dan ook een belangrijk onderdeel in de transitie naar een circulaire economie die tevens zichtbaar is voor inwoners en bedrijven van de gemeenten Duiven & Westervoort.

Circulaire evenementen

- ***Waarom:*** Evenementen kennen veel (plastic) afval wat doorgaans beperkt of niet wordt hergebruikt, terwijl dit vaak wel mogelijk is. Het is vaak ook goed zichtbaar, (na afloop) van een evenement, hoeveel afval er overblijft. Door consumenten niet alleen thuis maar ook op dit soort evenementen de mogelijkheid te bieden het afval te scheiden, raken mensen steeds meer doordrongen van nut en noodzaak en ziet men ook dat de gemeente actief werk maakt van dit onderwerp.

Deelconcepten stimuleren

- ***Waarom:*** Bewoners kopen voornamelijk spullen/goederen om deze zelf te gebruiken. Dit is in veel gevallen onnodig, omdat de spullen/goederen slechts op enkele momenten worden gebruikt. Deelconcepten bieden hier een oplossing voor en zijn sterk toenemend in Nederland.

Circulair ambachtscentrum

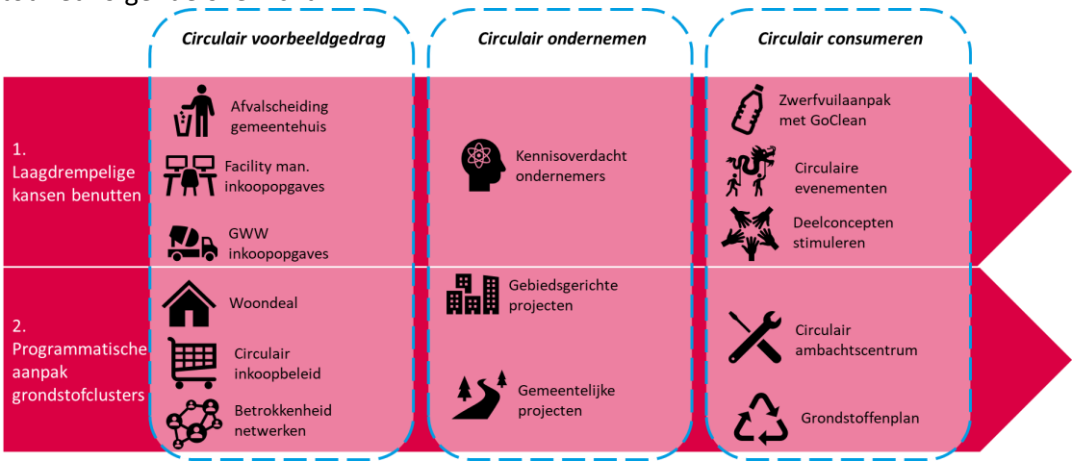
- ***Waarom:*** In veel gevallen is het materiaal, dat onder meer bij de milieustraat terechtkomt, nog goed bruikbaar en daardoor onnodig om als afval te beschouwen. Met veelal een kleine ingreep kunnen de producten weer worden hergebruikt en daarmee wordt verspilling voorkomen. Door dit dichtbij de inwoners en ondernemers te realiseren, wordt het zichtbaar dat hergebruik en reparatie weer 'normaal' wordt. Tot slot heeft een circulair ambachtscentrum als positieve bijvangst dat er werkgelegenheid wordt gecreëerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Uitvoering grondstoffenplan

Waarom: Met 124 kg/inwoner restafval in Duiven en 138 kg/inwoner in Westervoort[12] is er nog steeds een aanzienlijke afvalopgave, waarbij voorlopig nog niet wordt voldaan aan de VANG-doelstellingen (100 kg restafval per inwoner in 2020). Echter, de beide gemeenten spreken wel de ambitie uit om hier aan te kunnen voldoen. Zo wil de gemeente Westervoort in 2025 in totaal 43 kg afvalreductie per inwoner hebben gerealiseerd en zet de gemeente Duiven in op verschillende maatregelen om in 2025 32 kg afvalreductie per inwoner te realiseren. In de grondstofplannen van beide gemeenten is nader uiteengezet wat de doelstellingen zijn en hoe deze gerealiseerd worden.

Totaaloverzicht

Wanneer de hierboven beschreven acties worden geplaatst in het raamwerk komt men tot het volgende overzicht:

[12] Afvalcijfers over het jaar 2019 https://afvalmonitor.databank.nl/Jive/Jive?cat_open=Gemeentelijk%20niveau/Ingezamelde%20hoeveelheden%20en%20scheidingspercentages%20huishoudelijk%20afval

Onze contactgegevens

KplusV

Vestiging Arnhem
Postbus 60055
6800 JB Arnhem
Westervoortsedijk 73
6827 AV Arnhem
T +31 (0)26 355 13 55

Vestiging Amsterdam
Postbus 74744
1070 BS Amsterdam
Science Park 402
1098 XH Amsterdam
T +31 (0)20 669 90 66

Vestiging Rotterdam
Stationsplein 45
(Groot Handelsgebouw)
3013 AK Rotterdam
4de verdieping
Ruimte A4.004
T +31 (0)10 254 00 17

E info@kplusv.nl I www.kplusv.nl

Thema's

Over KplusV

Wie we zijn

Wie betrokken is, wordt betrokken. Dat zien we bij KplusV elke dag. Opdrachtgevers en initiators weten ons te vinden. Voor gedegen adviezen. Voor onze kennis van zowel de publieke sector als het bedrijfsleven. Voor onze ervaring met innovatieve projecten. En voor onze ondernemersmentaliteit. Vaak nemen we zelf het initiatief om partijen bij elkaar te brengen. Want we houden van aanjagen en van resultaat.

Wat we doen

We verbinden mensen en mogelijkheden. Daar zijn we goed in. We laten publieke organisaties en bedrijven excelleren, zodat ze het beste uit zichzelf en elkaar halen. Verbinden als middel, niet als doel. Met als gevolg slimme oplossingen die betekenisvol zijn voor maatschappij en opdrachtgevers.
Je vindt ons overal waar mogelijkheden en ambities bij elkaar komen. Bij de publieke sector die voor maatschappelijke uitdagingen staat. Bij ondernemingen met strategische en operationele vraagstukken. Bij organisaties in transitie.

Hoe we verbinden

In ieder geval altijd informeel en collegiaal. Maar met een enorme drive om projecten te laten slagen. Met inspirerende initiatieven en goede ideeën. Als adviseur, kwartiermaker, programmamanager of gids... Zolang het maar slaagt. We denken, durven en doen. Die houding maakt ons tot een modern, no nonsens kennisbedrijf. Flexibel, innovatief en resultaat-gedreven. Aantoonbaar.

En waarom we dat doen

Onze kracht schuilt in onze aanpak: een stevige mix van bedenken, verbinden en doen. Partijen en middelen succesvol bij elkaar brengen. Liefst in een publiek-privaat ecosysteem. Omdat dat mogelijkheden biedt om structureel en langdurig waarde te creëren die je niet alleen kunt bereiken. Wij werken er al sinds 1984 mee. En onze ambitie is daarin marktleider te blijven. Want zo leveren en ervaren we elke dag de toegevoegde waarde ervan. Bij onze projecten, bij onze opdrachtgevers, in de samenleving en bij onszelf... KplusV initieert, adviseert, verbindt en realiseert. Nu en in de toekomst.

Webinar: Routekaart richting circulair Duiven en Westervoort

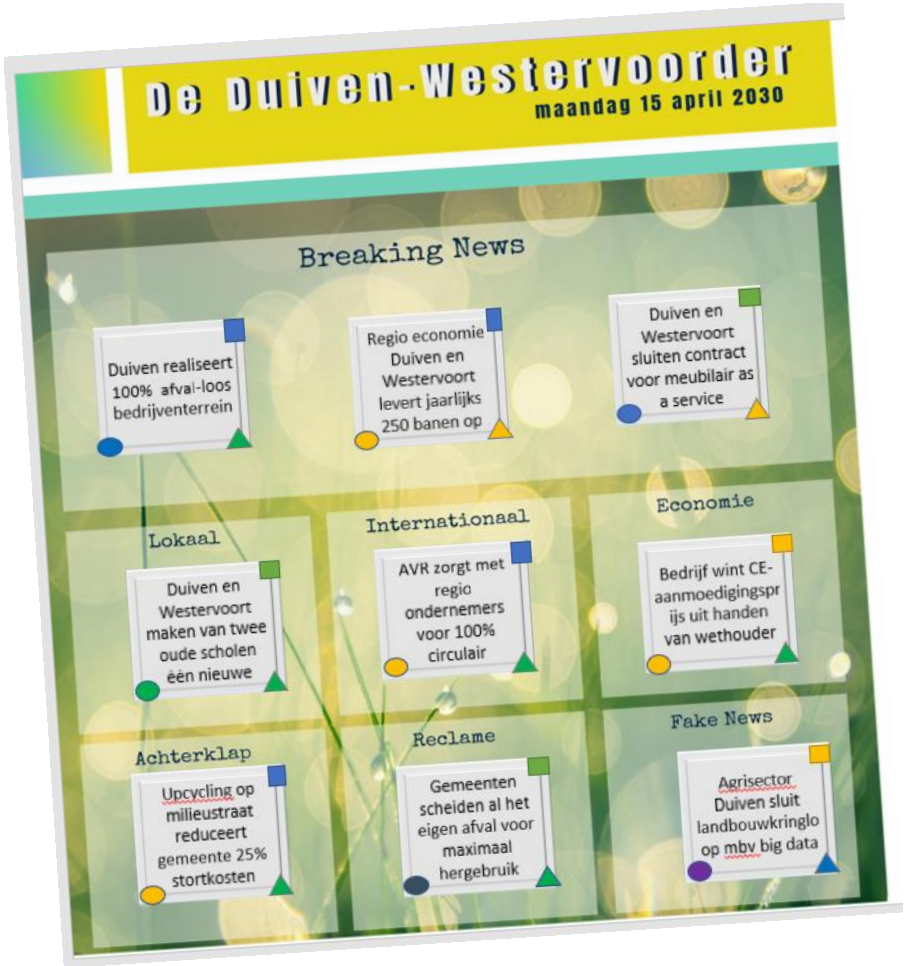

Wat kunt u verwachten in deze digitale presentatie?

- Korte terugblik op raadsbijeenkomst op 17 november 2020
- Nut en noodzaak van de circulaire economie
- Wat gebeurt er om ons heen?
- Hoe past circulaire economie in de bredere duurzaamheidsopgave van 1Stroom?
- Wat is de opgave?
- Doorkijk naar 2050 en wat kan er vandaag en morgen gedaan worden?
- Hoe nu verder?

Terugblik 17 november 2021

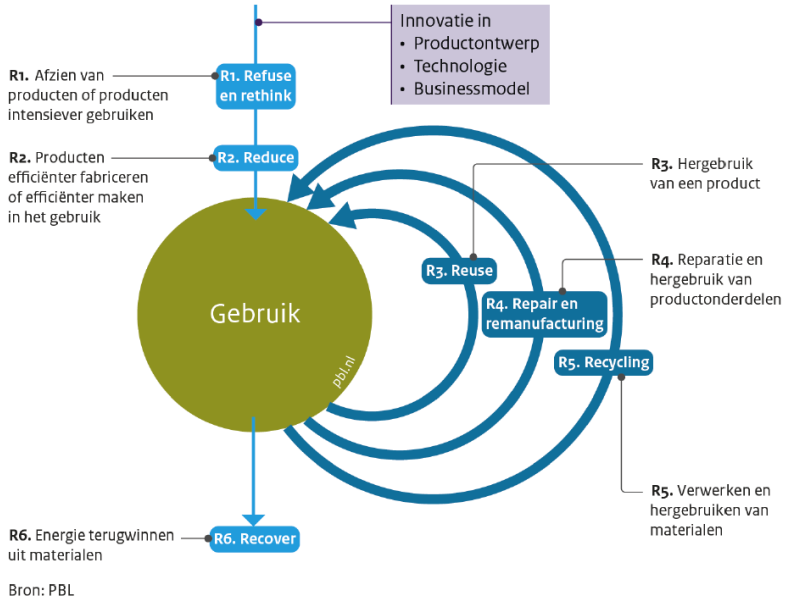
Middels stellingen open de dialoog gevoerd:

- *Op welke circulariteitsstrategie moet de gemeente inzetten?*
- *Op welke sector/productgroep moet de nadruk komen te liggen?*
- *Welke werkwijze past de gemeente volgens u het best bij de transitie naar een circulaire economie?*
- *In hoeverre moeten Duiven & Westervoort zich conformeren aan de landelijke doelstellingen omtrent circulaire economie (50% circulair in 2030 en 100% circulair in 2050)?*
- *Welke investeringen passen volgens u het beste op dit moment?*

Waarom moeten we naar een circulaire economie?

Wat gebeurt er om ons heen?

GREEN DEAL

klimaatneutraal Europa in 2050

producten en diensten wordt gecreëerd of vergroot. In de brief over *Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)*[44] wordt daar uitgebreid op ingegaan, evenals op het streven om tot 10% circulair inkopen te komen in 2020. Overigens kan naast de publieke uiteraard ook de private sector hierin het goede voorbeeld geven.

Inkoopdoelstellingen

CIRCULAIRE ECONOMIE

Home | Nieuws | Programma | Praktijkvoorbeelden | Grondstoffenakkoord | Ondertekenaars

Home > Nieuws

Kabinet: Nationaal grondstoffenakkoord voor circulaire econo
2050

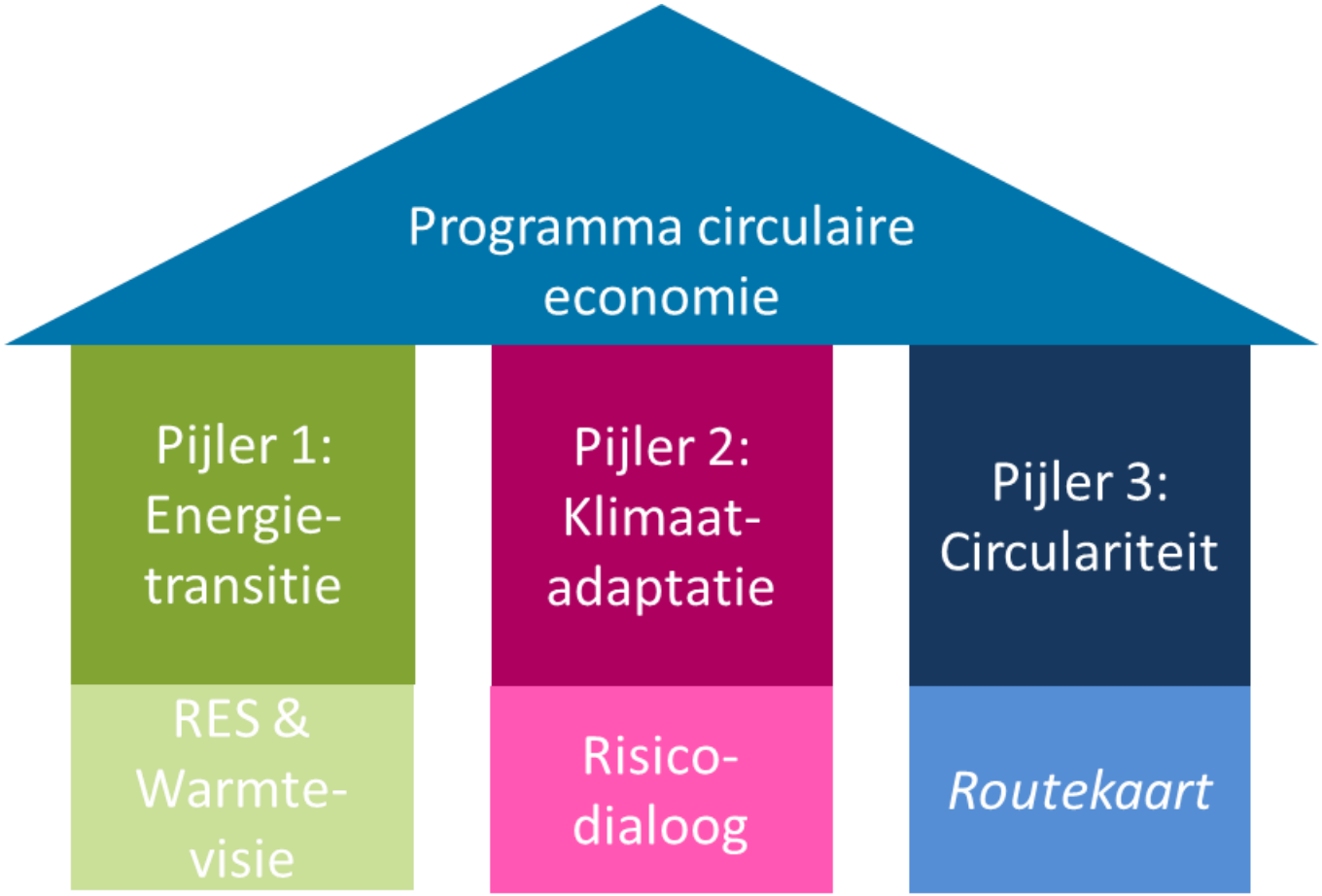
Nationale transitieagenda's **circulair 2050** op:

1. **Biomassa en voedsel**
2. **Maakindustrie**
3. **Kunststoffen**
4. **Bouw**
5. **Consumentengoederen**

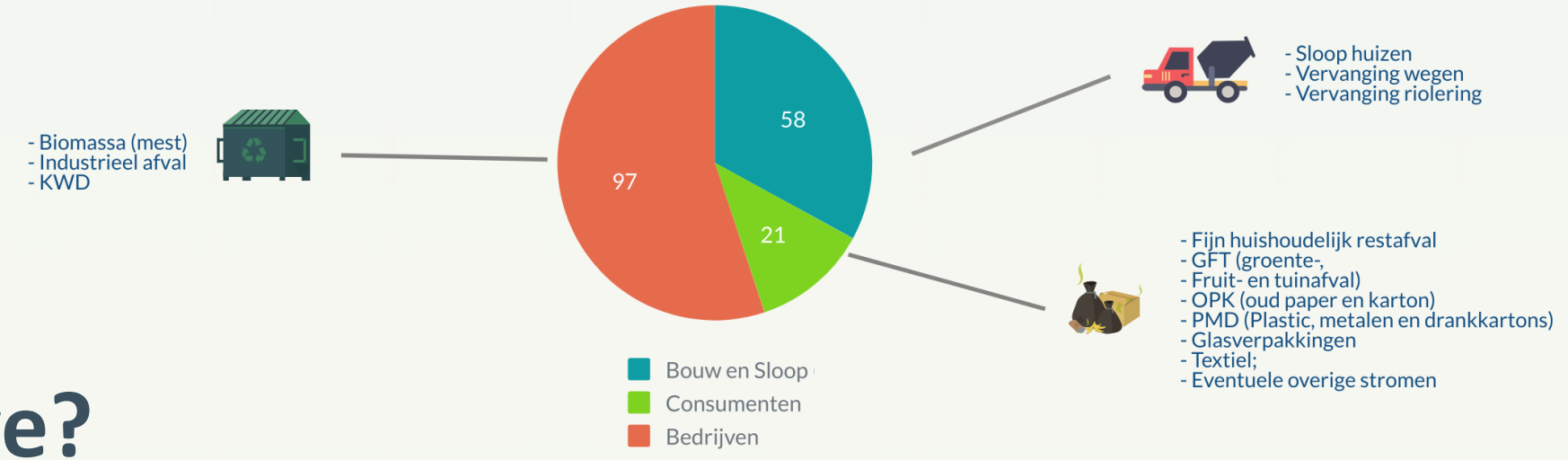

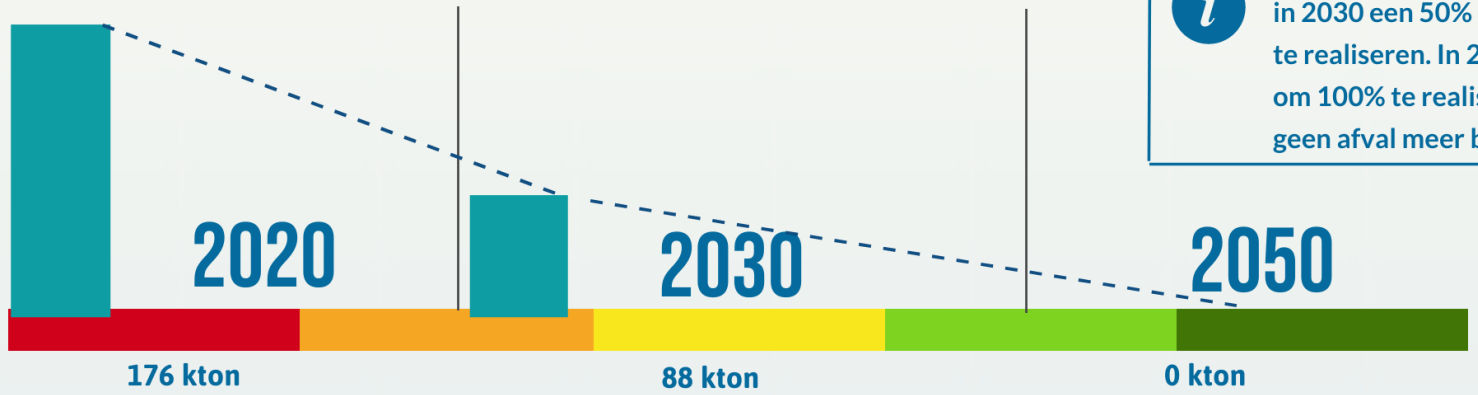
SAMEN 1NERGIE

Hoe zetten Duiven en Westervoort duurzaamheid en circulariteit in?

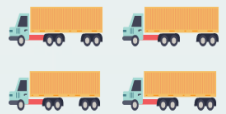
Wat is de opgave?

Het kabinet heeft ten doel gesteld om in 2030 een 50% circulaire economie te realiseren. In 2050 is het streven om 100% te realiseren, waarbij er geen afval meer bestaat.

Staat gelijk aan **4.400** volle vrachtwagens

Staat gelijk aan **2.200** volle vrachtwagens

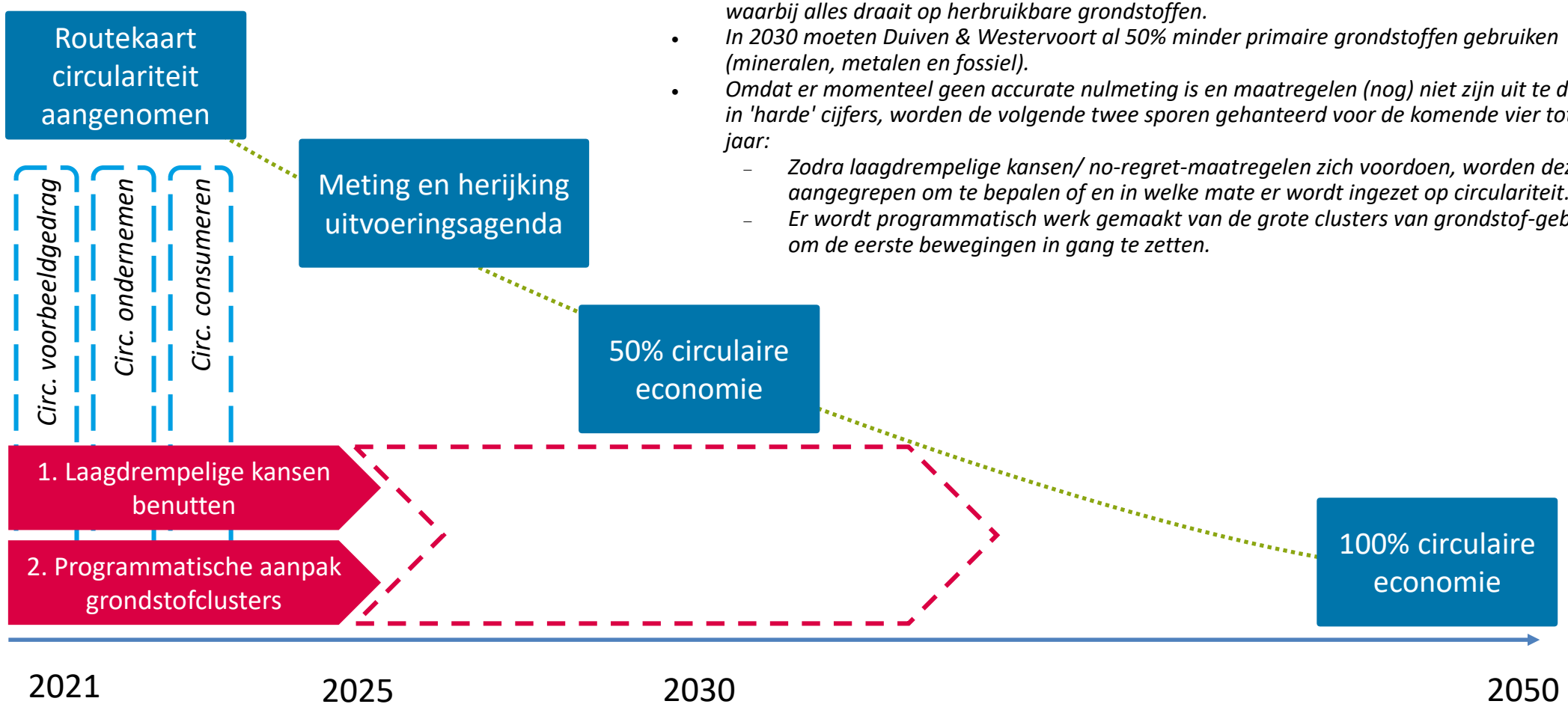

SAMEN 1NERGIE

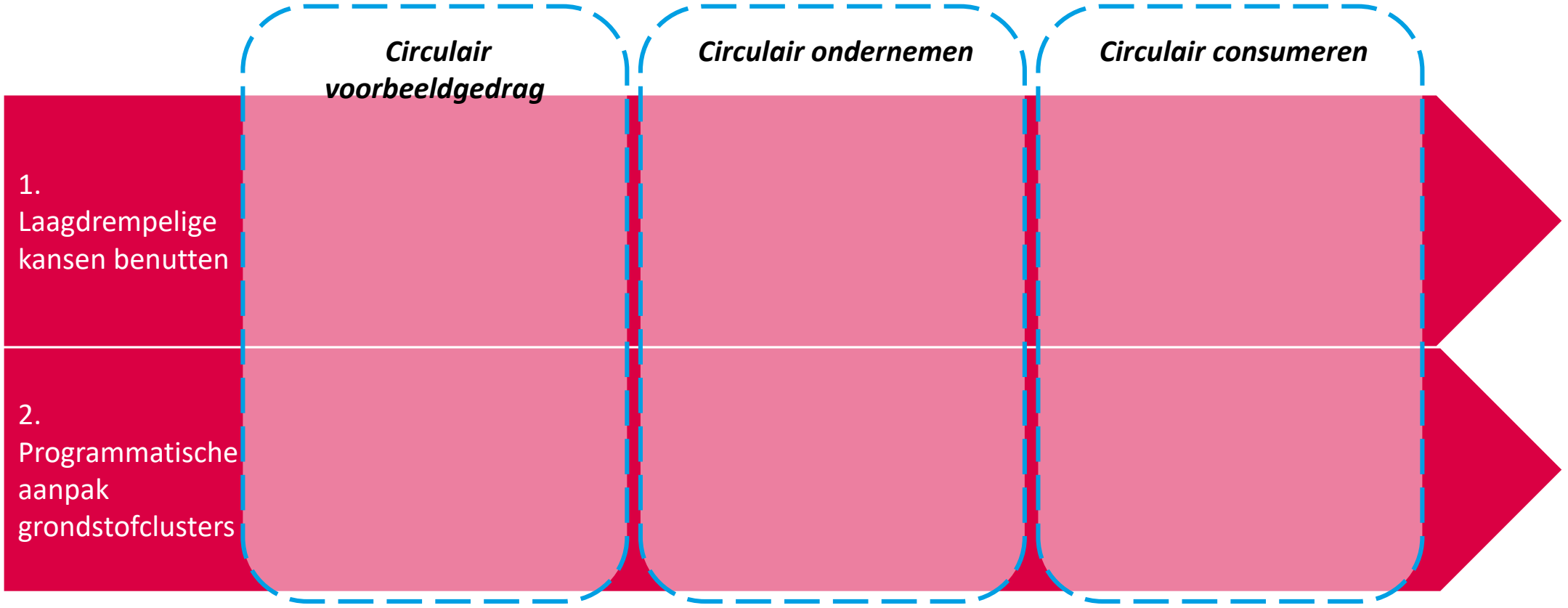
Doorkijk naar 2050 (100% circulair)

De gemeenten Duiven & Westervoort sluiten zich aan bij de doelstellingen, zoals geformuleerd in het grondstoffenakkoord:

- *Duiven & Westervoort willen in 2050 een circulaire economie zijn. Een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen.*
- *In 2030 moeten Duiven & Westervoort al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel).*
- *Omdat er momenteel geen accurate nulmeting is en maatregelen (nog) niet zijn uit te drukken in 'harde' cijfers, worden de volgende twee sporen gehanteerd voor de komende vier tot vijf jaar:*
  - *Zodra laagdrempelige kansen/ no-regret-maatregelen zich voordoen, worden deze aangegrepen om te bepalen of en in welke mate er wordt ingezet op circulariteit.*
  - *Er wordt programmatisch werk gemaakt van de grote clusters van grondstof-gebruik om de eerste bewegingen in gang te zetten.*

Programmatische aanpak

Vervolg

- Vaststelling kader door de gemeentera(a)d(en)

- Invulling van de prioritaire actielijnen door concrete acties, aanpakken en projecten door colleges en 1Stroom

https://www.youtube.com/watch?v=lnmIRZS9a3E

Vragen fractie PvdA Duiven Politieke Avond 19 oktober 2021

Routekaart Circulariteit voor de gemeente Duiven

1. In het raadsvoorstel staat dat u met inwoners gecommuniceerd heeft middels interviews. Kunt u meer gespecificeerd aangeven wanneer, hoe vaak en met hoeveel inwoners u heeft gecommuniceerd?
   Op pagina 23 van de Routekaart staat omschreven met wie er is gesproken, interviews hebben plaats gevonden eind 2020, daarna zijn de opbrengsten en vertaling in de routekaart in een verificatiegesprek teruggekoppeld.

Externe Stakeholders	Actief bij
Hendrik Versteeg	Bedrijventerrein het Ambacht
Anouk de Valois	Bedrijventerrein het Ambacht
Peggy Blaauw	GoClean
Wim Nabbe	Groene Allianties de Liemers
Mark van Westelaak	Groene Allianties de Liemers
Jeroen Willems	MKB Duiven
Ronald Mathijssen	MKB Duiven
Erik Pieters	Klankbordgroep
Sietse van Bennekom	Klankbordgroep
Bert Veerkamp	Klankbordgroep
Kees Snoek	Klankbordgroep
Timo, Timon, Raph, Dave	Junior Klankbordgroep

2. In de routekaart staat het streven om in 2030 de circulaire economie binnen de regio meer omzet, meer nieuwe banen en minder afval te genereren ten opzichte van 2016. Kunt u aangeven in hoeverre deze ambitie anno eind 2021 reeds gerealiseerd is?
   Nee, omdat er nog geen goed 0-meting mogelijk is kunnen we dat niet exact berekenen. Op een aantal onderdelen (inzameling huishoudelijk

afval) kan dat wel, dat is opgenomen in het afvalbeleidsplan. Zodra het planbureau voor de leefomgeving met een meet methodiek komt kan dit wel.

3. In de routekaart wordt de afvalscheiding van het gemeentehuis beschreven, een prima manier om hier de voorbeeldrol in te nemen. Kunt u aangeven waarom GFT in het gemeentehuis niet gescheiden wordt van het restafval?
   Er wordt zo weinig GFT afval verbruikt dat het niet loont om hiervoor een separate afvalstroom op te zetten. Er zijn op dit moment geen vrachtauto's die gecombineerd GFT en andere stromen kunnen ophalen. Een separate vrachtauto wekelijks voor relatief weinig afval levert meer uitstoot op dan dat het winst geeft op het gebeid van afvalinzameling. Bedrijfsafval mag niet gecombineerd worden met de GFT inzameling voor consumenten.
4. Onder de "doelstelling aan de hand van 2 sporen" wordt aangegeven dat er nog geen uniforme methode is om te bepalen wat het huidige grondstoffengebruik is en welke maatregelen bijdragen aan het behalen van de doelstellingen. Deze uniforme methode wordt verwacht in 2025. Met welke zekerheid kunt u dan nu al zeggen dat de inzet op beweging en richting zal bijdragen aan het behalen van de doelstelling als gesteld in de tendens van figuur 4 en 6?
   We zetten nu in op no-regret maatregelen: daar waar energie zit of de investering te overzien is. De lessen die hieruit geleerd worden dragen bij aan het tot stand komen van langer termijn programmering.
   De methode wordt verwacht in 2023, we nemen een dan een jaar om deze toe te passen in onze gemeente. In 2025 wordt dan het beleid herzien indien nodig.

Onderwerp	Meerjarenbegroting 2022-2025 gemeente Duiven		
Ondertitel	In de meer-jaren-programma-begroting staan de financiële keuzes voor 2022 met een doorkijk tot 2025. Het is ook de financiële uitwerking van de Voorjaarsnota (tijdens de voorjaarsnota zijn voor de zomer alle bestaande en nieuwe plannen voor 2022 besproken).		
Portefeuillehouder	Wethouder Goossen	Zaaknummer	Z/21/084714
Behandelend ambtenaar	Mark Jordens – M.jordens@1stroom.nl Team financiën		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	1. De (meerjaren-)Programmabegroting 2022-2025 – in het bijzonder de volgende onderdelen- vast te stellen: • De programma's • De paragrafen • De voorcalculaties • De vervangingsinvesteringen • De mutaties op de reserves en voorzieningen en, • De nieuwe belastingtarieven 2022. Waarbij voor de OZB in plaats van de in de begroting genoemde inflatiestijging van 1,6% wordt aangepast naar een stijging van 1%. 2. De raad voor te stellen om het overschot (€ 1.675.449) in 2022 te storten in de Algemene Reserve. 3. De intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 te storten in de Algemene Reserve.		
Historie	Tijdens de behandeling van de voorjaarsnota 2021 is inhoudelijk gesproken over de beleidskeuzes die worden gemaakt voor 2022. In de begroting worden deze beleidskeuzes financieel verwerkt.		
Termijn	De begroting moet wettelijk voor 15 november naar de provincie worden verstuurd. Dit lukt met besluitvorming op 9 november.		

Politieke Avond	19 oktober		Ronde Tafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
H. Albers	W. Bosch	Raadzaal	Bestuur	65 minuten
Behandeladvies	In de begroting staat de financiële uitwerking van de Voorjaarsnota. Ook zijn er na de Voorjaarsnota nog een viertal nieuwe wensen opgevoerd. In alle gevallen gaat het om eenmalige bedragen. Voor het WK volleybal € 15.000, voor tijdelijke inhuur van communicatie advisering bij grote projecten € 100.000, voor ondersteuning bij WOB verzoeken € 25.000 en voor tijdelijke ondersteuning bij strategische ruimtelijke onderwerpen € 45.000. Omdat het rijk extra geld moet geven voor de kosten jeugdzorg bij gemeenten laat de begroting een positief saldo zien. In het raadsvoorstel wordt bij kanttekening 1.3 (en argument 1.3) ingegaan op de moties die zijn ingediend bij de Voorjaarsnota om te onderzoeken of afschaffing van de hondenbelasting mogelijk is evenals een verlaging van de OZB belasting. Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl. *Bij technische vragen gaat het vaak om verzoeken tot feitelijke informatie (wie/wat/waar) die een ambtenaar kan beantwoorden. Overige vragen (o.a. waarom-vragen) kunnen op de avond zelf*			

	worden gesteld. Op 2 november is er ruimte om het debat te laten plaatsvinden. Na de debattafel zal de voorzitter vragen of een fractie een amendement of motie bij dit onderwerp wil indienen in de raad, dan wordt het voorstel als bespreekstuk geagendeerd. Of dat het voorstel als hamerstuk (eventueel met een stemverklaring) geagendeerd kan worden in de raadsvergadering.
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan de ronde tafel. Debattafels zijn voorbehouden aan de politieke fracties. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen

Opbrengst van de tafel	
Raadsvergadering	9 november 2021

ZFE1AB8581E

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Meerjarenbegroting 2022-2025 gemeente Duiven

Zaak- & documentnr. : Z/21/084714/201528890
Portefeuillehouder : J. Goossen
Belastingen

Opsteller : Mark Jordens
Team : Financiën en

Telefoonnr. 0630201341

Samenvatting

In de Voorjaarsnota 2021 kondigden we al aan dat het meerjarenperspectief er redelijk positief uit ziet. Mede dankzij de vorig jaar vastgestelde koersnotitie sluiten de jaren 2023 tot en met 2025 met een positief saldo. In deze meerjarenbegroting verwerken we nu ook de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor de Jeugdzorg. Dat leidt er toe dat de gemeente Duiven voor 2022 een sluitende begroting kan presenteren. Het college stelt de raad voor om de meerjarenbegroting vast te stellen. Alleen het begrotingsjaar 2022 wordt feitelijk vastgesteld. De jaren 2023-2025 zijn weergegeven voor een structurele doorkijk van de beleidskeuzes.

Beslispunten

1. De (meerjaren-)Programmabegroting 2022-2025 – in het bijzonder de volgende onderdelen- vast te stellen:
    - De programma's
    - De paragrafen
    - De voorcalculaties
    - De vervangingsinvesteringen
    - De mutaties op de reserves en voorzieningen en,
    - De nieuwe belastingtarieven 2022. Waarbij voor de OZB in plaats van de in de begroting genoemde inflatiestijging van 1,6% wordt aangepast naar een stijging van 1%.
2. De raad voor te stellen om het overschot (€ 1.675.449) in 2022 te storten in de Algemene Reserve.
3. De intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 te storten in de Algemene Reserve.

Aanleiding

In de aanloop naar de Voorjaarsnota leek het opnieuw heel lastig te worden om te voldoen aan de eis om de meerjarenbegroting voor de jaren 2023 tot en met 2025 sluitend te krijgen. De uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor Jeugdzorg maakt het beeld echter ineens heel anders. Het Rijk heeft door deze uitkomst voor 2022 € 1,4 miljard extra geld toegevoegd aan de Algemene Uitkering.
Tevens wordt met deze meerjarenbegroting voldaan aan de eis dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. In de voorliggende conceptbegroting is dit evenwicht reeds in het eerste begrotingsjaar bereikt.

Aanpassing voorcalculaties

In de zomerperiode zijn alle voorcalculaties (lasten en baten) voor budgetten bestaand beleid geactualiseerd. Het gaat hierbij om kleine aanpassingen (tot € 10.000) die er voor zorgen dat de budgetten toereikend zijn en aangepast aan het huidige prijsniveau. In de voorcalculaties is ook de bijgewerkte activamodule verwerkt. In het afgelopen jaar zijn een aantal investeringen afgesloten of in tijd verplaatst (vervroegd of uitgesteld) waardoor de kapitaallasten in de diverse jaren wijzigen. Verder is er een slechter renteresultaat verwerkt omdat door de grote verkopen op de bedrijventerreinen minder geld aan de grondexploitatie kan worden toegerekend en het aflopende hypothekensaldo lagere renteopbrengsten genereert. Er ontstaat een BTW-voordeel omdat we meer BTW lasten in de tarieven voor afval en riool verwerken door de stijgende verwerkingskosten. En tenslotte zijn ook alle doorbelastingen van gemeenschappelijke regelingen geactualiseerd. De bovenstaande aanpassingen zorgen er voor dat het in de Voorjaarsnota 2021 gepresenteerde saldo voor de jaren 2022, 2023 en 2025 verbetert. Alleen 2024 valt iets slechter uit.
In de voorcalculaties was een stelpost voor prijsstijgingen opgenomen. Omdat alle budgetten in 2022 nu tegen de lopende prijzen zijn opgenomen kan deze stelpost komen te vervallen. Dat levert in 2022 een voordeel op. In de voorcalculaties zijn alle wensen en speerpunten die in de Voorjaarsnota zijn vastgesteld verwerkt.

Van voorcalculaties naar concept meerjarenbegroting 2022-2025

In de voorcalculaties van deze begroting zijn alle gevolgen van de in juli vastgestelde Voorjaarsnota verwerkt inclusief de overgenomen amendementen. Ook de gevolgen van de Meicirculaire zijn in de voorcalculaties verwerkt. In totaal leidt dit tot de volgende financiële resultaten:

2022	2023	2024	2025
-€ 66.441	€ 114.018	€ 699.597	€ 1.107.692

In de periode tussen het opmaken van de Voorjaarsnota en deze Meerjarenbegroting zijn er nog een aantal ontwikkelingen geweest. Parallel aan de besluitvorming rondom de Voorjaarsnota heeft de raad het besluit genomen rondom de onderwijshuisvesting en de verduurzaming van de scholen. Ook de verordening Individuele studietoeslag is inmiddels vastgesteld. De in de Voorjaarsnota reeds benoemde (maar nog niet becijferde) verhoging van de tarieven voor groepsbegeleiding Wmo en voor de Jeugdbescherming is inmiddels ook bekend. De kosten voor doelgroepenvervoer zullen naar verwachting voor de komende jaren nog worden aangepast. Op dit moment sluiten onze ramingen niet 1 op 1 aan met de begroting van de BVO DRAN. Welke gevolgen dit voor onze ramingen gaat hebben zal dit najaar pas duidelijk worden.
Ook zijn er na de Voorjaarsnota nog een viertal nieuwe wensen opgevoerd. In alle gevallen gaat het om eenmalige bedragen. Voor het WK volleybal € 15.000, voor tijdelijke inhuur van communicatie advisering bij grote projecten € 100.000, voor ondersteuning bij WOB verzoeken € 25.000 en voor tijdelijke ondersteuning bij strategische ruimtelijke onderwerpen € 45.000. In de laatste drie gevallen wordt nog onderzocht of en hoe er een structurele oplossing kan worden gevonden.
Bovenstaande is in deze begroting verwerkt. Dit zorgt er voor dat de saldi in alle jaren veel lager uitkomen:

2022	2023	2024	2025
-€ 514.287	-€ 23.328	€ 281.273	€ 689.368

De financiële gevolgen van de septembercirculaire zijn van groot belang voor deze begroting. Door de stijging van de accressen, het bevriezen van de opschalingskorting, de ontwikkeling van de uitkeringsbasis en aanpassingen van de maatstaven ontstaan in alle jaren grote voordelen.

Het Rijk heeft na de arbitragezaak over de extra gelden voor Jeugdzorg veel extra geld toegezegd. Voorlopig is dat alleen voor 2022. Het nieuwe kabinet mag hier straks structurele uitspraken over doen. In samenspraak met de provinciale toezichthouders is echter afgesproken dat de gemeenten in de komende jaren met maximaal 75% van de extra gelden rekening mogen houden. Daarbij gaat het voor Duiven om bedragen rond de € 1 miljoen. In eerdere begrotingen is reeds structureel rekening gehouden met de eerder incidenteel toegekende € 300 miljoen (voor Duiven: € 437.000) wat verrekend wordt met de extra gelden. Een voorlopige berekening is gemaakt op basis van de nu bekende maatstaven en verdelingen.
Het Rijk heeft in samenspraak met de VNG nog wel een aantal maatregelen benoemd die in mindering worden gebracht op de extra gelden. Een aantal daarvan is nog niet becijferd en kan nog aanvullende gevolgen hebben voor ons aandeel in de extra gelden. Uit voorzorg nemen we daarom een stelpost op voor maatregelen in de Jeugdzorg van € 300.000.
In de zomermaanden is ook nog volop doorgewerkt aan de herijking van het Gemeentefonds. Door de lobby van de grote gemeenten werd het eerste voorstel in januari 2021 van tafel geveegd maar inmiddels lijkt er langzaam maar zeker meer duidelijkheid te komen. De verwachting is dat in de meicirculaire 2022 de definitieve verdeling zal worden gepubliceerd. Vanaf 2023 wordt dit verwerkt in de ramingen. Duiven zal naar alle waarschijnlijkheid een nadeelgemeente zijn wat resulteert in een budgettaire afname van € 15 per inwoner. Dat betekent voor de jaren 2023 en verder een nadeel van € 375.000.
Door de stijging van de verwerkingskosten van het afval nemen de lasten voor een gemiddeld huishouden meer toe dan het inflatiepercentage. Door de OZB met slechts 1% in plaats van de 1,6% inflatie te laten stijgen is de stijging van de lastendruk voor een gemiddeld huishouden precies 1,6%. Dat levert echter wel een nadeel van € 36.000 op ten opzichte van de hiervoor berekende begrotingsresultaten.

Rekening houdend met bovenstaande leidt dit tot de volgende begrotingsresultaten:

2022	2023	2024	2025
€ 1.675.449	€ 815.493	€ 971.718	€ 1.451.932

Nieuwe belastingtarieven

Hieronder zijn de belastingtarieven voor het jaar 2022 vermeld. In het overzicht zijn, ter vergelijking, de tarieven voor 2021 opgenomen. De tarieven van de rechten, waaronder de leges en tarieven huur sportaccommodaties zijn uiterst divers en daarom niet opgenomen in het overzicht.

Belastingsoort	*Tarief 2022*	*Tarief 2021*
OZB eigenarenbelasting:		
- woningen, % van vastgestelde waarde	0,1379	0,1365
- niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,2033	0,2013
OZB gebruikersbelasting niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,1555	0,1540
Afvalstoffenheffing vastrecht	179,00	190,00
Afvalstoffenheffing variabel:		
- per lediging 140 liter container restafval	5,00	3,34
- per lediging 240 liter container restafval	8,90	5,75
- per storting ondergrondse container	1,40	1,14
Rioolheffing, per m3	1,79	1,76
Hondenbelasting:		
- 1e hond	66,53	65,48
- 2e hond	122,71	120,78

- 3e hond en volgende honden, per hond	178,89	176,07
- kennel	189,23	186,25
Toeristenbelasting:		
- hotel, hostel, pension en B&B	2,00	2,00
- kampeerterrein en camperplaats	1,10	1,10
Reclamebelasting, Centrum Duiven	750,00	750,00
Precariobelasting, per m1	-	2,27

In dit overzicht is de stijging van de OZB tarieven met 1% verwerkt conform argument 1.3.

Planning

15 november is de wettelijk verplichte aanleverdatum bij de Provincie voor de vastgestelde programmabegroting. Dit is de planning:

19 oktober 2021 : Ronde tafel/Politieke avond
09 november 2021 : Behandeling Gemeenteraad

Beoogd effect

In het kader van het budgetrecht van de raad moet de begroting ter vaststelling aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Na vaststelling door de raad kan het college het voorgestane beleid tot uitvoering brengen.

Argumenten

1.1 De gemeente Duiven heeft een sluitende begroting.
Alle jaarschijven van deze begroting sluiten met een positief saldo. Natuurlijk speelt de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor Jeugdzorg hierin een belangrijke rol. Maar ook de maatregelen uit de Koersnotitie die vorig jaar is vastgesteld hebben hierin een rol gehad. Ook de realisatie van de bezuinigingen uit het "Samen Sterk" project (€ 500.000) hebben er toe bijgedragen dat alle jaren een positief begrotingssaldo tonen.

1.2 Het weerstandsvermogen komt op orde.
Bij een maximaal risico is de ratio voor weerstandsvermogen van 1,19 voldoende. Dat betekent dat de stand van de Algemene Reserve per 1 januari 2022 voldoende is om het maximale risico, dat in de paragraaf Weerstandsvermogen is beschreven, op te kunnen vangen.
De ratio voor de solvabiliteit (de verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen) is nu 25,9% en stijgt in de komende jaren langzaam naar het gewenste niveau.

1.3 De lastendruk voor een gemiddeld huishouden stijgt met het inflatiepercentage.
In deze begroting is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,6%. De verwerkingskosten voor afval stijgen echter meer dan 1,6%. Om de kostendekkendheid van deze tarieven te handhaven moeten bij stijgende verwerkingskosten de tarieven evenredig mee stijgen. Wel neemt het aantal aanbiedingen van de container per huishouden af. Gemiddeld bieden huishoudens nu 10 keer hun container aan. In totaal stijgt de lastendruk voor een huishouden met een woning met een WOZ-waarde van € 233.000, 140 m3 waterverbruik en 10 aanbiedingen van de afvalcontainer met 1,85%. Zie onderstaande berekening:

	OZB-eig.		**afvalst.h.**		**rioolrecht**		**Totaal**	
2021	318,05		223,41		246,40		787,86	
2022	323,13	1,60%	229,00	2,50%	250,34	1,60%	802,47	1,85%

Als we de lastendruk voor een gemiddeld huishouden exact met het inflatiepercentage willen laten stijgen is het OZB-tarief de enige knop waar we aan kunnen draaien. Een OZB-stijging van 1% in plaats van 1,6% levert een stijging van de gemiddelde lastendruk met 1,6% op. Zie hiervoor onderstaande tabel:

	OZB-eig.		afvalst.h.		rioolrecht		Totaal	
2021	318,05		223,41		246,40		787,86	
2022	321,13	1,0%	229,00	2,50%	250,34	1,60%	800,47	1,60%

De lagere stijging van de OZB opbrengst met 0,6% levert echter wel een structureel nadeel op van € 36.000.

1.4 Ten opzichte van vorig jaar is de onzekerheid t.a.v. onze begroting afgenomen.
Vorig jaar kon over een aantal onderwerpen alleen de laatste stand van zaken worden aangeven maar nog niet worden verwerkt in de begroting aangezien de besluitvorming nog niet was afgerond. Denk hierbij aan zaken als extra geld voor Jeugdzorg, uitkomsten van "Samen Sterk", bijdrage VGGM, onderwijshuisvesting en ook de herverdeling van het Gemeentefonds. Inmiddels is dit afgerond en financieel verwerkt. In de komende tijd zal ook meer duidelijkheid komen over de structurele gevolgen van de coronacrisis en de financiële gevolgen van het woningbouwprogramma. Bovendien kan worden gefocust op het sluitend maken van het eerstvolgende begrotingsjaar aangezien deze begroting het eerste jaar sluitend presenteert en het daarom niet meer vereist is dat de daaropvolgende jaren structureel sluitend zijn. Al zal dat natuurlijk, in het kader van duurzaam financieel beleid, wel altijd het uitgangspunt zijn.

Kanttekeningen

1.1 Vaststelling van de begroting is het definitieve startpunt van de nieuwe cyclus.
Tot het moment waarop de gemeenteraad op 9 november de jaarschijf 2022 zal vaststellen is er nog niets definitief. In de voorliggende begroting zijn alle ambities, speerpunten en aanvullende wensen gehonoreerd. Het staat de raad vrij om daarin andere keuzes te maken.

1.2 De provincie corrigeert twee stelposten.
De provinciale toezichthouder heeft de concept-begroting inmiddels ook beoordeeld. Op 23 september is wethouder Goossen hierover in gesprek gegaan met gedeputeerde Markink. In het voorlopige oordeel heeft de toezichthouder al aangegeven dat zij de stelposten waarin we extra geld van het Rijk claimen voor compensatie voor de veranderde wetgeving rondom de abonnementstarieven en de duurzaamheidsmaatregelen niet zullen accepteren zolang deze nog niet door het Rijk zijn toegekend. Beide stelposten worden dan ook gecorrigeerd.

1.3 Er is geen ruimte voor OZB verlaging.
De jaarschijf 2022 sluit met een positief saldo. Na correctie van onze toezichthouder inzake de claim op de rijksgelden zien de saldi er als volgt uit:

Totaal	2022	2023	2024	2025
Saldo Begroting 2022-2025	**1.675.449**	**815.493**	**971.718**	**1.451.932**
Correctie provincie				
claim abonnementsgelden	-178.000	-178.000	-178.000	-178.000
claim klimaatgelden	-107.000	-107.000	-107.000	-107.000
Saldo Begroting 2022-2025 na correctie	**1.390.449**	**530.493**	**686.718**	**1.166.932**

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2021 zijn er een tweetal moties aangehouden die beiden over belastingverlaging gingen. Toegezegd is destijds om de gevolgen van een verlaging van de OZB en afschaffing van de hondenbelasting in beeld te brengen. Ieder % OZB verlaging kost ons structureel ongeveer € 60.000. In bovenstaand overzicht hebben we de OZB-tarieven met 1% laten stijgen (zie argument 1.3). Als we deze stijging niet toepassen levert dat een structureel nadeel van € 60.000 op. Een jaarlijkse verlaging van het OZB-tarief met 1,5% betekent een cumulatief nadeel van € 90.000. Dus in het eerste jaar € 90.000, in het tweede € 180.000, in het derde jaar € 270.000 en in het vierde jaar € 360.000.
De opbrengst van de hondenbelasting bedraagt ongeveer € 185.000. Afschaffing van de belasting zou aan de uitgavenkant een voordeel opleveren van € 5.000 vanwege lagere invorderingskosten en de niet meer noodzakelijke hondencontrole. Per saldo dus een structureel nadeel van € 180.000.
Er blijven voor de toekomst nog een aantal onzekerheden spelen. Wat gaat het woningbouwprogramma ons straks kosten? Hoe gaan de kosten in het Sociaal domein zich ontwikkelen? Wat zijn de structurele gevolgen van de Corona crisis? Het is van belang deze onzekerheden mee te nemen in de afweging om belastingen te verlagen of af te schaffen. Vooralsnog lijkt het ons raadzaam om deze maatregel pas in de volgende meerjarenbegroting te overwegen.

1.4 Met de structurele gevolgen van de coronacrisis is nog geen rekening gehouden.
Aangezien op dit moment de exacte gevolgen van de coronacrisis nog niet volledig kunnen worden ingeschat, is hiermee in deze begroting nog geen rekening gehouden. In het afgelopen jaar heeft het Rijk de gemeente met veel extra middelen ondersteund. In de komende tijd zal blijken wat de structurele effecten zullen zijn voor de samenleving en in het bijzonder voor onze gemeente.

1.5 De ramingen voor het Sociaal Domein zijn op hetzelfde niveau gehandhaafd.
Voor de kosten in het Sociaal Domein hebben we geen volumestijgingen doorgerekend. Wel is rekening gehouden met het verlagen van de abonnementstarieven en de aanzuigende werking hier van conform de ramingen in de jaarschijf 2021.

1.6 Jeugdzorg kan in de komende jaren voor extra kosten gaan zorgen.
In deze begroting zijn de extra gelden die we voor de jeugdzorg krijgen opgenomen. We hebben daarbij wel enige voorzichtigheid in acht genomen. Voor de jaren 2023 tot en met 2025 is een stelpost opgenomen van 75% van de nog toe te kennen bedragen. Bovendien hebben we een bedrag van € 300.000 opgenomen als stelpost om de maatregelen die het Rijk de gemeenten heeft opgelegd te kunnen bekostigen. Of die stelpost voldoende zal zijn moet nog blijken. De mogelijkheid bestaat dat er in de komende jaren meer kosten voor rekening van onze gemeente komen. Voorlopig gaan we er echter van uit dat deze stelpost toereikend is.

Financiële paragraaf

Het totaalbeeld van deze begroting nog een keer in 1 overzicht:

Totaal	2022	2023	2024	2025
Saldo voor de Voorjaarsnota	302.991	904.197	1.852.242	1.874.742
Mutaties 2021	175.516	586.096	812.589	1.178.753
Saldo na Voorjaarsnota	**127.475**	**318.101**	**1.039.653**	**695.989**
Nieuwe beleidswensen 2022-2025				
Totaal van de speerpunten	190.799	165.742	165.742	165.742
Aanvullende wensen	303.250	93.625	93.625	93.625
Saldo na honoreren alle wensen	**-366.574**	**58.734**	**780.286**	**436.622**
Moties				
duivenpost publicaties	-10000	-10000	-10000	-10000
Uitbreiding griffie	-15000	-15000	-15000	-15000
Saldo na Voorjaarsnota	**-391.574**	**33.734**	**755.286**	**411.622**
Aanpassingen voorcalculaties:				
Vrijval stelpost prijsstijgingen	255738			
Overigen	69395	80284	-55689	696070
Saldo na inbrengen cijfers	**-66.441**	**114.018**	**699.597**	**1.107.692**
Ontwikkelingen na VJN				
Onderwijshuisvesting (incl bijdrage scholen)	-130.000	-4.500	-285.478	-285.478
Verduurzamen scholen	-53.546	-53.546	-53.546	-53.546
Verordening Individuele studietoeslag	-36.300	-36.300	-36.300	-36.300
Doelgroepenvervoer	pm	pm	pm	pm
Verhoging tarieven groepsbegeleiding Wmo	-27.000	-27.000	-27.000	-27.000
Verhoging tarieven jeugdbescherming	-16.000	-16.000	-16.000	-16.000
wk volleybal	-15000			
Communicatie projecten	-100000			
Uitbreiding strategische denk- en doekracht	-45.000			
Ondersteuning WOB-verzoeken	-25000			
Saldo Begroting 2022-2025	**-514.287**	**-23.328**	**281.273**	**689.368**
Extra gelden Jeugdzorg	1.726.218	1452000	1363500	1257000
Reeds meegenomen 300 mln		-437.000	-437.000	-437.000
Maatregelen Jeugdzorg (incl pm posten)	-300000	-300000	-300000	-300000
Herverdeling Gemeentefonds (-€ 15 per inwoner)		-375000	-375000	-375000
Septembercirculaire 2021	799518	534821	474945	653564
Stijging lastendruk inflatieneutraal	-36000	-36000	-36000	-36000
Saldo Begroting 2022-2025	**1.675.449**	**815.493**	**971.718**	**1.451.932**
Correctie provincie				
claim abonnementsgelden	-178.000	-178.000	-178.000	-178.000
claim klimaatgelden	-107.000	-107.000	-107.000	-107.000
Saldo Begroting 2022-2025 na correctie	**1.390.449**	**530.493**	**686.718**	**1.166.932**

Ons voorstel is om het overschot in 2022 van € 1.675.449 te storten in de Algemene Reserve en de intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 ook in de Algemene Reserve te storten.
De stand van de Algemene Reserve zal zich dan als volgt ontwikkelen:

1-1-2021	€ 9.458.916
1-1-2022	€ 7.351.055
1-1-2023	€ 9.026.504
1-1-2024	€ 9.841.997
1-1-2025	€ 10.813.715
1-1-2026	€ 12.265.647

De daling van de stand van de Algemene Reserve in 2021 wordt verklaard door onttrekkingen voor de dekking van de kosten voor de implementatie van de Omgevingswet, de bestuursopdracht RSD en het versnellen van de woningbouw. Verder is er geld uit de Algemene Reserve onttrokken voor de aankoop van grond op de Biezenkamp.

Participatie en communicatie

N.v.t.

Intergemeentelijke samenwerking

N.v.t.

Bijlagen

201528905 Raadsbesluit Meerjarenbegroting 2022-2025
201530513 Concept-Meerjarenbegroting 2022-2025

Duiven, 28 september 2021

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan
secretaris

mr. H.B. (Huub) Hieltjes
burgemeester

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Meerjarenbegroting 2022-2025 gemeente Duiven

Zaak- & documentnr. : Z/21/084714/201528890
Portefeuillehouder : J. Goossen
Belastingen

Opsteller : Mark Jordens
Team : Financiën en

Telefoonnr. 0630201341

Samenvatting

In de Voorjaarsnota 2021 kondigden we al aan dat het meerjarenperspectief er redelijk positief uit ziet. Mede dankzij de vorig jaar vastgestelde koersnotitie sluiten de jaren 2023 tot en met 2025 met een positief saldo. In deze meerjarenbegroting verwerken we nu ook de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor de Jeugdzorg. Dat leidt er toe dat de gemeente Duiven voor 2022 een sluitende begroting kan presenteren. Het college stelt de raad voor om de meerjarenbegroting vast te stellen. Alleen het begrotingsjaar 2022 wordt feitelijk vastgesteld. De jaren 2023-2025 zijn weergegeven voor een structurele doorkijk van de beleidskeuzes.

Beslispunten

1. De (meerjaren-)Programmabegroting 2022-2025 – in het bijzonder de volgende onderdelen- vast te stellen:
    - De programma's
    - De paragrafen
    - De voorcalculaties
    - De vervangingsinvesteringen
    - De mutaties op de reserves en voorzieningen en,
    - De nieuwe belastingtarieven 2022. Waarbij voor de OZB in plaats van de in de begroting genoemde inflatiestijging van 1,6% wordt aangepast naar een stijging van 1%.
2. De raad voor te stellen om het overschot (€ 1.675.449) in 2022 te storten in de Algemene Reserve.
3. De intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 te storten in de Algemene Reserve.

Aanleiding

In de aanloop naar de Voorjaarsnota leek het opnieuw heel lastig te worden om te voldoen aan de eis om de meerjarenbegroting voor de jaren 2023 tot en met 2025 sluitend te krijgen. De uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor Jeugdzorg maakt het beeld echter ineens heel anders. Het Rijk heeft door deze uitkomst voor 2022 € 1,4 miljard extra geld toegevoegd aan de Algemene Uitkering.
Tevens wordt met deze meerjarenbegroting voldaan aan de eis dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. In de voorliggende conceptbegroting is dit evenwicht reeds in het eerste begrotingsjaar bereikt.

Aanpassing voorcalculaties

In de zomerperiode zijn alle voorcalculaties (lasten en baten) voor budgetten bestaand beleid geactualiseerd. Het gaat hierbij om kleine aanpassingen (tot € 10.000) die er voor zorgen dat de budgetten toereikend zijn en aangepast aan het huidige prijsniveau. In de voorcalculaties is ook de bijgewerkte activamodule verwerkt. In het afgelopen jaar zijn een aantal investeringen afgesloten of in tijd verplaatst (vervroegd of uitgesteld) waardoor de kapitaallasten in de diverse jaren wijzigen. Verder is er een slechter renteresultaat verwerkt omdat door de grote verkopen op de bedrijventerreinen minder geld aan de grondexploitatie kan worden toegerekend en het aflopende hypothekensaldo lagere renteopbrengsten genereert. Er ontstaat een BTW-voordeel omdat we meer BTW lasten in de tarieven voor afval en riool verwerken door de stijgende verwerkingskosten. En tenslotte zijn ook alle doorbelastingen van gemeenschappelijke regelingen geactualiseerd. De bovenstaande aanpassingen zorgen er voor dat het in de Voorjaarsnota 2021 gepresenteerde saldo voor de jaren 2022, 2023 en 2025 verbetert. Alleen 2024 valt iets slechter uit.
In de voorcalculaties was een stelpost voor prijsstijgingen opgenomen. Omdat alle budgetten in 2022 nu tegen de lopende prijzen zijn opgenomen kan deze stelpost komen te vervallen. Dat levert in 2022 een voordeel op. In de voorcalculaties zijn alle wensen en speerpunten die in de Voorjaarsnota zijn vastgesteld verwerkt.

Van voorcalculaties naar concept meerjarenbegroting 2022-2025

In de voorcalculaties van deze begroting zijn alle gevolgen van de in juli vastgestelde Voorjaarsnota verwerkt inclusief de overgenomen amendementen. Ook de gevolgen van de Meicirculaire zijn in de voorcalculaties verwerkt. In totaal leidt dit tot de volgende financiële resultaten:

2022	2023	2024	2025
-€ 66.441	€ 114.018	€ 699.597	€ 1.107.692

In de periode tussen het opmaken van de Voorjaarsnota en deze Meerjarenbegroting zijn er nog een aantal ontwikkelingen geweest. Parallel aan de besluitvorming rondom de Voorjaarsnota heeft de raad het besluit genomen rondom de onderwijshuisvesting en de verduurzaming van de scholen. Ook de verordening Individuele studietoeslag is inmiddels vastgesteld. De in de Voorjaarsnota reeds benoemde (maar nog niet becijferde) verhoging van de tarieven voor groepsbegeleiding Wmo en voor de Jeugdbescherming is inmiddels ook bekend. De kosten voor doelgroepenvervoer zullen naar verwachting voor de komende jaren nog worden aangepast. Op dit moment sluiten onze ramingen niet 1 op 1 aan met de begroting van de BVO DRAN. Welke gevolgen dit voor onze ramingen gaat hebben zal dit najaar pas duidelijk worden.
Ook zijn er na de Voorjaarsnota nog een viertal nieuwe wensen opgevoerd. In alle gevallen gaat het om eenmalige bedragen. Voor het WK volleybal € 15.000, voor tijdelijke inhuur van communicatie advisering bij grote projecten € 100.000, voor ondersteuning bij WOB verzoeken € 25.000 en voor tijdelijke ondersteuning bij strategische ruimtelijke onderwerpen € 45.000. In de laatste drie gevallen wordt nog onderzocht of en hoe er een structurele oplossing kan worden gevonden.
Bovenstaande is in deze begroting verwerkt. Dit zorgt er voor dat de saldi in alle jaren veel lager uitkomen:

2022	2023	2024	2025
-€ 514.287	-€ 23.328	€ 281.273	€ 689.368

De financiële gevolgen van de septembercirculaire zijn van groot belang voor deze begroting. Door de stijging van de accressen, het bevriezen van de opschalingskorting, de ontwikkeling van de uitkeringsbasis en aanpassingen van de maatstaven ontstaan in alle jaren grote voordelen.

Het Rijk heeft na de arbitragezaak over de extra gelden voor Jeugdzorg veel extra geld toegezegd. Voorlopig is dat alleen voor 2022. Het nieuwe kabinet mag hier straks structurele uitspraken over doen. In samenspraak met de provinciale toezichthouders is echter afgesproken dat de gemeenten in de komende jaren met maximaal 75% van de extra gelden rekening mogen houden. Daarbij gaat het voor Duiven om bedragen rond de € 1 miljoen. In eerdere begrotingen is reeds structureel rekening gehouden met de eerder incidenteel toegekende € 300 miljoen (voor Duiven: € 437.000) wat verrekend wordt met de extra gelden. Een voorlopige berekening is gemaakt op basis van de nu bekende maatstaven en verdelingen.
Het Rijk heeft in samenspraak met de VNG nog wel een aantal maatregelen benoemd die in mindering worden gebracht op de extra gelden. Een aantal daarvan is nog niet becijferd en kan nog aanvullende gevolgen hebben voor ons aandeel in de extra gelden. Uit voorzorg nemen we daarom een stelpost op voor maatregelen in de Jeugdzorg van € 300.000.
In de zomermaanden is ook nog volop doorgewerkt aan de herijking van het Gemeentefonds. Door de lobby van de grote gemeenten werd het eerste voorstel in januari 2021 van tafel geveegd maar inmiddels lijkt er langzaam maar zeker meer duidelijkheid te komen. De verwachting is dat in de meicirculaire 2022 de definitieve verdeling zal worden gepubliceerd. Vanaf 2023 wordt dit verwerkt in de ramingen. Duiven zal naar alle waarschijnlijkheid een nadeelgemeente zijn wat resulteert in een budgettaire afname van € 15 per inwoner. Dat betekent voor de jaren 2023 en verder een nadeel van € 375.000.
Door de stijging van de verwerkingskosten van het afval nemen de lasten voor een gemiddeld huishouden meer toe dan het inflatiepercentage. Door de OZB met slechts 1% in plaats van de 1,6% inflatie te laten stijgen is de stijging van de lastendruk voor een gemiddeld huishouden precies 1,6%. Dat levert echter wel een nadeel van € 36.000 op ten opzichte van de hiervoor berekende begrotingsresultaten.

Rekening houdend met bovenstaande leidt dit tot de volgende begrotingsresultaten:

2022	2023	2024	2025
€ 1.675.449	€ 815.493	€ 971.718	€ 1.451.932

Nieuwe belastingtarieven

Hieronder zijn de belastingtarieven voor het jaar 2022 vermeld. In het overzicht zijn, ter vergelijking, de tarieven voor 2021 opgenomen. De tarieven van de rechten, waaronder de leges en tarieven huur sportaccommodaties zijn uiterst divers en daarom niet opgenomen in het overzicht.

Belastingsoort	*Tarief 2022*	*Tarief 2021*
OZB eigenarenbelasting:		
- woningen, % van vastgestelde waarde	0,1379	0,1365
- niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,2033	0,2013
OZB gebruikersbelasting niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,1555	0,1540
Afvalstoffenheffing vastrecht	179,00	190,00
Afvalstoffenheffing variabel:		
- per lediging 140 liter container restafval	5,00	3,34
- per lediging 240 liter container restafval	8,90	5,75
- per storting ondergrondse container	1,40	1,14
Rioolheffing, per m3	1,79	1,76
Hondenbelasting:		
- 1e hond	66,53	65,48
- 2e hond	122,71	120,78

- 3e hond en volgende honden, per hond	178,89	176,07
- kennel	189,23	186,25
Toeristenbelasting:		
- hotel, hostel, pension en B&B	2,00	2,00
- kampeerterrein en camperplaats	1,10	1,10
Reclamebelasting, Centrum Duiven	750,00	750,00
Precariobelasting, per m1	-	2,27

In dit overzicht is de stijging van de OZB tarieven met 1% verwerkt conform argument 1.3.

Planning

15 november is de wettelijk verplichte aanleverdatum bij de Provincie voor de vastgestelde programmabegroting. Dit is de planning:

19 oktober 2021 : Ronde tafel/Politieke avond
09 november 2021 : Behandeling Gemeenteraad

Beoogd effect

In het kader van het budgetrecht van de raad moet de begroting ter vaststelling aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Na vaststelling door de raad kan het college het voorgestane beleid tot uitvoering brengen.

Argumenten

1.1 De gemeente Duiven heeft een sluitende begroting.
Alle jaarschijven van deze begroting sluiten met een positief saldo. Natuurlijk speelt de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor Jeugdzorg hierin een belangrijke rol. Maar ook de maatregelen uit de Koersnotitie die vorig jaar is vastgesteld hebben hierin een rol gehad. Ook de realisatie van de bezuinigingen uit het “Samen Sterk” project (€ 500.000) hebben er toe bijgedragen dat alle jaren een positief begrotingssaldo tonen.

1.2 Het weerstandsvermogen komt op orde.
Bij een maximaal risico is de ratio voor weerstandsvermogen van 1,19 voldoende. Dat betekent dat de stand van de Algemene Reserve per 1 januari 2022 voldoende is om het maximale risico, dat in de paragraaf Weerstandsvermogen is beschreven, op te kunnen vangen.
De ratio voor de solvabiliteit (de verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen) is nu 25,9% en stijgt in de komende jaren langzaam naar het gewenste niveau.

1.3 De lastendruk voor een gemiddeld huishouden stijgt met het inflatiepercentage.
In deze begroting is rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,6%. De verwerkingskosten voor afval stijgen echter meer dan 1,6%. Om de kostendekkendheid van deze tarieven te handhaven moeten bij stijgende verwerkingskosten de tarieven evenredig mee stijgen. Wel neemt het aantal aanbiedingen van de container per huishouden af. Gemiddeld bieden huishoudens nu 10 keer hun container aan. In totaal stijgt de lastendruk voor een huishouden met een woning met een WOZ-waarde van € 233.000, 140 m3 waterverbruik en 10 aanbiedingen van de afvalcontainer met 1,85%. Zie onderstaande berekening:

	OZB-eig.		afvalst.h.		rioolrecht		Totaal	
2021	318,05		223,41		246,40		787,86	
2022	323,13	1,60%	229,00	2,50%	250,34	1,60%	802,47	1,85%

Als we de lastendruk voor een gemiddeld huishouden exact met het inflatiepercentage willen laten stijgen is het OZB-tarief de enige knop waar we aan kunnen draaien. Een OZB-stijging van 1% in plaats van 1,6% levert een stijging van de gemiddelde lastendruk met 1,6% op. Zie hiervoor onderstaande tabel:

	OZB-eig.		afvalst.h.		rioolrecht		Totaal	
2021	318,05		223,41		246,40		787,86	
2022	321,13	1,0%	229,00	2,50%	250,34	1,60%	800,47	1,60%

De lagere stijging van de OZB opbrengst met 0,6% levert echter wel een structureel nadeel op van € 36.000.

1.4 Ten opzichte van vorig jaar is de onzekerheid t.a.v. onze begroting afgenomen.
Vorig jaar kon over een aantal onderwerpen alleen de laatste stand van zaken worden aangeven maar nog niet worden verwerkt in de begroting aangezien de besluitvorming nog niet was afgerond. Denk hierbij aan zaken als extra geld voor Jeugdzorg, uitkomsten van “Samen Sterk”, bijdrage VGGM, onderwijshuisvesting en ook de herverdeling van het Gemeentefonds. Inmiddels is dit afgerond en financieel verwerkt. In de komende tijd zal ook meer duidelijkheid komen over de structurele gevolgen van de coronacrisis en de financiële gevolgen van het woningbouwprogramma. Bovendien kan worden gefocust op het sluitend maken van het eerstvolgende begrotingsjaar aangezien deze begroting het eerste jaar sluitend presenteert en het daarom niet meer vereist is dat de daaropvolgende jaren structureel sluitend zijn. Al zal dat natuurlijk, in het kader van duurzaam financieel beleid, wel altijd het uitgangspunt zijn.

Kanttekeningen

1.1 Vaststelling van de begroting is het definitieve startpunt van de nieuwe cyclus.
Tot het moment waarop de gemeenteraad op 9 november de jaarschijf 2022 zal vaststellen is er nog niets definitief. In de voorliggende begroting zijn alle ambities, speerpunten en aanvullende wensen gehonoreerd. Het staat de raad vrij om daarin andere keuzes te maken.

1.2 De provincie corrigeert twee stelposten.
De provinciale toezichthouder heeft de concept-begroting inmiddels ook beoordeeld. Op 23 september is wethouder Goossen hierover in gesprek gegaan met gedeputeerde Markink. In het voorlopige oordeel heeft de toezichthouder al aangegeven dat zij de stelposten waarin we extra geld van het Rijk claimen voor compensatie voor de veranderde wetgeving rondom de abonnementstarieven en de duurzaamheidsmaatregelen niet zullen accepteren zolang deze nog niet door het Rijk zijn toegekend. Beide stelposten worden dan ook gecorrigeerd.

1.3 Er is geen ruimte voor OZB verlaging.
De jaarschijf 2022 sluit met een positief saldo. Na correctie van onze toezichthouder inzake de claim op de rijksgelden zien de saldi er als volgt uit:

Totaal	2022	2023	2024	2025
Saldo Begroting 2022-2025	**1.675.449**	**815.493**	**971.718**	**1.451.932**
Correctie provincie				
claim abonnementsgelden	-178.000	-178.000	-178.000	-178.000
claim klimaatgelden	-107.000	-107.000	-107.000	-107.000
Saldo Begroting 2022-2025 na correctie	**1.390.449**	**530.493**	**686.718**	**1.166.932**

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2021 zijn er een tweetal moties aangehouden die beiden over belastingverlaging gingen. Toegezegd is destijds om de gevolgen van een verlaging van de OZB en afschaffing van de hondenbelasting in beeld te brengen. Ieder % OZB verlaging kost ons structureel ongeveer € 60.000. In bovenstaand overzicht hebben we de OZB-tarieven met 1% laten stijgen (zie argument 1.3). Als we deze stijging niet toepassen levert dat een structureel nadeel van € 60.000 op. Een jaarlijkse verlaging van het OZB-tarief met 1,5% betekent een cumulatief nadeel van € 90.000. Dus in het eerste jaar € 90.000, in het tweede € 180.000, in het derde jaar € 270.000 en in het vierde jaar € 360.000.
De opbrengst van de hondenbelasting bedraagt ongeveer € 185.000. Afschaffing van de belasting zou aan de uitgavenkant een voordeel opleveren van € 5.000 vanwege lagere invorderingskosten en de niet meer noodzakelijke hondencontrole. Per saldo dus een structureel nadeel van € 180.000.
Er blijven voor de toekomst nog een aantal onzekerheden spelen. Wat gaat het woningbouwprogramma ons straks kosten? Hoe gaan de kosten in het Sociaal domein zich ontwikkelen? Wat zijn de structurele gevolgen van de Corona crisis? Het is van belang deze onzekerheden mee te nemen in de afweging om belastingen te verlagen of af te schaffen. Vooralsnog lijkt het ons raadzaam om deze maatregel pas in de volgende meerjarenbegroting te overwegen.

1.4 Met de structurele gevolgen van de coronacrisis is nog geen rekening gehouden.
Aangezien op dit moment de exacte gevolgen van de coronacrisis nog niet volledig kunnen worden ingeschat, is hiermee in deze begroting nog geen rekening gehouden. In het afgelopen jaar heeft het Rijk de gemeente met veel extra middelen ondersteund. In de komende tijd zal blijken wat de structurele effecten zullen zijn voor de samenleving en in het bijzonder voor onze gemeente.

1.5 De ramingen voor het Sociaal Domein zijn op hetzelfde niveau gehandhaafd.
Voor de kosten in het Sociaal Domein hebben we geen volumestijgingen doorgerekend. Wel is rekening gehouden met het verlagen van de abonnementstarieven en de aanzuigende werking hier van conform de ramingen in de jaarschijf 2021.

1.6 Jeugdzorg kan in de komende jaren voor extra kosten gaan zorgen.
In deze begroting zijn de extra gelden die we voor de jeugdzorg krijgen opgenomen. We hebben daarbij wel enige voorzichtigheid in acht genomen. Voor de jaren 2023 tot en met 2025 is een stelpost opgenomen van 75% van de nog toe te kennen bedragen. Bovendien hebben we een bedrag van € 300.000 opgenomen als stelpost om de maatregelen die het Rijk de gemeenten heeft opgelegd te kunnen bekostigen. Of die stelpost voldoende zal zijn moet nog blijken. De mogelijkheid bestaat dat er in de komende jaren meer kosten voor rekening van onze gemeente komen. Voorlopig gaan we er echter van uit dat deze stelpost toereikend is.

Financiële paragraaf

Het totaalbeeld van deze begroting nog een keer in 1 overzicht:

Totaal	2022	2023	2024	2025
Saldo voor de Voorjaarsnota	302.991	904.197	1.852.242	1.874.742
Mutaties 2021	175.516	586.096	812.589	1.178.753
Saldo na Voorjaarsnota	**127.475**	**318.101**	**1.039.653**	**695.989**
Nieuwe beleidswensen 2022-2025				
Totaal van de speerpunten	190.799	165.742	165.742	165.742
Aanvullende wensen	303.250	93.625	93.625	93.625
Saldo na honoreren alle wensen	**-366.574**	**58.734**	**780.286**	**436.622**
Moties				
duivenpost publicaties	-10000	-10000	-10000	-10000
Uitbreiding griffie	-15000	-15000	-15000	-15000
Saldo na Voorjaarsnota	**-391.574**	**33.734**	**755.286**	**411.622**
Aanpassingen voorcalculaties:				
Vrijval stelpost prijsstijgingen	255738			
Overigen	69395	80284	-55689	696070
Saldo na inbrengen cijfers	**-66.441**	**114.018**	**699.597**	**1.107.692**
Ontwikkelingen na VJN				
Onderwijshuisvesting (incl bijdrage scholen)	-130.000	-4.500	-285.478	-285.478
Verduurzamen scholen	-53.546	-53.546	-53.546	-53.546
Verordening Individuele studietoeslag	-36.300	-36.300	-36.300	-36.300
Doelgroepenvervoer	pm	pm	pm	pm
Verhoging tarieven groepsbegeleiding Wmo	-27.000	-27.000	-27.000	-27.000
Verhoging tarieven jeugdbescherming	-16.000	-16.000	-16.000	-16.000
wk volleybal	-15000			
Communicatie projecten	-100000			
Uitbreiding strategische denk- en doekracht	-45.000			
Ondersteuning WOB-verzoeken	-25000			
Saldo Begroting 2022-2025	**-514.287**	**-23.328**	**281.273**	**689.368**
Extra gelden Jeugdzorg	1.726.218	1452000	1363500	1257000
Reeds meegenomen 300 mln		-437.000	-437.000	-437.000
Maatregelen Jeugdzorg (incl pm posten)	-300000	-300000	-300000	-300000
Herverdeling Gemeentefonds (-€ 15 per inwoner)		-375000	-375000	-375000
Septembercirculaire 2021	799518	534821	474945	653564
Stijging lastendruk inflatieneutraal	-36000	-36000	-36000	-36000
Saldo Begroting 2022-2025	**1.675.449**	**815.493**	**971.718**	**1.451.932**
Correctie provincie				
claim abonnementsgelden	-178.000	-178.000	-178.000	-178.000
claim klimaatgelden	-107.000	-107.000	-107.000	-107.000
Saldo Begroting 2022-2025 na correctie	**1.390.449**	**530.493**	**686.718**	**1.166.932**

Ons voorstel is om het overschot in 2022 van € 1.675.449 te storten in de Algemene Reserve en de intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 ook in de Algemene Reserve te storten.
De stand van de Algemene Reserve zal zich dan als volgt ontwikkelen:

1-1-2021	€ 9.458.916
1-1-2022	€ 7.351.055
1-1-2023	€ 9.026.504
1-1-2024	€ 9.841.997
1-1-2025	€ 10.813.715
1-1-2026	€ 12.265.647

De daling van de stand van de Algemene Reserve in 2021 wordt verklaard door onttrekkingen voor de dekking van de kosten voor de implementatie van de Omgevingswet, de bestuursopdracht RSD en het versnellen van de woningbouw. Verder is er geld uit de Algemene Reserve onttrokken voor de aankoop van grond op de Biezenkamp.

Participatie en communicatie

N.v.t.

Intergemeentelijke samenwerking

N.v.t.

Bijlagen

201528905 Raadsbesluit Meerjarenbegroting 2022-2025
201530513 Concept-Meerjarenbegroting 2022-2025

Duiven, 28 september 2021

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan	mr. H.B. (Huub) Hieltjes
secretaris	burgemeester

RAADSBESLUIT

Zaak- & documentnr. : Z/21/084714/201528905

Datum besluitvorming : 9 november 2021

Onderwerp : Meerjarenbegroting 2022-2025 gemeente Duiven

Samenvatting

In de Voorjaarsnota 2021 kondigden we al aan dat het meerjarenperspectief er redelijk positief uit ziet. Mede dankzij de vorig jaar vastgestelde koersnotitie sluiten de jaren 2023 tot en met 2025 met een positief saldo. In deze meerjarenbegroting verwerken we nu ook de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor de Jeugdzorg. Dat leidt er toe dat de gemeente Duiven voor 2022 een sluitende begroting kan presenteren. Het college stelt de raad voor om de meerjarenbegroting vast te stellen. Alleen het begrotingsjaar 2022 wordt feitelijk vastgesteld. De jaren 2023-2025 zijn weergegeven voor een structurele doorkijk van de beleidskeuzes.

De raad besluit

1. De (meerjaren-)Programmabegroting 2022-2025 – in het bijzonder de volgende onderdelen- vast te stellen:
    - De programma's
    - De paragrafen
    - De voorcalculaties
    - De vervangingsinvesteringen
    - De mutaties op de reserves en voorzieningen en,
    - De nieuwe belastingtarieven 2022. Waarbij voor de OZB in plaats van de in de begroting genoemde inflatiestijging van 1,6% wordt aangepast naar een stijging van 1%.
2. De raad voor te stellen om het overschot (€ 1.675.449) in 2022 te storten in de Algemene Reserve.
3. De intentie uit te spreken om de overschotten in de jaarschijven 2023 t/m 2025 te storten in de Algemene Reserve.

de griffier, de voorzitter,

drs. W.R. (Wouter) Bosch mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Programmabegroting Duiven 2022-2025

Inhoudsopgave

Inleiding 3
Begroting in een notendop 5
Programma 1 Bestuur 7
Programma 2 Maatschappij 19
Programma 3 Omgeving 33
Algemene Dekkingsmiddelen 53
Wensenlijst Programmabegroting 2022-2025 57
Beleidsbegroting - Paragrafen 59
Paragraaf 1 Lokale heffingen 60
Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 68
Paragraaf 3 Onderhoud Kapitaalgoederen 79
Paragraaf 4 Financiering 84
Paragraaf 5 Bedrijfsvoering 88
Paragraaf 6 Verbonden partijen 91
Paragraaf 7 Grondbeleid 101
Financiële begroting - Baten en Lasten 105
Baten en lasten per programma 2022 106
Mutaties reserves per programma 107
Voorcalculaties in meerjarenperspectief 108
Financiële begroting - Financiële positie 109
Begrotingsrichtlijnen 110
Begrotingsresultaten en maatregelen 112
Financiële begroting - Conclusie 119
Bijlagen 121
Kerngegevens 122
Berekening tarieven afvalstoffenheffing 124
Berekening tarieven rioolrecht 126
Overzicht van reserves en voorzieningen 127
Vervangingsinvesteringen 141
EMU-saldo 143
Baten en Lasten per Taakveld 144
Overheadkosten 146
Indicatoren 147
Model E 149

Inleiding

Bijna aan het einde van de huidige collegeperiode biedt het college u deze meerjarenbegroting aan. Ook **bijna** aan het einde van een periode van ingrijpende maatregelen om Corona te bestrijden. Het college ziet graag dat de laatste maanden van deze collegeperiode in het teken staan van elkaar weer werkelijk ontmoeten, elkaar niet alleen digitaal spreken, weer volop kunnen sporten, genieten van cultuur, natuur, evenementen en het verenigingsleven. Graag willen we als gemeente aansluiten op de positieve energie die deze herstart op kan leveren. Met daarbij uiteraard oog voor die inwoners, ondernemers of organisaties die als gevolg van de afgelopen periode achterstanden hebben opgelopen of kansen hebben gemist.

Deze meerjarenbegroting is gebaseerd op de keuzes die we samen met u in de voorjaarsnota hebben gemaakt. In meerjarig perspectief is er sprake van een sluitende begroting, een begroting die min of meer duurzaam en structureel in evenwicht is. Nog steeds is er sprake van aanzienlijke risico's, onduidelijkheid over mogelijke extra middelen vanuit het rijk en de wens om te blijven investeren in woningbouw, duurzaamheid en de andere grote projecten die we nog willen afronden zoals het vitaal centrum en de A15. Draagt het rijk voldoende bij aan de investeringen die we gaan realiseren op het vlak van duurzaamheid en de energietransitie?

De extra gelden die we ontvangen voor de jeugdzorg voor de komende jaren, zorgen nu wel voor een evenwichtiger en stabieler beeld. Op een duurzame en verantwoorde manier gebruik maken van de financiële ruimte die er is blijft volgens het college ook de komende jaren de juiste houding.

Over het algemeen zijn we tevreden over de bereikte resultaten in deze collegeperiode. Veel is bereikt of in gang gezet; ondanks de beperkingen die we de afgelopen 1,5 jaar hebben gekend door de Corona-crisis. Dit in goede samenwerking met de Duivense samenleving en de gemeenteraad. Onze ambtelijke organisatie heeft ons daarbij op flexibele wijze ondersteund. De start van 1Stroom ging gepaard met aanloopproblemen die de nodige aandacht vroegen. Maar het adagium "tijdens de verbouwing gaat de verkoop door" is steeds blijven gelden.

Naar de toekomst hopen we dat het met de doorontwikkeling van 1Stroom het nog beter lukt er een lerende organisatie van te maken, die excellente dienstverlening biedt aan onze inwoners en bedrijven. Een organisatie die betrouwbaar is, inspeelt op dat wat leeft in de samenleving en uitgaat van het samen met die samenleving werken aan de uitdagingen die op ons afkomen.

Op korte termijn zien we dat de organisatie extra inspanning moet verrichten wat betreft de communicatie bij onze woningbouwprojecten en het behandelen van de WOB-verzoeken die worden ingediend. Een actieve rol in de groene metropoolregio waarbij we ervoor zorgen dat we de kansen die de ontwikkelingen Duiven gaan bieden benutten, vraagt om versterking en adequate inzet van de strategische capaciteit binnen 1stroom. Extra investering in menskracht bij deze punten is nodig.

Naast concrete resultaten zijn er veel zaken in gang gezet. Er zijn keuzes gemaakt en er is budget vrijgemaakt om een fundament te leggen voor zichtbare resultaten in de komende jaren. Denk hierbij aan de woningbouw, de nieuwbouw voor het onderwijs, het centrumplan en verdere stappen op het vlak duurzaamheid, duurzame energie en klimaat adaptatie. Er is meer grip en zicht op de uitgaven in het sociaal domein.

Bij de behandeling van de voorjaarsnota is het thema **Geluk** uitdrukkelijk aan de orde geweest. Ook in deze begroting geven we meer inhoud aan geluk als sturingsinstrument. Vanuit het besef dat we pas de eerste stappen zetten op dit vlak willen we graag samen met de raad en samenleving verder invulling geven aan het bevorderen of behouden van het gelukgevoel van onze inwoners. Extra aandacht is daarbij nodig voor de grotere kloof die er aan het ontstaan is op het gebied van geletterdheid en digitale vaardigheden, gezondheid, de woningmarkt en de mismatch op de arbeidsmarkt. Hoe kunnen we de inwoners die zich aan de verkeerde kant van die kloof bevinden helpen een beter perspectief op de toekomst te krijgen? Hoe zorgen we voor eerlijke kansen en welke invloed hebben wij daar als gemeente op? Graag gaan we over dit thema in gesprek met u.

Vooruit kijkend ziet het college graag dat er oog is voor de verschillen, oog voor wat beter kan maar vooral dat er oog is voor de overeenkomsten en voor alles wat goed gaat in onze gemeente.

Ook de komende jaren zullen er de nodige ontwikkelingen op ons afkomen die aandacht vragen:

- Hoe keren we de krimp van het aantal inwoners die sinds 2018 is opgetreden?

- Hoe bewegen we mee in de actualiteit?

- Wat zijn de gevolgen van een nieuw kabinet en welke kansen gaat dit ons bieden?

- Hoe versterken we onze positie in de Liemers en de Groene Metropool regio?

In een overdrachtsdocument wil dit college deze doorkijk naar de toekomst maar ook een terugblik op de collegeperiode doorgeven aan het volgende college. Voor dit college zijn samenwerken als één team en streven naar harmonie belangrijke pijlers geweest. De begrippen ruimte en vertrouwen bleken niet voor niets gekozen en passen daar ook goed bij.

Tegelijkertijd onderkennen we dat een aantal zaken blijvend onderhoud vragen. Zoals de samenwerking met inwoners, de interactie met de gemeenteraad en de afstemming binnen het bestuur van 1Stroom.

Met deze meerjarenbegroting kunnen we in ieder geval, samen met u, de komende jaren met vertrouwen tegemoet zien en bieden we ruimte voor het inspelen op de ontwikkelingen die we zien en de uitdagingen die op onze gemeente afkomen.

Duiven, 28 september 2021.

Begroting in een notendop

Highlights per programma

BESTUUR	**MAATSCHAPPIJ**	**OMGEVING**
Wij willen een bestuur zijn dat midden in de samenleving staat. De samenleving is aan zet. De gemeente faciliteert. Het accent verschuift van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'. Wat bijdraagt aan een vitale samenleving die zelf verantwoordelijkheid neemt voor het eigen welbevinden, is een gevoel van veiligheid. Als gemeente versterken we de preventie en pro-activiteit. Dit zien we ook bij onze dienstverlening: de vraag van de klant staat centraal. Wij zorgen voor eenduidige en kwalitatief hoogwaardige klantcontacten en een integrale dienstverlening.	Wij willen een waardevolle bijdrage leveren aan een veerkrachtige, gezonde en sociaal samenhangende samenleving. We doen dat door de sterke basis van Duiven te benutten. Zo dragen we bij aan het versterken van de zelfredzaamheid en samenredzaamheid van onze inwoners. We investeren in preventie en verbinding. Waar nodig organiseren wij een vangnet voor inwoners waarmee zij naar eigen vermogen kunnen participeren in de samenleving.	Wij willen een aantrekkelijke werk- en woonomgeving bieden die toekomstgericht en duurzaam is. We zijn ons bewust van bestaande kwaliteiten, (natuur)waarden en potenties van Duiven. We zorgen er samen met inwoners, ondernemers, bedrijven en bezoekers voor dat deze worden benut en beschermd. Wij verbinden en doen mee. De nadruk ligt op versterking van een goed ondernemings- en vestigingsklimaat, de vrijetijdseconomie en een passend woonaanbod. Zo maakt Duiven het waar.
Speerpunten: Experimenteren met nieuwe vormen van lokale democratie: Uitdaagrecht/Right to Challenge Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen Aanpak Ondermijning Verbinding tussen zorg en veiligheid Modernisering van de dienstverlening Organisatie 1Stroom	Speerpunten: Acties Samen Sterk Uitvoering Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs Bestuursopdracht Regionale Sociale Dienst (RSD) 2022-2023 Aanpak laaggeletterdheid en de verbinding met het Sociaal Domein Jongerenwerk	Speerpunten: Continueren van het programma Stimulering kaveluitgifte en kostenreductie grondexploitaties Een circulaire economie dichterbij brengen Realisatie van Vitaal Centrum Duiven Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf Borgen inpassing doortrekking A15 en verbreding A12 Uitvoeren nieuwe Woonvisie Versnellen van de woningbouw Stimuleren en faciliteren van vitale wijken en dorpen Implementatie nieuwe omgevingswet

Programma 1 Bestuur

1.1 Wat willen we bereiken?

Hoger doel: bijdragen aan het geluk van de inwoners
De gemeente is er voor de inwoners. Ons hogere doel is dan ook dat wij bewust en doelgericht een bijdrage willen leveren aan het geluk van de inwoners van gemeente Duiven. Daar dragen we graag aan bij met dit programma en programmadoel.

Het hebben van vertrouwen in de overheid draagt bij aan het geluk van de inwoners. Wij willen bijdragen aan het vergroten van dat vertrouwen door focus en aandacht te hebben voor laagdrempelige en vlotte dienstverlening, laagdrempelige en vlotte contacten, laagdrempelige en vlotte communicatie en aandacht te hebben voor het nakomen van afspraken. Door inwoners actief te betrekken bij het vormgeven van hun eigen (veilige) leefomgeving, versterken we de onderlinge verbinding en leefbaarheid in wijk en dorp. En ook deze betrokkenheid en verbinding draagt in belangrijke mate bij aan het geluk van onze inwoners.

Programmadoel
Wij zijn een transparante en betrouwbare overheid middenin een vitale en veilige samenleving, die inwoners faciliteert en uitdaagt tot het nemen van initiatief.

Externe ontwikkelingen
- Diverse wet- & regelgeving, zoals de "Wet Open overheid", de “Wet modernisering elektronisch bestuur”, de “Wet digitale overheid” en het “Besluit digitale toegankelijkheid” nopen tot het voortdurend uitbreiden en vernieuwen van de digitale mogelijkheden en toepassingen voor inwoners. Het is niet de vraag of maar hoe de gemeente hierbij aan moet haken. We zorgen ervoor dat we zoveel mogelijk aanhaken bij landelijke ontwikkelingen en mogelijkheden.
- Het experimenteren met nieuwe vormen van lokale democratie is een ontwikkeling die vanuit de rijksoverheid en de provincie gestimuleerd wordt. Er worden ondersteuningsprogramma's aan gemeenten aangeboden. Zo zijn steeds meer gemeenten met de burgerbegroting aan het experimenteren. Ook het Right to Challenge is een ontwikkeling die je steeds meer ziet bij gemeenten. Het experimenteren komt voort uit de wens om te komen tot een grotere burgerbetrokkenheid bij de lokale politiek.

1.2 Wat gaan we daarvoor doen?

A. “Krachtige overheid”: Een (veer)krachtige ambtelijke organisatie die bijdraagt aan een samenleving waar het goed wonen en werken is.

Dit zijn de speerpunten:

1.A.1	Experimenteren met nieuwe vormen van lokale democratie: Uitdaagrecht/Right to Challenge
Doel	Het experimenteren met en invoeren van nieuwe vormen van lokale democratie heeft onder andere als doel om de energie en de participatiekracht die er is in de samenleving positief te benutten en in te zetten voor het verbeteren van de leefbaarheid in Duiven en de dorpen en het vergroten van het vertrouwen tussen burgers en het bestuur.

1.A.1	Experimenteren met nieuwe vormen van lokale democratie: Uitdaagrecht/Right to Challenge
Toelichting	In 2020 is besloten het onderwerp Burgerbegroting niet langer als speerpunt in de meerjarenbegroting op te nemen en geen nieuwe experimenten met de Burgerbegroting op te starten. In 2020 is eveneens besloten om in 2021 te gaan experimenteren met het nieuwe Uitdaagrecht en dit op te nemen als speerpunt in de begroting. Het landelijke besluit tot de invoering van de Wet versterking participatie op decentraal niveau wordt vooralsnog eind 2021 / begin 2022 verwacht. Om in onze gemeente aan het 'uitdaagrecht' handen en voeten te kunnen geven zullen de kaders hiervoor in een bij deze wet behorende Participatieverordening opgenomen moeten worden. Het jaar 2021 wordt benut als jaar om te experimenteren met het uitdaagrecht. De ervaringen die we hiermee op doen geven input voor de eind 2021 op te stellen Participatieverordening en de mogelijke invoering van het Uitdaagrecht in 2022.
Risico's	Het instrument Right to Challenge is complex. Een deel van de complexiteit zit in het feit dat bij vrijwel iedere challenge meerdere afdelingen betrokken zijn. Vanaf het begin moeten de juiste afdelingen en personen erbij betrokken worden om geen verkeerde verwachtingen tussen de gemeente en de challengers te wekken. Ook bestaat het risico dat challengers afhaken omdat er meer bij komt kijken dan zij op het eerste gezicht hadden verwacht. Het is van belang dat er voldoende ondersteuning en begeleiding wordt aangeboden in de aanloopfase.
Planning	Uitvoeren experiment in 2021/opstellen Participatieverordening 2e helft 2021.
Financiën	Voor het invoeren van het Uitdaagrecht vragen wij een uitvoeringsbudget van € 15.000 in 2022. Dit bedrag is vooral bedoeld om de aanloopfase goed te faciliteren en waar nodig nog deskundigheid en expertise te kunnen inkopen. We stellen voor dit bedrag te dekken uit de Bestemmingsreserve Democratische Vernieuwingen.
Participatie	Dit speerpunt is gericht op participatieve trajecten en het verder brengen van ideeën en initiatieven vanuit de samenleving. De gemeente geeft meer verantwoordelijkheid aan de samenleving en de samenleving pakt deze verantwoordelijkheid actief op. De thema's duurzaamheid, omgevingswet en woningbouw bieden volop kansen voor experimenten met het uitdaagrecht.

1.A.2	Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Doel	Verbeteren van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem-Nijmegen, in zowel nationaal als internationaal perspectief.

1.A.2	Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Toelichting	Overleg te voeren gericht op afstemming van beleid op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid. Daarnaast wordt het Bureau Brussel (EU-lobby) op strategisch-inhoudelijk niveau aangestuurd. In het voorjaar van 2021 is de Opgave-agenda 2022 van de Groene Metropoolregio gepresenteerd. Een ambitieuze agenda die is opgebouwd uit een 5-tal opgaven, onderling met elkaar verbonden. Een analyse op de agenda leert ons dat het hierbij onder andere gaat om kennisdeling en het verzamelen van data welke verspreid bij de deelnemende gemeenten aanwezig is. Maar ook het gezamenlijk regionaal oppakken van gemeentegrens overschrijdende onderwerpen, zoals de RES en Woondeal. Onderwerpen waarbij de regionale samenwerking nu al haar vruchten afwerpt en bewezen nut heeft. Met de agenda komt ook de vraag om financiering kijken. Geen opgave kan zonder geld en het meedoen aan de agenda, maar eigenlijk; regionale samenwerking, kost nu eenmaal geld. Er wordt hierbij een forse input gevraagd van de deelnemende gemeenten. De totale investeringsagenda betreft € 3.405.000 voor 2022.
Risico's	Beperkt. Het orgaan is een afstemmingsplatform dat geen beslissingen kan nemen voor de afzonderlijke gemeenten. Beleid wordt afgestemd, maar het blijft een zelfstandige gemeentelijke bevoegdheid om het resultaat van de afstemming over te nemen.
Planning	Op 8 december 2020 heeft de besluitvorming plaats gevonden voor de versterkte Gemeenschappelijke regeling 'Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen'. Tevens is besloten het Gemeenschappelijke orgaan 'Regio Arnhem-Nijmegen' op te heffen. Het proces om de komen tot de nieuwe Gemeenschappelijke regeling heeft een groot deel van 2020 in beslag genomen met betrekking tot dit onderwerp. In 2021 zal deze Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen verder worden vormgegeven met onder andere een opgavegerichte agenda.
Financiën	Bij de financiering van de regionale samenwerking wordt onderscheid gemaakt tussen de bijdrage voor de bestuurlijke en organisatorische basis van de samenwerking, die door alle deelnemende gemeenten wordt betaald naar rato van inwonertal (de basisfinanciering), de financiering per opgave door de gemeenten die aan een opgave deelnemen (de opgavenfinanciering) en de bijdrage aan The Economic Board. Gedeputeerden van de Provincie Gelderland zijn voornemens om Provinciale Staten te vragen financieel bij te dragen met een bedrag van € 1.200.000, gelijk verdeeld over 2021 en 2022, wanneer de regiogemeenten langjarig instemmen met de nieuwe samenwerking (en de inwonerbijdrage opnemen in de meerjarenprogrammabegroting). Duiven heeft met het voorstel ingestemd.

<table>
<tr><td>1.A.2</td><td>Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen</td></tr>
<tr><td></td><td>Wat betekent dit?
In de meerjarenbegroting is tot op heden rekening gehouden met € 0,88 voor de regio Arnhem-Nijmegen en € 1 voor Stichting The Economic Board. In onderstaand schema is opgenomen wat de kosten de aankomende jaren zijn:
<table>
<tr><th>Regio Arnhem-Nijmegen</th><th>Gemeente</th><th>Provincie</th><th>Totaal</th><th>Inwoners (1-1-’20)</th><th>Meerkosten t.o.v. huidig</th></tr>
<tr><td></td><td colspan="3"></td><td>25.067</td><td></td></tr>
<tr><td>2020</td><td>0,88</td><td></td><td>0,88</td><td>€ 22.059</td><td></td></tr>
<tr><td>2021</td><td>1,73 (0,88 + 0,85)</td><td>0,77</td><td>2,50</td><td>€ 43.366</td><td>€ 22.732</td></tr>
<tr><td>2022</td><td>1,73</td><td>0,77</td><td>2,50</td><td>€ 43.366</td><td>€ 22.732</td></tr>
<tr><td>2023-en verder</td><td>2,50</td><td>0,00</td><td>2,50</td><td>€ 62.810</td><td>€ 42.176</td></tr>
</table>
<table>
<tr><th>Economic Board</th><th>Gemeente</th><th>Inwoners (1-1-‘20)</th><th>Meer/minderkosten t.o.v. huidig</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td>25.067</td><td></td></tr>
<tr><td>2021</td><td>1,00</td><td>€ 25.067</td><td>€ 67 (meerkosten)</td></tr>
<tr><td>2022</td><td>1,00</td><td>€ 25.067</td><td>€ 67 (meerkosten)</td></tr>
<tr><td>2023-en verder</td><td>0,50</td><td>€ 12.534</td><td>€ 12.467 (minderkosten)</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td></td><td>Bovenstaande houdt in dat in de Voorjaarsnota een bedrag van € 1,73 voor de jaren 2021 en 2022 zal worden opgenomen en voor 2023 en verder € 2,50 per inwoner. Het huidige bedrag welke is opgenomen in de reguliere begroting, van € 0,88 komt te vervallen. Daarnaast zal voor Stichting The Economic Board een bedrag van € 1 voor de jaren 2021 en 2022 worden opgenomen en € 0,50 voor 2023 en verder. Een ruime meerderheid van de gemeenten in de regio heeft besloten om ook na 2022 een bedrag van € 1 per inwoner beschikbaar te stellen aan de Stichting The Economic Board.
Opgave agenda
Voor de gemeente Duiven betekent het deelnemen aan alle onderdelen in de Opgave agenda 2022 een bijdrage van € 104.028. Als alle, voor de regio Arnhem-Nijmegen opgenomen bijdragen in de begroting, hierop in mindering worden gebracht dan resteert een bedrag van € 62.166 voor deelname aan de opgaven. In de tweede helft van 2021 zal definitieve besluitvorming plaats vinden op de deelname aan de regionale opgave agenda 2022, alsmede de bijdrage hieraan. Vervolgens zal ieder jaar een nieuwe opgaveagenda worden vastgesteld met een daarbij behorende investeringsagenda. Deze zal in 2022 dan ook opnieuw worden voorgelegd.
Vooruitlopend op de definitieve besluitvorming zoals hierboven omschreven nemen we hiervoor in 2022 een bedrag van € 63.000 op. We nemen voor de agenda in de daaropvolgende jaren structureel € 50.000 op.</td></tr>
<tr><td>Participatie</td><td>De Gemeenschappelijke Regeling Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen is een samenwerkingsverband tussen 18 gemeenten en kent als zodanig geen participatie.</td></tr>
</table>

B. Het vasthouden van het positieve veiligheidsklimaat voor inwoners en ondernemers.

Dit zijn de speerpunten:

1.B.1	Aanpak Ondermijning
Doel	Het voorkomen en terugdringen van ondermijnende criminaliteit.

1.B.1	Aanpak Ondermijning
Toelichting	De aanpak van ondermijning is een speerpunt in ons integraal veiligheidsbeleid. Ondermijning is een nog steeds groeiend probleem en de bestuurlijke aandacht is hoog. Belangrijke onderdelen in onze aanpak zijn het vergroten van de bewustwording en meldingsbereidheid onder inwoners, ondernemers en personeel van de gemeente en haar veiligheidspartners, het uitvoeren van integrale controles en het gericht onderzoeken van signalen. De belangrijkste aandachtsgebieden zijn hennep/drugs, mensenhandel, zorgfraude en witwassen. In 2021 is er een weerbaarheidsscan uitgevoerd van onze organisatie. Op basis daarvan is een nieuw Uitvoeringsplan Ondermijning opgesteld. De hiervoor benoemde onderdelen komen daarin terug, waarbij enkele onderdelen extra aandacht zullen krijgen in 2022 en 2023.
Risico's	Ondermijning heeft impact op de maatschappij. Als we als gemeente (samen met de veiligheidspartners) ondermijning onvoldoende aanpakken, bestaat het risico dat het zich als een olievlek door onze gemeente verspreid. Zeker omdat andere gemeenten hun aanpak ook steeds meer verstevigen.
Planning	Uitvoering conform het vastgestelde beleid en plan van aanpak.
Financiën	Er zijn geen nieuwe financiële consequenties aan dit speerpunt verbonden.
Participatie	Wij stimuleren inwoners en ondernemers om alert te zijn op signalen van ondermijnende criminaliteit en eventuele signalen te melden. Met verschillende doelgroepen gaan we actief in gesprek. Op die manier pakken we samen ondermijning aan.

1.B.2	Verbinding tussen zorg en veiligheid
Doel	Het vormgeven van een toekomstbestendige lokale zorg- en veiligheidsstructuur.
Toelichting	Een goede verbinding tussen zorg en veiligheid wordt steeds belangrijker, nu de gemeente sinds de decentralisatie in het sociaal domein verantwoordelijk is voor de zorg. Er spelen diverse onderwerpen op het snijvlak van zorg en veiligheid. Voorbeelden zijn: de aanpak van personen met verward gedrag, personen die ernstige woonoverlast veroorzaken in hun buurt of jongeren die vanwege een instabiele thuissituatie afglijden naar criminaliteit of radicaliseren. In de loop der tijd zullen zich steeds nieuwe knelpunten en doelgroepen manifesteren. In 2021 zijn belangrijke stappen gezet om zorg en veiligheid beter op elkaar aan te laten sluiten. Het vormgeven van een toekomstbestendige lokale zorg- en veiligheidsstructuur gaat in 2022 verder en blijft daarom een speerpunt.
Risico's	Zonder goede verbinding tussen zorg en veiligheid dreigen inwoners uiteindelijk tussen wal en schip te vallen; er komt dan geen sluitende aanpak tot stand. Meestal kan dan alleen de politie nog optreden als deze personen strafrechtelijke overtredingen begaan.
Planning	Doorlopend.
Financiën	Vanwege dit speerpunt is sinds 1 mei 2020 - binnen de bestaande formatie voor openbare orde en veiligheid - een medewerker speciaal vrij gemaakt voor Zorg & Veiligheid thema's en het versterken van de interne en externe samenwerking op deze thema's. Aan het opzetten van de bestendige zorg en veiligheidsstructuur wordt nog hard gewerkt. Het beschikbaar gestelde bedrag van € 18.900 kan daarbij goed van pas komen. Als de structuur eenmaal staat en naar behoren functioneert, verwachten we het bedrag niet meer nodig te hebben. Dat zou in de loop van 2022 het geval moeten zijn. Vanaf 2023 kan het bedrag worden afgeraamd.

1.B.2	Verbinding tussen zorg en veiligheid
Participatie	We informeren onze inwoners over waar zij met vragen en zorgen terecht kunnen zodat de drempels om deze te uiten verlaagd worden. Dit versterkt de vroegtijdige signalering waardoor zorg en hulpverlening snel(ler) opgestart kunnen worden. Een sluitende aanpak voor personen met verward of overlastgevend gedrag komt bij voorkeur tot stand in overleg met de persoon/personen zelf. Helaas werken ze daar niet altijd vrijwillig aan mee. Dan zijn andere trajecten aan de orde.

C. Het verbeteren van de kwaliteit van onze dienstverlening, die aansluit op de behoeften en verwachtingen van onze inwoners.

Dit zijn de speerpunten:

1.C.1	Moderniseren van de dienstverlening
Doel	Zoveel mogelijk uitbreiden van de digitale dienstverlening en optimaliseren van de digitale toegankelijkheid van gemeentelijke producten en diensten. We stellen daarbij de wensen en behoeften, mogelijkheden en beperkingen van onze inwoners, bedrijven en instellingen centraal.
Toelichting	Bij alle nieuwe keuzes stellen we onszelf de volgende vragen: • Is digitaliseren **zinvol**: wordt het er makkelijker op? • Hoe waarborgen we de **toegankelijkheid**: is alles makkelijk te vinden en te gebruiken, en welke oplossingen bieden we voor mensen die niet goed kunnen meekomen? • Kunnen we samenwerken met anderen: hoe zorgen we dat we **integrale oplossingen** bedenken die aanvullend zijn aan elkaar en waarbij we kunnen aansluiten op landelijke of regionale ontwikkelingen? • Hoe waarborgen we de **flexibiliteit**: sluit de oplossing voldoende aan op de leefwereld van onze inwoners en op veranderingen in de samenleving? • Hoe zorgen we dat informatie **transparant** en **betrouwbaar** is en waarborgen we daarnaast de **privacy** van onze inwoners? Er zijn veel verschillende ict-oplossingen beschikbaar. Dat vraagt om strategische keuzes. De Liemerse i-Visie en i-Strategie bieden handvatten om daarin robuuste en toekomstbestendige keuzes te kunnen maken. We werken daarbij zoveel mogelijk samen in de Liemers. Zoals gezegd, blijven we aandacht houden voor de groep inwoners die niet of minder zelfredzaam is, mensen met een beperking en de groep digibeten en laaggeletterden. We zorgen dat ook voor deze doelgroepen de gemeentelijke producten en diensten toegankelijk zijn, zowel digitaal als analoog. Dat betekent dat we ook blijven investeren in de kwaliteit van het persoonlijk klantcontact.
Risico's	Als we uitgaan van de behoefte van de klant en de inzet van meer e-diensten, dan vraagt dat om een andere inrichting van gemeentelijke processen en werkwijzen. Ook vraagt dit iets anders in houding en gedrag en in kennis en vaardigheden van medewerkers. De maatschappelijke ontwikkelingen en ict-ontwikkelingen gaan vaak sneller dan dat de organisatie bij kan houden. Daarnaast zijn we zuinig met het geld. Vandaar dat het niet altijd lukt om onze plannen waar te maken.

1.C.1	Moderniseren van de dienstverlening
	In 2020 heeft het AB van 1Stroom de keuze gemaakt om de fysieke openingstijden van het gemeentehuis per 2021 in te perken. Concreet betekent dit dat het gemeentehuis op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag alleen de ochtenden van 8.00-12.00 uur geopend is. Hiermee realiseren we binnen 1Stroom een structurele besparing op personeelskosten van € 35.000. De woensdagmiddag houden we beschikbaar om ouders met kinderen tegemoet te komen op de schoolvrije middag. Deze woensdagmiddagopenstelling zal weer gaan gelden zodra de beperkende maatregelen rondom het Coronavirus opgeheven worden. Deze maatregel was onderdeel van een heel pakket aan maatregelen om de begroting van 1Stroom rond te kunnen maken.
Planning	Het moderniseren van de dienstverlening is een continu proces. Er is geen moment waarop we “klaar” zijn. Ontwikkelingen gaan soms zo snel dat stilstand achteruitgang betekent. We blijven steeds op zoek naar oplossingen om onze dienstverlening op peil te houden. Eind 2021/begin 2022 wordt de gemeentelijke website overgezet naar een nieuw platform. Daarbij krijgt de website een nieuwe look & feel en komen er ook nieuwe technische mogelijkheden om de website nog flexibeler te kunnen inrichten en dus beter te kunnen laten aansluiten op steeds veranderende eisen en wensen.
Financiën	De meeste investeringen in de technologie die nodig is om een goede dienstverlening te kunnen bieden, worden betaald vanuit RID-budgetten. Vooralsnog lijkt de beschikbaarheid van die budgetten voldoende. Als er aanvullende investeringen nodig zijn, dan zal dit in een apart voorstel worden voorgelegd.
Participatie	We hebben een dienstverleningsconcept met als motto “aandacht voor wat nodig is”. Dat wat nodig is, bepalen we in afstemming met onze inwoners, bedrijven en instellingen. Bijvoorbeeld via klantonderzoeken. Daarnaast werken we sinds 2021 met een klantpanel bestaande uit vertegenwoordigers vanuit de gemeente. We vragen dit klantpanel regelmatig om met ons mee te kijken en hun wensen en behoeften in het contact met de gemeente aan te geven. Ook monitoren we klantgedrag via web-statistieken en de data die we vanuit de verschillende backofficeapplicaties verkrijgen. Zo zorgen we dat we de goede dingen doen en dat we deze ook goed doen.

D. Een organisatie die waarmaakt dat de gemeente een transparante en betrouwbare partner is middenin een vitale en veilige samenleving, die inwoners faciliteert en uitdaagt tot het nemen van initiatief, die invulling geeft aan de randvoorwaarden die de gemeenteraden hebben gesteld met betrekking tot kwaliteit en kosten en die de opdrachten van beide besturen uitvoert.

1.D.1	Organisatie 1Stroom
Doel	Doorontwikkeling van 1Stroom

1.D.1	Organisatie 1Stroom
Toelichting	In 2018 is 1Stroom, de ambtelijke werkorganisatie van de gemeenten Duiven en Westervoort, gestart. Op basis van de missie, visie en de besturingsfilosofie is er binnen 1Stroom de afgelopen jaren hard gewerkt aan een goed functionerende organisatie. Nu de organisatie meer dan drie jaar draait, is echter duidelijk geworden dat een aantal punten verbetering behoeft om de stip op de horizon ‘een veerkrachtige organisatie middenin een vitale samenleving’ te bereiken. Daarom is in 2020-2021 besloten een volgende stap te doen in de ontwikkeling van 1Stroom en is een veranderstrategie gekozen. De kern van deze strategie is de doorontwikkeling van de structuur van de organisatie, waardoor deze beter in staat is de bestaande en waardevolle uitgangspunten in de besturingsfilosofie te versterken. In 2021 is de nieuwe structuur ingericht: een directiestructuur bestaande uit een algemeen directeur en twee adjunct-directeuren/ gemeentesecretarissen en tien afdelingen, elk aangestuurd door een afdelingsmanager. Op basis hiervan wordt de komende periode verder gewerkt aan de doorontwikkeling van de cultuur en de ontwikkeling van medewerkers. De leidraad voor deze ontwikkeling is de strategische agenda en het strategische HR-beleid. De belangrijkste lijnen hierin zijn: • We werken vanuit onze missie/visie en kernwaarden • We zetten de juiste mens op de juiste plek • We geven invulling aan onze veranderende rol in de samenleving We zijn de partner van de gemeentebesturen bij het realiseren van hun doelen.
Risico’s	Uit evaluaties van ambtelijke fusies elders, blijkt dat risico’s, die ervoor zorgen dat we het doel niet bereiken zijn: • Onvoldoende harmonisatie van beleid; als beide besturen niet openstaan voor harmonisatie van beleid, komt er van efficiencyvoordelen en kwaliteitsverhoging weinig terecht • Te snel resultaten willen zien; een te grote bezuiniging die snel gehaald moet worden leidt tot problemen; de organisatie heeft tijd nodig om de voordelen van de fusie tot uiting te laten komen • Onvoldoende aansluiting van de organisatie bij een of beide colleges • In het bestuurlijk-ambtelijk samenspel in het algemeen en in het dagelijks bestuur van 1Stroom in het bijzonder, zullen de hieruit voortkomende aandachtspunten regelmatig aan de orde komen. • Het niet tijdig realiseren van de vijf k's. (Kosten, Kwaliteit, Kracht, Kwetsbaar en Kansen) Daar komt bij een risico als gevolg van een besluit van het AB van 1Stroom, om gelet op de moeilijke financiële situatie waarin beide gemeenten zitten, een pakket aan besparingsmaatregelen door te voeren in de begroting 1Stroom 2021-2024. In totaal lopen de besparingsmaatregelen op tot ruim € 700.000 in 2024.
Planning	Zowel de uitvoering van de strategische agenda, als het omgaan met de factoren zoals genoemd onder de risico’s is een continu proces. En een proces waarin een ieder telkens weer open moet staan voor interne en externe ontwikkelingen zodat impulsen aan de ontwikkeling van de organisatie gegeven kunnen worden.
Financiën	De bij de fusie door de gemeenteraden vastgestelde taakstelling voor 1Stroom is verwerkt in de begroting 2022. Voor 2022 is dat een netto besparing van € 600.000. In de meerjarenbegroting 1Stroom 2021-2024 is daar bovenop een besparingspakket doorgevoerd dat oploopt tot € 732.000 in 2024. Aandeel Duiven is € 461.160.

Aanvullende wens

Verkiezingen 2022

Vanuit de Provincie wordt er op aangedrongen om na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 een screening te laten plaatsvinden naar de integriteit van voorgedragen wethouderskandidaten. Hiermee is een incidenteel bedrag van € 12.000 gemoeid.

Extra communicatie inzet

Vanuit het college is de wens geuit om meer communicatieve inzet te plegen op een groot aantal ruimtelijke projecten die momenteel niet of onvoldoende communicatief worden ondersteund, omdat de vaste formatie niet toereikend is. Gelet op de langlopendheid van de meeste projecten is gedurende enkele jaren tenminste 1 fte communicatieadviseur benodigd. Voor 2022 is een bedrag van € 100.000 gemoeid om op inhuurbasis te starten met 1 ft. Bekeken wordt nog of deze inzet op termijn structureel in de organisatie 1Stroom kan worden opgenomen.

Ondersteuning WOB verzoeken

Omdat het aantal verzoeken op grond van de Wet Openbaarheid Bestuur (WOB) snel stijgt, het de verwachting is dat deze stijgende lijn zich in het komende jaar voortzet en gelet op de tijdrovende en ingewikkelde afhandeling van verzoeken, is hiervoor extra juridische ondersteuning noodzakelijk. Hiermee is een bedrag van € 25.000 gemoeid. Bekeken wordt nog of deze inzet op termijn structureel in de organisatie 1Stroom kan worden opgenomen.

1.3 Wat gaat het ons kosten?

Kosten bestaand beleid programma Bestuur

	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	13.126	14.119	14.650	14.360	14.633	14.992
Baten	45.387	43.157	46.998	46.906	47.750	48.564
Saldo voor bestemming	**32.261**	**29.038**	**32.348**	**32.546**	**33.117**	**33.572**
Mutaties reserves	-118	-2.161	-18	0	0	0
Saldo na bestemming	**32.143**	**27.841**	**32.330**	**32.546**	**33.117**	**33.572**
Incidentele baten en lasten	1.305	250	-12	0	0	0
Structureel saldo	**30.838**	**27.591**	**32.318**	**32.546**	**33.117**	**33.572**

Bedragen x € 1.000

Nieuwe activiteiten	2022	2023	2024	2025
Speerpunten:				
Invoering Uitdaagrecht	0	0	0	0
Groene Metropoolregio	22.799	29.642	29.642	29.642
Opgaveagenda regio Arnhem-Nijmegen 2022 e.v.	63.000	50.000	50.000	50.000
Verbinding zorg en veiligheid	0	-18.900	-18.900	-18.900
Aanvullende wens:				
Screening wethouderskandidaten	12.000	0	0	0
Amendementen Voorjaarsnota:				
Publicaties Duivenpost	10.000	10.000	10.000	10.000
Uitbreiding griffie	15.000	15.000	15.000	15.000
Extra communicatie inzet	100.000			
Ondersteuning WOB verzoeken	25.000			
Verwerkt in het saldo	**247.799**	**85.742**	**85.742**	**85.742**

Bedragen in €

1.4 Welke verbonden partijen zijn betrokken?

	Samenwerking de Liemers
Doel	Het vergroten van de gemeentelijke slagkracht (met behoud van bestuurlijke zelfstandigheid) door bundeling van ambtelijke expertise op strategisch, tactisch en operationeel niveau met als resultaat verhoogde kwaliteit, continuïteit en efficiëntie.
Taak	Verrichten van beleidsvoorbereidende en uitvoerende taken met betrekking tot sociale dienst, ict en inkoop.
Beleidsrisico's	Beleidsbepaling – daar waar mogelijk op elkaar afgestemd – blijft bij de individuele gemeenten en de uitvoering en ontwikkeling van het beleid wordt door de samenwerking opgepakt. Afstemming in deze is georganiseerd middels periodieke overleggen op verschillende niveaus waarin afstemming met elkaar wordt gezocht.
Onze inzet in 2022	Voor de RID is de gezamenlijk opgestelde I-visie en I-strategie richting gevend. De visie en strategie geven richting aan de vraag hoe we informatisering in zullen gaan zetten om de lokale ambities te realiseren. Het effect vertaalt zich in: • verbeteren/optimaliseren van onze dienstverlening aan onze inwoners, bedrijven en ketenpartners • goed kunnen uitvoeren van onze wettelijke taken • inkleuring kunnen geven aan lokale bestuurlijke ambities • efficiënte bedrijfsvoering De inspanningen op het gebied van Werk en Inkomen zijn erop gericht om inwoners zo actief mogelijk te laten deelnemen aan de samenleving.

	1Stroom
Doel	De ambtelijke fusie moet ertoe leiden dat de organisatie: • Robuuster wordt (minder **kwetsbaar**). • Voldoende flexibel kan zijn om twee zelfstandige gemeenten te bedienen en om mee te bewegen met veranderende taken en rollen van de overheid (**kracht**). • Optimale dienstverlening biedt aan inwoners, organisaties en bedrijven alsook aan de raden en colleges (**kwaliteit**). • Interessante loopbaanperspectieven biedt aan medewerkers en door zijn robuustheid in staat is om strategische kansen te benutten (**kansen).** Niet duurder en zo mogelijk goedkoper is dan de twee huidige organisaties gezamenlijk (**kosten**). Op basis van raadsbesluit juli 2016 geconcretiseerd tot een netto besparing van uiteindelijk € 600.000 in 2021.
Taak	Verrichten van beleidsvoorbereidende en uitvoerende taken voor de gemeenten Duiven en Westervoort.
Beleidsrisico's	Beleidsbepaling – daar waar mogelijk op elkaar afgestemd – blijft bij de individuele gemeenten en de uitvoering en ontwikkeling van het beleid wordt door 1Stroom opgepakt. Afstemming in deze is georganiseerd middels periodieke overleggen op bestuurlijk niveau waarin afstemming met elkaar wordt gezocht.

Onze inzet in 2022	In 2021 is de nieuwe structuur ingericht: een directiestructuur bestaande uit een algemeen directeur en twee adjunct-directeuren/gemeentesecretarissen en tien afdelingen, elk aangestuurd door een afdelingsmanager. Op basis hiervan wordt de komende periode verder gewerkt aan de doorontwikkeling van de cultuur en de ontwikkeling van medewerkers. De leidraad voor deze ontwikkeling is de strategische agenda en het strategische HR-beleid. De belangrijkste lijnen hierin zijn: • We werken vanuit onze missie/visie en kernwaarden • We zetten de juiste mens op de juiste plek • We geven invulling aan onze veranderende rol in de samenleving We zijn de partner van de gemeentebesturen bij het realiseren van hun doelen.

	Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM)
Doel	Behartigen van de belangen van de deelnemers op de terreinen van brandweerzorg, ambulancezorg, publieke gezondheid, geneeskundige hulpverlening, crisisbeheersing en gemeenschappelijke meldkamer.
Taak	In stand houden van een brandweer, in stand houden van een geneeskundige hulpverleningsorganisatie bij rampen (GHOR), voorzien in de meldkamerfunctie, aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel, het inventariseren van en adviseren over risico's, voorbereiden op de bestrijding van branden, het organiseren van de crisisbeheersing, het bevorderen van medisch milieukundige zorg, het bevorderen van technische hygiënezorg, het bevorderen van psychosociale hulp bij rampen, het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders, taken op het gebied van jeugdgezondheidszorg en ouderengezondheidszorg en algemene infectieziektenbestrijding.
Beleidsrisico's	Om de financiële en beleidsrisico's in beeld te hebben en te beperken is er een regionaal controllersoverleg actief dat regelmatig overlegt met VGGM over de financiële positie. Dat heeft de afgelopen jaren tot forse besparingen geleid en tot beleidsarme begrotingen.
Onze inzet in 2022	Samen met VGGM zorgen we ervoor dat de brandweer- en gezondheidstaken goed worden uitgevoerd in onze gemeente en dat we voorbereid zijn op mogelijke crisissituaties.

	Streekarchief
Doel	Behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers ten aanzien van het beheer van hun archiefbescheiden conform de Archiefwet.
Taak	Beheren en toezicht houden op de overgedragen en niet overgedragen archiefbescheiden van de deelnemers. Adviseren over de archiefbewaarplaatsen en het verstrekken van informatie uit de archiefbescheiden.
Beleidsrisico's	Niet van toepassing.

Onze inzet in 2022	Het Streekarchivariaat werkt aan een toekomstvisie waarin de ambitie voor de toekomst wordt geformuleerd. Daarnaast is van belang dat de dienstverlening en de wettelijke taken van het Streekarchief op voldoende niveau moet blijven aansluiten op de ambities van de veranderende gemeenten (nieuwe gemeente Zevenaar, gefuseerde gemeenten Westervoort en Duiven en de behoeften van de gemeente Doesburg). Het opzetten van een volwaardig e-depot. Het voldoen aan de (nieuwe) wetgeving rondom AVG, privacy en auteursrechten. Het maken en onderhouden van een volwaardige website en een beeldbank voor het hele werkgebied. Het opzetten van een kenniscentrum voor de Liemers. Het beheren en beschikbaar stellen, zowel intern (ambtelijke organisatie) als extern (bezoekers) van de overgedragen archieven.

	Euregio
Doel	Grensoverschrijdende samenwerking tussen territoriale gemeenschappen in Nederland en Duitsland bevorderen.
Taak	Grensoverschrijdende samenwerking van de deelnemers ondersteunen en coördineren. De Euregio voert hiertoe projecten uit. Zij vraagt aan en ontvangt financiële middelen van derden. Zij adviseert de deelnemers bij grensoverschrijdende activiteiten en problemen.
Beleidsrisico's	Beperkt. De Euregio voert nauwelijks eigen beleid.
Onze inzet in 2022	Waar nodig wordt de Euregio ingeschakeld bij de uitvoering van beleid.

Programma 2 Maatschappij

2.1 Wat willen we bereiken?

Programmadoel

Wij leveren een bijdrage aan een vitale samenleving en een leefbare omgeving waardoor onze inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen leven. Dit doen wij vanuit de overtuiging dat inwoners van de gemeente Duiven een betekenisvol en veerkrachtig leven kunnen leiden. Die we, waar nodig, handvatten aanreiken gericht op zelfredzaamheid, elkaar ondersteunen en participatie. De leefwereld en omgeving van inwoners staat hierbij centraal, zodat we - waar nodig - de juiste en passende ondersteuning bieden.

Toelichting

Samen zetten we ons in voor een inclusieve samenleving. Iedereen draagt bij en iedereen kan deelnemen. Jong, oud, man, vrouw, met of zonder beperking en met verschillende culturen en achtergronden. Je draagt bij naar eigen kunnen en krijgt hulp waar nodig. Zo hoort iedereen erbij, ben je nuttig en krijg je waardering. Dit vergroot het welzijn en de gezondheid van mensen. De kracht van de samenleving en de mogelijkheden van inwoners zijn het uitgangspunt. Wanneer nodig helpen wij door deze mogelijkheden te vergroten met de inzet van passende zorg en ondersteuning.

Voor kwetsbare inwoners die niet zelf de regie over hun leven kunnen voeren en ook niet volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen, zoeken wij samen met hen naar op maat gemaakte oplossingen. Deze bestaan uit voorliggende voorzieningen en uit zo nodig specialistische zorg. De inzet is om juist deze voorliggende voorzieningen te versterken en optimaal te benutten. De kwetsbare inwoner kan hierdoor zo prettig en zinvol mogelijk leven.

Via het stimuleringsbeleid en de inzet van het basisteam werken we samen met maatschappelijke instellingen, verenigingen en inwoners. Zij kennen hun verantwoordelijkheden en zij vormen de sterke “fundering” van de samenleving in Duiven die door ons nog beter benut en versterkt wordt. Dit doen wij door de samenwerking en dialoog tussen deze partijen te stimuleren, te faciliteren en initiatieven te ondersteunen. De ingeslagen weg naar versterking van samenwerking met en tussen inwoners, maatschappelijke instellingen, culturele instellingen, onderwijs en verenigingen, Bewegen, Ontmoeten, Sporten en Spelen (BOSS) en cultuureducatie, en de inzet van het basisteam wordt vervolgd. Dit vraagt een doorlopende dialoog en afstemming omdat niet alle partners met hetzelfde “vervoermiddel” en dezelfde ”snelheid” de ingeslagen weg volgen. Het resultaat is, dat alle partners op gelijkwaardige wijze deelnemen aan het vormgeven van een nog sterkere fundering van de samenleving in Duiven. Dit alles kan (eenvoudige en) duurzame oplossingen mogelijk maken voor maatschappelijke vraagstukken en kan leiden tot betere resultaten.

Hoofddoelen

Daarom zetten we in op:

A. De basis op orde

B. Meedoen naar vermogen

C. Zelfredzaamheid naar vermogen

Externe ontwikkelingen

Toekomstvisie en transformatie agenda Samen Sterk

In 2021 is de toekomstvisie en transformatie agenda vastgesteld. In het document Samen Sterk zijn acties opgenomen die handen en voeten geven aan de activiteiten die worden ondernomen om een bijdrage te leveren aan de inclusieve samenleving. Door de decentralisaties is meer lokaal maatwerk mogelijk. Samen met de lokale samenleving zoeken we naar andere, betaalbare oplossingen om binnen de gestelde financiële kaders diensten te bieden. Tegelijkertijd zijn we door de sturing vanuit het landelijke beleid als overheid soms gebonden aan regels en budgetten die tegengesteld werken aan de uitdaging die voor ons ligt. Het abonnementstarief binnen de WMO

bijvoorbeeld, helpt niet in het stimuleren van de zelfredzaamheid en de vele verwijzers binnen de Jeugdwet maken grip op de toegekende zorg lastig.

In 2021 wordt volop gewerkt aan de acties die zijn beschreven. De verwachting is dat deze acties in 2022 zullen worden voortgezet.

Corona

Ondanks alle onzekerheden die Corona met zich mee bracht bleken de maatschappelijke instellingen en verenigingen een sterke “fundering” van de samenleving tijdens de lockdown. Hier kunnen we trots op zijn. Door de coronamaatregelen werd de fysieke hulpverlening tot een minimum beperkt. De lichamelijke verzorging en huishoudelijke ondersteuning gingen zoveel mogelijk door, maar voor de andere vormen van begeleiding, coaching en ondersteuning werden andere oplossingen gevonden, zoals: telefonisch contact, beeldbellen, inzetten en gebruikmaken van bestaande hulpverleningssites, whatsappen, wandel coaching, dagbesteding op afstand, in plaats van dagbesteding op locatie, huisbezoeken afleggen en het inzetten van vrijwilligers via www.wehelpen.nl. Deze creatieve manieren van ondersteuning zullen in de toekomst verder worden uit genut. Daarnaast zal de eerder genoemde fundering nog beter benut en versterkt worden. Dit doen we door in overleg de samenwerking en dialoog tussen deze partijen te stimuleren, te faciliteren en initiatieven te ondersteunen. Wij verleggen steeds meer de focus van professionele zorg naar voorliggende algemene voorzieningen. Hiermee wordt bereikt dat zwaardere zorg en maatwerkvoorzieningen voorkomen en/of uitgesteld kunnen worden. Indien zwaardere zorg nodig is wordt deze natuurlijk verstrekt.

Op dit moment is nog niet aan te geven welke gevolgen de lockdown voor de inzet van zorg en ondersteuning zal hebben. De verwachting is dat zich veel problemen gaan voordoen als de samenleving weer open gaat. Het kan dus zo zijn dat we een beroep gaan doen op de compensatie gelden die wij hiervoor als gemeente ontvangen.

Ook op de arbeidsmarkt zien we de invloed van Corona terug. Beroepen waar het eind 2020 lastig was om werk in te vinden zijn onder andere administratief-financiële beroepen (zoals administratief medewerkers), beroepen in de cultuursector (zoals bibliotheekmedewerkers) en beroepen in de dienstverlening, evenementen en reizen (zoals horecamedewerkers). Het aantal jongeren was hierin naar verhouding oververtegenwoordigd. Zij verloren aan het begin van de coronacrisis vaker hun baan dan de oudere leeftijdsgroepen. Het aantal nieuwe WW-uitkeringen van jongeren in de periode maart tot en met augustus is in Midden-Gelderland 2,5 keer hoger in 2020 dan in 2019. Dit komt door twee factoren die elkaar versterkten: Corona en de in verhouding oververtegenwoordiging in de genoemde sectoren. Halverwege 2021 is er juist weer een groot tekort aan horecamedewerkers.

Tegelijkertijd zijn er ook nog kansrijke beroepen waar meer vraag dan aanbod is, zoals hogere ICT-beroepen (zoals softwareontwikkelaars en netwerkspecialisten), zorgberoepen (zoals verpleegkundigen en verzorgenden Individuele Gezondheidszorg), veel technische beroepen (zoals elektriciens, machinemonteurs en elektrotechnisch ingenieurs), maar bijvoorbeeld ook vrachtwagenchauffeurs. Wat voor de langere termijn belangrijk is, is dat de coronacrisis bestaande ontwikkelingen op de arbeidsmarkt een impuls geeft. Bedrijven reorganiseren om productiever te worden en voeren robotisering en automatisering versneld in. Ook thuiswerken zal veel vaker voorkomen om kosten van reizen en kantoorhuur te besparen. Het werk in bijvoorbeeld bedrijfscatering en administratief werk neemt daardoor af, terwijl veel werk in de techniek toeneemt en technische vaardigheden in veel beroepen steeds belangrijker worden.

Beschermd wonen

Er zijn afspraken gemaakt tussen VNG en het Ministerie van VWS over de decentralisatie van beschermd wonen van de centrumgemeenten naar alle gemeenten. De ontwikkeling van het objectieve verdeelmodel zal in 10 jaar tijd verlopen van historisch verdeeld over de centrumgemeenten naar objectief verdeeld over alle gemeenten. De invoeringsdatum is verschoven van 1 januari 2022 naar 1 januari 2023. Gemeenten zijn verplicht om gedurende het ingroei pad van 10 jaar regionaal samen te werken. Het is nog niet duidelijk of de Maatschappelijke opvang op termijn ook wordt gedecentraliseerd naar alle gemeenten. Voorlopig blijft de gemeente

Arnhem de centrumgemeente voor dit onderdeel. De gemeenten in de regio Gelderland-Midden werken samen in het programma ‘Samen aan Zet’ aan de regionale transformatie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis. 2022 staat in het teken van het maken van praktische werkafspraken binnen de regio om 1 januari 2023 ook in de uitvoering samen te werken op het gebied van beschermd thuis.

Geluk

Vanuit de gedachte dat elk mens er toe wil doen, willen we in Duiven specifiek aandacht besteden aan geluk. Inwoners van Duiven scoren hoger dan gemiddeld op geluk. Duiven heeft het streven naar een 8 als doel gesteld. Streven naar een 9 of 10 levert vooral frustratie/struikelen op. Als gemeente willen wij zorg dragen voor het “fundament/de basisvoorzieningen”. Voor het overige willen we het toch vooral aan de samenleving overlaten en de mensen laten doen wat bij hen past.

Uit onderzoek van de Vrije Universiteit (0-meting Liemers Hope XXL, vooral ingevuld door jongeren) blijkt dat de mensen gemiddeld bijna een 8 scoren, maar er is ook een redelijke groep die lager scoort. We willen graag leren van wat elders effect heeft: spreek vooral in positieve termen spreken en niet in negatieve termen. Onderdeel van gemeenschap zijn en kwaliteit van leven in buurt/gemeente en veiligheid dragen bij aan geluk.

Wat minder bijdraagt is buurtvoorzieningen, inzet voor duurzaamheid en mogelijkheden voor recreatie/buitenactiviteiten. Inwoners vinden dat dit wel moet gebeuren, maar dit draagt niet direct bij aan hun eigen geluk. Door met deze resultaten terug te gaan naar de inwoners en te vragen wat de gemeente nu vooral zou moeten doen, willen we een plan ontwikkelen, samen met de inwoner. Zo willen we ervoor zorgen dat het iets wordt van ons allemaal. Dan creëer je eigenaarschap in de samenleving.

Taskforce Jeugdhulp in de hand

Als gevolg van de gestegen kosten van jeugdhulp is in 2019 een Taskforce Jeugdhulp in de hand ingericht met als opdracht*:* ‘Vind besparings- en efficiency maatregelen”. De opdracht is gericht op 2 doelen.

1. Jeugdhulp in de hand op het gebied van inhoud, proces, financiën en procedures.

2. Invulling geven aan de taakstelling van € 500.000 voor de komende jaren binnen Jeugdhulp. Om deze reden is in 2019 minder extra bijgeraamd. Sommige acties zijn direct ingevoerd, andere zaken hebben een meer structureel karakter en hebben langere uitwerkingstijd nodig om tot de gewenste besparing te komen. Het doel om door middel van concrete acties invulling te geven aan de taakstelling van € 500.000 is voor 2020 behaald.

Wijziging woonplaatsbeginsel Jeugdwet 2022

Per 1 januari 2022 wordt het nieuwe woonplaatsbeginsel Jeugdwet van kracht. De wetswijziging moet de uitvoering van het woonplaatsbeginsel makkelijker en eenduidiger maken. Ook moeten de administratieve lasten erdoor verminderen. Tot 2022 was het niet altijd snel duidelijk welke gemeente verantwoordelijk is tijdens een lopend hulpverleningstraject. Tijdens een hulpverleningstraject zijn er soms meerdere mutaties in de woonplaats van een kind. De aanpassing van het woonplaatsbeginsel houdt in dat wordt aangesloten bij de inschrijving van de jeugdige zelf in de Basisregistratie Personen (BRP). Hierbij worden de volgende 2 situaties onderscheiden:

- Jeugdhulp zonder verblijf: de gemeente waar de jeugdige volgens het BRP staat ingeschreven is verantwoordelijk
- Jeugdhulp met verblijf: de gemeente waar de jeugdige volgens het BRP stond ingeschreven voorafgaand aan de verhuizing naar de verblijfsplek is en blijft verantwoordelijk.

Dit moet leiden tot meer duidelijkheid en lagere uitvoeringslasten. Daarnaast sluit het nieuwe woonplaatsbeginsel beter aan bij de uitgangspunten van de Jeugdwet. De oorspronkelijke gemeente blijft verantwoordelijk voor een jeugdige waardoor die gemeente gestimuleerd wordt om te investeren in preventie. Deze wijziging van het woonplaatsbeginsel betekent dat, vanaf datum inwerkingtreding van de Wet wijziging woonplaatsbeginsel de nieuwe instroom beoordeeld

dient te worden aan de hand van bovenstaand nieuwe woonplaatsbeginsel. Ook de migratiegroep, de zittende populatie van jeugdigen die nu en op datum inwerkingtreding van de wet jeugdhulp ontvangen uit hoofde van de Jeugdwet, valt onder de Wet wijziging woonplaatsbeginsel. Deze groep moet dus herbeoordeeld worden. Na het eerste kwartaal van 2022 zal duidelijk zijn of en op welke wijze dit in financiële zin gevolgen heeft voor onze gemeente.

Maatschappelijke Diensttijd

Sinds september 2020 kunnen leerlingen van het Candea College (en het Liemers College) vrijwillig een maatschappelijke diensttijd volgen (deels onder schooltijd). Ondanks de corona-periode zijn veel leerlingen hier actief in. De leerlingen zetten zich minimaal 80 uur maatschappelijk actief in gedurende max een half jaar. Dit wordt gefinancierd met een subsidie van ZonMw die HOPEXXL heeft aangevraagd en ontvangen. Mogelijk dat dit nog een keer met 2 jaar wordt verlengd als de aanvraag hiervoor wordt gehonoreerd. Uiteindelijk is het de bedoeling van de rijksoverheid dat op termijn alle jongeren in Nederland de mogelijkheid krijgen om een maatschappelijke diensttijd te vervullen.

Extra besteding aan Scalabor SW-bedrijf.

Er gaat onderhandeld worden over een extra bijdrage van deelnemende gemeenten voor de komende jaren. Scalabor rekent, als gevolg van de afnemende populatie bij een gelijkblijvend service- en ondersteuningsniveau, een meerprijs per deelnemende inwoner voor gestegen kosten. Op dit moment is nog niet te calculeren om welke bedrag dat zal gaan. De onderhandelingen moeten nog worden gestart.

2.2 Wat gaan we daarvoor doen?

A. De basis op orde
Dit zijn de speerpunten:

2.A.1	Acties Samen Sterk
Doel	Uitvoering geven aan de Transformatie agenda.
Toelichting	In de notitie Samen Sterk en de transformatie-agenda zijn voor de jaren 2021 en 2022 de acties die we in deze twee jaren in gang zetten en afronden door de gemeenteraad vastgesteld. Het college streeft ernaar met deze agenda te werken aan transformatie en verbetering in het sociaal domein door de onderverdeling in drie ontwikkellijnen (innovatie, preventie en inkoop en regie). De acties die opgenomen zijn in de Transformatie agenda vallen onder dit speerpunt Samen Sterk. Conform de afspraken die met de raad gemaakt zijn wordt de raad regelmatig bijgepraat en geïnformeerd over de voortgang.
Risico's	Wijzigingen in Rijksbeleid zijn een risico. Innovatie en nieuwe preventieve voorzieningen kunnen soms alleen bereikt worden door investeringen te doen terwijl de opbrengst niet altijd vooraf vast te stellen is.
Planning	In het tweede kwartaal van 2021 is gestart met het oppakken van de acties. We streven ernaar de acties afgerond te hebben in de loop van 2022.
Financiën	Zoals in Samen Sterk is opgenomen is een van de doelstellingen meer grip en beheersing van de uitgaven en betere monitoring van zorg en dienstverlening. We sturen op acties die zowel betere, passende zorg en dienstverlening als beperkingen van de uitgaven kunnen opleveren door innovatieve en op preventie gerichte oplossingen te realiseren.
Participatie	De Raad voor het Sociaal Domein heeft een actieve rol in het vormgeven van dit speerpunt.

2.A.2	Uitvoering Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs
Doel	Toekomstbestendige onderwijsaccommodaties in Duiven, Groessen en Loo.

2.A.2	Uitvoering Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs
Toelichting	De gemeente vindt goede onderwijshuisvesting een belangrijke factor voor de kwaliteit van het onderwijs in Duiven. Er is daarom samen met de schoolbesturen gewerkt aan een Integraal Huisvestingsplan primair onderwijs. Dit IHP is door uw raad op 20 november 2018 vastgesteld. In het IHP zijn de gevolgen voor de bestaande onderwijsaccommodaties voor de komende 15 jaren geschetst/ neergezet. Met dit vastgestelde IHP wordt er verder gewerkt aan toekomstbestendige onderwijsaccommodaties in onze gemeente.
Risico's	De uitvoering van het IHP heeft (op onderdelen) gevolgen voor de bestaande onderwijsaccommodaties, van keuzes tot investeren, verplaatsen en anders inzetten van de accommodatie. Voor realisatie van de uitkomsten is instemming van gemeente, schoolbesturen en hun MR'en noodzakelijk. De uitwerking heeft (financiële) gevolgen voor beheer en gebruik van de gebouwen.
Planning	Na de vaststelling van het IHP is gestart met de uitvoering van het integraal huisvestingsplan (waaronder de renovatie-/ bouwvoorbereiding van schoolaccommodaties). Dit heeft geresulteerd in een groot aantal concrete plannen voor verduurzaming en de 2 nieuw te bouwen onderwijsaccommodaties. In 2021 wordt uitvoering gegeven aan de verduurzaming/renovatie van een 5-tal onderwijsaccommodaties en wordt verder de start van de bouw van de nieuwbouw voorbereid.
Financiën	Om uitvoering te kunnen geven aan het IHP is er de komende jaren een behoorlijk investeringsbudget in het onderwijsvastgoed vanuit de gemeente nodig. In het meerjarenperspectief is de afgelopen jaren ook al een beeld geschetst van de te verwachten kapitaalslasten. Nu de verduurzaming/ renovatie en nieuwbouw concreet worden, wordt het benodigde krediet formeel aangevraagd middels een kredietvoorstel uitvoering IHP PO Duiven. Voor de algemene uitvoeringskosten heeft uw raad bij de start van de uitvoering van het IHP reeds een uitvoeringskrediet € 300.000 beschikbaar gesteld. Dit uitvoeringskrediet is nog van voldoende omvang voor deze algemene uitvoeringskosten.
Participatie	Er wordt samen met de schoolbesturen gewerkt aan de uitvoering van het IHP.

B. Meedoen naar vermogen

Dit zijn de speerpunten:

2.B.1	Bestuursopdracht Regionale Sociale Dienst (RSD) 2022-2023
Doel	Met de bestuursopdracht willen we investeren in onze inwoners. Dit omdat we het belangrijk vinden en omdat het nodig is. We willen onze inwoners naar werk brengen en als dit niet mogelijk is anderszins laten participeren in de Liemerse samenleving.

2.B.1	Bestuursopdracht Regionale Sociale Dienst (RSD) 2022-2023
Toelichting	De gemeenteraden van Duiven, Westervoort en Zevenaar hebben de RSD in 2018 een opdracht gegeven om meer mensen naar werk te laten uitstromen, meer doelgroepen te bedienen en te sturen op vooraf geformuleerde doelstellingen. Deze opdracht loopt van 1 januari 2019 tot 1 juli 2021. Nu de huidige opdracht ten einde loopt, is er in de raadsvergadering van 22 juni 2021 een bestuursopdracht aan uw raad voorgelegd. *Waarom een bestuursopdracht?* • Met de bestuursopdracht willen we investeren in onze inwoners. Dit omdat we het belangrijk vinden en omdat het nodig is. We willen onze inwoners naar werk brengen en als dit niet mogelijk is anderszins laten participeren in de Liemerse samenleving. Meedoen verhoogt het welbevinden van inwoners en geeft eigenwaarde en zelfvertrouwen. • We willen mensen perspectief bieden en voorkomen dat mensen in een slechte maatschappelijke positie terecht komen. De huidige economische omstandigheden (Covid-19 crisis) vraagt dit ook van ons. We willen investeren in de RSD zodat de organisatie in staat is om deze maatschappelijke opgave te verwezenlijken. Naast de maatschappelijke effecten levert het ook geld op. We verstrekken immers minder uitkeringen. En we constateren uit de evaluatie Businesscase dat deze aanpak werkt. • We gaan de bestuursopdracht aan voor de duur van 2,5 jaar, maken hierover prestatieafspraken, evalueren en sturen, indien nodig, tussentijds bij. *Bestuursopdracht voor de RSD* Bij het opstellen van de bestuursopdracht is uitgegaan van de bevindingen en aanbevelingen uit de evaluatie, klanttevredenheidsonderzoeken en de huidige economische omstandigheden. De opdracht die we de RSD mee willen geven voor de komende jaren is het voortzetten van de huidige opdracht, met een extra focus. • Blijf de focus leggen op mensen met perspectief op werk. • Geef extra aandacht aan mensen met een migratieachtergrond, mensen met een arbeidsbeperking en aan jongeren tot 27 jaar. • Geef de begeleiding van zorgklanten (trede 1 en 2a) een structureel karakter. • Focus bij de besteding van de extra middelen van Rijk en provincie op de uitvoering en de resultaten voor de Liemerse inwoners. Investeer hiervoor in de samenwerking binnen de Arbeidsmarktregio Midden-Gelderland. • Benut de verkregen positie als netwerkorganisatie voor de realisering van de bestuurlijke opdracht. • Blijf binnen de financiële kaders
Risico's	Gedurende de looptijd van de bestaande opdracht is een pandemie uitgebroken. Deze is van grote invloed op de economie en de arbeidsmarkt. Door de maatregelen om Covid-19 in te dammen, zijn veel ondernemers hard geraakt. Het Rijk heeft daarom diverse regelingen opgezet om de ondernemers te ondersteunen. De RSD voert een aantal van deze regelingen uit. De RSD heeft in korte tijd de regeling uitgewerkt naar de uitvoeringspraktijk, zodat ondernemers direct geholpen konden worden. Niemand weet precies hoelang deze Covid-19 crisis nog duurt en welke maatregelen nog nodig zijn. De maatregelen hebben een directe link met een opleving of dip in de economie. Het is daarom moeilijk om te voorspellen wat de arbeidsmarkt en het bijstandsbestand in de komende jaren gaan doen.
Planning	1 juli 2021 t/m 31 december 2023: Bestuursopdracht RSD

2.B.1	Bestuursopdracht Regionale Sociale Dienst (RSD) 2022-2023
Financiën	Evenals bij de Businesscase RSD is de verwachting dat ook deze investering in de RSD financieel aantrekkelijk zal zijn. Op grond van de ervaringen van 2019 en 2020 is onze verwachting dat de totale investering van € 1 miljoen per jaar voor de 3 gemeenten (voor de jaren 2022 en 2023) in de jaren 2023 t/m 2025 wordt terugverdiend. De uitkeringslast zal in totaliteit met ongeveer 2,8 miljoen dalen. Daarnaast zijn er positieve effecten voor de maatschappij. Deze positieve effecten kunnen gemeten worden met een zogenaamde Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA). Met een MKBA breng je de besparing in beeld door preventie van erger leed. Denk hierbij aan het voorkomen van schulden waarvoor schuldsanering noodzakelijk is. Het voorkomen van criminaliteit of vandalisme in de gemeentelijke openbare ruimte. Of het voorkomen van eenzaamheid, zorg en bijzondere bijstand. Dit betekent dat uitgaven op WMO, Jeugd, Schuldhulpverlening of openbare ruimte voorkomen worden. Op welke van deze terreinen de besparing plaatsvindt, is vooraf niet te duiden. De investering zal maatschappelijk 10% van de investering opleveren (dit cijfer is gebaseerd op landelijke ervaringscijfers). Het jaar 2021 is een afwijkend jaar, aangezien de huidige Businesscase tot 1 juli 2021 loopt. Daarnaast heeft de RSD in 2020, vanwege Corona, minder trajecten voor klanten in kunnen kopen bij haar LEON-partners. Het Algemeen Bestuur Samenwerking De Liemers heeft dan ook het besluit genomen om een deel van het Participatiebudget dat in 2020 niet is gebruikt als bestemmingsreserve op te nemen voor het jaar 2021. Daarnaast zijn vanuit het Rijk diverse steun- en herstelpakketten geïntroduceerd, waar de RSD optimaal gebruik van zal maken. Dit betekent dat de RSD voor het 2e halfjaar geen extra investering nodig heeft vanuit de gemeenten, en de RSD voortvarend aan de slag kan met de nieuwe bestuursopdracht. De financiële onderbouwing van de bestuursopdracht is, evenals de businesscase RSD, doorgerekend op basis van de geldende verdeelsleutel. Deze verdeelsleutel is gebaseerd op 50% inwoneraantal en 50% uitkeringsdossiers. Hierbij dient de kanttekening gemaakt te worden dat dit een model is om een prognose af te geven en dat de daadwerkelijke resultaten af zullen wijken, aangezien de uitstroom zich niet laat leiden door de verdeelsleutel. Voor Duiven betekent de bestuursopdracht aan de RSD een investering voor 2022 en 2023 van in totaliteit € 561.480. Deze investering leidt in de jaren 2023 t/m 2025 tot een besparing op de uitkeringslast van € 937.766. Per saldo leidt de investering tot een ‘netto’-besparing van € 376.286. Voorgesteld wordt om voorlopig nog geen financiële gevolgen op te nemen in de begroting.
Participatie	De Cliëntenraad RSD is actief betrokken geweest bij de totstandkoming van deze Bestuursopdracht.

C. Zelfredzaamheid naar vermogen

Dit zijn de speerpunten:

2.C.1	Aanpak laaggeletterdheid en de verbinding met het sociaal domein
Doel	Verbinding van de aanpak laaggeletterdheid met de uitvoering van de Participatiewet en schuldhulpverlening

2.C.1	Aanpak laaggeletterdheid en de verbinding met het sociaal domein
Toelichting	Uit onderzoek blijkt dat 14% van de inwoners van de gemeente Duiven en Westervoort laaggeletterd is. Dit ligt boven het landelijk gemiddelde van 12% en ruim boven het gemiddelde van 7% in de regio Midden-Gelderland. Laaggeletterdheid gaat niet alleen over lezen, schrijven en rekenen, maar ook over digitale vaardigheden. In het regionaal programma volwasseneducatie en aanpak laaggeletterdheid 2021-2024 is opgenomen dat we met onze aanpak willen bereiken dat inwoners basisvaardigheden beheersen om beter mee te kunnen doen in de samenleving. We willen vooral meer inzetten op het bereiken van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1), omdat deze doelgroep door schaamte een hogere drempel ervaart om, bijvoorbeeld, een traject te volgen. Door een verbinding te maken met het sociaal domein bereiken we de NT1 doelgroep beter. We willen hiermee beginnen door afspraken te maken over de signalering van laaggeletterdheid door de consulenten Werk & Inkomen (RSD), schuldhulpverlening en bijzondere bijstand en over de verwijzing van inwoners naar het educatieaanbod.
Risico's	De bewustwording van laaggeletterdheid en nut en noodzaak van de aanpak daarvan komt onvoldoende tot stand, waardoor we de doelgroep niet/minder goed bereiken.
Planning	In 2021 gaan we aan de slag met een plan van aanpak om deze verbinding te leggen. Dit plan willen we vervolgens implementeren in 2022.
Financiën	Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat vanwege het regionale budget uitvoering van dit speerpunt budgettair neutraal verloopt. De gemeente heeft een budget voor de aanpak van laaggeletterdheid dat wellicht kan worden aangewend indien dat nodig blijkt te zijn. Daarnaast kan er worden gekeken naar andere financiële mogelijkheden.
Participatie	We gaan als gemeente, met ondersteuning van Stichting Lezen en Schrijven, aan de slag met de RSD, de collega's van schuldhulpverlening en bijzondere bijstand, maar ook het Liemers Taalhuis waar partijen als de bibliotheek (taalhuiscoördinator), Mikado en ROC Rijn IJssel samenwerken

2.C.2	Jongerenwerk
Doel	Jongerenwerk uitbreiden en aanpassen zodat het beter aansluit bij de huidige problematiek en vragen vanuit jongeren.
Toelichting	Mede door Corona is de jeugdoverlast in de openbare ruimte toegenomen. Door inzet van het basisteam bij de overlastproblematiek is de samenwerking tussen betrokken partijen verbeterd. Er is veel inzet gepleegd door politie en Boa's waardoor de overlast wel is verminderd, maar ook zij geven aan een contactpersoon voor de jongeren te missen die hen begeleidt en in gesprek gaat over de overlast die zij veroorzaken. Verder geven jongeren en professionals al langer aan een ambulant jongerenwerk te missen als aanspreekpunt voor jongeren en omwonenden, ook op andere vindplaatsen zoals scholen, en als verbindende partij naar professionals. Daarnaast dringt de Raad van Sociaal Domein ook al langer aan op meer jongerenwerk.
Risico's	Het betreft een kwaliteitsslag die weinig risico kent. Het jongerenwerk moet vraaggericht zijn, dus flexibel en inzetbaar zijn bij ontwikkelingen die er spelen.
Planning	In 2021 wordt de ambulant jongerenwerker geworven door Mikado. Daarna moet de samenwerking met alle partners op gang komen. Vervolgens moet het nieuwe jongerenwerk opnieuw worden opgebouwd. In 2022 moet het nieuwe jongerenwerk gestalte krijgen.
Financiën	Voor de uitbreiding van het jongerenwerk is vanaf 2022 structureel € 70.000 nodig. Voor het starten met het ambulant jongerenwerk in 2021 is er dekking binnen de begroting.

2.C.2	Jongerenwerk
Participatie	De gemeente is opdrachtgever van het jongerenwerk en zal samen met Mikado verder vorm geven aan het jongerenwerk. Jongerenwerk staat automatisch midden in de samenleving, en investeert duurzame contacten met alle betrokken partners.

Aanvullende wensen

Kunstgrasveld Voetbalvereniging DVV

Voetbalvereniging DVV te Duiven heeft de afgelopen jaren een behoorlijke groei in leden gehad, de verwachtingen en de prognose zijn dat het ledenaantal de komende jaren blijft groeien.
De huidige capaciteit van het complex van DVV is hierdoor onvoldoende, waardoor er een capaciteitsprobleem is ontstaan. DVV kan haar leden geen goede sportfaciliteiten meer bieden. Daarnaast lopen de onderhoudskosten, doordat de trainingsvelden te intensief gebruikt worden. Om de capaciteit te vergroten is de aanleg van 1,5 kunstgrasveld noodzakelijk. Dit vraagt om een investering van € 861.520.

Reële alternatieven voor het uitbreiding van de trainingsuren anders dan de aanleg van 1,5 kunstgrasveld zijn er niet. Het capaciteitstekort is te groot, waardoor andere oplossingen per saldo veel duurder in aanleg zijn. Niet investeren kan o.a. zorgen voor terugloop in het ledenaantal/ verloop naar een andere vereniging (waar dan problemen ontstaan), blessures en extra kosten. Als oplossing voor het capaciteitsprobleem is voor 2021 inmiddels besloten tijdelijke verlichting aan te brengen op een van de wedstrijdvelden. Dit verzacht het probleem, maar is niet voldoende voor het tekort. Daarnaast zorgt het ook voor nieuwe problemen zowel in capaciteit als in kosten.

Om de realisatie van het kunstgrasveld te kunnen realiseren moet er geld vrijgemaakt worden voor o.a. proces, onderzoek, engineering en begeleiding uitvoering. De kosten voor deze specialistische werkzaamheden bedragen € 36.300 inclusief btw.

De kapitaallasten voor de aanleg van het kunstgrasveld inclusief voorbereidings- en begeleidingskosten bedragen € 61.250. Door de aanleg van 1.5 kunstgrasveld besparen we jaarlijks op de onderhoudskosten van de sportvelden een bedrag van € 6.000. Per saldo kost deze oplossing de gemeente daarom € 55.250.

Alternatieven die onderzocht zijn: Er zijn alternatieven zoals draintalent (drainagesysteem die water reguleert), hybridevelden (kunstgras met natuurgras), 02 velden (lava in de toplaag van natuurgrasveld toegevoegd voor snellere afwatering). Echter zijn deze alternatieven niet geschikt voor DVV.

- **Kosten draintalent € 100.000 per veld, bij DVV moeten dan alle 6 de natuurgrasvelden met dit systeem worden voorzien;** Kosten extra onderhoud structureel met 15% omhoog per veld ten opzichte van huidige velden;Speeluren per veld maximaal 350 uren per jaar;
- **Kosten hybridevelden € 350.000 per veld, bij DVV moeten dan minimaal 3 velden van dit systeem worden voorzien;** Kosten onderhoud structureel met 20% omhoog per veld ten opzichte van huidige velden; Speeluren per veld maximaal 450/500 uren per jaar;
- **Kosten O2 velden € 80.000 per veld, bij DVV moeten dan alle 6 de natuurgrasvelden met dit systeem worden voorzien**;Kosten onderhoud structureel met 10% omhoog per veld ten opzichte van huidige velden; Speeluren per veld maximaal 350/400 uren per jaar.

Behalve de financiën zijn de alternatieven geen optie voor DVV. Een grasplant blijft een plant en heeft een maximale bespelingsgraad van 350 uur.
Daarna wordt het plantje kapot gelopen en zal niet meer herstellen, welk systeem van natuurgras je ook kiest.

Risico’s die er zijn, wanneer we niets doen:

- Het sportpark verliest haar kwaliteit;
- Onderhoudskosten zullen structureel stijgen;
- DVV kan haar leden niet meer laten trainen;
- Er zullen meer blessures gaan ontstaan;
- De gemeente kan aansprakelijk worden gesteld voor de blessures met alle gevolgen van dien;

- DVV zal een ledenstop moeten gaan invoeren;
- Veel klachten en meldingen waarbij het uitvoerend orgaan van de gemeente drukker wordt.

Opdrachtverstrekking Stichting SHO

In november 2019 heeft het college aan de stichting SHO (samenvoeging van Og-tent, Horsterpark en Spoed) een opdracht verstrekt waarbij de stichting een rol gaat spelen in het meer mogelijk maken van nieuwe initiatieven in de Duivense samenleving. In november 2019 is de gemeenteraad daar met een kennisgeving van op de hoogte gebracht en is dit onderwerp ook besproken op de politieke avond. Om de rol van “mede-mogelijkmaker” vorm te geven wil het college gedurende de jaren 2020 tot en met 2023 jaarlijks een extra bedrag van € 47.000 beschikbaar stellen. Deze wens had al bij de voorjaarsnota 2020 aan de gemeenteraad moeten worden voorgelegd. Door het vervallen van de voorjaarsnota in 2020 is dit niet gebeurd. Ook is deze wens ten onrechte niet opgenomen in de meerjarenbegroting 2021-2024 zoals die in november 2020 door de raad is behandeld. De stichting SHO heeft op 17 juni 2021 op een informele avond nog verantwoording afgelegd voor de geleverde prestaties in deze door de corona-crisis gekenmerkte periode. De stichting heeft van ons geen extra ondersteuning ontvangen om de gevolgen van de corona maatregelen op te vangen. In aangepaste vorm zijn veel initiatieven ondersteund en zijn activiteiten zoveel mogelijk in aangepaste vorm doorgegaan. Zodra er weer meer mogelijk is zal dit nog een extra impuls krijgen. De wens om voor 2021 tot en met 2023 alsnog jaarlijks het bedrag van € 47.000 aan de stichting beschikbaar te stellen wordt nu alsnog opgenomen in deze voorjaarsnota. We stellen voor het totale bedrag dat hiermee gemoeid is van € 141.000 in een keer beschikbaar te stellen in 2022.

Beheerplannen groen, verhardingen, riolering en openbare verlichting

Momenteel werken we aan Integraal Beleid Openbare Ruimte (IBOR). Naar verwachting wordt dit eind 2021 of begin 2022 door de gemeenteraad vastgesteld. Vanuit het IBOR beleid moet in 2022 per discipline een beheerplan worden opgesteld waarin we uitgangspunten vanuit het beleid uitwerken naar beheer uitgangspunten en maatregelen. Het beheerplan riolering wordt uit het watertakenplan betaald. Voor andere disciplines vragen we budget. De kosten voor de beheerplannen groen, ramen wij voor 2022 op eenmalig € 11.667. Voor de overige plannen zie programma 3.

Nieuwbouw Voortgezet onderwijs

De gemeente Duiven participeert samen met Zevenaar en Montferland in de Gemeenschappelijk Regeling Huisvesting Voorgezet Onderwijs Liemers (GRHVOL). Op basis van deze GR zijn de gemeente gezamenlijk verantwoordelijk voor goed voortgezet onderwijs.

Om in goede huisvesting te voorzien is het noodzakelijk dat in Zevenaar nieuwe huisvesting komt voor de locatie Zonegge aldaar. Vanuit de samenwerking tussen de 3 gemeenten worden investeringen ook door de 3 gemeenten gezamenlijk gedragen.

Voor de realisatie van het gebouw in Zevenaar is een bedrag van € 7 miljoen noodzakelijk. Het schoolbestuur draagt zelf € 0,5 miljoen bij, in de reserve van de GR is een bedrag aanwezig van € 3,5 miljoen. Het restantbedrag van € 3 miljoen wordt naar rato van het aantal leerlingen binnen het Voortgezet Onderwijs in de 3 gemeenten verdeeld. Op basis van de actuele leerlingenaantallen draagt Duiven hier 42% aan bij. Uitgaande van een lening van € 3 miljoen tegen een rekenrente van 1,0%, bedragen de totale jaarlasten € 91.367. Het aandeel van Duiven hierin bedraagt (uitgaande van 42%) € 38.375 per jaar.

WK Volleybal dames 2022

Het grootste volleybalevenement ooit in Nederland begint op 23 september 2022 en duurt drie weken. Het is de wens van de organisatie dat alle deelnemende landen in de eerste fase van het toernooi worden ondergebracht in 24 verschillende Gelderse gemeenten. Samen met de gemeente Zevenaar hebben wij de toewijzing van Nevobo om gast- en speelland Duitsland te ontvangen tijdens deze weken.
De periode van maart 2022 tot en met oktober 2022 staat in het teken van Volleybal door middel van side-events in samenwerking met Nevobo en de volleybalverenigingen. Duiven zal in

samenwerking met bedrijven, lokale ondernemers, verenigingen, scholen en inwoners aan de slag gaan met Volleybal gerelateerde activiteiten.

WK volleybal kan om verschillende redenen belangrijk zijn voor de gemeente Duiven. Dit evenement kan bijdragen aan aantrekkingskracht voor bewoners, bezoekers en bedrijven en aan het imago en de reputatie van de stad. Dit soort evenementen brengen vertier en levendigheid in Duiven. Ze dragen bij aan het op de kaart zetten van Duiven.

Middels het WK 2022 wensen de verschillende samenwerkende partijen waaronder ook de Provincie Gelderland doelstellingen te realiseren op verschillende gebieden zoals; sport, duurzaamheid, gezondheid, sociale cohesie, inclusie etc. Hiervoor is eenmalig een bedrag nodig van € 15.000. Ook de gemeente Zevenaar heeft voor het WK Volleybal € 15.000 beschikbaar gesteld. Hiermee kan een projectleider worden aangesteld en kunnen er kosten betaald worden voor de side-events en tijden het spektakel van 3 weken.

2.3 Wat gaat het ons kosten?

Kosten bestaand beleid Programma Maatschappij

	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	39.092	36.604	36.736	36.514	35.836	35.856
Baten	11.341	7.160	7.137	7.142	6.785	6.789
Saldo voor bestemming	**- 27.751**	**- 29.443**	**- 29.599**	**- 29.372**	**- 29.051**	**- 29.067**
Mutaties reserves	- 5	275	255	177	- 104	- 104
Saldo na bestemming	**- 27.756**	**- 29.168**	**- 29.344**	**- 29.195**	**- 29.155**	**- 29.171**
Incidentele baten en lasten	179	- 63	-217	-104	-104	-104
Structureel saldo	**- 27.935**	**- 29.105**	**- 29.561**	**- 29.299**	**- 29.259**	**- 29.275**

Bedragen x € 1.000

	2022	2023	2024	2025
Gevolgen speerpunten:				
Uitbreiding jongerenwerk	70.000	70.000	70.000	70.000
Aanvullende wensen:				
Kunstgras DVV	55.250	55.250	55.250	55.250
Stichting SHO	141.000			
Beheerplannen	11.667			
Nieuwbouw Voortgezet Onderwijs	0	38.375	38.375	38.375
WK volleybal dames 2022	15.000			
Verwerkt in het saldo	**292.917**	**163.625**	**163.625**	**163.625**

Bedragen in €

2.4 Welke verbonden partijen zijn betrokken?

	Gemeenschappelijke regeling huisvesting voortgezet onderwijs in de Liemers (GRHVOL)
Doel	Het adequaat en doelmatig inrichten van het voortgezet onderwijs in de Liemers en de kosten beheersbaar te houden.
Taak	Het zorgdragen voor een gevarieerd aanbod voortgezet onderwijs.
Beleidsrisico's	Doordat de GRHVOL geen rechtspersoonlijkheid heeft en geen eigen besluiten kan nemen, is het risico nihil.
Onze inzet in 2022	Het bewaken van een stabiele financiering van het voortgezet onderwijs in De Liemers.

	Bedrijfsvoeringsorganisatie doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen
Doel	De DRAN heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers. De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de DRAN.
Taak	De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer.
Beleidsrisico's	Het risico is van financiële aard, als de beoogde efficiencyvoordelen niet worden behaald of als meerdere gemeenten uit deze regio vervoersstromen gaan onttrekken aan deze regeling.
Onze inzet in 2022	Het goed organiseren van passend vervoer voor verschillende doelgroepen.

	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Regio Centraal Gelderland
Doel	Het vormgeven van regionale samenwerking in het sociale domein in de vorm van vier samenwerkingsmodules: 1. Inkoop: op de gebieden Jeugd en Wmo zodat gemeenten effectief, efficiënt en in samenhang de taken waarin zij willen samenwerken kunnen uitvoeren. 2. Onderwijszaken: Het vormgeven van een intergemeentelijke samenwerking op de gebieden volwasseneducatie, leerplicht en RMC (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie). 3. Werkgeversservicepunt: werkgevers te ondersteunen bij hun personeelsvoorziening, in het bijzonder door vacatures te vervullen met kandidaten uit omschreven doelgroepen 4. Het werkgeverschap Sw: Doel is om het (formeel) werkgeverschap zoals dat is gedefinieerd in de regeling vorm te geven voor de ruim 2.000 SW medewerkers die sinds 1 januari 2019 een aanstelling hebben bij de MGR.
Taak	1. Het inrichten en uitvoeren van de aanbesteding van regionale zorg. De inkoop en contractering van bovenregionale jeugdzorg. 2. Het zorgdragen voor een adequate uitvoering van de Leerplichtwet en coördinatie volwasseneneducatie. 3. Het plaatsen bij werkgevers van werkzoekenden uit omschreven doelgroepen 4. Vorm en inhoud geven aan het werkgeverschap voor SW medewerkers.
Beleidsrisico's	1. Doordat de organisatie een eigen begroting heeft en eigen besluiten kan nemen, kunnen wij achteraf met de gevolgen van deze besluiten worden geconfronteerd. 2. Er is een vaste verdeling van kosten op basis van het inwoneraantal per gemeente. 3. Er is een verschil in de verdeelsleutel van de module Werkgeverschap SW, door verschil in uitstroom van SW medewerkers. Dit kan gevolgen hebben voor de bijdrage aan deze module.

Onze inzet in 2022	1. De intergemeentelijke samenwerking vormgeven op de gebieden Jeugdhulp, Wmo, en activerend werk. 2. De intergemeentelijke samenwerking vormgeven op de gebieden volwasseneducatie, leerplicht en RMC. 3. De intergemeentelijke samenwerking vormgeven op het gebied van de ondersteuning van werkgevers bij hun personeelsvoorziening. 4. De intergemeentelijke samenwerking vormgeven op het gebied van het formele werkgeverschap SW.

VGGM Zie programma 1

Programma 3 Omgeving

3.1 Wat willen we bereiken?

Programmadoel

In Duiven is het goed leven, wonen en werken. Wij willen een aantrekkelijke werk-, woon- en leefomgeving die toekomstgericht en duurzaam is. Er is ruimte voor gerichte ontwikkeling, initiatief en innovatie.

Het bovenliggende doel is een bijdrage leveren aan het vergroten van ‘geluk en de geluksbeleving’ van onze inwoners. De aanwezigheid van werkgelegenheid, de kwaliteit van onze werk-, woon- en leefomgeving, de mogelijkheid tot ontmoeting en het creëren van verbondenheid in de buurt, het realiseren en behouden van maatschappelijke voorzieningen, hebben uiteindelijk effect op het geluksgevoel van onze inwoners. We zijn ons hiervan steeds meer bewust in onze werkwijze en aanpak en de belangrijke keuzes die we daarbij maken.

Toelichting

We willen de bestaande economische structuur behouden en versterken op zowel de bedrijventerreinen als in de winkelgebieden. Hiermee zijn we in staat te zorgen voor behoud en uitbreiding van de lokale en regionale werkgelegenheid en het voorzieningenniveau. Wij willen de regionale vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het beroepsonderwijs op elkaar afstemmen. Wij willen potenties in de vrijetijdseconomie verder benutten. Voor een goed ondernemings- en vestigingsklimaat zijn duurzaamheid en bereikbaarheid van Duiven belangrijke randvoorwaarden. Wij willen een aantrekkelijke en duurzame leefomgeving in Duiven, Groessen, Loo en het buitengebied. Hierbij gaat het in de basis om schoon, heel, veilig en gezond. De nadruk ligt op behoud en verbetering van de bestaande kwaliteit van de leefomgeving en het daarbij passende voorzieningenniveau, het benutten van bestaande (natuur-)waarden en een (aanvullend) woonaanbod dat is gericht op maatschappelijke ontwikkelingen en behoefte.

Wij stimuleren en faciliteren en zijn hiervoor uitnodigend naar bewoners, ondernemers en bedrijven, bezoekers en andere partners in vele samenwerkingsverbanden binnen en buiten Duiven. Wij verbinden en doen mee. Zo maakt Duiven het waar. Wij zijn ons bewust van bestaande waarden, kwaliteiten en potenties van Duiven. Wij zorgen er samen voor dat deze evenwichtig worden benut óf worden beschermd.

Hoofddoelen

Daarom zetten we in op:

- Het versterken van goed ondernemers- en vestigingsklimaat voor bedrijven.
- Het waarborgen van een aantrekkelijke en duurzame fysieke leefomgeving.
- Het implementeren van nieuwe wetgeving die op ons afkomt.

Externe ontwikkelingen

Economische groei – grote verschillen in sectoren

Wat de gevolgen zijn van de coronacrisis voor de (lokale) economie is nog lastig vast te stellen, mede als gevolg van alle landelijke steunmaatregelen. Er is wel sprake van uitersten: ondernemers die heel hard worden geraakt, zoals in de horeca en vrijetijdseconomie. En anderen die hun omzetten fors zagen stijgen en die nieuwbouwplannen ontwikkelden op één van bedrijventerreinen in Duiven. Op alle nieuwe bedrijventerreinen werden kavels verkocht, waarbij de grootte van de kavels op InnoFase en Seingraaf in het oog springen. Dit geeft aanleiding om de duurzame ontwikkeling van onze bedrijventerreinen door te zetten (zie de RPW-ontwikkeling hieronder). Verwacht mag worden dat door de geplande verbreding van de A12, de doortrekking van de A15 en de in gang gezette energietransitie de economische positie van de Liemers, met Duiven als een belangrijke motor, in de toekomst gunstig zal zijn. De gemeenten, het bedrijfsleven en het onderwijs in de Liemers hebben gezamenlijk de Liemerse Ambassade opgericht, die uitvoering geeft aan de Liemerse Economische Visie (LEV). De logistiek, maakindustrie en vrijetijdseconomie zijn hierin als speerpunten benoemd.

RPW (Regionaal Programma Werklocaties)

In 2020 en 2021 is er een grote toename geweest van de uitgifte van kavels op alle bedrijventerreinen in Duiven: De Nieuweling, Graafstaete, Seingraaf en InnoFase. Ook de komende jaren wil Duiven nieuwe bedrijven aantrekken en lokale bedrijven in hun uitbreidingsplannen faciliteren. Met daarbij ook aandacht voor een goede invulling van de locaties die achterblijven. Daarom heeft Duiven in het kader van het nieuwe RPW 2021-2024 bij de regio Arnhem Nijmegen het plan ingediend om Centerpoort-Noord met 15 ha bruto uit te breiden. Dit plan kent een aantal kwalitatieve uitgangspunten om ook op langere termijn toekomstbestendig te kunnen blijven. Omstreeks 1 juni 2021 wordt hierover vanuit de regio Arnhem Nijmegen duidelijkheid verwacht.

Circulaire economie

In 2018 is een start gemaakt met het gemeentelijke programma Circulaire Economie.
Het programma circulaire economie bestaat uit drie programmalijnen: Klimaatadaptatie, Energietransitie en Circulariteit (grondstoffentransitie).

Voor de programmalijn Energietransitie hebben we de ambities (23% energieneutraal in 2023, 41% energieneutraal in 2030 en 100% energieneutraal in 2050) vastgelegd in lijn met het Klimaatakkoord en de inmiddels vastgestelde Klimaatwet. Met de inwerkingtreding van de Klimaatwet zijn lokale ambities verworden tot wettelijke taken.

De programmalijn Klimaatadaptatie bestaat uit de grote opgave om de kwetsbaarheid als gevolg van klimaatverandering te verminderen met als doelstelling: Klimaatbestendig en water robuust in 2050. Deze plicht is vastgelegd in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

De zogenaamde stresstest is afgerond en de risico's voor wat betreft de thema's verdroging, wateroverlast, waterveiligheid en hittestress zijn inzichtelijk. Ook de klimaatdialoog (voorheen 'risicodialoog'), met zowel inwoners, veiligheidsregio, bedrijven en andere stakeholders, is afgerond. Ook de strategische uitgangspunten zijn inmiddels vastgesteld. Een en ander zal worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan waarvan de financiële consequenties worden doorvertaald naar de voorjaarsnota. Dit gehele proces wordt voor 50% gefinancierd door het Rijk. De overige 50% wordt gedekt uit het gemeentelijk Watertakenplan.

De programmalijn Circulariteit sluit vooralsnog aan op de doelstelling van het Grondstoffen akkoord: Grondstoffentransitie en reststromenverwaarding waarbij uiterlijk in 2050 grondstoffen efficiënt moeten worden ingezet en hergebruikt, zonder schadelijke emissies naar het milieu. Voor zover er nieuwe grondstoffen nodig zijn, worden deze op duurzame wijze gewonnen en wordt verdere aantasting van de leefomgeving en de gezondheid voorkomen.
Willen we in Nederland de beoogde CO2 reductie halen dan kan dat alleen bereikt worden als we ook de grondstoffentransitie realiseren (bijdrage in CO2 reductie obv meest recente onderzoeken bedraagt 50+%). De ambitie voor Duiven is nog niet vastgesteld. De planning is om deze eind 2021 vast te stellen.

We kunnen de ambities voor alle de drie programmalijnen alleen realiseren met grote inzet en betrokkenheid van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Om hen actief te betrekken is communicatie & participatie in het 'hart' van het programma geplaatst. Hiertoe is een Communicatiestrategie, het beeldmerk en platform 'Samen1Nergie' en een Participatie strategie ontwikkeld. Daarnaast werken we met ondernemersverenigingen samen om te komen tot een gedragen aanpak richting bedrijven(terreinen),bereiden we samen met de klankbordgroep en juniorklankbordgroep nieuw beleid voor en halen we nieuwe ideeën op en hebben we een stap gezet richting verenigingen en maatschappelijke organisaties.

De opgaven hebben een bovenlokaal karakter. Daarom werken we als gemeente samen met de Liemerse gemeenten, Waterschap Rijn en IJssel, Liander, de provincie Gelderland en de gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen. Onze Groene Metropool Regio (regio Arnhem-Nijmegen) profileert zich als circulaire regio. De samenwerking met andere gemeenten uit de regio Arnhem Nijmegen en de provincie Gelderland in de Regionale Energiestrategie (RES) en de Regionale Strategie Warmte (RSW) is niet vrijblijvend en vraagt veel inzet om onze positie goed

te borgen. De opgaven kenmerken zich door een grote mate van integraliteit. In bijvoorbeeld de Woondeal komen circulaire ontwerpen en materiaalgebruik als belangrijke voorwaarde terug.

De woningmarkt

Tot 2040 staat Nederland grote demografische veranderingen te wachten, zoals de blijvende groei van het aantal huishoudens, de verdergaande vergrijzing waardoor het aandeel ouderen in de totale bevolking toeneemt en een blijvende immigratie. Het aantal huishoudens zal blijven groeien. Zo zijn er tot 2030 zo'n 1 miljoen extra woningen nodig in Nederland. Ook in de regio Arnhem Nijmegen, in de Liemers en in Duiven, blijft het aantal huishoudens groeien en zijn er veel extra woningen nodig. Dit wordt nog eens versterkt doordat er de afgelopen jaren te weinig is gebouwd en er in eerdere prognoses sprake is geweest van een onderschatting van de verwachte woningbehoefte.

Gelet op deze onderschatting en achterblijvende woningbouw gecombineerd met de grote druk op de woningmarkt en het huidige woningtekort, zijn er in regionaal verband afspraken gemaakt met het Rijk in de Woondeal. Vanuit deze Woondealafspraken moet we rekening houden met een grotere woningbehoefte dan tot nu toe berekend.

Op de woningmarkt is de druk de afgelopen jaren sterk opgelopen. Dat blijkt in de koopsector uit de verkooptijd van een woning die erg kort is (0,9 maand), stijgende transactieprijzen en een daling van het aantal woningen waaruit een koper kan kiezen. Deze zogenaamde marktindicator liep terug van bijna 25 woningen begin 2015 naar minder dan 4 woningen nu. In de sociale huursector is het aantal vrijkomende woningen al jaren erg laag en daar staat een sterk stijgende lijn van het aantal reacties op vrijkomende woningen tegenover.

Binnen zowel de huur als de koop is een groot aanvullend woningaanbod nodig dat is gericht op maatschappelijke ontwikkelingen en behoeften zoals aangegeven in de gemeentelijke Woonvisie en de Liemerse Woonagenda 2020. De opgave voor de gemeente blijft onverminderd: de juiste woning, voor de juiste doelgroep, op de juiste plaats en op het juiste moment.

Naar een nieuwe Omgevingswet

Op 1 juli 2015 heeft de Tweede Kamer de Omgevingswet aangenomen. De Omgevingswet is niet controversieel verklaard. Op 25 mei 2021 heeft minister Ollongren de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van het bestuurlijk overleg over de Omgevingswet. Zij meldt onder meer dat de inwerkingtreding van de Omgevingswet is verplaatst naar 1 juli 2022. De Eerste Kamer heeft eenzelfde brief gekregen. Uitstel heeft o.a. te maken met het landelijk niet op tijd op orde hebben van ICT-systeem genaamd Digitaal Stelsel Omgevingsrecht (DSO). Waardoor er onvoldoende tijd bij gemeenten over bleef voor de aanpassingen, vullen en oefenen met dit nieuwe systeem. Deze omvangrijke stelselwijziging met geheel andere planologische instrumenten, procedures, werkwijze en andere rol van de overheid en partners, is een stevige opgave en raken meerdere domeinen binnen het fysieke domein en de organisatie 1Stroom. Deze ontwikkeling wordt samen met Westervoort opgepakt. In 2017 is koersdocument "Implementatie Omgevingswet" en het "Plan van Aanpak Omgevingswet" vastgesteld, op basis waarvan de implementatie verder wordt voorbereid en uitgevoerd.

Zoals bekend is de implementatie van de Omgevingswet na 1-7-2022 niet gereed. Het gehele doorontwikkeling loopt tot 2029. In 2021 en voorgaande jaren is de basis gelegd, waarmee voldaan wordt aan de minimale eisen, gesteld vanuit de VNG en Rijk, om daadwerkelijk halverwege 2022 van start te kunnen gaan met het uitvoeren van de Omgevingswet. Zowel op gebied van techniek, ICT, processen en beleidskaders liggen heldere afspraken en is ervoor gezorgd dat het bestaande beleid overgezet is naar de nieuwe omgeving.

Vermindering Legesinkomsten vanwege invoering Wet kwaliteitsborging

Op 14 mei 2019 is in de Eerste Kamer de Wet Kwaliteitsborging (Wkb) voor het bouwen aangenomen. De bedoeling is dat deze wet gelijktijdig met de Omgevingswet (Ow) in werking treedt op 1 juli 2022. De Ow regelt dat er een knip ontstaat in de huidige omgevingsvergunning voor bouwen: ruimtelijke regels en technische regels. Meer bouwwerken worden vergunningvrij

voor de technische bouwactiviteit. Of dit ook gaat gelden voor de ruimtelijke regels, is aan de gemeenten zelf en te bepalen in het Omgevingsplan.
De Wkb regelt dat de aanvrager van een omgevingsvergunning primair verantwoordelijk is om aan te tonen dat een bouwwerk voldoet aan de eisen uit het Bouwbesluit 2012. Dit betekent dat gemeenten niet meer het bevoegde gezag zijn om te toetsen en toe te zien op de naleving van de bouwtechnische voorschriften in de vergunning- en realisatiefase bij bepaalde bouwwerken. Hiervoor in de plaats komt een stelsel van private kwaliteitsborging.
Met de inwerkingtreding van de Ow en Wkb zullen de taken van de gemeenten onder gevolgklasse 1 veranderen. Tevens zal het invloed hebben op de legesinkomsten (immers, meer vergunningvrije bouwwerken en op een bepaald deel van de technische bouwwerken kunnen geen leges in rekening gebracht worden). Uit een reeds eerder uitgevoerde scan op de effecten van de nieuwe Wkb voor Duiven, blijkt dat circa € 84.000 aan derving van legesinkomsten is te verwachten. Deze afname aan legesinkomsten komt met name voort uit een vermindering van in te zetten uren vergunningverlening en toezicht op deze taken. Echter, de invoering brengt weer een nieuwe taak met zich mee, zoals het beoordelen van de meldingen die bij de gemeente ingediend worden voor de gevolgklasse 1 bouwwerken en handhaving op afwijkingen in de uitvoering. Voor deze werkzaamheden kunnen echter geen leges in rekening gebracht worden.
Om beide wetten goed te kunnen implementeren per 1 juli 2022 is het noodzakelijk om in 2021 het huidige VTH-beleid volledig te herzien én de legesverordeningen aan te passen aan de nieuwe wetgeving.

Doortrekking A15 en verbreding A12

Het project “ViA15” is een ontwikkeling die de komende jaren de grootste impact heeft op de leefomgevingskwaliteit van Duiven, Groessen en Loo. Zoals bekend moet de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State nog een eindoordeel vellen over het Tracébesluit voor de doortrekking van de A15 en de verbreding van de A12. Als gevolg van de tussenuitspraak van 20 januari 2021 is de minister van Infrastructuur en Waterstaat momenteel bezig om een aantal gebreken in de motivering te herstellen. Het is dus nog even wachten op een onherroepelijk Tracébesluit ViA15. Aannemersconsortium GelreGroen en Rijkswaterstaat treffen momenteel verdere voorbereidingen zodat na groen licht van de Raad van State eind 2021 – begin 2022 de schop de grond in kan gaan. De eind november 2020 bijgestelde MIRT-planning van Rijkswaterstaat is dat de doorstrekking van de A15 uiterlijk eind 2025 in gebruik kan worden genomen. En de verbreding van de A12 al één jaar eerder. Om onze belangen als gemeente en onze inwoners goed te behartigen blijven wij op proactieve en constructieve wijze aan het verdere proces deelnemen.

3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

A. Het versterken van een goed ondernemers- en vestigingsklimaat voor bedrijven.
Dit zijn de speerpunten:

3.A.1	**Continueren van het Programma Stimulering Kaveluitgifte en Kostenreductie Grondexploitaties (SKKG)**
Doel	De verkoop van bedrijfskavels en het verlagen van de kosten verbonden aan de grondexploitaties.

3.A.1	Continueren van het Programma Stimulering Kaveluitgifte en Kostenreductie Grondexploitaties (SKKG)
Toelichting	Met de inzet van een programmateam is een dynamisch actieplan in uitvoering. De extra inspanningen worden zichtbaar gemaakt met specifieke promotie en marketing onder de noemer “Duiven maakt het waar”. Er wordt gewerkt met herkenbare profielen, bijvoorbeeld: ‘Slim Seingraaf’ en ‘Duurzaam InnoFase’. Sterke punten worden benadrukt. Contacten met het zittend bedrijfsleven worden tevens benut voor gezamenlijke promotie van het product bedrijventerreinen. Extra inzet wordt gepleegd met een wervende en toegankelijke website. Daarnaast blijft fysieke zichtbaarheid van belang. Een laagdrempelig Bedrijven Contacten Bureau zorgt voor korte externe en interne lijnen. Eventueel benodigde planologische inpassing wordt met voorrang gefaciliteerd. Wat betreft het bedrijventerrein Seingraaf zijn op dit moment alle gronden belegd met een optie- of koopovereenkomst. Op het bedrijventerrein Graafstaete is nog één kavel van 0,7 hectare beschikbaar. Op Synergiepark InnoFase resteert nog 5 ha, waar veel belangstelling voor bestaat. Met diverse partijen worden gesprekken gevoerd en er is een wachtlijst. Op het bedrijventerrein De Nieuweling is nog 2,2 hectare beschikbaar. Met meerdere ondernemers worden gesprekken gevoerd over mogelijke bedrijfsvestiging. Als gevolg van de voorspoedige kaveluitgifte en het kunnen blijven faciliteren van ondernemers heeft het college na instemming van de raad het plan bij de regio Arnhem Nijmegen ingediend om Centerpoort-Noord met bruto 15 ha te mogen uitbreiden. Rond 1 juni 2021 wordt hier duidelijkheid over verwacht, waarna vervolgstappen kunnen worden gezet met betrekking tot aankoop van de gronden en de ruimtelijke procedures.
Risico’s	Een terugval in de kavelverkoop en het niet verkrijgen van toestemming van de regio om Centerpoort-Noord met bruto 15 ha te mogen uitbreiden.
Planning	Het programma SKKG wordt in 2022 en de jaren daarna voortgezet.
Financiën	Conform de actuele betrokken grondexploitaties voor de bedrijventerreinen (zie de paragraaf Grondbeleid van de begroting). Om verder in te zetten op en te werken aan de (mogelijke) uitbreiding van Centerpoort-Noord, tot aan de volgende besluitvorming door de gemeenteraad, heeft de gemeenteraad in 2021 reeds een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld van € 110.000.
Participatie	Met de ingezette communicatie en het laagdrempelige Bedrijven Contacten Bureau zijn wij met name faciliterend richting initiatieven en regievoerend in de totale ontwikkeling. Het participatieniveau is vooral gericht op het ondersteunen van initiatieven/vraag vanuit het bedrijfsleven.

3.A.2	Een circulaire economie dichterbij brengen
Doel	1) Het verduurzamen van de lokale economie, verstevigen van het vestigingsklimaat van Duiven en het bereiken van een energie neutrale energievoorziening in 2050. 2) Het voldoen aan de wettelijke verplichtingen die voortvloeien uit o.a. de Klimaatwet, Grondstoffenakkoord en Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

3.A.2	Een circulaire economie dichterbij brengen
Toelichting	In 2018 is een start gemaakt met het gemeentelijke programma Circulaire Economie. Het programma circulaire economie bestaat uit drie programmalijnen: Klimaatadaptatie, Energietransitie en Circulariteit (grondstoffentransitie). Voor de programmalijn Energietransitie hebben we de ambities (23% energieneutraal in 2023, 41% energieneutraal in 2030 en 100% energieneutraal in 2050) vastgelegd in lijn met het Klimaatakkoord en de inmiddels vastgestelde Klimaatwet. De uitwerking van de programmalijnen Circulariteit wordt later dit jaar aan uw raad voorgelegd. Voor wat betreft Klimaatadaptatie zal een uitvoeringsplan opgesteld worden. De opgave in het kader van de energietransitie is groot; zo zal er een mix van maatregelen nodig zijn om de doelstellingen te behalen: 54% energie besparen, 7.000 woningequivalenten additioneel aansluiten op stadverwarming of een ander alternatief voor aardgas tot slot moet er grootschalige duurzame opwek van elektra dmv wind/zon gerealiseerd worden. Reeds lopende activiteiten eerder genoemde samenwerkingen zetten we voort bv energieloket in combinatie met energiecoaches, collectieve inkoop, transitie visie warmte, opstellen/uitwerken Regionale Energie Strategie en opstellen/uitwerken laadinfrabeleid. Ook doen we actief mee in een regionale aanpak, de zogeheten ‘Regionale Routekaart Arnhem-Nijmegen’. Uitgangspunt van deze samenwerking op regionale schaal is: wat lokaal kan gebeurt lokaal, wat regionaal moet gebeurt gezamenlijk. *Klimaatwet en gevolgen voor gemeente* Inmiddels is het onderzoek door de Raad voor Openbaar Bestuur (ROB) ‘Uitvoeringskosten van het Klimaatakkoord voor decentrale overheden in 2022 – 2030’ afgerond en is het advies van het ROB ‘Van Parijs naar Praktijk, bekostiging en besturing van de decentrale uitvoering van het klimaatakkoord’ bekend. Het ROB concludeert dat ROB dat er we 28 nieuwe of (sterk) geïntensiveerde taken voor gemeenten zijn in het kader van de energietransitie en dat kleine gemeenten, voor de invulling van hun rol 8-9 (extra) fte nodig hebben en dat er daarnaast substantiële materiele kosten zijn, vooral voor technisch onderzoek. Het ROB adviseert het Rijk om gemeenten hier structureel voor te compenseren. Het is echter niet de verwachting dat een demissionair kabinet hier een beslissing over zal nemen.
Risico’s	Ondanks gemeentelijke participatie is een risico dat samenwerking tussen inwoners, bedrijven, onderwijs en overheid onvoldoende van de grond komt en er onvoldoende stappen gezet worden richting een circulaire economie. Voor het behoud en versterking van draagvlak voor maatregelen en acties is consistente communicatie van belang. Zo hebben we de afgelopen jaren gezien dat met name landelijke ontwikkelingen enorme impact hebben op draagvlak en de afkalving hiervan. Daarnaast is er een risico dat er financiële druk ontstaat door het uitblijven van structurele middelen van het Rijk aan gemeenten en daardoor, onvoldoende continuïteit hebben op gemaakte afspraken, inzet op beleid, initiatieven en/of allianties, waardoor kansen of allianties verloren gaan. Tot slot is zogenaamde netcongestie inmiddels een issue. Het hoogspanningsnet van Tennet is in o.a. Gelderland dusdanig overbelast dat nieuwe projecten met betrekking tot opwek van zon-/windenergie, met grootverbruikaansluiting, vooralsnog on-hold moeten worden gezet. Met name bij bedrijven (zon op dak) kan dit impact hebben op hun plannen om hun vastgoed te verduurzamen.

3.A.2	Een circulaire economie dichterbij brengen
Planning	De planning is meerjarig. Het speerpunt blijft de komende jaren in toenemende mate, stevige aandacht vragen. Wettelijke doelstellingen, ambitiedocumenten en onderliggende programmeringen moeten meer concrete activiteiten geven voor de komende 4 jaar en een programmering op hoofdlijnen richting 2050. Aandachtspunt hierbij is dat externe ontwikkelingen regelmatig leiden tot bijsturing van planningen. Dit vereist flexibiliteit in de programmering.
Financiën	Voor het de uitvoering van de programmalijn Energietransitie heeft uw raad in totaal en structureel ca € 190.000 procesgeld beschikbaar gesteld (excl. Bedrijfsvoeringskosten). Gelet op de resultaten van het onderzoek van de Raad voor Openbaar Bestuur en de ervaring en die we inmiddels zelf hebben opgedaan verwachten wij dat dit niet voldoende zal zijn om onze doelstellingen te behalen. Een structurele bijdrage vanuit het Rijk is dan ook absoluut noodzakelijk. Voor de uitvoering van de programmalijn Circulariteit zijn vooralsnog geen middelen beschikbaar. Kosten worden op projectniveau gedekt, zoals bijv. is gebeurd in het kader van de aanbesteding groenbeheer. Voor de uitvoering van de programmalijn Klimaatadaptatie is € 36.300 ter beschikking gesteld om uiteindelijk te komen tot een uitvoeringsprogramma. Deze kosten worden gedekt uit het Watertakenplan.
Participatie	De hele transitieopgave heeft dermate ingrijpende gevolgen voor bewoners en bedrijven dat op gezette momenten voortdurende betrokkenheid van partijen wenselijk is, al dan niet op verschillende terreinen en deelonderwerpen. Het participatieniveau is vooral gericht op het vinden en creëren van de samenwerking en/of het ondersteunen van initiatieven vanuit en met het bedrijfsleven, de samenleving, bewoners en wijk- en dorpsraden. Hiervoor is inmiddels een participatieplan opgesteld.

3.A.3	Realisatie van Vitaal Centrum Duiven
Doel	Het realiseren van een aantrekkelijk “Vitaal Centrum Duiven”.
Toelichting	In 2022 ligt onze focus op het afronden van de centrumontwikkeling in het winkelgebied. De gedeeltelijke vervreemding van het opstal fase 2 maakt onderdeel uit van deze opgave. Voor de ontwikkeling van fase 4 ligt in 2021 het accent een afweging van het plan van Woonzorg Nederland en de drie alternatieve plannen die zijn ingediend. Vervolgens kan in 2022 worden gewerkt aan realisatie van het door de raad gekozen plan. Voor het Woonpark geldt dat deze locatie in beeld is voor de verhuizing van IKC Remigius. In 2022 ligt de focus op het afwikkelen van de benodigde planologische procedure en vergunningverlening. De woningbouwontwikkeling in de resterende ruimte in het Woon- en onderwijspark wordt parallel aan en in afstemming met de uitwerking van de plannen voor het IKC opgepakt.
Risico’s	Niet slagen verkooptraject fase 2. Niet tot ontwikkeling komen fase 4. Niet komen tot een (tijdige) haalbare planvoorbereiding en ontwikkeling voor het Woon- en onderwijspark.
Planning	De planning is meerjarig en loopt voor wat betreft het woonpark (realisatie) door tot na 2022.
Financiën	Opstal fase 2: uitkomst verkooptraject is nog ongewis. Voor het overige: conform de actuele grondexploitatie voor het Vitaal Centrum Duiven (zie paragraaf Grondbeleid van de begroting).
Participatie	Over het verkooptraject van de begane grond van het opstal fase 2 vindt geen participatie plaats. Voor de ontwikkeling van het nieuwe IKC Remigius is een speciale klankbordgroep opgericht. Voor de overige centrumontwikkelingen wordt de zogenaamde begeleidingsgroep, bestaande uit omwonenden, ondernemers en instellingen, bijgepraat.

3.A.4	Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf
Doel	Het duurzaam inrichten van een infrastructurele ontsluiting voor Centerpoort Nieuwgraaf.
Toelichting	Bedrijventerrein Centerpoort Nieuwgraaf vormt samen met de aanliggende bedrijventerreinen de grootste aaneengesloten bedrijvencluster van Oost Nederland. Met ruim 2.100 bedrijven, 17.400 arbeidsplaatsen en op Centerpoort Nieuwgraaf jaarlijks ca. 6 miljoen bezoekers, is het een belangrijk gebied voor de gemeente Duiven en de regio. In 2010 is gestart met de revitalisering van Nieuwgraaf. Dat had onder andere betrekking op het groen en de verkeersinfrastructuur. Dankzij bijdragen van de bedrijven, subsidies van de provincie en Europa, en inzet van gemeentelijke middelen zijn aanzienlijke verbeteringen tot stand gebracht. In 2020 zijn hiervoor de laatste grote infrastructurele werkzaamheden uitgevoerd. De nieuwe verkeersstructuur is gebaseerd op een raming van de verwachte ontwikkelingen op het gebied van de grootschalige detailhandel en de groei voor het verkeer die dit met zich mee zou brengen. Deze groei heeft met de uitbreiding van Ikea, de komst van Mediamarkt, Hornbach en Loods5 inderdaad plaatsgevonden. Over het algemeen functioneert de structuur goed. Echter, de feitelijke groei is in de praktijk groter dan in het eerder gebruikte verkeersmodel was aangenomen. Gevolg is dan ook dat op enkele plekken de doorstroming in gevaar komt. Het bedrijfsleven heeft hier dikwijls aandacht voor gevraagd en dat is ook met extern deskundig onderzoek bevestigd. Daarbij is ook rekening gehouden met mogelijke corona-effecten. Conclusie is dat verbetering van de grootste knelpunten noodzakelijk is. In overleg met ondernemers en deskundigen is een voorstel met een minimum-pakket uitgewerkt, gericht op een toekomstbestendige infrastructuur.
Risico's	Het bedrijventerrein heeft met het huidige aanbod een grote aantrekkingskracht op consumenten. Het biedt ook veel werkgelegenheid. Op dit moment zijn er geen nieuwe grootschalige uitbreidingen en nieuwvestigingen aan de orde. Op termijn valt dit niet uit te sluiten. Het huidige model houdt rekening met een zekere autonome groei. Bij een eventueel aan te dienen nieuwe grootschalige ontwikkeling moet opnieuw bekeken worden of deze passen binnen de verkeerscapaciteit. We gaan uit van een behoudende investering. Een extra rijstrook van Nieuwgraaf naar Seingraaf die in verkeersmodellen als mogelijk kritisch naar boven komt, is niet in de werkzaamheden opgenomen (de kosten voor deze oversteek zijn geraamd op ca. € 700.000).
Planning	De voorbereiding en aanbesteding vindt plaats in het 3de en 4de kwartaal 2021. De uitvoering start in het 1ste kwartaal 2022.
Financiën	De investeringen voor aanpassingen op gemeentegrond bedragen € 500.000. De aanpassingen op particulier terrein zijn niet opgenomen. De investering kan worden gedekt uit de Bestemmingsreserve "Fonds Bovenwijkse voorzieningen". Al jaren zijn vanuit het bedrijfsleven -in het bijzonder de uitbreidingen op Nieuwgraaf- financiële bijdragen gestort in het gemeentelijk Fonds Bovenwijkse voorzieningen. Dat fonds is gericht op infrastructurele werken.
Participatie	Het ontwerp is in overleg met ondernemers op Nieuwgraaf opgesteld. Bij de planning van de uitvoering wordt opnieuw in overleg getreden om te bekijken hoe eventuele hinder zoveel mogelijk kan worden voorkomen.

B. Het waarborgen van een aantrekkelijke en duurzame fysieke leefomgeving.

Dit zijn de speerpunten:

3.B.1	Borgen inpassing doortrekking A15 en verbreding A12
Doel	Een zo goed mogelijke inpassing van de doortrekking van de A15 en verbreding van de A12 voor de gemeenschap van de gemeente Duiven

3.B.1	Borgen inpassing doortrekking A15 en verbreding A12
Toelichting	In 2022 is het Tracébesluit ViA15 naar verwachting onherroepelijk en is de realisatie van het project ViA15 in volle gang. We blijven inzetten op een pro-actieve en constructieve grondhouding. Samen met onze regiopartners en de Stichting BOG A15 blijven we ons richting en in samenwerking met Rijkswaterstaat, aannemersconsortium GelreGroen en andere opdrachtnemers hard maken voor meekoppelkansen en maatwerkoplossingen. Maatwerk kan ook betekenen dat afgeweken kan worden van bestaande gemeentelijke (planologische) beleidskaders.
Risico's	De definitieve uitkomst van de beroepsprocedure tegen het Tracébesluit volgt naar verwachting pan eind 2021. De minister van Infrastructuur en Waterstaat is momenteel op last van de Raad van State (tussenuitspraak 20 januari 2021) bezig om een aantal gebreken in de motivering te herstellen. Het eindoordeel wordt eind 2021 verwacht. De uitslag kan gevolgen hebben voor de planning van Rijkswaterstaat en GelreGroen. Wanneer de planning en/of realisatie van het infraproject uitloopt dan heeft dit ook gevolgen voor onze planning en inzet van middelen. Dit heeft zich als gevolg van de aangepaste MIRT-planning al voorgedaan. Zie de brief van 26 november 2020 (met kenmerk: IENW/BSK-2020/236124) van de minister van Infrastructuur en Waterstaat aan de Tweede Kamer.
Planning	Onze inzet loopt minimaal totdat de A15/A12 wordt opgeleverd. De planning voor de openstelling is in de meest recente MIRT-planning zoals vermeld met één jaar vertraagd naar eind 2025. Naar verwachting is er ook in 2026 ambtelijke inzet vereist in het kader van de nazorg en afronding van het Project ViA15 richting de gemeente over bijvoorbeeld het onderliggende wegennet. Zodra het Tracébesluit onherroepelijk moeten we dit binnen één jaar vertalen in een Omgevingsplan. In 2022 ronden we het afstemmingstraject tussen de verschillende landschapsplannen af. Dit traject houdt een gebiedsproces met de verschillende stakeholders waaronder bewoners en de aanplant van extra omgevingsmaatregelen in.

3.B.1	Borgen inpassing doortrekking A15 en verbreding A12
Financiën	Om onze pro-actieve en constructieve grondhouding te kunnen waarmaken, zijn respectievelijk voor de jaren 2021-2022 en 2023-2024 jaarbudgetten van € 125.000 en € 100.000 geraamd. In 2025 bedraagt het jaarbudget € 0 terwijl in 2025 en nu ook 2026 gemeentelijke inzet wordt verwacht. We gaan er vooralsnog vanuit dat de (restanten van de) jaarbudgetten zoals gebruikelijk via de bestemmingsreserve beschikbaar blijven voor mogelijke extra kosten in 2025-2026 en verder als gevolg van de vertraging. We sluiten op dit moment een extra kredietaanvraag overigens ook niet uit mocht blijken dat de gelden uit de bestemmingsreserve onvoldoende blijken te zijn. De jaarbudgetten zijn grotendeels bedoeld voor externe inhuur en advieskosten waarvoor specifieke deskundigheid of expertise noodzakelijk is en zijn gekoppeld aan de Bestemmingsreserve A15, die tot doel heeft om alle gemeentelijke kosten en inkomsten gedurende de periode tot aan oplevering van het Project ViA15 te egaliseren. Deze reserve kan ook worden ingezet voor meekoppelkansen. Ook is er een Voorziening A15, die tot doel heeft om alle gemeentelijke kosten en inkomsten met betrekking tot een voortvarende vergunningverlening en toezicht tot aan oplevering (inclusief nazorg) van het Project ViA15 te egaliseren. Voor de hoogte van zowel de Bestemmingsreserve A15 als de Voorziening A15 wordt verwezen naar de Jaarrekening 2020. Daar blijkt ook uit dat de bestemmingsreserve met name uit geoormerkte budgetten bestaat. In de begroting is voor 2021 en 2022 een bedrag van € 125.000 en voor 2023 en 2024 een bedrag van € 100.000 opgenomen voor externe inhuur en specifieke advieskosten voor externe deskundigheid en expertise. Daarbij is inzet niet ieder jaar hetzelfde. In de Tussenrapportage 2020 is bepaald dat de hierboven genoemde jaarbudgetten niet meer uit de algemene middelen maar uit deze reserve worden gedekt om zodoende het begrotingssaldo hier niet mee te belasten. Dit lijkt voor de Bestemmingsreserve A15 echter een zware aderlating te kunnen worden. Met als gevolg dat de Bestemmingsreserve A15 aan het eind of zelfs gedurende de periode tot en met 2026 aangevuld moet worden zodat we aan de geoormerkte verplichtingen kunnen voldoen.
Participatie	Wij overleggen regelmatig met de stichting Bewonersoverleg Groessen A15, hierin zijn alle kernen en buurtschappen langs het tracé verenigd. De participatieladder wordt naar gelang de situatie ingezet.

3.B.2	Uitvoeren nieuwe Woonvisie
Doel	De omvang en kwaliteit van de woningvoorraad in Duiven sluiten aan bij de hedendaagse behoefte en initiatieven en ontwikkelingen vanuit de samenleving. Dit draagt bij aan het behouden van een aantrekkelijke en duurzame leef- en woonomgeving.

3.B.2	Uitvoeren nieuwe Woonvisie
Toelichting	Een actievere en proactieve houding vanuit het gemeentelijke woonbeleid heeft met het opstellen van een nieuwe Woonvisie vorm gekregen. Deze Woonvisie zoals in 2021 vastgesteld, wordt het nieuwe vertrekpunt voor de pro-actievere gemeentelijke rol en toenemende prioriteit op het beleidsterrein Wonen die van ons gevraagd wordt, door het langer zelfstandig thuis wonen, de grote woningbouwopgave, de grote druk op de woningmarkt, de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad, de toenemende regionale samenwerking en taken, een actievere rol richting woningbouwcorporaties en een aantal urgente vragen binnen het taakveld wonen, zoals huisvesting arbeidsmigranten en uitvoering geven aan het nieuwe rijkskader omtrent woonwagenstandplaatsen. Ook in 2022 gaan we concreet uitvoering geven aan het monitoren en opnieuw maken van (jaarlijkse) prestatieafspraken met Vivare en Woonzorg Nederland, zodat er voldoende goede woningen beschikbaar zijn en komen voor de doelgroep. Voorts werken we aan het verder uitvoeren van Liemerse Woonagenda en de regionale Woondeal en dit alles passend bij de opgave de juiste woning op de juiste plek op het goede moment.
Risico's	Onvoldoende monitoring en continuering van gemaakte afspraken en inzet op beleid, en of initiatieven. Het beleid of de initiatieven zijn daardoor onvoldoende effectief of de realisatie van de woonagenda schuift op in de tijd. Bij de risico's moet ook gedacht worden aan de items huisvestingvesting van arbeidsmigranten en woonwagenstandplaatsen. Niet of niet tijdig kunnen beantwoorden van deze vraagstukken heeft mogelijk ongewenste neveneffecten.
Planning	Uitvoering geven aan de nieuwe Woonvisie 2021 en Woonagenda (uitvoeringsagenda) gecombineerd met de Liemerse Woonagenda en Woondeal, zijn meerjarige processen en vragen de komende jaren blijvend om grote inzet.
Financiën	Voor de uitvoering van dit speerpunt zijn naast de bestaande middelen binnen het taakveld wonen extra middelen benodigd. Voor de uitvoering van de Woonvisie en daarin opgenomen agenda en uitvoeringsparagraaf is reeds jaarlijks, structureel € 15.000 beschikbaar. Zoals ook opgenomen in het raadsvoorstel (d.d. mei 2021) voor de vaststelling van de nieuwe Woonvisie, zijn er gelet op de ambities uit de nieuwe Woonvisie, de Liemerse Woonagenda en de Woondeal, meerjarig extra middelen aan extern advies-, onderzoek, ondersteuning of facilitering van initiatieven nodig. Zoals aangegeven in het raadsvoorstel wordt voorgesteld het budget vanaf 2022, structureel met € 35.000 per jaar te verhogen. Het totaal beschikbaar jaarlijkse budget voor de uitvoering van de Woonvisie en de woonagenda wordt dan € 50.000.
Participatie	De participatieladder wordt naar gelang het onderwerp, de situatie en de ontwikkeling ingezet.

3.B.3	Versnellen van de woningbouw
Doel	Tempo in de woningbouw maken zodat de omvang en kwaliteit van de woningvoorraad in Duiven in 2030 weer aansluiten bij de behoefte en initiatieven en ontwikkelingen vanuit de samenleving.

3.B.3	Versnellen van de woningbouw
Toelichting	De woningbouw moet worden versneld om aan de behoefte te voldoen. Daarvoor zijn zowel de al bekende inbreidingslocaties als uitbreidingslocaties nodig. We willen de juiste woningen realiseren rekening houdend met de geconstateerde woningbehoefte en met doorstroming uit de bestaande voorraad. De grootste opgave ligt in de kern Duiven. We realiseren de nieuwbouw daarom vooral in en bij de kern Duiven. In Loo en Groessen wordt naar behoefte gebouwd met extra aandacht voor lokale kenmerken als woonmilieus en sociale binding. We willen de betaalbare woningen die we realiseren ook betaalbaar houden. We stellen eisen op het gebied van energie, duurzaamheid, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid. Er zijn al de nodige stappen gezet om de woningbouw te versnellen met het vaststellen van de notitie woningbouwprogramma van 2018 en de versnellingsnotitie woningbouw van 2019 en de raadsbesluiten over de uitbreidingslocaties. Gelet op de onderschatting in eerdere prognoses, de achterblijvende woningbouw de afgelopen jaren gecombineerd met de grote druk op de woningmarkt en het huidige woningtekort, zijn er in regionaal verband afspraken gemaakt met het Rijk in de Woondeal. Vanuit deze Woondealafspraken moet rekening worden gehouden met een grotere woningbehoefte dan tot nu toe berekend. Vervolgens kan de planvoorbereiding voor de uitbreidingslocaties worden opgepakt. Parallel hieraan wordt met onverminderde prioriteit uitvoering gegeven aan woningbouw op de inbreidingslocaties die voor de korte termijn in beeld zijn.
Risico's	Het niet tijdig kunnen realiseren van het gewenste woningbouwprogramma, door bezwaar en beroep op locatieontwikkelingen of uiteenlopende andere omstandigheden. Onduidelijk is nog welke onrendabele investering de realisatie van het gewenste (betaalbare) programma, op deze locaties, in een versneld tempo, vraagt. De huidige bestemmingsreserve "Betaalbare Woningbouw" zal hiertoe op termijn ontoereikend zijn. Los daarvan is geconstateerd dat intern onvoldoende (aanverwante) capaciteit en expertise beschikbaar is om aan de ambities tegemoet te komen voor wat betreft de woningbouwopgave. Bovendien lopen de kosten voor de baten uit. Uitgangspunt is dat de extra kosten gedekt moeten worden uit: • de grondverkopen (grondexploitatie); • het kostenverhaal dat wordt overeengekomen via een anterieure overeenkomst (indien het een locatie betreft die niet in eigendom van de gemeente is); • de leges die betaald worden voor de (extra) omgevingsvergunningen die worden aangevraagd. Het grootste risico is dat de extra uitgaven een negatieve uitwerking hebben op de grondexploitatie waardoor een woningbouwlocatie of een gewenst woningbouwprogramma binnen een plan niet gerealiseerd kan worden of dat extra financiering nodig is of plannen bijgesteld moeten worden.
Planning	De huidige acties om de woningbouw te versnellen lopen tot 2023-2025, maar zijn daarna zeker niet afgerond. De acties rondom de woningbouwversnelling lopen conform de Woondeal tot in ieder geval 2030.

3.B.3	Versnellen van de woningbouw
Financiën	Met het raadsbesluit van 26 januari 2021 is een voorbereidingskrediet ter grootte van € 645.000 beschikbaar gesteld om in 2021, 2022 en 2023 voortvarend verder te gaan met de (geprioriteerde) inbreidings- en uitbreidingslocaties en dit bedrag te dekken uit toekomstige grondexploitaties of via een bijdrage die verkregen wordt vanuit het kostenverhaal. Voor de uitvoering van deze specifieke opgave zijn naast reeds beschikbaar gestelde middelen vooralsnog geen extra middelen voorzien. Het college constateert dat het aantal verzoeken en initiatieven die mogelijk kunnen leiden tot potentiele inbreidingslocaties toenemen. Daarnaast kunnen niet alle potentiële inbreidingslocaties doorontwikkeld worden en is telkens nadere prioritering aan de orde, omdat niet alles tegelijk kan. Het college hecht er waarde aan (gelet op de beoogde versnellingsopgave en de blijvende prioriteit voor inbreiding) om ook, naast de lopende prioriteiten, te bezien of deze ontwikkelingen sneller met voorrang kunnen worden opgepakt. De verwachting is dat deze behoefte ook na 2025 zal gelden en derhalve structureel is. Het college stelt daarom voor om hier per 2022 extra op te kunnen gaan inzetten en daarvoor capaciteit beschikbaar te krijgen. Nader bezien zal worden hoe deze capaciteit slim in te vullen. Het voorstel is daarom om hiervoor structureel € 91.000 per jaar beschikbaar te stellen. Onderdeel kan zijn nader te bekijken of de reikwijdte van de notitie ‘Kleinschalige Inbreidingslocaties Woningbouw’ is te verbreden. Gedeeltelijke dekking (achteraf) vindt plaats door deze interne kosten door te belasten in de betreffende extra locatieontwikkelingen (kostenverhaal planontwikkelingskosten), zie hiervoor ook verder het benoemde onder ‘risico’s’. Risico is evenzeer dat de hoge druk op aanverwante en benodigde vakdisciplines verder toeneemt. We stellen voor om het benodigde bedrag van € 91.000 voor de komende vijf jaar in een nieuw te vormen Bestemmingsreserve te storten. Jaarlijks kan dan het benodigde bedrag uit deze reserve worden onttrokken.
Participatie	De participatieladder wordt naar gelang het onderwerp, de situatie en de ontwikkeling ingezet. Veel is ook gericht op de samenwerking met alliantiepartners. Het participatieniveau is dan het ‘ondersteunen van initiatieven’. Bij de keuze voor en bij de verdere ontwikkeling en realisatie van een uitbreidinglocatie Woningbouw zal een zorgvuldig participatie- en communicatieproces worden doorlopen, waarbij ook de omgeving nauw betrokken wordt.

3.B.4	Stimuleren en faciliteren van vitale wijken en dorpen
Doel	Het behouden en versterken van een aantrekkelijke en duurzame leef-, woon- en werkomgeving in dorpen en wijken.

3.B.4	Stimuleren en faciliteren van vitale wijken en dorpen
Toelichting	In 2021 zijn stappen gezet in de verdere uitwerking van de thema's en aandachtspunten uit de in voorgaande jaren opgemaakte dorpsvisies voor Loo en Groessen en het wijkontwikkelingsplan Duiven-West. Dit geldt ook voor het buurtschap Helhoek ten aanzien van de Toekomstvisie en het uitwerkingsplan. • Dorpsraad Loo is bezig met de uitwerking van een voetpad conform de Dorpsvisie. De verwachting is dat daarvoor eind dit jaar, bij voldoende draagvlak in het dorp, een voorstel aan de raad wordt voorgelegd om aansprak te maken op de bestemmingsreserve en dat dit in 2022 wordt gerealiseerd. • De Dorpsraad Groessen is, naast dat zij zich inzet voor het woningbouwplan "Onder de Toren" gestart met de uitwerking van het dorpshart, als onderdeel van de visie van Sant&Co. Het eerste onderdeel waar aan wordt gewerkt, is de herinrichting van het Schuttersplein en de oversteek richting de kerk. In 2021-2023 zal dit worden uitgewerkt en wordt te zijner tijd een voorstel aan de raad voorgelegd om aanspraak te maken op de bestemmingsreserve "Vitale dorpen en wijken". Daarnaast zal het dorp zelf (financiële) middelen aan moeten dragen. Het voorstel is om de uitvoering te laten aansluiten op de afronding van het woningbouwplan (afhankelijk van financiering - planning: realisatie 2024). • Bij de Helhoek ligt op dit moment het accent op de ontwikkeling van een aantal woningen (planning bouw: 2022). Een uitwerkingsgroep gaat verder met het concretiseren van de maatregelen ten aanzien van inpassing en (verkeers-) veiligheid uit het uitwerkingsplan (verwacht eerste uitvoering: 2022/2023). • In Duiven-West wordt verder gewerkt aan een uitvoeringsprogramma bij het wijkontwikkelingsplan. De projectgroep heeft hiervoor een participatief traject opgestart voor de uitwerking van het schetsontwerp van de wijkraad. Een definitief ontwerp, inclusief een raming van de uitvoeringsbouwsom is naar verwachting in september 2021 gereed. Op dat moment wordt aan de raad een voorstel voorgelegd om een beroep te doen op de bestemmingsreserve "Vitale dorpen en wijken". Gestreefd wordt naar realisatie van het ontmoetingsplein begin 2022. Realisatie van de overige punten uit het uitvoeringsprogramma, rondom openbaar groen, hondenuitlaatplaatsen en verkeer, zijn gepland in 2022/2023. In de komende jaren wordt ingezet op de concrete uitvoering van de deelplannen van de visies. Een belangrijk aandachtspunt is en blijft het investeren in een goede relatie. De gemeente biedt ondersteuning aan en faciliteert, en vanuit de wijken en dorpen wordt inzet en initiatief verwacht ("van, voor en door"). Het creëren van draagvlak en het samen realiseren van planonderdelen vormt een belangrijk onderdeel. Dit geldt ook voor het uitspreken van verwachtingen naar elkaar; niet alles is (direct) haalbaar. Een aantal plannen kan op de korte termijn (deels) worden uitgevoerd. En andere plannen worden in tijd gefaseerd, die wellicht niet allemaal kostendekkend zijn. Hiervoor zal t.z.t. mogelijk een financieel, inhoudelijke bijdrage worden gevraagd, en zal een dorp en/of wijk zelf middelen dienen te genereren (eigen inzet, crowdfunding, aanspreken van subsidies). Bovengenoemde processen kunnen het effect hebben dat andere wijken en buurten ook een toekomstvisie opstellen, waarbij wordt gekeken naar een aantrekkelijke, veilige inrichting en sociale samenhang.
Risico's	De uitvoering van de plannen kunnen om diverse redenen bij zowel gemeente als initiatiefnemers (inzet van mensen, samenwerking, prioritering) later tot uitvoering komen. En het kan zijn dat bij de verdere planuitwerking duidelijk wordt dat een hogere bijdrage nodig is om tot een haalbare of financieel sluitende uitvoering te komen. Daarnaast heeft het Coronavirus in 2021 een grote impact op de voortgang van de uitwerking van de dorpsvisies en het wijkontwikkelingsplan. Wat betreft de verdere uitwerking van het dorpshart in Groessen het volgende: de globale indicatie van de inrichtingskosten van het Schuttersplein zijn hoger dan het bedrag dat voor Groessen is gelabeld in de bestemmingsreserve "Vitale dorpen en wijken". Vanuit het dorp wordt zeker ook inzet en een bijdrage verwacht; als dit niet bijeen kan worden gebracht, is dit een risico voor de uitvoering van het plan.

3.B.4	Stimuleren en faciliteren van vitale wijken en dorpen
Planning	De uitvoering is afhankelijk van verdere planuitwerking. Tevens heeft het Coronavirus invloed op de planning. De realisatie van planonderdelen heeft hierdoor in beperkte mate vervolg gekregen in 2022, en voor vertraging gezorgd. De realisatie loopt door in 2023 en verder.
Financiën	Voor het faciliteren van nieuwe initiatieven en het kunnen inrichten en uitvoeren van (nieuwe) samenwerkingsprocessen met andere wijken- en/of buurten is in de programmabegroting een structurele bijdrage van € 60.000 per jaar opgenomen. Voor dit moment is dit voldoende. Daarnaast is een bestemmingsreserve “Vitale dorpen en wijken” gevormd. Waarin op dit moment een bedrag van € 394.803 is opgenomen. Die naar het laat aanzien voldoende dekking biedt voor de bekostiging van de drie uitvoeringsprogramma’s voor Loo, Groessen en Duiven-West. Vooralsnog worden voor 2022 geen extra middelen gevraagd. • Voor de aanleg van het voetpad in Loo wordt in 2021 aanspraak gemaakt op de bestemmingsreserve (indicatie € 15.000 a € 20.000). • Voor de planbegeleiding en voorbereidingskosten voor onderzoeken, tekeningen en bestek van de herinrichting van het Schuttersplein, kan deels aanspraak worden gemaakt op de structurele bijdrage van € 60.000. De realisatiekosten worden bij een eerste globale inschatting, uitgaande van een ‘normale inrichting’, geen hoog ambitieniveau en zonder rioolwerkzaamheden, geschat op € 300.000 (verwachting uitvoering: 2024). Uit de bestemmingsreserve kan een bedrag van € 100.000 worden ingezet; deze is in de reserve gelabeld aan de uitwerking van de dorpsvisie Groessen. Daarnaast kan vanuit de bestemmingsreserve “Fonds bovenwijkse voorzieningen” een bedrag van € 100.000 worden ingezet. Voor circa € 100.000 zal t.z.t. door het dorp Groessen zelf middelen moeten worden gezocht, bijvoorbeeld door crowdfunding, mogelijkheden van subsidies, bijdrage van lokale bedrijven en inzet van mankracht. • In 2021 zal zeer waarschijnlijk, voor wat betreft het ontmoetingsplein Duiven-West, aanspraak worden gemaakt op de bestemmingsreserve. Een indicatie van de uitvoeringsbouwsom ligt naar verwachting in september 2021 voor. • Bij de ontwikkeling van de woningen in de Helhoek wordt een afdracht gevraagd in lijn met bestaande planologisch verplichte afdrachten. Naast de afdracht voor sociale woningbouw, komt het andere deel van de opbrengst (afdrachten conform structuurvisie) ten goede aan de visie Helhoek. Hieruit kan een deel van de inpassingsmaatregelen worden gerealiseerd, waarbij zal worden gekeken naar de mogelijkheid om ‘werk met werk’ te maken tijdens de ontwikkeling van de A15. Voor de uitvoering gaat waarschijnlijk aanspraak worden gemaakt op de bestemmingsreserve in 2022/2023.
Participatie	Uitgangspunt is een faciliterende rol richting initiatiefnemers (de dorps- en wijkraden) en regie en afstemming richting gemeentelijke ontwikkelingen en werken. Daarbij is vanuit overheidsparticipatie de rol het inzetten op en aanjagen van ‘het samen doen’ en het verbinden van initiatieven en/of het samenbrengen van (alliantie)partners. Daarnaast worden de dorpen en wijken bij het aanspraak maken op de Bestemmingsreserve gestimuleerd om diverse stakeholders erbij te betrekken, fondsen te werven en draagvlak voor de plannen te creëren, zowel bij de directe omgeving, als ook bij de raad. Tevens spreekt hieruit de intentie dat de gemeente bereid is plannen met draagvlak - op een meer constructieve wijze –te faciliteren en waarbij de raad grip houdt op de te besteden middelen.

C. Het implementeren van nieuwe wetgeving, die op ons afkomt.
Dit zijn de speerpunten:

3.C.1	Implementatie nieuwe Omgevingswet
Doel	Doorontwikkeling van de verdere implementatie van de Omgevingswet.
Toelichting	De implementatie van de Omgevingswet is een transitieproces. Dit proces loopt tot maximaal 2029. Over de officiële invoeringsdatum (1-7-2022) moet de eerste kamer nog een definitieve beslissing nemen. Belangrijkste reden hiervoor zijn de zorgen omtrent de kwaliteit van de landelijke ICT-ontwikkeling (DSO) en implementatiekosten. In 2021-2022 is ervoor gezorgd dat alle acties zijn uitgevoerd om te voldoen aan de wettelijk minimale eisen zoals aangegeven in het Rijk en de VNG. Vanaf 1-7-2022 zal gestart worden met de doorontwikkeling van de Omgevingswet. Hierbij moet u denken aan het vormgeven van een definitief Omgevingsplan en de Omgevingsvergunning, het beoordelen van de eerder gestelde regels (bestemmingsplannen, verordeningen en bruidsschat), verder toepasbaar maken van regels, het ten uitvoer brengen van de omgevingsprogramma's en de doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingsrecht (DSO/ICT).
Risico's	Gelet op de breedte van taken behorende bij de doorontwikkeling zal dit veel interne betrokkenheid van vakdisciplines vragen. Dit brengt extra werkdruk en/of nadere prioritering met zich mee waardoor andere werkzaamheden niet kunnen plaatsvinden. Indien er geen invulling kan worden gegeven aan deze doorontwikkeling dan zal de dienstverlening achteruit gaan, fouten kunnen ontstaan door verkeerde informatieverstrekking, extra ambtelijke capaciteit noodzakelijk is om het gewenste product te leveren en blijven wij werken met verouderde regels waardoor er een hogere administratieve lastendruk zal ontstaan voor de samenleving. De 4 verbeterdoelstellingen die de wetgever beoogd: sneller, inzichtelijker, samenhangender en invulling bestuurlijke afwegingsruimte zullen niet worden gehaald.
Planning	Op 1 juli 2015 heeft de Tweede Kamer de Omgevingswet aangenomen. Al eerder is de raad geïnformeerd over de inhoud en processtappen van deze ingrijpende stelselwijziging. Definitief besluit over de invoeringsdatum wordt in 2021 genomen. Recentelijk heeft de minister beide kamers geïnformeerd dat de invoeringsdatum uitgesteld is naar 1-7-2022. Voor de doorontwikkeling denken wij daarna nog 3 jaar nodig te hebben om de gewenste onderdelen naar een gewenste resultaat te brengen.
Financiën	De huidige raming van de kosten voor de implementatie van de Omgevingswet loopt tot en met 2021. Door het uitstel zullen kosten verschuiven en toenemen. Voor de uitgestelde invoeringsdatum en doorontwikkeling de komende 3 jaar die daarop volgt, is een aanvullende raming opgesteld. Er zijn kosten opgenomen voor benodigde inhuur ter ondersteuning en compensatie van reguliere taken, het beheer en doorontwikkelen van het DSO, verdere doorontwikkeling van het Omgevingsplan en Omgevingsvergunning en het komen tot toepasbare regels eigen verordeningen en benodigde middelen voor communicatie en participatie. De kosten voor 2022 t/m 2024, voor Duiven en Westervoort samen zijn geraamd op: € 265.000, € 205.000, € 205.000 en € 175.000. Het aandeel voor Duiven voor deze jaren bedraagt € 166.950, € 129.150, €129.150 en € 110.250. We stellen voor deze bedragen uit de aanloopfase (in totaal € 535.500) in een nieuw te vormen Bestemmingsreserve Omgevingsvisie en Bestuursopdracht RSD te storten. Daaruit kunnen dan de jaarlijks benodigde bedragen worden onttrokken. Vanaf 2026 is structureel € 25.200 (aandeel Duiven) per jaar nodig voor het beheer van het DSO. Die zullen we dan in ramingen verwerken.
Participatie	Doordat de gemeentewet is uitgesteld zal de participatieverordening en participatiebeleid later tot stand komen. Per kerninstrument vindt een uitwerking naar gewenst participatieniveau plaats om te voldoen aan de minimale eisen van de Omgevingswet en de gemeentelijke inspraakverordening. Deze uitwerkingen zullen ook aan de raad worden voorgelegd. In de geest van de nieuwe wetgeving zal zeker ook bekeken worden in welke mate stakeholders en samenleving te betrekken.

Aanvullende wensen

Onderstaand staat de toelichting op de aanvullende wensen binnen dit programma voor 2022.

Beheerplannen groen, verhardingen, riolering en openbare verlichting

Momenteel werken we aan Integraal Beleid Openbare Ruimte (IBOR). Naar verwachting wordt dit eind 2021 of begin 2022 door de gemeenteraad vastgesteld. Vanuit het IBOR beleid moet in 2022 per discipline een beheerplan worden opgesteld waarin we uitgangspunten vanuit het beleid uitwerken naar beheer uitgangspunten en maatregelen. Het beheerplan riolering wordt uit het watertakenplan betaald. Voor andere disciplines vragen we budget. De kosten voor de beheerplannen verhardingen en openbare verlichting ramen wij voor 2022 op eenmalig € 23.333. Voor het beheerplan groen zie programma 2.

Actieplan Biodiversiteit vanuit de omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie staat dat we de waarde van biodiversiteit willen behouden en versterken. Daarvoor is het nodig om uit te dragen welke functies het vervult voor milieu, luchtkwaliteit, waterberging, voedselproductie, gezondheid, sociale activering, recreatie en beeldkwaliteit. Er moet meer natuur-inclusief gewerkt en ontwikkeld worden. Meer en robuustere natuur in de dorpen, de bedrijventerreinen en buiten de woonkernen vraagt om extra gemeentelijke aandacht, inzet en middelen en in gezamenlijkheid met bedrijven, instellingen en bewoners. Waar mogelijk wordt aangesloten bij initiatieven uit de samenleving. In de kansenkaart nr. 10 van het concept-ontwerp Omgevingsvisie 2021, staan suggesties voor het koppelen van biodiversiteit aan gebiedsontwikkeling. De ambities vragen om uitwerking in een actieplan. Een plan dat de huidige stand van zaken m.b.t. biodiversiteit in beeld brengt, visie en strategie aangeeft, concrete maatregelen voorstelt, inzet op bewustwording en samenwerking en in samenspraak met gebiedspartijen tot stand komt. De kosten voor het opstellen van een dergelijk plan in 2022 wordt vooralsnog, incidenteel op € 35.000 geraamd. In het verdere proces van Omgevingsvisie naar Omgevingsprogramma's zal e.e.a. nader uitgewerkt worden.

Ondersteunen ondernemers

Voorgesteld wordt om in 2022 eenmalig een bedrag op te nemen van € 25.000 ter ondersteuning van groepen ondernemers, die grote gevolgen hebben ondervonden van COVID. Daarbij kan worden gedacht aan ondersteuning door middel van creatieve acties.

Impuls strategische denk- en doekracht

In Duiven is het goed leven, wonen en werken. Wij willen een aantrekkelijke werk-, woon- en leefomgeving die toekomstgericht en duurzaam is en wij willen die betrouwbare en betrokken partner zijn die goed in staat is daar aan bij te dragen. Afspraken die grote invloed hebben op de lokale werk-, woon- en leefomgeving, worden steeds vaker op regionale schaal gemaakt. Om de lokale belangen te kunnen borgen en die betrouwbare en betrokken partner te kunnen blijven, is het daarom ook van groot belang daadwerkelijk aanwezig te zijn en inbreng te hebben op regionale schaal. Daar is stevige strategische denk- en doekracht voor nodig. Door de grote hoeveelheid aan ontwikkelingen zijn we op dit moment echter niet in staat die belangrijke rol te vervullen en lopen daar risico's op achterblijven. We stellen daarom voor om in ieder geval voor het komend jaar impuls te geven aan die strategische denk- en doekracht. Deze impuls bestaat uit het incidenteel beschikbaar stellen van € 45.000,-. Door deze impuls te geven zijn we voor het komend jaar in staat vanuit eigen ambitie op regionale schaal in de ruimtelijke ontwikkelingen goed positie te nemen. Wij denken dan bijvoorbeeld aan de Liemerse agenda en verstedelijkingsstrategie.

3.3 Wat gaat het ons kosten?

Kosten bestaand beleid Programma Omgeving

	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	14.473	13.336	14.583	12.972	11.998	11.877
Baten	10.699	12.109	10.705	9.231	8.033	8.100
Saldo voor bestemming	**- 3.774**	**- 1.227**	**- 3.878**	**- 3.741**	**- 3.965**	**- 3.778**
Mutaties reserves	564	2.554	641	503	703	484

	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Saldo na bestemming	**- 3.210**	**1.328**	**- 3.237**	**- 3.238**	**- 3.262**	**- 3.294**
Incidentele baten en lasten	- 91	- 66	- 129	0	0	0
Structureel saldo	**- 3.119**	**1.394**	**- 3.366**	**- 3.238**	**- 3.262**	**- 3.294**

Bedragen x € 1.000

	2022	2023	2024	2025
Speerpunten:				
Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf	0	0	0	0
Uitvoering Woonvisie	35.000	35.000	35.000	35.000
Versnellen woningbouw	0	0	0	0
Implementatie Omgevingsvisie	0	0	0	0
Aanvullende wensen:				
Beheerplannen	23.333			
Actieplan biodiversiteit	35.000	0	0	0
Ondersteunen ondernemers	25.000			
Impuls strategische denk- en doekracht	45.000			
Verwerkt in het saldo	**163.333**	**35.000**	**35.000**	**35.000**

Bedragen in €

3.4 Welke verbonden partijen zijn betrokken?

	Omgevingsdienst Regio Arnhem
Doel	De gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers terzake van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht. Middels de ODRA worden de krachten gebundeld zodat sprake is van minder versnippering, een grotere mate van deskundigheid en een meer efficiënte inzet van middelen.
Taak	Het uitvoeren van meerdere taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het omgevingsrecht voor gemeenten in de regio Arnhem en Provincie Gelderland. Ook is Omgevingsdienst Regio Arnhem voor deze overheden het aanspreekpunt voor milieuvraagstukken.
Beleidsrisico's	De ODRA is een uitvoeringsorganisatie. De beleidsrisico's zijn derhalve zeer beperkt. Uitvoerend beleid wordt afgestemd, maar het blijft een zelfstandige gemeentelijke bevoegdheid om het resultaat van de afstemming over te nemen.
Onze inzet in 2022	Door de verwachte invoering van de Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging per 1 juli 2022 is de inzet met name om deze overgang gezamenlijk goed te laten verlopen.

	Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Doel	Verbeteren van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de regio Arnhem-Nijmegen, in zowel nationaal als internationaal perspectief.
Taak	Overleg te voeren gericht op afstemming van beleid op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid. Daarnaast wordt het Bureau Brussel (EU-lobby) op strategisch-inhoudelijk niveau aangestuurd.

Beleidsrisico's	Beperkt. Het orgaan is een afstemmingsplatform dat geen beslissingen kan nemen voor de afzonderlijke gemeenten. Beleid wordt afgestemd, maar het blijft een zelfstandige gemeentelijke bevoegdheid om het resultaat van de afstemming over te nemen.
Onze inzet in 2022	Eind 2020 is besloten tot deelname aan de Gemeenschappelijke Regeling Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Behalve dat dit een nieuwe manier van werken met zich mee gaat brengen (door middel van een Opgave agenda), heeft het tevens financiële consequenties. Er geldt een verhoging van de vaste bijdrage (faciliterend regiobureau) van € 1,88 naar € 2,63 per inwoner/gemeente. Dit is een verhoging van € 0,75 per inwoner/gemeente. Tevens geldt hierbij de bijdrage van € 1 voor stichting The Economic Board. In de tweede helft van 2021 zal een integrale afweging volgen om deel te nemen aan een of meerdere opgaven. Er zijn in totaal 5 opgaven die een onderlinge verbinding hebben. De uiteindelijke kosten en capacitaire gevolgen worden eind 2021/begin 2022 inzichtelijk gemaakt.

VGGM – Zie programma 1.

Algemene Dekkingsmiddelen

In de nieuwe opzet van onze programmabegroting zijn de meeste onderdelen van de Algemene Dekkingsmiddelen vooral onder Programma 1 Bestuur opgenomen. De Toeristenbelasting is verwerkt in Programma 3 Omgeving. Omdat de opsomming van Algemene Dekkingsmiddelen een verplicht onderdeel van de BBV is hebben we deze als aanvullend hoofdstuk in het Programmaplan opgenomen. Tevens zijn in dit hoofdstuk verplichte onderdelen over de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting opgenomen.

Als Algemeen Dekkingsmiddel worden de volgende onderdelen aangemerkt:
- Belastingen.
- Uitkering uit het Gemeentefonds.
- Beleggingen.
- Overige Algemene Dekkingsmiddelen.

Algemene Dekkingsmiddelen

	2022	2023	2024	2025
Belastingen				
- Hondenbelasting	176.467	179.820	182.697	185.650
- Toeristenbelasting	177.420	177.420	177.420	177.420
- Reclamebelasting	50.250	50.250	50.250	50.250
- OZB	6.531.861	6.668.181	6.802.605	6.939.029
Uitkering uit het Gemeentefonds				
- Algemene Uitkering	35.048.082	35.473.768	35.990.496	36.759.276
- Integratie-uitkering Participatie	1.863.082	1.814.042	1.733.561	1.627.332
- Integratie-uitkering Voogdij 18+	1.007.027	1.007.027	1.007.027	1.007.027
- Integratie-uitkering Inburgering	90.616	91.021	88.038	84.715
- Decentralisatie-uitkeringen	290.465	283.794	283.794	274.794
Beleggingen	108.000	108.000	108.000	108.000
Overige Algemene Dekkingsmiddelen				
- Rente interne financiering	228.977	207.058	240.821	283.094
Totaal	**45.572.247**	**46.060.381**	**46.664.709**	**47.496.587**

Bedragen in €, zie voorcalculaties (excl. voorgestelde verhogingen)

Belastingen

Hieronder vallen de gemeentelijke belastingen, voor zover zijnde Algemene Dekkingsmiddelen. In Duiven zijn dat de onroerende-zaakbelastingen, de toeristenbelasting, de reclamebelasting en de hondenbelasting. De toelichting op deze belastingen is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Uitkering uit het Gemeentefonds

Uit het Gemeentefonds worden betaald de Algemene Uitkering, Integratie-uitkeringen en decentralisatie-uitkeringen.

Algemene Uitkering

Het belang van de meicirculaire is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Stijgende accressen, sterke ontwikkeling van de uitkeringsbasis, financiering 3D-taken en veranderingen in het verdeelstelsel. Ook in de meicirculaire 2021 zitten alle elementen weer opgenomen.

	2022	2023	2024	2025
Totaal Algemene Uitkering	**35.048.082**	**35.473.768**	**35.990.496**	**36.759.276**

Bedragen in €

Ten opzichte van de septembercirculaire 2020 zijn er de volgende mutaties:

Uitkeringsjaar	**2021**
Accresontwikkeling meicirculaire 2021	0
Plafond BTW-compensatiefonds afrekening 2020	119.771
Afronding uitkeringsfactor	- 4.607
Hoeveelheidsverschillen	144.531
Ontwikkeling uitkeringsbasis	276.394
Aanpak problematiek Jeugdzorg	
- Verdringing en lichte zorg	306.416
- Praktijk ondersteuning huisartsen Jeugd GGZ	13.446
- Wachttijden specialistische Jeugdzorg	268.774
Compensatieregeling Voogdij/18+	8.579
Ketensystemen jeugd	-483
Rijksvaccinatieprogramma meningokokken	5.220
Rijksvaccinatieprogramma informed consent	935
Handhaving energielabel c kantoren	1.998
Handelsregister	-1.260
Versterking gemeentelijke antidiscriminatievoorziening	10.081
Extra corona gelden decembercirculaire	162.003
Extra corona gelden maartbrief	268.361
Suppletie-Uitkering integratie sociaal domein	10.074
Totaal	**1.590.233**

Bedragen in €

In de meicirculaire 2021 zijn nieuwe ramingen verwerkt van de ontwikkeling van de uitkeringsbasis. De afrekening van het BCF 2020 levert ons € 119.771 op. Het effect op de uitkeringsfactor is voor Duiven negatief (€ 4.485). En de afronding van de uitkeringsfactor kost ons € 4.607. Als gevolg van het wijzigen van diverse aantallen bij de maatstaven in de berekening stijgt de Algemene Uitkering voor Duiven met € 144.531. De ontwikkeling van de uitkeringsbasis levert een voordeel op van 12 punten (€ 276.394). Er wordt een incidentele compensatie van € 588.637 gegeven voor de aanpak van de problematiek in de Jeugdzorg. Uit de compensatieregeling Voogdij/18+ ontvangen we € 8.579. Voor Ketensystemen jeugd ontvangen we € 483 minder. Voor het Rijksvaccinatieprogramma ontvangen we in totaal € 6.155 meer. Voor de handhaving van energielabel c voor kantorenkrijgen we € 1.998. En voor het handelsregister ontvangen we € 1.260 minder. Er komt een aanvulling op de reeds eerder toegekende gelden voor de gemeentelijke antidicriminatievoorziening van € 10.081. De coronagelden die in de decembercirculaire zijn benoemd ad € 162.003 en in de maartbrief ad € 268.361 worden nu verwerkt. De suppletie-uitkering integratie sociaal domein is naar boven bijgesteld € 10.074.

Integratie-uitkeringen
De integratie-uitkeringen zijn bestemd om middelen via het Gemeentefonds te verdelen op een wijze die afwijkt van de bestaande verdeelsleutels. Het zijn uitkeringen met een tijdelijk karakter. Opzet is dat deze uitkeringen op korte of middellange termijn worden opgenomen in de reguliere Algemene Uitkering. Voor 2021 gaat het in Duiven om de Integratie-Uitkering Participatie, de Integratie-Uitkering Voogdij/18+ en de Integratie-Uitkering Inburgering. Voor de Participatie ontvangen we € 88.353 meer vanwege loon-, prijsindexatie en voor voogdij/18+ ontvangen we €

14.296 meer vanwege nieuwe gegevens. In 2021 ontvangen we voor de Wet Inburgering € 556 minder vanwege een kleine bijstelling. Het gaat om de volgende bedragen:

Overzicht Integratie-uitkeringen

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Voogdij/18+	1.007.027	1.007.027	1.007.027	1.007.027
Participatie	1.863.082	1.814.042	1.733.561	1.627.332
Inburgering	90.616	91.021	88.038	84.715
Totaal	**2.960.725**	**2.912.090**	**2.828.626**	**2.719.074**

Bedragen in €

Decentralisatie-uitkeringen

De decentralisatie-uitkering is een variant op de integratie-uitkering. Het tijdstip van overheveling hoeft in het geval van een decentralisatie-uitkering nog niet bekend te zijn en daarnaast kan het ook om tijdelijke middelen gaan. Voor de DU Armoedebestrijding kinderen (€ 3.672) ontvangen we meer.

Overzicht Decentralisatie-uitkeringen

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
DU Armoedebestrijding kinderen	93.487	93.487	93.487	93.487
DU Impuls brede scholen combinatiefuncties	73.208	73.208	73.208	73.208
DU decentralisatie provinciale taken VTH	63.236	63.236	63.236	63.236
DU Voorschoolse voorziening peuters	44.503	44.503	44.503	44.503
DU Gezond in de stad	6.671			
DU Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	9.000	9.000	9.000	
Totaal	**290.465**	**283.794**	**283.794**	**274.794**

Bedragen in €

Decentralisatie Uitkering Armoedebestrijding kinderen

Vanaf 2017 stelt het kabinet structureel gelden beschikbaar voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Verdeling vindt plaats via door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met een kans op armoede. Voor Duiven een bedrag van € 90.715. Onder het taakveld 6.3 Inkomensregelingen zijn lasten van gelijke hoogte opgenomen.

Decentralisatie Uitkering Impuls brede scholen combinatiefuncties

De gemeente Duiven heeft een aanvraag ingediend voor deze uitkering en loopt mee in de vierde tranche. Vanaf 2021 wordt een uitkering van € 73.208 ontvangen. Onder het taakveld 5.1 Sportbeleid en activering zijn lasten van gelijke hoogte opgenomen.

Decentralisatie Uitkering provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving

Vanwege de overdracht van taken aan gemeenten op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) bij provinciale inrichtingen wordt voor het jaar 2021 € 63.236 toegevoegd. De raming voor de kosten voor VTH wordt gelijk aan deze decentralisatie-uitkering verhoogd (budgettair neutraal).

Decentralisatie Uitkering Voorschoolse voorziening peuters

Rijk en gemeenten hebben bestuurlijke afspraken gemaakt over een aanbod voor alle peuters. Met deze afspraken wordt alle peuters de mogelijkheid gegeven om naar een voorschoolse voorziening te gaan. Via de afspraken zetten gemeenten zich actief in om een aanbod te realiseren voor de groep peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag die nu niet naar een voorschoolse voorziening gaat.

Decentralisatie Uitkering Gezond in de stad

In het kader van het actieprogramma Kansrijke Start van 12 september 2018 zijn bij mei- en decembercirculaire 2019 middelen via een decentralisatie-uitkering aan het gemeentefonds

toegevoegd voor GIDS-gemeenten (Gezond in de stad). Deze gemeenten willen een lokale coalitie vormen rondom de eerste 1000 dagen van kinderen.

Decentralisatie Uitkering Versterking Omgevingsveiligheidsdiensten
De middelen zijn bedoeld voor lokale versterking omgevingsveiligheid. Dit geeft gemeenten de ruimte om te komen tot lokale prioriteiten bij de uitvoering van omgevingsveiligheidsbeleid. Op die wijze wordt omgevingsveiligheid goed lokaal ingebed. De raming voor de kosten wordt gelijk aan deze decentralisatie uitkering verhoogd.

Septembercirculaire

De financiële gevolgen van de septembercirculaire zijn van groot belang voor deze begroting. Door de stijging van de accressen, het bevriezen van de opschalingskorting, de ontwikkeling van de uitkeringsbasis en aanpassingen van de maatstaven ontstaan in alle jaren grote voordelen.

Het Rijk heeft na de arbitragezaak over de extra gelden voor Jeugdzorg veel extra geld toegezegd. Voorlopig is dat alleen voor 2022. Het nieuwe kabinet mag hier straks structurele uitspraken over doen. In samenspraak met de provinciale toezichthouders is echter afgesproken dat de gemeenten in de komende jaren met maximaal 75% van de extra gelden rekening mogen houden. Daarbij gaat het voor Duiven om bedragen rond de € 1 miljoen. In eerdere begrotingen is reeds structureel rekening gehouden met de eerder incidenteel toegekende € 300 miljoen (voor Duiven: € 437.000) wat verrekend wordt met de extra gelden. Een voorlopige berekening is gemaakt op basis van de nu bekende maatstaven en verdelingen.

	2022	2023	2024	2025
Extra geld Jeugdzorg	1.722.583			
accressen, uitkeringsbasis, opschalingskorting en maatstaven	866.069	575.593	515.665	716.519
Gevolgen septembercirculaire	**2.588.652**	**575.593**	**515.665**	**716.519**

Bedragen in €

Beleggingen

Betreft het rendement van deelname in maatschappelijk kapitaal van instellingen en ondernemingen. Het productie- en leveringsbedrijf van de Nuon is verkocht. Het netwerkbedrijf van de Nuon is niet verkocht en heeft de naam Alliander gekregen.

Overige Algemene Dekkingsmiddelen

Dit gaat om de rente interne financiering. Specifiek om de rente die we nu nog bijschrijven op de voorzieningen.

Onvoorzien

Deze post dient ter dekking van de in de loop van het begrotingsjaar optredende onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare niet geraamde uitgaven. Dit budget is niet per programma verdeeld, maar als totaalpost in de begroting opgenomen. Voor 2022 is een bedrag van € 25.000 geraamd.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 zijn gemeenten voor een aantal activiteiten, zoals de grondexploitatie, vennootschapsbelastingplichtig. Lang is er veel onduidelijk geweest over te hanteren uitgangspunten. Eind 2018 en begin 2019 zijn door de belastingdienst een aantal uitgangspunten gedefinieerd om eenduidigheid, met name over de resultaatbepaling bij de grondexploitaties, te creëren. De aangiften tot en met 2019 zijn allemaal ingediend. Voor de aangifte over het jaar 2020 is uitstel verleend tot 1 mei 2022. Wij verwachten de aangifte in de tweede helft van dit jaar (2021) te kunnen doen. Vooralsnog verwachten wij de komende jaren nog geen daadwerkelijke betaling te moeten doen.

Wensenlijst Programmabegroting 2022-2025

Nieuwe activiteiten	2022	2023	2024	2025
Screening wethouderskandidaten	12.000	-	-	-
Extra communicatie projecten	100.000			
Ondersteuning WOB verzoeken	25.000			
Totaal Programma Bestuur	**137.000**	**0**	**0**	**0**
Kunstgrasveld DVV	55.250	55.250	55.250	55.250
Stichting SHO	141.000			
Nieuwbouw VO		38.375	38.375	38.375
Beheerplannen openbare ruimte	11.667			
WK volleybal dames 2022	15.000			
Totaal Programma Samenleving	**222.917**	**93.625**	**93.625**	**93.625**
Beheerplannen openbare ruimte	23.333	-	-	-
Actieplan biodiversiteit	35.000	-	-	-
Ondersteunen ondernemers	25.000			
Impuls strategische denk- en doekracht	45.000			
Totaal Programma Omgeving	**128.333**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**489.250**	**93.625**	**93.625**	**93.625**

Bedragen in €

Beleidsbegroting - Paragrafen

Paragraaf 1	Lokale heffingen
Paragraaf 2	Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
Paragraaf 3	Onderhoud Kapitaalgoederen
Paragraaf 4	Financiering
Paragraaf 5	Bedrijfsvoering
Paragraaf 6	Verbonden partijen
Paragraaf 7	Grondbeleid

Paragraaf 1 Lokale heffingen

1.1 Algemeen

Deze paragraaf bevat informatie over gemeentelijke belastingen. De gemeentelijke belastingen zijn te onderscheiden in drie typen belastingen. De algemene belastingen, de bestemmingsheffingen en de retributies. Na de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds zijn dit de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente. Het aandeel van de gemeentelijke belastingen in het totaal van de inkomsten op basis van de begroting 2022 is 21%.

Algemene belastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten ten goede komen aan de algemene middelen van de gemeente. Dit betekent dat de opbrengsten van deze belastingen niet voor een specifiek en wettelijk bepaald doel maar voor alle gemeentelijke taken en voorzieningen mogen worden ingezet. De onroerende-zaakbelastingen (hierna: OZB), hondenbelasting, toeristenbelasting en precariobelasting behoren tot deze categorie. De reclamebelasting feitelijk ook maar daar is in de gemeente Duiven wel een specifiek doel aan gekoppeld.

Bestemmingsheffingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. Onder deze categorie vallen de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Retributies zijn belastingen die worden geheven als er door of namens de gemeente een specifiek product of een specifieke dienst wordt verleend. De leges, lijkbezorgingsrechten en marktgelden behoren tot deze categorie.

Voor bestemmingsheffingen en retributies geldt dat er geen winst mag worden gemaakt. De opbrengst mag daarom niet hoger zijn dan de kosten die worden gemaakt om het product of de dienst te verlenen.

In de gemeente Duiven worden diverse belastingen geheven, te weten OZB, afvalstoffenheffing, rioolheffing, hondenbelasting, toeristenbelasting, reclamebelasting en rechten (o.a. leges).

1.2 Belastingopbrengsten

In onderstaand overzicht zijn de geraamde belastingopbrengsten voor het jaar 2022 opgenomen. De geraamde opbrengsten voor 2021 zijn ter vergelijking bijgevoegd.

	Begroting 2022	Begroting 2021
OZB	6.428.997	6.309.182
Afvalstoffenheffing	2.482.283	2.478.588
Rioolheffing	2.757.309	2.524.032
Hondenbelasting	173.688	185.907
Toeristenbelasting	177.420	171.872
Reclamebelasting	50.250	62.607
Precariobelasting	0	265.027
Lijkbezorgingsrechten	59.965	57.436
Marktgelden	3.422	8.440
Leges omgevingsvergunning	767.366	766.160
Leges	256.837	427.285
Huuropbrengst sport	252.602	256.837
Totaal	**13.498.656**	**13.513.373**

Bedragen in €

1.3 Ontwikkeling tarieven

De inwoners van de gemeente krijgen jaarlijks een aanslag gemeentelijke belastingen. Voor de beoordeling van de lastendruk zijn de tarieven dan ook van groot belang.

De ramingen en de tarieven in de voorcalculaties zijn gebaseerd op de tarieven 2021. Een voorstel tot aanpassing van de tarieven vindt plaats in de financiële begroting. Bij aanpassing van de tarieven zal kritisch worden beoordeeld in hoeverre tariefstijging plaats dient te vinden. Daarbij wordt steeds een efficiënte en klantgerichte uitvoering van diensten en producten nagestreefd.

Naast kostenontwikkelingen (bijvoorbeeld inzameling- en verwerkingsprijzen afval) is uitgegaan van een indexering van de tarieven 2021 met 1,6% voor loon- en prijsontwikkelingen overeenkomstig het percentage BBP (Bruto Binnenlands Product) uit de meicirculaire gemeentefonds 2021 (voor 2023 1,9%, voor 2024 1,6% en voor 2025 1,6%).

Verder wordt het uitgangspunt gehanteerd dat afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges omgevingsvergunning en leges kostendekkend zijn. Voor lijkbezorgingsrechten en marktgelden is het uitgangspunt om zoveel mogelijk kosten te verhalen.

Hieronder zijn de belastingtarieven voor het jaar 2022 vermeld. In het overzicht zijn, ter vergelijk, de tarieven voor 2021 opgenomen. De tarieven van de rechten, waaronder de leges en tarieven huur sportaccommodaties zijn divers. Daarom zijn deze tarieven niet opgenomen in het overzicht.

Belastingsoort	**Tarief 2022**	**Tarief 2021**
OZB eigenarenbelasting:		
- woningen, % van vastgestelde waarde	0,1387	0,1365
- niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,2045	0,2013
OZB gebruikersbelasting niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,1565	0,1540
Afvalstoffenheffing vastrecht	179,00	190,00
Afvalstoffenheffing variabel:		
- per lediging 140 liter container restafval	5,00	3,34
- per lediging 240 liter container restafval	8,90	5,75
- per storting ondergrondse container	1,40	1,14
Rioolheffing, per m3	1,79	1,76
Hondenbelasting:		
- 1e hond	66,53	65,48
- 2e hond	122,71	120,78
- 3e hond en volgende honden, per hond	178,89	176,07
- kennel	189,23	186,25
Toeristenbelasting:		
- hotel, hostel, pension en B&B	2,00	2,00
- kampeerterrein en camperplaats	1,10	1,10
Reclamebelasting, Centrum Duiven	750,00	750,00
Precariobelasting, per m1	-	2,27

Bedragen in €

In de meicirculaire 2021 is aangegeven dat er een landelijk gemiddelde waardestijging van 9% voor woningen en een gemiddelde waardedaling van -0,5% voor niet-woningen wordt verwacht. De gemiddelde waardestijgingen/waardedalingen voor Duiven zijn nog niet bekend. Daarom is voor de berekening van de OZB-tarieven 2022 uitgegaan van de oude Duivense waarden. Alle OZB-tarieven worden nog herzien op basis van de daadwerkelijke waardeontwikkeling in de gemeente Duiven. Een wijzigingsvoorstel hiertoe wordt in december 2021 aan de gemeenteraad voorgelegd.

1.4 Regelgeving

Gemeenten kennen een gesloten belastingstelsel. Dit betekent dat een gemeente een belasting alleen kan heffen als een wet daar nadrukkelijk de bevoegdheid toe geeft. Het beleid betreffende de gemeentelijke belastingen is opgenomen in landelijke wet- en regelgeving.
De belastingtarieven zijn opgenomen in onderstaande belastingverordeningen.
- "Verordening onroerende-zaakbelastingen 2022".
- "Verordening afvalstoffenheffing 2022".
- "Verordening rioolheffing 2022".
- "Verordening hondenbelasting 2022".
- "Verordening toeristenbelasting 2022".
- "Verordening reclamebelasting 2022"
- "Verordening lijkbezorgingsrechten 2022".
- "Verordening marktgelden 2022".
- "Verordening leges omgevingsvergunning 2022".
- "Legesverordening 2022".

In de verordeningen zijn verder bepalingen opgenomen ter uitvoering van de heffing en de invordering van gemeentelijke belastingen.

1.5 Beleidsvoornemen

Onroerende-zaakbelastingen
Onroerende-zaakbelastingen bestaan uit een eigenaren- en een gebruikersbelasting. De belastingen worden geheven van eigenaren en gebruikers van onroerende zaken. Voor woningen wordt alleen een eigenarenbelasting geheven. In 2021 worden alle onroerende zaken in de gemeente Duiven voorzien van een nieuwe WOZ-waarde naar waardepeildatum 1 januari 2021. Deze nieuwe WOZ-waarden gelden voor het jaar 2022 en vormen de grondslag voor de berekening van de aanslagen OZB.

De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. De financiële verhoudingswet regelt onder meer de verdeling van de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds over gemeenten. De Algemene Uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen en ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van onroerende zaken. Gemeenten met veel waardevol onroerend goed ontvangen een lagere uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed. Van de waarde van woningen wordt 80% meegerekend en van de waarde van niet-woningen 70%. Hierop wordt het zogenaamde rekentarief toegepast. Dit rekentarief is globaal afgeleid van het gemiddelde landelijke OZB-tarief.

Het resulterende bedrag wordt gekort op de Algemene Uitkering van de betreffende gemeente. Het OZB-tarief dat de gemeente hanteert, heeft geen enkel effect op deze aftrekpost. De rekentarieven zijn door het Rijk aangepast aan de landelijke waardeontwikkeling. De rekentarieven voor 2022 zijn 0,0838% voor OZB woningen eigenaren, 0,1631% voor OZB niet-woningen eigenaren en 0,1315% voor OZB niet-woningen gebruikers.

In 2021 wordt het volgende project uitgevoerd. De Waarderingskamer heeft aangegeven dat alle woningtaxaties inzake de Wet WOZ moeten zijn gebaseerd op de netto gebruiksoppervlakte (NEN2580). Nu gebruikt de gemeente Duiven, evenals het grootste deel van de gemeenten in Nederland, de bruto inhoud om de woningen te waarderen. Vanwege de omvangrijkheid en de deadline van het project zijn de werkzaamheden uitbesteed en worden in 2021 afgerond. De Waarderingskamer geeft aan dat de overgang van m3 naar m2 voor woningen vóór 1 januari 2022 moet zijn afgerond. Het project bevindt zich in een afrondende fase. Voor het tijdvak 2022 worden de WOZ-waarden vastgesteld op basis van m2.

Afvalstoffenheffing
Afvalstoffenheffing is een kostendekkende heffing. Loon- en prijsstijgingen alsmede (vervangings)investeringen hebben invloed op de tarieven. Er wordt onderscheid gemaakt in

een vastrecht en een variabel tarief per lediging van de container voor restafval of per storting in een ondergrondse container. Er wordt uitgegaan van een gemiddelde van 10 ledigingen of 35 stortingen per jaar. De kosten van kwijtschelding zijn in de tarieven afvalstoffenheffing verdisconteerd.

Naar aanleiding van het nieuwe Grondstoffenplan wordt voor 2022 het vastrecht van de afvalstoffenheffing lager en de variabele tarieven van de afvalstoffenheffing worden hoger. Dit heeft te maken met het stimuleren van bewuster omgaan met afval (beter scheiden van afval en afval beperken).

Rioolheffing
Rioolheffing is een kostendekkende heffing. Het tarief wordt geheven per m³ waterverbruik. In het WaterTakenPlan zijn de investeringen op het gebied van riolering opgenomen. Verder worden er vervangingen en reparaties van riolering en gemalen uitgevoerd. Al deze kosten worden gedekt uit de rioolheffing. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Hondenbelasting
Hondenbelasting wordt geheven voor het houden van honden. Het aantal honden dat wordt gehouden is bepalend. Er is een uitzondering gemaakt voor blindengeleidehonden, honden die aan een gehandicapte ten dienste zijn gesteld ter bevordering van de zelfstandige deelname aan het maatschappelijk verkeer en voor honden die voor deze taken worden opgeleid. Er zijn vrijstellingen voor politiehonden, reddingshonden, asielhouders en honden jonger dan drie maanden die nog bij de moederhond verblijven. Voor kennelhouders geregistreerd bij de Raad van beheer op kynologisch gebied geldt een vast tarief. De tarieven hebben een progressieve opbouw. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Toeristenbelasting
Toeristenbelasting wordt geheven op overnachtingen in verblijfsaccommodaties in de gemeente. Voor campinghouders geldt een lager tarief voor overnachtingen dan voor hotels en bed and breakfast accommodaties. De belasting wordt geheven op basis van het aantal overnachtingen. In Duiven wordt er toeristenbelastingtarief jaarlijks minimaal verhoogd met het indexcijfer. Dit bedrag wordt na de verhoging afgerond op € 0,05. De Liemerse Ambassade voert de Liemers Economische Visie uit. Het tarief van de toeristenbelasting is een onderdeel hiervan. Het streven is éénzelfde tarief voor toeristenbelasting in de Liemers. Aangezien de gemeente Duiven van de deelnemende gemeenten het hoogste toeristenbelasting tarief hanteert is er in de Voorjaarsnota 2021 besloten om het tarief voorlopig te bevriezen. Dit betekent dat voor de komende jaren geen inflatiecorrectie zal worden toegepast.

Reclamebelasting
Reclamebelasting wordt geheven voor het hebben van reclame-uitingen in het Duivense centrum. Het verzoek tot het heffen van de belasting komt van de centrumondernemers (OCD). Het doel van OCD is het probleem van freeriders uit te bannen en daardoor extra financiële middelen te genereren om het centrum van Duiven aantrekkelijker te maken voor bezoekers en winkelend publiek. Daarvoor is de Stichting Promotie Centrum Duiven in het leven geroepen. De belasting wordt geheven door de gemeente en komt, na aftrek van de perceptiekosten, in de vorm van een subsidie ter beschikking van de stichting. In de tussen de gemeente en de stichting gesloten overeenkomst is vastgelegd waar de gelden voor kunnen worden aangewend. In overleg met de stichting is een gelijkblijvend tarief voor de reclamebelasting bepaald. Het tarief voor 2022 is dan ook niet verhoogd en blijft dus gelijk aan het tarief voor 2021.

Precariobelasting
Gemeenten mogen tot 1 januari 2022 precariobelasting heffen over netwerken die nutsbedrijven in, op of boven gemeentegrond exploiteren. Met ingang van 1 januari 2022 wordt deze belasting afgeschaft. Er worden dan ook geen aanslagen voor belastingjaar 2022 meer opgelegd. Een voorstel tot intrekking van de verordening wordt in december 2021 aan uw raad voorgelegd.

Lijkbezorgingsrechten
Lijkbezorgingsrechten zijn rechten die worden geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats. Het

uitgangspunt is dat er zoveel mogelijk kosten worden verhaald. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Marktgelden
Marktgelden worden geheven voor het uitstallen van goederen of verkoopwaren tijdens de wekelijkse markt op de daarvoor aangewezen plaatsen en tijden en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de wekelijkse markt. Het aantal ingenomen strekkende meters bepaalt de tarieven. Het uitgangspunt is dat er zoveel mogelijk kosten worden verhaald. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Leges omgevingsvergunning
Leges omgevingsvergunning betreft leges die de gemeente kan heffen voor aanvragen in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Er is gekozen voor het toepassen van kruissubsidiëring. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan het hoger vaststellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten (bijvoorbeeld dakkapellen) laag te kunnen houden. Het uitgangspunt is dat de tarieven kostendekkend zijn.
De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld tot 1 juli 2022. Door het uitstel van de inwerkingtreding van de Omgevingswet zal de legesverordening omgevingsvergunning gewijzigd worden zonder rekening te houden met de Omgevingswet. In de eerste helft van 2022 zal er een voorstel worden voorgelegd waarin de aanpassingen worden meegenomen naar aanleiding van de invoering van de Omgevingswet. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Leges
Leges zijn rechten die worden geheven voor het door de gemeente verrichten van diensten. De diensten zijn opgenomen in de tarieventabel behorende bij de verordening. Het uitgangspunt is dat de tarieven kostendekkend zijn. De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

Tarieven binnensportaccommodaties
De tarieven worden aangepast met de voor 2022 verwachte inflatie van 1,6%.

1.6 Kostendekkende tarieven

Hieronder staan de lasten- en batenoverzichten van de kostendekkende tarieven. Er is inzichtelijk gemaakt hoe bij de berekening van de tarieven wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Dit is gedaan voor de tarieven van de belastingen die hoogstens kostendekkend mogen zijn. Voor legestarieven, anders dan leges omgevingsvergunning, zijn de berekeningen niet gemaakt. Dit zal gebeuren bij de begroting voor het jaar 2022.

Afvalstoffenheffing

TV2.1 Reiniging openbaar gebied (33% van de kosten)	43.639		
TV2.1 Doorbelasting 1Stroom openbaar gebied (33% van de kosten)	107.004		
TV7.3 Huishoudelijk afval huis aan huis inzamelen	1.316.052		
TV7.3 Opbrengsten huishoudelijk afval huis aan huis inzamelen	-320.518		
TV7.3 Doorbelasting 1Stroom	715.486		
TV7.3 Afvalaanbiedstation	378.970		
TV7.3 Opbrengsten afvalaanbiedstation	-177.600		
TV7.3 Lasten heffing en invordering	8.509		
TV2.1 BTW	7.471		
TV7.3 BTW	259.957		
TV7.3 Kwijtschelding	110.000		
TV7.3 Oninbaar/leegstand	35.000		
Totale lasten		2.483.970	

TV7.3 Opbrengst belastingen	2.482.283		
Totale baten		2.482.283	
Dekking			99,93%

Bedragen in €

Rioolheffing

TV 7.2 Riool	867.658		
TV7.2 Doorbelasting 1Stroom	497.898		
TV7.2 Rioolgemalen en randvoorzieningen	448.010		
TV7.2 Lasten heffing en invordering	30.676		
TV7.2 - te compenseren BTW	380.634		
TV7.2 Bijdrage aan voorziening	532.433		
TV7.2 Vervangingsinvesteringen	0		
Totale lasten		2.757.309	
TV7.2 Baten rioolheffing	2.757.309		
Totale baten		2.757.309	
Dekking			100%

Bedragen in €

Lijkbezorgingsrechten

TV7.5 Begraafplaatsen	61.846		
TV7.5 Doorbelasting 1stroom	210.235		
Totale lasten		272.081	
TV7.5 Overige leges	59.965		
Totale baten		59.965	
Dekking			22%

Bedragen in €

Marktgelden

TV3.3 Kosten markten	6.656		
TV3.3 Doorbelasting 1Stroom	19.578		
Totale lasten		26.234	
TV3.3 Opbrengst marktgelden	3.422		
Totale baten		3.422	
Dekking			13,04%

Bedragen in €

Leges omgevingsvergunning

TV8.3 Kosten omgevingsvergunning	62.830		
TV8.3 BTW	12.701		
TV1.1 Kosten omgevingsvergunning	55.200		
TV8.3 Doorbelasting 1Stroom	636.635		
Totale lasten		767.366	
TV8.3 Opbrengst omgevingsvergunning	767.366		

Totale baten		767.366	
Dekking			100%

Bedragen in €

1.7 Lokale lastendruk

In de begroting 2022 wordt een lastendrukstijging voorzien van 2,3%. In onderstaande overzichten zijn, onder andere, de voornaamste lasten voor een gemiddeld huishouden in het jaar 2022 op een rij gezet, waarbij de procentuele stijging ten opzichte van het jaar 2021 is weergegeven. In verband met het nieuwe grondstoffenplan is het aantal ledigingen voor het jaar 2022 verlaagd van 12 naar 10 ledigingen.

Aannames

Waarde woning	€ 233.000
Ledigingen 140-liter container restafval	10 keer
Waterverbruik gezin (vier personen)	140 m3

Ontwikkeling lastendruk 2022

	2019	2020	2021	2022	Ontwikkeling t.o.v 2021
OZB-eigenaar	335,00	315,00	318,05	323,13	1,6%
Afvalstoffenheffing	185,00	202,00	223,41	229,00	2,5%
Rioolheffing	235,00	242,00	246,40	250,34	1,6%
Totaal	**755,00**	**759,00**	**787,86**	**802,47**	1,85**%**

Bedragen in €

Meerjarige ontwikkeling lastendruk

	2022	2023	2024	2025
OZB-eigenaar	323,13	329,27	334,54	339,89
Afvalstoffenheffing	229,00	229,50	229,20	231,70
Rioolheffing	250,34	254,80	259,00	263,20
Totaal	**802,48**	**813,57**	**822,74**	**834,79**
Stijgingspercentage t.o.v. voorgaand jaar	**1,9**	**1,4**	**1,1**	**1,5**

Bedragen in €

Vergelijking lastendruk per huishouden binnen Gelderland

	2017	2018	2019	2020	2021
Gemeente Duiven	387,00	400,00	392,00	419,00	450,00
Liemerse gemeenten (incl. Duiven)*	371,00	379,00	384,00	410,00	447,00
Gemeente Westervoort	340,00	349,00	370,00	380,00	422,00
Gemeente Zevenaar	385,00	389,00	390,00	430,00	468,00
Gelderland (incl. Duiven)	405,00	411,00	419,00	441,00	464,00

Bedragen in €

* Liemerse gemeenten: Duiven, Westervoort en Zevenaar.

Bron: Provincie Gelderland, afd. KOB/IBT. Zie hiervoor de tabel Belastingdruk totaal per inwoner.

Bij de lastendruk worden de volgende opmerkingen gemaakt. Het is voor de afvalstoffenheffing lastig een vergelijk te maken aangezien iedere gemeente een eigen systeem heeft van

tariefberekening. Voor wat betreft de rioolheffing worden er in Duiven, in tegenstelling tot andere gemeenten, bedragen gereserveerd voor toekomstig onderhoud aan de rioleringstelsels. Deze bedragen worden verdisconteerd in het tarief rioolheffing. Hierdoor ontstaat een vertekend beeld bij de bepaling van de lastendruk.

1.8 Kwijtschelding

De gemeente is op grond van de Gemeentewet bevoegd om kwijtschelding van gemeentelijke heffingen te verlenen. In de gemeente Duiven kan door belastingplichtigen (particulieren en zzp'ers) kwijtschelding worden aangevraagd voor de afvalstoffenheffing vastrecht, de afvalstoffenheffing ledigingen (maximaal 10 ledigingen (140-liter container of 240-liter container) en maximaal 28 stortingen) en zeer incidenteel onroerende-zaakbelastingen (eigenaren woningen). Kwijtschelding wordt verleend op basis van 100% van de bijstandsnorm, waarbij tevens een vermogenstoets plaatsvindt. Ligt het netto besteedbare inkomen op of onder het bijstandsniveau, dan wordt volledige kwijtschelding verleend. Bij een gering hoger inkomen kan sprake zijn van een gedeeltelijke kwijtschelding. In al deze gevallen zal het beschikbare vermogen beneden de toegestane norm moeten liggen. Voor 2022 wordt rekening gehouden met een totaalbedrag van € 111.000 voor kwijtscheldingen. Hieronder is de splitsing van de kwijtschelding naar belastingsoort weergegeven.

	Begroting 2022	Begroting 2021
Afvalstoffenheffing	110.000	107.000
Onroerende-zaakbelastingen eigenaren woningen	1.000	1.000

Bedragen in €

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate een gemeente in staat is tegenvallers op te vangen. Het bestaat uit twee componenten, de risico's en de weerstandscapaciteit. Door een goed inzicht in het weerstandsvermogen kan voorkomen worden dat elke financiële tegenvaller onmiddellijk dwingt tot bezuinigingen.

Er zijn twee soorten weerstandsvermogen, statisch en dynamisch weerstandsvermogen. Als het weerstandsvermogen betrekking heeft op een specifiek jaar spreekt men van statisch weerstandsvermogen. Gaat het om het weerstandsvermogen op middellange termijn, dan spreekt men van dynamisch weerstandsvermogen. De gemeente Duiven kiest ervoor om de focus op het dynamische weerstandsvermogen te leggen.

Hieronder wordt eerst de weerstandscapaciteit van de Gemeente Duiven toegelicht, waarna de risico’s in kaart gebracht worden. Aan het einde van de paragraaf wordt het weerstandsvermogen bepaald. Om deze in een context te plaatsen, worden vervolgens de kengetallen weergegeven.

Weerstandscapaciteit

Er wordt onderscheid gemaakt in de structurele en incidentele weerstandscapaciteit, vergelijkbaar met de verschillen binnen het weerstandsvermogen. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de resterende belastingcapaciteit en de in de begroting opgenomen raming voor onvoorziene uitgaven. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve, onbestemde reserves en stille reserves.

Structurele weerstandscapaciteit

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is te berekenen door de maximaal mogelijke belastingopbrengst te verminderen met de huidige belastingopbrengst. Berekening van de onbenutte belastingcapaciteit kan beperkt blijven tot de onroerende-zaakbelastingen (OZB), aangezien andere heffingen in principe kostendekkend zijn. Deze heffingen mogen niet verhoogd worden of het is niet realistisch deze te verhogen.

Er is geen wettelijk maximum voor de OZB. Als referentie voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit maken we de vergelijking met artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (Fvw) en het hierin gegeven tarief. Dit tarief wordt berekend door 120% te nemen van het gemiddelde tarief van twee jaar geleden. Het tarief wordt jaarlijks in de meicirculaire meegedeeld aan de gemeente via de meicirculaire. Voor 2022 is het percentage vastgesteld op 0,1800% van de WOZ-waarde. Het gemiddelde tarief van gemeente Duiven ligt onder het artikel 12 Fvw tarief. Op basis van deze vergelijking is er in 2022 een vrije ruimte van € 1.216.474. In 2021 was de vrije ruimte € 1.406.712.

Berekening onbenutte capaciteit

	Geraamde opbrengsten 2022	Opbrengsten obv artikel 12	Onbenutte capaciteit 2022
OZB woningen (eigenaren)	3.848.522	4.995.054	1.146.531
OZB niet-woningen (eigenaren)	1.580.373	1.390.896	-189.477
OZB niet-woningen (gebruikers)	1.102.965	1.362.384	259.419
Totaal	**6.531.860**	**7.748.334**	**1.216.474**

Bedragen in €, excl. oninbaarheid en leegstand

De conclusie van het bovenstaande is dat de Duivense tarieven onder het artikel 12 tarief liggen. Aanpassing naar het artikel 12 tarief schept een budgettaire ruimte van € 1.216.474.

Incidentele weerstandscapaciteit

Stille reserves

Stille reserves zijn bezittingen die beneden de marktwaarde in de boeken staan en die zonder bezwaar direct te verkopen zijn. De gemeente bezit geen panden en gronden waar stille reserves op rusten. De gemeente bezit een klein aantal aandelen die voor de aanschafprijs in de balans staan. Dat zijn aandelen van Vitens, de BNG en Alliander. Deze aandelen mogen niet verkocht worden. De conclusie is daaom dat de gemeente geen stille reserves heeft.

Algemene Reserve

Stand Algemene Reserve

	Stand
Stand per 1 januari 2021	9.459
Stortingen 2021	1.177
Onttrekkingen 2021	3.285
Stand per 31 december 2021	7.351
Stortingen 2022	0
Onttrekkingen 2022	0
Prognose stand per 31 december 2022	**7.351**

Bedragen x € 1.000

Omvang incidentele weerstandscapaciteit
De incidentele weerstandscapaciteit is bedoeld om ondanks tegenvallers het beleid te kunnen handhaven. Bestemmingsreserves zijn gevormd om een bepaald doel te realiseren en zijn dus onderdeel van het beleid en geen onderdeel van de weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit

Structureel:	
Onbenutte belastingcapaciteit	1.216
Incidenteel:	
Algemene Reserve	**7.351**
Totaal	**8.567**

Bedragen x € 1.000

Risico's

De risico’s die relevant zijn voor het weerstandsvermogen moeten materieel zijn en niet op andere wijze zijn af te dekken. Denk hierbij aan het treffen van een voorziening, het vormen van een reserve, het afnemen van een verzekering of het nemen van beheersmaatregelen.

Er wordt een schatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en de financiële impact die dit zal hebben. Dat is per definitie een subjectieve beoordeling. Om die onzekerheid nadrukkelijk tot uitdrukking te brengen, wordt gewerkt met minimum- en een maximumwaarden.

Kans	Score	Kansscore
Komt gemiddeld meermalen per jaar voor	5	100%
Komt gemiddeld eenmaal per jaar voor	4	80%
Komt gemiddeld eenmaal per twee jaar voor	3	60%
Komt gemiddeld eenmaal per vijf jaar voor	2	40%
Komt gemiddeld minder dan eenmaal per vijf jaar voor	1	20%

In de navolgende inventarisatie zijn de risico’s in vier categorieën verdeeld:

- Risico’s van de bedrijfsvoering.
- Risico’s op eigendommen.

- Aansprakelijkheidsrisico’s.
- Financiële risico’s.

Risico's van de bedrijfsvoering

a. Apparaatskosten Grondexploitatie
Het aandeel door te belasten ambtelijke uren vanuit 1Stroom aan de grondexploitaties zal op termijn afnemen. Op korte termijn is er nog een grote opgave als het gaat om uitgifte van kavels en bedrijventerreinen.

Minimum: 2 fte	**€ 160.000**
Maximum: 4 fte	**€ 320.000**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 144.000**

b. Deskundigheid personeel
Er wordt binnen de organisatie van 1Stroom bewust gewerkt aan de kwaliteit van het personeel. Jaarlijks zijn er opleidingsfaciliteiten beschikbaar.

Minimum:	**€ 10.000**
Maximum:	**€ 50.000**
Kansscore: 1	**20%**
Gemiddeld:	**€ 6.000**

c. Wachtgeld ambtenaren
Op dit moment is er geen sprake van wachtgeld binnen de ambtelijke organisatie van 1Stroom. Ambtenaren hebben echter in bepaalde gevallen recht op wachtgeld.

Minimum: 1 fte	**€ 70.000**
Maximum: 2 fte	**€ 140.000**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 63.000**

d. Bovenformatieven
Op dit moment is er geen sprake van boventallig personeel.

Minimum: 0 fte	**€ 0**
Maximum: 1 fte	**€ 70.000**
Kansscore: 2	**40%**
Gemiddeld:	**€ 14.000**

e. Vennootschapsbelasting (VPB)
Overheidslichamen zijn met ingang van 1 januari 2016 belastingplichtig voor de VPB. Duiven loopt hierdoor het risico om belasting te gaan betalen over de fiscale winst die zij in enig jaar behaalt. Vooraf is moeilijk in te schatten wat de belastingclaim zal zijn in enig jaar. Die claim is sterk afhankelijk van de interpretatie van de fiscus alsmede het verloop van baten en lasten op specifieke onderdelen. Voor een VPB claim is nu nog geen budget opgenomen in onze begroting.

Minimum:	**€ 0**
Maximum:	**€ 500.000**
Kansscore: 1	**20%**
Gemiddeld:	**€ 50.000**

f. Algemene risico's
Bij de risico-inventarisatie gaat het om risico's met een materieel belang. Dat neemt niet weg dat veel kleine risico's samen toch een substantieel bedrag kunnen worden. Daarom is in de kwantificering een bedrag opgenomen voor algemene risico's. Daarbij wordt uitgegaan van de norm van 6% van de Algemene Uitkering en de belastingcapaciteit die door de toezichthouder

wordt gehanteerd voor de vrij aanwendbare reserve. Een negatief jaarrekeningresultaat zal moeten worden opgevangen door dit algemene risico.

Minimum: 6% Algemene Uitkering/Belastingcap.	**€ 2.103.000**
Maximum:	**€ 2.103.000**
Kansscore: 5	**100%**
Gemiddeld:	**€ 2.103.000**

g. Renterisico
Het gaat hier om het risico op stijging van de rentekosten. De rente is op dit moment heel erg laag, zowel voor de korte als de lange rente. Een stijging na 2020 is niet uit te sluiten. Het risico wordt geschat op 0% tot 0,5% van € 10 miljoen.

Minimum: 0% van € 10 mln	**€ 0**
Maximum: 0,5% van € 10 mln	**€ 50.000**
Kansscore: 4	**80%**
Gemiddeld:	**€ 20.000**

Risico's op eigendommen
a. Grondexploitatie
Inleiding
De actieve grondexploitatie is voor de gemeente een bedrijfsmatig proces, dat zich over de langere termijn voltrekt. Kenmerkend is het doen van omvangrijke voorinvesteringen die later in de tijd vooral door gronduitgifte worden terugverdiend. Gelet op de planperiode (einddatum van het langstlopende complex is ultimo 2028) en de geprognosticeerde omzetten zijn aan het exploiteren van gronden risico's verbonden. Te onderscheiden zijn:

- Algemene economische risico's.
- Projectgebonden risico's.

Uitgangspunt is dat de risico's zoals nu gepresenteerd, worden meegenomen in het gemeentelijk weerstandsvermogen. Hierna worden deze "bedrijfsrisico's" beschreven en nader gekwantificeerd. Bij de kwantificering wordt ook betrokken de mate waarin zich een eventueel risico kan voordoen.

Algemene economische risico's
Vooral bij het in exploitatie nemen van redelijk omvangrijke uitleg- en uitbreidingslocaties loopt de gemeente vanwege de relatief lange looptijd en hoge omzetten financiële risico's.
In het algemeen zijn aan het exploiteren van ruimtelijke plannen de volgende risico's verbonden:

- De uitgifte van bouwgronden start later, terwijl de voorinvesteringen al wel (deels) zijn gedaan. De fasering van de investeringen en opbrengsten in de tijd verlopen niet volgens oorspronkelijke inschatting/planning waardoor er renteverliezen optreden.
- Er dient zich een rentestijging aan, die niet kan worden gecompenseerd door een verhoging van de opbrengsten uit grondverkoop.

Een deel van deze risico's (o.a. de rentebijschrijving op de boekwaarde) is niet of nauwelijks beïnvloedbaar. De overige risico's zijn enigszins beïnvloedbaar door het bepalen van de investering- en uitgiftemomenten.

Uit bedrijfseconomisch oogpunt is het verstandig om uit te gaan van een "reëel en behoedzaam scenario", dat zich kenmerkt door de volgende zaken:

- Een stijging van het rentepercentage met 1,0 procentpunt.
- Stagnering in de gronduitgifte met twee jaar in de bedrijventerreinen.

Voorraadrisico bedrijfsgronden na 2025
In de periode van 2026 t/m 2030 is gepland de uitgifte van 3,1 ha bedrijfsgrond in de complexen die nu al in exploitatie zijn genomen. De grondwaarde daarvan is een kleine € 3,5 mln. De aanname dat de opbrengst niet wordt gerealiseerd, is uitsluitend als risicocomponent opgenomen.

Voorraadrisico nog in exploitatie te nemen bedrijfsgronden na 2025
In de periode van 2026 t/m 2030 is de uitgifte gepland van 4 ha in een nog in exploitatie te nemen ingenomen strategische grondpositie. Louter voor de risicobepaling wordt nu verondersteld dat het risico bestaat dat de strategische grondpositie niet in exploitatie wordt genomen.

Projectgebonden risico's
Hierna worden de specifiek projectgebonden risico's van de in exploitatie genomen gronden nader toegelicht en waar mogelijk gekwantificeerd.

Toereikendheid plankostenbudgetten
Het is reëel te veronderstellen dat er een risico bestaat dat noodgedwongen programmawijzigingen optreden. Ook kan sprake zijn van langere doorlooptijden van de in exploitatie genomen complexen. De ervaring leert dat er hierdoor een reële kans is dat in de complexen geraamde plankostenbudgetten niet toereikend zijn.

Bodem- en/of grondwaterverontreiniging en archeologische bodemschatten
In het traject van het opstellen van een ontwerp-bestemmingsplan wordt uitvoerig onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de bodem en het grondwater. Voor aangetroffen verontreinigingen worden de saneringskosten in de calculaties meegenomen. Er is echter bepaald geen zekerheid dat alle te saneren verontreinigingen bekend zijn. Hetzelfde geldt voor de mogelijke aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische bodemschatten.

Vitaal Centrum Duiven (VCD)
In het Vitaal Centrum Duiven zijn belangrijke vorderingen gemaakt. In de huidige markt staan de grondprijzen voor detailhandel en horeca onder druk. Mogelijk wordt dit nog verder versterkt na de Covid-19 crisis; meer online aankopen en faillissementen in de horeca. Ook bij de woningen kunnen de grondprijzen verder onder druk komen te staan door de mogelijk toenemende bouwkosten. Nu wordt ingeschat dat het realiseren van de geraamde grondwaarde voor fase 4 (commerciële - en woonfuncties) onder druk staat. Hetzelfde geldt voor het woonpark. De aanname nu is dat door mogelijk noodzakelijke herprogrammering een lagere grondwaarde wordt gerealiseerd.

Waarde onroerend goed
In de afgelopen jaren zijn er diverse contacten geweest met potentiele kandidaten, dit heeft echter niet geleid tot daadwerkelijke afnamen van gronden. Voor het bepalen van het risico is uitgegaan van 25% lagere grondwaarde.

Stagnering in de gronduitgifte met twee jaar in de bedrijventerreinen
Het is mogelijk dat door de Covid-19 crisis de gronduitgifte op een aantal complexen stagneert. De verwachting is dat deze stagnering kan optreden bij de complexen Vitaal Centrum Duiven, Innofase en Seingraaf. Bij de complexen Nieuweling en Graafstaete wordt dit risico niet verwacht vanwege de geringe omvang van de nog te verkopen gronden.

Tabel risico's grondexploitatie

	Min. risico	Max. risico	Kans	Gewogen max. risico	Gewogen gem. risico
Algemene risico's					
Rentestijging (2,04% i.p.v. 1,04%)	0	600.134	80%	480.107	240.054
Projectgebonden risico's					
Ontoereikend plankostenbudget grex-complexen	0	168.000	80%	134.400	67.200
Bodem-/grondwaterverontreiniging/ archeologie	0	200.000	60%	120.000	60.000
Grondwaarde VCD fase 4 na herprogrammeren	0	511.484	80%	409.187	204.594
Grondwaarde VCD Woonpark na mogelijk herprogrammeren	0	677.382	80%	541.906	270.953

Waarde onroerend goed VCD	0	96.250	80%	77.000	38.500
Twee jaar vertraging gronduitgifte	0	720.598	60%	432.359	216.179
Totalen				**2.194.959**	**1.097.479**

Bedragen in €

b. Bodemverontreiniging
Voor de bekende bodemverontreiniging is een voorziening opgenomen. Maar er is bepaald geen zekerheid dat alle verontreinigingen al geïnventariseerd zijn. Het gaat hier om bodemverontreinigingen die niet binnen een complex van de grondexploitatie opspelen.

Minimum: 1 sanering	**€ 100.000**
Maximum: 5 saneringen	**€ 500.000**
Kansscore: 2	**40%**
Gemiddeld:	**€ 120.000**

Aansprakelijkheidsrisico's
a. Gewaarborgde geldleningen
Per 1 januari 2021 stond de gemeente garant voor het betalen van rente en aflossing voor een totaalbedrag van € 14,8 miljoen. Er is voor € 28,8 miljoen via zogenaamde achtervangovereenkomsten overgedragen aan de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Sinds de zogenaamde bruteringsoperatie van de woningbouwleningen is de rol van de gemeente bij geldleningen van de woningbouwcorporaties minimaal geworden. Slechts als de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen, zijn het Rijk (50%) en de gemeenten (50%) verplicht het risicovermogen renteloos aan te vullen. Het resterende gedeelte (€ 0,4 miljoen) is voor met name lokale organisaties. De gemeente staat voor dit gedeelte voor 100% borg.

Minimum:	**€ 100.000**
Maximum:	**€ 1.000.000**
Kansscore: 2	**40%**
Gemiddeld:	**€ 220.000**

b. Schadeclaims
Het algemene beeld is dat de burgers vaker de overheid aansprakelijk stellen en schade claimen. De afgelopen vier jaar was er geen stijging in het aantal claims en ook geen stijging van het geclaimde bedrag. De gemeente is verzekerd voor wettelijke aansprakelijkheid en voor het eigen risico is in de begroting een budget opgenomen. Toch kunnen zich schadeclaims voordoen waarvoor we niet verzekerd zijn.

Minimum:	**€ 10.000**
Maximum:	**€ 1.000.000**
Kansscore: 2	**40%**
Gemiddeld:	**€ 202.000**

c. Gemeenschappelijke regelingen
De gemeente Duiven participeert in een aantal gemeenschappelijke regelingen. Eventuele tekorten kunnen ten laste komen van de participerende gemeenten.

Minimum:	**€ 25.000**
Maximum:	**€ 1.000.000**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 307.500**

Financiële risico's
a. Open-einderegelingen

Wij kennen de volgende open-einderegelingen:
- Jeugdzorg
Uitgaven voor de Jeugdzorg zijn de afgelopen jaren flink toegenomen. De uitkomsten van de arbitragezaak die VNG en gemeenten tegen het Rijk hadden aangespannen leveren voor 2022 een bedrag van (landelijk) ruim € 1 miljard aan extra geld op. Een nieuw kabinet zal voor de overige jaren uitspraak moeten doen. Gemeenten mogen in hun cijfers voor de jaren 2023 en verder 75% van het toegezegde bedrag meenemen. Het Rijk heeft aan de toezegging echter wel allerlei maatregelen verbonden ter beheersing van de uitgaven voor Jeugdzorg. Gezien het open karakter van de regeling blijft er sprake van aanzienlijke risico's.

Minimum:	**€ 1.000.000**
Maximum:	**€ 2.000.000**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 900.000**

- Bijzondere bijstand (incl. langdurigheidstoeslag).

Minimum: 1% van budget	**€ 4.223**
Maximum: 10% van budget	**€ 42.230**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 13.936**

- Leerlingenvervoer

Minimum: 1% van budget	**€ 4.397**
Maximum: 10% van budget	**€ 43.970**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 14.510**

Met name binnen het speciaal onderwijs zien we ontwikkelingen die meerkosten met zich mee kunnen brengen: verdere specialisatie van scholen, die zich op specifieke stoornissen gaan toeleggen. Dit betekent dat de afstand tot een geschikte school groter kan worden.

- Verstrekkingen van voorzieningen aan gehandicapten (onderdeel van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2007). Het risico bestaat dat er in één jaar meerdere dure aanpassingen aan woningen plaats moeten vinden.

Minimum: 1% van budget	**€ 9.617**
Maximum: 10% van budget	**€ 96.170**
Kansscore: 4	**80%**
Gemiddeld:	**€ 42.315**

- RSD.
Door een toename van het aantal uitkeringen kunnen de uitvoeringskosten van de RSD toenemen.

Minimum:	**€ 50.000**
Maximum:	**€ 100.000**
Kansscore: 5	**100%**
Gemiddeld:	**€ 75.000**

b. Algemene Uitkering
De systematiek van samen de trap op en af is met ingang van 2012 weer ingevoerd. Hierdoor fluctueert de algemene uitkering per jaar en bestaat het risico dat er in enig jaar een lagere uitkering wordt ontvangen. Lagere uitgaven van het Rijk werken op deze manier negatief door voor de Algemene uitkering.

Minimum:	**€ 200.000**
Maximum:	**€ 1.200.000**
Kansscore: 4	**80%**

Gemiddeld: **€ 560.000**

c. Beleggingen
Gestreefd wordt naar een stabiel dividendniveau. Toch kan het jaarlijkse dividend mee- of tegenvallen. Jaarlijks wordt dividend ontvangen van de BNG, Alliander en Vitens.

Minimum: 10% van geraamd dividend	**€ 10.800**
Maximum: 25% van geraamd dividend	**€ 27.000**
Kansscore: 3	**60%**
Gemiddeld:	**€ 11.340**

d. Afvalinzameling
In de nieuwe manier van afval inzamelen schuilen financiële risico's. Als er in de gemeente meer gescheiden zou worden dan is aangenomen in de ramingen kan dit betekenen dat het aantal ledigingen en dus de variabele opbrengst lager is. Bovendien kan de invoering van het poorttarief bij het AAS ervoor zorgen dat er minder wordt aangeboden dan in de ramingen opgenomen.

Minimum:	**€ 0**
Maximum:	**€ 225.000**
Kansscore: 4	**80%**
Gemiddeld:	**€ 90.000**

e. Referendum
In onze gemeente is de mogelijkheid geschapen om een referendum te houden. De kosten hiervan worden geraamd op € 70.000. Bij het combineren met verkiezingen kan een besparing ontstaan van ongeveer € 6.000.

Minimum:	**€ 64.000**
Maximum:	**€ 70.000**
Kansscore: 1	**20%**
Gemiddeld:	**€ 13.400**

f. Inburgering nieuwkomers
Voor de inburgering van nieuwkomers zijn geen kosten geraamd. Het risico bestaat dat er wel kosten gemaakt worden voor de inburgering, waardoor deze gedekt worden uit de Algemene Reserve.

Minimum:	**€ 50.000**
Maximum:	**€ 100.000**
Kansscore: 1	**20%**
Gemiddeld:	**€ 15.000**

Als alle risico’s die we tot nu toe hebben gekwantificeerd zich ook daadwerkelijk zouden voordoen, dan zou er sprake zijn van minimaal € 4,0 miljoen en maximaal € 13,6 miljoen schade (ongewogen risico’s). Maar de kans dat dit zich allemaal in één jaar voordoet is nihil. Vandaar dat uit wordt gegaan van een gewogen risico: de kans dat een risico zich voordoet maal de hoogte van het bedrag dat daarmee gemoeid is. Deze kwantificering van risico’s waarbij rekening is gehouden met de kans dat een risico zich voordoet, komt uit op een bedrag van € 6,1 miljoen. Waarbij opgemerkt moet worden dat het hier gaat om het gemiddelde van het minimumrisico (€ 3,2 miljoen) en het maximumrisico (€ 9,0 miljoen).

	Basis	Min.	Max.	%	Risico minimum	Risico maximum	Risico gemiddeld
Risico's omtrent de bedrijfsvoering							

	Basis	Min.	Max.	%	Risico minimum	Risico maximum	Risico gemiddeld
Apparaatskosten grondexploitatie	2fte-4fte	160.000	320.000	60%	96.000	192.000	144.000
Deskundigheid personeel		10.000	50.000	20%	2.000	10.000	6.000
Wachtgeld ambtenaren	1fte-2fte	70.000	140.000	60%	42.000	84.000	63.000
Bovenformatieven	1fte	0	70.000	40%	0	28.000	14.000
Vennootschapsbelasting		0	500.000	20%	0	100.000	50.000
Algemeen risico	norm Gld 6% au / bel.cap.	2.103.000	2.103.000	100%	2.103.000	2.103.000	2.103.000
Renterisico	10 mln rente 0%-0,5%	0	50.000	80%	0	40.000	20.000
Risico's omtrent eigendommen							
Grondexploitatie rente	0-1%	0	600.134	80%	0	480.107	240.054
Twee jaar vertraging gronduitgifte		0	720.598	60%	0	432.359	216.179
Ontoereikend plankostenbudget grex-complex		0	168.000	80%	0	134.400	67.200
Bodem-/ grondwaterverontreiniging/ archeologie		0	200.000	60%	0	120.000	60.000
Lagere grondwaarde VCD fase 4 na herprogrammeren		0	511.484	80%	0	409.187	204.594
Lagere grondwaarde VCD woonpark na herprogrammeren		0	677.382	80%	0	541.906	270.953
Waarde onroerend goed VCD		0	96.250	80%	0	77.000	38.500
Bodemverontreiniging (onbekende)	1-5 saneringen	100.000	500.000	40%	40.000	200.000	120.000
Aansprakelijkheids risico's							
Gewaarborgde geldleningen		100.000	1.000.000	40%	40.000	400.000	220.000
Schadeclaims		10.000	1.000.000	40%	4.000	400.000	202.000
Gem. regelingen		25.000	1.000.000	60%	15.000	600.000	307.500
Financiële risico's							
Open-einde regelingen:							
-Jeugdzorg		1.000.000	2.000.000	60%	600.000	1.200.000	900.000
-Bijzondere bijstand	1-10% budget	4.223	42.230	60%	2.534	25.338	13.936
-Leerlingenvervoer	1-10% budget	4.397	43.970	60%	2.638	26.382	14.510
-WVG	1-10% budget	9.617	96.170	80%	7.694	76.936	42.315
-RSD	50-100%	50.000	100.000	100%	50.000	100.000	75.000

	Basis	Min.	Max.	%	Risico minimum	Risico maximum	Risico gemiddeld
Algemene Uitkering		200.000	1.200.000	80%	160.000	960.000	560.000
Beleggingen	10-25% dividend	10.800	27.000	60%	6.480	16.200	11.340
Afvalinzameling		0	225.000	80%	0	180.000	90.000
Referendum		64.000	70.000	20%	12.800	14.000	13.400
Inburgering nieuwkomers		50.000	100.000	20%	10.000	20.000	15.000
						bovengrens	ondergrens
Totaal		**3.971.037**	**13.611.218**		**3.194.146**	**8.970.815**	**6.082.480**

Weerstandsvermogen

De berekening van het weerstandsvermogen vindt plaats via de formule: weerstandscapaciteit / risicobedrag = weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen

> 2	Uitstekend
1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
1,0 < x < 1,4	Voldoende
0,8 < x < 1,0	Matig
0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

De incidentele weerstandscapaciteit bestaande uit de Algemene Reserve bedraagt per 1 januari 2021 € 10.636.202.

Het ratio is bij een maximaal risico op basis van de kansscore: 10.636.202 / 8.970.815 = 1,19.
Het ratio is bij een gemiddeld risico op basis van de kansscore: 10.636.202 / 6.082.480 = 1,75.

Bij een maximaal risico is de ratio matig en bij een gemiddeld risico is de ratio voldoende. Uitgangspunt is een weerstandscapaciteit die ligt tussen 1,4 en 2,0 bij een gemiddeld risico. De stand van de Algemene Reserve per 1 januari 2021 is ruim voldoende om het gemiddelde risico te kunnen opvangen. De onbenutte belastingcapaciteit biedt nog ruimte om eventuele tekorten in de exploitatie te kunnen dekken.

Boven- en ondergrens Algemene Reserve

Grenzen	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Ondergrens	10.300.000	7.000.000	6.100.000
Bovengrens	17.400.000	10.800.000	9.000.000

Bedragen in €

Conclusie
De ondergrens van de Algemene Reserve is becijferd op € 6,1 miljoen. Dit is een daling ten opzichte van vorig jaar. Dit wordt veroorzaakt doordat er binnen de grondexploitatie een aantal risico's zijn afgenomen.

De Algemene Reserve bedraagt per 1 januari 2021 € 10.636.202. Dit ligt nog boven de bovengrens. De mogelijkheden tot aanvulling van de Algemene Reserve zijn op dit moment beperkt. De grootste risicofactor blijft de stand van zaken rond de grondexploitatie (zie hiervoor de paragraaf grondbeleid) en de uitgaven voor de jeugdzorg.

Kengetallen

In onderstaande tabel ziet u het verloop van de kengetallen. Deze geven een objectief beeld van de financiële positie van gemeente Duiven en zijn vergelijkbaar met andere gemeenten.

Verloop van de kengetallen	Jaarrekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Netto schuldquote	42,3%	60,7%	23,8%	9,5%	-7,6%	-13,3%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	33,3%	45,8%	9,6%	-5,0%	-22,3%	-27,9%
Solvabiliteitsratio	30,3%	25,3%	25,9%	27,0%	28,9%	31,7%
Structurele exploitatieruimte	-0,3%	-1,7%	-1,1%	-1,0%	0,0%	1,0%
Grondexploitatie	33,6%	49,5%	17,0%	14,9%	8,1%	8,3%
Belastingcapaciteit	99,1%	105,7%	108,5%	109,9%	111,2%	112,8%

Beoordeling financiële positie

De netto schuldquote zegt iets over de financiële vermogenspositie van de gemeente. De schulden van de gemeente worden hier afgezet tegen de middelen die de gemeente heeft. Heeft een gemeente ruimte om te investeren of moet het juist voorzichtig zijn? Bij een score onder de 100% is er financiële ruimte, bij een score boven de 130% moet de gemeente voorzichtig zijn met haar financiën. Duiven scoort in 2022 met een verwachte netto schuldquote van 23,87% heel goed.

Bij netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen worden schulden die de gemeente heeft gecorrigeerd met gelden die zijn doorgeleend aan scholen, woningstichtingen of verenigingen. Dit zorgt voor een beter beeld van de financiële vermogenspositie van de gemeente dan de ongecorrigeerde netto schuldquote omdat de gemeente schulden op de balans heeft staan waar tegenover vorderingen staan op deze organisaties. Deze schulden hebben namelijk geen invloed op de beoordeling of de gemeente in staat is te investeren of dat ze juist moeten oppassen. De verwachte netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is voor gemeente Duiven 9,6% in 2021. Dit is een goede score.

De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen van de gemeente. De verwachting voor gemeente Duiven is dat deze ratio uitkomt op 25,9% in 2022. Het streven is een solvabiliteitsratio te hebben van 35%.

De structurele exploitatieruimte geeft aan hoeveel ruimte er is in de jaarrekening tussen structurele uitgaven en structurele inkomsten van gemeenten. Dit getal zegt iets over of de gemeente in staat zal zijn aan haar verplichtingen te voldoen. Dit zal stijgen van -1,1% in 2022 naar -1,0% in 2023. In de jaren erna verbetert deze ratio geleidelijk om in 2025 op een plus van 1% uit te komen.

Het kengetal grondexploitatie geeft de verhouding weer tussen de bouwgronden in de balans en de totale baten van de gemeente Duiven. Hiermee wordt inzicht gegeven in de mate van afhankelijkheid in de baten omtrent de grondexploitatie. Deze ratio daalt in 2023 ten opzichte van 2022 met ongeveer 2%. In de opvolgende jaren neemt het percentage vervolgens nog verder af aangezien er diverse verkopen gepland staan.

De belastingcapaciteit is de verhouding tussen de belastingen die binnen de gemeente Duiven geheven worden over de begrotingsjaren ten opzichte van het landelijk gemiddelde aan woonlasten. Het landelijk gemiddelde betreft de situatie over 2021, ofwel het voorgaande begrotingsjaar. De belastingcapaciteit stijgt van 108,5% in 2022 naar 109,9% in 2023.

Paragraaf 3 Onderhoud Kapitaalgoederen

Het onderhoud van de kapitaalgoederen legt een beslag op een deel van de financiële middelen. Kapitaalgoederen zijn verdeeld naar de categorieën wegen, water en gebouwen. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleidskader, de beheerplannen en de financiële consequenties.

In de beleidsplannen legt de gemeenteraad de kaders vast voor de uitvoering van het onderhoud aan de kapitaalgoederen. Het niveau van het onderhoud en de kwaliteit van de kapitaalgoederen zijn bepalend voor het voorzieningenniveau en de jaarlijkse lasten. Met de vaststelling van de programmabegroting machtigt de raad het college van burgemeester en wethouders om de uitgaven ten laste van de betreffende onderhoudsvoorzieningen te doen.

Deze voorzieningen worden gevuld door een jaarlijkse storting vanuit de diverse taakvelden. De kosten van het onderhoud worden rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

Wegen

Beleidskader
In 2011 is een beleidsplan onderhoud verhardingen vastgesteld. Het beheren van de openbare ruimte is efficiënter wanneer we er integraal naar kijken. Daarom is besloten Integraal Beleid voor het Beheer van de Openbare Ruimte (IBOR) op te stellen en geen nieuw beleid voor alleen verhardingen. Naar verwachting zal in het vierde kwartaal van 2021 het Integrale Beleidsplan Openbare Ruimte worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

Uitvoering wegonderhoud
Binnen het nog geldende beleid is gekozen voor het scenario ‘geen kapitaalvernietiging’. Dit betekent dat het asfalt op kwaliteitsniveau ‘Basis’ wordt onderhouden en de elementen verhardingen op ‘Laag', totdat het nieuwe IBOR beleid van kracht wordt. De weginspectie wordt om het jaar uitgevoerd op alle verhardingen. De laatste weginspectie is in 2021 uitgevoerd. Het daaruit gebleken noodzakelijke geprognotiseerde ‘groot’ onderhoud voor 2021 respectievelijk 2022 voeren we dan ook uit. Het bij de inspectie geconstateerde klein onderhoud wordt in het inspectiejaar opgelost. Het bij Fixi/KCC gemelde klein onderhoud wordt zo snel mogelijk opgelost. Voor de civiele kunstwerken geldt ‘schoon, heel, veilig’. De inspectie en schouw van de kunstwerken gaat volgens een inspectieplan. Een houten brug wordt afwisselend om het jaar geschouwd of geïnspecteerd. Voor beton, staal en overige is dit 1 keer per 3 jaar. De inspectie of schouw van 2021 bepaalt het noodzakelijke onderhoud voor 2021, en dat voeren we dan uit. Voor de latere jaren wordt het onderhoud geprognotiseerd.

Kwaliteitsniveau verhardingen
Het kwaliteitsniveau van de verhardingen wordt getoetst aan de normen van CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek). De kwaliteit van het asfalt is gedaald en aan de lage kant. Het is belangrijk asfalt op redelijk niveau te houden om kapitaalvernietiging te voorkomen. Het niveau van de elementen verharding is zelfs flink gedaald ten opzichte van de vorige inspectie. De verklaring hiervoor kan gevonden worden in het feit dat onderhoud aan verhardingen die aangelegd zijn in de groeikernenperiode nu stevig toeneemt. We zien vooral een piek in 2022. De jaren erna vlakt dit weer af Van de civiele kunstwerken wordt per hoofdonderdeel de schade in beeld gebracht. Per schade wordt een herstel advies gegeven. Dit kan ook een renovatie of vervanging zijn als daar aanleiding toe is. Indien nodig volgt nader onderzoek. Het aangetroffen kwaliteitsniveau voldoet aan de verwachtingen.

Voorziening onderhoud wegen	2022	2023	2024	2025
Stand per 1 januari	8.840	**7.569**	**8.897**	**9.641**
Toevoeging aan de voorziening	1.327	1.377	1.402	1.418
Onttrekking aan de voorziening	2.598	49	658	1.332
Stand per 31 december	**7.569**	**8.897**	**9.641**	**9.727**

Bedragen x € 1.000

Riolering, gemalen en randvoorzieningen, water

Riolering, gemalen en randvoorzieningen

Beleidskader
De basis voor het onderhouden van het totale rioleringssysteem is te vinden in het Water Taken Plan WTP (voorheen Gemeentelijk Riolerings Plan GRP) dat éénmaal in de vier tot zes jaar wordt geactualiseerd. Eind 2016 is het nieuwe WTP vastgesteld door de Raad. Eind 2021/begin 2022 zal het nieuwe watertakenplan vastgesteld gaan worden in samenspraak met het programma voor klimaatadaptatie.

Uitvoering
In het Water Taken Plan zijn de projecten voor de komende jaren opgenomen voor o.a. de voorbereiding voor het renoveren van de Vergert-oost, voorbereiden afkoppelen Loostraat. Daarnaast zullen we enkele IBA's en drukunits gaan vervangen.
Naar verwachting ronden we eind 2021 het programma van maatregelen in het kader van Klimaatadaptatie af. Vervolgens zal de financiële vertaling worden opgenomen in het watertakenplan dan naar verwachting Q1 2022 aan de raad wordt voorgelegd. Er vindt samenwerking binnen de Liemerse gemeenten en Waterschap Rijn en IJssel plaats. Het samenwerken heeft een hoge prioriteit omdat het een besparing zal opleveren en het vanuit de regio en het bestuursakkoord water opgedragen is. Het integraal ontwikkelen van Asset Management is daarbinnen het speerpunt. Onderdeel van asset management is het wijkgericht werken. Dit borgen we binnen het project Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR). Naar verwachting zal in het vierde kwartaal van 2021 het Integrale Beleidsplan Openbare Ruimte worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

Voorziening Riolering artikel 44 lid 2 BBV	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Stand per 1 januari	**11.545**	**12.077**	**12.707**	**13.378**
Toevoeging aan de voorziening	532	630	671	679
Onttrekking aan de voorziening	0	0	0	0
Stand per 31 december	**12.077**	**12.707**	**13.378**	**14.047**

Bedragen x € 1.000

Water

Beleidskader
De basis voor het onderhouden van het totale rioleringssysteemen dus ook voor klimaatmaatregelen is te vinden in het Water Taken Plan WTP (voorheen Gemeentelijk Riolerings Plan GRP) dat éénmaal in de vier tot zes jaar wordt geactualiseerd. Eind 2016 is het nieuwe WTP vastgesteld door de Raad. Eind 2021/begin 2022 zal het nieuwe watertakenplan vastgesteld gaan worden in samenspraak met het programma voor klimaatadaptatie.

Uitvoering
Het waterteam heeft gedurende het jaar overleg met de Liemerse gemeenten en het Waterschap**.** Voor 2021 zijn we bezig met het opstellen van een uitvoeringsprogramma voor het deltaprogramma klimaatadaptatie. Hierin beschrijven we de maatregelen die we willen gaan nemen om de gevolgen van klimaatverandering op te kunnen vangen op het gebied van wateroverlast door neerslag, water te kort door droogte en de kwaliteit van het water.

water	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Voorcalculaties	150	150	150	150
Totaal	**150**	**150**	**150**	**150**

Bedragen x € 1.000

Onderhoud groen

Beleidskader
Het Groenbeleidsplan 2004-2013 is nog steeds het geldende beleidskader. Dit beleidsplan loopt door tot dat nieuw integraal beleid voor de openbare ruimte is vastgesteld. In dit plan is tevens een hoofdstuk opgenomen over bomenbeleid. Met de afschaffing van de kapvergunning in 2012 is hieraan toegevoegd extra terughoudend te zijn met het kappen van gemeentebomen.

Uitvoering
Conform het geldende beleidskader zijn in 2019 nieuwe onderhoudscontracten (bestekken) opgesteld en aanbesteedt. 2021 was het tweede jaar dat hier conform de aanbesteding uitvoering aan is gegeven. Het maaibestek wordt in 2021 opnieuw aanbesteed conform de wens om te streven naar meer biodiversiteit.
Voor de uitvoering van grootschalige renovaties wordt gezocht naar maximale integraliteit met overige vakgebieden in de openbare ruimte. Naar verwachting zal in het vierde kwartaal van 2021 het Integrale Beleidsplan Openbare Ruimte worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Naar verwachting wordt met het opstellen van vakspecifieke plannen gestart in 2022.

onderhoud groen	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Voorcalculaties	1.510	1.495	1.495	1.495
Totaal	**1.510**	**1.495**	**1.495**	**1.495**

Bedragen x € 1.000

Onderhoud gebouwen

Beleidskader
Het planmatig Groot-Onderhoud-Gebouwen (GOG) geschiedt volgens de opzet en systematiek zoals omschreven in het Beleidsplan en vastgesteld door de Gemeenteraad op 16 april 2012. (11RB075)

Beheerplan
Voor het planmatig Groot-onderhoud wordt onderscheid gemaakt in de volgende twee categorieën:

- Groot-onderhoud met een cyclus van 2-25 jaar: te dekken uit de Voorziening;
- Groot-onderhoud met een cyclus van > 25 jaar: kapitaliseren (rente en afschr.).

Uitgangspunt is dat de voorzieningen op peil gehouden worden met dotaties en een rentetoekenning (voor inflatie/prijsstijgingen). Met de onttrekkingen voor het gepland Groot-Onderhoud wordt gezorgd dat het niveau van de voorziening over een periode van de (komende) 25 jaar niet onder de 0-grens komt. Jaarlijks worden de individuele onderhoudsplannen (MJOP) van de gebouwen voor de komende vier jaar geactualiseerd en de consequenties/mutaties hiervan verwerkt. De mutaties zijn samengevat het gevolg van:

- inmiddels uitgevoerd groot-onderhoud/renovatieonderhoud;
- wijzigingen van een onderhoudscomponent (b.v. materiaalkeuze);
- verwerking van schouw-/opnameresultaten;
- geplande onttrekking en gerealiseerde sloop van accommodaties;
- wijziging in onderhoudsverantwoordelijkheid (eigenaar-verhuurder/huurder-gebruiker).

Mutaties leiden veelal tot een gewijzigde dotatie in de Voorziening GOG en zijn als zodanig verwerkt in de voorcalculaties. Bij de actualisatie van de MJOP’s blijkt dat met de voorgestelde dotaties en geplande onderhoudsactiviteiten het niveau van de drie Voorzieningen GOG voor de komende periode van 25 jaar niet onder de 0-grens daalt.

De Meerjarenonderhoudsplannen worden in 2022 omgezet naar een nieuw systeem.

Uitvoering

Onderwijsaccommodaties

Per 1 Januari 2015 heeft een overheveling plaats gevonden van het Groot-Onderhoud van de zogenaamde G-componenten van de Basisscholen naar de schoolbesturen.
De Gemeente blijft wel verantwoordelijk voor het Groot-Onderhoud (G-comp.) en de Functionele Verbeteringen van de gymzalen van de Joannesschool en de Bernadetteschool.
Bij de vaststelling van het IHP-basisonderwijs heeft een onderzoek plaatsgevonden m.b.t. de onderhoudssituatie van de gymzalen van de Bernadetteschool en Joannesschool. Hierbij werd vastgesteld dat beide gymzalen in een goede staat van onderhoud verkeren voor een instandhoudingstermijn van ca. 15 jaar.

Vastgoedbeheer
In afwachting van een eventuele herbestemming is een aantal accommodaties toegevoegd aan de Vastgoedportefeuille van de Gemeente Duiven. Dit betreft:

- vm. Basisschool De Timp, a.d. Walcherenstraat 5 is eind 2021 gesloopt; deze locatie wordt door afdeling RO ontwikkeld voor woningbouw.
- Gebouw Regina Pacis Deze accommodatie wordt momenteel door afdeling RO herontwikkeld voor appartementen en is op de markt gezet voor Ontwikkelaars.

Momenteel wordt het pand (in het kader van anti-kraak) beheerd door de Vastgoedbeschermer.

Na een periode van leegstand van Eilandplein 302 heeft in 2021 een herbestemming plaatsgevonden van het totale complex Eilandplein 300, 302 en 304:

Eilandplein 300:

- Na een verhuizing van de WijKern naar Eilandplein 302 zullen in dit bouwdeel 2 basisschoolgroepen van IKC Het Veer gehuisvest worden.

Eilandplein 302:

Hierin zijn de volgende instanties gehuisvest:

- De WijKern
- Consultatiebureau (VGGM)
- Vluchtelingenwerk (vanuit vm. Basisschool De Timp)

Eilandplein 304:

- Huiskamerproject Mikado.

Naast een beschikbaar gesteld investeringskrediet zijn in het kader van Groot-Onderhoud ook een aantal vervangingsinvesteringen gedaan die gedekt zijn uit de Voorziening GOG.

Uitvoeringsprogramma GOG 2021-2024

De 4-jaarlijkse planning (2022-2025) Groot-Onderhoud-Gebouwen is onlangs op basis van de MJOP's en schouw-/opname-inspecties geactualiseerd en wordt in een Uitvoeringsplan ter vaststelling voorgelegd. Het uitvoeringsjaar 2022 heeft een Definitief karakter. De jaarschijven 2023-2025 hebben nog een meer voorlopig karakter.

Op basis van het Beleidsplan GOG wordt een deel van de uitvoeringscomponenten gedekt uit de desbetreffende Voorziening en een ander deel geactiveerd en de kapitaallasten opgevoerd.

Op basis van deze planning worden aan diverse panden het geplande Groot-Onderhoud uitgevoerd.

Voorziening Groot onderhoud algemene accommodaties	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Stand per 1 januari	**514**	**563**	**671**	**762**
Toevoeging aan de voorziening	111	112	114	115
Onttrekking aan de voorziening	62	4	23	19
Stand per 31 december	**563**	**671**	**762**	**858**

Voorziening Groot onderhoud sportaccommodaties	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Stand per 1 januari	**1.184**	**1.327**	**1.458**	**1.469**
Toevoeging aan de voorziening	158	161	163	164
Onttrekking aan de voorziening	15	30	21	0
Stand per 31 december	**1.327**	**1.458**	**1.469**	**1.491**

Voorziening Groot onderhoud culturele accommodaties	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Stand per 1 januari	**608**	**663**	**740**	**821**
Toevoeging aan de voorziening	82	83	84	85
Onttrekking aan de voorziening	27	6	3	2
Stand per 31 december	**663**	**740**	**821**	904

Paragraaf 4 Financiering

Inleiding

Het streven is naar de optimale financiering van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Duiven op korte en lange termijn. Om deze treasuryfunctie goed uit te voeren, kijken we naar de meerjarige liquiditeitsontwikkeling van de gemeente en de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd binnen de normen van de Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden), de Wet HOF (Wet Houdbare Overheidsfinanciën) en het treasurystatuut van de gemeente Duiven vastgesteld in 2016.

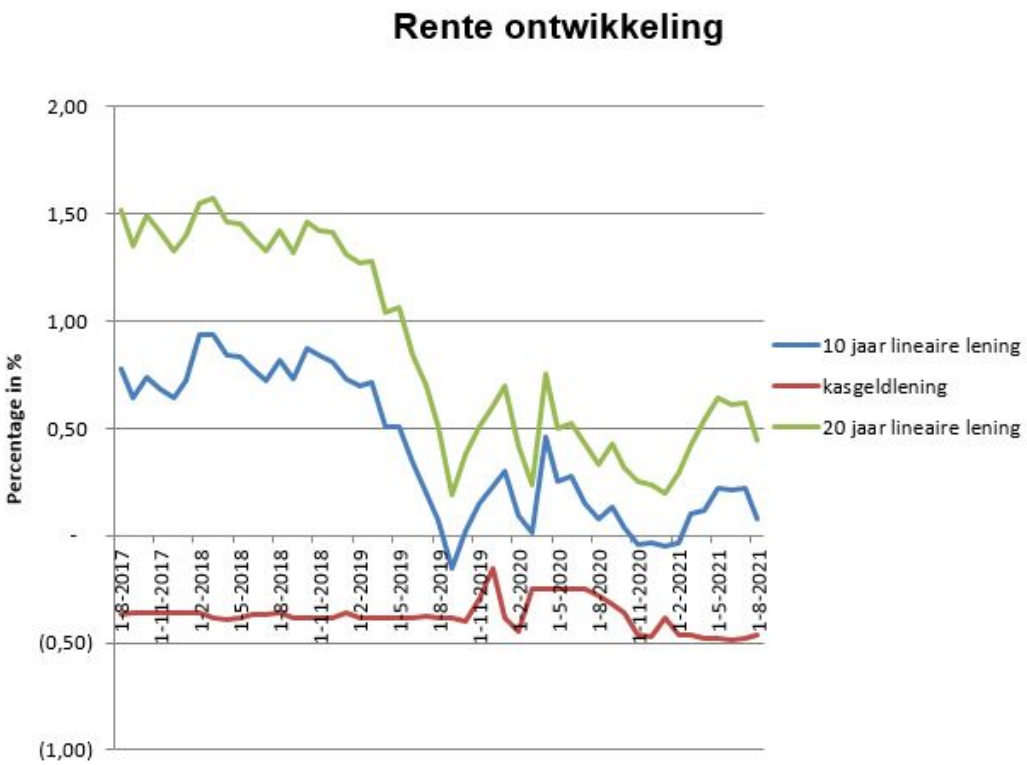
Doelstellingen

Bij de begroting wordt afgewogen welke investeringen er op korte en lange termijn moeten plaatsvinden. Het is vervolgens onze taak om deze investeringen conform de kaders te financieren. We beperken ons tot de publieke taak en hanteren hierbij de volgende doelstellingen:

- Er is voldoende financiering op de korte en lange termijn; zodoende is er altijd geld om aan onze betaalverplichting te voldoen.
- De risico's die aan financiële transacties verbonden zijn worden beheerst en beperkt; het betreft het renterisico, het koersrisico en het debiteuren-/crediteurenrisico.
- De rentekosten van de leningen worden zoveel mogelijk beperkt.
- De interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities worden zoveel mogelijk beperkt.

Rentevisie

De ECB zal het monetaire beleid naar verwachting verder verruimen. De lange en korte rentetarieven blijven daardoor op zeer lage niveaus.

Renterisico's

De specifieke risico's die samenhangen met de uitvoering van de treasuryfunctie bestaan voornamelijk uit renterisico's, die worden getoetst aan twee normen. Dit zijn:

- De kasgeldlimiet. Deze geeft het maximale bedrag aan dat een gemeente aan vlottende financieringsmiddelen (looptijd korter dan een jaar) mag opnemen.
- De renterisiconorm. Hiermee wordt het renterisico op de vaste schuld in beeld gebracht (looptijd vanaf een jaar).

Kasgeldlimiet
De kasgeldlimiet stelt een bovengrens aan de toegestane omvang van de kortlopende schuld (looptijd korter dan een jaar). Reden hiervoor is dat een korte schuldpositie een potentieel renterisico in zich bergt, omdat rentestijgingen direct doorwerken in de rentelasten. Het is dan ook van belang dat de grote fluctuaties van de rentelasten op de korte financiering gedurende het begrotingsjaar beheerst worden. Hiervoor is een goede liquiditeitsprognose voor de korte en lange termijn noodzakelijk. Voor structurele liquiditeitstekorten is financiering met geldleningen met een looptijd langer dan een jaar de aangewezen oplossing. De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage van de jaarbegroting (8,5%) en geldt voor het gehele begrotingsjaar.

Berekening kasgeldlimiet

	2022	2023	2024	2025
Omvang begroting (x € 1.000)	65.362	63.415	62.782	63.131
Toegestane kasgeldlimiet in %	8,5	8,5	8,5	8,5
Toegestane kasgeldlimiet in € 1.000	5.555	5.390	5.336	5.366

De berekende kasgeldlimiet wordt periodiek getoetst aan de werkelijke omvang van het kasgeld. Op basis van de liquiditeitsprognoses wordt bepaald of er kort of lang geld aangetrokken moet worden voor een bepaalde looptijd, rekening houdend met de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Voor de gemeente Duiven betekent dit dat er gemiddeld in 2022 in een kwartaal voor € 5.555.000 geleend mag worden met kort geld. Kort geld is geld geleend voor een periode van een jaar of korter. Het is financieel gunstiger om zoveel mogelijk van kortgeld gebruik te maken.

Renterisiconorm
Bij de renterisiconorm gaat het om het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente voor de rentelasten. Aanpassing van de rentepercentages doet zich voor bij herfinancieren en renteherziening. Dit gebeurt door het aanbrengen van spreiding in de looptijden van de leningen. Hiermee wordt voorkomen dat een groot deel van de leningen tegelijkertijd opnieuw moet worden afgesloten, met het risico van snel oplopende rentelasten. De renterisiconorm wordt ook berekend door een percentage van 20 te nemen van de jaarbegroting.

Berekening renterisiconorm

	2022	2023	2024	2025
Omvang begroting (x € 1.000)	65.362	63.415	62.782	63.131
Renterisiconorm in %	20	20	20	20
Renterisiconorm in € 1.000	13.072	12.683	12.556	12.626

Uit dit overzicht blijkt dat wij in 2022 tot € 13.072.000 opnieuw aan leningen mogen afsluiten zonder de renterisiconorm te passeren. De liquiditeitsprognose 2022-2025 geeft aan dat de gemeente Duiven in de jaren 2022 tot en met 2025 geen extra financieringsmiddelen nodig heeft.

Wet Schatkistbankieren
Medio december 2013 heeft de Eerste Kamer de Wet Schatkistbankieren aangenomen. De wet verplicht decentrale overheden om overtollige geldmiddelen onder te brengen in ’s Rijks schatkist. Vanaf 1-7-2021 is het drempelbedrag verhoogd naar 2% van de begroting, met een minimum bedrag van € 1 miljoen. Voorheen was het 0,75% van de begroting met een minimum bedrag van #€ 250.000. Voor Duiven gaat het om een drempelbedrag van € 1,3 miljoen.

Renteschema 2022

a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		414.577

b.	De externe rente baten van hypotheken		-113.870
	Saldo rentelasten en rentebaten		300.707
c1.	Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-128.826	
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend (Voorgezet onderwijs Candea)	-XXXX	
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
	Saldo		-xxx
d1.	Rente over eigen vermogen		0
d2.	Rente over voorzieningen		228.977
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente		-415.036
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (rente omslag 0,00%)		0
f.	Rente resultaat		-415.036

Het negatieve bedrag geeft aan dat het een voordeel is als resultaat op de rente.

Kredietrisico

Garantiestellingen

Naast bovengenoemd renterisico wordt door onze gemeente ook kredietrisico gelopen op de door ons uitgeleende gelden en de door ons aan plaatselijke verenigingen en instellingen in het kader van onze publieke taak gegarandeerde geldleningen. Het kredietrisico betreft het risico dat de leningen niet worden terugbetaald. In totaal hebben wij aan leningen gegarandeerd met een schuldrest per 1 januari 2021 van € 14.778.745. Voor € 28.820.000 is gegarandeerd aan de Woonstichting Vivare, Stichting Vestia en de Woonzorg Nederland. Hier kan de gemeente Duiven voor maximaal 50% aangesproken worden omdat deze via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw lopen. Voor het restant van € 368.745 staat de gemeente Duiven garant voor leningen aan sport en culturele verenigingen in Duiven.

Verstrekte leningen

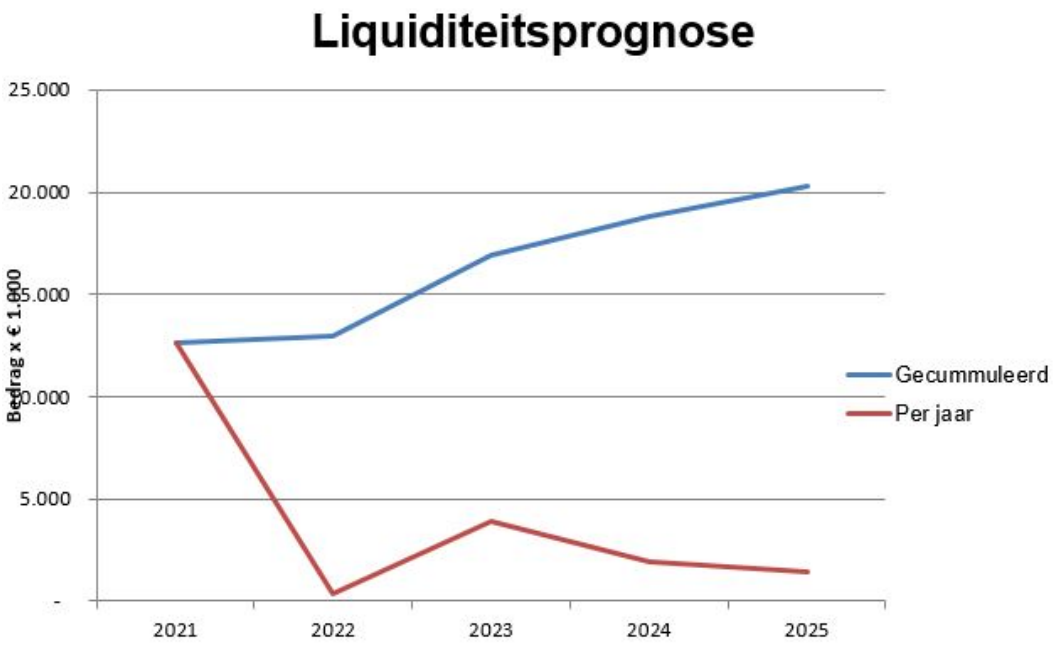
De gemeente Duiven loopt risico op de verstrekte geldleningen. Op 1 januari 2021 was het saldo van de verstrekte hypotheken aan ambtenaren € 5.905.385 en voor de achtergestelde lening aan Vitens is in 2021 de laatste termijn ontvangen. Daarnaast is het saldo van de lening aan de Kredietbank Leeuwarden € 350.000 en de verstrekte lening voor starters op de woningmarkt aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting € 339.795.

Interne financiering

Per 1-1-2022 is het totaal aan reserves en voorzieningen ruim 61 miljoen. Vanaf 1 januari 2017 wordt alleen nog 2% rente toegerekend aan de voorzieningen GOG en Raweb. Voor 2022 gaat er om een totaal bedrag aan rente van € 228.977.

Liquiditeit

Om te komen tot een goede en effectieve financiering voor de gemeente Duiven voor de korte en lange termijn is een goede en volledige liquiditeitsprognose noodzakelijk. Daarvoor moet rekening worden gehouden met: beginstanden banken, inkomsten en uitgaven grondexploitatie, aflossingen van geldleningen, planning investeringen en de inkomsten en uitgaven uit de reserves en voorzieningen. Hieronder staat de liquiditeitsprognose voor de komende periode 2021-2025 weergegeven.

Cumulatieve liquiditeitsprognose

	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal	12.628	374	3.892	1.952	1.428
Saldo voorgaand jaar		12.628	13.002	16.894	18.894
Cumulatief te verwachten overschot aan financierings middelen:	12.628	13.002	16.894	18.846	20.274

Bedragen in € 1.000

Zoals de tabel al aangeeft, zijn er de komende jaren geen extra financieringsmiddelen nodig.

Debiteuren-/crediteurenbeheer

Onze organisatie is erop gericht dat vorderingen tijdig, dus uiterlijk op de vervaldatum, worden geïnd. Wanneer dit niet wordt gerealiseerd, worden kort na de vervaldatum volgens een vaste procedure de nodige invorderingsmaatregelen genomen. Zogenaamde dubieuze debiteuren worden op basis van een kosten/baten-analyse en op juridische haalbaarheid beoordeeld waarna óf invordering via de gerechtsdeurwaarder plaatsvindt óf de vordering oninbaar wordt verklaard.

Paragraaf 5 Bedrijfsvoering

Inleiding
De gemeente levert een scala aan producten. Om de levering van deze producten te garanderen, hebben we ons werk op een bepaalde wijze georganiseerd; de bedrijfsvoering. De bedrijfsvoering heeft betrekking op de totale gemeentelijke organisatie: zowel de ‘ambtelijke’ als de ‘bestuurlijke’. Onder bedrijfsvoering rekenen we de inzet van (productie-)middelen en de toepassing van processen bij de totstandkoming van producten.
De bedrijfsvoering is met ingang van 2018 ondergebracht in de werkorganisatie 1Stroom (een ambtelijk samenwerkingsverband van de gemeenten Duiven en Westervoort). De bedrijfsvoeringsaspecten inzake ICT en Inkoop zijn ondergebracht in Samenwerking de Liemers (een ambtelijk samenwerkingsverband van de gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar).

Financiën, doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid
De interne regels met betrekking tot de financiële beheersing van de organisatie met de daarbij behorende verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn neergelegd in de verordeningen ex artikel 212, 213 en 213a van de Gemeentewet. De relevante instrumentaria behorende bij de planning en control zijn hierop afgestemd. Vanaf het boekjaar 2021 dient het college een rechtmatigheidsverantwoording op te stellen. Het college legt met dit nieuwe instrument verantwoording af aan de Raad inzake naleving van wet- en regelgeving. De accountant geeft een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening. Daarmee geeft hij ook een oordeel over de getrouwheid van de rechtmatigheidsverklaring van het college. Hij doet dus ook onderzoek waar het college deze rechtmatigheidsverantwoording op heeft gebaseerd.

Informatiebeleid
Informatievoorziening
Technische vernieuwingen blijven een aanjager van maatschappelijke ontwikkelingen. Dat zien we nadrukkelijk op het gebied van informatieverwerking. Wij positioneren ons als een slimme volger op dit terrein: we proberen op ons niveau kansen aan te pakken, vooral gericht op dienstverlening, initiatieven uit de lokale samenleving en bedrijfsvoering. Centraal staan bedrijfscontinuïteit van bestaande ICT- en informatievoorzieningen en het toepassen van wettelijke regels en het uitvoeren van afspraken (“samen organiseren”) die via de VNG zijn gemaakt.
De Liemerse I-visie/-strategie zal herijkt en geactualiseerd worden.

E-depot
Voor de gemeenten Zevenaar, Doesburg, Duiven en Westervoort en de gemeenschappelijke regelingen 1Stroom en Samenwerking De Liemers is het Streekarchivariaat De Liemers en Doesburg (SALD) de aangewezen archiefbewaarplaats in de zin van de Archiefwet. Blijvend te bewaren archiefbescheiden dienen na de overbrengingstermijn van 20 jaar (wordt 10 jaar) overgebracht te worden naar SALD. Tot op heden zijn alleen papieren archiefbescheiden overgebracht naar SALD die berusten in de archiefdepots. Het bewaren en toegankelijk houden van de digitale informatie krijgt meer nadruk in onze dagelijkse werkzaamheden. Een volgende stap in het digitaal archiefbeheer is de ontwikkeling onder de noemer "e-depot". Een e-depot is een voorziening met functionaliteit voor de opslag en het beheer van de digitale archieven die voor blijvende bewaring in aanmerking komen.
We zoeken aansluiting bij projecten op dit gebied in de regio. In 2022 zullen hier keuzes in gemaakt worden.

Wet Open Overheid
De Wet open overheid (Woo) is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De wet is bedoeld om overheden meer transparant te maken en deze wet moet er voor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Het grote verschil tussen de Wob en de Woo betreft de actieve openbaarmaking van overheidsinformatie. De wet zal naar verwachting medio 2022 in werking treden. Het is

nog niet duidelijk wat de reikwijdte van het juridisch kader precies zal zijn. Zeker is dat de besluitvormingsprocessen van lokale overheden en de inrichting van de informatiehuishouding in brede zin (technisch en databeheer en -kwaliteit) zonder meer worden geraakt. Het ministerie van BZK stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar. Het is thans onduidelijk of die middelen voldoende zijn.
We stellen een actieplan op als basis voor een meerjarig implementatietraject van de Woo in onze organisatie.

Datagedreven werken
Data en monitoring helpt gemeenten om uit een stortvloed aan data de juiste informatie te filteren, en daarmee hun prestaties te verbeteren. Dat stelt ons dan in staat om beter beleid te ontwikkelen, dat beleid beter uit te voeren of het gevoerde beleid beter te verantwoorden. Op dit moment wordt er op diverse beleidsterreinen in onze organisatie geëxperimenteerd met datagedreven werken. Bijvoorbeeld door het maken van zogenaamde dashboards.

Om de organisatie stapsgewijs te laten groeien in volwassenheid en een meer datagedreven organisatie te worden zullen we een visie en een strategische aanpak op datagedreven werken opstellen.

Informatiebeveiliging en Privacybescherming
De gemeente beschikt over veel waardevolle, vertrouwelijke en privacygevoelige gegevens. Het is belangrijk dat we deze gegevens goed beschermen. Onze bedrijfsvoering en dienstverlening is voor een zeer belangrijk deel afhankelijk van de beschikbaarheid van onze ICT-systemen en ICT-infrastructuur.
Voor het bepalen van de prioritering van de maatregelen hanteren we het Dreigingsbeeld Informatiebeveiliging van de Nederlandse Gemeenten, het Cybersecuritybeeld Nederland van het Nationaal Cyber Security Centrum (MJV) en de aanbevelingen naar aanleiding van de cyberaanvallen op de gemeenten Lochem en Hof van Twente.
Omdat de dreiging van buitenaf voortdurend aanwezig en veranderd is het uitermate belangrijk om een goede combinatie te realiseren tussen preventie, detectie en respons. Vooral de voortdurende dreiging van een mogelijke cyberaanval met ransomware onderstreept het belang van de invoering en het verder uitbouwen en inrichten van onze voorziening voor monitoring en response (SIEM/SOC). Met deze voorziening zijn we beter in staat om te controleren of er sprake is van verdacht gedrag, digitale aanvallen en andere beveiligingsincidenten binnen onze ICT-infrastructuur.
Om dit te realiseren maken we zoveel mogelijk gebruik van de operationele producten en diensten die door de VNG door middel van het project GGI-veilig aan de gemeenten beschikbaar worden gesteld.
De activiteiten en werkzaamheden voor wat betreft de onderwerpen informatiebeveiliging en privacy zullen zich met name concentreren op de volgende onderwerpen:

- Bewustwording (Awareness): Digitale veiligheid raakt ons allemaal. Daarom is het belangrijk dat zowel de bestuurders als de medewerkers structureel en periodiek geïnformeerd worden over de mogelijke risico’s over informatiebeveiliging en privacy.
- Oefenen: Onze organisatie moet voorbereid zijn op digitale incidenten en -crises. Deze reiken vaak verder dan alleen de gemeentelijke bedrijfsvoering. Oefenen is daarom belangrijk, zodat onze organisatie in voorkomende gevallen veerkrachtig en daadkrachtig kan optreden in samenwerking met de ketenpartners.
- Risicogericht handelen: Onze organisatie zal extra aandacht moeten besteden aan de informatiesystemen die cruciaal zijn voor het functioneren van de gemeentelijke- en maatschappelijke processen en de interne bedrijfsvoering. Door middel van een risicoanalyse worden deze systemen doorgelicht en worden aanvullende mitigerende maatregelen genomen om de mogelijke risico’s op een aanvaardbaar niveau te brengen.
- Samen organiseren: Onze organisatie werkt voortdurend aan de versterking van de digitale weerbaarheid. We worden daarbij ondersteund voor de Informatiebeveiligingsdienst

voor gemeenten, de IBD. De IBD heeft ook een coördinerende rol bij incidenten en is het expertisecentrum op het gebied van de digitale veiligheid voor gemeenten.
- Monitoring en response: De systemen voor monitoring en response wordt verder uitgebreid, zodat de focus op detectie en actieve preventie van incidenten versterkt wordt.
- Verwerkingsregister: Het verwerkingsregister wordt geactualiseerd en ook in overeenstemming gebracht met de nieuwe organisatiestructuur van 1Stroom. Daarnaast wordt ook geborgd dat nieuwe verwerkingen ook daadwerkelijk worden opgenomen in het register.
- Verbetering rapportage informatiebeveiliging en privacy. De aanschaf en invoering van het ISMS en PMS (Information Security Management System en Privacy Management System) zal een belangrijke bijdrage leveren aan de procesgerichte benadering van informatiebeveiliging en privacybescherming. Dit systeem zorgt tegelijkertijd voor de belangrijke bewijsvoerings- en verantwoordingsinformatie, die gebruikt kan worden voor de rapportage aan de directie, college en de gemeenteraad. De jaarlijkse kosten voor dit systeem bedragen € 16.000 en worden via de begroting van 1Stroom verwerkt.

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn gemeenschappelijke regelingen, stichtingen, verenigingen en vennootschappen waarin de gemeente Duiven een bestuurlijk en financieel belang heeft.

Bestuurlijk belang
Betreft zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Financieel belang
Betreft een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidelijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bij deelname in een vennootschap betreft het financiële belang het bezit van aandelen en het ontvangen van bijbehorend dividend.

De gemeente Duiven maakt binnen de verbonden partijen onderscheid tussen gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen. De gemeenschappelijke regelingen bestaan uit publieke partijen die samenwerken, vaak op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) of Wgr-plus. In het algemeen geldt dat voor een gemeenschappelijke regeling wordt gekozen als een gemeente het voorgestane beleid niet zelf wenst uit te voeren, maar in samenwerking met andere gemeenten of instellingen. Bij deelnemingen heeft de gemeente een pakket van aandelen van een vennootschap in bezit. De deelname in het aandelenkapitaal vloeit vaak voort uit de van oudsher aanwezige maatschappelijke belangen, die door de vennootschappen werden of worden nagestreefd.

In onderstaand overzicht wordt een overzicht van de verbonden partijen voor de gemeente Duiven weergegeven, inclusief het financiële belang betreffende de jaarrekening 2020, de begroting 2021 en de begroting 2022. Dit geeft inzicht in de risico's die de gemeente Duiven loopt door de betrokkenheid aan de verbonden partij. Vervolgens wordt elke verbonden partij nader toegelicht. Inhoudelijke beleidsinformatie over de verbonden partijen is opgenomen in de relevante programma's.

Verbonden partij	**Rekening 2020**	**Begroting 2021**	**Begroting 2022**
Gemeenschappelijke regelingen			
Samenwerking De Liemers (SDL)	€ 3.085.361	€ 3.011.437	€ 2.974.239
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM)	€ 1.535.741	€ 1.564.000	€ 1.729.000
Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (GRHVOL)	€ 813.260	€ 802.125	€ 1.140.494
Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg (SALD)	€ 49.844	€ 48.104	€ 48.948
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	€ 258.500	€ 310.200	€ 392.000
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen	€ 55.137	€ 47.233	€ 174.189
Euregio Rijn-Waal	€ 6.600	€ 6.700	€ 6.700
Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen	€ 629.969	€ 724.709	€ 810.213
1Stroom	€ 15.734.584	€ 17.152.356	€ 17. 492.652
Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Centraal Gelderland	€ 2.126.767	€ 2.217.221	€ 2.154.116
Deelnemingen (dividend)			
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ 4.458	€ 8 .000	€ 8.000

Alliander N.V.	€ 115.187	€ 125.000	€ 125.000
Vitens N.V.	€ 89.729	€ 0	€ 0

Gemeenschappelijke regelingen

Samenwerking De Liemers (Programma 1)

Partijen	De gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling bestaat uit de colleges van de drie deelnemende gemeenten. Elke gemeente heeft in het bestuur een stem.
Financieel belang	Op basis van de afgesproken verdeelsleutels worden de kosten van de samenwerkingsorganisatie aan de drie gemeenten doorbelast. Voor de gemeente Duiven is de bijdrage voor het jaar 2022 vastgesteld op een bedrag van € 2.974.239
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 125.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 125.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 5.252.382
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 5.252.382
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Niet van toepassing
Risico's	Niet van toepassing

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (Alle programma's, zie programma 1)

Partijen	De gemeenten Arnhem, Barneveld, Doesburg, Duiven, Ede, Lingewaard, Nijkerk, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Scherpenzeel, Wageningen, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	VGGM kent een dagelijks en een algemeen bestuur. Elke gemeente heeft in het algemeen bestuur een stem. De gemeente Duiven levert twee van de 30 leden van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Duiven bestaat voor een deel uit de brandweer/bevolkingszorg en een deel voor publieke gezondheid (GGD, Rijksvaccinatieprogramma en zorg 0-4 jarigen). Voor 2022 is de bijdrage voor brandweer en bevolkingszorg € 970.000 en € 24.000= € 994.000. De bijdrage voor publieke gezondheid bedraagt € 735.000. Dat bedrag is als volgt opgebouwd: € 382.000 voor de GGD, € 305.000 voor de Jeugdgezondheidszorg en € 48.000 voor het Rijksvaccinatieprogramma.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 5.551.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 4.492.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 45.271.000

Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 43.606.000
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Op 20 januari 2021 heeft het Algemeen Bestuur de verdeelsleutel GF-OOV sub cluster brandweer als gezamenlijke oplossingsrichting gekozen (GF=Gemeentefnds, OOV=Openbare Orde en Veiligheid). De consequentie van een eventuele aanpassing van de verdeelsleutels is dat dit voor de ene gemeente tot een financieel voordeel kan leiden en voor een andere gemeente tot een nadeel. Het Algemeen Bestuur heeft gekozen voor een overgangsmodel waarin de gemeente in drie jaar toegroeien naar de nieuwe bijdrage.
Risico's	De hiervoor beschreven ontwikkeling vormt een risico. Er is een regionaal controllersoverleg actief dat regelmatig overlegt met de VGGM over de financiële positie.

Gemeenschappelijke Regeling Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (Programma 2)

Partijen	De gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven levert een van de drie leden van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Duiven is voor het jaar 2022 € 1.140.494. Dit bedrag is bepaald op basis van het aantal leerlingen van de scholen voor voortgezet onderwijs in De Liemers.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing
Resultaat 2022	Niet van toepassing
Ontwikkelingen	In 2022 wordt extra een eenmalige bijdrage geraamd om het tekort van de egalisatiereservebijdrage op te heffen.
Risico's	De GRHVOL heeft geen rechtspersoonlijkheid en neemt geen eigen besluiten. Financiële risico's zijn hierdoor nihil. De gemeentelijke bijdrage kan wel jaarlijks verschillen, aangezien het aantal leerlingen wijzigt.

Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg (Programma 2)

Partijen	De gemeenten Duiven, Doesburg, Westervoort en Zevenaar. Daarnaast zijn de RID en RSD ook betrokken bij het Streekarchivariaat.
Bestuurlijk belang	Het Streekarchivariaat heeft een Dagelijks Bestuur en een Algemeen Bestuur. De gemeente Duiven levert een van de vier leden van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De financiële bijdrage voor Duiven 2022 bedraagt € 48.948. Deze bijdrage wordt bepaald op basis van het inwonersaantal en het aantal werkuren.

Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 2.383
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 795
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 55.178
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 49.188
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Streven is om meer aandacht te besteden aan de primaire taken. Ook zal de voorbereiding voor het opzetten van een e-depot de aandacht krijgen.
Risico's	Eventuele tekorten worden verhaald op de deelnemende gemeenten. De financiële omvang van de regeling is echter relatief klein en het risico wordt op nihil geschat.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (Programma 3)

Partijen	De Provincie Gelderland en 10 gemeenten.
Bestuurlijk belang	De wethouder is lid van het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage is € 392.000 en deze is gebaseerd op het werkpakket/ werkprogramma dat aan de ODRA is overgedragen.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 776.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 698.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 3.748.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 3.609.000
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Er is veel in beweging in het werkveld van ODRA. De planning is dat vanaf 1 juli 2022 de omgevingswet en de Wet Kwaliteitsboring in werking treden en daarnaast vinden veranderingen plaats in de bevoegdheid voor bodemtaken.
Risico's	De bovengenoemde ontwikkelingen brengt een aantal financiële onzekerheden met zich mee, die op dit moment nog moeilijk zijn te kwantificeren. Daarnaast is er nog geen zicht op het einde van de COVID-19 crisis.

Groene Metropoolregio Arnhem- Nijmegen (Programma 3)

Partijen	De deelnemende gemeenten zijn Arnhem, Beuningen, Berg en Dal, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.

Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven levert een van de 18 leden van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage is gebaseerd op het inwoneraantal van 25.067 en bedraagt € 6,94887 per inwoner. De inwonerbijdrage bestaat uit 3 componenten: bijdrage regiobureau 25.067 à € 1,73 per inwoner) = € 43.245 bijdrage The Economic Board 25.067 à € 1,00 per inwoner) = € 25.067 bijdrage voor de vijf opgaven verbonden regio, productieve regio, circulaire regio, ontspannen regio en groene groei regio 25.067 à € 4,22 per inwoner) = € 105.877
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing.
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing.
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing.
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing.
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	In 2021 is gestart met de versterkte samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen: de Gemeenschappelijke regeling Regio Arnhem-Nijmegen de Groene Metropoolregio.Versterking van de regionale samenwerking is nodig vanwege een dubbele urgentie: slagkracht in de opgaven die op de regio afkomen én het tot stand brengen van een transparante en democratisch gelegitimeerde regionale besluitvorming.
Risico's	Niet van toepassing.
Partijen	De deelnemende gemeenten zijn Arnhem, Beuningen, Berg en Dal, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven levert een van de 18 leden van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage is gebaseerd op het inwoneraantal van 25.067 en bedraagt € 6,94887 per inwoner. De inwonerbijdrage bestaat uit 3 componenten: bijdrage regiobureau 25.067 à € 1,73 per inwoner) = € 43.245 bijdrage The Economic Board 25.067 à € 1,00 per inwoner) = € 25.067 bijdrage voor de vijf opgaven verbonden regio, productieve regio, circulaire regio, ontspannen regio en groene groei regio 25.067 à € 4,22 per inwoner) = € 105.877
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing.
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing.

Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Niet van toepassing.
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Niet van toepassing.
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	In 2021 is gestart met de versterkte samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen: de Gemeenschappelijke regeling Regio Arnhem-Nijmegen de Groene Metropoolregio.Versterking van de regionale samenwerking is nodig vanwege een dubbele urgentie: slagkracht in de opgaven die op de regio afkomen én het tot stand brengen van een transparante en democratisch gelegitimerde regionale besluitvorming.
Risico's	Niet van toepassing.

Euregio (Programma 1)

Partijen	61 gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen in het werkgebied Arnhem-Nijmegen, West-Veluwe, Zuid-West-Gelderland, delen van Noordoost-Brabant, het noordelijke deel van de provincie Limburg, de Kreis Kleve, de Kreis Wesel en de steden Duisburg en Düsseldorf. In dit werkgebied wonen 4,2 miljoen mensen.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven levert drie leden in het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Duiven is € 6.700 en is berekend op basis van het inwoneraantal.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 2.163.868
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 2.184.947
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 1.052.703
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Meest bekende stand ultimo 2021 € 1.052.703
Resultaat 2022	Geraamd resultaat € 21.079
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.
Risico's	Niet van toepassing.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (Programma 2)

Partijen	Alle gemeenten van de regio Arnhem en Nijmegen en Druten. Dit zijn in totaal 19 gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven levert een lid in het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	De financiële bijdrage voor 2022 bedraagt € 810.213
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 0
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 0
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 11.500.000

Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 10.500.000
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.
Risico's	Het risico voor de gemeente Duiven is van financiële aard, als de beoogde efficiencyvoordelen niet worden behaald of als meerdere gemeenten uit deze regio vervoersstromen gaan onttrekken aan deze regeling.

1Stroom (Alle programma's, zie programma 1)

Partijen	De gemeenten Duiven en Westervoort vormen samen 1Stroom.
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling bestaat uit de colleges van de twee deelnemende gemeenten. Elke gemeente heeft in het bestuur een stem.
Financieel belang	De kosten van de fusieorganisatie minus de kosten voor de grondexploitaties en het afvalaanbiedstation van Duiven worden voor 63% ten laste gebracht van Duiven en voor 37% ten laste gebracht van Westervoort. Voor de gemeente Duiven is de bijdrage voor het jaar 2022 vastgesteld op een bedrag van € 17.492.652.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 0
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 0
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 7.074.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 7.268.000
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	Vanaf 1 januari 2018 is de nieuwe organisatie 1Stroom gestart. 2018, 2019 en 2020 en 2021 stonden vooral in het teken van het wennen aan de nieuwe organisatie en alle 'kinderziektes' eruit halen. De afgelopen 4 jaar is hard gewerkt aan het op orde brengen van de basis. Per 1 september 2021 is een nieuwe organisatiestructuur ingevoerd bestaande uit twee organisatielagen In de eerste organisatielaag is er voor gekozen om een algemeen directeur en twee adjunct-directeuren gecombineerd met de functie van gemeentesecretais aan te stellen. De algemeen directeur is verantwoordelijk voor het functioneren van 1stroom. De gemeentesecretarissen/adjunctdirecteuren zijn naast medeverantwoordelijke voor de organisatie vooral verantwoordelijk voor de verbinding tussen bestuur en organisatie. De tweede organisatielaag bestaat uit 10 afdelingen welke aangestuurd worden door een manager.
Risico's	Niet van toepassing.

Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland

Partijen	Een elftal gemeenten in de regio Arnhem.

Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling bestaat uit een collegelid van deelnemende gemeenten. Elke gemeente heeft in het bestuur een stem.
Financieel belang	De MGR maakt deelbegrotingen voor de verschillende modules. Wanneer een gemeente er voor kiest deze module af te nemen deelt zij ook in de kosten. De kosten van de basistaken worden op inwonertal verdeeld. Voor de verdeling van de specifieke kosten per module is per module een verdeelsleutel bepaald.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	€ 674.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	€ 636.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	€ 3.888.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	€ 3.296.000
Resultaat 2022	€ 0
Ontwikkelingen	De MGR kenmerkt zich in 2022 door een organisatie met een vast MT, vaste medewerkers en beperkte omvang van inhuur. De bedrijfsvoering staat en de financiële huishouding is in control. Ontwikkelingen op het terrein van informatiebeveiliging, zoals de invoering van de baseline informatiebeveiliging overheid (BIO) en archiefwerkzaamheden voor de modules worden ondersteund. Dit leidt tot meer taken voor de MGR die in 2021 zijn opgepakt en waarvan de kosten meerjarig verwerkt zijn.
Risico's	Niet van toepassing.

Deelnemingen

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Partijen	De Nederlandse staat, gemeenten, provincies en één hoogheemraadschap.
Bestuurlijk belang	Gemeente Duiven heeft 0,0063% van het aandelenkapitaal en overeenkomstig stemrecht in de algemene ledenvergadering.
Financieel belang	Gemeente Duiven heeft 3.510 aandelen met een waarde van € 2,50 nominaal. Het totale belang is € 8.775. Jaarlijks wordt hierover dividend ontvangen.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2018 € 4.991.000.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 4.887.000.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2018 € 132.518.000.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 144.802.000.000
Resultaat 2022	Meest recente resultaat bekend is € 163.000.000 over 2019.
Ontwikkelingen	Gezien de aanhoudende onzekerheden heeft de BNG geen uitspraak gedaan over de verwachte nettowinst in 2020.

Risico's	Doordat de BNG als sectorbank actief is binnen de publieke sector loopt zij minder risico dan commerciële banken. Daarnaast is het financiële risico beperkt tot het ingelegde bedrag.

Alliander N.V.

Partijen	Provincies en gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven heeft 0,111 % van de aandelenkapitaal en overeenkomstig stemrecht in de algemene ledenvergadering. Dit betreft 151.801 aandelen.
Financieel belang	De gemeente Duiven heeft 151.801 aandelen waarover Alliander dividend uitkeert.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 4.224.000.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Meest recente stand bekend per ultimo 2020 € 4.328.000.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 4.567.000.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Meest recente stand bekend per ultimo 2020 € 5.094.000.000
Resultaat 2022	Meest recente resultaat bekend betreft € 224.000.000 over 2020
Ontwikkelingen	De energietransitie vraagt om grote aanpassingen van het energiesysteem en vergt grootschalige investeringen. Om de benodigde investeringen te kunnen financieren is een verzoek gedaan aan de aandeelhouders tot versterking van de kapitaalstructuur. Eind 2021 zal, afhankelijk van het politieke besluitvormingsproces, in een Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders een besluit worden genomen over de kapitaalversterking.
Risico's	Het risico beperkt zich tot het ingelegde bedrag.

Vitens N.V.

Partijen	Provincies en gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente Duiven heeft 26.705 aandelen met stemrecht in de algemene ledenvergadering.
Financieel belang	De verkrijgingsprijs van de 26.705 aandelen is € 4.538, waarover Vitens jaarlijks dividend uitkeert.
Omvang eigen vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 5.532.000.000
Omvang eigen vermogen ultimo 2022	Meest recente stand per ultimo 2020 € 5.557.300.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2021	Meest recente stand bekend per ultimo 2018 € 1.233.500.000
Omvang vreemd vermogen ultimo 2022	Meest recente stand bekend per ultimo 2019 € 1.293.000.000
Resultaat 2022	Meest recente resultaat bekend betreft € 23.900.000 over 2020
Ontwikkelingen	Het drinkwaterbedrijf Vitens zal naar verwachting geen dividend uitkeren vanwege de noodzaak van grote investeringen in de komende jaren.
Risico's	Het risico beperkt zich tot het ingelegde bedrag.

Paragraaf 7 Grondbeleid

Inleiding

Het grondbeleid is een instrument om *gewenste* ruimtelijke ontwikkelingen te kunnen realiseren. Actief en behoedzaam zijn daarbij kernbegrippen. Het gemeentelijk grondbeleid is in een aantal decennia in belangrijke mate gevormd en bepaald door de vele in uitvoering genomen in het oog springende omvangrijke, ontwikkelingsgerichte ruimtelijke projecten zoals de groeikerntaak voor de woningbouw, de bedrijventerreinen in de A12-zone, van latere datum het Vitaal Centrum Duiven en een aantal woningbouwprojecten in alle kernen. Het actief grondbeleid in Duiven heeft de gemeente vele mogelijkheden gegeven om daarop actief sturing te geven.

Er wordt geopereerd in de lijn van de Nota Grondbeleid, vastgesteld bij raadsbesluit van 14 april 2008. Deze bevestigt bij grootschalige ontwikkelingen de gemeentelijke voorkeur voor een actief grondbeleid. Een actief grondbeleid betekent in het kort dat de gemeente zelf de gronden verwerft, bouwrijp maakt en uitgeeft. Inherent daaraan is dat de gemeente gevoeliger is voor economische ontwikkelingen. Ook biedt de vastgestelde Nota Grondbeleid ruimte voor een faciliterend grondbeleid. Dat zijn ruimtelijke ontwikkelingsprojecten waarbij de gewenste ruimtelijke ontwikkeling aan de markt wordt overgelaten en op initiatief van de markt plaatsvindt. Sinds 2008 beschikt de gemeente over het specifiek publiekrechtelijk instrumentarium "de Grexwet", waarbij de belangen op het gebied van programmering, ruimtelijke inrichting, kwaliteit van realisatie en het kostenverhaal worden veiliggesteld.

Ons college staat een actualisatie van de Nota grondbeleid voor, waarbij ook de keuze voor dynamisch grondbeleid meer invulling krijgt. Hiervoor wordt ook nadrukkelijk gekeken naar de nog te realiseren Omgevingswet. Deze wet zal van invloed zijn op het nog te formuleren gemeentelijke grondbeleid. De gemeente kan meerdere rollen spelen bij een gebiedsontwikkeling. Van het louter faciliteren van particuliere initiatieven (reactieve rol) tot het zelf risicovol tot ontwikkeling brengen van gronden (initiërende rol). Om zelf actief sturing te kunnen geven aan (toekomstige) ruimtelijke ontwikkelingen blijven eigen grondposities voor de gemeente van belang. Evenwel moet worden voorkomen dat nog meer plancapaciteit wordt toegevoegd indien dat niet leidt tot realisering.

In het "Coalitieakkoord 2018 - 2022 zijn aan "het versterken van de economische structuur" en "de woonvisie en de uitvoeringsagenda" prioriteit gegeven. Speerpunt is de onverminderde inzet om de resterende bouwgronden uit te geven. Binnen de ambtelijke organisatie wordt het project “Stimulering kaveluitgifte en kostenreductie grondexploitatie (SKKG)” ongewijzigd voortgezet. Hiermee wordt beoogd een impuls te geven aan marketing, promotie en acquisitie met als resultaat de uitgifte van bouwgronden. Mede door de aantrekkende economie heeft dit zijn vruchten afgeworpen.

De baten en lasten van de grondexploitatie zijn opgenomen onder programma 3 (taakveld 3.2. bedrijvigheid) en (taakveld 8.2, wonen). Vanwege het projectmatig karakter van de actieve grondexploitatie wijkt dit af van de gemeentelijke begroting: de baten en lasten worden als vlottende activa geactiveerd en onder “voorraden” opgenomen op de balans.

De gemeentelijke actieve grondexploitatie

Gelijktijdig met de vaststelling van het ruimtelijk plan voor een ontwikkellocatie wordt -ingeval de gemeente over de gronden beschikt- het plan in de actieve gemeentelijke grondexploitatie opgenomen. Het betreft zowel woningbouwgebieden als bedrijventerreinen.

De actief in exploitatie genomen complexen zijn Weidekervel, PSZ Hoflaan Loo, Vitaal Centrum Duiven, Werkterp De Ploen, InnoFase, Seingraaf, Graafstaete en de Nieuweling. De tabel hierna geeft inzicht in de exploitatieduur en de omvang van de voorraad uit te geven bouwgronden.

Geplande bouwgronduitgifte actieve grondexploitatie

Complex	Geplande uitgiftetermijn t/m	Aantal woningen	Bedrijvigheid
Weidekervel	2022	12	-
PSZ Hoflaan Loo	2022	4	-
Vitaal Centrum	2026	73	1.641 m² bvo detailhandel

Werkterp de Ploen	2025		0,4 ha
InnoFase	2026		4,9 ha
Seingraaf	2023		5,7 ha
Graafstaete	2022		0,7 ha
Nieuweling	2028	7 (bedr. woning)	2,51 ha

bron: geactualiseerde grondexploitaties peildatum 1 september 2021

In de raadsvergadering van 20 juli 2021 is de Woonvisie Duiven 2021-2030 vastgesteld. Met het vaststellen van de woonvisie 2021-2030 zijn de visie op en de ambities met betrekking tot het wonen in Duiven geactualiseerd, de woonagenda met het uitvoeringsprogramma voor de komende jaren vastgelegd en het woningbouwprogramma 2021 vastgesteld. Om tegemoet te kunnen komen aan de grote behoefte aan woningen is in de regio Arnhem-Nijmegen door de 18 gemeenten, de provincie Gelderland en het Rijk via de Woondeal onder meer afgesproken de bouwproductie te versnellen. In aansluiting daarop is in Liemers verband afgesproken dat de gemeenten en dus ook Duiven zorgt voor een plancapaciteit van 130% in ieder geval tot 2030. Dat betekent dat er tot 2040 voor bijna 1.200 woningen aan plannen moeten komen. Waarvan 900 voor 2030.

In totaal zijn er nu 12 korte termijn locaties (waaronder de uitbreidingslocaties Ploen-Noord en Plakse Weide) waar nu plannen voor worden voorbereid, naast drie projecten die in afronding zijn. Een uitbreid overzicht van alle woningbouwlocaties die in beeld zijn (zowel de kortetermijn als middellange en langetermijnlocaties) is onderdeel van de vastgestelde Woonvisie Duiven 2021-2030. Gaandeweg de uitwerking van de plannen zal op het moment van vaststellen van het ruimtelijk plan worden besloten of de locaties in de actieve gemeentelijke grondexploitatie worden genomen, dan wel onder het regime van de Grondexploitatiewet aan de markt wordt overgelaten.

In de raadsvergadering op 23 februari 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met het Regionaal Programma Werklocatie 2021-2024 en met het afsprakenkader om te komen tot een duurzame ruimtelijke invulling van werklocaties in de regio Arnhem-Nijmegen in het kader van de Groene Metropoolregio. In het RPW is geconstateerd dat er in de periode tot 2030 behoefte is aan 120 hectare extra ruimte op regionale bedrijventerreinen. Deze ruimte wordt toegekend in twee tranches. De eerste tranche sloot op 28 februari 2021. De gemeenten Duiven, Zevenaar, Montferland, Wijchen, Nijmegen en Lingewaard hebben hiervoor plannen ingediend met een totale omvang van ruim 90 hectare. Voor Duiven gaat het om de uitbreiding van Centerpoort-Noord met netto 10 hectare. Op 9 juni 2021 zijn de plannen van deze zes gemeenten door het Bestuurlijk Overleg Regionaal Programma Werklocaties gehonoreerd.

Het plan voor de uitbreiding van Centerpoort-Noord wordt in 2021 verder uitgewerkt en zal in het eerste kwartaal van 2022 aan de gemeenteraad worden voorgelegd met aandacht voor onder meer groen, water, klimaatadaptatie, circulariteit en biodiversiteit. Daarnaast zal er ruimte worden gegeven aan de (selectieve) uitbreiding van Graafstaete voor lokale bedrijvigheid.

Op grond van paragraaf 4.2 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geldt voor grondexploitaties een looptijd van maximaal 10 jaren (voortschrijdend). De verwachting is dat de kavels binnen deze termijn zullen zijn uitgegeven.

Kerncijfers actieve grondexploitatie (bedragen in mln €)

Complex in exploitatie per 1-1-2021	Einddatum complex	Boekwaarde 1-1-2021	Nog te realiseren kosten vanaf 1-1-2021	Nog te realiseren opbrengsten vanaf 1-1-2021	Resultaat startwaarde 1-1-2022	Resultaat eindwaarde
Weidekervel	31-12-2022	0,11	0,10	0,18	0,04	0,04
PSZ Hoflaan Loo	31-12-2022	0,03	0,24	0,31	-0,04	-0,04
Vitaal Centrum Duiven	31-12-2026	4,03	2,18	3,64	2,75	2,90

Werkterp de Ploen	31-12-2025	0,16	0,25	0,46	-0,04	-0,05
InnoFase	31-12-2026	5,37	1,76	13,79	-6,44	-6,78
Seingraaf	31-12-2023	12,63	5,46	17,34	0,99	1,01
Graafstaete	31-12-2022	3,03	0,26	3,38	- 0,08	- 0,08
Nieuweling	31-12-2028	0,98	0,92	2,34	- 0,64	- 0,67
Totaal		26,34	11,17	41,44	-3,46	-3,67

Bron: geactualiseerde grondexploitaties peildatum 1 september 2021

Conclusie van bovenstaande cijfers is dat de investeringen in de grondexploitatie ruim € 26,34 mln. bedragen en dat om de berekende opbrengst uit gronduitgifte tot en met 2028 van ruim € 41,44 mln. te kunnen realiseren nog een investering van ruim € 11,17 mln. nodig is. Hierbij is uitgegaan van de situatie zoals deze op 1 januari 2021 was.

Doordat de verkopen van de gronden op onze bedrijventerreinen in 2021 voorspoedig verloopt, zijn deze cijfers verwerkt in de grondexploitaties. De uitkomsten hiervan komen tot uiting in de laatse 2 kolommen van de bovenstaande tabel (startwaarde en eindwaarde). Dit om een nieuw beeld te krijgen van de stand van zaken. Tot nu toe is er dit jaar (2021) alleen al voor ruim 14,2 ha aan gronden verkocht op de bedrijventerreinen Innofase, Seingraaf, Graafstaete en Nieuweling. Daarbij verwachten we dat er op de bedrijventerreinen Nieuweling en Innofase dit jaar ook nog eens 0,7 ha verkocht gaat worden. Dit heeft als gevolg dat het per saldo op eindwaarde een positief resultaat van € 3,67 mln laat zien. Omgerekend naar startwaarde per 1 januari 2022 is dit € 3,46 mln. Let wel, bij de berekening is gebruik gemaakt van de reeds verkochte gronden in 2021 en de inschatting van de nog te maken kosten. Het blijft dus een benadering van de resultaten.

Bedacht moet worden, dat er in de afgelopen jaren al een tussentijdse winstuitname heeft plaatsgevonden bij de winstgevende bedrijfsterreinen. Het BBV schrijft voor dat bij complexen een tussentijdse winst in de grondexploitatie volgens de "percentage of completion-methode" bepaald moet worden. De totale tussentijdse winst over de afgelopen jaren bedraagt ruim € 8,53 mln.

Nu is met die methode berekend dat de tussentijdse winst bij de jaarrekening 2021 circa € 3,2 miljoen zou kunnen bedragen over ‘het grondbedrijf’.

De omvangrijke financiële belangen en de daaraan verbonden risico’s zijn redenen om jaarlijks de grondexploitatie integraal te actualiseren en te presenteren in het jaarverslag en in de jaarrekening de vereiste financiële maatregelen te nemen: zowel het op niveau brengen van zowel het gemeentelijk weerstandsvermogen voor ingeschatte risico’s, als de voorziening voor nu berekende toekomstige verliezen. Daarmee wordt voldaan aan de BBV-richtlijnen.

In de systematiek van de grondexploitaties wordt winst pas genomen als deze (tussentijds) is gerealiseerd. Zodra een -onafwendbaar- verlies wordt voorzien wordt hiervoor direct een verliesvoorziening getroffen.

De resultaten uit de actieve grondexploitatie zijn onderworpen aan de heffing van de Vennootschapsbelasting. Deze belasting is geen kostenpost binnen de grondexploitatie, maar wordt verantwoord binnen de algemene middelen op concernniveau.

Strategische grondverwerving voor ruimtelijke ontwikkelingen
In paragraaf 4.4 van de Nota Grondbeleid is aangestipt dat jaarlijks een apart budget voor strategische aankopen wordt geraamd. Daarmede kan door het gemeentebestuur slagvaardig worden gehandeld op momenten dat de actualiteit dat vraagt of eist. Voor deze strategische verwervingen is apart € 1,0 mln. geraamd. Gelet op de ongewisheid over uitgifteplanning en behoefte aan bouwgrond op de middellange en lange termijn zullen wij daar zeer zorgvuldig mee omgaan. Uw raad wordt daar in betrokken.

Financiële aspecten

Resultaat en resultaatbestemming

In de begroting wordt exploitatie-technisch gezien geen rekening gehouden met een (positieve) bijdrage vanuit de grondexploitatie. Dat betekent dat de voor- en nadelen vanuit de grondexploitatie jaarlijks volledig met de Algemene Reserve worden verrekend.

Per 31 december 2020 is de voorziening verliesgevende complexen grondexploitatie € 3,54 mln. Dit betekent dat voor de op dat moment berekende verliezen een volledig toereikende voorziening is getroffen.

Resultaat jaarschijf 2020
Naarmate een grondexploitatie vordert, kan zo mogelijk onder voorwaarden tussentijds resultaat worden uitgenomen naar rato van gerealiseerde kosten en gerealiseerde opbrengsten. Het BBV is sinds 2017 daarin leidend. Wanneer is voldaan aan de voorwaarden en de winst dus niet meer is omgeven door onzekerheden, dient deze als gerealiseerd te worden beschouwd en te worden verantwoord. Niet eerder en alleen bij de opstelling van de jaarrekening wordt definitief berekend of tussentijdse resultaat kan worden genomen.

Na de laatste aanpassingen van het BBV worden de fondsafdrachten zoals bepaald in de Structuurvisie niet meer als aparte kostenpost binnen de complexen geraamd. Fondsafdrachten worden in de toekomst een apart beslispunt van de -tussentijdse- resultaatbestemming.

Risico's
De gemeentelijke actieve grondexploitatie kenmerkt zich door lange looptijden, het doen van omvangrijke voorinvesteringen die door latere gronduitgifte moeten worden terugverdiend.

De berekende / voorziene risico's van de grondexploitatie maken onderdeel uit van het gemeentelijk weerstandsvermogen. Tenminste éénmaal jaarlijks bij de actualisatie van de integrale grondexploitatie worden de risico's opnieuw bepaald en berekend. In de lijn van de concern-breed toegepaste systematiek worden de risico's gekwantificeerd en een inschatting gemaakt van de mate waarin risico's kunnen optreden. Vervolgens worden de uitkomsten verwerkt in het gemeentelijk weerstandsvermogen.

Maatregelen berekende risico's grondexploitatie in het weerstandsvermogen

Maximum risico	Gewogen maximum risico	Gewogen gemiddeld risico
€ 2,97 mln.	€ 2,19 mln.	€ 1,10 mln.

Bron: geactualiseerde grondexploitaties peildatum 1 januari 2021.

Uit de cijfers in de tabel blijkt dat er sprake is van omvangrijke risico's. Evenwel zijn nu afdoende maatregelen genomen in het gemeentelijk weerstandsvermogen.

Doorbelasting 1Stroom
Een deel van de formatie van 1Stroom wordt gefinancierd vanuit de Duivense grondexploitaties. Deze doorbelasting van de Algemene Dienst naar de grondexploitaties is per 2021 gebaseerd op werkelijk gemaakte uren. De doorbelasting zoals deze op dit moment plaatsvind sluit dus aan op de daadwerkelijke ambtelijke inzet bij de complexen. Dit is nu in overeenstemming met de voorschriften vanuit het BBV (begroten op basis van werkelijk uren / reële inschatting uren) en de vennootschapsbelasting (belasting over de winst van grondexploitaties).

Kaderstelling/beslispunten

Kaderstelling en autorisatie budgetten jaarschijf 2022 e.v.
Eenmaal jaarlijks wordt parallel aan de samenstelling van het jaarverslag/de jaarrekening de gehele grondexploitatie geactualiseerd, en vervolgens één op één overgenomen in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag. Daarbij wordt uitvoerig inzicht gegeven in de actualiteit van de grondexploitatie. In feite is de paragraaf grondbeleid van het jaarverslag het laatst geactualiseerde kader. Vervolgens wordt in de overige documenten uit de financiële cyclus op basis van besluitvorming gerapporteerd. De voorcalculaties voor de jaarschijf 2022 e.v. zijn ontleend aan de laatst geactualiseerde grondexploitaties, opgesteld per peildatum 1 januari 2022. Daarmee is ons college geautoriseerd.

Financiële begroting - Baten en Lasten

Baten en lasten per programma 2022

In onderstaand overzicht staan de mutaties van de baten en lasten per programma aangegeven. Voor een verdere specificatie van de resultaatbestemming, zie de bijlage reserves.

Baten en lasten per programma (x € 1.000)

Programma	Lasten	Baten	Resultaat voor bestemming	Mutaties reserves	Resultaat na bestemming
1. Bestuur	14.650	46.998	32.348	- 18	32.330
2. Maatschappij	36.736	7.137	- 29.599	255	- 29.344
3. Omgeving	14.583	10.705	- 3.878	641	- 3.237
Totaal	**65.969**	**68.480**	**- 1.129**	**878**	**- 251**

Bedragen in € 1.000

Mutaties reserves per programma

In de volgende tabellen staan per programma het totaal aan reserves opgesomd die samen de resultaatbestemming vormen voor de jaren 2022 tot en met 2025. Dotaties zijn toevoegingen vanuit de exploitatie aan de reserve, onttrekkingen zijn toevoegingen van de reserves aan de exploitaties. Het saldo van de dotaties en onttrekkingen is de resultaatbestemming. Een positief saldo betekent een voordeel voor de exploitatie, de reserves nemen hierdoor af. Een negatief saldo betekent een verhoging van de reserve en een nadeel voor de exploitatie. Het saldo van 2022 bedraagt € 877.806 en sluit aan bij onderstaand overzicht en saldo bestemmingen in de paragraaf “Voorcalculaties in meerjarenperspectief”.

Mutaties reserves 2022-2023 per programma

Programma	2022 dotaties	2022 onttrek.	2022 saldo	2023 dotaties	2023 onttrek.	2022 saldo
Bestuur	18.337	0	- 18.337	0	0	0
Maatschappij	103.900	359.033	255.133	103.900	280.740	176.840
Omgeving	26.330	667.340	641.010	6.330	509.540	503.210
Totaal	**148.567**	**1.026.373**	**877.806**	**110.230**	**790.280**	**680.050**

Bedragen in € (- is een nadeel)

Mutaties reserves 2024-2025 per programma

Programma	2024 dotaties	2024 onttrek.	2024 saldo	2025 dotaties	2025 onttrek.	2025 saldo
Bestuur	0	0	0	0	0	0
Maatschappij	103.900	0	- 103.900	103.900	0	- 103.900
Omgeving	6.330	709.540	703.210	6.330	490.640	484.310
Totaal	**110.230**	**709.540**	**599.310**	**110.230**	**490.640**	**380.410**

Bedragen in € (- is een nadeel)

Voorcalculaties in meerjarenperspectief

In onderstaande tabellen staan de voorcalculaties per programma. Deze tabellen sluiten aan bij de tabellen voor bestaand beleid, zoals deze bij de programma's staan weergegeven. In de totaaltabel staat de resultaatbestemming (mutaties reserves).

Overzicht voorcalculaties

Bestuur	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	13.126	14.119	14.650	14.360	14.633	14.992
Baten	45.387	43.157	46.998	46.906	47.750	48.564
Saldo voor bestemming	32.261	29.038	32.348	32.546	33.117	33.572

Bedragen x € 1.000

Maatschappij	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	39.092	36.604	36.736	36.514	35.836	35.856
Baten	11.341	7.160	7.137	7.142	6.785	6.789
Saldo voor bestemming	- 27.751	- 29.443	- 29.599	- 29.372	- 29.051	- 29.067

Bedragen x € 1.000

Omgeving	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	14.473	13.336	14.583	12.972	11.998	11.877
Baten	10.699	12.109	10.705	9.231	8.033	8.100
Saldo voor bestemming	- 3.774	- 1.227	- 3.878	- 3.741	- 3.965	- 3.778

Bedragen x € 1.000

Totaal	Rekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lasten	66.691	66.403	65.969	63.846	62.467	62.725
Baten	67.427	65.735	64.839	63.280	62.567	63.453
Saldo voor bestemming	736	- 668	- 1.129	- 566	100	727
Mutaties reserves	441	668	878	680	599	380
Saldo na bestemming	1.177	0	- 251	114	700	1.108

Bedragen x € 1.000

Financiële begroting - Financiële positie

Begrotingsrichtlijnen

Voor de samenstelling van de ramingen gelden de volgende uitgangspunten:

Personeelslasten
(Bronnen: Functieboek, Cao-akkoord 2020; Centraal Planbureau)
Uitgegaan wordt van de per 1 januari 2022 vastgestelde formatie. Bestaande vacatures worden bij de toegestane formatie geraamd op het maximum van de functieschaal. Bij de bepaling van de hoogte van de loonkosten is rekening gehouden met bevorderingen naar de functieschaal en periodieke verhogingen waar per 1 januari 2022 recht op bestaat.

Voor 2022 is het uitgangspunt een loonstijging van 1,5%. In de jaren 2023 t/m 2025 1,4%.

Btw
Is de btw compensabel dan wordt exclusief btw geraamd. Bij niet-compensabele producten is de btw een kostenpost en wordt inclusief btw geraamd.

Rente
(Bron: notitie reserves/voorzieningen, BBV voorschriften)
Richtlijn bestaand beleid:
Ingaande 2006 wordt conform de BBV-voorschriften aan de voorzieningen, met uitzondering van de voorzieningen Groot onderhoud gebouwen en Wegenonderhoud (2%), geen rente meer toegevoegd. Over vervangingsinvesteringen en investeringen nieuw beleid wordt een rente berekend van 2%.

Kapitaallasten
In de kapitaallasten zijn de besluiten tot en met de raadsvergadering van juli verwerkt. Bij het vaststellen van de nota Afschrijvingsbeleid zijn de afschrijvingstermijnen vastgesteld. Zie hiervoor de nota Afschrijvingsbeleid. Rente-omslagpercentage: 0,0%.

Voorcalculaties (bestaand beleid)
(Bron: Begroting 2021, Jaarrekening 2020, Voorjaarsnota 2021)
In de ramingen wordt uitgegaan van het beleid dat geautoriseerd is in de begroting 2021, inclusief de door de gemeenteraad vastgestelde begrotingswijzigingen tot en met de maand juli 2021.

De ramingen zijn aangepast aan autonome ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de ten opzichte van de peildatum 1 januari 2021 verwachte toename van woonruimten e.d. De voor de toe- of afname te hanteren eenheden en eenheidsprijzen of -normen zijn onderbouwd. Indien op grond van de rekeninguitkomsten over 2020 of anderszins uit ervaring is gebleken dat een lagere dan wel een hogere raming kan worden opgenomen, wordt uiteraard van deze lagere respectievelijk hogere raming uitgegaan.

Nieuw beleid / Vervangingsinvesteringen / Kosten bedrijfsvoering
De kosten van nieuw beleid, vervangingsinvesteringen en bedrijfsvoering worden niet in de voorcalculaties opgenomen, maar zijn in deze begroting afzonderlijk vermeld. Dekking kan plaatsvinden middels eenmalige budgetten (met name reserves) dan wel komen de kapitaal-/ exploitatielasten ten laste van het begrotingsresultaat. De kapitaallasten van nieuwe of vervangingsinvesteringen drukken, conform de nieuwe Nota Afschrijvingsbeleid, op het jaar volgend op dat van de investering. Investeringen onder de € 10.000 worden niet geactiveerd maar komen in het geheel ten laste van het begrotingsresultaat.

Prijsstijgingen
(Bron: CBS, Centraal Planbureau)
De ramingen in de voorcalculaties voor de jaren 2022 - 2025 zijn gebaseerd op een (verwachte) prijsstijging van 1,6% in 2022. Voor 2023 1,9%, voor 2024 en 2025 is dit 1,6%. We hebben daarvoor in die jaren een stelpost opgenomen in de voorcalculaties. Aansluiting is gezocht bij de

prijsindicator “prijsmutatie Bruto Binnenlands Product” die wordt gebruikt bij de berekening van de Algemene Uitkering.

Belastingen en heffingen
De ramingen van de opbrengsten van belastingen en tarieven zijn in de voorcalculaties gebaseerd op de tarieven 2021 en voor zover van toepassing op het aantal woonruimten en inwoners. Een voorstel tot aanpassing van de tarieven vindt plaats in deze begroting. Voor de afvalstoffenheffing en de leges worden kostendekkende tarieven gehanteerd. De inflatiecorrectie is voor 2022 na de meicirculaire bepaald op 1,6%. Voor 2023 1,9%, voor 2024 en 2025 is het inflatiepercentage op 1,6 bepaald. Bij aanpassing van de tarieven zal kritisch worden beoordeeld in hoeverre stijging plaats dient te vinden. Daarbij wordt steeds efficiënte en klantgerichte uitvoering van diensten en producten nagestreefd.

Aantal inwoners en woningen
(Bron: woningbouwprognose VROG voorjaar 2021, bevolkingsprognose 2014-2034 Pronexus, CBS)
Voor ramingen die daarmee een relatie hebben, wordt per 1 januari 2021 uitgegaan van 25.126 inwoners respectievelijk 10.743 woonruimten. Op basis van de huidige demografische prognoses zal het aantal inwoners in Duiven tot 2025 licht dalen. Die daling zal in de daaropvolgende jaren doorzetten.

Aantallen woonruimten en inwoners

	01-01-2021	01-01-2022	01-01-2023	01-01-2024	01-01-2025
Woonruimten	10.743	10.758	10.758	10.758	10.758
Inwoners	25.126	25.060	25.000	24.940	24.880

Begrotingsresultaten en maatregelen

Het begrotingsresultaat wordt verkregen door het totaliseren van de saldi van de voorcalculaties na bestemming (inclusief reeds vastgestelde dotaties en onttrekkingen aan reserves) inclusief de gevolgen van de Voorjaarsnota 2021 en de Meicirculaire 2021. In deze begroting worden nog enkele aanpassingen van de voorcalculatie alsook de financiële gevolgen van de raadsbesluiten van juni en juli verwerkt. Verder proberen we de gevolgen van de septembercirculaire zo goed mogelijk in te schatten.

Raming begroting 2022 - 2025

In onderstaande tabel staan de begrotingsresultaten 2022 - 2025 vermeld.

Begrotingsresultaten 2022 - 2025

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Saldo Voorjaarsnota	- 366.574	58.734	780.286	436.622
Moties bij de Voorjaarsnota:				
Duivenpost publicaties	-10.000	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Uitbreiding griffie	- 15.000	- 15.000	- 15.000	- 15.000
Saldo na Voorjaarsnota	**- 391.574**	**33.734**	**755.286**	**411.622**
Aanpassingen voorcalculaties	69.395	80.284	-55.689	696.070
Vrijval stelpost prijsstijgingen	255.738			
Saldo na inbrengen cijfers	**- 66.441**	**114.018**	**699.597**	**1.107.692**
Nieuwe wensen (verwerkt in voorcalculaties)				
Communicatie projecten	- 100.000			
Ondersteuning WOB verzoeken	- 25.000			
WK volleybal dames 2022	- 15.000			
Uitbreiding strategische denk- en doekracht	- 45.000			
Ontwikkelingen na de Voorjaarsnota:				
Onderwijshuisvesting (incl. bijdrage scholen)	- 130.000	- 4.500	- 285.478	- 285.478
Verduurzamen scholen	- 53.546	- 53.546	- 53.546	- 53.546
Verordening Individuele studietoeslag	- 36.300	- 36.300	- 36.300	- 36.300
Uitkomst arbitragezaak	1.726.218	1.452.000	1.363.500	1.257.000
Reeds meegenomen 300 mln		- 437.000	- 437.000	- 437.000
Maatregelen Jeugdzorg (incl pm posten)	- 300.000	- 300.000	- 300.000	- 300.000
Herverdeling Gemeentefonds (-€ 15 per inwoner)		- 375.000	- 375.000	- 375.000
Doelgroepenvervoer	pm	pm	pm	pm
Verhoging tarieven groepsbegeleiding Wmo	- 27.000	- 27.000	- 27.000	- 27.000
Verhoging tarieven jeugdbescherming	- 16.000	- 16.000	- 16.000	- 16.000
Stijging lastendruk inflatieneutraal	- 36.000	- 36.000	- 36.000	- 36.000
Gevolgen septembercirculaire	799.518	534.821	474.945	653.564
Begrotingssaldo	**1.675.449**	**815.493**	**971.718**	**1.451.932**
Saldo van incidentele baten en lasten	- 358.000	- 104.000	- 104.000	- 104.000
Structureel begrotingssaldo	**1.317.449**	**711.493**	**867.718**	**1.347.932**

Bedragen in €

Na verwerking van alle ontwikkelingen van de afgelopen maanden, de uitkomsten van de septembercirculaire en de herverdeling van het Gemeentefonds zijn de begrotingssaldi in alle jaren van deze meerjarenbegroting positief. Ook als we de incidentele baten en lasten corrigeren blijft het structurele saldo in alle jaren positief.

Niet alle posten in onze begroting kunnen de instemming van onze provinciale toezichthouder krijgen. De provincie is van mening dat gemeenten niet vooruit mogen lopen op mogelijke extra uitkeringen van het Rijk voor bepaalde onderwerpen. De stelposten die we hebben opgenomen voor abonnementstarieven Wmo en duurzaamheid worden daarom niet geaccepteerd. Structureel moeten we er daarom voor zorgen dat er een minimaal begrotingssaldo van € 285.000 staat om die correcties op te kunnen vangen.

Aanpassing voorcalculaties

In de zomerperiode zijn alle voorcalculaties (lasten en baten) voor budgetten bestaand beleid geactualiseerd. Het gaat hierbij om kleine aanpassingen (tot € 10.000) die er voor zorgen dat de budgetten toereikend zijn en aangepast aan het huidige prijsniveau. In de voorcalculaties is ook de bijgewerkte activamodule verwerkt. In het afgelopen jaar zijn een aantal investeringen afgesloten of in tijd verplaatst (vervroegd of uitgesteld) waardoor de kapitaallasten in de diverse jaren wijzigen. Verder is er een verslechterd renteresultaat verwerkt omdat we door de grote verkopen op de bedrijventerreinen minder geld aan de grondexploitatie kunnen toerekenen en het aflopende hypothekensaldo lagere renteopbrengsten veroorzaakt. Er ontstaat een BTW-voordeel omdat we meer BTW lasten in de tarieven voor afval en riool verwerken door de stijgende verwerkingskosten. En tenslotte zijn ook alle doorbelastingen van gemeenschappelijke regelingen geactualiseerd. De bovenstaande aanpassingen zorgen er voor dat het in de Voorjaarsnota 2021 gepresenteerde saldo voor de jaren 2022, 2024 en 2025 verbeterd. Alleen 2023 valt slechter uit.

In de voorcalculaties was een stelpost voor prijsstijgingen opgenomen. Omdat alle budgetten in 2022 nu tegen de lopende prijzen zijn opgenomen kan deze stelpost komen te vervallen. Dat levert in 2022 een voordeel op.

In de voorcalculaties zijn alle wensen en speerpunten uit de vastgestelde Voorjaarsnota verwerkt.

Aanpassing voorcalculaties	2022	2023	2024	2025
Rentenadeel grex en hypotheken	- 260.000	- 260.000	- 260.000	- 260.000
BTW-voordeel afval en riool	70.000	- 42.000	- 100.000	- 140.000
Kapitaallasten	212.264	399.768	411.108	348.699
Doorbelastingen	- 264.497	- 90.718	- 211.651	- 191.952
Kleine aanpassingen	311.628	73.234	104.854	939.323
Stelpost prijsstijgingen	255.738			
Aanvullende besparing 1stroom	**325.133**	**80.284**	**- 55.689**	**696.070**

Bedragen in €

Septembercirculaire

Op 27 september 2021 is de septembercirculaire verschenen. De financiële gevolgen van de septembercirculaire zijn van groot belang voor deze begroting. Door de stijging van de accressen, het bevriezen van de opschalingskorting, de ontwikkeling van de uitkeringsbasis en aanpassingen van de maatstaven ontstaan in alle jaren grote voordelen.

Het Rijk heeft na de arbitragezaak over de extra gelden voor Jeugdzorg veel extra geld toegezegd. Voorlopig is dat alleen voor 2022. Het nieuwe kabinet mag hier straks structurele uitspraken over doen. In samenspraak met de provinciale toezichthouders is echter afgesproken dat de gemeenten in de komende jaren met maximaal 75% van de extra gelden rekening mogen houden. Daarbij gaat het voor Duiven om bedragen rond de € 1 miljoen. In eerdere begrotingen is reeds structureel rekening gehouden met de eerder incidenteel toegekende € 300 miljoen (voor Duiven: € 437.000) wat verrekend wordt met de extra gelden. Een voorlopige berekening is gemaakt op basis van de nu bekende maatstaven en verdelingen.

Belastingtarieven

Hieronder zijn de belastingtarieven voor het jaar 2022 vermeld. In het overzicht zijn, ter vergelijk, de tarieven voor 2021 opgenomen. De tarieven van de rechten, waaronder de leges en tarieven huur sportaccommodaties zijn divers. Daarom zijn deze tarieven niet opgenomen in het overzicht.

Tarieven belastingen

Omschrijving	2022	2021
OZB eigenarenbelasting:		
-woningen, % van vastgestelde waarde	0,1379	0,1365
- niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,2033	0,2013
OZB gebruikersbelasting niet-woningen, % van vastgestelde waarde	0,1555	0,1540
Afvalstoffenheffing vastrecht	179,00	190,00
Afvalstoffenheffing variabel:		
- per lediging 140 liter container restafval	5,00	3,34
- per lediging 240 liter container restafval	8,90	5,75
- per storting ondergrondse container	1,40	1,14
Rioolrechten per m3	1,79	1,76
Hondenbelasting:		
1e hond	66,53	65,48
2e hond	122,71	120,78
3e hond en volgende honden, per hond	178,89	176,07
kennel	189,23	186,25
Toeristenbelasting:		
-hotel, hostel, pension en B&B	2,00	2,00
- kampeerterrein en camperplaats	1,10	1,10
Precariobelasting	0	2,27
Reclamebelasting, Centrum duiven	750,00	750,00

Bedragen in €

Afvalstoffenheffing
Loon- en prijsstijgingen alsmede (vervangings)investeringen hebben invloed op de stijging van het tarief. In 2016 is een nieuwe vorm van afvalinzameling ingevoerd, DIFTAR. Hiermee zijn vaste en variabele kosten gemoeid, namelijk het vastrecht en het variabele tarief. Het variabele tarief is een tarief dat per lediging van de container of storting op een ondergrondse container moet worden betaald. Het vastrecht daalt dit jaar licht. De variabele tarieven stijgen.

Rioolrechten
Het tarief wordt geheven per m3 waterverbruik. We laten de tarieven stijgen met de inflatiecorrectie. De inflatiecorrectie voor de komende jaren bedraagt:

- 2022: 1,6%
- 2023: 1,9%
- 2024: 1,6%
- 2025: 1,6%

OZB
Voor 2022 wordt uitgegaan van een inflatiecorrectie van 1,6%, voor 2023 1,9%, voor 2023 en 2024 betreft dit percentage 1,6%. Om de lastendruk voor een gemiddeld huishouden op 1,6% te houden laten we de OZB tarieven met 1% stijgen in plaats van 1,6%.

Dekkingsvoorstel

Het overschot in 2022 wordt gestort in de Algemene Reserve. De overschotten in de overige jaren storten we ook in de Algemene Reserve.

Geprognosticeerde balans 2021-2024

Balans rubriek	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025
Activa				
Vaste activa	68.504	66.518	64.497	62.431
Voorraad gronden	11.000	9.450	5.089	5.264
Vlottende activa	23.285	27.028	30.920	29.503
Totaal activa	**102.789**	**101.996**	**100.506**	**97.198**
Passiva				
Reserves	26.599	27.538	29.018	30.838
Voorzieningen	37.476	41.390	45.304	45.304
Langlopende leningen	23.122	28.007	22.789	17.522
Vlottende activa	15.592	5.061	3.392	3.534
Totaal passiva	**102.789**	**101.996**	**100.506**	**97.198**

Financiering

Uit de liquiditeitsbegroting (zie financieringsparagraaf) blijkt dat er door de grondverkoop geen financieringsbehoefte is de komende jaren.

Begin 2022 heeft de gemeente Duiven een vaste schuld van € 27,2 miljoen. Deze leningen zijn allemaal aangetrokken bij de BNG. Het gemiddelde rente percentage hiervoor is in 2022 1,66% tegenover 1,57% in 2021.

Stand en verloop van reserves

Stand reserves

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Totaal reserves per 31/12	26.376	26.903	27.971	29.259

Bedragen x € 1.000

In het meerjarenperspectief is rekening gehouden met toekomstige stortingen en onttrekkingen. Er is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van het dekkingsvoorstel. Zie voor een toelichting de bijlage 'Overzicht van reserves en voorzieningen' in deze begroting.

Stand en verloop van voorzieningen

Stand voorzieningen

Omschrijving	2022	2023	2024	2025
Totaal voorzieningen per 31/12	31.482	33.009	34.805	35.088

Bedragen x € 1.000

De voorzieningen stijgen na 2022 als gevolg van de toevoegingen aan de volgende voorzieningen:

- Groot onderhoud algemene accommodaties.
- Groot onderhoud sportaccommodaties.
- Groot onderhoud culturele accommodaties.
- Onderhoud wegen.
- Riolering.
- Pensioenen wethouders.

Voor een uitgebreide toelichting op het verloop van de voorzieningen kan de nota 'Reserves en voorzieningen' en de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' worden geraadpleegd.

Overzicht Incidentele baten en lasten

Programma 1 Bestuur

Lasten		2022	2023	2024	2025
Screening wethouderskandidaten	Voor de screening naar de integriteit van de voorgedragen wethouderskandidaten na de gemeenteraadsverkiezingen is een incidenteel bedrag beschikbaar gesteld.	12			
Lasten opstal Vitaal Centrum	Incidentele lasten met de intentie dat het gebouw de OGtent verkocht gaat worden	502			
Storting BR Vastgoed	Het positief resultaat tussen de lasten en opbrengsten van de OGtent worden gestort in de hiervoor opgerichte bestemmingsreserve Vastgoed.	18			
Baten					
Opbrengst opstal Vitaal Centrum	Incidentele opbrengst huur OGtent met de intentie dat het gebouw verkocht gaat worden.	520			
Totaal	**Saldo van baten en lasten**	**-12**			

Programma 2 Maatschappij

Lasten		2022	2023	2024	2025
Stichting SHO	Voor het mogelijk maken van nieuwe initiatieven in de Duivense samenleving is incidenteel budget beschikbaar gesteld.	141			
Beheerplan groen	Voor het Integraal Beleid Openbare Ruimte (IBOR) is eenmalig een budget voor het beheerplan groen beschikbaar gesteld.	12			
VN verdrag	Voor het verbeteren van de toegankelijkheid voor mensen met een beperking is incindenteel budget beschikbaar gesteld.	10			
Onderwijsachterstand beleid	De lasten worden gedekt uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid.	362	362		
Uitdaagrecht	Voor het invoeren van het uitdaagrecht is incidenteel een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld.	15			
Statushouders	Uitgaven in het kader van inzetten op het integreren en participeren van statushouders en mensen met een miogratieachterstand die al langer in Duiven gevestigd zijn.	28			
Groenonderhoud en vervanging	Voor 2022 t/m 2025 wordt een storting in de reserve gedaan om in de jaren de bekostiging voor groenrenovatie en aanplant/inboet bomen te realiseren. Voor 2022 is voor de uitgaven van groenrenovatie en aanplant/inboet bomen incidenteel budget vanuit de reserve groenonderhoud en vervanging beschikbaar.	104	104	104	104

Groenonderhoud en vervanging	De uitgaven van groenrenovatie en aanplant/ inboet bomen wordt gedekt uit de reserve groenonderhoud en vervanging				
Bestuursopdracht RSD	Voor de uitgaven voor de bestuursopdracht is incidenteel voor 2022 en 2023 budget beschikbaar.	281	281		
Baten					
Onderwijsachterstand beleid	Bijdrage specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid.	362	362		
BR Democratische vernieuwingen	De lasten voor het uitdaagrecht worden gedekt uit de reserve democratische vernieuwingen.	15			
BR Statushouders	De uitgaven voor het inzetten op het integreren en participeren van statushouders worden gedekt uit de reserve statushouders.	28			
BR Groenonderhoud en vervanging	De uitgaven van € 50.000 voor groenrenovatie en aanplant/inboet bomen worden gedekt uit de reserve groenonderhoud en vervanging.	50			
BR Bestuursopdracht RSD	De uitgaven in 2022 en 2023 voor de bestuursopdracht worden gedekt uit de reserve Bestuuropdracht RSD.	281	281		
Totaal	**Saldo van baten en lasten**	**-217**	**- 104**	**-104**	**-104**

Programma 3 Omgeving

Lasten		**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Beheerplan verhardingen en openbare verlichting	Voor het Integraal Beleid Openbare Ruimte (IBOR) is eenmalig een budget voor de beheerplannen verhardingen en openbare verlichting beschikbaar gesteld.	23			
Actieplan biodiversiteit	Voor het opstellen van een actieplan biodiversiteit is vanuit de omgevingsvisie incidenteel budget beschikbaar gesteld.	35			
Ondersteunen ondernemers	Voor het ondersteunen van ondernemers die gevolgen hebben gehad van Covid is eenmalig budget beschikbaar gesteld.	25			
Advieskosten afvalplan	Voor het opstellen van het nieuwe afvalbeleidsplan is eenmalig budget beschikbaar gesteld.	15			
Uitvoeringsagenda economische visie De Liemers	Voor de uitvoeringsagenda is incidenteel budget beschikbaar gesteld.	31			
Gevolgen grondverontreiniging Nieuwgraaf	Voor de uitgaven van bronbemaling werkzaamheden binnen het plangebied Nieuwgraaf is incidenteel budget beschikbaar	80			
Groenfonds	Voor de uitgaven voor landschapsontwikkelingsprojecten is vanuit de reserve groenfonds incidenteel budget beschikbaar.	24	24	24	24
A 15	Voor de doortrekking A15 en verbreding A12 is incidenteel budget beschikbaar.	125	100	100	100
Betaalbare woningbouw	Voor de uitgaven voor het realiseren van projecten en acitiveiten woonbeleid en woonagenda.	71	91	91	91

Circulaire Economie	Voor de energietransitie is incidenteel budget beschikbaar gesteld.	159	159	159	159
Implementatie omgevingswet	Door de uitgestelde invoeringsdatum van de implementatie van de nieuwe omgevingswet is incidenteel budget beschikbaar gesteld.	167	129	129	110
Baten					
Br Gevolgen grondwaterverontreinigi Nieuwgraaf	De uitgaven van bronbemaling binnen het plangebied Nieuwgraaf worden gedekt uit de reserve gevolgen grondwaterverontreiniging Nieuwgraaf.	80			
Br Groenfonds	Voor de uitgaven van € 30.000 voor landschapsontwikkelingsprojecten wordt de reserve groenfonds aangesproken. Er wordt een bijdrage van € 6.330 van Eurus Windpark Duiven aan het windpark ontvangen en gestort in de reserve Groenfonds.	24	24	24	24
A15	De lasten voor de A15 worden gedekt uit de reserve A15.	125	100	100	100
Betaalbare woningbouw	De uitgaven en inkomsten voor projecten en activiteiten woonbeleid en woonagenda worden gedekt en toegvoegd aan de reserve betaalbare woningbouw.	71	91	91	91
Circulaire Economie	De kosten voor de energietransitie worden gedekt uit de reserve circulaire Economie.	159	159	159	159
Implementatie omgevingswet	De uitgaven voor de implementatie van de nieuwe omgevingswet worden gedekt uit de reserve implemenatie omgevingswet.	167	129	129	110
Totaal	**Saldo van baten en lasten**	**-129**	**0**	**0**	**0**

*Bedragen * € 1.000*

Financiële begroting - Conclusie

In de Voorjaarsnota 2021 kondigden we al aan dat de resultaten voor de komende jaren er redelijk positief uitzagen. Mede dankzij de vorig jaar vastgestelde koersnotitie sluiten de jaren 2023 tot en met 2025 met een positief saldo. In deze meerjarenbegroting verwerken we nu ook de uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor de Jeugdzorg en de gevolgen van de septembercirculaire. Dat leidt er toe dat we ook voor 2022 een sluitende begroting kunnen presenteren.

Met behulp van de in de Voorjaarsnota aangegeven kaders is deze meerjarenbegroting samengesteld. In deze Meerjarenbegroting zijn alle financiële gevolgen van speerpunten en aanvullende wensen reeds verwerkt. Daarbij zijn de structurele gevolgen van de coronacrisis nog niet meegenomen. We willen onze begroting hiermee niet belasten en gaan er daarbij van uit dat het Rijk en de provincie ons voor de gevolgen zal compenseren. Tot dusver is gebleken dat de compensatie vanuit het Rijk voldoende is.

In het kader van duurzaam financieel beleid dienen we rekening te houden met de vereisten die de provinciale toezichthouder stelt aan onze begroting om niet onder toezicht te komen: als de eerste jaarschijf van de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is, dan moet aannemelijk zijn dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand wordt gebracht. Conform de eisen van onze toezichthouder, de provincie Gelderland, zijn we verplicht om de begroting sluitend te krijgen voor de jaren 2023 tot en met 2025. Vooral het sluitend krijgen van de jaarschijf 2023 leek lastig te worden. De uitkomst van de arbitragezaak over extra geld voor Jeugdzorg maakt het beeld echter ineens heel anders. Het Rijk heeft door deze uitkomst voor 2022 € 1,4 miljard extra geld toegevoegd aan de Algemene Uitkering waardoor vrijwel alle gemeenten (inclusief Duiven) het eerste jaar in hun meerjarenbegroting (2022) sluitend kunnen maken. Daarmee vervalt onze oorspronkelijke verplichting om 2023 sluitend te maken.

Het is wachten op de formatie van een nieuwe regering. De nieuwe regering zal uitspraken moeten gaan doen over het structureel toekennen van extra gelden en het compenseren van gemeenten voor uitgaven die ze op andere gebieden doen. Tot de formatie zullen er structureel geen extra gelden worden toegekend. Landelijk is met de toezichthouders afgesproken dat gemeenten 75% van de extra toegezegde gelden structureel in hun meerjarenbegroting mogen verwerken. Dit om het structurele beeld van de gemeenten niet al te zeer te vertroebelen en om te voorkomen dat gemeenten worden gedwongen tot allerlei aanvullende taakstellingen.

De herverdeling van het Gemeentefonds lijkt voor onze gemeente niet goed uit te pakken. In de Meicirculaire 2022 zal de nieuwe verdeling worden doorgevoerd. Voorlopig ziet het er naar uit dat we er zo'n € 15 per inwoner op achteruit gaan. Ook onze verbonden partijen zijn volop aan het zoeken naar mogelijkheden om in de toekomst hun taken te kunnen blijven uitvoeren. Waarbij toch vaak naar de deelnemende gemeente wordt gekeken om het financiële plaatje sluitend te maken. Zo heeft de regio Arnhem-Nijmegen al aangegeven dat de gemeentelijke bijdrage omhoog moet en is de nieuwe verdeling van de kosten voor de VGGM wel heel nadelig voor Duiven.

De winstverwachting en het moment van winstuitname van de grondexploitatie is bijgesteld. Vooralsnog is dit een reële weergave van de huidige markt. Een verslechtering van de markt kan ervoor zorgen dat er opnieuw tekorten in de begroting ontstaan. Gezien het stadium waarin onze grondexploitatie zich bevindt (veel grond ligt bouwrijp klaar en moet alleen nog verkocht worden) kan een verder herstel van de markt direct positieve gevolgen voor de grondexploitatie hebben. En dat herstel is duidelijk merkbaar. In 2022 hebben we al een paar grote verkopen weten te realiseren.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 zijn gemeenten voor een aantal activiteiten, zoals de grondexploitatie, vennootschapsbelastingplichtig. Lang is er veel onduidelijk geweest over te hanteren uitgangspunten. Eind 2018 en begin 2019 zijn door de belastingdienst een aantal uitgangspunten gedefinieerd om eenduidigheid, met name over de resultaatbepaling bij de grondexploitaties, te creëren. De aangiften tot en met 2019 zijn allemaal ingediend. Voor de aangifte over het jaar 2020 is uitstel verleend tot 1 mei 2022. Wij verwachten de aangifte in de tweede helft van dit jaar (2021)

te kunnen doen. Vooralsnog verwachten wij de komende jaren nog geen daadwerkelijke betaling te moeten doen.

Algemene Uitkering

De Algemene Uitkering en de hoogte daarvan blijven erg onzeker. Een groot deel van de gelden voor het Sociaal Domein zijn inmiddels onderdeel van de Algemene Uitkering. In de septembercirculaire 2021 worden de uitkomsten van de arbitragezaak inzake extra geld voor Jeugdzorg verwerkt. Het onderzoek naar meer (structurele) middelen voor duurzaamheidsmaatregelen is gestart. In deze regeringsperiode worden geen structurele middelen meer toegevoegd in het Gemeentefonds.

De stand van de Algemene Reserve

Naar verwachting wordt de stand van de Algemene Reserve eind 2021 € 7,3 miljoen. De Algemene Reserve is onderdeel van de berekening van het weerstandsratio en dit ratio bedraagt per 1 januari 2022 1,75 bij een gemiddeld risico. Het uitgangspunt omtrent dit ratio is dat deze ligt tussen 1,4 en 2,0 (ruim voldoende). Dit betekent dat het weerstandsvermogen van de gemeente Duiven ruim voldoende is om de beschreven risico's te dekken.

Daarnaast is het streven van de gemeente Duiven om een solvabiliteitsratio te behalen van 35%. Dit betreft een vergelijking van het eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen. In 2022 wordt een solvabiliteitsratio van 25,9% verwacht. Dit ratio groeit in 2025 naar 31,7%.

Speerpunten/nieuw beleid

In totaal is er in deze begroting voor ruim € 544.000 in 2022 aan extra kosten ingebracht om in te spelen op speerpunten en aanvullende wensen. Door de stand van de Algemene Reserve en het ruim voldoende weerstandsvermogen kunnen we deze incidentele kosten eenmalig opvangen. De structurele gevolgen van de Voorjaarsnota zijn in deze begroting verwerkt. De vorig jaar in de "Koersnotitie" vastgestelde bezuinigingsmaatregelen zijn in deze begroting gerealiseerd.

Conclusie

De financiële positie van de gemeente Duiven is redelijk. De stand van de Algemene Reserve is boven het minimale niveau en het weerstandsvermogen is ruim voldoende. Met de structurele doortelling van de extra Rijksgelden kan het uitgavenpatroon worden afgedekt. De ontwikkelingen op woningbouwgebied kunnen in de toekomst nog extra risico's geven. Ook de Circulaire Economie zal in de komende jaren meer van ons gaan vragen aan personeel en middelen.
De hoogte van de Algemene Uitkering is ook onzeker. Het blijft zaak de bestaande ambities te spiegelen aan de financiële mogelijkheden. De structurele doorwerking van maatregelen moet wel binnen de financiële ruimte passen.

Bijlagen

Kerngegevens

	Werkelijk per 1 januari 2021	Geraamd per 1 januari 2022
Inwoners:		
Jonger dan 20 jaar	5.299	5.298
van 20 - 64 jaar	14.795	14.795
van 65 jaar en ouder	4.971	4.968
Totaal	**25.065**	**25.060**
Bijstandsgerechtigden:		
IOAW	43	44
IOAZ	3	3
BBZ	1	1
WWB	386	394
Totaal	**433**	**442**
Fysieke structuur		
Woningen	10.755	10.753
Bijzondere woongebouwen	5	5
Aantal woonruimten	**10.760**	**10.758**
Oppervlakte gemeente	3.516 ha	3.516 ha
Waarvan binnenwater	126 ha	126 ha
Wegen, paden etc. binnen en buiten de bebouwde kom (in m² x 1.000)		
- Weg - gemiddeld belast	226	226
- Weg - licht belast	332	332
- Weg in woongebied	631	631
- Weg in verblijfsgebied	343	343
- Fietspaden	148	148
Openbaar groen (in m² x 1.000)	1.516	1.516
Sportcomplexen (in m² x 1.000)	185	185
Bermen (in m² x 1.000)	309	309
Bermen (in m x 1.000)	125	125
Lichtmasten	5.512	5.517
Financiële structuur (bedragen x € 1.000)		
	Rekening 2020	**Begroting 2022**
Uitgaven/inkomsten voorcalculaties	67.408	65.362
Opbrengst belastingen/retributies:	12.283	13.156
- Onroerende-zaakbelastingen	5.731	6.429
- Hondenbelasting	174	174
- Afvalstoffenheffing/reinigingsrechten	2.187	2.482
- Rioolheffing	2.429	2.757
- Toeristenbelasting	125	177
- Precariobelasting	265	0
- Reclamebelasting	48	50
- Marktgelden	0	3
- Lijkbezorgingsrechten	51	60
- Leges omgevingsvergunning	800	767
- Overige leges	473	257
Algemene Uitkering Gemeentefonds	36.295	35.048

Stand reserves en voorzieningen

	per 31/12/2020	per 31/12/2021
Algemene Reserve	9.459	7.351
Bestemmingsreserves	19.868	19.903

Voorzieningen	25.077	26.220
Totaal	**54.404**	**53.474**

Bedragen x € 1.000

Berekening tarieven afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing 2022-2025

	2022	2023	2024	2025
Voorcalculaties				
Reinigen openbaar gebied (33% van de kosten)	43.639	43.551	43.551	43.551
Salariskosten reinigen openbaar gebied (33% van de kosten)	107.004	107.004	107.004	107.004
Huishoudelijk afval huis aan huis inzamelen	1.316.052	1.308.353	1.316.613	1.333.742
Opbrengsten huishoudelijk afval huis aan huis inzamelen	-320.518	-320.518	-320.518	-320.518
Afvalaanbiedstation	378.971	380.731	379.306	379.306
Opbrengsten afvalaanbiedstation	-177.600	-177.600	-177.600	-177.600
Kosten heffing en invordering	8.509	10.602	10.602	10.602
Salariskosten TV 7.3	715.486	715.486	715.486	715.486
Vervangingsinvesteringen				
	2.071.543	**2.067.609**	**2.074.444**	**2.091.572**
BTW 21%	267.428	275.800	265.747	275.381
Totaal	**2.338.970**	**2.343.409**	**2.340.191**	**2.366.954**
Kwijtschelding	110.000	110.000	110.000	110.000
Oninbaar/leegstand	35.000	35.000	35.000	35.000
Totale kosten voor afvalstoffenheffing	**2.483.970**	**2.488.409**	**2.485.191**	**2.511.954**
Containers				
Grondgebonden aansluiting	9.413	9.413	9.413	9.413
Hoogbouwaansluitingen	1.345	1.345	1.345	1.345
Nieuwbouw 1/2	0	0	0	0
Totaal aantal containers	10.758	10.758	10.758	10.758
Grondgebonden huishoudens				
Vastrecht	1.684.927	1.689.634	1.686.810	1.710.342
Variabel rest uitgaande van 10 ledigingen	444.950	444.950	444.950	444.950
Variabel rest 240 liter	45.746	45.746	45.746	45.746
Hoogbouw aansluitingen				
Vastrecht	240.755	241.428	241.024	244.387
Variabel uitgaande van 35 stortingen	65.905	65.905	65.905	65.905
Nieuwbouw 1/2				
Vastrecht	0	0	0	0
Variabel rest uitgaande van 10 ledigingen	0	0	0	0
Opbrengsten afvalstoffenheffing	**2.482.283**	**2.487.662**	**2.484.435**	**2.511.330**

Bedragen in €

Tarieven in €

	2021	2022	2023	2024	2025
Vastrecht grondgebonden huishoudens	190,00	179,00	179,50	179,20	181,70

	2021	2022	2023	2024	2025
Variabel tarief rest 140 liter	3,34	5,00	5,00	5,00	5,00
Variabel tarief rest 240 liter	5,75	8,90	8,90	8,90	8,90
Vastrecht hoogbouw aansluitingen	190,00	179,00	179,50	179,20	181,70
Variabel tarief hoogbouwaansluitingen	1,14	1,40	1,40	1,40	1,40
Tarief:					
Grondgebonden huishoudens (10 aanbiedingen)	230,08	229,00	229,50	229,20	231,70
Hoogbouw aansluitingen (35 aanbiedingen)	229,90	228,00	228,50	228,20	230,70

Berekening tarieven rioolrecht

Rioolrecht 2022-2025

	2022	2023	2024	2025
Kosten				
Op basis van voorcalculaties				
Water Taken Plan	0	3.000	0	20.000
- te compenseren BTW	0	630	0	4.200
Wegen	20.000	20.000	20.000	20.000
- te compenseren BTW	4.200	4.200	4.200	4.200
Riool	845.421	852.088	854.171	856.254
- te compenseren BTW	122.739	117.489	117.489	117.489
Rioolgemalen en randvoorzieningen	450.247	452.909	455.790	459.790
- te compenseren BTW	45.045	45.045	45.045	45.045
Lasten heffing en invordering (excl. deurwaarder)	30.676	27.176	27.176	27.176
- te compenseren BTW	5.392	5.392	5.392	5.392
Totale salariskosten	497.898	497.898	497.898	497.898
- te compenseren BTW	104.559	104.559	104.559	104.559
Vervangingsinvesteringen in het kader van het Water Taken Plan	98.700	45.150	45.150	52.500
Totaal	**2.224.877**	**2.175.535**	**2.176.869**	**2.214.502**
Bijdrage in voorziening	532.433	630.769	670.891	678.822
Totale kosten	**2.757.309**	**2.806.304**	**2.847.760**	**2.893.324**
Opbrengsten	**2.713.887**	**2.710.609**	**2.707.334**	**2.707.334**
Opbrengsten + 1,6% in 2022, in 2023 1,9%, in 2024 en in 2025 1,6% prijsindex.	**2.757.309**	**2.806.304**	**2.847.760**	**2.893.324**
Tekort	0	0	0	0
In percentages per jaar	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tarief

	2021	2022	2023	2024	2025
Tarief	**€ 1,76**	**€ 1,79**	**€ 1,82**	**€ 1,85**	**€ 1,88**

Bedragen in €

Overzicht van reserves en voorzieningen

Overzicht verloop reserves

	Beginstand 1-1-2021	mutatie 2021	Beginstand 1-1-2022	Mutatie 2022	Eindstand 31-12-2022
Algemene Reserve	**9.458.916**	**-2.107.861**	**7.351.055**	0	**7.351.055**
Bestemmingsreserves:					
Bestemmingsreserve Vastgoed	274.064	18.338	292.402	18.337	310.739
Protocol agressie	10.000	0	10.000	0	10.000
Combinatiefuncties	41.509	0	41.509	0	41.509
Bijzondere bijstand	106.695	0	106.695	0	106.695
Statushouders	177.151	-28.293	148.858	-28.293	120.565
Nieuwe Wet inburgering	71.000	0	71.000	0	71.000
Bestuursopdracht RSD	0	561.480	561.480	-280.740	280.740
Groen Onderhoud en vervanging	445.727	103.900	549.627	53.900	603.527
Gevolgen grondwaterverontreiniging Nieuwgraaf	281.124	0	281.124	-80.000	201.124
Het groenfonds	197.472	-24.104	173.368	-23.670	149.698
Ontwikkeling A15	1.077.719	-165.000	912.719	-125.000	787.719
Fonds bovenwijkse voorzieningen	1.974.140	-809.500	1.164.640	0	1.164.640
Erfgoed- en archeologiefonds	3.300	-3.300	0	0	0
Kwaliteit openbare ruimte	4.244	-4.244	0	0	0
Betaalbare woningbouw	880.147	94.000	974.147	-71.000	903.147
Circulaire economie	826.116	-159.390	666.726	-159.390	507.336
Vitale dorpen en wijken	394.803	-20.000	374.803	0	374.803
Implementatie nieuwe omgevingswet	0	535.500	535.500	-166.950	368.550
Experimenten Democratische vernieuwingen	33.500	0	33.500	-15.000	18.500
Totaal bestemmingsreserves	**6.798.711**	**99.387**	**6.898.099**	**-877.806**	**6.020.293**
Geblokkeerde Bestemmingsreserves					
3e kunstgrasveld hockey	23.611	-23.611	0	0	0
Stimuleringsfonds	339.795	0	339.795	0	332.442
Geblokkeerde reserve	12.664.793	0	12.664.793	0	12.664.793
Totaal geblokkeerde bestemmingsreserves	**13.028.199**	**-23.611**	**13.004.588**	0	**13.004.588**
Totaal	**29.285.826**	**-2.032.085**	**27.253.742**	**-877.806**	**26.375.936**

Bedragen in €

Algemene Reserve

Beheerder: Ondersteuning/Team advies

Doel
De Algemene Reserve dient als weerstandsvermogen van de gemeente.

Besteding
De reserve wordt gevoed met eventuele jaarrekeningsaldi en positieve resultaten van grondexploitaties. Onttrekkingen worden geraamd op basis van specifieke voorstellen of negatieve rekeningsaldo /resultaten grondexploitaties.

Omvang en mutaties		
Stand per 01-01-2021	**€**	**9.458.916**
Onttrekkingen 2021		
Implementatie Omgevingswet	€	535.500
Bestuursopdracht RSD	€	561.480
Versnellen woningbouw	€	364.000
Aankoop Biezenkamp	€	1.488.920
Sloop Tempelstraat 1	€	11.246
Sloop Walcherenstraat 5	€	324.001
Totaal onttrekkingen	€	**3.285.147**
Stortingen 2021		
Rekeningsaldo 2020	€	1.177.286
Totaal stortingen	€	**1.177.286**
Stand per 31-12-2021	€	**7.351.055**
Onttrekkingen 2022:	€	0
Stortingen 2022:	€	0
Stand per 31-12-2022	**€**	**7.351.055**

Bestemmingsreserves Programma Bestuur

Bestemmingsreserve "Protocol agressie"

Beheerder: Griffie Duiven

Doel
Het treffen van een voorziening voor raads-, collegeleden en fractieassistenten tegen eventuele niet gedekte kosten voor psychosociale ondersteuning en nazorg als gevolg van agressie.

Besteding
Onbekend.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**10.000**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**10.000**

Bestemmingsreserve "Vastgoed"

Beheerder: Team Ruimtelijke Ordening

Doel
Deze reserve is gevormd om nadelige resultaten op de exploitatie van het gebouw in het Vitaal Centrum te kunnen opvangen. De reserve wordt gevoed met positieve resultaten die zich voordoen in de exploitatie.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**292.402**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	18.337
Stand per 31-12-2022	**€**	**310.739**

Besteding
Deze reserve wordt ingezet voor eventuele afschrijvingen, kleine aanpassingen en onvoorziene uitgaven ten behoeve van het pand in het Vitaal Centrum.

Bestemmingsreserves Programma Maatschappij

Bestemmingsreserve "Combinatiefuncties"

Beheerder: Team Sociaal Domein

Doel
Deze bestemmingsreserve is bedoeld om te bewerkstelligen dat er voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor het bereiken van de doelstelling van de combinatiefuncties.

Besteding
Ter dekking van kosten van activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van de combinatiefunctionarissen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**41.509**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**41.509**

Bestemmingsreserve "Bijzondere bijstand"
Beheerder: Team Wijk Overstijgend Team

Doel
Deze bestemmingsreserve is bedoeld ter egalisatie van het exploitatieoverschot of -tekort van de rijksbijdrage ten opzichte van de uitgaven bijzondere bijstand.

Besteding
Voor egalisatie exploitatie overschot of tekort.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**106.695**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**106.695**

Bestemmingsreserve "Groenonderhoud en - vervanging"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Het in enig jaar kunnen renoveren van het groen en ter egalisatie van kosten.

Besteding
De komende jaren staan groenrenovaties en aanplant/inboet bomen in de planning waarvoor de reserve zal worden ingezet.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**549.627**
Onttrekkingen 2022:	€	50.000
Stortingen 2022:		
storting vanuit exploitatie	€	40.000
storting vanuit exploitatie	€	63.900
Stand per 31-12-2022	**€**	**603.527**

Bestemmingsreserve "Democratische vernieuwingen"
Beheerder: Team Binnenste Buiten

Doel
Onze inwoners in de gelegenheid te stellen om te participeren bij experimenten rondom (lokale) democratische vernieuwingen.

Besteding
Deze reserve is ter dekking voor de uitgaven van nieuwe experimenten rondom (lokale) democratische vernieuwingen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**33.500**
Onttrekkingen 2022:	€	15.000
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**18.500**

Bestemmingsreserve "Statushouders"
Beheerder: Team Sociaal Domein

Doel
Ter dekking van de uitgaven in het kader van nieuwe aanpak integratie statushouders. De nieuwe aanpak houdt drie sporen:

- verder inzetten op het integreren en participeren van statushouders en mensen met een migratieachtergrond die al langer in Duiven gevestigd zijn. Met ingang van 2019 is met de nieuwe aanpak gestart.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**148.858**
Onttrekkingen 2022:		
1e turap 2021	€	28.293
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**120.565**

- Verder inzetten op integrale aanpak van participatie en integratie van nieuwkomers (statushouders en mensen met een migratieachtergrond)
- Voorbereiding implementatie landelijke wetwijziging wet inburgering.

Besteding
De hoogte van de exacte uitgaven in dit kader voor 2020 zijn (nog) niet bekend.

Bestemmingsreserve "Nieuwe wet inburgering"
Beheerder: Team Sociaal Domein

Doel
Deze bestemmingsreserve is gereserveerd ter dekking van de kosten voor de invoering / implementatie van de Nieuwe Wet Inburgering.

Besteding
Ter dekking van de uitgaven voor de invoering van de Nieuwe Wet Inburgering

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**71.000**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**71.000**

Bestemmingsreserve "Bestuursopdracht RSD"
Beheerder: Team Sociaal Domein

Doel
De Bestuursopdracht aan de RSD zal in 2022 en 2023 leiden tot een investering van in totaliteit € 561.840 en zal uiteindelijk in 2023 t/m 2025 leiden tot een besparing.

Besteding

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**561.480**
Onttrekkingen 2022:	€	280.740
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**280.740**

Bestemmingsreserve Programma Omgeving

Bestemmingsreserve "Gevolgen grondwaterverontreiniging Nieuwgraaf"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van de extra kosten in de toekomst bij de toepassing van bronbemaling bij werkzaamheden binnen het plangebied Nieuwgraaf en die direct te relateren zijn aan de in het eerste watervoerend pakket aanwezige verontreiniging, afkomstig van stortplaats Westervoort en/of de wasserij op de locatie Nieuwgraaf 19 te Duiven.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**281.124**
Onttrekkingen 2022:		
Bodemsanering Fresh & Fast	€	80.000
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**201.124**

Deze bestemmingsreserve is in 2003 ontstaan door samenvoeging van de reserves “Vuilstort Westervoort” (gevormd uit een ontvangen afkoopsom) en “Wasserij Nieuwgraaf 19”. Deze reserve is een verplichting uit hoofde van de tussen de Staat der Nederlanden, de Provincie Gelderland, Putman BV en de gemeenten Westervoort en Duiven gesloten overeenkomst inzake deze grondwaterverontreiniging.

Besteding
Een deel van de reserve wordt in 2022 aangewend voor de bodemsanering op de kavel van Fresh en Fast. Daarnaast zal de retourbemaling ook verwijderd worden. Aanwending van de resterende reserve vindt naar behoefte plaats bij uitvoering van werken (o.a. riool vervangen, bouwrijpmaken enz.).

Bestemmingsreserve "Het Groenfonds"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Het Groenfonds is in 2002 in het leven geroepen ter financiering van projecten die een relatie hebben met natuur, landschap en milieu. De bestemmingsreserve is vanaf toen gevoed vanuit de Grondexploitatie, de opbrengst verkoop aandelen Bouwfonds, grondverkoop in Centerpoort-Zuid en bijdragen van Rijk en Provincie Gelderland.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**173.368**
Onttrekkingen 2022:		
Landschapsontwikkelingsprojecten	€	30.000
Stortingen 2022:		
Bijdrage windpark	€	6.330
Stand per 31-12-2022	**€**	**149.698**

Besteding
De resterende gelden worden conform raadsbesluit besteed aan het uitvoeren van projecten voortvloeiend uit het Uitvoeringsprogramma Landschapsontwikkelingsplan (LOP). Afhankelijk van de projectkansen die zich voordien zal het bijbehorende bedrag worden onttrokken aan deze reserve en middels rapportage worden verantwoord aan de Raad. De hoogte van het bedrag is jaarlijks fluctuerend en afhankelijk van de financiële projectgrootte en kansen ten aanzien van cofinanciering. Daarnaast zijn er nog uitgaven voor het lopende project "gronden voor natuur".

Bestemmingsreserve "Ontwikkeling A15"
Beheerder: Team Projectenbureau

Doel
Reserve is gevormd ter egalisatie van de kosten om proactief en constructief te kunnen participeren in de processen rondom het project ViA15. Hieronder vallen ook uitgaven voor (inpassings-) maatregelen ten gunste van bewoners. Het meerdere of mindere in de begroting opgenomen bedrag wordt dan wel toegevoegd of onttrokken aan deze reserve.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**912.719**
Onttrekkingen 2022:	€	125.000
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	787.719

Besteding
In de begroting is voor 2021 en 2022 een bedrag van € 125.000 en voor 2023 en 2024 een bedrag van € 100.000 opgenomen voor externe inhuur en specifieke advieskosten voor externe deskundigheid en expertise. Daarbij is inzet niet ieder jaar hetzelfde. In de Tussenrapportage 2020 is bepaald dat de hierboven genoemde jaarbudgetten niet meer uit de algemene middelen maar uit deze reserve worden gedekt om zodoende het begrotingssaldo hier niet mee te belasten. Dit lijkt voor de Bestemmingsreserve A15 echter een zware aderlating te kunnen worden. Met als gevolg dat de Bestemmingsreserve A15 aan het eind of zelfs gedurende de periode tot en met 2026 aangevuld moet worden zodat we aan de geoormerkte verplichtingen kunnen voldoen.

Bestemmingsreserve “Fonds bovenwijkse voorzieningen”

Beheerder: Team Ruimtelijke Ontwikkeling

Doel
Met de inwerkingtreding van de nieuwe Grondexploitatiewet per 1 juli 2008 ontstaat de mogelijkheid in de individuele grondexploitaties een kostencomponent “Bovenwijkse voorzieningen” op te nemen. Bij het administratief afsluiten van een complex wordt de bijdrage gestort in deze bestemmingsreserve.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**1.164.640**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**1.164.640**

Het betreft een dekkingsmiddel in de aanlegkosten van voorzieningen die een functie hebben voor meerdere exploitatiegebieden. In beginsel worden individuele grondexploitaties belast met een afdracht van € 5 per m² uitgeefbaar terrein.

Besteding
In de Structuurvisie, vastgesteld in 2015, is een meerjarenbegroting Fonds Bovenwijks opgesteld met de te ontvangen bijdragen uit ruimtelijke ontwikkelingen, alsmede een investeringsschema voor de uitvoering van voorgenomen en geplande projecten.

Bestemmingsreserve “Betaalbare woningbouw"
Beheerder: Team Ruimtelijke Ontwikkeling

Doel
Aanvullend dekkingsmiddel voor het realiseren van projecten en activiteiten die voortkomen uit of bijdragen aan het woonbeleid en de woonagenda; in het bijzonder (of primair) het huisvesten van doelgroepen die aangewezen zijn op betaalbare (huur-)woningvoorraad. De raad heeft het nieuwe woonbeleid vastgesteld op 8 mei 2017.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**974.147**
Onttrekkingen 2022:		
versnelling woningbouw	€	91.000
Stortingen 2022:		
PSZ Hoflaan Loo	€	20.000
Stand per 31-12-2022	**€**	**903.147**

Besteding
Op basis van inhoudelijke plannen, activiteiten of initiatieven, die concreet bijdragen aan de woonagenda en waarbij aanvullende ("slimme") middelen gewenst zijn en voor zover de middelen reiken. Bij raadsbesluit van 8 mei 2017 is het college bevoegd deze middelen in te zetten voor de uitvoering van de woonagenda.
In de raadsvergadering van 22 juni 2021 is de grondexploitatie 'PSZ Hoflaan Loo vastgesteld'. Hierbij wordt € 20.000 aan het eind van deze grondexploitatie gestort in de bestemmingsreserve 'Betaalbare woningbouw'. Voorwaarde is dat de grondexploitatie met een winst van meer dan € 20.000 afsluit.

Bestemmingsreserve “Circulaire economie"
Beheerder: Team

Doel
Deze reserve is gevormd naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2019. Het bedrag wordt ingezet om de benodigde middelen voor de Energietransitie en de vastgestelde ambitie hiervan te bekostigen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**666.726**
Onttrekkingen 2022:		
Conform Voorjaarsnota 2019	€	159.390
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**507.336**

Besteding

De uitgaven betreffen organisatiekoten, planvoorbereidingskosten en andere proceskosten in het kader van energietransitie. De exacte hoogte van deze uitgaven is voor 2022 niet bekend, geschat wordt dat hiermee met ingang van 2020 € 159.390 is gemoeid.

Bestemmingsreserve “Vitale dorpen en wijken"
Beheerder: Team Binnenste Buiten

Doel
Zoals aangegeven in de Voorjaarsnota 2019 is deze reserve gevormd om de kosten te dekken voor het faciliteren van nieuwe initiatieven en het kunnen inrichten en uitvoeren van nieuwe samenwerkingsprocessen mat andere wijken- en/of buurten.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**374.803**
Onttrekkingen 2022	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**374.803**

Besteding
Ter dekking van projecten voor Vitale dorpen en wijken. Voor 2022 is niet bekend welke uitgaven in dit kader worden gedaan.

Bestemmingsreserve “implementatie Omgevingswet"
Beheerder: Team Ruimtelijke Ontwikkeling

Doel
Zoals aangegeven in de Voorjaarsnota 2021 is deze reserve gevormd om de kosten te dekken voor de implementatie van de nieuwe Omgevingswet.

Besteding
Ter dekking van diverse kosten voor implementatie van de nieuwe Omgevingswet.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**535.500**
Onttrekkingen 2022	€	166.950
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**368.550**

Geblokkeerde reserves

Bestemmingsreserve "Stimuleringsfonds"
Beheerder: Team Ruimtelijke ontwikkeling

Doel
In 2000 is besloten vanuit de opbrengst aandelenverkoop Avira/Bouwfonds een bedrag van € 226.890 te storten in Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVN). Vanuit dit fonds kan de gemeente subsidies verstrekken in de vorm van “zachte leningen”. De zachte leningen kunnen alleen verstrekt worden aan volkshuisvestelijke projecten.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**339.795**
Onttrekkingen 2022	€	p.m.
Stortingen 2022:	€	p.m.
Stand per 31-12-2022	**€**	**339.795**

Rente en aflossing vloeien terug in het fonds en kunnen weer voor andere projecten op dit terrein worden ingezet. De bestemmingsreserve wordt door derden beheerd en is derhalve een geblokkeerde reserve. De raad heeft in 2008 besloten om de beschikbare reserve volledig te bestemmen voor dekking van de "VROM startersregeling 2008".

Besteding
In totaal staan er eind 2020 nog 10 startersleningen open met een saldo van € 118.734.

Bestemmingsreserve Geblokkeerde reserve
Beheerder: Team financieel advies

Doel
Met deze reserve is voor een deel voorzien in de financieringsbehoefte van de gemeente. Daarnaast vormt de reserve een extra buffer. Deze reserve is gevormd door de geblokkeerde bestemmingsreserves van Nuon Vattenfall, Bouwfonds en Vitens samen te voegen tot een geblokkeerde reserve.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**12.664.793**
Onttrekkingen 2022	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**12.664.793**

Besteding
Vanaf 2017 wordt er geen rente meer berekend en toegevoegd aan deze bestemmingsreserve.

Voorzieningen

Overzicht verloop voorzieningen

	Beginstand 1-1-2021	Mutaties 2021	Beginstand 1-1-2022	Mutaties 2022	Eindstand 2022
Pensioenen wethouders	2.449.389	58.880	2.508.269	58.800	2.567.149
Voorziening vastgoed ontwikkeling	1.683.493	0	1.683.493	0	1.683.493
Dubieuze debiteuren	132.866	-500	132.366	-500	131.866
Groot onderhoud algemene accommodaties	572.693	-58.221	514.472	48.381	562.853
Ontslaguitkering burgemeester	240.728	-100.000	140.748	-80.000	60.748
Dubieuze debiteuren RSD	436.768	0	436.768	0	436.768
Groot onderhoud sportaccommodaties	1.102.095	82.872	1.184.967	143.409	1.328.376
Groot onderhoud culturele accommodaties	553.331	55.148	608.479	54.972	663.451
Onderhoud wegen	8.066.436	773.602	8.840.038	-1.271.147	7.568.891
Riolering artikel 44 lid 2	10.283.977	721.326	11.545.303	532.433	12.077.736
Verliesgevende complexen grex	3.540.863	91	3.540.954	0	3.540.941
Afwikkeling complexen grex	490.235	390.735	99.500	0	99.500
Kapitaallasten afvalinzameling	28.068	0	28.068	0	28.068
Afvalinzameling	235.650	0	235.650	0	235.650
A15	514.142	0	514.142	0	514.142
Totaal voorzieningen	**30.870.754**	**1.142.463**	**32.013.216**	**-513.572**	**31.499.644**

Bedragen in €

Voorzieningen programma Bestuur

Voorziening "Pensioenen wethouders"
Beheerder: Team HR

Doel
De voorziening is gevormd voor de direct opeisbare verplichtingen van de toekomstige pensioenen wethouders.

Besteding
De besteding is afhankelijk van de "rekenrente" en toekomstige pensioenverplichtingen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**2.508.269**
Onttrekkingen 2022:	€	20.000
Stortingen 2022:	€	78.880
Stand per 31-12-2022	**€**	**2.567.149**

Voorziening "ontslaguitkering burgemeester"
Beheerder: Team HR

Doel
De gemeente is op basis van het rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers verplicht om wachtgeld en een tegemoetkoming in de verhuiskosten te betalen. Daarnaast is de gemeente verplicht om op basis van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers een voorziening voor de kosten hiervan te vormen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**140.748**
Onttrekkingen 2021:	€	80.000
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**60.748**

Besteding
Uit deze voorziening zal het wachtgeld van de burgemeester betaald worden.

Voorziening “Vastgoed ontwikkeling”
Beheerder: Team Projectenbureau

Doel
Voorziening ten behoeve van verschil vervaardigingskosten en getaxeerde waarde per ultimo van het jaar. Voor de bepaling van deze actuele waarde is een taxatierapport opgesteld. De getaxeerde waarde was op de peildatum 31 december 2016 lager dan de vervaardigingskosten van het vastgoed.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**1.683.493**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**1.683.493**

Besteding
Bij verkoop van het vastgoed wordt de voorziening aangesproken voor een (boek)verlies.

Voorziening "Dubieuze debiteuren"
Beheerder: Team Financiële Administratie

Doel
Deze voorziening is gevormd voor het risico van oninbaarheid.

Besteding
De mutaties zijn afhankelijk van afwikkeling debiteuren in enig jaar. Onderbouwing saldo:
- oninbare debiteuren privaat en publiekrechtelijk € 82.366
- oninbare debiteuren belastingen € 50.000.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**132.366**
Onttrekkingen 2022:	€	50.000
Stortingen 2022:	€	49.500
Stand per 31-12-2022	**€**	**131.866**

Voorziening "Groot onderhoud algemene accommodaties"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Voorziening ten behoeve van egalisatie kosten groot onderhoud algemene accommodaties.

Rente
Inflatiecorrectie 2%.

Besteding
Jaarlijkse onttrekking voor werkelijke kosten groot onderhoud van de betreffende gebouwen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**514.472**
Onttrekkingen 2022:		
Onderhoudsmaatregelen	€	72.675
Stortingen 2022:		
Rente	€	12.559
Dotatie onderhoud	€	100.292
Stand per 31-12-2022	**€**	**554.648**

Voorzieningen programma Maatschappij

Voorziening "Dubieuze debiteuren RSD"
Beheerder: Team Sociaal Domein

Doel
Voorziening voor dubieuze debiteuren in het kader van artikel 69 Participatiewet waarvan uitvoering plaatsvindt bij de RSD.

Besteding
Op basis van informatie van de RSD vindt jaarlijks een berekening plaats van de stand van de voorziening. In de jaarrekening brengen we de voorziening op peil.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**436.768**
Onttrekkingen 2021:	€	
Stortingen 2021:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**436.768**

Voorziening "Groot onderhoud sportaccommodaties"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Voorziening ten behoeve van egalisatie kosten groot onderhoud sport accommodaties.

Rente
Om de prijsstijgingen te compenseren wordt jaarlijks 2% inflatiecorrectie toegevoegd.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**1.184.967**
Onttrekkingen 2022:	€	14.500
Stortingen 2022:		
Rente	€	23.699
Dotatie onderhoud	€	134.210
Stand per 31-12-2022	**€**	**1.328.376**

Besteding
Rekening houdende met vrijval wegens te amoveren accommodaties en een acceptabele marge van ongeveer 5% tussen enerzijds de planning en anderzijds de waarde van reserveringen op een termijn van 25 jaren binnen de volle breedte van het GOG, wordt deze voorziening toereikend geacht. De onttrekking betreft vervanging lichtbronnen en re-topping sportvloer. Voor de jaren 2022 tot en met 2025 bedraagt de raming totaal € 208.200.

Voorziening "Groot onderhoud culturele accommodaties"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Voorziening ten behoeve van egalisatie kosten groot onderhoud culturele accommodaties.
Het betreft hier het wijkhuis van Droo, het kleutergebouw van de Joannesschool en het gebouw aan het Eilandplein.

Rente
Om de prijsstijgingen te compenseren wordt jaarlijks 2% inflatiecorrectie toegevoegd.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**608.479**
Onttrekkingen 2022	€	27.000
Stortingen 2022		
Rente	€	12.170
Dotatie onderhoud	€	69.802
Stand per 31-12-2022	**€**	**663.451**

Besteding
Rekening houdende met vrijval wegens te amoveren accommodaties en een acceptabele marge van ongeveer 5% tussen de planning en de waarde van reserveringen op een termijn van 25 jaren binnen de volle breedte van het GOG, wordt deze voorziening toereikend geacht. De onttrekking betreft vervanging accu's noodverlichtingen schilderwerk. Voor de jaren 2022-2025 bedraagt de raming totaal € 36.500.

Voorzieningen programma Omgeving

Voorziening "Onderhoud wegen"

Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel

Het onderhouden van de wegen enz. conform het beleidsplan onderhoud wegen. De voorziening wordt jaarlijks vanuit de exploitatie gevoed, terwijl de geplande maatregelen rechtstreeks op deze voorziening worden geboekt.

Rente

Om de prijsstijgingen te compenseren wordt jaarlijks 2% inflatiecorrectie toegevoegd.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**8.840.038**
Onttrekkingen 2022:		
Onderhoudsmaatregelen	€	2.597.948
Stortingen 2022:		
Rente	€	176.801
Stortingen vanuit jaarschijf 2022	€	1.150.000
Stand per 31-12-2022	**€**	**7.568.891**

Besteding:

Verwachte ontwikkelingen 2022 tot en met 2025:

Voorziening wegbeheer	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Stand per 1 januari	**8.840**	**7.569**	**8.897**	**9.641**
Toevoeging aan de voorziening	1.327	1.377	1.402	1.418
Onttrekking aan de voorziening	2.598	49	658	1.332
Stand per 31 december	**7.569**	**8.897**	**9.641**	**9.727**

Vanaf 2015 worden de onderhoudskosten voor civiele kunstwerken uit deze voorziening gedekt omdat de bestemmingsreserve "Civiele kunstwerken" vanaf dat moment niet meer toereikend is.

Voorziening "Riolering artikel 44 lid 2 BBV"

Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van groot onderhoud en lasten grootschalige investeringen in de toekomst. Met name ook bedoeld om lasten te "egaliseren".

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**11.545.303**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:		
Bijdrage vanuit exploitatie	€	532.433
Stand per 31-12-2021	**€**	**12.077.736**

Besteding

Deze voorziening zal worden ingezet om grootschalige vervangingen te kunnen bekostigen.

Voorziening "Verliesgevende complexen grondexploitaties"

Beheerder: Team Ruimtelijke Ontwikkeling

Doel

Deze voorziening is gevormd om de verwachte verliezen die uit de resultaatberekeningen van de in exploitatie zijnde complexen van de grondexploitatie komen, op te kunnen vangen.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**3.540.953**
Onttrekkingen 2022:	€	pm
Stortingen 2022:	€	pm
Stand per 31-12-2022	**€**	**3.540.953**

De herziene exploitatieberekening van de complexen Vitaal Centrum Duiven en Seingraaf geven een verlies op einddatum aan van in totaal € 3.919.158. Voor exploitaties met een geraamd tekort wordt een voorziening (op startwaarde) conform BBV getroffen om de berekende toekomstige tekorten af te dekken. Dit is een wettelijk voorgeschreven maatregel. Het rentepercentage (disconteringsvoet) bij deze berekening is door de BBV gesteld op 2%. Jaarlijks zal na de herziening van de exploitatieberekeningen worden bekeken of de voorziening nog toereikend is.

Besteding
In de voorziening is een bijdrage opgenomen voor de afwikkeling van een verwacht verlies op de volgende complexen:

Exploitatie	**Resultaat**
Vitaal Centrum Duiven	€ 2.485.892
Seingraaf	€ 1.055.062
Totaal	**€** 3.540.954

Voorziening "Afwikkeling complexen"
Beheerder: Team Ruimtelijke Ontwikkeling

Doel
Deze voorziening is in het leven geroepen voor nog te maken kosten van reeds financieel afgewikkelde complexen. Het betreft investeringen voor relatief kleine afwikkelingen binnen het plangebied. De kosten voor afwikkelingen van eerder afgesloten complexen worden uit de voorziening betaald.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**99.500**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**99.500**

Besteding na 31 december 2021

Wrm/nazorg afgesloten complexen	€ 17.500
Interne doorbelasting V&T afgesloten complexen	€ 17.500
Procedurekosten planschadeverzoeken Wro	€ 10.000
Stelpost onvoorzien, diversen en prijsstijgingen	€ 7.500
Publiekrechtelijke heffingen	€ 1.000
Verplaatsen boom Rijksweg 64 (Vergertlaan)	€ 5.000
Welleveld grex 2018 t/m 2020	€ 41.000
Totaal	**€ 99.500**

Voorziening "Afvalinzameling (kapitaallasten)"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Deze voorziening wordt ingezet om de kapitaallasten van uitgestelde investeringen te bekostigen.

Besteding
Afhankelijk van de mate waarin investeringen worden ingehaald of uitgesteld.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**28.068**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**28.068**

Voorziening "Afvalinzameling"
Beheerder: Team Realisatie en Beheer

Doel
Deze voorziening wordt ingezet om de uitgaven met betrekking tot de inzameling van huishoudelijk afval te bekostigen.

Besteding
Deze voorziening wordt ingezet ter dekking van kosten met betrekking tot de inzameling van huishoudelijk afval.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**235.650**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**235.650**

Voorziening "A15"
Beheerder: Team Projecten

Doel
Deze voorziening wordt ingezet om alle gemeentelijke kosten en inkomsten met betrekking tot een voortvarende vergunningverlening en toezicht tot aan de oplevering (inclusief nazorg) van het Project ViA15 te egaliseren.

Omvang en mutaties		
Stand per 1-1-2022	**€**	**514.142**
Onttrekkingen 2022:	€	
Stortingen 2022:	€	
Stand per 31-12-2022	**€**	**514.142**

Besteding
Deze voorziening wordt ingezet ter dekking van de vergunningverlening en het bouwtoezicht ook alle extra (inhuur) kosten voor een voortvarende afhandeling.

Vervangingsinvesteringen

Overzicht vervangingsinvesteringen 2022-2025

Omschrijving	Investering	Jaar	2022	2023	2024	2025
Groen						
renovatieprojecten 2021	60.000	2022		3.200	3.200	3.200
rotonde Graafsingel, Westsingel, Oostsingel	40.000	2022		2.133	2.133	2.133
Herinrichting groen Groessen	82.000	2022		4.373	4.373	4.373
Openbare verlichting						
Vervanging armaturen	110.000	ieder jaar		6.600	13.200	19.800
Rioleringsplan *1						
Voorbereiden renovatie Vergert Oost	25.000	2022		917	917	917
Afkoppelen riolering Loostraat	250.000	2022		9.167	9.167	9.167
Meekoppelkansen klimaatregelen	125.000	ieder jaar		4.583	9.167	13.750
Vervanging iba's	30.000	ieder jaar		2.600	5.200	7.800
Vervanging rioolgemalen	40.000	2022		3.467	3.467	3.467
Vervanging rioolgemalen	60.000	vanaf 2023 ieder jaar			5.200	10.400
Vervanging gemalen bouwkundig	35.000	2025				
Speeltuinen/-weiden						
Speeltoestellen	20.000	ieder jaar		2.400	4.800	7.200
Sporthal Triominos						
Vervanging turnvloer	27.500	2022		3.300	3.300	3.300
Buitensportterreinen						
Veldverlichting trainingsvelden	65.750	2022		4.603	4.603	4.603
Toplaagrenovatie trainingsveld Immerloo	15.000	2023			1.300	1.300
Toplaagrenovatie veld 5 DVV	45.000	2023			3.900	3.900
Toplaagrenovatie veld 6 DVV	45.000	2023			3.900	3.900
Trainingsvelden DVV	80.000	2023			9.600	9.600
Toplaagrenovatie MHC de Westerduiven	100.000	2022		12.000	12.000	12.000
Renovatie MHC de Westerduiven	165.000	2022		8.800	8.800	8.800
Hekwerken MHC de Westerduiven	50.000	2022		3.500	3.500	3.500
Huishoudelijk afval/afvalaanbiedstation						
Vervanging ondergrondse glascontainers	10.000	2022		1.450	1.450	1.450
Vervanging ondergrondse papiercontainers	10.000	2022		1.450	1.450	1.450
Vervanging afvalaanbiedstation	21.000	2022		2.520	2.520	2.520
Vervanging ondergrondse restcontainers	20.000	2023			2.900	2.900
Vervanging ondergrondse papiercontainers	20.000	2023			2.900	2.900
Vervangingen afvalaanbiedstation	33.500	2023			4.020	4.020
Vervanging ondergrondse restcontainers	10.000	2024				1.450
Vervanging ondergrondse restcontainers	20.000	2025				

Omschrijving	Investering	Jaar	2022	2023	2024	2025
Vervanging ondergrondse papiercontainers	20.000	2025				
Groot onderhoud gemeentelijke gebouwen						
Gemeentehuis Duiven elektrotechnische installaties	31.000	2022		1.860	1.860	1.860
Gemeentewerf Duiven	27.700	2022		1.662	1.662	1.662
Algemene accommodaties < 25	106.700	voorz. GOG				
Culturele accommodaties < 25	36.500	voorz. GOG				
Sportaccommodaties < 26	65.000	voorz. GOG				
Totalen	**2.021.650**			**80.585**	**130.488**	**153.321**

Bedragen in €

*1 ten laste van de afvalstoffenheffing/reinigingsrechten, c.q. rioolrechten.

EMU-saldo

In het bestuurlijk overleg (Ministerie van Financiën, VNG en IPO) is afgesproken dat het EMU-saldo over het begrotingsjaar, het voorgaande jaar en het navolgende jaar in de begroting wordt opgenomen.

	EMU-saldo	2021	2022	2023
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (BBV, art 17c)	-1.411	- 944	- 566
+2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	2.544	2.472	2.490
+3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	2.372	2.342	2.496
-4	Uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-1.071	-1.394	- 642
+5	De in mindering op onder vier bedoelde investeringen gebrachte bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen			
+6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)			
-6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im)materiële vaste activa			
-7	Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.	-1.546	-3.785	- 2.288
+8a	Verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)	1.335	2.269	10.010
-8b	Boekwinst op grondverkopen			
-9	Betalingen ten laste van de voorzieningen	-2.372	-2.874	- 219
-10	Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder een van de andere genoemde posten			
11b	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen			
	Berekend EMU-saldo	**-149**	**- 1.914**	**11.281**

Bedragen in € 1.000

Toelichting

1. Saldi voor bestemming (zie financiële begroting).
2. De afschrijvingen per jaar.
3. Zie de Staat van reserves en voorzieningen 2022.
4. Voor de jaren 2021, 2022 en 2023 zijn de geactiveerde investeringen van de wensenlijst en de lijst vervangingsinvesteringen opgenomen.
9. Zie de Staat van reserves en voorzieningen 2022.

Baten en Lasten per Taakveld

TV	Omschrijving	Baten	Lasten	Saldo
0.1	Gemeenteraad en (raads)-commissies	0	1.881.324	-1.881.324
0.2	Burgerzaken	217.934	475.413	-257.479
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	770.195	929.040	-158.845
0.4	Ondersteuning organisatie	281.781	9.146.708	-8.864.927
0.5	Treasury	579.673	81.924	497.749
0.61	OZB-woningen	3.848.522	239.551	3.608.971
0.62	OZB-niet woningen	2.683.339	145.568	2.537.771
0.64	Belastingen overig	266.717	99.597	167.120
0.7	Algemene Uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	38.299.272	0	38.299.272
0.8	Overige baten en lasten (excl. mutaties reserves)	0	62.931	-62.931
0.9	Vennootschapsbelasting	0	0	0
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	0	1.040.036	-1.040.036
1.2	Openbare orde en veiligheid	50.256	422.951	-372.695
Programma 1 Bestuur		46.997.689	14.525.043	32.472.646
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	82.411	-82.411
4.2	Onderwijshuisvesting	40.000	1.229.711	-1.189.711
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	370.785	1.229.386	-858.601
5.1	Sportbeleid en activering	2.353	300.686	-298.333
5.2	Sportaccommodaties	297.179	1.316.635	-1.019.456
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	2.500	243.113	-240.613
5.4	Musea	0	116.729	-116.729
5.5	Cultureel erfgoed	0	57.100	-57.100
5.6	Media	0	289.293	-289.293
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	19.916	2.017.284	-1.997.368
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	128.967	2.942.071	-2.813.104
6.2	Wijkteams	0	172.207	-172.207
6.3	Inkomensregelingen	6.089.592	8.408.230	-2.318.638
6.4	Begeleide participatie	0	2.047.909	-2.047.909
6.5	Arbeidsparticipatie	0	1.385.791	-1.385.791
6.6	Maatwerkvoorzieningen Wmo	35.815	1.353.916	-1.318.101
6.71	Sociaal Domein: AWBZ naar Wmo	150.000	4.818.398	-4.668.398
6.72	Sociaal Domein: Jeugdzorg	0	6.309.313	-6.309.313
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	391.356	-391.356
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	739.944	-739.944
7.1	Volksgezondheid JGZ	0	1.269.380	-1.269.380
Programma 2 Maatschappij		7.137.107	36.720.863	-29.583.756
2.1	Verkeer en vervoer	59.484	2.987.789	-2.928.305
2.2	Parkeren	953	20.442	-19.489
2.5	Openbaar vervoer	0	51.105	-51.105
3.1	Economische ontwikkeling	0	67.154	-67.154

3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.451.215	3.516.215	-65.000
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	8.922	12.785	-3.863
3.4	Economische promotie	187.420	483.729	-296.309
7.2	Gemeentelijke rioleringsplan	2.713.887	2.141.469	572.418
7.3	Huishoudelijk afval huis aan huis inzamelen	2.980.402	2.123.250	857.152
7.4	Milieubeheer	5.072	594.853	-589.781
7.5	Begraafplaatsen	59.965	135.544	-75.579
8.1	Ruimtelijke ordening	97.486	1.019.741	-922.255
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	329.852	329.852	0
8.3	Wonen en bouwen	810.044	1.053.911	-243.867
Programma 3 Omgeving		10.704.702	14.537.839	-3.833.137
0.10	Mutaties reserves	1.026.373	148.567	877.806
Totaal na bestemming		65.865.871	65.932.312	-66.441

Bedragen in €

Overheadkosten

Vanaf 1 januari 2018 is de gemeenschappelijke regeling 1Stroom in werking getreden. Dit betreft de fusie van de ambtelijke organisaties van de gemeente Duiven en de gemeente Westervoort. Alle kosten die voorheen op taakveld 0.4 van beide gemeenten werden verantwoord, worden vanaf 1 januari 2018 verzameld op taakveld 0.4 van de organisatie 1Stroom. Vervolgens worden de totale kosten op dit taakveld verdeeld naar de gemeente aan de hand van een doorbelastingspercentage. De gemeente Duiven krijgt 63% doorbelast en de gemeente Westervoort krijgt 37% doorbelast. Twee uitzonderingen zijn hierbij te maken, namelijk de kosten rondom de grondexploitaties en de kosten voor het afvalaanbiedstation van de gemeente Duiven. Deze komen volledig ten laste van de gemeente Duiven. Binnen Duiven worden kosten die rechtstreeks betrekking hebben op bepaalde taakvelden ook daaraan doorbelast. Op taakveld 0.4 blijven dan de overheadkosten staan. Afgezet tegen de totale omzet geeft dat het overheadpercentage.

Op taakveld 0.4 Overhead, Ondersteuning organisatie komt één totaalbedrag te staan, de bijdrage 1Stroom.

Bijdrage 1Stroom	**8.864.927**

Berekening overheadpercentage

Totaal overheadkosten (= bijdrage 1Stroom)	8.864.927
Totale lasten begroting	65.783.745
Overheadpercentage	13,48%

Indicatoren

Overzicht verplichte indicatoren

Indicator	Duiven	Nederland
Formatie fte per 1.000 inwoners	6,79	gegevens niet beschikbaar
Bezetting fte per 1.000 inwoners	6,79	gegevens niet beschikbaar
Apparaatskosten per inwoner	700	gegevens niet beschikbaar
Externe inhuur als % van totale loonsom + inhuur externen	10,76	gegevens niet beschikbaar
Overhead als % van totale lasten	13,48	gegevens niet beschikbaar
Woonlasten eenpersoonshuishouden	648	733
Woonlasten meerpersoonshuishouden	826	810
WOZ-waarde woningen	241	270
Nieuwbouw woningen	1,9	8,9
Huishoudelijk restafval	102	161
Hernieuwbare elektriciteit	93,5%	20,1%
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,8	2,3
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,0	4,6
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	1,4	2,3
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	2,7	6,2
Verwijzingen HALT	16	13.386
Jongeren met delict voor rechter	30	22.960
Demografische druk	52,4%	54,6%
Niet-sporters	45,7%	48,7%
Banen	921	679
Vestigingen	112,3	135,2
Netto arbeidsparticipatie	70,7%	68,4%
Bruto gemeentelijk product	100	100
Functiemenging	62,6%	53,2%
Bijstandsuitkeringen	327,9	466,5
Lopende re-integratievoorzieningen	246,6	202,0
Wmo-clienten met een maatwerkarrangement	43	650
%kinderen in uitkeringsgezin	5%	6%
% achterstandsleerlingen	3,9%	11,61%
% werkloze jongeren	1%	2%
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO+MBO)	0,4%	2,0%
Absoluut verzuim	0,0	1,8
Relatief verzuim	22	26

Jongeren met jeugdhulp	11,0	10,1
Jongeren met jeugdreclassering	0,3%	0,3%
Jongeren met jeugdbescherming	0,7%	1,1%

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Voor een toelichting op de verschillende indicatoren verwijzen wij naar de website www.waarstaatjegemeente. Bovenstaande indicatoren worden op deze site ververst zodra er nieuwe informatie beschikbaar is. Bovenstaand cijfers geven de stand weer op 25 augustus 2021.

Model E

Staat van geldleningen

Leningen ten behoeve van de gemeente	Leenbedrag	Datum	laatste aflossing	Rente %	Saldo 1-1	2022	Rente	Aflossing	Saldo 31-12
76a/BNG/40.87845	5.207.720	26-2-1998	26-02-2023	5,360%	416.618		12.878	208.309	208.309
87/BNG/40.87884	5.218.472	4-3-1998	4-3-2023	5,500%	417.477		13.462	208.739	208.738
102/BNG/40.109840	10.000.000	2-11-2015	2-11-2025	0,985%	4.000.000		37.808	1.000.000	3.000.000
103/BNG/40.110568	6.000.000	21-6-2016	21-6-2026	0,430%	3.000.000		11.536	600.000	2.400.000
104/BNG	10.000.000	19-7-2018	19-7-2028	0,518%	7.000.000		33.918	1.000.000	6.000.000
105/BNG/40.113408	10.000.000	16-12-2019	16-12-2026	-0,085%	7.142.857		-6.022	1.428.571	5.714.286
					21.976.951		-	4.445.619	17.531.332
Leningen ten behoeve van het Candeacollege									
88/BNG/40.87869	7.260.483	26-2-1998	1-7-2039	6,030%	5.232.755		310.996	168.833	5.063.921
					5.232.755		310.996	168.833	5.063.921
					27.209.706	-	414.577	4.614.452	22.595.254

GROEN LINKS DUIVEN

Algemene vragen over bezuinigingen en compensatie Rijk

1. Is bezuiniging WMO doelgroepenvervoer wel nodig? Compensatie vanuit het Rijk. Gelden voor Jeugd als onderdeel van het sociaal domein.
2. Vanuit het rijk komt een aanzienlijk bedrag als compensatie. Waarom wordt dat in z'n geheel nu niet besteed aan het domein waar het voor bedoeld is?

Pagina 7, Speerpunten

3. Nergens is stimulans van biodiversiteit of herstel van ecologische waarden genoemd. Waarom is dit belangrijke thema niet genoemd?

Pagina 9 en 10, Groene Metropoolregio

4. Het bedrag dat in de begroting is opgenomen voor de Groene-Metropool, is dat om de ambtelijke organisatie van de Groene Metropool in stand te houden? Wat is er aan gemeentelijke bijdrage te verwachten aan kosten voor de investeringsagenda's die op ons af komen en waar ons wel of niet op kunnen inschrijven? Is het verstandig hier nu al een inschatting voor te maken en dit mee te nemen in de begroting? Mochten de kosten hoger of lager uitvallen, of als raad besluiten op een bepaalde investeringsagenda niet in te schrijven, kan dit als mee- of tegenvaller meegenomen worden in de hierop volgende begroting.
5. Op pagina 10 wordt al enige doel van de groene metropool vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven genoemd. Waarom is daar niet aan toegevoegd het versterken van de natuur en landschappelijke waarden? Instrumenten om het groene karakter van de regio te versterken.
6. Is de stichting Economic Board opgegaan in de groene Metropool of blijft dat een organisatie naast de groene Metropool.

Pagina 11 en 12, Verbinding tussen zorg en veiligheid

7. Waar wordt het begrootte bedrag van €18.900 precies aan besteed?

Pagina 14, Organisatie 1Stroom

8. Is er bepaald werk dat binnen verschillende domeinen straks blijft liggen? Welke druk geeft dit op het personeel en is hier een risico aan verbonden dat personeel overbelast raakt en deze besparing daardoor effect heeft op ziekteverzuim?

Pagina 15, Extra communicatieve inzet

9. Op welke domeinen gaat de communicatieadviseur zich richten? Waarom wordt dit bedrag niet opgenomen op de begrotingen van specifieke projecten.

Pagina 34, Circulaire economie – Programmalijn klimaatadaptatie

10. Er wordt gesproken over het financieren van het proces klimaatadaptatie van 50% door het rijk en 50% uit het gemeentelijk watertakenplan. Geldt dit slechts voor het proces of ook voor de kosten voor de hieruit volgende maatregelen? Zo niet, hoe zit deze verdeling?
11. Waar zijn de strategische uitgangspunten m.b.t. klimaatadaptatie te vinden?

12. Hoe worden deze strategische uitgangspunten kenbaar en bespreekbaar gemaakt met onze inwoners? Op welke manier wordt de relatie gelegd met de herindeling van de openbare ruimte, waar over is opgemerkt dat deze in grote delen van onze gemeente aan grootschalig onderhoud toe is.
13. Wordt er samen met buurgemeenten opgetrokken om kennis te delen en de openbare ruimte op gelijke wijze een nieuwe klimaatadaptieve invulling te geven?
14. (Pagina 39) Waar wordt de €36.300 precies aan besteedt? Hoeveel budget is er in het watertakenplan onaangetast en structureel aanwezig?

Pagina 40, Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf

15. Bij het raadsvoorstel van 5 oktober voor de gronduitgifte aan Fresh en Fast, werd genoemd dat de huidige toestand van de weg voldoende toereikend was voor de verkeersdrukte en de bouw van een nieuw bedrijfspand en de bijbehorende bedrijfsactiviteiten daar niets aan af zouden doen. Hoe kan het dat nu in de begroting wel wordt genoemd dat de weg in verkeersmodellen als mogelijk kritisch naar boven komt?
16. Was bij de gesprekken over de verkoop van de industriegrond aan Fresh en Fast bekend dat hier iets zou veranderen aan de wegindeling? Was het getal van €700.000 bekend? Zo niet, welk getal was wel bekend? Is dit bedrag besproken met Fresh en Fast en heeft dit bedrag onderdeel uitgemaakt van de afspraken over de verkoop van de gronden aan Fresh en Fast?
17. Is onderzocht of hier een vorm van parkmanagement mogelijk is, waarbij bedrijven zelf verenigd verantwoordelijk worden voor de openbare ruimte op nieuwe industrieterreinen?

Technische vragen begroting 2022-2025 gemeente Duiven

- Op het eerste oog ziet het gepresenteerde meerjarenperspectief er goed uit. Echter we hebben als gemeenten Duiven ook te maken met veel onzekerheden in de voorliggende begroting.
    - Besluiten die worden overgelaten aan het nieuwe kabinet (extra jeugdgelden, meerkosten huishoudelijke ondersteuning, opschalingskorting grote gemeenten, herverdeling gemeentefonds, herziening belastingstelsel).
    - Krijgen we extra taken met vooralsnog geen extra middelen (gevolgen omgevingswet en klimaatwet).
    - Onbekend welke meerjarige consequenties Corona heeft, terwijl we incidenteel geld hebben ontvangen.
    - Daarnaast zijn er nog verschillende maatschappelijke opgaven waar we als gemeenten een bijdrage aan moeten leveren en die de nodige financiële consequenties hebben (bijvoorbeeld woningbouw en duurzaamheid).

  In de inleiding schrijft u ook dat er nog steeds sprake is van aanzienlijke risico's en onzekerheden. Kunt u wat uitgebreider in gaan op deze onzekerheden en risico's?
  Graag willen we een reflectie van het college op al de onzekerheden in relatie tot het meerjarig begrotingsresultaat?

- Herverdeling gemeentefonds. Bij de behandeling van de voorjaarsnota zijn we geïnformeerd dat naar verwachting de herverdeling van het gemeentefonds een nadelig effect heeft van +/- € 750.000. Landelijk is bepaald dat de herverdeeleffecten worden gespreid over een aantal jaar en daarbij een ingroeipad wordt gehanteerd van € 15,- per inwoner per jaar. Dit is ook afgestemd met provincies. Dat zou betekenen dat het volledige nadeel van € 750.000 vanaf 2024 van toepassing is. Waarom is dit niet zo opgenomen in de begroting?

- Op welke wijze is de wijziging omtrent woonplaatsbeginsel verwerkt in onze begroting (zowel baten als lasten)?

- Er ontstaat een btw voordeel omdat meer BTW uitgaven in de tarieven voor afval en riool door stijgende verwerkingskosten. De toenemende verwerkingskosten zijn in 2021 ook al van toepassing. Wat zegt dit over het vastgestelde tarief in 2021 en wat betekent dit voor onze begroting 2021?

- In de gepresenteerde voorcalculaties "overigen" zitten behoorlijke schommelingen. Met name tussen 2024 en 2025 zit een behoorlijk verschil van +/- € 750.000. Op pagina 113 van de begroting wordt dit nader geduid. Kunt u toelichten waarom er in 2025 t.o.v. 2024 veel meer kleine aanpassingen zijn. Het gaat om meer dan €800.000?

- Op pagina 2 van het raadsvoorstel schrijft u dat de effecten van de meicirculaire verwerkt zijn in de voorcalculaties. Echter bij de behandeling van de Voorjaarsnota is vermeld dat de meicirculaire al in de voorjaarsnota is verwerkt. Kunt u dit nader toelichten?

- Op pagina 79 schrijft u dat het niveau van de verhardingen flink zijn gedaald ten opzichte van de vorige inspectie. De verklaring hiervoor is het feit dat onderhoud van verhoudingen die zijn aangelegd in groeikernperiode stevig toeneemt. Zijn er nog meer ontwikkelingen te verwachten de komende jaren, omdat Duiven een groeikernperiode heeft gehad? Zo ja, welke?

- Blz 22. Scalabor wil meer geld omdat meer cliënten uitstromen en zodoende de overheadkosten per cliënt stijgen. Was dit niet 1 van de redenen om destijds voor bestaande constructie te kiezen, zodat dit risico bij de gemeente Arnhem ligt?

- Blz 26. Laaggeletterdheid; u schrijft, we gaan aan de slag. Komt het college met gericht beleid om de laaggeletterdheid aan te pakken.

- Blz. 30 MGR. Kunt u het derde beleidsrisico nader toelichten?

Vragen fractie PvdA Duiven Politieke Avond 19 oktober 2021

Meer-Jaren-Programma-Begroting

1. Onder "Right to challenge" staat bij de planning dat het opstellen van de Participatieverordening in de 2e helft van 2021 zal plaatsvinden. Op de lange termijn agenda staat de Participatieverordening geagendeerd voor 2022. Wat is juist?
2. Kunt u de "creatieve acties" wat meer specificeren waar het gaat om de ondersteuning van ondernemers?
3. Waarom worden de twee bedragen van de claim abonnementsgelden en klimaatgelden opgenomen in de begroting als je toch al weet dat (wederom) de toezichthouder ze niet gaat ?
4. Er is gekozen om €35.000 te besparen door de fysieke openingstijden te beperken, is er al een gekeken hoe de inwoners van de gemeente Duiven dit vinden?
5. Pagina 28 onder "Opdrachtverstrekking Stichting SHO" staat "De wens om voor 2021 tot en met 2023 alsnog jaarlijks het bedrag van € 47.000 aan de stichting beschikbaar te stellen wordt nu alsnog opgenomen in deze voorjaarsnota.". Wordt hier niet de meerjarenbegroting bedoeld in plaats van de voorjaarsnota?
6. Pagina 37 onder 3.A.1 Volgens de fractie van de PvdA is er toestemming gekomen voor de uitgifte van de 15 hectare bedrijventerrein voor Centerpoort Noord. Klopt dit? Zo ja, waarom wordt dit in deze paragraaf nog als risico benoemd wordt?
7. Pagina 39 onder 3.A.3: Wat of hoe groot is het risico als de verkoop van fase 2 niet doorgaat. Kost het de gemeente nu geld om fase 2 zelf te exploiteren?

Vragen Meer-Jaren-Begroting 2022-2025

Pagina 3:
Maar het adagium "tijdens de verbouwing gaat de verkoop door" is steeds blijven gelden.
- Hoeveel mensen hebben het woord 'adagium' moeten opzoeken? In ieder geval 1, namelijk de opsteller van deze vraag.

Pagina 5: (Bestuur)
Dit zien we ook bij onze dienstverlening: de vraag van de klant staat centraal. Wij zorgen voor eenduidige en kwalitatief hoogwaardige klantcontacten en een integrale dienstverlening
- Zonder afbreuk te doen aan het 'voorfront' van de gemeente: is communicatietraining voor medewerkers ook een subonderdeel van de speerpunten?

Pagina 12: (Toelichting)
Zoals gezegd, blijven we aandacht houden voor de groep inwoners die niet of minder zelfredzaam is, mensen met een beperking en de groep digibeten en laaggeletterden. We zorgen dat ook voor deze doelgroepen de gemeentelijke producten en diensten toegankelijk zijn, zowel digitaal als analoog. Dat betekent dat we ook blijven investeren in de kwaliteit van het persoonlijk klantcontact.
- Is deze zin aan te vullen met een aantal steekwoorden hoe men dit denkt te doen?

Pagina 13: (Participatie)
We hebben een dienstverleningsconcept met als motto "aandacht voor wat nodig is". Dat wat nodig is, bepalen we in afstemming met onze inwoners, bedrijven en instellingen. Bijvoorbeeld via klantonderzoeken. Daarnaast werken we sinds 2021 met een klantpanel bestaande uit vertegenwoordigers vanuit de gemeente.
- Zijn/is hier voorbeeld(en) van?

Pagina 16: (Doel)
Niet duurder en zo mogelijk goedkoper is dan de twee huidige organisaties gezamenlijk (kosten). Op basis van raadsbesluit juli 2016 geconcretiseerd tot een netto besparing van uiteindelijk € 600.000 in 2021.
- Is aan te geven of dit ook op dit moment de daadwerkelijke stand van de besparing is?

Pagina 20:
Op deze pagina wordt de website *www.wehelpen.nl* gemeld. Wanneer op deze pagina wordt gezocht naar de inzet van vrijwilligers dan is het resultaat nul.
- Zijn er gegevens over het effect van inzet via deze methodiek?

Er zijn wel meldingen vanuit andere gemeentes, echter bij Duiven Groessen Loo is geen activiteit gemeld.

Pagina 24: (Risico's)

De RSD heeft in korte tijd de regeling uitgewerkt naar de uitvoeringspraktijk, zodat ondernemers direct geholpen konden worden.

- Ondernemers zullen tevens worden gecontroleerd op de juistheid/terechtheid van aanvragen en eventueel voor terugvordering worden gesteld. Gaat de RSD ook deze taak uitvoeren en is er een prognose hoeveel tijd/geld hiermee gemoeid gaat worden?

Pagina 63: (Reclamebelasting)

Dit wordt geheven voor het hebben van reclame-uitingen in het Duivense centrum. Deze belasting komt na aftrek van perceptiekosten in de vorm van een subsidie ter beschikking van de stichting. Dit is vastgelegd in een overeenkomst

- Is deze overeenkomst openbaar?
- Hoeveel zijn de perceptiekosten? Hoeveel blijft er over voor de stichting?

Pagina 130:

Uitgaven voor het inzetten op het integreren en participeren van statushouders en mensen met een migratieachterstand die langer in Duiven zijn. Er is met ingang van 2019 met de nieuwe aanpak gestart.

- Wat is die nieuwe aanpak?
- Zijn hier al resultaten van?
- Wat gaat er goed met deze aanpak? Zijn er nog verbeterpunten?
- Is vluchtelingenwerk ook bij deze aanpak betrokken?

Pagina 136:

Dubieuze debiteuren € 132.366

Dubieuze debiteuren RSD € 436.768

- Dit is meer dan vorig jaar.
- Is er een plan van aanpak om deze bedragen te verminderen?

Hierbij de vragen namens het CDA Duiven-Groessen-Loo m.b.t. de begroting:
met mijn aanvullingen:

1. Extra communicatie inzet (blz. 15): er wordt gesproken over ...*enkele jaren benodigd*...Kan dat iets concreter worden aangegeven? En waarom niet eerst voor een periode van een halfjaar of 0,5 fte?
2. Bestuursopdracht (blz. 25): waarom is er voor gekozen de 'netto'-besparing van €376.286 niet te verwerken in de begroting?
3. Nieuwbouw VO (blz. 28): ingegaan wordt op de kosten voor nieuwbouw, in hoeverre is er ook rekening gehouden met een eventueel opbrengstpotentieel van de door de nieuwbouw vrijkomende locatie?
4. RPW (blz. 34): is de laatste zin over dit onderwerp, dat omstreeks 1 juni 2021 duidelijkheid wordt verwacht, niet achterhaald?
5. Vermindering legesinkomsten (blz. 36): de gemeente krijgt tegelijkertijd de mogelijkheid milieuleges te gaan heffen. Wat is het opbrengstpotentieel daarvan en wanneer kan de raad daarover (al dan niet gaan heffen) tegemoet zien?
6. Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf (blz. 40): de kosten van aanpassingen op particulier terrein zijn niet opgenomen. Betekent dit dat de gemeente hier geen kosten aan heeft en dat deel voor rekening van de bedrijven komt? Om wat voor bedrag zou het dan ongeveer gaan?
7. Borgen inpassing A15/A12 (blz. 42): een extra kredietaanvraag wordt niet uitgesloten maar verderop wordt gesproken over een zware aderlating. Welk tekort wordt verwacht en zijn er ook besparingsmogelijkheden? Hoeveel vrij besteedbaar geld is er nog over?
8. Versnellen van de woningbouw (blz. 45) en Implementatie Omgevingswet: voorgesteld wordt om voor beiden een nieuwe bestemmingsreserve in het leven te roepen en daar eenmalig geld in te storten. Waar zie ik dit financieel terug (o.a. in het staatje in het raadsvoorstel)?
9. Vitale wijken en dorpen (blz. 47): gesproken wordt bij het Schuttersplein over de inzet van mankracht. Mag aangenomen worden dat het om menskracht gaat en de vrouwelijke inwoners van Groessen ook mogen helpen?
10. Ondersteunen ondernemers (blz.49): kan gelet op de ondersteuning d.m.v. creatieve acties het te bestede bedrag ook niet gedekt worden uit de post extra communicatie inzet als deze ongewijzigd blijft staan?
11. Begrotingsrichtlijnen: met de hoogte van de loonkosten wordt o.a. rekening gehouden met bevorderingen en periodieke verhogingen waar per 1-1-2022 recht op bestaat? Waarom niet per de datum 31-12-2022 zodat eventuele tussentijdse verhogingen in de hoogte van de loonkosten over het gehele jaar worden ingecalculeerd of is dit al het uitgangspunt?
12. Tabel Afvalstoffenheffing 2022-2025: er zijn volgens de tabel geen vervangingsinvesteringen meer nodig. Is dat correct?
13. Grondbeleid (blz. 101): wat is de planning voor de nieuwe Nota grondbeleid?
14. Voorziening "ontslaguitkering burgemeester" (blz. 135/136):
    moet *onttrekkingen **2021*** niet *onttrekkingen **2022*** zijn? En hoeft er, gelet op de stand per 31-12-2022, geen *stortingen 2022* plaatsvinden?

15. blz 135 /136: in de tabel Overzicht verloop voorzieningen wijken de bedragen vermeld bij Groot onderhoud algemene accommodaties per saldo ruim 100K af van de specificatie zoals vermeld op blz. 136. Wat is hier de oorzaak van?

Met vriendelijke groet,
Hans Stam

Outlook voor iOS downloaden

Zetel Nooijen

Vragen begroting

1 waarom wordt nu pas een plan gemaakt voor de biodiversiteit? Wat verstaat u onder biodiversiteit.Het milieu vraagt om haast maken met deze plannen, waarmee denk u met de aanvang van het plan te kunnen aanvangen? dat laat niet op zich wachten.

Blz 27

2 Waar baseert u dat een echt grasveld minder te bespelen is? Met echt gras verkopen we de problemen die we nu wel hebben met afgeschreven kunststofgras. Er liggen vele oude rollen kunststofgrasveld op verwerking te wachten ,
.Wat is u mening hier over en hoe staat u er tegen over?.echt gras is milieuvriendelijker en duurzamer.

3 bouwmaterialen worden steeds duurder en bouwen dus ook .Dus we lopen een grotere kans daardoor dat er nog meer extra eisen komen aan energiebesparing. Wordt er in de bouw gewerkt met milieuvriendelijk en duurzame materialen? En wordt er gekeken naar duurzame innovatieve mogelijkheden die ze reeds hebben aangediend ?

4 archief
Blz 17 programma 1 bestuur
U geeft aan dat u een volwaardig e -depot wilt opzetten welke voldoet aan de nieuwe wet en regelgeving rondom AVG enz. Kunt u aangeven waarom u geen budget hiervoor? Heeft vrijgemaakt Kunt u ons meenemen in de totale kosten welke het oprichten hier van en het jaarlijks onderhoud hier van zouden kunnen bedragen .

5 Blz 61
Storting ondergrondse container geldt dit ook voor de groencontainer bij de hoogbouw?
Tarief 1,40 per storting .Hoe komt het dat er geen verschil is tussen storting tussen gft afvallen restafval ? Wordt wel onderscheid gemaakt kunt u dit verklaren?

Overzichtsdocument MJPB vragen

Groen: Vraag reeds voorzien van antwoord.
Blauw: antwoord vanuit college/organisatie.

Zetel Nooijen

1. waarom wordt nu pas een plan gemaakt voor de biodiversiteit? Wat verstaat u onder biodiversiteit.Het milieu vraagt om haast maken met deze plannen, waarmee denk u met de aanvang van het plan te kunnen aanvangen? dat laat niet op zich wachten.

Blz 27

2. Waar baseert u dat een echt grasveld minder te bespelen is? Met echt gras verkopen we de problemen die we nu wel hebben met afgeschreven kunststofgras. Er liggen vele oude rollen kunststofgrasveld op verwerking te wachten ,
.Wat is u mening hier over en hoe staat u er tegen over?.echt gras is milieuvriendelijker en duurzamer.

3. bouwmaterialen worden steeds duurder en bouwen dus ook .Dus we lopen een grotere kans daardoor dat er nog meer extra eisen komen aan energiebesparing. Wordt er in de bouw gewerkt met milieuvriendelijk en duurzame materialen? En wordt er gekeken naar duurzame innovatieve mogelijkheden die ze reeds hebben aangediend ?

4. archief
Blz 17 programma 1 bestuur
U geeft aan dat u een volwaardig e -depot wilt opzetten welke voldoet aan de nieuwe wet en regelgeving rondom AVG enz. Kunt u aangeven waarom u geen budget hiervoor? Heeft vrijgemaakt
Kunt u ons meenemen in de totale kosten welke het oprichten hier van en het jaarlijks onderhoud hier van zouden kunnen bedragen .

5. Blz 61
Storting ondergrondse container geldt dit ook voor de groencontainer bij de hoogbouw? Tarief 1,40 per storting .Hoe komt het dat er geen verschil is tussen storting tussen gft afvallen restafval ? Wordt wel onderscheid gemaakt kunt u dit verklaren?

CDA

1. Extra communicatie inzet (blz. 15): er wordt gesproken over ...*enkele jaren benodigd*...Kan dat iets concreter worden aangegeven? En waarom niet eerst voor een periode van een halfjaar of 0,5 fte?

Er is een inschatting gemaakt van de communicatie uren bij de Duivense ruimtelijke projecten die nu spelen. Daarbij is de impact van het project op de samenleving beoordeeld, alsmede de mate waarin er sprake is van bestuurlijke belangen en de

doorlooptijd. Voor alle projecten geldt een doorlooptijd van meerdere jaren. De communicatietaken bestaan vooral uit het opstellen van een communicatiestrategie, het maken van een communicatie actieplan, het coördineren van het communicatieproces,het bewaken van de integraliteit met andere projecten en ontwikkelingen en het adviseren van bestuurders/projectleiders over de toon, boodschap en timing. Het totaal komt uit op meer dan 1 fte per jaar.

2. Bestuursopdracht (blz. 25): waarom is er voor gekozen de 'netto'-besparing van €376.286 niet te verwerken in de begroting?

3. Nieuwbouw VO (blz. 28): ingegaan wordt op de kosten voor nieuwbouw, in hoeverre is er ook rekening gehouden met een eventueel opbrengstpotentieel van de door de nieuwbouw vrijkomende locatie?

Wethouder Knuiman geeft mondeling antwoord op de Politieke Avond.

4. RPW (blz. 34): is de laatste zin over dit onderwerp, dat omstreeks 1 juni 2021 duidelijkheid wordt verwacht, niet achterhaald?
5. Vermindering legesinkomsten (blz. 36): de gemeente krijgt tegelijkertijd de mogelijkheid milieuleges te gaan heffen. Wat is het opbrengstpotentieel daarvan en wanneer kan de raad daarover (al dan niet gaan heffen) tegemoet zien?
6. Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf (blz. 40): de kosten van aanpassingen op particulier terrein zijn niet opgenomen. Betekent dit dat de gemeente hier geen kosten aan heeft en dat deel voor rekening van de bedrijven komt? Om wat voor bedrag zou het dan ongeveer gaan?
7. Borgen inpassing A15/A12 (blz. 42): een extra kredietaanvraag wordt niet uitgesloten maar verderop wordt gesproken over een zware aderlating. Welk tekort wordt verwacht en zijn er ook besparingsmogelijkheden? Hoeveel vrij besteedbaar geld is er nog over?
8. Versnellen van de woningbouw (blz. 45) en Implementatie Omgevingswet: voorgesteld wordt om voor beiden een nieuwe bestemmingsreserve in het leven te roepen en daar eenmalig geld in te storten. Waar zie ik dit financieel terug (o.a. in het staatje in het raadsvoorstel)?
9. Vitale wijken en dorpen (blz. 47): gesproken wordt bij het Schuttersplein over de inzet van mankracht. Mag aangenomen worden dat het om menskracht gaat en de vrouwelijke inwoners van Groessen ook mogen helpen?
10. Ondersteunen ondernemers (blz.49): kan gelet op de ondersteuning d.m.v. creatieve acties het te bestede bedrag ook niet gedekt worden uit de post extra communicatie inzet als deze ongewijzigd blijft staan?
11. Begrotingsrichtlijnen: met de hoogte van de loonkosten wordt o.a. rekening gehouden met bevorderingen en periodieke verhogingen waar per 1-1-2022 recht op bestaat? Waarom niet per de datum 31-12-2022 zodat eventuele tussentijdse verhogingen in de hoogte van de loonkosten over het gehele jaar worden ingecalculeerd of is dit al het uitgangspunt?
12. Tabel Afvalstoffenheffing 2022-2025: er zijn volgens de tabel geen vervangingsinvesteringen meer nodig. Is dat correct?

13. Grondbeleid (blz. 101): wat is de planning voor de nieuwe Nota grondbeleid?
14. Voorziening “ontslaguitkering burgemeester” (blz. 135/136):
    moet *onttrekkingen **2021*** niet *onttrekkingen **2022*** zijn? En hoeft er, gelet op de stand per 31-12-2022, geen *stortingen 2022* plaatsvinden?
15. blz 135 /136: in de tabel Overzicht verloop voorzieningen wijken de bedragen vermeld bij Groot onderhoud algemene accommodaties per saldo ruim 100K af van de specificatie zoals vermeld op blz. 136. Wat is hier de oorzaak van?

GroenLinks

Algemene vragen over bezuinigingen en compensatie Rijk

1. Is bezuiniging WMO doelgroepenvervoer wel nodig? Compensatie vanuit het Rijk. Gelden voor Jeugd als onderdeel van het sociaal domein.

Antwoord: politieke vraag wordt bij Politieke Avond beantwoord.

2. Vanuit het rijk komt een aanzienlijk bedrag als compensatie. Waarom wordt dat in z’n geheel nu niet besteed aan het domein waar het voor bedoeld is?

Antwoord: politieke vraag wordt bij Politieke Avond beantwoord.

Pagina 7, Speerpunten

3. Nergens is stimulans van biodiversiteit of herstel van ecologische waarden genoemd. Waarom is dit belangrijke thema niet genoemd?

   Antwoord: Biodiversiteit komt terug in de uitvoering van het maaibeleid (besluit college, extra geld vjn) en als zijnde ‘Opstellen actieplan biodiversiteit’, als eerste verkenning naar de kansen mbt de ambities vanuit de Omgevingsvisie (extra geld vjn). Beide zijn niet expliciet als speerpunten benoemd gezien deze niet als van dermate omgang zijn dat deze voldoen aan de criteria van Speerpunt.

Pagina 9 en 10, Groene Metropoolregio

4. Het bedrag dat in de begroting is opgenomen voor de Groene-Metropool, is dat om de ambtelijke organisatie van de Groene Metropool in stand te houden?

   Antwoord: De gemeentelijke bijdrage is een basisbedrag voor het ondersteunende bedrijfsbureau. Dit is € 2,50 per inwoner/gemeente. Daarnaast is er sprake van € 1,-/inwoner voor de bijdrage aan The Economic Board. Als plus komt er nu € 4,23/inwoner bij voor de Opgaveagenda. Het gaat hierbij om het bekostigen van de opgavemanager en speerpuntcoördinator.
   Zie verder het raadsvoorstel dat is geagendeerd voor de raadsvergadering van 9 november a.s.

   Wat is er aan gemeentelijke bijdrage te verwachten aan kosten voor de investeringsagenda’s die op ons af komen en waar ons wel of niet op kunnen

inschrijven? Is het verstandig hier nu al een inschatting voor te maken en dit mee te nemen in de begroting? Mochten de kosten hoger of lager uitvallen, of als raad besluiten op een bepaalde investeringsagenda niet in te schrijven, kan dit als mee- of tegenvaller meegenomen worden in de hierop volgende begroting.

Antwoord: Deelname leidt niet tot extra kosten, anders dan al in de begroting is opgenomen. Wel wordt eventueel gebruik gemaakt van de eigen capaciteit van de organisatie voor zover aan een opgave al niet wordt gewerkt. Een goed voorbeeld is hierbij de RES, de woonvisie en de verstedelijkingsstrategie, daar voegen we al waarde toe.

5. Op pagina 10 wordt al enige doel van de groene metropool vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven genoemd. Waarom is daar niet aan toegevoegd het versterken van de natuur en landschappelijke waarden? Instrumenten om het groene karakter van de regio te versterken.

   Antwoord: De formulering betreft een wat korte samenvatting. De Groene Metropoolregio zet zich, ondanks dat het hier niet is genoemd in het doel, ook in voor die andere waarden.

6. Is de stichting Economic Board opgegaan in de groene Metropool of blijft dat een organisatie naast de groene Metropool.

Antwoord: The Economic Board is een zelfstandige stichting naast de Groene Metropoolregio.

Pagina 11 en 12, Verbinding tussen zorg en veiligheid

7. Waar wordt het begrootte bedrag van €18.900 precies aan besteed?
   Antwoord:

Het budget is bedoeld voor het inhuren van externe expertise of ondersteuning bij de behandeling van ingewikkelde cases op het raakvlak van zorg en veiligheid. Ook kan het gebruikt worden voor extra ondersteuning bij het opzetten van een goede zorg en veiligheidsstructuur.
In de Voorjaarsnota 2021 hebben wij over dit budget al het volgende geschreven:
“Vanwege dit speerpunt is sinds 1 mei 2020 - binnen de bestaande formatie voor openbare orde en veiligheid - een medewerker speciaal vrij gemaakt voor Zorg & Veiligheid thema's en het versterken van de interne en externe samenwerking op deze thema's. Aan het opzetten van de bestendige zorg en veiligheidsstructuur wordt nog hard gewerkt. Het beschikbaar gestelde bedrag van € 18.900 kan daarbij goed van pas komen. Als de structuur eenmaal staat en naar behoren functioneert, verwachten we het bedrag niet meer nodig te hebben. Dat zou in de loop van 2022 het geval moeten zijn. Vanaf 2023 kan het bedrag worden afgeraamd.”

Pagina 14, Organisatie 1Stroom

8. Is er bepaald werk dat binnen verschillende domeinen straks blijft liggen? Welke druk geeft dit op het personeel en is hier een risico aan verbonden dat personeel overbelast raakt en deze besparing daardoor effect heeft op ziekteverzuim?

Pagina 15, Extra communicatieve inzet

9. Op welke domeinen gaat de communicatieadviseur zich richten? Waarom wordt dit bedrag niet opgenomen op de begrotingen van specifieke projecten.

Antwoord: De communicatieadviseur gaat zich richten op een tiental projecten in het ruimtelijk domein die de komende jaren spelen in de gemeente Duiven. Het gaat om het aantrekken van een stevige communicatieadviseur die een goed communicatieplan kan maken, het communicatieproces coördineert, de gevoeligheden goed kan inschatten en de integraliteit met andere projecten en ontwikkelingen in de gaten kan houden. Met name vanwege het laatste aspect en vanuit een efficiëntieaspect wordt ervoor gekozen om het bedrag niet op te nemen op de begrotingen van de projecten en daarmee steeds wisselend communicatieadvies in te huren.

Pagina 34, Circulaire economie – Programmalijn klimaatadaptatie

10. Er wordt gesproken over het financieren van het proces klimaatadaptatie van 50% door het rijk en 50% uit het gemeentelijk watertakenplan. Geldt dit slechts voor het proces of ook voor de kosten voor de hieruit volgende maatregelen? Zo niet, hoe zit deze verdeling?

Antwoord: vraag wordt bij Politieke Avond mondeling beantwoord.

11. Waar zijn de strategische uitgangspunten m.b.t. klimaatadaptatie te vinden?

Antwoord: vraag wordt bij Politieke Avond mondeling beantwoord.

12. Hoe worden deze strategische uitgangspunten kenbaar en bespreekbaar gemaakt met onze inwoners? Op welke manier wordt de relatie gelegd met de herindeling van de openbare ruimte, waar over is opgemerkt dat deze in grote delen van onze gemeente aan grootschalig onderhoud toe is.

Antwoord: vraag wordt bij Politieke Avond mondeling beantwoord.

13. Wordt er samen met buurgemeenten opgetrokken om kennis te delen en de openbare ruimte op gelijke wijze een nieuwe klimaatadaptieve invulling te geven?

Antwoord: vraag wordt bij Politieke Avond mondeling beantwoord.

14. (Pagina 39) Waar wordt de €36.300 precies aan besteedt? Hoeveel budget is er in het watertakenplan onaangetast en structureel aanwezig?

Antwoord: vraag wordt bij Politieke Avond mondeling beantwoord.

Pagina 40, Infrastructurele verbetering Nieuwgraaf

15. Bij het raadsvoorstel van 5 oktober voor de gronduitgifte aan Fresh en Fast, werd genoemd dat de huidige toestand van de weg voldoende toereikend was voor de verkeersdrukte en de bouw van een nieuw bedrijfspand en de bijbehorende bedrijfsactiviteiten daar niets aan af zouden doen. Hoe kan het dat nu in de begroting wel wordt genoemd dat de weg in verkeersmodellen als mogelijk kritisch naar boven komt?

Antwoord: We gaan er van uit dat deze oversteek niet nodig is: in de verkeersmodellen zitten een aantal onzekerheden (ontwikkelingen, autonome groei, relatie tussen bedrijfsbezoeken) en veiligheidsmarges. Bij een meest (voor verkeer) negatieve ontwikkeling is de oversteek volgens 1 model nodig, voor een ander model niet. Om geen achteraf onnodige investeringen te doen wordt de oversteek dus nu niet uitgevoerd, maar worden de ontwikkelingen gevolgd.

16. Was bij de gesprekken over de verkoop van de industriegrond aan Fresh en Fast bekend dat hier iets zou veranderen aan de wegindeling? Was het getal van €700.000 bekend? Zo niet, welk getal was wel bekend? Is dit bedrag besproken met Fresh en Fast en heeft dit bedrag onderdeel uitgemaakt van de afspraken over de verkoop van de gronden aan Fresh en Fast?

Antwoord: we gingen er ook toen van uit dat deze oversteek niet nodig is: in de verkeersmodellen zitten een aantal onzekerheden (ontwikkelingen, autonome groei, relatie tussen bedrijfsbezoeken) en veiligheidsmarges. Bij een meest (voor verkeer) negatieve ontwikkeling is de oversteek volgens 1 model nodig, voor een ander model niet. Om geen achteraf onnodige investeringen te doen wordt de oversteek dus nu niet uitgevoerd, maar worden de ontwikkelingen gevolgd.

17. Is onderzocht of hier een vorm van parkmanagement mogelijk is, waarbij bedrijven zelf verenigd verantwoordelijk worden voor de openbare ruimte op nieuwe industrieterreinen?

Antwoord: Nee, deze infrastructurele verbetering gaat over Nieuwgraaf: een bestaand bedrijventerrein.

DOED

Pagina 3:
Maar het adagium "tijdens de verbouwing gaat de verkoop door" is steeds blijven gelden.
- Hoeveel mensen hebben het woord 'adagium' moeten opzoeken? In ieder geval 1, namelijk de opsteller van deze vraag.

Pagina 5: (Bestuur)
Dit zien we ook bij onze dienstverlening: de vraag van de klant staat centraal. Wij zorgen voor eenduidige en kwalitatief hoogwaardige klantcontacten en een integrale dienstverlening
- Zonder afbreuk te doen aan het 'voorfront' van de gemeente: is communicatietraining voor medewerkers ook een subonderdeel van de speerpunten?

Pagina 12: (Toelichting)
Zoals gezegd, blijven we aandacht houden voor de groep inwoners die niet of minder zelfredzaam is, mensen met een beperking en de groep digibeten en laaggeletterden. We zorgen dat ook voor deze doelgroepen de gemeentelijke producten en diensten toegankelijk zijn, zowel digitaal als analoog. Dat betekent dat we ook blijven investeren in de kwaliteit van het persoonlijk klantcontact.
- Is deze zin aan te vullen met een aantal steekwoorden hoe men dit denkt te doen?

Hiermee bedoelen we dat we niet alleen investeren in digitale toegankelijkheid van onze producten en diensten, en gelijktijdig de analoge weg afsluiten (en daarmee dus niet gaan voor kanaalsturing). We bieden zoveel mogelijk een alternatief aan voor mensen die om welke reden ook geen gebruik kunnen maken van de digitale ingang.

We zien bijvoorbeeld dat met name de behoefte aan telefonisch contact onverkort groot is en blijven dit als volwaardig klantkanaal verder ontwikkelen (in kennis, gebruik van systemen en informatie).

Pagina 13: (Participatie)
We hebben een dienstverleningsconcept met als motto "aandacht voor wat nodig is". Dat wat nodig is, bepalen we in afstemming met onze inwoners, bedrijven en instellingen. Bijvoorbeeld via klantonderzoeken. Daarnaast werken we sinds 2021 met een klantpanel bestaande uit vertegenwoordigers vanuit de gemeente.
- Zijn/is hier voorbeeld(en) van?

Pagina 16: (Doel)
Niet duurder en zo mogelijk goedkoper is dan de twee huidige organisaties gezamenlijk (kosten). Op basis van raadsbesluit juli 2016 geconcretiseerd tot een netto besparing van uiteindelijk € 600.000 in 2021.
- Is aan te geven of dit ook op dit moment de daadwerkelijke stand van de besparing is?

Pagina 20:
Op deze pagina wordt de website *www.wehelpen.nl* gemeld. Wanneer op deze pagina wordt gezocht naar de inzet van vrijwilligers dan is het resultaat nul.
- Zijn er gegevens over het effect van inzet via deze methodiek?
Er zijn wel meldingen vanuit andere gemeentes, echter bij Duiven Groessen Loo is geen activiteit gemeld

Pagina 24: (Risico's)
De RSD heeft in korte tijd de regeling uitgewerkt naar de uitvoeringspraktijk, zodat

ondernemers direct geholpen konden worden.
- Ondernemers zullen tevens worden gecontroleerd op de juistheid/terechtheid van aanvragen en eventueel voor terugvordering worden gesteld. Gaat de RSD ook deze taak uitvoeren en is er een prognose hoeveel tijd/geld hiermee gemoeid gaat worden?
Antwoord: De RSD is in 2020 al begonnen met de controle op juistheid van de toegekende Tozo uitkeringen. Dit wordt hoofdzakelijk gedaan aan de hand van de IB-signalen die het inlichtingenbureau verstrekt.Ook dit jaar zijn en worden deze controles nog uitgevoerd. Een deel van de controles, met name op Directeur/Groot aandeelhouders, die zich zelf wel salaris hebben toegekend vind er nog een controle plaats als zij de jaarstukken over 2020/2021 hebben opgemaakt. De kosten die samenhangen met deze controles worden via de uitvoeringskosten TOZO vergoed

Pagina 63: (Reclamebelasting)
Dit wordt geheven voor het hebben van reclame-uitingen in het Duivense centrum. Deze belasting komt na aftrek van perceptiekosten in de vorm van een subsidie ter beschikking van de stichting. Dit is vastgelegd in een overeenkomst
- Is deze overeenkomst openbaar?
- Hoeveel zijn de perceptiekosten? Hoeveel blijft er over voor de stichting?

Pagina 130:
Uitgaven voor het inzetten op het integreren en participeren van statushouders en mensen met een migratieachterstand die langer in Duiven zijn. Er is met ingang van 2019 met de nieuwe aanpak gestart.
- Wat is die nieuwe aanpak?
De nieuwe aanpak komt voort uit de notitie integratie en participatie statushouders en is in het voorjaar 2019 vastgesteld. Deze nieuwe aanpak bevat een coördinatiepunt Statushouders waar de regierol en de monitoring namens de gemeente voor statushouders en inwoners met een migratie achtergrond wordt belegd. Vanuit het coördinatiepunt wordt samengewerkt met Vluchtelingenwerk en de RSD , waarbij werk en participatie leidend zijn.

- Zijn hier al resultaten van?
Een van de belangrijkste activiteiten is geweest het opzetten van het casusteam wat is opgestart en inmiddels bijna twee jaar actief is. Daarin wordt casuïstiek over nieuwkomers en inmiddels langer binnen de gemeente woonachtige statushouders met elkaar besproken ter ondersteuning van integratie en participatie.

- Wat gaat er goed met deze aanpak? Zijn er nog verbeterpunten?
Wat gaat goed: De afstemming tussen betrokken netwerkpartners de RSD , Mikado, Vluchtelingenwerk en de gemeente vindt sneller plaats en is daardoor effectiever. De hulpvraag wordt integraal geformuleerd en opgepakt . Wanneer nodig wordt aanvullende hulp ingeschakeld via de reguliere toegang van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van de WMO of Jeugd. Deze aanpak sorteert al voor op de beoogde werkwijze van de nieuwe wet Inburgering per 1-1-2022.
Verbeterpunten: Een van de verbeterpunten is de samenhang van het aanbod van de gemeente en de inhoud van het (taal)onderwijs. Tot 1-1-2022 zijn statushouders zelf verantwoordelijk voor het organiseren van hun (taal)onderwijs. Met de komst van de nieuwe wet inburgering per 1-1-2022 heeft de gemeente als opdrachtgever ook op het gebied van het (taal) onderwijs meer sturingsmogelijkheden op de inhoud daarvan en daarmee de

samenhang in de totale inburgering.

- Is vluchtelingenwerk ook bij deze aanpak betrokken?
Ja vluchtelingenwerk is betrokken.

Pagina 136:
Dubieuze debiteuren € 132.366
Dubieuze debiteuren RSD € 436.768
- Dit is meer dan vorig jaar.
- Is er een plan van aanpak om deze bedragen te verminderen?

Hier heeft Duiven andere keuze gemaakt dan RSD heeft voorgesteld.
De RSD stelde een percentage oninbaar voor, per soort debiteur.
Dit is gebaseerd op een onderzoek in detail van 2017.
Daar komt dan een gemiddeld percentage van oninbaarheid uit.
Maar door Duiven is dit percentage voor de balans aanzienlijk verhoogd waardoor het bedrag van oninbaarheid debiteuren RSD verhoogd is. Terwijl bij de RSD het debiteurensaldo is gedaald.

PvdA

1. Onder “Right to challenge” staat bij de planning dat het opstellen van de Participatieverordening in de 2e helft van 2021 zal plaatsvinden. Op de lange termijn agenda staat de Participatieverordening geagendeerd voor 2022. Wat is juist?

Antwoord: De datum op de Lange Termijn Agenda is juist.

2. Kunt u de “creatieve acties” wat meer specificeren waar het gaat om de ondersteuning van ondernemers?

3. Waarom worden de twee bedragen van de claim abonnementsgelden en klimaatgelden opgenomen in de begroting als je toch al weet dat (wederom) de toezichthouder ze niet gaat ?

4. Er is gekozen om €35.000 te besparen door de fysieke openingstijden te beperken, is er al een gekeken hoe de inwoners van de gemeente Duiven dit vinden?

Antwoord: er is bij deze keuze niet expliciet aan inwoners gevraagd hoe zij dit zouden vinden of nu ervaren. Wel is hierbij het volgende in overweging genomen:
We hebben bij de ambtelijke fusie Duiven-Westervoort ervaren dat inwoners snel wennen aan nieuwe openingstijden, mits er een goede communicatie aan vooraf gaat.

De burgerzakenbalie op woensdagmiddag is altijd belangrijk geweest voor ouders met kinderen, voor het aanvragen van een ID-bewijs / reisdocument. Dit is aanleiding deze middagopenstelling te handhaven.

Het Servicebalieverkeer verwachten we in de ochtend op te kunnen vangen met de huidige bezetting (o.b.v. ervaringen in Coronatijd).

We zien dat er toch regelmatig nog spontane bezoekers bij de voordeur staan. We zorgen dat er binnenkort en intercom-verbinding is met het klantcontactcentrum zodat men als ware telefonisch te woord wordt gestaan. Verder hebben we in de afgelopen 1,5 jaar dat we 's middags gesloten zijn hier geen klachten over ontvangen.

5. Pagina 28 onder "Opdrachtverstrekking Stichting SHO" staat "De wens om voor 2021 tot en met 2023 alsnog jaarlijks het bedrag van € 47.000 aan de stichting beschikbaar te stellen wordt nu alsnog opgenomen in deze voorjaarsnota.". Wordt hier niet de meerjarenbegroting bedoeld in plaats van de voorjaarsnota?

6. Pagina 37 onder 3.A.1 Volgens de fractie van de PvdA is er toestemming gekomen voor de uitgifte van de 15 hectare bedrijventerrein voor Centerpoort Noord. Klopt dit? Zo ja, waarom wordt dit in deze paragraaf nog als risico benoemd wordt?

   Antwoord: Dat is juist. Dit laat echter onverlet, dat de totale planvorming ook als risico wordt aangemerkt.

7. Pagina 39 onder 3.A.3: Wat of hoe groot is het risico als de verkoop van fase 2 niet doorgaat. Kost het de gemeente nu geld om fase 2 zelf te exploiteren?

   a. Fase 2 van het Vitaal Centrum Duiven (OGTent) is in de gemeentelijke boeken opgenomen tegen marktwaarde. Redelijkerwijs verwachten wij hier momenteel dus geen financiële tegenvallers of meevallers bij verkoop. Maar ook niet indien de verkoop geen doorgang zou vinden.

   b. Verder kost de exploitatie van het gebouw de gemeente momenteel geen geld. De exploitatie is over de jaren tenminste kostendekkend.

Lokaal Alternatief

Op het eerste oog ziet het gepresenteerde meerjarenperspectief er goed uit. Echter we hebben als gemeenten Duiven ook te maken met veel onzekerheden in de voorliggende begroting.

- Besluiten die worden overgelaten aan het nieuwe kabinet (extra jeugdgelden, meerkosten huishoudelijke ondersteuning, opschalingskorting grote gemeenten, herverdeling gemeentefonds, herziening belastingstelsel).
- Krijgen we extra taken met vooralsnog geen extra middelen (gevolgen omgevingswet en klimaatwet).
- Onbekend welke meerjarige consequenties Corona heeft, terwijl we incidenteel geld hebben ontvangen.

- Daarnaast zijn er nog verschillende maatschappelijke opgaven waar we als gemeenten een bijdrage aan moeten leveren en die de nodige financiële consequenties hebben (bijvoorbeeld woningbouw en duurzaamheid).

In de inleiding schrijft u ook dat er nog steeds sprake is van aanzienlijke risico's en onzekerheden. Kunt u wat uitgebreider in gaan op deze onzekerheden en risico's? Graag willen we een reflectie van het college op al de onzekerheden in relatie tot het meerjarig begrotingsresultaat?

- Herverdeling gemeentefonds. Bij de behandeling van de voorjaarsnota zijn we geïnformeerd dat naar verwachting de herverdeling van het gemeentefonds een nadelig effect heeft van +/- € 750.000. Landelijk is bepaald dat de herverdeeleffecten worden gespreid over een aantal jaar en daarbij een ingroeipad wordt gehanteerd van € 15,- per inwoner per jaar. Dit is ook afgestemd met provincies. Dat zou betekenen dat het volledige nadeel van € 750.000 vanaf 2024 van toepassing is. Waarom is dit niet zo opgenomen in de begroting?

- Op welke wijze is de wijziging omtrent woonplaatsbeginsel verwerkt in onze begroting (zowel baten als lasten)?

Antwoord: Na het eerste kwartaal van 2022 zal duidelijk zijn of en op welke wijze dit in financiële zin gevolgen heeft voor onze gemeente. Op dit moment is daar nog te weinig over te zeggen omdat nog niet alle wijzigingen in beeld zijn.

- Er ontstaat een btw voordeel omdat meer BTW uitgaven in de tarieven voor afval en riool door stijgende verwerkingskosten. De toenemende verwerkingskosten zijn in 2021 ook al van toepassing. Wat zegt dit over het vastgestelde tarief in 2021 en wat betekent dit voor onze begroting 2021?

- In de gepresenteerde voorcalculaties "overigen" zitten behoorlijke schommelingen. Met name tussen 2024 en 2025 zit een behoorlijk verschil van +/- € 750.000. Op pagina 113 van de begroting wordt dit nader geduid. Kunt u toelichten waarom er in 2025 t.o.v. 2024 veel meer kleine aanpassingen zijn. Het gaat om meer dan €800.000?

- Op pagina 2 van het raadsvoorstel schrijft u dat de effecten van de meicirculaire verwerkt zijn in de voorcalculaties. Echter bij de behandeling van de Voorjaarsnota is vermeld dat de meicirculaire al in de voorjaarsnota is verwerkt. Kunt u dit nader toelichten?

- Op pagina 79 schrijft u dat het niveau van de verhardingen flink zijn gedaald ten opzichte van de vorige inspectie. De verklaring hiervoor is het feit dat onderhoud van verhoudingen die zijn aangelegd in groeikernperiode stevig toeneemt. Zijn er nog meer

ontwikkelingen te verwachten de komende jaren, omdat Duiven een groeikernperiode heeft gehad? Zo ja, welke?

Antwoord: Ja, op het groenareaal en op riolering zijn er enkele plaatsen die gerenoveerd moeten worden. Dit pakken we zoveel mogelijk integraal op waarbij we ook onder andere naar de energietransitie en klimaatadaptatie kijken.

- Blz 22. Scalabor wil meer geld omdat meer cliënten uitstromen en zodoende de overheadkosten per cliënt stijgen. Was dit niet 1 van de redenen om destijds voor bestaande constructie te kiezen, zodat dit risico bij de gemeente Arnhem ligt?

- Blz 26. Laaggeletterdheid; u schrijft, we gaan aan de slag. Komt het college met gericht beleid om de laaggeletterdheid aan te pakken.

- Blz. 30 MGR. Kunt u het derde beleidsrisico nader toelichten?

Antwoord: 3. Er is een verschil in de verdeelsleutel van de module Werkgeverschap SW, door verschil in uitstroom van SW medewerkers. Dit kan gevolgen hebben voor de bijdrage aan deze module.
Toelichting: 9 gemeenten nemen deel aan deze module. De MGR heeft in 2020 lagere personeelskosten SW gehad. De structurele impact is € 1,5 miljoen lagere gemeentelijk bijdrage. Dit zal ook leiden tot een lagere rijksbijdrage SW voor gemeenten.

Onderwerp	Verbeterplan Financien		
Ondertitel	Tijdens deze ronde tafel wordt de gemeenteraad door de ambtelijke organisatie bijgepraat over de voortgang van het verbeterplan om de financiële organisatie te verbeteren.		
Portefeuillehouder	Goossen	Zaaknummer	n.v.t.
Behandelend ambtenaar	René Borgardijn – r.borgardijn@1stroom.nl		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	Het bespreken van de voortgang van het verbeterplan. Er ligt geen raadsvoorstel voor.		
Historie	Sinds 2019 is de ambtelijke organisatie bezig om de financiële organisatie op orde te krijgen. O.a. uit het verslag van de accountant bleek dat er veel verbeterpunten waren voor de organisatie. Inmiddels zijn er nu najaar 2021 al veel verbeterpunten opgepakt en de accountant heet recentelijk ook een goedkeurende accountantsverklaring kunnen afgeven. Belangrijke momenten in de tijdlijn van dit dossier: - Presentatie verbeterplan 8 oktober 2019. - Kennisgeving A5. Raad 22 oktober 2019. En vanaf die tijd is de raad ongeveer elk kwartaal bijgepraat over de vorderingen van het verbeterplan.		
Termijn	De vorige ronde tafel (15 juni) is aangegeven door de tafeldeelnemers dat het voorlopig gewenst blijft om elk kwartaal een update te geven om te kijken of de stijgende lijn vastgehouden kan worden. Bij de volgende jaarrekening bespreking (2022) kan dit mogelijk worden herzien.		

Politieke Avond	19 oktober 2021		Ronde Tafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
G.J. Schrijner	E.N. Bosscha	Publieksruimte	Bestuur	45 minuten
Behandeladvies	Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl. *Bij technische vragen gaat het vaak om verzoeken tot feitelijke informatie (wie/wat/waar) die een ambtenaar kan beantwoorden. Overige vragen (o.a. waarom-vragen) kunnen op de avond zelf worden gesteld.*			
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan de ronde tafel. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen			

Opbrengst van de tafel	René Borgardijn geeft een presentatie over de voortgang van het verbeterplan. De organisatie is nu nog bezig met het opvolgen van de punten uit de managementletter 2020, maar binnenkort start ook al weer de nieuwe interim-controle. Er is al enkele jaren geen sprake van externe inhuur bij de afdeling financiën. Wel wordt ook aangegeven dat externe inhuur soms wel verstandig kan zijn als

	het bijvoorbeeld om een kleine klus gaat met een specifiek specialisme. Dan is het duur om daar vast iemand voor aan te nemen. Belangrijke doelstelling blijft grip krijgen op de gemeentelijke huishouding. Ook wordt een handboek opgesteld voor de gemeentelijke rapportages. Grootste uitdaging voor komende tijd zal de krapte op de arbeidsmarkt worden in combinatie met de toenemende controledruk. De afdelingsmanager geeft aan dat hij geen overschrijding in accountantskosten verwacht. Qua ziekteverzuim ging het goed, maar er is nu een slechte periode met drie langdurig zieken. Er is nog steeds het streven om de MJPB beknopter te maken als dat mogelijk is. Wat oplevering van de Voorjaarsnota betreft wordt gestreefd naar minimaal dezelfde leestijd als dit jaar (14 dagen).
Raadsvergadering	n.v.t.

Financiële functie 1Stroom

Stand van zaken 19-10-2021

1STROOM
DUIVEN & WESTERVOORT

Agenda

1. Verbeterplan Financiële functie 1Stroom
2. Doorontwikkeling
3. Toezeggingen

1. Verbeterplan financiële functie 1Stroom

Spoor 1: De Basis op orde (2019 – 06/2020)

Spoor 2: Doorontwikkeling (01/2020 – 06/2021)

Spoor 3: Continu leren & verbeteren (2021 e.v.)

'Professioneel Partner in de Bedrijfsvoering van 1Stroom'

1. Resultaten spoor 1 & 2

Sheet presentatie oktober 2019:

- Financiële functie op orde & in control betekent:
  - Kwaliteit van de uitvoering van de financiële functie is zichtbaar verbeterd, transparant en geborgd.
  - Werkprocessen zijn beschreven, geüniformeerd en zo veel als mogelijk gestandaardiseerd.
  - Team Financiën is in verbinding met de interne organisatie en externe ketenpartners.
  - Werkbeleving en werkplezier is op de afdeling Financiën aanwezig.
  - Goedkeurende accountantsverklaringen

2. Doorontwikkeling

- Opvolging adviezen Accountantsverklaring 2020
  - Start 3e kwartaal 2021
  - Aantal onderwerpen gering
    - Afstemming accountant bij interim controle

- Opvolging Managementletter 2020
  - Zie geactualiseerde excel-lijst (o.b.v. ML 2020)
  - Interimcontrole accountant: 15-11-2021
  - Feitelijke toets door accountant

2. Doorontwikkeling

- Spoor 3: start 2022 (Covid, nieuwe organisatie, uitloop spoor2)

1. Verbeteraanpak gericht vanuit de samenleving, (interne) ketenpartners
    - Systeem voor procesoptimalisatie opgezet en werkend: **ambitie**
    - Systeem van interne controle doorontwikkeld en werkend: **gestart**
    - Systeem van risicoanalyse en auditing opgezet en werkend: **vanaf 1/1/2022 stapsgewijs oppakken**

2. “In control statement 2020” accountant
    - 3 x goedkeurende verklaring 2020
    - 2022 rechtmatigheidsverantwoording
    - In control statement: nader bezien (tijd en geld)

3. Team: van financieel naar business partner: **adviesrol verbetert**
    - **T**raining Bestuurlijk Ambtelijk Samenspel
    - Consulenten als verlengstuk afdeling

4. Processen in 1 x goed: iedere € raak, waarde toevoegen: **continu proces**

2. Doorontwikkeling

- *Team Financiën*
  - Nu afdeling Financiën & Belastingen
  - Werkbijeenkomsten Financiën in 3e & 4e kwartaal
    - Aanscherpen taken en verantwoordelijkheden
    - Verbetermogelijkheden in kaart gebracht
      - Proces, systeem en samenwerking
    - Opvolging en eigenaarschap Managementletter
    - Afspraken + planning accountantscontrole 2021
    - Planning & Control-boekje interne organisatie 2022

- *1Stroom*
  - Organisatie/structuurwijziging succesvol afgerond
  - Van 17 teams naar 10 afdelingen
  - Nieuw Managementteam

2. Doorontwikkeling

Meer grip op de gemeentelijke huishouding

- Vergroten voorspellend vermogen (continu proces)
  - Realistischer ramen uitgaven Sociaal domein
  - Actuele activamodule
  - Treasury management verbetert
  - Meer beschikbare tijd voorcalculaties
  - Meerjarenbalans (in begroting)

- Kwaliteit PDCA in onze organisatie (continu proces)
- Kwaliteit interne controle (programma gereed)
- Kwaliteit rapportages (1e slag jaarrekening, VJN)

Sturingsinformatie vanuit 1Stroom

- Kwaliteit en opzet huidige rapportages: 4 x per jaar
- Bespreken in directie en algemeen bestuur

3. Toezeggingen

- Actualiseren Reserves & Voorzieningen (4e kwartaal)
- Financiële verordeningen (raadsvergadering december)
  - Toetsing accountant

Proces	Bevinding en risico	Aanbeveling	Follow up 2020	Opvolging
Investeringen	Bij het aanmaken van activakaarten wordt het jaar van activering in het financiële systeem ingevoerd. K2 Finance start de kapitaallast automatisch in het jaar na activering. Kredieten moeten in K2F handmatig gereed gemeld worden. Deze actie ligt bij 1 persoon. Als een krediet gereed gemeld is starten de kapitaallasten in het volgende jaar. Er vindt geen controle plaats op tijdige gereedmelding. Hierdoor is een risico aanwezig dat kapitaallasten te laat starten. Als een investering vertraging oploopt en het jaar van activering niet wordt aangepast, bestaat het risico dat kapitaallasten te vroeg beginnen.	*We adviseren u de tijdigheid van de start van de kapitaallasten te controleren.*	Nieuwe aanbeveling 2020	4e kwartaal: afspraken over achtervang in proces is georganiseerd, 2 maal per jaar gaat de controle opgepakt worden tav parameters nieuwe/lopende investeringen. Toets: jaarrekeningcontrole
Huuropbrengsten	De indexaties van de huurprijzen worden op verschillende momenten in het jaar gedaan, afhankelijk van de ingangsdatum van het contract. Hierdoor is het risico aanwezig dat indexaties niet tijdig of niet juist worden doorgevoerd.	*We adviseren om de indexaties van huurprijzen op een vast moment in het jaar te doen. Hierdoor is dit makkelijker te bewaken.*	Nieuwe aanbeveling 2020	Intern is dit onderhanden. Zal obv schriftelijke goedkeuring huurder moeten worden opgepakt. Moment van uitvoering is deels afhankelijk van resterende looptijd huurovk
Treasury	Volgens de interne procedure moet bij het aantrekken van kort geld bij 2 banken een offerte worden opgevraagd. Bij het aantrekken van kort geld is in 2020 alleen een offerte bij de BNG opgevraagd, omdat de organisatie nog niet bekend is bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Hierdoor wordt niet voldaan aan de interne procedure	*We adviseren u 1Stroom aan te melden bij de NWB zodat deze bank ook offertes uit kan brengen en daarmee voldaan wordt aan de interne procedure.*	Nieuwe aanbeveling 2020	Opgepakt en ingebed in proces
Personeel (2018)	De twee salarisadministrateurs geven mutaties door aan het salarisverwerkingsbureau en controleren de verwerking. De salarisadministrateurs kunnen rollen en rechten toekennen binnen de salarisapplicatie Youforce.	*Wij adviseren u collegiale toetsing op de salarismutaties in te richten en deze controle zichtbaar vast te leggen.*	Binnen de salarisadministratie worden de ingevoerde mutaties door een andere medewerker gecontroleerd.	Gereed
Personeel (2018)		*Daarnaast adviseren wij u interne controle te laten uitvoeren op de personeelsdeclaraties.*	Binnen de salarisadministratie worden de ingevoerde mutaties door een andere medewerker gecontroleerd.	Gereed
IT Superusers	Er zijn 3 superusers (2 applicatiebeheerders en 1 consulent) die alle rechten hebben binnen het financieel pakket (K2F) en 2 superusers (salarisadministrateurs) binnen het salarispakket.	*Wij adviseren u binnen het financieel pakket K2F en het salarissysteem een integrale analyse uit te voeren en te controleren of de medewerkers niet meer rechten hebben dan wat wenselijk is uit hoofde van hun functie.*	Voor K2F was dit reeds opgepakt. Voor het salarissysteem zijn de rechten binnen het pakket in beeld.	Gereed
	De superusers zijn betrokken bij de uitvoering van het proces en kunnen zichzelf rechten verstrekken.	*Indien een medewerker binnen een gebruikersgroep is ingedeeld en tussentijds aanvullende rollen en rechten krijgt die binnen een andere gebruikersgroep vallen, adviseren wij u te bewaken dat de medewerker geen rechten krijgt die kunnen leiden tot onrechtmatige transacties.*	Voor K2F was dit reeds opgepakt. Voor het salarissysteem zijn de rechten binnen het pakket in beeld.	Gereed
IT Superusers	Mutaties van de superusers worden niet gecontroleerd.	*Vanuit de interne controle de controle te verrichten op het juiste handelen van de superusers.*	De logging van wijzigingen in de rechten moet nog gecontroleerd worden.	Q4 2021
IT - Toegangsrechten	Rollen en rechten in geautomatiseerde systemen worden toegekend of geblokkeerd door de applicatiebeheerders.	Wij adviseren maandelijks de juiste en tijdige afmelding van vaste medewerkers zichtbaar te controleren met de uit dienst lijst uit het salarispakket. Volgens de huidige werkwijze zijn de applicatiebeheerders sterk afhankelijk van de input van de teamregisseurs.	Er is een checklist On- en Off boarding opgesteld en in gebruik genomen.	Gereed
	In verband met de achterstanden in de administratie en de functiewisselingen is in 2018 besloten om aanvullende rollen en rechten tijdelijk toe te kennen aan medewerkers om processen efficiënter te laten verlopen.	Voor de jaarrekeningcontrole is het belangrijk de totale loonlijst te controleren en te laten autoriseren door de directie	Aanbeveling wordt overgenomen eind 2021.	Gereed
	De toegang tot het netwerk wordt voor het tijdelijk personeel automatisch geblokkeerd door het invoeren van de uitdienstdatum bij de RID. Voor het personeel met een vast contract is de RID en applicatiebeheer afhankelijk van meldingen vanbuit de teamregisseurs		Er is een checklist On- en Off boarding opgesteld en in gebruik genomen.	Gereed
IT – Wijzigen van wachtwoorden	De complexiteit van het wachtwoord in Key2Financiën is beperkt en tevens is de wijzigingsfrequentie laag. Hierdoor is er een verhoogd risico op onrechtmatige toegang tot systemen en onrechtmatige/ ongeautoriseerde boekingen.	Wij adviseren het wachtwoordenbeheer voor K2F aan te scherpen door gebruik te maken van minimaal 8 karakters, een combinatie van diverse tekens zoals letters (hoofd- en kleine letters), cijfers en symbolen.	Het wachtwoordbeleid was vorig jaar reeds aangescherpt. In 2020 is de wijzigingsfrequentie verruimd naar 180 dagen. Dit past binnen de Baseline Informatiebeveiliging Overheid.	Gereed
		Daarnaast adviseren wij u om periodieke wachtwoordwijziging binnen de applicatie af te dwingen.		

Inkopen – Controle op wijziging bankrekeningnummers	Er komen via diverse kanalen meldingen binnen van nieuwe of gewijzigde bankrekeningnummers. Deze wijzigingen worden zonder controle door een andere medewerker verwerkt.	Wij adviseren u de juistheid van het bankrekeningnummer te controleren aan de hand bijvoorbeeld afstemming per mail met de leverancier en de bewijsstukken te bewaren.	In K2F worden bankrekeningnummers altijd gecontroleerd door een andere persoon. Daarbij wordt een naam-nummer check gedaan bij de bank.	Gereed
	Daarnaast kunnen 3 superusers die bij het proces automatisering genoemd zijn bankrekeningnummers invoeren, wijzigen en autoriseren.	Daarnaast adviseren wij u een interne controle te laten uitvoeren op de mutaties van de superusers. Over het hele jaar alle wijzigingen in de bankrekeningnummers integraal te toetsen.	Advies is overgenomen	
	Facturen kunnen worden betaald zonder dat de prestatie akkoord verklaarder en de budgethouder deze hebben geaccordeerd.	In het systeem aanpassen dat facturen alleen kunnen worden betaald als deze zijn getekend door de prestatie akkoord verklaarder en de budgethouder.	Binnen de workflows is functiescheiding aangebracht tussen prestatieakkoordverklaarder en budgethouder.	
Inkopen – Verschuiving lasten tussen organisaties	De teamregisseurs zijn budgethouders en tekenen de facturen voor hun budgetten voor akkoord. Zij beheren soms verschillende budgetten binnen maar ook meerdere budgetten van verschillende organisaties.	Een sterke materiële controle uit te laten voeren op de financiële administratie of de facturen op het juiste budget en op de juiste organisatie zijn verantwoord.	Dit speelde met name bij de oprichting van GR 1Stroom in 2018. Inmiddels zit er meer controle op dat de lasten op de juiste organisatie worden geboekt.	Gereed
		Voor het boekjaar een steekproef uit te voeren op de juiste verwerking van de facturen op de juiste organisatie en het juiste budget binnen de organisatie.	Eveneens aangescherpt door herformuleren inkoop- en factuurvoorwaarden	
Inkopen – Controles betalingen	Bij de betaling wordt niet gecontroleerd of het betaalbaar gestelde bedrag in de bankapplicatie aansluit met de betaallijst.	Wij adviseren u de betalingen te controleren op de juistheid van het bankrekeningnummer, of het bedrag conform de factuur en/of de beschikking is en de SHA code aansluit op de betaallijst.	Bij betalingen wordt gecontroleerd op bijzonderheden. De SHA (totaal) code wordt ook gecontroleerd. Vanaf 2021 wordt een integrale controle uitgevoerd bij betalingen boven een bepaald grensbedrag en een steekproef van 10% op het restant.	Gereed: Opgepakt en ingebed bij de administratie vanaf begin 2021
Inkoop – Onderhanden facturen	We hebben vastgesteld dat facturen lang in de workflow blijven hangen, waardoor deze niet tijdig geboekt en mogelijk niet tijdig betaald worden. Het risico is dat de budgetuitnutting niet tijdig inzichtelijk is.	De facturen in de workflow zo spoedig mogelijk uit te zoeken en te verwerken.	Monitoring op facturen in de workflow vindt actiever plaats. Na 7 dagen een herinnering. Aantal facturen dat lang in de workflow zit is beperkt.	Gereed: voortgang factuur en betaalproces wordt wekelijks gemonitord. Norm= 30 dagen
Inkoop – Onderhanden facturen		Wij adviseren u achterstanden in de verwerking van aankoopfacturen niet te laten gebeuren. Dit heeft een enorme vertraging op de uitvoering van processen, levert dit intern veel onrust en communicatie op en ook kan de interne controlefunctie niet goed opereren.		Gereed: voortgang factuur en betaalproces wordt wekelijks gemonitord. Norm= 30 dagen
Inkoop – Onjuiste adressering facturen	Sommige facturen zijn verkeerd geadresseerd en staan op de verkeerde organisatienaam.	Niet accepteren dat deze facturen worden verwerkt en aan de leverancier een nieuwe en juiste factuuradressering vragen.	Dit speelde met name bij de oprichting van GR 1Stroom in 2018. Inmiddels zit er meer controle op de juiste adressering en komt een onjuiste adressering veel minder voor.	Gereed: actieve sturing op inkoop- en factuurvoorwaarden
Inkoop – Onjuiste adressering facturen		Voor het boekjaar een steekproef uitvoeren op de juiste verwerking op het juiste budget en op de juiste organisatie.		In 2020 uitgevoerd, idem 2021 via interne controleprogramma
Begrotingsbeheer (2018)	De door de raad vastgestelde primitieve begroting van de gemeente Duiven is niet juist ingeboekt in K2F. Intern wordt het verschil en de impact op de rechtmatigheid uitgezocht.	Wij adviseren u de controle op de juiste en volledige invoer van begrotingswijzigingen zichtbaar te maken en voor het boekjaar een interne controle uit te voeren op de juistheid, rechtmatigheid en volledigheid van begrotingswijzigingen.	Er is een procesbeschrijving opgesteld. Op basis van de college- en raadsbesluiten wordt de volledigheid van de begrotingswijzigingen vastgesteld. Daarnaast wordt met vaste formats gewerkt. Door de IC wordt getoetst of de ingevoerde begrotingswijziging herleidbaar is vanuit het besluit.	Gereed
Begrotingsbeheer (2018)		In artikel 5 van de financiële verordening van GR 1Stroom is geregeld dat het algemeen bestuur de bedrijfsvoering budgetten autoriseert. Er is geen zichtbaar vastgelegde structuur met betrekking tot kostensoort en grootboeknummers die onder de bedrijfsvoering budgetten vallen. Hierdoor is het niet vast te stellen of de primaire begroting en de begrotingswijzigingen juist zijn verwerkt in K2F conform de AB besluiten. Daarnaast kan niet vastgesteld worden of er een AB besluit ten grondslag moet liggen aan een administratieve wijziging	De categorieën die in de begroting worden genoemd, vallen allemaal onder het programma Bedrijfsvoering. Het Algemeen Bestuur autoriseert het totaal van het programma en niet per categorie.	Gereed
Investeringen en kredieten (2018)	In de financiële verordening van de organisatie is opgenomen dat projecten en kredieten met een afwijking groter dan € 15.000 moeten worden toegelicht in de rapportages. De gemeente rapporteert 1x per jaar inhoudelijk en niet financieel over de voortgang van de investeringen.	Wij adviseren u frequenter en financieel te rapporteren over de voortgang van de projecten en investeringen.	Bij de jaarrekening worden alle kredieten beoordeeld. Bij de tussenrapportages wordt dit nu ook gedaan. Daardoor zijn eventuele overschrijdingen eerder in beeld.	Gereed: opgenomen in reguliere P&C

Investeringen en kredieten (2018)		Voor het boekjaar is het noodzakelijk om integraal vast te stellen of de uitgaven op projecten en investeringen binnen de kredieten zijn gebleven. Bij overschrijdingen kan er sprake zijn / is er sprake van een onrechtmatigheid.	Bij de jaarrekening worden alle kredieten beoordeeld. Bij de tussenrapportages wordt dit nu ook gedaan. Daardoor zijn eventuele overschrijdingen eerder in beeld.	Gereed
Memoriaalboekingen (2018)	1.Het ontbreekt aan een formeel proces rondom het verwerken van memoriaalboekingen.	Wij adviseren u het proces te formaliseren en de controle op de juiste en volledige invoer van memoriaalboekingen zichtbaar te maken. Daarnaast adviseren wij de memoriaalboekingen doorlopend te nummeren. Voor het boekjaar is het noodzakelijk de memoriaalboekingen risicogericht te controleren op juistheid en rechtmatigheid en op een juiste verwerking.	Binnen K2F is functiescheiding tussen invoeren en doorboeken. Daarbij is geen sprake van zichtbare controle. Wel wordt gedurende het jaar een steekproef uitgevoerd op de memoriaalboekingen.	Proces is zichtbaar verbeterd en de hoeveelheid memoriaalboekingen is flink afgenomen. Afdeling beziet of het proces nog anders en dus beter kan worden ingericht. Controle is opgenomen in intern controleprogramma
	2.Memoriaalboekingen worden niet door een ander gecontroleerd.			Jawel, middels intern controleprogramma echter niet direct bij verwerken in Key2 omdat het systeem dit niet afdwingt en kan inregelen.
	3.Het niet verwerken van een memoriaalboeking wordt niet geconstateerd.			Dit moet in ons beeld naar voren komen bij de jarekeningcontrole
Prestatielevering WMO/Jeugd	De gemeente Duiven is afhankelijk van een controleverklaring van de zorgorganisaties (Jeugd/WMO) om vast te kunnen stellen of de ingekochte zorg juist en volledig wordt verantwoord. Het moment van ontvangst hiervan bepaalt het moment van de afwikkeling van de jaarrekening.	Wij adviseren het College de controle van de zorgaanbieders zodanig in te richten dat de gemeente zelfstandig vaststelt dat de zorg rechtmatig is geleverd.	De gemeente gaat over 2020 een steekproef uitvoeren voor de prestatielevering van de zorg. Dit wordt alleen gedaan voor zorgaanbieders waarvan geen	Gereed: opgepakt In JR-proces 2020
Naleving Europese aanbestedingsregels	Bevinding 2018	Wij adviseren u toe te zien op de tijdigheid, volledigheid en de juistheid van de aanbestedingen door het inrichten en gebruiken van een contractenregister en een aanbestedingskalender.	Onderhanden: aanbestedingskalender + contractenregister	Contracten worden inmiddels verwerkt in 2Agree. Bij de RID is een aanbestedingskalender voorhanden (insteek contracten > 200K€ voor 4 jaar en 50K€ laatste jaar)
	In 2018 is een onderzoek uitgevoerd naar de inkoopfunctie bij uw gemeenten. Hieruit is een aantal aanbevelingen naar voren gekomen.	Daarnaast adviseren wij u om goed vast te leggen waarom voor een bepaalde aanbestedingsprocedure gekozen is.	Bij de teamregisseurs is aandacht gevraagd voor de naleving van de aanbestedingsrichtlijnen. Tevens is de gemeente in gesprek met de RID over het verbeteren van de inkoopfunctie.	Gereed: geen omissies in 2020
	Het proces van aanbestedingen is belegd bij de budgethouder. De budgethouder besluit zelfstandig welke vorm van aanbesteding wordt gevolgd. Inkoopadvies bij de RID is op vrijwillige basis		Een contractenregister is in opbouw, maar wordt nog verder uitgewerkt.	Q4 2021
	Er is onvoldoende informatie beschikbaar of het is lastig om informatie te verkrijgen waaruit blijkt waarom voor een bepaalde aanbestedingsprocedure is gekozen			Gereed: geen omissies in 2020
	Door het ontbreken van zichtbare beheersingsmaatregelen en een signaleringsmiddel wordt het risico gelopen dat een aanbesteding niet of niet tijdig volgens de juiste spelregels wordt gedaan. Er is nog geen aanbestedingskalender opgesteld om zo inzichtelijk te krijgen wanneer welke aanbesteding zal moeten starten.			Zie hierboven
	De volledigheid van het contractenbeheer is niet gewaarborgd.			Klopt, toets op volledigheid is onderhanden werk.
Prestatieleveringen	De prestatie akkoord verklaarder (PAV-er) toetst de prestatielevering en geeft hiervoor in K2F een goedkeuring.	*Wij hebben u geadviseerd te onderbouwen hoe de prestatie is vastgesteld en het controlebewijs te bewaren.*	Er is een organisatie brede notitie opgesteld om handvatten te bieden in lijn met regelgeving en praktische uitvoerbaarheid. In de praktijk blijkt het echter nog lastig om altijd de juiste documenten ter onderbouwing van de prestatielevering terug te vinden.	Gereed: tevens geen omissies in 2020
	Een bewijs van controle wordt uit praktische overwegingen niet altijd bewaard of wordt soms niet gekregen.	*Wij adviseren u een interne controle uit te voeren op de inkopen/prestatieleveringen.*	Overigens blijkt uit de steekproef dat de prestatieverklaarder niet altijd feitelijk de prestatie vaststelt.	Gereed: tevens geen omissies in 2020
IT – rechten Central Station	De rechtenstructuur binnen Central Station is onoverzichtelijk. Hierdoor is het risico aanwezig dat medewerkers rechten hebben die ze niet moeten hebben en onrechtmatige verstrekkingen doen.	*We adviseren u de rechtenstructuur in Central Station overzichtelijker te maken en vaststellen iedereen de juiste rechten heeft.*	Nieuwe bevinding 2020	Is inmiddels opgepakt en aangepast in het systeem. Release medio 2021.
	Er is geen functiescheiding bij het wijzigen van bankrekeningnummers van cliënten in CS. Bij organisaties is deze functiescheiding er wel.	*Advies is om de functiescheiding ook bij cliënten in te richten*		

Gemeentelijke belastingen – Implementatie GOUW IT	De implementatie/inrichting van het nieuwe softwarepakket voor de lokale heffingen is onderhanden. De openstaande vorderingen van de gemeenten zijn overgenomen in de nieuwe sub administratie GOUW IT.	*Wij adviseren u te controleren of de gegevens, zoals bijvoorbeeld openstaande vorderingen juist en volledig zijn overgegaan vanuit de oude applicatie naar de nieuwe applicatie GOUW IT.*	Implementatie GOUW IT is afgerond. Alle koppelingen werken en de aansluitingentussen de subsystemen worden gemaakt.	Gereed
	De koppelingen tussen GOUW IT en andere applicaties zoals Squit XO, de BasisRegistratie Personen (BRP) en het kadaster zijn onderhanden.			
	Het risico bestaat dat de vorderingen uit de subadministratie GOUW IT niet aansluiten met de vorderingen volgens de financiële administratie.			
WMO, jeugd en bijzondere bijstand – ontbreken functiescheiding	De behandeling van aanvragen, het toekennen van de beschikking en melding bij de zorgaanbieder ligt in één hand. Hierdoor is het risico aanwezig dat toekenningen onterecht worden gedaan.	*Wij adviseren u scheiding aan te brengen tussen het in behandeling nemen van een aanvraag en het toetsen en verstrekken van de beschikking.*	Ongewijzigd. De consulenten zijn zelfstandig bevoegd om besluiten te nemen. Collegiale toetsing vindt alleen plaats bij ingehuurde consulenten of consulenten die moeite hebben met de besluitvorming	De accountant adviseert in deze echter het is de vraag of 4-ogen principe bij beschikkingen nodig is gelet op expertise consulent (BIG). Afstemmen Q4,
Grondexploitaties	De nota grondbeleid van de gemeente Duiven is van 2008.	*Aangezien omstandigheden en wetgeving veranderen, adviseren wij regelmatige aanpassingen van de nota grondbeleid.*	Naar verwachting wordt de nota in 2021 geactualiseerd.	Start eind 2021 afhankelijk van ontwikkelingen Omgevingswet
Subsidieverstrekkingen – geen functiescheiding in het proces	Binnen het subsidieproces worden de aanvragen behandeld, geregistreerd en wordt de beschikking afgegeven door 1 persoon. Daarnaast wordt bij beoordeling van de subsidie geen gebruik gemaakt van checklisten.	*Wij adviseren u scheiding aan te brengen tussen het in behandeling nemen van aanvragen, de registratie en het toetsen en verstrekken van de beschikking.*	Eerst moet een verbetervoorstel worden opgesteld. Op basis daarvan kunnen verdere acties worden genomen.	Onderhanden werk: verbetermaatregelen worden opgepakt maar zijn nog niet gereed. Verwachting Q2 2022.
	Het risico is dat besluiten onterecht worden genomen en dat niet terug te herleiden is, hoe tot het besluit is gekomen.	*Daarnaast adviseren wij u om op basis van de verordening een checklist op te stellen met de gestelde eisen en deze zichtbaar te toetsen.*		
		Wij adviseren u daarnaast de juiste financiële verwerking te controleren.		
Omgevingsvergunningen – controle op tarieven	De tarieven worden ingevoerd en gewijzigd door één medewerker.	*Wij adviseren u de controle zichtbaar uit te voeren op de invoer en wijziging van tarieven en de logfile.*	Ingevoerde tarieven worden gecontroleerd. Vanaf 2021 is deze controle ook zichtbaar. Over 2020 is achteraf een interne controle uitgevoerd.	Gereed; aantoonbare en zichtbare controles opgepakt en ingebed
	In de verordening is bepaald wanneer de leges verschuldigd zijn en wanneer de omzet moet worden genomen. Op dit moment is niet duidelijk op welk moment de omzet genomen moet worden.	*Analyseer de verordening om vast te stellen of hierin goed staat wat het moment van omzetverantwoording is en tegen welk tarief. Analyseer of de omzet in de juiste periode wordt verantwoord. Aandachtspunt is de verordening hierop verduidelijken.*	De verordening van de gemeente is gebaseerd op de modelverordening van de VNG. Deze wordt nader onderzocht.	
Leerlingenvervoer – functievermenging (2018)	Binnen het proces van leerlingenvervoer is geen functiescheiding tussen het in behandelingen nemen van een aanvraag en het verstrekken van de beschikking. Hierdoor is het risico aanwezig dat vervoer onterecht wordt toegekend.	*Wij adviseren u scheiding aan te brengen tussen het in behandeling nemen van een aanvraag en het toetsen en verstrekken van de beschikking.*	Alle aanvragen worden besproken, maar dat wordt niet vastgelegd. In 2021 wordt dit opgevolgd.	Nog navragen bij afdelingsmanager wat de status is.
Investeringen en kredieten (2018)	In de financiële verordening van de gemeente Duiven is opgenomen dat projecten en kredieten met een afwijking groter dan € 15.000 moeten worden toegelicht in de rapportages. De gemeente rapporteert 1x per jaar inhoudelijk en niet financieel over de voortgang van de investeringen.	*Wij adviseren u frequenter en financieel te rapporteren over de voortgang van de projecten en investeringen.*	Bij de jaarrekening worden alle kredieten beoordeeld. Bij de tussenrapportage (met name Najaarsnota) wordt dit nu ook gedaan. Daardoor zijn eventuele overschrijdingen eerder in beeld.	Gereed
		Voor het boekjaar is het noodzakelijk om integraal vast te stellen of de uitgaven op projecten en investeringen binnen de kredieten zijn gebleven. Bij overschrijdingen kan er sprake zijn / is er sprake van een onrechtmatigheid.		
Personeel (2018)	De twee salarisadministrateurs geven mutaties door aan het salarisverwerkingsbureau en controleren de verwerking.	Wij adviseren u collegiale toetsing op de salarismutaties in te richten en deze controle zichtbaar vast te leggen.	Binnen de salarisadministratie worden de ingevoerde mutaties door een andere medewerker gecontroleerd.	Gereed
	De salarisadministrateurs kunnen rollen en rechten toekennen binnen de salarisapplicatie Youforce.	Daarnaast adviseren wij u interne controle te laten uitvoeren op de personeelsdeclaraties.		
Huuropbrengsten (2018)	1.Het proces van behandeling huur aanvragen, het afsluiten van contracten en versturen van de opdrachtbrief aan team financiën voor de facturering en goedkeuring van creditnota's ligt in één hand.	*Wij adviseren u over 2018 en volgende jaren:*	De planning is om interne controle uit te gaan voeren op de contracten voor deze getekend worden. In 2020 is dit nog niet gerealiseerd.	Gereed
	2.Structurele verhuur van panden die in bezit zijn van de gemeente Duiven zijn in kaart gebracht en door middel van een opdrachtbrief ingelezen in K2F.	*-Scheiding aan te brengen tussen het in behandeling nemen van een aanvraag en het afsluiten van het contract.*	Aansluiting met de gemeentelijke OZB-aanslagen is gemaakt bij jaarrekening 2019. Wordt jaarlijks geactualiseerd.	
	3.De basis voor de facturering is de opdrachtbrief.	*-Zichtbare aansluiting te maken tussen alle panden die in bezit zijn en het kadaster. Op basis van deze overzichten en de (contractuele) afspraken periodiek de realisatie te vergelijken met de werkelijkheid en verschillen verklaren.*	De buitendienst komt bij de panden langs en heeft signaalfunctie.	Gereed

(2018)	Er zijn onduidelijkheden over juiste toepassing van het btw regime.	*-Leegstandscontroles uit te voeren.*	Er wordt gewerkt met standaard contracten. Aantal nieuwe contracten is jaarlijks beperkt.	
	4.Huurovereenkomsten worden per situatie opgesteld. Bij de gemeente Duiven is een huurprijzenbeleid aanwezig.	*-Een standaardmodel huurovereenkomst op te stellen.*	Toegevoegde waarde hiervan is beperkt, aangezien aantal nieuwe contracten zeer beperkt is.	Advies nemen wij niet over
		-BTW toepassing op huuropbrengsten af te stemmen met fiscaal specialisten of de belastingdienst.		Ingangstoets vindt plaast bij nieuwe contracten. Tevens controle van oude contracten doordat wij een huurregister aan het opstellen zijn. Gereed: Q1 2022
Grondexploitaties – Geen interne controle	De planexploitatie wordt 1 keer per jaar door de planeconoom opgesteld. Hij maakt hiervoor gebruik van informatie uit verschillende bronnen.	*Wij adviseren u een systeem van interne controle op te zetten voor de grondexploitatie door de interne controleur en met behulp van externe deskundigen.*	Er wordt een externe ingezet om de grondexploitatie te controleren. Daarmee wordt het risico voldoende afgedekt.	Gereed
	Op de planexploitatie vindt geen interne controle plaats. De voortgang van de baten en lasten worden periodiek beoordeeld. Door de afhankelijkheid van 1 persoon is er een kwetsbare situatie.		Afhankelijkheid van 1 planeconoom blijft	
Grondexploitaties - nacalculaties	Gedurende het jaar worden lasten in de grondexploitatie verwerkt en jaarlijks wordt de complexberekening geactualiseerd. Er is geen systeem van systematisch nacalculeren als deelopdrachten zijn uitgevoerd.	*Wij adviseren u de uitgevoerde deelopdrachten na te calculeren en analyses uit te voeren door de gerealiseerde lasten te vergelijken met de begrote lasten.*	Er vindt beperkt analyse plaats, maar daar zijn geen vastleggingen van.	Afspraken intern lopen. Planeconoom gaat ons helaas verlaten. Er is een interimmer aangesteld waar deze afspraken mee zullen worden gemaakt.
		Voor het boekjaar de werkelijk lasten en baten van de afgelopen periode analyseren en afzetten tegen de begroting en een analyseverslag maken.		
Bezwaren en kwijtscheldingen - functievermenging	Het behandelen van bezwaren en kwijtscheldingen, het toekennen van de beschikking en de registratie liggen in één hand.	*Wij adviseren u scheiding aan te brengen tussen het in behandeling nemen van bezwaren en kwijtscheldingen, registratie en het toetsen en verstrekken van de beschikking.*	Functiescheiding zou in 2e helft 2020 worden ingevoerd, maar dit is niet gerealiseerd. De omvang van het aantal bezwaren is overigens beperkt.	Vermenging van bezwaren en kwijtscheldingen is minimaal. Aantoonbaarheid vaststellen en delen met accountant. Taken zijn gescheiden georganiseerd. Laten vaststellen door accountant.
		De omvang van het aantal bezwaren is beperkt .		
Gemeentelijke belastingen -	*Koppelingen OZB administratie met financiële administratie*	*Wij adviseren u de aansluiting zichtbaar vast te leggen en afwijkingen te verklaren.*	De controle wordt wel uitgevoerd, maar is niet zichtbaar.	Gereed: opgepakt en ingebed.
	Vanaf oktober 2018 is een automatische koppeling gemaakt tussen Civision en K2F. Jaarlijks wordt de aansluiting gecontroleerd.	*Mutaties WOZ waarde*	De aansluiting tussen het belastingpakket en de financiële administratie wordt wel gemaakt.	Gereed
	Mutaties WOZ waarde	*Wij adviseren u de WOZ mutaties zichtbaar door een andere medewerker te laten toetsen. Wij adviseren u daarnaast de controle van de WOZ waarde met de WOZ waarde van vorig jaar zichtbaar uit te voeren door een andere medewerker dan de medewerker die de WOZ waarde heeft aangepast en deze controle zichtbaar te maken.*		Toetsen WOZ-mutaties door andere collegae is opgepakt.
	WOZ mutaties worden binnen GT WOZ en Civision doorgevoerd. Alleen grote afwijkingen met de WOZ waarde van vorig jaar worden gecontroleerd.			Klopt, toets op volledigheid is onderhanden werk.
Gemeentelijke belastingen – definitieve aanslag	Voordat de definitieve aanslagen verstuurd worden, wordt vastgesteld dat deze aansluiten met de proefkohier. Deze controle wordt niet zichtbaar vastgelegd. Hierdoor kan niet worden vastgesteld dat deze uitgevoerd is.	*Wij adviseren u de controle op de proefkohier en de definitieve aanslag zichtbaar te maken.*	Ongewijzigd: de controle wordt uitgevoerd, maar wordt niet zichtbaar vastgelegd	Wordt uitgevoerd. Laten vaststellen/controleren door accountant.

Politieke avond 19 oktober 2021

Vragen:

Verbeterplan Financiën

In de opvolgingsmanagementletter en accountantsverslag 2020 staat IT-toegangsrechten: in verband met achterstand in de administratie en functiewisselingen is in 2018 besloten om aanvullende rollen en rechten tijdelijk toe te kennen aan medewerkers om processen efficiënter te laten verlopen.

-Zijn deze achterstanden ingelopen?
-Zijn die aanvullende rollen en rechten weer ingetrokken?

Antwoord:

Achterstanden zijn al geruime tijd weg

Autorisaties zijn ingetrokken en conform juiste inrichting financiële functie met bijbehorende functiescheidingen

Bovenstaande is extern getoetst en vastgesteld.

Onderwerp	Kapitaalversterking Alliander		
Ondertitel	De energietransitie vraagt aan Alliander grote aanpassingen van het energiesysteem; het elektriciteitsnetwerk moet op veel plekken worden verdubbeld. Alliander vraagt hiertoe kapitaalversterking.		
Portefeuillehouder	H. Hieltjes	Zaaknummer	Z/21/081636/201528599
Behandelend ambtenaar	Ronald Baltussen		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	Geen wensen of bedenkingen te uiten bij het voorgenomen besluit van het college.		
Historie	In de afgelopen maanden heeft Alliander gesprekken gevoerd met de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg (GAO) vanwege de toegenomen kapitaalbehoefte van Alliander en de noodzaak om de kapitaalstructuur te versterken. De gemeente Duiven is (klein)aandeelhouder van Alliander met een belang van 0,111% (151.801 van de 136.794.964 aandelen). Wettelijk is bepaald dat de aandelen van netwerkbedrijven als Alliander niet in private handen mogen zijn. In de gemeente Duiven is er al enige tijd sprake van een positief banksaldo. Als we een lening verstrekken aan Alliander hoeven we de middelen die we daarvoor aanwenden niet meer weg te zetten bij het rijk via het Schatkistbankieren.		
Termijn	Om zicht te krijgen op de bereidheid tot deelname heeft Alliander gevraagd uiterlijk 15 oktober geïnformeerd te willen worden over het voornemen tot wel of niet deelname aan de kapitaalversterking. Uiterlijk 1 december ontvangen zij graag het definitieve besluit tot wel of niet deelname aan de obligatielening.		

Politieke Avond	19 oktober 2021		Ronde en debattafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
C.M.M Koning	W. Bosch	Publieksruimte	Bestuur	60 minuten
Behandeladvies	Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl. (Op de website van Alliander zijn 'vragen en antwoorden' gepubliceerd inzake hun financieringsverzoek. De directe link naar het overzicht van vragen en antwoorden is https://www.alliander.com/nl/kapitaalstructuur). *Bij technische vragen gaat het vaak om verzoeken tot feitelijke informatie (wie/wat/waar) die een ambtenaar kan beantwoorden. Overige vragen (o.a. waarom-vragen) kunnen op de avond zelf worden gesteld.* Aansluitend kan indien gewenst debat plaatsvinden. Na de debattafel zal de voorzitter vragen of een fractie een amendement of motie bij dit onderwerp wil indienen in de raad, dan wordt het voorstel als bespreekstuk geagendeerd. Of dat het voorstel als hamerstuk (eventueel met een stemverklaring) geagendeerd kan worden in de raadsvergadering.			
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan de ronde tafel. Debattafels zijn voorbehouden aan de politieke fracties. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen			

Opbrengst van de tafel	
Raadsvergadering	9 november

ZFE196BA98F

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Kapitaalversterking Alliander

Zaak- & documentnr. : Z/21/081636/201528599
Portefeuillehouder : Huub Hieltjes
Opsteller : Ronald Baltussen
Team : Financiën en Belastingen
Telefoonnr.

Samenvatting

Op 31 mei 2021 heeft Alliander alle aandeelhouders schriftelijk verzocht om in te schrijven op een door haar uit te geven 'reverse converteerbare hybride obligatielening' (hierna ook '' lening) van in totaal € 600 miljoen. De aandeelhouders is verzocht hieraan minimaal naar rato van hun aandelenbelang aan deel te nemen. De overgang naar een duurzame energievoorziening maakt forse uitbreidingen en verzwaringen van de netwerken van Alliander noodzakelijk. Daarvoor moet het investeringsniveau de komende 10 jaar worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren. Wettelijke beperkingen ten aanzien van tariefsverhogingen en gemaximaliseerde winst maken de financiering hiervan uit eigen middelen voor Alliander niet mogelijk. Daarom wordt nu aan de aandeelhouders gevraagd om bij te dragen aan een versterking van het eigen vermogen van Alliander.

Beslispunten

Geen wensen of bedenkingen te uiten bij het voorgenomen besluit van het college.

Aanleiding

Alliander NV (Alliander) is verantwoordelijk voor de vitale energie-infrastructuur in haar verzorgingsgebied. Alliander werkt volop mee aan het realiseren van een duurzame energievoorziening, vanuit het maatschappelijk belang om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden. De energietransitie versnelt en leidt tot meer duurzame lokale opwek én een groeiende vraag naar elektrisch vermogen. Dit vraagt grote aanpassingen van het energiesysteem. Als gevolg hiervan moet de capaciteit van de elektriciteitsnetten de komende jaren op veel plekken worden verdubbeld. Ook in onze gemeente zien we dat lokale opwek toeneemt en dat Alliander daar op dit moment niet in alle gevallen meer in kan voorzien.

De verdubbeling van de capaciteit vergt grootschalige investeringen door Alliander oplopend tot ongeveer € 1,2 miljard per jaar. Dat is meer dan een verdubbeling ten opzichte van de afgelopen jaren. Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden (circa 40 jaar) en lage rendementen, neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. De investeringen worden voornamelijk gefinancierd door te lenen op de geldmarkt (vreemd vermogen), waar voldoende eigen vermogen tegenover moet staan.

Op 31 mei 2021 heeft Alliander alle aandeelhouders schriftelijk verzocht om in te schrijven op een door haar uit te geven 'reverse converteerbare hybride obligatielening' (hierna ook '' lening") van in totaal € 600 miljoen. De aandeelhouders is verzocht hieraan minimaal naar

rato van hun aandelenbelang aan deel te nemen. Bij voorkeur vraagt Alliander echter om voor 25% extra deel te nemen om zeker te stellen dat het door haar benodigde bedrag bijeen wordt gebracht als niet alle aandeelhouders inschrijven op de lening.

Kapitaalbehoefte Alliander

De overgang naar een duurzame energievoorziening maakt forse uitbreidingen en verzwaringen van de netwerken van Alliander noodzakelijk. Daarvoor moet het investeringsniveau de komende 10 jaar worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren. Wettelijke beperkingen ten aanzien van tariefsverhogingen en gemaximaliseerde winst maken de financiering hiervan uit eigen middelen voor Alliander niet mogelijk.
Financiering door middel van vreemd vermogen kent echter ook zijn beperkingen. Hierdoor kan uiteindelijk de A-rating bij kredietbeoordelaars onder druk komen te staan. Alliander heeft daarom gezocht naar mogelijkheden om, naast het aantrekken van vreemd vermogen, ook het eigen vermogen te versterken. Er is een kostenbesparingsoperatie binnen de eigen organisatie uitgevoerd, maar daarmee alleen kan het eigen vermogen niet voldoende toenemen. Een lobby richting de rijksoverheid om de inkomenssystematiek te verbeteren is ingezet, maar die kan op zijn best op langere termijn tot verbeteringen leiden. Daarom wordt nu aan de aandeelhouders gevraagd om bij te dragen aan een versterking van het eigen vermogen van Alliander.

Gezamenlijk proces Grootaandeelhoudersoverleg en Alliander

In de afgelopen maanden heeft Alliander gesprekken gevoerd met de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg (GAO) vanwege de toegenomen kapitaalbehoefte van Alliander en de noodzaak om de kapitaalstructuur te versterken. Het GAO is hierin bijgestaan door twee onafhankelijke externe adviseurs, KPMG voor de financiële kant en Stek advocaten voor de juridische kant. Dit heeft geresulteerd in het voorliggende verzoek van Alliander tot het verstrekken van een reverse converteerbare hybride obligatielening. De voorwaarden en condities van die lening zijn opgenomen in de leningsovereenkomst die als bijlage is bijgevoegd. KPMG en Stek advocaten zijn daarbij van mening dat er een zorgvuldig proces is doorlopen en dat de voorwaarden en condities solide zijn. In het bijzonder is door de externe adviseurs vastgesteld dat Alliander daadwerkelijk een kapitaalbehoefte heeft waar om verschillende redenen op korte termijn geen andere mogelijkheden zijn om hierin te voorzien. Voorgaande hebben zij verwoord in hun Letters of Comfort die als onderdeel van het informatiepakket zijn bijgevoegd.

Reverse converteerbare hybride obligatielening

De nu voorgestelde 'reverse converteerbare hybride obligatielening' is als optimaal resultaat naar voren gekomen in de afweging tussen belangen van Alliander en de aandeelhouders. Voor Alliander biedt de reverse converteerbare obligatielening ten opzichte van vreemd vermogen het voordeel dat de helft van de lening (zolang die niet is omgezet in aandelen) boekhoudkundig als eigen vermogen mag worden gezien. Onderzochte alternatieven voor het uitgeven van deze reverse converteerbare obligatielening waren onder andere een uitgifte van nieuwe aandelen (die oplossing mist dus het voordeel van de marktconforme rente) of het staken van dividendbetalingen (wat met name voor de aandeelhoudersbelangen en -relatie als ongunstig wordt gezien). KPMG en Stek beamen dat de voorgestelde reverse converteerbare obligatielening onder de voorgestelde voorwaarden uit financieel respectievelijk juridisch oogpunt marktconform en evenwichtig zijn.

De belangrijkste kenmerken van de reverse converteerbare hybride obligatielening staan in onderstaande tabel.

Kenmerken lening	
Type lening	Reverse converteerbare hybride obligatielening
Hoofdsom € 600 miljoen	€ 600 miljoen
Looptijd	60 jaar, tenzij eerder afgelost of geconverteerd
Rentevaste periode	Tarief wordt elke 10 jaar vastgezet
Rentevaste vergoeding	Marktconforme opslag van 1,975% boven 10-jaars swap rate
Cumulatieve rentebetalingen	Er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling, maar rente wordt altijd uitbetaald
Mogelijke aflossing	Door Alliander bij elke renteherziening of eerder onder bepaalde voorwaarden
Conversie	Onder strikte voorwaarden kan de lening door Alliander worden geconverteerd naar gewone aandelen
Uitgifte	15 december 2021

Om de doelmatige aanwending van de financiering en rapportage en verantwoording daarover te borgen, zijn tussen Alliander en het GAO afspraken gemaakt over specifieke rapportageverplichtingen en strategiesessies ten behoeve van de leningverstrekkers.

Aandeelhouderschap gemeente in Alliander

De gemeente Duiven is (klein)aandeelhouder van Alliander met een belang van 0,111% (151.801 van de 136.794.964 aandelen). Wettelijk is bepaald dat de aandelen van netwerkbedrijven als Alliander niet in private handen mogen zijn. Alle aandelen zijn dan ook in handen van een aantal provincies, waterschappen en gemeenten. Alliander is een netwerkbedrijf dat het gas- en elektriciteitsnetwerk beheert. Het belang van de gemeente bij het aandeelhouderschap is tweeledig: de gemeente kan (enige) invloed uitoefenen op de koers van Alliander en de gemeente ontvangt dividend van Alliander als het resultaat dat toelaat. In de meerjarenbegroting is voor Alliander voor de komende jaren een dividendopbrengst opgenomen van € 104.000 per jaar.

Standpunt andere aandeelhouders

Van de andere aandeelhouders is op dit moment nog niet bekend hoe zij tegenover de financieringsvraag van Alliander staan. De grootaandeelhouders (Provincies Noord-Holland, Friesland en Gelderland, gemeente Amsterdam, gemeente Leiden e.o. en gemeenten vertegenwoordigd in platform Nuval) hebben aangegeven de noodzaak van het financieringsverzoek van Alliander te onderschrijven en dit ook over te brengen aan hun achterban. Alleen de provincies Gelderland en Friesland (met een aandelenbelang van 44,7% respectievelijk 12,7%) hebben publiekelijk laten weten dat zij "niet onwelwillend" tegenover het voorstel staan. Inmiddels heeft Gedeputeerde Staten van Gelderland aan Provinciale Staten verzocht om in te stemmen met het financieringsverzoek van Alliander.

Planning

Om zicht te krijgen op de bereidheid tot deelname heeft Alliander gevraagd uiterlijk 15 oktober geïnformeerd te willen worden over het voornemen tot wel of niet deelname aan de kapitaalversterking. Uiterlijk 1 december ontvangen zij graag het definitieve besluit tot wel of niet deelname aan de obligatielening.

Beoogd effect

Het beoogde effect van het aandeelhouderschap van Alliander is 1. het borgen van het publiek belang in de vorm van een continue, betaalbare en betrouwbare stroomvoorziening

en 2. het borgen van het financieel belang in de vorm van dividend waar de gemeente als aandeelhouder aanspraak op kan maken.

Argumenten

1.1 Als publieke aandeelhouder medeverantwoordelijk voor (maatschappelijke) opgave Alliander
Alliander staat – net als de andere netbeheerders Stedin en Enexis - voor grote investeringen die nodig zijn om de energietransitie mogelijk te maken en om de energievoorziening voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden.
Als aandeelhouder van Alliander hebben wij een medeverantwoordelijkheid om te zorgen dat Alliander dit kan realiseren.

1.2 Een deel van de investeringen zal ten goede komen aan energienetwerk in ons verzorgingsgebied
Meer concreet zal Alliander (op termijn) ook meer moeten investeren in ons verzorgingsgebied. Bijvoorbeeld om de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk en onderstations te verzwaren ten behoeve van het opwekken van (extra) duurzame energie. Maar ook voor de overgang naar gasloos worden extra investeringen van Alliander gevraagd. Deze vraag en behoefte is momenteel des te prangerder omdat in Duiven sprake is van zogenoemde congestieproblemen voor zowel levering als terug levering op het net.

1.3 Bijdrage aan kapitaaluitbreiding zorg voor continuïteit in investeringen in energietransitie door Alliander
De energietransitie leidt tot een sterke kapitaalbehoefte voor Alliander. Dit zal zij grotendeels financieren met het aantrekken van vreemd vermogen op de kapitaalmarkt. Het is echter ook noodzakelijk om het eigen vermogen te versterken om tegen maatschappelijk verantwoorde kosten de continuïteit van de investeringen in de energietransitie te borgen. Met het verstrekken van de gevraagde lening wordt hieraan bijgedragen.

1.4 Marktconforme financiële voorwaarden lening
Gedurende de looptijd van de reverse converteerbare hybride obligatielening zal de gemeente een vaste rentevergoeding ontvangen (er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling voor Alliander, maar de rente wordt altijd uitbetaald). De rentevergoeding is marktconform (volgens KPMG en Stek). Hiermee is het verstrekken van een lening financieel aantrekkelijker dan het schatkistbankieren.

1.5 Na (gedeeltelijke) conversie van de lening vervalt gegarandeerd rendement, maar de verwachting is wel dat Alliander in staat blijft dividend uit te betalen
Wanneer de lening (deels) wordt geconverteerd – en dus wordt omgezet in reguliere aandelen – vervalt het gegarandeerde rendement via de ontvangen rente, maar hierdoor blijft Alliander de komende jaren wel in staat om over de uitstaande aandelen dividend te betalen. Zoals ook wordt geschetst bij de tegenargumenten / kanttekeningen / risico's is deze dividenduitkering niet gegarandeerd en afhankelijk van de winstgevendheid van Alliander.

1.6 Niet-deelnemen kan tot negatieve financiële effecten leiden
Het is niet verplicht om deel te nemen aan de kapitaalversterking. Dit heeft met name impact indien de lening wordt omgezet in aandelen. Bij niet-deelnemen zal het aandelenkapitaal van de gemeente verwateren waardoor ook de dividendinkomsten minder zullen worden. Het financieel effect daarvan is moeilijk te bepalen, omdat de waarde van het aandeel nog bepaald moet worden. Ook speelt de hoogte van de dividenduitkering een rol. Verder heeft Alliander het recht om van de voorgenomen lening af te zien als de ondergrens van € 550

miljoen niet wordt gehaald. De kapitaalstructuur moet dan op een andere manier worden versterkt, waarbij Alliander aangeeft dat inhouding van dividend voor de komende jaren (inschatting: 6 tot 10 jaar) een reële alternatieve mogelijkheid is. Indien die situatie zich daadwerkelijk voordoet zal dat voor de komende 6 tot 10 jaar in totaal een negatief effect van circa € 104.000 op de begroting betekenen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het al dan niet doorgaan op versterking van de kapitaalstructuur middels de obligatielening niet enkel afhankelijk is van participatie van de gemeente.

1.7 Er zijn afspraken gemaakt over doelmatige besteding en verantwoording
Om de doelmatige aanwending van de financiering en rapportage en verantwoording daarover te borgen, zijn tussen Alliander en het Grootaandeelhoudersoverleg een aantal afspraken gemaakt. Deze afspraken behelzen onder meer dat Alliander eenmaal per reguleringsperiode een strategiesessie zal organiseren met het Grootaandeelhoudersoverleg en een strategiesessie met alle aandeelhouders. Daarnaast zal Alliander jaarlijks een strategiesessie organiseren met het Grootaandeelhoudersoverleg waarin voorgenomen investeringen en andere ontwikkelingen door Alliander worden gedeeld en door leden van het Grootaandeelhoudersoverleg zienswijzen naar voren kunnen worden gebracht. Verder zal Alliander een specifieke rapportage opstellen ten behoeve van de leninggevers die onder meer ingaat op de beoogde aanwending van de Lening, een procesbeschrijving van de beoogde aanwending, een rapportage over de daadwerkelijke aanwending en een mogelijke validatie van de aanwending door een accountant.

1.8 Geen publiekrechtelijke belemmeringen voor verstrekken lening
Uit oogpunt van staatssteun, Wet Markt & Overheid en de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn er geen belemmeringen om in te gaan op het financieringsverzoek van Alliander:
Op basis van comfortletters van KPMG en Stek kan worden geconstateerd dat geen sprake is van strijdigheid met het staatsteunrecht of de Wet Markt en Overheid omdat de lening wordt verstrekt op marktconforme voorwaarden en de aandeelhouders van Alliander als 'particuliere aandeelhouders' kunnen beslissen over hun deelname.
In de Wet Fido is opgenomen dat overheden alleen leningen mogen verstrekken uit hoofde van hun publieke taak. Dat is hier het geval omdat Alliander deze lening nodig heeft om ook in de toekomst haar publieke taak, zijnde het netbeheer, te kunnen uitvoeren.

Kanttekeningen

1.1 Met het verstrekken van de lening loopt de gemeente debiteurenrisico
Het verstrekken van de lening leidt ertoe dat de gemeente het (debiteuren)risico loopt dat Alliander de lening niet terug kan betalen. Het betreft bovendien een achtergestelde lening wat in dit geval concreet inhoudt dat er een groter risico is indien er niet terugbetaald kan worden, andere schulden gaan dan voor. De verwachting is dat dit risico beperkt is. Alliander is een financieel solide bedrijf. Dat blijkt ook uit de waardering van kredietbeoordelaars die Alliander beoordelen met een A rating. Daarnaast opereert Alliander in een gereguleerde markt waardoor Alliander een gegarandeerde afname heeft en binnen de kaders van de toezichthouder ACM ook een mate van winst ("redelijke vergoeding") mag maken.

1.2 Het gegarandeerde rendement vervalt na conversie lening in aandelen
Naar verwachting wordt de lening (deels) geconverteerd – en wordt dus omgezet in reguliere aandelen. Hiermee vervalt het gegarandeerde rendement via de ontvangen rente, maar hierdoor blijft Alliander de komende jaren wel in staat om over de uitstaande aandelen

dividend te betalen. Deze dividenduitkering is echter niet gegarandeerd en afhankelijk van de winstgevendheid van Alliander.

1.3 Na conversie liggen gemeentelijke middelen vermoedelijk voor lange tijd vast in de onderneming
Zoals bovenstaand is aangegeven is de verwachting dat de lening wordt omgezet in aandelen. Daarmee is er een reëel risico dat de gemeentelijke middelen die met de lening zijn gemoeid voor lange tijd vastliggen in de onderneming. De aandelen zijn beperkt verhandelbaar doordat ze alleen overdraagbaar zijn aan andere publieke aandeelhouders die (deels) in het verzorgingsgebied van Alliander zijn gevestigd.
Hierbij wordt ook opgemerkt dat in de loop van de tijd de waarde van de onderneming en daarmee ook de aandelen kan wijzigen.

1.4 Investerings- en kapitaal behoefte op lange termijn onzeker
De huidige vraag is bedoeld om te voorzien in de kapitaalbehoefte tot 2030. De benodigde investeringen en financieringsbehoefte voor de periode na 2030 zijn lastig te voorspellen en daarmee onzeker. Niet uitgesloten kan worden dat aandeelhouders op een later moment opnieuw gevraagd wordt een financiering te verstrekken of dat de credit rating van Alliander alsnog wordt verlaagd, omdat de investeringen met meer vreemd vermogen worden gefinancierd dan nu wordt aangenomen.

1.5 Investeringen van TenneT en de rijksoverheid zijn ook nodig
Om de energietransitie te laten slagen zijn niet alleen investeringen van Alliander nodig. Ook zijn grote investeringen nodig in het hoogspanningsnet. Daarvoor is TenneT verantwoordelijk. Voorts ziet het college een financiële verantwoordelijkheid bij de rijksoverheid om investeringen mogelijk te maken.

Financiële paragraaf

In de gemeente Duiven is er al enige tijd sprake van een positief banksaldo. Als we een lening verstrekken aan Alliander hoeven we de middelen die we daarvoor aanwenden niet meer weg te zetten bij het rijk via het Schatkistbankieren. Het verstrekken van een lening aan Alliander betekent dus enerzijds opbrengsten vanuit Alliander (rente en/of dividend) en anderzijds geen eventuele opbrengsten vanuit het Rijk via schatkistbankieren. Het rentepercentage voor de lening bestaat uit een basisrente (10 jaar swap rente) en een opslagpercentage van 1,975%. De definitieve hoogte van het rentepercentage is afhankelijk van de basisrente (10 jaar swap rente) in december 2021. Voor het schatkistbankieren ontvangen we momenteel geen vergoeding. Afhankelijk van het bedrag van de deelname € 666.000 (pro-rata) en € 832.000 (pro rata +25%) en het verschil tussen de uiteindelijke rente op de lening en de vergoeding voor schatkistbankieren komt het financiële voordeel uit tussen de € 10.000 en € 15.000 jaarlijks. Hoe zich dat na conversie ontwikkeld is onzeker. Zodra in december duidelijk is wat ons bedrag van de deelname in de obligatielening is en het rentepercentage is vastgesteld zullen wij de begrotingswijziging in meerjarig kader voorleggen en verwerken in de daarvoor bestemde rapportages.

Participatie en communicatie

In de maanden september en oktober worden er, onder andere voor de gemeenteraad, nog diverse informatiebijeenkomsten door Alliander georganiseerd waarin toelichting wordt gegeven op de voorgenomen kapitaalversterking. Op de website van Alliander zijn 'vragen en antwoorden' gepubliceerd inzake hun financieringsverzoek. De directe link naar het overzicht van vragen en antwoorden is https://www.alliander.com/nl/kapitaalstructuur

Intergemeentelijke samenwerking

De vraag van Alliander is uitgezet bij alle aandeelhouders. Op diverse fronten is hierover tussen aandeelhouders contact geweest en informatie uitgewisseld.

Bijlagen

Benoem alle voor dit voorstel relevante bijlagen inclusief het registratienummer
201515321 - verzoek tot versterking kapitaalstructuur Alliander d.d. 31/05/2021
201529299 - Raadsbesluit
201515334 – leningsovereenkomst
201515336 – termsheet
201515343 – letter of comfort KPMG
201515344 – letter of comfort STEK
201515325 – presentatie Alliander

Duiven, 21 september 2021.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan
secretaris

mr. H.B. (Huub) Hieltjes
burgemeester

ZFE196BA98F

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Kapitaalversterking Alliander

Zaak- & documentnr. : Z/21/081636/201528599
Portefeuillehouder : Huub Hieltjes
Opsteller : Ronald Baltussen
Team : Financiën en Belastingen
Telefoonnr.

Samenvatting

Op 31 mei 2021 heeft Alliander alle aandeelhouders schriftelijk verzocht om in te schrijven op een door haar uit te geven ‘reverse converteerbare hybride obligatielening’ (hierna ook ‘’ lening) van in totaal € 600 miljoen. De aandeelhouders is verzocht hieraan minimaal naar rato van hun aandelenbelang aan deel te nemen. De overgang naar een duurzame energievoorziening maakt forse uitbreidingen en verzwaringen van de netwerken van Alliander noodzakelijk. Daarvoor moet het investeringsniveau de komende 10 jaar worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren. Wettelijke beperkingen ten aanzien van tariefsverhogingen en gemaximaliseerde winst maken de financiering hiervan uit eigen middelen voor Alliander niet mogelijk. Daarom wordt nu aan de aandeelhouders gevraagd om bij te dragen aan een versterking van het eigen vermogen van Alliander.

Beslispunten
Geen wensen of bedenkingen te uiten bij het voorgenomen besluit van het college.

Aanleiding

Alliander NV (Alliander) is verantwoordelijk voor de vitale energie-infrastructuur in haar verzorgingsgebied. Alliander werkt volop mee aan het realiseren van een duurzame energievoorziening, vanuit het maatschappelijk belang om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden. De energietransitie versnelt en leidt tot meer duurzame lokale opwek én een groeiende vraag naar elektrisch vermogen. Dit vraagt grote aanpassingen van het energiesysteem. Als gevolg hiervan moet de capaciteit van de elektriciteitsnetten de komende jaren op veel plekken worden verdubbeld. Ook in onze gemeente zien we dat lokale opwek toeneemt en dat Alliander daar op dit moment niet in alle gevallen meer in kan voorzien.

De verdubbeling van de capaciteit vergt grootschalige investeringen door Alliander oplopend tot ongeveer € 1,2 miljard per jaar. Dat is meer dan een verdubbeling ten opzichte van de afgelopen jaren. Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden (circa 40 jaar) en lage rendementen, neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. De investeringen worden voornamelijk gefinancierd door te lenen op de geldmarkt (vreemd vermogen), waar voldoende eigen vermogen tegenover moet staan.

Op 31 mei 2021 heeft Alliander alle aandeelhouders schriftelijk verzocht om in te schrijven op een door haar uit te geven ‘reverse converteerbare hybride obligatielening’ (hierna ook ‘’ lening”) van in totaal € 600 miljoen. De aandeelhouders is verzocht hieraan minimaal naar

rato van hun aandelenbelang aan deel te nemen. Bij voorkeur vraagt Alliander echter om voor 25% extra deel te nemen om zeker te stellen dat het door haar benodigde bedrag bijeen wordt gebracht als niet alle aandeelhouders inschrijven op de lening.

Kapitaalbehoefte Alliander

De overgang naar een duurzame energievoorziening maakt forse uitbreidingen en verzwaringen van de netwerken van Alliander noodzakelijk. Daarvoor moet het investeringsniveau de komende 10 jaar worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren. Wettelijke beperkingen ten aanzien van tariefsverhogingen en gemaximaliseerde winst maken de financiering hiervan uit eigen middelen voor Alliander niet mogelijk.
Financiering door middel van vreemd vermogen kent echter ook zijn beperkingen. Hierdoor kan uiteindelijk de A-rating bij kredietbeoordelaars onder druk komen te staan. Alliander heeft daarom gezocht naar mogelijkheden om, naast het aantrekken van vreemd vermogen, ook het eigen vermogen te versterken. Er is een kostenbesparingsoperatie binnen de eigen organisatie uitgevoerd, maar daarmee alleen kan het eigen vermogen niet voldoende toenemen. Een lobby richting de rijksoverheid om de inkomenssystematiek te verbeteren is ingezet, maar die kan op zijn best op langere termijn tot verbeteringen leiden. Daarom wordt nu aan de aandeelhouders gevraagd om bij te dragen aan een versterking van het eigen vermogen van Alliander.

Gezamenlijk proces Grootaandeelhoudersoverleg en Alliander

In de afgelopen maanden heeft Alliander gesprekken gevoerd met de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg (GAO) vanwege de toegenomen kapitaalbehoefte van Alliander en de noodzaak om de kapitaalstructuur te versterken. Het GAO is hierin bijgestaan door twee onafhankelijke externe adviseurs, KPMG voor de financiële kant en Stek advocaten voor de juridische kant. Dit heeft geresulteerd in het voorliggende verzoek van Alliander tot het verstrekken van een reverse converteerbare hybride obligatielening. De voorwaarden en condities van die lening zijn opgenomen in de leningsovereenkomst die als bijlage is bijgevoegd. KPMG en Stek advocaten zijn daarbij van mening dat er een zorgvuldig proces is doorlopen en dat de voorwaarden en condities solide zijn. In het bijzonder is door de externe adviseurs vastgesteld dat Alliander daadwerkelijk een kapitaalbehoefte heeft waar om verschillende redenen op korte termijn geen andere mogelijkheden zijn om hierin te voorzien. Voorgaande hebben zij verwoord in hun Letters of Comfort die als onderdeel van het informatiepakket zijn bijgevoegd.

Reverse converteerbare hybride obligatielening

De nu voorgestelde ‘reverse converteerbare hybride obligatielening’ is als optimaal resultaat naar voren gekomen in de afweging tussen belangen van Alliander en de aandeelhouders. Voor Alliander biedt de reverse converteerbare obligatielening ten opzichte van vreemd vermogen het voordeel dat de helft van de lening (zolang die niet is omgezet in aandelen) boekhoudkundig als eigen vermogen mag worden gezien. Onderzochte alternatieven voor het uitgeven van deze reverse converteerbare obligatielening waren onder andere een uitgifte van nieuwe aandelen (die oplossing mist dus het voordeel van de marktconforme rente) of het staken van dividendbetalingen (wat met name voor de aandeelhoudersbelangen en -relatie als ongunstig wordt gezien). KPMG en Stek beamen dat de voorgestelde reverse converteerbare obligatielening onder de voorgestelde voorwaarden uit financieel respectievelijk juridisch oogpunt marktconform en evenwichtig zijn.

De belangrijkste kenmerken van de reverse converteerbare hybride obligatielening staan in onderstaande tabel.

Kenmerken lening	
Type lening	Reverse converteerbare hybride obligatielening
Hoofdsom € 600 miljoen	€ 600 miljoen
Looptijd	60 jaar, tenzij eerder afgelost of geconverteerd
Rentevaste periode	Tarief wordt elke 10 jaar vastgezet
Rentevaste vergoeding	Marktconforme opslag van 1,975% boven 10-jaars swap rate
Cumulatieve rentebetalingen	Er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling, maar rente wordt altijd uitbetaald
Mogelijke aflossing	Door Alliander bij elke renteherziening of eerder onder bepaalde voorwaarden
Conversie	Onder strikte voorwaarden kan de lening door Alliander worden geconverteerd naar gewone aandelen
Uitgifte	15 december 2021

Om de doelmatige aanwending van de financiering en rapportage en verantwoording daarover te borgen, zijn tussen Alliander en het GAO afspraken gemaakt over specifieke rapportageverplichtingen en strategiesessies ten behoeve van de leningverstrekkers.

Aandeelhouderschap gemeente in Alliander

De gemeente Duiven is (klein)aandeelhouder van Alliander met een belang van 0,111% (151.801 van de 136.794.964 aandelen). Wettelijk is bepaald dat de aandelen van netwerkbedrijven als Alliander niet in private handen mogen zijn. Alle aandelen zijn dan ook in handen van een aantal provincies, waterschappen en gemeenten. Alliander is een netwerkbedrijf dat het gas- en elektriciteitsnetwerk beheert. Het belang van de gemeente bij het aandeelhouderschap is tweeledig: de gemeente kan (enige) invloed uitoefenen op de koers van Alliander en de gemeente ontvangt dividend van Alliander als het resultaat dat toelaat. In de meerjarenbegroting is voor Alliander voor de komende jaren een dividendopbrengst opgenomen van € 104.000 per jaar.

Standpunt andere aandeelhouders

Van de andere aandeelhouders is op dit moment nog niet bekend hoe zij tegenover de financieringsvraag van Alliander staan. De grootaandeelhouders (Provincies Noord-Holland, Friesland en Gelderland, gemeente Amsterdam, gemeente Leiden e.o. en gemeenten vertegenwoordigd in platform Nuval) hebben aangegeven de noodzaak van het financieringsverzoek van Alliander te onderschrijven en dit ook over te brengen aan hun achterban. Alleen de provincies Gelderland en Friesland (met een aandelenbelang van 44,7% respectievelijk 12,7%) hebben publiekelijk laten weten dat zij “niet onwelwillend” tegenover het voorstel staan. Inmiddels heeft Gedeputeerde Staten van Gelderland aan Provinciale Staten verzocht om in te stemmen met het financieringsverzoek van Alliander.

Planning

Om zicht te krijgen op de bereidheid tot deelname heeft Alliander gevraagd uiterlijk 15 oktober geïnformeerd te willen worden over het voornemen tot wel of niet deelname aan de kapitaalversterking. Uiterlijk 1 december ontvangen zij graag het definitieve besluit tot wel of niet deelname aan de obligatielening.

Beoogd effect

Het beoogde effect van het aandeelhouderschap van Alliander is 1. het borgen van het publiek belang in de vorm van een continue, betaalbare en betrouwbare stroomvoorziening

en 2. het borgen van het financieel belang in de vorm van dividend waar de gemeente als aandeelhouder aanspraak op kan maken.

Argumenten

1.1 Als publieke aandeelhouder medeverantwoordelijk voor (maatschappelijke) opgave Alliander
Alliander staat – net als de andere netbeheerders Stedin en Enexis - voor grote investeringen die nodig zijn om de energietransitie mogelijk te maken en om de energievoorziening voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden.
Als aandeelhouder van Alliander hebben wij een medeverantwoordelijkheid om te zorgen dat Alliander dit kan realiseren.

1.2 Een deel van de investeringen zal ten goede komen aan energienetwerk in ons verzorgingsgebied
Meer concreet zal Alliander (op termijn) ook meer moeten investeren in ons verzorgingsgebied. Bijvoorbeeld om de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk en onderstations te verzwaren ten behoeve van het opwekken van (extra) duurzame energie. Maar ook voor de overgang naar gasloos worden extra investeringen van Alliander gevraagd. Deze vraag en behoefte is momenteel des te prangerder omdat in Duiven sprake is van zogenoemde congestieproblemen voor zowel levering als terug levering op het net.

1.3 Bijdrage aan kapitaaluitbreiding zorg voor continuïteit in investeringen in energietransitie door Alliander
De energietransitie leidt tot een sterke kapitaalbehoefte voor Alliander. Dit zal zij grotendeels financieren met het aantrekken van vreemd vermogen op de kapitaalmarkt. Het is echter ook noodzakelijk om het eigen vermogen te versterken om tegen maatschappelijk verantwoorde kosten de continuïteit van de investeringen in de energietransitie te borgen. Met het verstrekken van de gevraagde lening wordt hieraan bijgedragen.

1.4 Marktconforme financiële voorwaarden lening
Gedurende de looptijd van de reverse converteerbare hybride obligatielening zal de gemeente een vaste rentevergoeding ontvangen (er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling voor Alliander, maar de rente wordt altijd uitbetaald). De rentevergoeding is marktconform (volgens KPMG en Stek). Hiermee is het verstrekken van een lening financieel aantrekkelijker dan het schatkistbankieren.

1.5 Na (gedeeltelijke) conversie van de lening vervalt gegarandeerd rendement, maar de verwachting is wel dat Alliander in staat blijft dividend uit te betalen
Wanneer de lening (deels) wordt geconverteerd – en dus wordt omgezet in reguliere aandelen – vervalt het gegarandeerde rendement via de ontvangen rente, maar hierdoor blijft Alliander de komende jaren wel in staat om over de uitstaande aandelen dividend te betalen. Zoals ook wordt geschetst bij de tegenargumenten / kanttekeningen / risico's is deze dividenduitkering niet gegarandeerd en afhankelijk van de winstgevendheid van Alliander.

1.6 Niet-deelnemen kan tot negatieve financiële effecten leiden
Het is niet verplicht om deel te nemen aan de kapitaalversterking. Dit heeft met name impact indien de lening wordt omgezet in aandelen. Bij niet-deelnemen zal het aandelenkapitaal van de gemeente verwateren waardoor ook de dividendinkomsten minder zullen worden. Het financieel effect daarvan is moeilijk te bepalen, omdat de waarde van het aandeel nog bepaald moet worden. Ook speelt de hoogte van de dividenduitkering een rol. Verder heeft Alliander het recht om van de voorgenomen lening af te zien als de ondergrens van € 550

miljoen niet wordt gehaald. De kapitaalstructuur moet dan op een andere manier worden versterkt, waarbij Alliander aangeeft dat inhouding van dividend voor de komende jaren (inschatting: 6 tot 10 jaar) een reële alternatieve mogelijkheid is. Indien die situatie zich daadwerkelijk voordoet zal dat voor de komende 6 tot 10 jaar in totaal een negatief effect van circa € 104.000 op de begroting betekenen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het al dan niet doorgaan op versterking van de kapitaalstructuur middels de obligatielening niet enkel afhankelijk is van participatie van de gemeente.

1.7 Er zijn afspraken gemaakt over doelmatige besteding en verantwoording
Om de doelmatige aanwending van de financiering en rapportage en verantwoording daarover te borgen, zijn tussen Alliander en het Grootaandeelhoudersoverleg een aantal afspraken gemaakt. Deze afspraken behelzen onder meer dat Alliander eenmaal per reguleringsperiode een strategiesessie zal organiseren met het Grootaandeelhoudersoverleg en een strategiesessie met alle aandeelhouders. Daarnaast zal Alliander jaarlijks een strategiesessie organiseren met het Grootaandeelhoudersoverleg waarin voorgenomen investeringen en andere ontwikkelingen door Alliander worden gedeeld en door leden van het Grootaandeelhoudersoverleg zienswijzen naar voren kunnen worden gebracht. Verder zal Alliander een specifieke rapportage opstellen ten behoeve van de leninggevers die onder meer ingaat op de beoogde aanwending van de Lening, een procesbeschrijving van de beoogde aanwending, een rapportage over de daadwerkelijke aanwending en een mogelijke validatie van de aanwending door een accountant.

1.8 Geen publiekrechtelijke belemmeringen voor verstrekken lening
Uit oogpunt van staatssteun, Wet Markt & Overheid en de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn er geen belemmeringen om in te gaan op het financieringsverzoek van Alliander:
Op basis van comfortletters van KPMG en Stek kan worden geconstateerd dat geen sprake is van strijdigheid met het staatsteunrecht of de Wet Markt en Overheid omdat de lening wordt verstrekt op marktconforme voorwaarden en de aandeelhouders van Alliander als ’particuliere aandeelhouders’ kunnen beslissen over hun deelname.
In de Wet Fido is opgenomen dat overheden alleen leningen mogen verstrekken uit hoofde van hun publieke taak. Dat is hier het geval omdat Alliander deze lening nodig heeft om ook in de toekomst haar publieke taak, zijnde het netbeheer, te kunnen uitvoeren.

Kanttekeningen

1.1 Met het verstrekken van de lening loopt de gemeente debiteurenrisico
Het verstrekken van de lening leidt ertoe dat de gemeente het (debiteuren)risico loopt dat Alliander de lening niet terug kan betalen. Het betreft bovendien een achtergestelde lening wat in dit geval concreet inhoudt dat er een groter risico is indien er niet terugbetaald kan worden, andere schulden gaan dan voor. De verwachting is dat dit risico beperkt is. Alliander is een financieel solide bedrijf. Dat blijkt ook uit de waardering van kredietbeoordelaars die Alliander beoordelen met een A rating. Daarnaast opereert Alliander in een gereguleerde markt waardoor Alliander een gegarandeerde afname heeft en binnen de kaders van de toezichthouder ACM ook een mate van winst ("redelijke vergoeding") mag maken.

1.2 Het gegarandeerde rendement vervalt na conversie lening in aandelen
Naar verwachting wordt de lening (deels) geconverteerd – en wordt dus omgezet in reguliere aandelen. Hiermee vervalt het gegarandeerde rendement via de ontvangen rente, maar hierdoor blijft Alliander de komende jaren wel in staat om over de uitstaande aandelen

dividend te betalen. Deze dividenduitkering is echter niet gegarandeerd en afhankelijk van de winstgevendheid van Alliander.

1.3 Na conversie liggen gemeentelijke middelen vermoedelijk voor lange tijd vast in de onderneming
Zoals bovenstaand is aangegeven is de verwachting dat de lening wordt omgezet in aandelen. Daarmee is er een reëel risico dat de gemeentelijke middelen die met de lening zijn gemoeid voor lange tijd vastliggen in de onderneming. De aandelen zijn beperkt verhandelbaar doordat ze alleen overdraagbaar zijn aan andere publieke aandeelhouders die (deels) in het verzorgingsgebied van Alliander zijn gevestigd.
Hierbij wordt ook opgemerkt dat in de loop van de tijd de waarde van de onderneming en daarmee ook de aandelen kan wijzigen.

1.4 Investerings- en kapitaal behoefte op lange termijn onzeker
De huidige vraag is bedoeld om te voorzien in de kapitaalbehoefte tot 2030. De benodigde investeringen en financieringsbehoefte voor de periode na 2030 zijn lastig te voorspellen en daarmee onzeker. Niet uitgesloten kan worden dat aandeelhouders op een later moment opnieuw gevraagd wordt een financiering te verstrekken of dat de credit rating van Alliander alsnog wordt verlaagd, omdat de investeringen met meer vreemd vermogen worden gefinancierd dan nu wordt aangenomen.

1.5 Investeringen van TenneT en de rijksoverheid zijn ook nodig
Om de energietransitie te laten slagen zijn niet alleen investeringen van Alliander nodig. Ook zijn grote investeringen nodig in het hoogspanningsnet. Daarvoor is TenneT verantwoordelijk. Voorts ziet het college een financiële verantwoordelijkheid bij de rijksoverheid om investeringen mogelijk te maken.

Financiële paragraaf

In de gemeente Duiven is er al enige tijd sprake van een positief banksaldo. Als we een lening verstrekken aan Alliander hoeven we de middelen die we daarvoor aanwenden niet meer weg te zetten bij het rijk via het Schatkistbankieren. Het verstrekken van een lening aan Alliander betekent dus enerzijds opbrengsten vanuit Alliander (rente en/of dividend) en anderzijds geen eventuele opbrengsten vanuit het Rijk via schatkistbankieren. Het rentepercentage voor de lening bestaat uit een basisrente (10 jaar swap rente) en een opslagpercentage van 1,975%. De definitieve hoogte van het rentepercentage is afhankelijk van de basisrente (10 jaar swap rente) in december 2021. Voor het schatkistbankieren ontvangen we momenteel geen vergoeding. Afhankelijk van het bedrag van de deelname € 666.000 (pro-rata) en € 832.000 (pro rata +25%) en het verschil tussen de uiteindelijke rente op de lening en de vergoeding voor schatkistbankieren komt het financiële voordeel uit tussen de € 10.000 en € 15.000 jaarlijks. Hoe zich dat na conversie ontwikkeld is onzeker. Zodra in december duidelijk is wat ons bedrag van de deelname in de obligatielening is en het rentepercentage is vastgesteld zullen wij de begrotingswijziging in meerjarig kader voorleggen en verwerken in de daarvoor bestemde rapportages.

Participatie en communicatie

In de maanden september en oktober worden er, onder andere voor de gemeenteraad, nog diverse informatiebijeenkomsten door Alliander georganiseerd waarin toelichting wordt gegeven op de voorgenomen kapitaalversterking. Op de website van Alliander zijn ‘vragen en antwoorden’ gepubliceerd inzake hun financieringsverzoek. De directe link naar het overzicht van vragen en antwoorden is https://www.alliander.com/nl/kapitaalstructuur

Intergemeentelijke samenwerking

De vraag van Alliander is uitgezet bij alle aandeelhouders. Op diverse fronten is hierover tussen aandeelhouders contact geweest en informatie uitgewisseld.

Bijlagen

Benoem alle voor dit voorstel relevante bijlagen inclusief het registratienummer
201515321 - verzoek tot versterking kapitaalstructuur Alliander d.d. 31/05/2021
201529299 - Raadsbesluit
201515334 – leningsovereenkomst
201515336 – termsheet
201515343 – letter of comfort KPMG
201515344 – letter of comfort STEK
201515325 – presentatie Alliander

Duiven, 21 september 2021.

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan	mr. H.B. (Huub) Hieltjes
secretaris	burgemeester

ZFE1C7B3988

Gemeente Duiven

RAADSBESLUIT

Zaak- & documentnr. : Z/21/081636/201529299

Datum besluitvorming :

Onderwerp : Kapitaalversterking Alliander

Samenvatting

Het college is naar aanleiding van een verzoek van Alliander voornemens om:
een reverse converteerbare hybride obligatielening aan Alliander te verstrekken voor een bedrag in de range van € 665.818 (pro-rata) tot € 832.273 (25% boven pro-rata).

Het college vraagt de gemeenteraad:
Eventuele wensen of bedenkingen te uiten op de gevraagde kapitaalversterking van Alliander N.V. en het voorgenomen besluit van het college om hieraan deel te nemen voordat het college over gaat tot een definitief besluit.

Volgens de Gemeentewet is het college bevoegd te besluiten tot het aangaan van een lening (privaatrechtelijke rechtshandeling). Gezien het belang van het onderwerp in de hele energietransitie en de aard en omvang van de lening wordt de raad de ruimte geboden tot het geven van wensen of bedenkingen.

De raad besluit

Geen wensen of bedenkingen te uiten bij het voorgenomen besluit van het college.

de griffier, de voorzitter,

drs. W.R. (Wouter) Bosch mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Locatiecode 2PB1111, Postbus 50, 6920 AB Duiven

Aan het college van
de gemeente Duiven

Bezoekadres
Utrechtseweg 68
6812 AH Arnhem
Postadres
Locatiecode 2PB1111
Postbus 50
6920 AB Duiven

www.alliander.com

Datum
31 mei 2021

Betreft
Verzoek tot versterking kapitaalstructuur Alliander

Geacht college,

U bent aandeelhouder van Alliander en Alliander is verantwoordelijk voor de vitale energie-infrastructuur in uw gemeente. De energietransitie en het Klimaatakkoord hebben enorme impact op onze taak als netbeheerder. Dit is aanleiding geweest om in het najaar van 2020 gesprekken met onze grootaandeelhouders op te starten over versterking van de kapitaalstructuur van Alliander. U ontving hier al eerder informatie over in ons schrijven van 2 oktober 2020 en 17 februari 2021. Tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) van 7 april 2021 zijn wij uitgebreid ingegaan op de achtergrond en noodzaak van versterking van de kapitaalstructuur. Tevens is aangegeven dat een concreet en individueel financieringsverzoek op korte termijn zou volgen. Met dit voorliggende verzoek doen wij een beroep op u als aandeelhouder om ons te steunen bij de uitvoering van onze publieke taak.

Financiering van de energietransitie
Alliander werkt volop mee aan het realiseren van een duurzame energievoorziening, vanuit het maatschappelijke belang om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden. Dat is waar wij iedere dag aan werken. Door ons netwerk continue te verbeteren bereiden wij het voor op de toekomst, waarin iedereen duurzame energie kan gebruiken, produceren en delen.

De energietransitie versnelt en leidt tot meer duurzame lokale opwek én een groeiende vraag naar elektrisch vermogen. Dit vraagt grote aanpassingen van het energiesysteem. Als gevolg hiervan moet de capaciteit van onze elektriciteitsnetten de komende jaren op veel plekken worden verdubbeld.

Dit vergt grootschalige investeringen in onze netten en wij verwachten dat de totale investeringen op korte termijn oplopen tot ongeveer € 1,2 miljard per jaar. Dat is meer dan een verdubbeling ten opzichte van de afgelopen jaren. Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden (+/- 40 jaar) en lage rendementen, neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. Onze investeringen worden voornamelijk gefinancierd met behulp van vreemd vermogen, waar ook voldoende eigen vermogen tegenover moet staan.

Om de benodigde investeringen te kunnen financieren, werken wij parallel aan een drietal sporen:
- Wendbare, slagvaardige en kostenefficiënte organisatie: in 2018 zijn wij een kostenbesparingsprogramma gestart om zowel de kosten van de organisatie te verlagen als de productiviteit te verhogen. Fundament onder het programma is de continue aandacht voor

het verhogen van het kostenbewustzijn in de gehele organisatie en het kritisch afwegen welke activiteiten echt nodig zijn om ons werk, met behoud van veiligheid en kwaliteit, te kunnen uitvoeren. Daarnaast richt het programma zich op het vereenvoudigen en verbeteren van de processen, onder andere door activiteiten te standaardiseren en te digitaliseren. Hiermee willen we slimmer en efficiënter gaan werken. Het afgelopen jaar is ook gewerkt aan een nieuwe inrichting van de Alliander organisatie. Deze reorganisatie is ingegeven door de grote hoeveelheid werk en de hoge investeringen die het gevolg zijn van de energietransitie. Als gevolg van deze reorganisatie verdwijnen 200 arbeidsplaatsen. Op 1 januari 2021 is de nieuwe organisatie van start gegaan;

- Verbeteren inkomstensystematiek: er vinden momenteel intensieve gesprekken plaats met de Autoriteit Consument & Markt (ACM) om de inkomstensystematiek van netbeheerders beter toe te snijden op de uitdagingen van de energietransitie. Ook worden gesprekken gevoerd met ACM en de ministeries van Financiën en Economische Zaken en Klimaat (EZK) over mogelijke oplossingen voor het bredere financieringsprobleem in de sector.
- Versterken eigen vermogen: om de investeringen te doen en tegelijkertijd financieel solide te blijven, is aanvullend eigen vermogen nodig. Zonder additioneel eigen vermogen, neemt de kredietwaardigheid van Alliander af en zijn wij onvoldoende in staat om de investeringen te financieren tegen acceptabele rentekosten.

De afgelopen maanden heeft Alliander samen met de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg[1] verkend op welke wijze de kapitaalstructuur van Alliander kan worden versterkt. Zoals hiervoor aangegeven, hebben we de voortgang van deze verkenning op verschillende momenten met u gedeeld. Deze gesprekken zijn in constructieve sfeer verlopen, met oog voor zowel het belang van Alliander als dat van alle aandeelhouders.

Op basis van deze gesprekken is Alliander voornemens om de kapitaalstructuur te versterken door uitgifte van een reverse converteerbare hybride obligatielening ter grootte van € 600 miljoen. Een dergelijke lening telt bij uitgifte al voor 50% mee als eigen vermogen en kan, wanneer nodig, te zijner tijd deels of geheel worden omgezet in aandelen. Op deze wijze kan de financiële soliditeit van Alliander worden geborgd, blijft Alliander in staat om de komende jaren dividend aan de aandeelhouders uit te keren en kunnen wij onze publieke taak als netbeheerder blijven realiseren.

Concreet verzoek
Het totaal benodigde bedrag van de reverse converteerbare hybride obligatielening bedraagt € 600 miljoen, met een minimale ondergrens van € 550 miljoen. Dit laatste betekent dat wanneer voor minder dan € 550 miljoen wordt ingeschreven, Alliander het recht heeft om van de voorgenomen lening af te zien. De kapitaalstructuur moeten dan op een andere manier worden versterkt, waarbij inhouding van dividend tot de mogelijkheden behoort. De verdere voorwaarden en condities die bij de reverse converteerbare hybride obligatielening horen, zijn opgenomen in de leningsovereenkomst (zie bijlagen 2A, 2B, 2C). Ook zijn bijgevoegd een Letter of Comfort van KPMG en van STEK (zie bijlagen 4A en 4B). Hierin geven de onafhankelijke adviseurs, die het Grootaandeelhoudersoverleg hebben bijgestaan, aan dat het voorstel dat wij u doen op zorgvuldige wijze is ontstaan en de voorwaarden solide zijn.

De hoogte van uw obligatielening wordt in beginsel bepaald naar rato van uw aandelenbezit, zodat bij een eventuele conversie van de lening naar aandelen geen wijziging in de aandelenverhoudingen optreedt. Echter, om zeker te stellen dat het benodigde bedrag bijeengebracht wordt, wordt u ook gevraagd om aan te geven of u bereid bent om meer dan pro-rata deel te nemen, bij voorkeur 25% boven het pro-rata aandeel. Hier wordt alleen gebruik van gemaakt wanneer niet alle aandeelhouders bereid zijn om pro-rata deel te nemen.

[1] Het Grootaandeelhoudersoverleg bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de aandeelhouders Gelderland, Friesland, Noord Holland, Amsterdam en namens het Nuval-platform en de oud-EWR-gemeenten.

Volgens het aandeelhoudersregister beschikt uw gemeente over 151.801 aandelen in Alliander N.V. Dit is 0,111%. Het concrete verzoek betreft daarmee een bedrag van minimaal € 665.818.

Om zicht te krijgen op uw bereidheid tot deelname en uw besluitvormingsproces, stellen wij het op prijs om uiterlijk 15 oktober 2021 geïnformeerd te worden over uw voornemen. Hiertoe hebben wij bijgevoegd format opgesteld (zie bijlage 3A). U kunt hierop ook aangeven of u bereid bent op de Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders (BAvA) van Alliander van 2 december 2021 de Raad van Bestuur aan te wijzen als bevoegd orgaan tot uitgifte van aandelen en tot het beperken of uitsluiten van het voorkeursrecht van bestaande aandeelhouders bij de uitgifte van aandelen als gevolg van een mogelijke conversie van de obligatielening.

Uiterlijk op 1 december 2021 ontvangen wij graag uw definitieve besluit tot deelname aan de obligatielening. Ook hiervoor is een formulier in de bijlage toegevoegd (zie bijlage 3B). Hierop kunt u zowel uw minimale als uw maximale participatie in de lening opnemen. Uitgifte van de obligatielening is voorzien voor 15 december 2021.

Ondersteuning van uw besluitvormingsproces
Wij realiseren ons dat ons verzoek om een zorgvuldige afweging vraagt en wij willen u in uw besluitvormingsproces optimaal ondersteunen. Daartoe organiseren wij op 16 en 18 juni 2021 informatiebijeenkomsten voor collegeleden en adviseurs. Hiervoor ontvangt u separaat een uitnodiging.

Ten behoeve van het politieke besluitvormingsproces worden in september en oktober meerdere verdiepende informatiebijeenkomsten georganiseerd voor gemeenteraden en Provinciale Staten.

Achterliggend treft u meer informatie over de noodzaak voor versterking van de eigen vermogenspositie, de drie sporen om de benodigde investeringen te kunnen financieren en het beoogde instrument voor de kapitaalversterking.

Tot slot
Wij beseffen dat wij met dit financieringsverzoek een fors beroep op u doen. Echter, gezien het belang van de continuïteit van onze investeringen in de energietransitie en gelijktijdig de wens om onze dividenduitkering aan u te kunnen behouden, doen wij met klem een beroep op u om te participeren voor tenminste uw pro-rata aandeel.

Mocht u naar aanleiding van deze brief en het achterliggende informatiepakket nog vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u via mail contact opnemen met Walter Bien (walter.bien@alliander.com) of Michiel Olij (michiel.olij@alliander.com).

Met vriendelijke groet,

Maarten Otto,
voorzitter Raad van Bestuur/CEO

Walter Bien,
lid Raad van Bestuur/CFO

Bijlagen:
1 Presentatie achtergrondinformatie Versterking kapitaalstructuur Alliander
2A Engelstalige leningsdocumentatie
2B Nederlandse vertaling leningsdocumentatie
2C Term sheet
3A Format Mededeling voorgenomen collegebesluit
3B Format definitieve collegebesluit
4A Letter of comfort KPMG
4B Letter of comfort Stek

Achterliggende informatie

De maatschappelijke opdracht van Alliander
Alliander zorgt ervoor dat het licht brandt, de huizen warm of koel zijn en bedrijven draaien. Zowel vandaag als in het duurzame morgen.

In het Klimaatakkoord is de afspraak gemaakt dat in 2030 70% van alle elektriciteit uit hernieuwbare bronnen komt. Dat gebeurt onder meer door met Regionale Energiestrategieën (RES-en) tot 35 TWh duurzame opwek op land te komen. Tegelijk groeit de vraag naar elektriciteit. Auto's worden elektrisch, de industrie vervangt olie en gas door duurzame opgewekte stroom en huizen worden op een duurzame manier verwarmd.

Deze afspraken betekenen een enorme verandering voor ons werk. Het elektriciteitsnet, ooit aangelegd om te voorzien in de vraag naar energie, is in 2030 veranderd in een multifunctionele verbinder van vraag, aanbod en opslag. Om dat mogelijk te maken moet het elektriciteitsnet drastisch worden verbouwd, uitgebreid en bestaande gasnetten worden aangepast. In feite herontwerpen wij het hele energiesysteem.

Om de afspraken uit het Klimaatakkoord waar te maken, wacht ons de komende tien jaar een enorme hoeveelheid werk. Het is onze maatschappelijke opdracht om dat werk gedaan te krijgen en dit vergt onder meer dat we voldoende financieringsruimte hebben om de voor de energietransitie benodigde investeringen te kunnen doen. Het is immers noodzakelijk dat Nederland de klimaatdoelen haalt en dat klanten - ook naar de toekomst toe - de capaciteit en energie krijgen die zij nodig hebben.

Alliander moet kunnen blijven investeren
Om de capaciteit van het net te verdubbelen, moet de komende 10 jaar evenveel werk worden verzet als in de afgelopen 40 jaar en moet het investeringsniveau worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren.

De sterke toename van investeringen leidt tot substantieel hogere afschrijvingen en financieringslasten. Deze hogere kosten worden op basis van het huidige wettelijk kader met enkele jaren vertraging, over een periode van circa 40 jaar (= de economische levensduur van de infrastructuur) doorberekend in de tarieven voor huishoudens en bedrijven. Door deze lange terugverdientijden, wordt Alliander gedwongen om de sterk toenemende investeringen in toenemende mate voor te financieren. Ook omdat de gereguleerde inkomsten – als gevolg van de zeer lage rente in het afgelopen decennium – hiervoor onvoldoende ruimte bieden.

Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden en lage rendementen neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. Hiervoor wordt vreemd vermogen aangetrokken, waar voldoende eigen vermogen tegenover moet staan.

De investeringsopgave van Alliander vereist dat wij een robuust en kredietwaardig netwerkbedrijf zijn, zodat wij ook in de toekomst onze maatschappelijke taak kunnen blijven uitvoeren. Dit betekent onder andere dat wij:
- onze stabiele A rating moeten behouden om financiering aan te kunnen blijven trekken tegen acceptabele voorwaarden, en
- een financiële buffer hebben om risico's op te kunnen vangen, ook op de langere termijn.

Werken aan verschillende sporen
De financiering van de energie-infrastructuur is een vraagstuk dat alle netwerkbedrijven in Nederland raakt. De gezamenlijke netbeheerders hebben daarom de financieringsbehoefte van de hele sector in beeld gebracht[2] en een aantal oplossingsrichtingen verkend met het ministerie van EZK, het ministerie van Financiën, de ACM en VNG/IPO. Deze oplossingen lopen langs de assen van: (i) een wendbare, slagvaardige en kostenefficiënte organisatie, (ii) verbeteren van de inkomstensystematiek en (iii) versterking van het eigen vermogen. Uiteindelijk is een breed en gecombineerd samenspel van oplossingsrichtingen noodzakelijk om de financiële uitdagingen als gevolg van oplopende investeringen in de energietransitie op te vangen.

[2] Zie rapport PwC (i.o.v. NBNL) De energietransitie en de financiële impact voor netbeheerders

Wendbare, slagvaardige en kostenefficiënte organisatie De komende jaren moet Alliander meer werk verzetten, snel reageren op ontwikkelingen in het energiesysteem en samen met partners het energiesysteem van de toekomst ontwerpen en maken. Daartoe werken wij aan een slagvaardige, wendbare en kostenefficiënte organisatie.

In 2018 zijn wij een meerjarig, organisatie-breed kostenbesparingsprogramma gestart om zowel de kosten te verlagen als de productiviteit te verhogen. Centraal hierin staan de continue aandacht voor het verhogen van het kostenbewustzijn in de gehele organisatie en het kritisch afwegen welke activiteiten nodig zijn om ons werk - met behoud van veiligheid en kwaliteit - te kunnen uitvoeren. Wij richten ons ook op het aanscherpen van inkoopafspraken en op het verlagen van de indirecte kosten. Tevens richt het programma zich op het vereenvoudigen en verbeteren van de processen, onder andere door activiteiten te standaardiseren en te digitaliseren. Met al deze maatregelen is ultimo 2020 ruim € 100 miljoen structureel bespaard ten opzichte van 2017. Dit betreft zowel kostenreducties als efficiëntieverbeteringen. Daarnaast werkt Alliander aan slimme oplossingen en innovaties om de capaciteit van het bestaande elektriciteitsnet beter te benutten en investeringen te beperken.

Verbeteren inkomstensystematiek
Er vinden momenteel intensieve gesprekken plaats met de Autoriteit Consument & Markt (ACM) om de inkomstensystematiek van netbeheerders beter toe te snijden op de uitdagingen van de energietransitie. Ook worden gesprekken gevoerd met ACM en de ministeries van Financiën en Economische Zaken en Klimaat (EZK) over mogelijke oplossingen voor het bredere financieringsprobleem in de sector.

Kapitaalversterking door aandeelhouders
Versterking van het eigen vermogen is noodzakelijk om het financiële fundament van Alliander te verstevigen. Vanaf oktober 2020 heeft Alliander daarom onderzocht op welke wijze in de kapitaalbehoefte van Alliander kan worden voorzien en welke rol aandeelhouders hierin kunnen spelen. Op basis van deze gesprekken wil Alliander de kapitaalstructuur versterken door uitgifte van een reverse converteerbare hybride obligatielening ter grootte van € 600 miljoen.

Beoogd financieringsinstrument
Met de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg zijn verschillende financieringsopties verkend, met als doel te komen tot een optie die past bij de kapitaalbehoefte van Alliander en oog heeft voor de belangen van de aandeelhouders. De leden van het Grootaandeelhoudersoverleg zijn gedurende het gehele proces bijgestaan door hun eigen adviseurs van KPMG Advisory (financieel) en Stek Advocaten (juridisch).

De verschillende opties voor een kapitaalinjecties zijn uitgebreid afgewogen. Hierbij is onder meer gekeken naar een nieuwe uitgifte van aandelen en beperking van het dividend. Alles afwegende bleek een reverse converteerbare hybride lening van € 600 miljoen voor zowel de aandeelhouders als Alliander het meest geëigende instrument passend bij de huidige omstandigheden. Met de beoogde obligatielening blijft Alliander komende jaren in staat dividend uit te keren en de investeringen in de energietransitie te continueren.

De belangrijkste kenmerken van een dergelijke lening zijn:

Hybride karakter:	De lening heeft het karakter van zowel eigen als vreemd vermogen, Dit hangt samen met de zeer lange looptijd (60 jaar indien er niet wordt afgelost of geconverteerd) en het achtergestelde karakter. Concreet betekent dit dat de lening bij uitgifte al voor 50% meetelt als eigen vermogen.
Recht van conversie:	Het is een reverse converteerbare lening, wat betekent dat de leningnemer (Alliander NV) het recht heeft de lening gedeeltelijk of geheel om te zetten in aandelen, indien de A rating op grond van objectieve omstandigheden onzeker wordt.

Rendement en risico:	Zolang de lening uitstaat wordt een marktconforme rente vergoed. Het risicoprofiel van Alliander is zeer laag.
Signaal aan de markt:	Met de beoogde aandeelhouderslening krijgt de kapitaalmarkt een duidelijk signaal dat de aandeelhouders Alliander steunen.
Formele uitgifte obligatielening:	Naar verwachting 15 december 2021

BIJLAGE 2B

BIJ VERSCHILLEN TUSSEN DE ENGELSE VERSIE EN DE NEDERLANDSE VERSIE VAN DE CONVERTEERBARE AANDEELHOUDERSLENING MET VASTE RENTE IS DE TEKST VAN DE ENGELSE VERSIE LEIDEND

EUR 600.000.000
CONVERTEERBARE AANDEELHOUDERSLENING MET VASTE RENTE

2 DECEMBER 2021

ALLIANDER N.V.
als Leningnemer

en

DE AANDEELHOUDERS
als de Leningverstrekkers

ALLEN & OVERY
Legal Consultants

Allen & Overy LLP

INHOUDSOPGAVE

Artikel **Pagina**

1. Definities en interpretatie 1
2. Achterstelling 13
3. De Faciliteit 14
4. Doel 14
5. Toewijzing van Commitments 14
6. Trekkingsvoorwaarden 15
7. Leningen 16
8. Aflossing en Vervroegde Aflossing 16
9. Vervanging of Aanpassing 17
10. Trekkingskosten 18
11. Rente 18
12. Conversie 20
13. Belastingheffing 24
14. Mitigeren door de Leningverstrekkers 27
15. (On)kosten 27
16. Verklaringen en Garanties 28
17. Algemene verplichtingen 30
18. Verzuimgebeurtenissen 32
19. Wijzigingen in de partijen 33
20. Leningverstrekkerscommissie 34
21. De Closing Agent 35
22. Bedrijfsvoering van de Leningverstrekkers en de Closing Agent 36
23. Administratie 36
24. Kennisgevingen 38
25. Berekeningen en bekrachtigingen 39
26. Partiële Nietigheid 40
27. Rechtsmiddelen en Afstandsverklaringen 40
28. Wijzigingen en Afstandsverklaringen 40
29. Ondertekening in veelvoud 40
30. Toepasselijk recht 40
31. Ondertekening van de Overeenkomst door een Gevolmachtigde 40
32. Handhaving 40

Bijlagen

1. De Leningverstrekkers 42
2. Opschortende voorwaarden 43
3. Model van een verzoek 45
4. Model van het Transfer Certificaat 46
5. Model voor een Commitment Voorstel 48
6. Waarderingskader 49

Signatories 50

DEZE EUR 600.000.000 CONVERTEERBARE AANDEELHOUDERSLENING MET VASTE RENTE (de **Overeenkomst)** is gedateerd 2 december 2021.

TUSSEN:

(1) **ALLIANDER N.V.**, een naamloze vennootschap opgericht naar Nederlands recht en ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 34108286 (de **Leningnemer**);

(2) **DE AANDEELHOUDERS** van de Leningnemer genoemd in Schedule 1 (De Leningverstrekkers) als Leningverstrekkers (de **Leningverstrekkers**); en

(3) [●], in de hoedanigheid van closing agent (de **Closing Agent**).

ER WORDT OVEREENGEKOMEN:

1. DEFINITIES EN INTERPRETATIE

1.1 Definities

In deze Overeenkomst:

10-jaars Swaprente: de mid-swaprente met betrekking tot een Herzieningsperiode uitgedrukt als een jaarlijkse rente voor swaptransacties in euro met een looptijd van 10 jaar die aanvangt op de betreffende Herzieningsdatum zoals gepubliceerd op Bloombergscherm "[●]", of, indien er geen rente beschikbaar is op dit scherm op het betreffende moment, de mid-swaprente uitgedrukt als jaarlijkse rente voor swaptransacties in euro met een looptijd van 10 jaar die aanvangt op de betreffende Herzieningsperiode op een andere pagina of informatiedienst waarvan de Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) gezamenlijk bepalen dat deze het Bloomberg-scherm kunnen vervangen voor het publiceren van swaprentes van toonaangevende referentiebanken voor swaps in euro (in beide gevallen, de **Herzieningsrente Schermpagina**) om 11:00 uur (Centraal Europese Tijd) op de betreffende Herzieningsdatum. Indien de betreffende 10-jaars Swaprente niet wordt gepubliceerd op de Herzieningsrente Schermpagina op de betreffende Herzieningsdatum, dan geldt op deze Herzieningsdatum de Referentiebank Herzieningsrente als 10-jaars Swaprente;

10-jaars Swaprente Quotations: met betrekking tot een Herzieningsperiode het rekenkundig gemiddelde van bied- en laattarieven voor de jaarlijkse vaste rente (vastgesteld op een 30/360-dagen-basis) van een renteswap van vaste naar variabele rente in euro (a) met een looptijd van tien jaar die aanvangt op de betreffende Herzieningsdatum, (b) van een omvang die representatief is voor een enkele transactie in de betreffende markt op het betreffende moment bij een erkende dealer met een goede kredietwaardigheid in de swapmarkt en (iii) waarvan de variabele rente is gebaseerd op het 6-maands EURIBOR-tarief (berekend op basis van het aantal werkelijk verstreken dagen en een jaar van 360 dagen) of, indien het 6-maands EURIBOR-tarief niet meer wordt vastgesteld of gepubliceerd, een alternatieve rente die EURIBOR heeft vervangen in het dagelijks gebruik op de markt voor het bepalen van variabele rentetarieven van effecten in euro's (de **Alternatieve Rente**) of een opvolger of vervanger van EURIBOR die formeel wordt aanbevolen door een Relevant Nominating Body (de **Vervangingsrente**), plus een spread (die zowel positief als negatief kan zijn) of de formule of methodologie voor de berekening van een spread, waarvan, in elk der gevallen, de OFA heeft vastgesteld dat deze moet worden toegepast op de Alternatieve Rente of de Vervangingsrente (welke van toepassing is) om, in zoverre dit redelijkerwijs haalbaar is, economische schade of voordeel voor de Leningverstrekkers als gevolg van de vervanging van het EURIBOR-tarief door de Vervangingsrente of de Alternatieve rente (de **Aanpassingsspread**), beide zoals vastgesteld door de OFA, te verminderen of te voorkomen. De OFA stelt de Leningnemer op de hoogte van de Alternatieve Rente of de Vervangingsrente en een Aanpassingsspread, waarop de Leningnemer

onverwijld de Leningverstrekkers informeert, met dien verstande dat wanneer de OFA te goeder trouw en in overleg met de Leningnemer vaststelt dat er geen Vervangingsrente en geen duidelijke marktconsensus is over een mogelijke vervangende rente voor EURIBOR naar goed gebruik op de markt voor het vaststellen van variabele rentetarieven voor effecten uitgedrukt in euro's, de OFA een passende alternatieve rente en Aanpassingsspread vaststelt, waarbij de beslissing van de OFA bindend is voor de Leningnemer, de Leningverstrekkerscommissie en de Leningverstrekkers. Als de OFA niet bij machte is om een passende alternatieve rente vast te stellen, is de Referentiebank Herzieningsrente voor de betreffende periode voor iedere Herzieningsperiode, behoudens de Herzieningsperiode die aanvangt op de Eerste Herzieningsdatum, de Referentiebank Herzieningsrente zoals die gold in de voorgaande Herzieningsperiode, of (ii) als de Herzieningsperiode aanvangt op de Eerste Herzieningsdatum, de laatst beschikbare 10-jaars mid-swaprente voor swaptransacties in euro's, uitdrukt als een jaarlijkse rente, op de Herzieningsrente Schermpagina.

2018-Effecten: de Eeuwigdurende Achtergestelde Obligatielening van € 500.000.000 die door Leningnemer is uitgegeven op 8 februari 2018 (XS1757377400);

Bijkomend Bedrag: een bijkomend bedrag te betalen door de Leningnemer voortvloeiend uit en in overeenstemming met Artikel 13.2(c);

Achterstallige Rente: heeft de daaraan in Artikel 11.4(b) toegekende betekenis;

Statuten: de statuten van de Leningnemer zoals van tijd tot tijd gewijzigd;

Goedkeuring: een goedkeuring, instemming, toestemming, besluit, vergunning, vrijstelling, deponering, registratie of verklaring;

Werkdag: een dag (uitgezonderd zaterdagen en zondagen) waarop banken in Nederland geopend zijn voor algemene diensten;

Wijziging in Zeggenschap: wordt geacht te hebben plaatsgevonden (al dan niet met instemming van de Raad van Bestuur of de Raad van Commissarissen van de Leningnemer) indien een of meerdere personen (**Relevant(e) Perso(o)n(en)**) die in onderling overleg handelt/handelen of perso(o)n(en) die of uit naam van Relevant(e) Perso(o)n(en) handelt/handelen, direct of indirect (A) meer dan 50 procent van de uitstaande Gewone Aandelen van de Leningnemer of (B) een zodanig aantal aandelen in het kapitaal van de Leningnemer verwerft (verwerven) of verkrijgt (verkrijgen) dat hier meer dan 50% van de stemrechten aan is verbonden die normaliter kunnen worden uitgeoefend in een algemene aandeelhoudersvergadering;

Afsluitdatum: 15 december 2021;

Commitment Voorstel: een document dat wezenlijk de vorm heeft zoals weergegeven in Schedule 5 (Model voor een Commitment Voorstel);

Commitments: het bedrag dat met betrekking tot iedere Leningverstrekker in Schedule 1 (De Leningverstrekkers) achter zijn naam staat vermeld en het bedrag van andere Commitments die uit hoofde van Overeenkomst aan hem zijn overgedragen, voor zover deze niet overeenkomstig de bepalingen van deze Overeenkomst zijn ingetrokken, verlaagd of door hem zijn overgedragen;

een **Verplichte Vereffening van Achterstallige Rente** vindt plaats:

(a) als de Leningnemer dividend aankondigt, hiertoe besluit, betaalt of uitkeert of een betaling doet (anders dan een dividend in de vorm van aandelen) over aandelen in zijn aandelenkapitaal;

(b) als de Leningnemer dividend aankondigt, betaalt of uitkeert of een betaling doet over Gelijkwaardige Verplichtingen, tenzij dit dividend of deze uitkering onder de bepalingen van een Gelijkwaardige Verplichting niet discretionair is.

(c) als de Leningnemer aandelen inkoopt, terugkoopt of op andere wijze verkrijgt (anders dan (a) in relatie tot een beloningsregeling voor het personeel of gelijksoortige regelingen met of ten gunste van werknemers, directieleden, directeuren of consultants, (b) als gevolg van de omruiling of conversie van een klasse of serie van aandelenkapitaal voor een andere klasse of serie van aandelenkapitaal of (c) als gevolg van een aandelenruil of activaruil of gelijksoortige regeling zoals overeengekomen door de Leningnemer en een derde partij); of

(d) als de Leningnemer Gelijkwaardige Verplichtingen intrekt, inkoopt of op andere wijze verkrijgt, tenzij in het geval van (a) aflossing van Gelijkwaardige Verplichtingen op de geplande vervaldatum, of (b) conversie naar of omruiling in aandelen van het aandelenkapitaal van de Leningnemer, of (c) als de Leningnemer voorstelt om de Leningen en de Gelijkwaardige Verplichtingen geheel of gedeeltelijk af te lossen, terug te kopen of op andere wijze te verkrijgen middels een openbare bieding waarbij de bedragen van de Leningen en de Gelijkwaardige Verplichtingen die worden teruggekocht of verkregen in proportie zijn met de uitstaande hoofdsommen op dat moment.

Conversiedatum: heeft de daaraan in Artikel 12.4(e) toegekende betekenis;

Conversie Event:

(a) een downgrade van de kredietrating voor langlopende kredieten van de Leningnemer naar een rating lager dan:

(i) [A] door S&P;

(ii) [A2] door Moody's, of

(iii) een gelijkwaardige rating door een ander kredietbureau (A) dat wordt erkend door De Nederlandse Bank en (B) waarmee de Leningnemer een contractuele verbintenis heeft waaronder de Leningnemer een kredietrating voor langlopende kredieten is toegekend (een **Erkend Ratingbureau**);

(b) een van de kredietratings zoals opgenomen in lid (a) above onder Credit Watch komt te vallen of er een gelijksoortige gebeurtenis plaatsvindt die kan leiden tot een downgrade naar één niveau onder [A] door S&P, [A2] door Moody's, of naar een gelijkwaardig ratingniveau van een Erkend Ratingbureau;

(c) de FFO/Nettoschuld-ratio is lager dan 16% en de Leningnemer verwacht op basis van redelijke aannames dat binnen 18 maanden na de datum waarop is vastgesteld dat deze ratio lager is dan 16% (i) de FFO / Nettoschuld-ratio niet gaat stijgen naar ten minste 16% of (ii) de FFO / Nettoschuld-ratio lager zal worden dan 15%, of

(d) de Aanwijzing tot Uitgifte nietig wordt verklaard, wordt ingetrokken of een resterende geldigheid heeft van 3 maanden of minder;

Conversienotificatie: heeft de daaraan in Artikel 12.4(a) toegekende betekenis;

Conversiekoers: heeft de daaraan in Artikel 12.1(b) toegekende betekenis;

Conversierecht: heeft de daaraan in Artikel 12.1(a) toegekende betekenis;

Conversie-aandelen: de Gewone Aandelen die worden uitgegeven en geleverd aan de Leningverstrekkers door de Leningnemer op de Vereffeningsdatum uit hoofde van en in overeenstemming met de voorwaarden zoals uiteengezet in Artikel 12 (Conversie);

Credit Watch: de Leningnemer is opgenomen op een lijst van een Ratingbureau of een Erkend Ratingbureau waarmee het signaal wordt afgegeven dat dit bureau overweegt om de kredietrating van de Leningnemer te verlagen;

Verzuim: een Verzuimgebeurtenis of enig andere gebeurtenis of omstandigheid als bedoeld in Artikel 23 (Verzuimgebeurtenis) die (na afloop van een hersteltermijn, het sturen van een ingebrekestelling, het komen tot een vaststelling uit hoofde van deze Overeenkomst of een combinatie hiervan) een Verzuimgebeurtenis oplevert.

Uitgestelde Rentebetaling: heeft de daaraan in Artikel 11.4(a) toegekende betekenis;

Uitstelverzoek: heeft de daaraan in Artikel 11.4(a) toegekende betekenis;

BW: het Burgerlijk Wetboek;

Elektriciteitswet 1998: Wet van 2 juli 1998, houdende regels met betrekking tot de productie, het transport en de levering van elektriciteit, zoals van tijd tot tijd gewijzigd, voor het laatst door de Wet van 27 Maart 2019 tot wijziging van de Elektriciteitswet 1998 (Stb. 2019/123);

Elektriciteitsnetwerk: een elektriciteitsnetwerk (*net*) zoals beschreven in artikel 1, eerste lid, onderdeel i van de Elektriciteitswet 1998 dat in eigendom is en wordt beheerd door een of meerdere entiteiten van de Groep, in overeenstemming met hoofdstuk 3 van de Elektriciteitswet 1998;

EURIBOR: de Euro Interbank Offered Rate;

Euro of € of EUR: de valuta die is geïntroduceerd aan het begin van de derde fase van de economische en monetaire unie voortkomend uit het Verdrag tot oprichting van Europese Gemeenschap, zoals gewijzigd;

Verzuimgebeurtenis: een in Artikel 18 (Verzuimgebeurtenissen) genoemde gebeurtenis of omstandigheid;

Faciliteit: de uit hoofde van deze Overeenkomst beschikbaar gestelde lening in euro's, zoals omschreven in Artikel 3 (De Faciliteit);

FFO/Nettoschuldratio: het gerapporteerde resultaat na belastingen van de Leningnemer, (A) gecorrigeerd voor (i) veranderingen in de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen, (ii) het aandelencomponent van de vergoeding voor de Leningen, (iii) buitengewone baten en lasten en (iv) aanpassingen van reële waardes, (B) verhoogd met de nettowaarde van de afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa en van vooruitontvangen opbrengsten en (C) gedeeld door de netto schuldpositie;

Eerste Herzieningsdatum: 15 december 2031;

Gaswet: Wet van 22 juni 2000, houdende regels met betrekking tot het transport en de levering van gas, zoals van tijd tot tijd gewijzigd, voor het laatst door de Wet van 27 Maart 2019 tot wijziging van de Gaswet (Stb. 2019/123);

Gasnetwerk: een gasnetwerk (*gastransportnet*) zoals beschreven in artikel 1, eerste lid, onderdeel d van de Gaswet dat in eigendom is en wordt beheerd door een of meerdere entiteiten van de Groep, in overeenstemming met artikel 1.2 van de Gaswet;

Groep: de Leningnemer en zijn Dochterondernemingen, waarbij **lid van de Groep** op dezelfde wijze dient te worden geïnterpreteerd;

Warmtewet: Wet van 17 juni 2013, houdende regels met betrekking tot de levering van warmte, zoals van tijd tot tijd gewijzigd, voor het laatst door de Wet van 4 juli 2018 tot wijziging van de Warmtewet (Stb. 2018/311);

Warmtenet: een energietransportnetwerk zoals gedefinieerd in de Warmtewet;

Hybride Effecten of **Hybride Leningen**: effecten of leningen die op het moment dat zij worden verkocht of uitgegeven en daarna worden gezien als 'equity credit' (of een andere nomenclatuur die van tijd tot tijd door S&P wordt gebruikt);

OFA: een onafhankelijke financieel adviseur met een internationale reputatie of een onafhankelijke financieel adviseur met passende deskundigheid die door de Leningnemer naar eigen oordeel wordt aangesteld;

IFRS: de internationale grondslagen voor financiële verslaggeving als bedoeld in IAS-Verordening 1606/2002;

Onafhankelijke Waarderingsopinie: de meest recente opinie opgesteld uit naam van de Leningnemer aan het begin van iedere reguleringsperiode die van toepassing is op de Leningnemer uit hoofde van de Regulering van de Sector, in overeenstemming met, onder andere, een waarderingskader voor het waarderen van de Gewone Aandelen, zoals opgenomen inSchedule 6 (Waarderingskader);

Onafhankelijke Waarderingsadviseur: een onafhankelijk financiële instelling met een internationale reputatie, een onafhankelijke accountant van internationale standing of een onafhankelijke financieel adviseur met passende deskundigheid;

Initiële Toegewezen Commitments: heeft de daaraan in Artikel 5.1(b) toegekende betekenis;

Rentebetaling: het rentebedrag dat met betrekking tot een rentebetaling op een Rentebetaaldag moet worden betaald over de betreffende Renteperiode van een Lening;

Rentebetaaldatum: inzake een Lening, de laatste dag van een Renteperiode zoals van toepassing op deze Lening;

Renteperiode: inzake een Lening, een vastgestelde periode in overeenstemming met Artikel 11 (Rente);

Rentepercentage:

(a) voor ieder jaar tot de Eerste Herzieningsdatum het jaarlijkse rentetarief zoals overeengekomen tussen de Leningnemer en de Leningverstrekkers in overeenstemming met Artikel 10.2 (Rentepercentage voor ieder jaar tot de Eerste Herzieningsdatum):

(b) voor ieder jaar vanaf de Eerste Herzieningsdatum, een jaarlijks rentetarief dat is opgebouwd uit:

(i) de Marge; en

(ii) de toepasselijke 10-jaars Swaprente, vastgesteld twee Werkdagen voorafgaand aan de toepasselijke Herzieningsdatum,

met dien verstande dat indien deze som lager is dan nul, het rentepercentage nul is;

Aanwijzing tot Uitgifte: de bevoegdheid die aan de raad van bestuur van de Leningnemer is gedelegeerd in overeenstemming met artikel 2:96 BW om een zodanig aantal gewone aandelen uit te geven met als doel om het Conversiebedrag te converteren naar Gewone Aandelen in overeenstemming met de bepalingen van deze Overeenkomst, zoals opgenomen in de aanwijzing voor een maximale statutaire periode van 5 jaar, waarbij de aanwijzing ofwel van kracht blijft of jaarlijks wordt hernieuwd;

Junior Instrumenten: Gewone Aandelen, preferente aandelen in het kapitaal van de Leningnemer en, indien er preferente aandelen uitstaan, andere instrumenten die dezelfde rang innemen (*pari passu*) als de preferente aandelen;

Leningverstrekker: iedere Leningverstrekker zoals opgenomen inSchedule 1 (De Leningverstrekkers) en iedere Aandeelhouder die een leningverstrekker wordt uit hoofde van de Lening in overeenstemming met Artikel 5 (Toewijzing van Commitments);

Leningverstrekkerscommissie: een commissie van Leningverstrekkers die door de Leningverstrekkers kan worden aangesteld in overeenstemming met Artikel 20 (Leningverstrekkerscommissie);

Liquidatiepreferentie: een bedrag gelijk aan de totale uitstaande hoofdsom van de Lening plus alle opgebouwde en onbetaalde rente (inclusief Achterstallige Rente) per de datum van de Ontbinding van de Leningnemer;

Lening: de uit hoofde van deze Overeenkomst beschikbaar gestelde leningsfaciliteit op de Afsluitdatum;

Leningsbedrag: EUR 600.000.000;

Meerderheid van Leningverstrekkers: een of meerdere Leningverstrekker(s) waarvan de gezamenlijke Commitments meer dan 66⅔ bedragen van de Totale Commitment (of, indien de Commitments zijn afgenomen naar nul, meer dan 66⅔ van de Commitments bedroegen direct voorafgaand aan deze verlaging);

Verplichte Vereffeningsdatum: de eerste van:

(a) de tiende (10) Werkdag na het plaatsvinden van een Verplichte Vereffening van Achterstallige Rente;

(b) de datum waarop de Leningen worden terugbetaald in overeenstemming met Artikel 8 (Aflossing en Vervroegde Aflossing) of Artikel 18 (Verzuimgebeurtenissen);

(c) of de Conversiedatum van een Lening,

met dien verstande dat in het geval van (c) een Verplichte Vereffeningsdatum alleen plaatsvindt voor het gedeelte van een Lening dat is geconverteerd naar Gewone Aandelen in overeenstemming met Artikel 12 (Conversie) en niet voor het gedeelte van een Lening dat daarna blijft uitstaan;

Marge: 1,975 procent per jaar;

Europese Verordening marktmisbruik: Verordening (EU) nr. 596/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende marktmisbruik, zoals gewijzigd;

Materieel Nadelig Effect: een wezenlijk nadelig effect op:

(a) de bedrijfsvoering, bezittingen, activiteiten of financiële status van de Leningnemer; of

(b) de mogelijkheid van de Leningnemer om zijn verplichtingen uit hoofde van deze Overeenkomst na te komen;

Mitigatieperiode: heeft de betekenis die daaraan is toegekend in Artikel 14.1(a);

Moody's: Moody's France SAS;

Gewone Aandelen: volledig volgestorte gewone aandelen in het aandelenkapitaal van de Leningnemer met momenteel een nominale waarde van € 1 (één euro) per aandeel;

Overschrijvende Leningverstrekker: een Leningverstrekker die een Commitment Voorstel indient dat hoger ligt dan zijn Gerechtigde Pro Rata Leningsbedrag;

Gelijkwaardige Verplichtingen: alle verplichtingen van de Leningnemer die dezelfde rang innemen (*pari passu*) als de Leningen, waaronder de 2018-Effecten;

Partij: een partij bij deze Overeenkomst;

Rentevaststellingsverslag: heeft de betekenis die daaraan is toegekend in Artikel 10.2(d);

Kwalificerende Lening: een lening waarvan de voorwaarden niet wezenlijk minder gunstig zijn voor de Leningverstrekkers dan de voorwaarden van de Lening (zoals in redelijkheid vastgesteld door de Leningnemer (in overleg met een investeringsbank of een advocaat met een internationale reputatie)), waarbij door twee senior financiële functionarissen van de Leningnemer hierover een bekrachtiging is afgeven (waarbij wordt bevestigd dat aan de voorwaarden zoals opgenomen in artikel (a) tot en met (h) below wordt voldaan) aan de Leningverstrekkers alvorens substitutie of aanpassing van de betreffende Lening plaatsvindt, waarbij Leningverstrekkers volledig op de bekrachtiging van Leningnemer vertrouwen, **met dien verstande dat**:

(a) de kwalificerende lening wordt aangetrokken door de Leningnemer of een directe of indirecte 100%-Dochtermaatschappij van de Leningnemer met een garantie van de Leningnemer, waaronder de Leningverstrekkers dezelfde materiële rechten en vorderingen hebben als onder de Lening;

(b) de kwalificerende lening (en/of, wat van toepassing is, genoemde garantie) bij Ontbinding van de Leningnemer dezelfde rang inneemt (*pari passu*) als de Lening;

(c) de voorwaarden van de kwalificerende lening voorzien in ten minste hetzelfde rentepercentage zoals dat van tijd tot tijd van toepassing is op de Lening en dezelfde rentebetaaldata;

(d) de kwalificerende lening dezelfde verplichtingen voor de Leningnemer bevat (waaronder de verplichtingen die voortvloeien uit de uitoefening van een recht) met betrekking tot vervroegde aflossing van de Lening, inclusief (maar niet beperkt tot) de timing en de te betalen bedragen van een vervroegde aflossing;

(e) de kwalificerende lening de bestaande rechten bevat met betrekking tot opgebouwde rente, Uitgestelde Rentebetalingen en andere te betalen bedragen uit hoofde van de Lening die, in ieder geval, verschuldigd zijn aan de Leningverstrekkers en nog niet zijn betaald;

(f) de kwalificerende lening het conversiemechanisme en de Aanwijzing tot Uitgifte bevat zoals overeengekomen in deze Overeenkomst;

(g) de kwalificerende lening geen bepalingen bevat die voorzien in verliezen door het afschrijven van de hoofdsom; en

(h) de kwalificerende lening in overige opzichten wezenlijk dezelfde voorwaarden bevat als de Leningen, tenzij (onverminderd de vereiste dat de voorwaarden niet wezenlijk minder gunstig mogen zijn voor de Leners dan de voorwaarden van de Leningen zoals hierboven beschreven) wijzigingen van de voorwaarden is vereist om een Aanpassing van de Rating, of de gevolgen daarvan, een Belastinginhouding of een Voorheffing te voorkomen, met dien verstande dat dergelijke wijzigingen die worden vereist door de Nederlandse belastingwetgeving alleen zijn toegestaan indien de Leningnemer aan de Leningverstrekkers bekrachtigt dat hij advies hierover heeft ingewonnen en schriftelijk heeft ontvangen van een gerespecteerde fiscaal adviseur met het oog op deze aanpassing;

Ratingbureau: Moody's of een van zijn dochtermaatschappijen en zijn rechtsopvolgers of S&P en een van zijn dochtermaatschappijen en hun rechtsopvolgers of een ratingbureau dat door de Leningnemer van tijd tot tijd als vervanger van deze bureaus wordt aangesteld (of een toegestane vervanging daarvan);

Aanpassing van de Rating: (i) een Ratingbureau dat door de Leningnemer is aangesteld om een rating toe te kennen en hiervoor wordt betaald, of een Erkend Ratingbureau publiceert na de datum van deze Overeenkomst een wijziging, verduidelijking of aanpassing van de methodologie gebruikt voor hybride leningen of een aanpassing van de interpretatie daarvan, waardoor de Leningen niet langer in aanmerking komen voor dezelfde of een hogere categorie binnen 'equity credit' of een andere nomenclatuur zoals van tijd tot tijd gebruikt door dat Ratingbureau of Erkend Ratingbureau, om de mate vast te stellen waarin de voorwaarden van een instrument bijdragen aan de senior verplichtingen van de Leningnemer, toegekend aan de Leningen op de Afsluitdatum of, indien op een later tijdstip, wanneer S&P voor de eerste keer de 'equity credit' publiceert die het toekent aan de Leningen (een **Wijziging van Equity Credit**) of (ii) de Leningnemer ontvangt bekrachtiging van een Ratingbureau dat een rating heeft toegekend aan de Leningnemer en daarvoor wordt betaald, of van een Erkend Ratingbureau, dat een Wijziging van Equity Credit heeft plaatsgevonden als gevolg van een wijziging, verduidelijking of aanpassing van de methodologie gebruikt voor hybride leningen of een aanpassing van de interpretatie daarvan; Met het oog op deze definitie betekent **een rating waarvoor wordt betaald** een kredietrating toegekend door een ratingbureau waarmee de Leningnemer een contractuele relatie is aangegaan om de Leningen een rating toe te kennen en de Leningen te kwalificeren als 'equity credit';

Uitstaande Hoofdsom: de op een Relevant Moment totale uitstaande hoofdsom van de uitstaande Hybride Effecten en Hybride Leningen van de Leningnemer op dat moment;

Relevant Nominating Body:

(a) de centrale bank van de euro of een andere centrale bank of toezichthoudende instantie die verantwoordelijk is voor het toezicht op de beheerder van EURIBOR;

(b) een werkgroep of commissie die wordt betaald door, wordt voorgezeten of mede voorgezeten door of is opgesteld op verzoek van (i) de centrale bank van de euro of een andere centrale bank of toezichthoudende instantie die verantwoordelijk is voor het toezicht op de beheerder van EURIBOR, (ii) een groep van genoemde centrale banken of andere toezichthoudende instanties of (ii) de Raad voor financiële stabiliteit of een onderdeel daarvan;

Gerechtigde Pro Rata Leningsbedrag: het pro rata Leningsbedrag van een Leningverstrekker berekend op basis van het totaal aantal Gewone Aandelen dat door die Leningverstrekker wordt aangehouden gedeeld door alle Gewone Aandelen die door alle Aandeelhouders worden aangehouden;

Relevant Moment: het moment waarop de eerste vervroegde aflossing plaatsvindt na de toepasselijke Afsluitdatum of, indien de totale uitstaande hoofdsom van de uitstaande Hybride Effecten en Hybride Leningen van de Leningnemer na de toepasselijke Afsluitdatum is verhoogd, het moment waarop de eerste vervroegde aflossing na de meest recente verhoging plaatsvindt;

Resterende Beschikbare Som: het Leningsbedrag minus de Initiële Toegewezen Commitments;

Aflosdatum: heeft de daaraan in Artikel 8.2 toegekende betekenis;

Aflosverzoek: heeft de daaraan in Artikel 8.3 toegekende betekenis;

Verklaringen: alle verklaringen en garanties zoals opgenomen in Artikel 16.1 (Verklaringen en garanties);

Verzoek: een verzoek om een Lening, wezenlijk in de vorm zoals weergegeven in Schedule 3 (Model van een verzoek);

Herzieningsdatum: de Eerste Herzieningsdatum en iedere datum die valt op de tiende verjaardag na de Eerste Herzieningsdatum;

Herzieningsperiode: de periode tussen de ene Herzieningsdatum en de volgende Herzieningsdatum;

Referentiebank Herzieningsrente: het percentuele tarief zoals gezamenlijk vastgesteld door Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie ((hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) op basis van de 10-jaars Swaprente Quotations, die door vijf toonaangevende swapdealers in de interbancaire markt, die zijn geselecteerd door de Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie (de **Herzieningsreferentiebanken**), zijn aangeleverd aan de Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie om circa 11:00 uur (Centraal Europese Tijd) op de betreffende Herzieningsdatum; Indien (a) ten minste drie quotations zijn ontvangen wordt de 10-jaars Swaprente vastgesteld door de Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie op basis van het rekenkundig gemiddelde (of als er slechts drie quotations zijn aangeleverd, de mediaan) van de ontvangen quotations, waarbij de hoogste quotation (of in het geval de twee hoogste quotations gelijk zijn, één van deze twee hoogste) en de laagste quotation (of in het geval de twee laagste quotations gelijk zijn, één van deze twee laagste) worden geschrapt; (b) slechts twee quotations zijn ontvangen is de Referentiebank Herzieningsrente het rekenkundig gemiddelde van de twee ontvangen quotations; (c) slechts één quotation is ontvangen dan is de Referentiebank Herzieningsrente de quotation die is ontvangen, en als er geen enkele quotation is ontvangen, dan is de Referentiebank Herzieningsrente gelijk aan die van de voorgaande Herzieningsperiode, of (ii) als de Herzieningsperiode aanvangt op de Eerste Herzieningsdatum, de laatste beschikbaar 10-jaars mid-swaprente voor swaptransacties in euro's, uitdrukt als een jaarlijkse rente, op de Herzieningsrente Schermpagina.

Sectorregulering: dwingende wettelijke vereisten uit hoofde van Europese of Nederlandse regulering van de energiesector, waaronder maar niet beperkt tot verplichte reorganisatie, samenvoeging, overname, vervreemding of consolidatie van een Elektriciteitsnetwerk en/of een Gasnetwerk en/of een Warmtenet;

Effecten: alle effecten, waaronder maar niet beperkt tot aandelen in het kapitaal van de Leningnemer, of opties, warrants of andere rechten om zich in te schrijven voor aandelen in het kapitaal van de Leningnemer of deze te kopen of te verwerven;

Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur: heeft de daaraan in Artikel 12.3(b) toegekende betekenis;

Senior Verplichtingen: alle achtergestelde of niet-achtergestelde verplichtingen van de Leningnemer anders dan (a) Gelijkwaardige Verplichtingen; en (b) Junior Instrumenten;

Substantiële Terugkoop: vindt plaats indien de Leningnemer of een Dochtermaatschappij, nadat hiertoe een verzoek tot vervroegde aflossing is ingediend, op alle Leningen 80% of meer van de uitstaande hoofdsom van de Leningen terugkoopt (met de hieruit volgende doorhalingen) of vervroegd aflost;

Vereffeningsdatum: de datum waarop de Gewone Aandelen worden geleverd na uitoefening van de Conversierechten;

Aandeelhouders: de houders van Gewone Aandelen in het aandelenkapitaal van de Leningnemer van tijd tot tijd;

S&P: S&P Global Ratings Europe Limited of elke rechtsopvolger van zijn ratingactiviteiten;

Dochteronderneming: een rechtspersoon waarover een persoon direct of indirect zeggenschap heeft of waarvan een persoon meer dan de helft van het stemgerechtigde kapitaal of gelijksoortige eigendomsrechten bezit, waarbij **zeggenschap** in dit geval de bevoegdheid inhoudt om het beheer en het beleid van de rechtspersoon te bepalen, door middel van eigendom van stemgerechtigd kapitaal, middels een overeenkomst of op andere wijze;

Belastingen: alle belastingen, heffingen, accijnzen of andere lasten of inhoudingen van vergelijkbare aard (inclusief boetes en rente die daarover verschuldigd is vanwege een uitgebleven of te late afdracht);

Belastinginhouding: de ontvangst door Leningnemer van een schriftelijke opinie van een gerespecteerd kantoor van fiscale adviseurs van goede reputatie (vooraf goedgekeurd door de Meerderheid van Leningverstrekkers, waarbij deze goedkeuring niet onredelijk mag worden onthouden), een besluit van de Nederlandse belastinginstanties en/of een gerechtelijke uitspraak waaruit voortvloeit dat rentebetalingen uit hoofde van de Leningen fiscaal aftrekbaar waren, maar niet langer fiscaal aftrekbaar zijn of zullen zijn door de Leningnemer uit hoofde van de Nederlandse vennootschapsbelasting, als gevolg van:

(i) een daadwerkelijke of voorgestelde wijziging of aanpassing van de wetten, regelgeving of rulings in Nederland of een politieke onderafdeling of belastinginstantie;

(ii) een daadwerkelijke of voorgestelde wijziging in de formele toepassing of interpretatie van deze wetten, regelgeving of rulings;

(iii) een handeling van een belastinginstantie of bevoegde rechtbank in Nederland of een politieke onderafdeling of belastinginstantie, ongeacht of deze handeling werd uitgevoerd of gedaan met het oog op de Leningnemer,

waardoor een wijziging, aanpassing of uitvoering van kracht wordt, een handeling plaatsvindt, of een voorstel wordt gedaan, op of na de datum van deze Overeenkomst en **met dien verstande dat** een Belastinginhouding niet kan worden voorkomen door de Leningnemer die hiertoe alle redelijke maatregelen heeft genomen die tot zijn beschikking staan;

Beëindigingsdatum: 15 december 2081;

Transfercertificaat: een certificaat, wezenlijk in de vorm van Schedule 4 (Model van het Transfer Certificaat) of op een andere wijze overeengekomen tussen de Meerderheid van Leningverstrekkers en de Leningnemer;

Totale Commitments: het totale bedrag van de Commitments;

Openstaand Bedrag: elk uit hoofde van deze Overeenkomst verschuldigd en opeisbaar bedrag dat nog niet door de Leningnemer is voldaan.

Trekking: de trekking van een Lening onder de Faciliteit;

Trekkingsdatum: iedere datum waarop onder de Faciliteit wordt getrokken;

Ontbinding: een situatie of omstandigheid waarin (i) een beschikking wordt gegeven of een vonnis wordt uitgesproken of een besluit wordt genomen tot ontbinding, vereffening of liquidatie van de Leningnemer, of (ii) een curator wordt aangesteld door de bevoegde rechtbank in Nederland in geval van een faillissement dat betrekking heeft op het geheel of een aanzienlijk deel van de onderneming of het vermogen van de Leningnemer en deze aanstelling niet binnen 30 dagen wordt opgeheven; en

Voorheffing: de ontvangst door Leningnemer van een schriftelijke opinie van een gerespecteerd kantoor van fiscale adviseurs van goede reputatie (vooraf goedgekeurd door de Meerderheid van Leningverstrekkers, waarbij deze goedkeuring niet onredelijk mag worden onthouden), waaruit voortvloeit dat de Leningnemer een Bijkomend Bedrag dient te betalen op de eerstvolgende vervaldatum waarop een betaling dient plaats te vinden met betrekking tot een Lening als gevolg van:

(i) een daadwerkelijke of voorgestelde wijziging of aanpassing van de wetten, regelgeving of rulings in Nederland of een politieke onderafdeling of belastinginstantie;

(ii) een daadwerkelijke of voorgestelde wijziging in de formele toepassing of interpretatie van deze wetten, regelgeving of rulings;

(iii) een handeling van een belastinginstantie of bevoegde rechtbank in Nederland of een politieke onderafdeling of belastinginstantie, ongeacht of deze handeling werd uitgevoerd of gedaan met het oog op de Leningnemer,

waardoor een wijziging, aanpassing of uitvoering van kracht wordt, een handeling plaatsvindt, of een voorstel wordt gedaan, op of na de datum van deze Overeenkomst en **met dien verstande dat** een Voorheffing niet kan worden voorkomen door de Leningnemer die hiertoe alle redelijke maatregelen heeft genomen die hem tot beschikking staan;

1.2 Interpretatie

(a) Tenzij uit de context anders blijkt, een verwijzing in deze Overeenkomst naar:

(i) de inhoudsopgave en kopjes boven de artikelen is uitsluitend opgenomen ter verwijzing en dient geen onderdeel te vormen bij de interpretatie van deze Overeenkomst;

(ii) "Artikelen" en "Bijlagen" dient te worden opgevat als verwijzing naar de artikelen en bijlagen van deze Overeenkomst;

(iii) de woorden "inclusief", "met inbegrip van" en "in het bijzonder" wordt uitsluitend ter illustratie of benadrukking gebruikt en dient niet te worden opgevat als een beperking van de algemene strekking van voorafgaande woorden, noch als een beperking van die strekking;

(iv) de uitdrukking "dit Artikel" heeft betrekking op, tenzij deze gevolgd wordt door een verwijzing naar een specifieke bepaling, het gehele artikel (niet alleen naar de titel van het artikel, het lid of een andere bepaling), waarnaar de uitdrukking verwijst;

(v) een "cessionaris" van een persoon betreft een persoon die alle of een deel van de rechten en/of verplichtingen van de betreffende persoon op zich neemt, hetzij door cessie, contractsoverneming, novatie of anderszins;

(vi) "schriftelijk" betekent alle communicatie per brief of e-mail;

(vii) "activa" betekent alle huidige, toekomstige en voorwaardelijke inkomsten, bezittingen en rechten, zowel materieel en immaterieel (inclusief niet-opgevraagd aandelenkapitaal);

(viii) de woorden "overig(e)" en "anders(zins)" dient niet *ejusdem generis* te worden opgevat met voorafgaande woorden als een bredere interpretatie mogelijk is;

(ix) woorden uitgedrukt in het meervoud hebben ook betrekking op het enkelvoud en woorden in de mannelijke, vrouwelijke of onzijdige vorm hebben ook betrekking op ieder ander geslacht;

(x) een "persoon" of "Persoon" heeft betrekking of alle cessionarissen, rechtsopvolgers, rechtverkrijgenden, gedelegeerde, ondergedelegeerde, en aangestelde personen (in het geval van een Partij, voor zover een cessionaris, rechtsopvolger, rechtverkrijgende, gedelegeerde, ondergedelegeerde, en aangestelde personen is toegestaan) en iedere persoon, firma, vennootschap, regering, staat of agentschap van een staat of elke vereniging, trust of partnerschap (al dan niet met een afzonderlijke rechtspersoonlijkheid);

(xi) "regelgeving" betreft alle regels, voorschriften, officiële richtlijnen, verzoeken of aanwijzingen (al dan niet met rechtskracht, maar indien zonder kracht van wet, alleen indien de personen op wie het voorschrift van toepassing is, zich er in het algemeen aan houden) uitgevaardigd door een overheids-, intergouvernementeel of supranationaal lichaam, instelling, departement of andere toezichthouder of zelfregulerende toezichthouder of andere autoriteit of organisatie;

(xii) een "wet" of "wettelijke bepaling" omvat tevens elke wet of wettelijke bepaling die deze wijzigt, uitbreidt, consolideert of vervangt, of die door deze wet of wettelijke bepaling is gewijzigd, uitgebreid, geconsolideerd of vervangen, alsmede alle besluiten, verordeningen, instrumenten of andere ondergeschikte wetgeving die op grond daarvan zijn vastgesteld; en

(xiii) deze "Overeenkomst" of enige andere overeenkomst of akte is een verwijzing naar de Overeenkomst of andere overeenkomst of akte zoals die van tijd tot tijd wordt gewijzigd, gevarieerd, vernieuwd, aangevuld of vervangen.

(b) Tenzij uit de context anders blijkt is een verwijzing naar een "maand" of naar "maanden" een verwijzing naar een periode die begint op een dag in een kalendermaand en eindigt op de numeriek overeenkomstige dag in de volgende kalendermaand, met dien verstande dat:

(i) indien de numeriek overeenkomstige dag geen Werkdag is, de periode eindigt op de eerstvolgende Werkdag in die kalendermaand waarin die periode dient te eindigen indien deze er is, of indien deze er niet is, op de onmiddellijk daaraan voorafgaande Werkdag;

(ii) indien er in die maand geen numeriek overeenkomstige dag is waarop die periode dient te eindigen, die periode dan eindigt op de laatste Werkdag van die maand; en

(iii) behoudens lid (a) above, een periode die aanvangt op de laatste Werkdag van een maand eindigt op de laatste Werkdag van de volgende maand of de kalendermaand waarin deze dient te eindigen, wat van toepassing is.

Bovenstaande geldt alleen voor de laatste maand van een periode.

(c) Tenzij uit de context anders blijkt is een verwijzing naar een "jaar" of naar "jaren" een verwijzing naar een periode die begint op een dag in een kalendermaand en eindigt op de numeriek overeenkomstige dag in de volgende kalenderjaar, met dien verstande dat:

(i) (behoudens Artikel 1.2(b)) indien de numeriek overeenkomstige dag geen Werkdag is, die periode eindigt op de eerstvolgende Werkdag in dat kalenderjaar waarin die periode dient te eindigen indien deze er is, of indien deze er niet is, op de onmiddellijk daaraan voorafgaande Werkdag;

(ii) indien er in dat kalenderjaar geen numeriek overeenkomstige dag is waarop die periode dient te eindigen, die periode dan eindigt op de laatste Werkdag van dat kalenderjaar; en

(iii) indien een Renteperiode aanvangt op de laatste Werkdag van een kalenderjaar, die Renteperiode dan eindigt op de laatste Werkdag van het kalenderjaar waarin die Renteperiode eindigt.

Bovenstaande regels (a) tot en met (c) gelden alleen voor het laatste jaar van een periode.

(d) Titels van artikelen, leden en bijlagen dienen slechts het leesgemak.

1.3 Rechten van Derden

(a) Tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald in deze Overeenkomst heeft een persoon die geen partij is geen recht om een bepaling van deze Overeenkomst af te dwingen of om hier voordeel uit te behalen.

(b) Behoudens de bepalingen van deze Overeenkomst is er nooit instemming benodigd van een persoon die geen Partij is om deze Overeenkomst te beëindigen of aan te passen.

1.4 Nederlandse termen

In deze Overeenkomst:

(a) omvat een "noodzakelijke handeling om toestemming te verkrijgen" zonder beperking, indien van toepassing, het voldoen aan de vereisten van de Wet op de ondernemingsraden;

(b) houdt elke "stap of procedure" die in verband met een insolventieprocedure wordt ondernomen ook in dat een Nederlands rechtspersoon een kennisgeving uit hoofde van artikel 36 van de Invorderingswet 1990 heeft ingediend; en

(c) kan "fusie" ook een juridische fusie betekenen.

2. ACHTERSTELLING

(a) Verplichtingen onder de Faciliteit (inclusief met betrekking tot rente en Achterstallige Rente) zijn niet gedekt door zekerheden (onderpand) en zijn achtergesteld in overeenstemming met dit Artikel 2. In het geval van Ontbinding van de Leningnemer hebben de Leningverstrekkers

recht op een uitbetaling in contanten in overeenstemming met de Liquidatiepreferentie. Deze vordering van de Leningverstrekkers onder de Faciliteit is wat betreft rangorde:

(i) ondergeschikt aan de rang van Senior Verplichtingen;

(ii) *pari passu* met de Gelijkwaardige Verplichtingen; en

(iii) uitsluitend van een hogere categorie dan de Junior Instrumenten.

(b) Dienovereenkomstig zijn er geen bedragen te voldoen in het geval van Ontbinding van de Leningnemer onder de Faciliteit, tenzij alle vorderingen van alle andere Senior Verplichtingen volledig zijn voldaan.

(c) In overeenstemming met toepasselijk recht mag geen enkele Leningverstrekker een recht uitoefenen of opeisen voor verrekening van een bedrag dat de Leningnemer aan hem is verschuldigd in het kader van of verband houdend met de Faciliteit en een Leningverstrekker wordt geacht afstand te hebben gedaan van ieder recht op verrekening.

(d) Dit Artikel 2 betreft een derdenbeding ten gunste van de schuldeisers van de Senior Verplichtingen en een schuldeiser kan zich beroepen op dit Artikel 2 en naleving afdwingen in overeenstemming met artikel 6:253 BW.

3. DE FACILITEIT

De Leningverstrekkers stellen, met inachtneming van de bepalingen van deze Overeenkomst, een leningsfaciliteit aan de Leningnemer beschikbaar in euro voor een maximaal totaalbedrag gelijk aan de Totale Commitments.

4. DOEL

4.1 Doel

Alle door de Leningnemer onder de Faciliteit geleende gelden moeten worden aangewend ter financiering van algemene bedrijfs- en werkkapitaalbehoeften, inclusief maar niet beperkt tot de herfinanciering van bestaande financiële schulden.

4.2 Controle

De Leningsverstrekkers zijn niet gehouden de toepassing van de uit hoofde van deze Overeenkomst geleende gelden te controleren of verifiëren.

5. TOEWIJZING VAN COMMITMENTS

De Commitments van iedere Leningverstrekker worden vastgesteld en toegewezen in overeenstemming met de bepalingen van dit Artikel 5.

5.1 Leningverstrekkers

(a) Elke Leningverstrekker dient niet later dan 10 Werkdagen voorafgaand aan de Afsluitdatum een correct ingevuld en ondertekend Commitment Voorstel in bij de Leningnemer.

(b) Na ontvangst van alle Commitment Voorstellen zal de Leningnemer de beschikbare commitments toewijzen, daarbij rekening houdend met het Leningsbedrag en met dien verstande dat indien het totaalbedrag van de Commitment Voorstellen hoger is dan Leningsbedrag, de toegewezen Commitment voor iedere Leningverstrekker niet hoger is dan

het naar rato door hem aangehouden totaal aantal Gewone Aandelen ten opzichte van het totaal aantal Gewone Aandelen zoals die worden aangehouden door alle Aandeelhouders. De totale commitments die worden toegewezen betreffen de **Initiële Toegewezen Commitments**

(c) Indien de Resterende Beschikbare Som groter is dan nul, dan wijst de Leningnemer de Resterende Beschikbare Som toe aan de Overschrijvende Leningverstrekkers door een Commitment toe te wijzen aan een Overschrijvende Leningverstrekker op basis van een percentage van de Resterende Beschikbare Som dat gelijk is aan het percentage van het bedrag waarmee zijn Commitment Voorstel het Gerechtigde Pro Rata Leningsbedrag overschrijft ten opzichte van de Resterende Beschikbare Som.

(d) De Leningnemer stelt iedere Leningverstrekker uiterlijk 8 Werkdagen voorafgaand aan de Afsluitdatum op de hoogte van zijn definitieve Commitments en zal aan iedere Leningverstrekker een hernieuwd Schedule 1 (De Leningverstrekkers) leveren waarop alle definitieve Commitments van alle Leningverstrekkers op de Afsluitdatum vermeld staan.

6. TREKKINGSVOORWAARDEN

6.1 Opschortende voorwaarden voor trekking

(a) Leningnemer kan alleen een Verzoek indienen indien de Closing Agent alle in Schedule 2 (Opschortende voorwaarden) vermelde documenten en overige bewijsstukken heeft ontvangen, in een voor de Closing Agent aanvaardbare vorm en inhoud. De Closing Agent stelt de Leningnemer en de Leningverstrekkers onmiddellijk in kennis zodra hij dit heeft vastgesteld.

(b) De Leningverstrekkers autoriseren hierbij de Closing Agent om de kennisgeving zoals beschreven in paragraaf (a) above af te geven (maar verplichten hem daartoe niet), tenzij de Meerderheid van Leningverstrekkers de Closing Agent voorafgaand deze kennisgeving schriftelijk anders informeren. De Closing Agent is niet aansprakelijk voor schades, kosten of verliezen als gevolg van het afgeven van deze kennisgeving.

6.2 Aanvullende opschortende voorwaarden

De Leningverstrekkers zijn uitsluitend verplicht om te participeren in een Lening onder de volgende opschortende voorwaarden die inhouden dat de Leningnemer op zowel de datum van het Verzoek als op de Trekkingsdatum van een Lening verklaart en garandeert aan de Leningverstrekkers dat:

(a) er geen sprake is van een Verzuim of een voortdurend Verzuim en deze niet kan ontstaan als gevolg van de voorgenomen Lening; en

(b) de Verklaringen van de Leningnemer (anders dan de verklaringen in Artikel 16.7 (Geen Conversie Event) en Artikel 17.11 (Belastinginhouding)) onder verwijzing naar de toen geldende feiten en omstandigheden in alle wezenlijke opzichten waarheidsgetrouw zijn.

7. LENINGEN

7.1 Indienen van een verzoek

De Leningnemer verricht een trekking onder de Faciliteit door het indienen bij de Closing Agent van een volledig ingevuld Verzoek uiterlijk 5 Werkdagen voorafgaand aan de Afsluitdatum.

7.2 Participatie Leningverstrekkers

Iedere Leningverstrekker stelt zijn deel van iedere Lening per de toepasselijke Afsluitdatum beschikbaar zodra aan de in deze Overeenkomst opgenomen voorwaarden is voldaan.

8. AFLOSSING EN VERVROEGDE AFLOSSING

8.1 De Leningnemer lost de Leningen volledig af op de Beëindigingsdatum.

8.2 De Leningnemer kan, indien hij hier de Leningverstrekkers hiervan minimaal 15 dagen en maximaal 45 dagen van tevoren van in kennis stelt, de gehele Lening (plus alle opgebouwde en onbetaalde rente en openstaande Achterstallige Rente tot aan (maar met uitsluiting van) de dag van de terugbetaling)) als volgt vervroegd aflossen:

(a) op iedere Herzieningsdatum voor 100% van de uitstaande hoofdsom van iedere Lening; of

(b) op elke Werkdag na het plaatsvinden van een Aanpassing van de Rating, een Substantiële Terugkoop, een Belastinginhouding of een Voorheffing, in alle gevallen voor 101% van de uitstaande hoofdsom van iedere Lening, (iedere dag waarop zo'n vervroegde aflossing plaatsvindt wordt aangeduid als een **Aflosdatum**.

8.3 Een verzoek tot aflossing door de Leningnemer in overeenstemming met dit Artikel 8 (een **Aflosverzoek**) is onherroepelijk. In het Aflosverzoek worden vermeld:

(a) de Aflosdatum;

(b) de hoofdsom van de uitstaande Leningen, in alle gevallen op de laatst haalbare datum voorafgaand aan het indienen van het Aflosverzoek; en

(c) het bedrag aan opgebouwde rente en Achterstallige Rente (indien van toepassing) dat voldaan moet worden uit hoofde van de Leningen op de Aflosdatum.

8.4 Intrekking

Indien een participatie van een Leningverstrekker geheel of gedeeltelijk is afgelost of de Conversierechten van deze participatie zijn uitgeoefend, dan wordt een bedrag ter hoogte van de Commitment van die Leningverstrekker (gelijk aan het bedrag van de participatie die is afgelost of het bedrag van de Lening waarvoor de Conversierechten zijn uitgeoefend) opgezegd op de dag van de aflossing of de Conversiedatum, welke van toepassing is.

8.5 Meerdere verzoeken

Indien meer dan één verzoek voor aflossing wordt ingediend in overeenstemming met dit Artikel 8, dan heeft het eerste verzoek voorrang.

8.6 Opnieuw lenen

De Leningnemer kan een deel van de Faciliteit die is afgelost of waarvan de Conversierechten zijn uitgeoefend in overeenstemming met Artikel 12 (Conversie) niet opnieuw lenen.

8.7 Beperking

De Leningnemer kan een Lening niet geheel of gedeeltelijk vervroegd aflossen of de Commitment geheel of gedeeltelijk opzeggen anders dan op de momenten en op de wijze zoals uitdrukkelijk opgenomen in deze Overeenkomst.

8.8 Voornemen tot vervroegde aflossing

Het is de intentie van de Leningnemer (zonder hierbij een juridische of contractuele verplichting aan te gaan) om de Leningen vervroegd af te lossen, uitsluitend voor zover het gedeelte van de totale uitstaande hoofdsom van de Leningen waarvan het voornemen is om vervroegd af te lossen dat werd gezien als 'equity credit' (of een andere nomenclatuur die van tijd tot tijd door S&P wordt gebruikt) op het moment van het aangaan van de Leningen niet hoger is dan het gedeelte van de netto-opbrengsten die zijn ontvangen door de Leningnemer of door Dochterondernemingen van de Leningnemer na de betreffende Afsluitdatum maar op of voorafgaand aan de datum van deze vervroegde aflossing uit de verkoop of uitgifte van effecten of door het aantrekken van een lening door de Leningnemer of een Dochtermaatschappij bij derde partijen of van andere financiers (anders dan groepsentiteiten van de Leningnemer) die door S&P wordt gekenmerkt als 'equity credit' (of een andere nomenclatuur die van tijd tot tijd door S&P wordt gebruikt) (rekening houdend met wijzigingen in de methodologie voor hybride kapitaal of een andere relevante methodologie of interpretatie ervan na het aangaan van de Leningen), tenzij:

(a) de rating voor langlopende kredieten zoals toegekend door S&P aan de Leningnemer op het moment van een vervroegde aflossing ten minste gelijk is aan de rating op het moment van de laatste additionele uitgifte van hybride kapitaal en de Leningnemer vertrouwen heeft dat deze rating niet lager zal worden dan die rating als gevolg van de vervroegde aflossing;

(b) bij een vervroegde aflossing deze vervroegde aflossing, samen met een inkoop of terugkoop van andere Hybride Effecten of Hybride Leningen van de Leningnemer, plaatsvindt: (i) in een periode van 12 opeenvolgende maanden, aan te vangen op het Relevante Moment, of minder dan 10% van de Uitstaande Hoofdsom; of (ii) in een periode van 10 opeenvolgende jaren, aan te vangen op het Relevante Moment, of minder dan 25% van de Uitstaande Hoofdsom, met dien verstande dat deze vervroegde aflossing geen materieel negatief effect heeft op de kredietwaardigheid van de Leningnemer;

(c) in het geval van een vervroegde aflossing deze vervroegde aflossing een dusdanig bedrag omvat waardoor het totale bedrag aan hybride kapitaal van de Leningnemer dat uitstaat na deze vervroegde aflossing lager is dan de maximale totale hoofdsom aan hybride kapitaal waaraan S&P een equity-component toekent onder de gehanteerde methodologie;

(d) de Leningen vervroegd worden afgelost als gevolg van een Substantiële Terugkoop, een Belastinginhouding, een Voorheffing of een Aanpassing van de Rating;

(e) de Leningen niet worden bestempeld als 'equity credit' door S&P (of een andere nomenclatuur die van tijd tot tijd door S&P wordt gebruikt) op het moment van de vervroegde aflossing; of

(f) de vervroegde aflossing plaatsvindt op of na de Herzieningsdatum van 15 december 2051.

9. VERVANGING OF AANPASSING

De Leningnemer kan na het plaatsvinden van een Substantiële Terugkoop, een Belastinginhouding, een Voorheffing of een Aanpassing van de Rating op ieder moment zonder goedkeuring van de

betreffende Leningverstrekkers: (a) de (volledige) Leningen vervangen door een Kwalificerende Lening; of (b) de voorwaarden van de Leningen aanpassen waardoor de Leningen een Kwalificerende Lening blijven of worden, welke van toepassing is. De Leningverstrekkers zijn verplicht mee te werken aan een dergelijke vervanging of aanpassing.

10. TREKKINGSKOSTEN

10.1 Rente

De rente op de Lening is het Rentepercentage.

10.2 Rentepercentage voor ieder jaar tot de Eerste Herzieningsdatum

(a) De rente voor een Renteperiode tot aan de Eerste Herzieningsdatum wordt berekend op basis van het middelste punt van een range van 10 jaar Swaprentes die wordt gepubliceerd op elke tweede tot zevende Werkdag voorafgaand aan de Afsluitdatum door Ernst & Young samen met KPMG (de **Aangewezen Partijen**), afgerond op de dichtstbijzijnde 5 basispunten, in overeenstemming met dit Artikel 10.2.

(b) Twee Werkdagen voorafgaand aan de Afsluitdatum wordt de toepasselijke 10-jaars Swaprente, zoals vastgesteld in overeenstemming met bovenstaande paragraaf (a), opgeteld bij de Marge om tot de rente te komen die van toepassing is op de Lening.

(c) Ten behoeve van bovenstaande paragrafen (a) en (b), iedere verwijzing naar een 'Herzieningsdatum' in de definitie van de 10-jaars Swaprente verwijst naar iedere tweede tot zevende Werkdag voorafgaand aan de Afsluitdatum.

(d) Er wordt een Rentevaststellingsverslag opgesteld door de Aangewezen Partijen, dat wordt gedeeld met de Leningnemer en de Leningverstrekkers, met uitzondering van informatie die niet openbaar mag worden gemaakt op basis van toepasselijke wet- en regelgeving (inclusief, ter vermijding van twijfel, de Marktmisbruikverordening) (het **Rentevaststellingsverslag**).

10.3 Rentebetaling

De Leningnemer betaalt de opgebouwde rente over iedere Lening op de laatste dag van iedere Renteperiode, waarbij de laatste rentebetaling voor iedere Lening zal worden betaald op de Beëindigingsdatum of de toepasselijke Aflosdatum van de Lening, indien deze vroeger valt.

11. RENTE

11.1 Renteperiodes

(a) Behoudens paragraaf (d) below wordt de rente op de Leningen betaald in termijnen en berekend op basis van opeenvolgende Renteperiodes met een looptijd van één (1) jaar (of een kortere periode indien dit is overeengekomen tussen de Leningnemer en de Leningverstrekker, in alle redelijkheid, met betrekking tot: (i) de Aflosdatum van de Leningen; of (ii) de laatste Renteperiode van de Leningen).

(b) De Rente over de Leningen wordt berekend en is verschuldigd op basis van het feitelijke aantal verstreken dagen en een jaar van 360 dagen.

(c) Geen enkele Renteperiode van de Leningen loopt langer door dan de vroegste van de Beëindigingsdatum en de toepasselijke Aflosdatum.

(d) De eerste Renteperiode van de Leningen vangt aan op de Afsluitdatum. De eerste Renteperiode eindigt op de eerste verjaardag na de Afsluitdatum.

11.2 Niet-Werkdagen

Indien een Renteperiode zou eindigen op een dag die geen Werkdag is, eindigt deze Werkdag in plaats daarvan op de eerstvolgende Werkdag in die kalendermaand (indien deze er is) of de voorgaande Werkdag (als deze er niet is) en wordt de verschuldigde rente dienovereenkomstig aangepast.

11.3 Opbouw van rente

Er wordt geen rente opgebouwd over een Lening:

(a) wanneer het Conversierecht is uitgeoefend door de Leningnemer, vanaf de betreffende Conversiedatum (in overeenstemming met Artikel 12 (Conversie)); of

(b) indien een Lening wordt afgelost in overeenstemming met Artikel 8 (Aflossing en Vervroegde Aflossing) of Artikel 18 (Verzuimgebeurtenissen), vanaf de vervaldag voor deze aflossing, tenzij, nadat hier een deugdelijk voorstel toe is gedaan, de aflossing van de hoofdsom van deze Lening ten onrechte wordt tegengehouden of geweigerd, in welk geval de rente blijft worden opgebouwd tegen het tarief zoals opgenomen in Artikel 10.1 (Rente) (zowel voor als na de beoordeling ervan) tot de dag waarop alle verschuldigde bedragen met betrekking tot een Lening tot die dag zijn ontvangen door of uit naam van de betreffende Leningverstrekker.

11.4 Optioneel uitstel van rente door de Leningnemer

(a) De Leningnemer kan, naar eigen inzicht, kiezen om een Rentebetaling geheel of gedeeltelijk uit te stellen (een **Uitgestelde Rentebetaling**), die gepland stond om betaald te worden op een Rentebetaaldatum, door een kennisgeving in te dienen (een **Uitstelverzoek**) met deze keuze aan de Leningverstrekkers in overeenstemming met Artikel 24 (Kennisgevingen), ten minste 10 Werkdagen voorafgaand aan de betreffende Rentebetalingsdatum. Behoudens Artikel 11.5 (Verplichte vereffening van de rente), als de Leningnemer verkiest om een Rentebetaling niet of niet geheel te voldoen op een Rentebetaaldatum, dan is hij niet verplicht om deze rente op de betreffende Rentebetaaldatum te voldoen, en dientengevolge vormt het niet voldoen van rente geen Verzuimgebeurtenis of een schending van de verplichtingen voortkomend uit deze Overeenkomst of op enige andere wijze.

(b) Over elke Uitgestelde Rentebetaling is rente verschuldigd (waarbij een dergelijke rente samen met de Uitgestelde Rentebetalingen de **Achterstallige Rente** vormt), tegen de van tijd tot tijd geldende Rente, vanaf (en met inbegrip van) de dag waarop (zonder dit uitstel) de Uitgestelde Rentebetaling verschuldigd was geweest tot (maar met uitsluiting van) de betreffende optionele vereffeningsdatum van Achterstallige Rentebetalingen zoals opgenomen in het Uitstelverzoek of, welke van toepassing is, een andere datum waarop de Uitgestelde Rentebetalingen dienen te worden betaald in overeenstemming met Artikel 11.5 (Verplichte vereffening van de rente), waarbij in beide gevallen deze rente op iedere Rentebetaaldatum wordt toegevoegd aan de Leningen.

(c) Het niet voldoen van Achterstallige Rente wordt niet beschouwd als een verzuim door de Leningnemer uit hoofde van deze Overeenkomst of op enige andere wijze, tenzij een betaling verplicht is uit hoofde van Artikel 11.5 (Verplichte vereffening van de rente).

11.5 Verplichte vereffening van de rente

Onverminderd de bepalingen van dit Artikel 11 met betrekking tot het vermogen van de Leningnemer om Rentebetalingen uit te stellen, dient de Leningnemer alle uitstaande Achterstallige Rente in zijn

geheel (niet gedeeltelijk) te voldoen op de eerstvolgende Verplichte Vereffeningsdag na de Rentebetaaldag waarop een Uitgestelde Rentebetaling voor het eerst plaatsvond.

12. CONVERSIE

12.1 Conversierecht

(a) Als

(i) er sprake is van een Conversie Event en voor zolang deze aanhoudt, of

(ii) als de Meerderheid van Leningverstrekkers hierom hebben verzocht en de Leningnemer hiermee instemt,

en onder voorbehoud van en in overeenstemming met deze Overeenkomst, is de Leningnemer gerechtigd om iedere Lening en alle Achterstallige Rente, samen met opgebouwde of onbetaalde rente tot aan (maar met uitsluiting van) de betreffende Conversiedatum (gezamenlijk het **Converteerbare Bedrag**) met betrekking tot een Lening te converteren in nieuwe en/of bestaande volledig volgestorte Gewone Aandelen, te bepalen door de Leningnemer (een **Conversierecht**).

Indien de Leningverstrekkers niet instemmen met het Conversiebedrag zoals vastgesteld door de Leningnemer, dan wordt de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur verzocht om het Converteerbare Bedrag vast te stellen en deze vaststelling is bindend voor alle Partijen.

(b) Het aantal Gewone Aandelen dat wordt uitgegeven als gevolg van de uitoefening van een Conversierecht uit hoofde van een Lening, wordt vastgesteld door het uitstaande Converteerbare Bedrag op de Conversiedatum te delen door de marktwaarde per Gewoon Aandeel (dit is de waarde per Gewoon Aandeel zoals vastgesteld overeenkomstig Artikel 12.2, de **Conversieprijs**), die van kracht is op de relevante Conversiedatum.

(c) Conversierechten mogen alleen worden uitgeoefend uit hoofde van het Converteerbare Bedrag met betrekking tot een Lening (indien deze er is).

(d) De hieruit voortvloeiende Conversieprijs wordt, indien deze geen integraal veelvoud is van € 1,00 (één euro), naar beneden afgerond op het dichtstbijzijnde gehele veelvoud van € 1,00 (één euro). Het deel van de Conversieprijs dat niet wordt geconverteerd als gevolg van bovenstaande afronding, wordt in contanten voldaan door de Leningnemer aan de Leningverstrekkers voorafgaand aan de uitgifte van de Conversie-aandelen.

(e) Er worden geen fracties uitgegeven van Conversie-aandelen aan de Leningverstrekkers bij de uitoefening van een Conversierecht en er vindt geen betaling in contanten plaats ter compensatie hiervan.

(f) Onbetaalde en opgebouwde rentebedragen gedurende de periode van (en met inbegrip van) de dag van de dividenduitkering direct voorafgaand aan de betreffende Conversiedatum tot (maar met uitsluitsel van) de betreffende Conversiedatum, die onderdeel zijn van het Conversiebedrag met betrekking tot een Lening, worden door de Leningnemer afgetrokken van het te betalen dividend uit hoofde van de Gewone Aandelen die door de Leningverstrekker worden ontvangen na uitoefening door de Leningnemer van zijn Uitoefeningsrecht op de dag van de dividenduitkering direct volgend op de betreffende Conversiedatum.

(g) De Leningnemer verplicht zich ertoe om voorafgaand aan de uitoefening van zijn Conversierecht alles in het werk te stellen om te onderzoeken of het naar zijn eigen oordeel commercieel haalbaar is om Hybride Leningen of Hybride Effecten uit te geven aan andere

partijen dan de Leningverstrekkers in plaats van zijn Conversierecht uit te oefenen, en de Leningnemer zal dit onderzoek bespreken met de Leningverstrekkerscommissie. Bij het vaststellen van dit oordeel houdt de Leningnemer onder andere rekening met zijn financieringsplan, zijn financiële beleidskader en richtlijnen ontvangen van de Ratingbureaus met betrekking tot de impact van een besluit om het Conversierecht niet uit te oefenen op de rating van de Leningnemer en op de FFO/Nettoschuld-ratio.

(h) Bij de eerste uitoefening door de Leningnemer van zijn Conversierecht wordt iedere Lening, samen met opgebouwde en onbetaalde rente tot (maar met uitsluitsel van) de betreffende Conversiedatum en openstaande Achterstallige Rente geconverteerd naar Gewone Aandelen in overeenstemming met dit Artikel 13.1 voor een totaalbedrag van ten minste EUR 200.000.000 aan totale hoofdsom van de Leningen, of in het geval van een gebeurtenis zoals opgenomen onder (c) van de definitie van een Conversie Event, een bedrag van meer dan EUR 200.000.000 aan totale hoofdsom van de Leningen waarvan door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur is vastgesteld dat het benodigd is om een gebeurtenis zoals genoemd onder (c) van de definitie van een Conversie Event niet meer te laten plaatsvinden. De Leningnemer levert een onderbouwde analyse aan van een dergelijke vaststelling door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur aan de Leningverstrekkers voorafgaand aan de uitoefening van zijn Conversierecht. Iedere uitoefening door de Leningnemer van zijn Conversierecht vindt plaats voor een *pro rata* gedeelte van iedere Lening.

(i) Indien de Leningnemer zijn Conversierecht uitoefent in het geval van een gebeurtenis zoals genoemd onder (c) van de definitie van een Conversie Event, dient de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur de verwachting van de Leningnemer te bekrachtigen dat de FFO/Net Debt-ratio binnen 18 maanden na de datum waarop is vastgesteld dat deze lager is dan 16%, (i) niet zal stijgen naar ten minste 16% of (ii) zal dalen onder de 15% en deze bekrachtiging op te nemen in het waarderingsrapport zoals genoemd in Artikel 12.2 en 12.3. Als deze bekrachtiging niet kan worden opgesteld door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur is er geen sprake van een Conversie Event in overeenstemming met (c) van de definitie van een Conversie Event.

(j) Indien als gevolg van de uitoefening van de Leningnemer van zijn Conversierecht een Wijziging in Zeggenschap zou plaatsvinden, dan wordt het Converteerbare Bedrag van de Lening van die Leningverstrekker die als gevolg van een dergelijke uitoefening door de Leningnemer van zijn Uitoefenrecht direct of indirect (A) meer dan 50 procent van de uitstaande Gewone Aandelen van de Leningnemer verwerft of verkrijgt of (B) een zodanig aantal aandelen in het kapitaal van de Leningnemer verkrijgt die meer dan 50 procent van de stemrechten inhouden die normaliter kunnen worden uitgeoefend in een algemene aandeelhoudersvergadering, zal door de Leningnemer op zodanige wijze worden vastgesteld dat er geen Wijziging in Zeggenschap plaatsvindt en het resterende bedrag van de Lening van de betreffende Leningverstrekker dat niet in Gewone Aandelen wordt geconverteerd, door de Leningnemer aan die Leningverstrekker worden terugbetaald op de betreffende Conversiedatum.

12.2 Conversieprijs

(a) De Conversieprijs wordt berekend door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur, die voor dit doeleinde een waarderingsrapport opstelt. Na ontvangst van het waarderingsrapport verzoekt de Leningnemer de Leningsverstrekkerscommissie om een Onafhankelijke Waarderingsadviseur te benoemen om een fairness opinie af te geven met betrekking tot het waarderingsrapport ten behoeve van de Leningverstrekkers. Hiertoe wordt het waarderingsrapport dat is opgesteld door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur gedeeld met de Onafhankelijke Waarderingsadviseur die is aangesteld

door de Leningsverstrekkerscommissie en het waarderingsrapport wordt ter inzage beschikbaar gesteld door de Leningverstrekkers op het hoofdkantoor van de Leningnemer.

(b) De Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur baseert de waardering van de Gewone Aandelen op:

(i) gebeurtenissen, omstandigheden en aannames waarbij er vanuit wordt gegaan dat een Conversie Event heeft plaatsgevonden naar aanleiding van gebeurtenissen, omstandigheden en aannames op de laatste dag van de maand die eindigt voorafgaand aan de datum van de Conversienotificatie;

(ii) de aannames van de uitgangspunten en het framework van de meest recent opgestelde Onafhankelijke Waarderingsopinie, zoals opgenomen in Schedule 6 (Waarderingskader), voor zover dit mogelijk is en deze door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur als redelijk worden beschouwd.

12.3 Onafhankelijke Waarderingsadviseur

(a) De Conversienotificatie dat wordt ingediend door de Leningnemer aan de Leningverstrekkers bevat de gegevens van niet meer dan drie partijen die de Leningnemer zou willen benoemen als Onafhankelijke Waarderingsadviseur.

(b) Binnen 3 Werkdagen na ontvangst door de Leningverstrekkers van het Leningverzoek selecteert de Leningverstrekkerscommissie een van de drie voorgestelde partijen als Onafhankelijke Waarderingsadviseur (de **Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur**) en stelt de Leningnemer hiervan op de hoogte. Indien de Leningnemer niet wordt geïnformeerd of de Leningverstrekkers geen selectie maken benoemt de Leningnemer, in beide gevallen binnen 3 Werkdagen na ontvangst van de Leningverstrekkers van het Leningverzoek, naar eigen inzicht een van de drie aan de Leningverstrekkers voorgestelde partijen in de Conversienotificatie.

(c) De aanstelling van de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur kent een looptijd van 60 dagen om het waarderingsrapport op te stellen en de waarderingsresultaten onverwijld in te dienen bij de Leningnemer.

(d) In het geval dat de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur geen waarderingsrapport oplevert in overeenstemming met de bepalingen van dit Artikel 12 of de waardering significant in twijfel trekt, dan:

(i) stelt de Leningnemer onverwijld de Leningverstrekkers hiervan schriftelijk in kennis; en

(ii) benoemen de Leningnemer en de Leningverstrekkers een andere waarderingsadviseur in overeenstemming met dit Artikel 12.3.

(e) De Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur krijgt van de Leningnemer toegang tot het meest recente financiële langetermijnplan, waarbij rekening wordt gehouden met feiten en omstandigheden die hebben geleid tot het Conversie Event, en andere informatie die naar alle redelijkheid wordt gevraagd door de Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur voor het opstellen van de waardering, op basis van een geheimhoudingsverklaring en waarbij de

Aangestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseur als insider wordt gekenmerkt uit hoofde van de Marktmisbruikverordening.

12.4 Procedure voor de uitoefening van het Conversierecht

(a) Het Conversierecht kan door de Leningnemer worden uitgeoefend door bij de Leningverstrekkers, tijdens gewone kantooruren, een volledig ingevuld en ondertekend verzoek tot conversie (een **Conversienotificatie**) in te dienen, waarin het Converteerbare Bedrag en de uitstaande hoofdsom van de Leningen worden vermeld, het bedrag aan opgebouwde en onbetaalde rente en het bedrag aan Achterstallige Rente over deze leningen, de expliciete verklaring van de Leningnemer zijn Conversierecht te willen uitoefenen, het Conversie Event dat heeft geresulteerd in het Conversierecht en een onderbouwing hiervan, de namen en gegevens van de drie voorgestelde Onafhankelijke Waarderingsadviseurs, een bevestiging dat de voorgestelde conversie voldoet aan toepasselijke fiscale en andere wet- en regelgeving die van toepassing is op Leningnemer, en andere informatie die in alle redelijkheid is vereist uit hoofde van deze Overeenkomst.

(b) Conversierechten worden in elk geval uitgeoefend met inachtneming van alle toepasselijke fiscale en andere wet- en regelgeving die op de Leningnemer van toepassing zijn.

(c) Indien de indiening van de Conversienotificatie zoals beschreven in lid (a) above na sluiting van normale kantooruren of op een dag die geen Werkdag is in Nederland plaatsvindt, dan wordt deze indiening uit hoofde van deze Overeenkomst beschouwd als te hebben plaatsgevonden op de eerstvolgende Werkdag.

(d) Een Conversienotificatie is na indiening onherroepelijk.

(e) De conversiedatum met betrekking tot een Lening (de **Conversiedatum**) is de eerste dag van de tweede kalendermaand direct volgend op de ontvangst door de Leningnemer van het waarderingsrapport dat is opgesteld door de Geselecteerde Onafhankelijke Waarderingsadviseur, of op een latere datum zoals schriftelijk overeengekomen door de Leningnemer en de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers).

(f) Na indiening van een Conversienotificatie en indien vereist voor het uitoefenen van het Conversierecht zal de Leningnemer onverwijld:

(i) bewijs aanleveren van de Aanwijzing tot Uitgifte; en

(ii) indien vereist een aandeelhoudersvergadering bijeenroepen om de Statuten aan te passen en het aandelenkapitaal van de Leningnemer te verhogen met een bedrag dat is vastgesteld op basis van de Conversieprijs, met inachtneming van toepasselijke wetgeving;

(iii) een concept aanleveren van een notariële akte voor de uitgifte van de aandelen met een onherroepelijke volmacht ter ondertekening door alle Leningverstrekkers voor het passeren van de notariële akte voor de uitgifte van de aandelen.

De Leningnemer en de Aandeelhouders, en in zoverre vereist door de toepasselijke wet of de Statuten, de Leningverstrekkers, nemen op kosten en voor rekening van de Leningnemer alle maatregelen die nodig kunnen zijn om de registratie en de uitvoering van de kapitaalverhoging te bewerkstelligen.

12.5 Gewone Aandelen

Gewone aandelen die worden uitgegeven als gevolg van de uitoefening van de Conversierechten zullen volgestort zijn en zijn in alle opzichte in rang gelijk (*pari passu*) aan de uitstaande volgestorte Gewone Aandelen op de betreffende Conversiedatum, tenzij in het geval dat een recht niet is toegestaan door dwingende bepalingen van toepasselijk recht en tenzij deze Gewone Aandelen niet in aanmerking komen voor rechten, uitkeringen of betalingen (of, in voorkomend geval, de betreffende houder niet gerechtigd is om te ontvangen) waarvan de registratiedatum of andere vervaldatum voor de vaststelling van het recht daarop voorafgaand aan de relevante Conversiedatum valt.

12.6 Beperkingen op het eigendom van Gewone Aandelen

De Leningverstrekkers erkennen dat de uitgegeven Gewone Aandelen uit hoofde van de conversie van een Lening onderworpen zijn aan de bepalingen van het Nederlandse vennootschapsrecht en de eigendomsbeperkingen overeenkomstig de Statuten van de Leningnemer, met betrekking tot de eis dat de Leningnemer ten alle tijden direct of indirect in eigendom moet zijn of onder zeggenschap moet staan van de Nederlandse Staat, gemeenten of provincies.

12.7 Aanwijzing tot Uitgifte

De Leningverstrekkers en de andere aandeelhouders van de Lenignemer worden jaarlijks verzocht door de Leningnemer om hun stem uit te brengen op de aandeelhoudersvergadering van de Leningnemer in het voordeel van een besluit om zeker te stellen dat de Aanwijzing tot Uitgifte wederom voor een maximale statutaire periode van 5 jaar geldig is.

13. BELASTINGHEFFING

13.1 Definities

(a) In deze Overeenkomst:

(i) **Beschermde Partij**: een Leningverstrekker waarop een verplichting rust of zal komen te rusten tot de afdracht van Belasting over uit hoofde van deze Overeenkomst ontvangen of te ontvangen bedragen (of een bedrag dat voor de toepasselijke Belastingen geacht wordt te zijn of te worden ontvangen).

(ii) **Belastingkrediet**: een krediet op, of vrijstelling of kwijtschelding van, of teruggaaf van, Belastingen.

(iii) **Belastinginhouding**: een aftrek of inhouding in verband met Belastingen op ontvangen bedragen uit hoofde van deze Overeenkomst.

(iv) **Belastingbetaling**: de verhoging van een door een Leningnemer aan een Leningverstrekker voldaan bedrag op grond van Artikel 13.2 (Fiscale brutering) of een voldaan bedrag op grond van Artikel 13.3 (Belastingvrijwaring).

13.2 Fiscale brutering

(a) De Leningnemer voldoet alle door hem verschuldigde bedragen zonder daarop Belasting in te houden, tenzij Belastinginhouding wettelijk is voorgeschreven.

(b) De Leningnemer stelt de Leningverstrekkerscommissie er onmiddellijk van in kennis zodra de Leningnemer gewaarwordt dat hij verplicht is tot Belastinginhouding (of van een wijziging in het tarief of de grondslag voor Belastinginhouding). Een Leningverstrekker stelt eveneens de Leningverstrekkerscommissie in kennis zodra hij zich bewust wordt van een aan die

Leningverstrekker verschuldigd bedrag. De Leningverstrekkerscommissie stelt Leningnemer van de ontvangst van een dergelijke kennisgeving van een Leningverstrekker in kennis.

(c) Wanneer wettelijk is voorgeschreven dat een Leningnemer verplicht is tot een Belastinginhouding, wordt het door die Leningnemer verschuldigde bedrag verhoogd met een zodanig bedrag (het **Additionele Bedrag**) dat (na de Belastinginhouding) een bedrag overblijft gelijk aan het bedrag dat verschuldigd zou zijn zonder de Belastinginhouding.

(d) Wanneer een Leningnemer verplicht is een Belastinginhouding te doen, zal die Leningnemer aan deze verplichting voldoen en voldoet alsmede alle overige in verband daarmee af te dragen bedragen binnen de gestelde termijn en voor het wettelijk voorgeschreven minimumbedrag.

(e) De Leningnemer verstrekt de Leningverstrekkerscommissie ten behoeve van de Leningverstrekker die recht heeft op betaling uiterlijk dertig dagen na de Belastinginhouding of het voldoen van een bedrag in verband met die Belastinginhouding een bewijs in een aanvaardbare vorm dat de Belastinginhouding heeft plaatsgevonden of (waar van toepassing) een passend bedrag is afgedragen aan de betreffende belastingdienst.

13.3 Belastingvrijwaring

(a) De Leningnemer dient (binnen drie Werkdagen na daartoe door de Leningverstrekker te zijn verzocht) aan een Beschermde Partij een bedrag te betalen gelijk aan het verlies, de aansprakelijkheid of kosten die volgens de desbetreffende Beschermde Partij vanwege Belastingen voor hem zijn ontstaan (direct of indirect) uit hoofde van deze Overeenkomst.

(b) Bovenstaande paragraaf (a) above is niet van toepassing:

(i) ten aanzien van Belastingen die zijn opgelegd aan een Leningverstrekker wanneer die Belastingen zijn opgelegd over of berekend met verwijzing naar de door die Leningverstrekker ontvangen of te ontvangen netto-inkomsten (of een bedrag dat geacht wordt te zijn of worden ontvangen); of

(ii) voor zover het verlies, de aansprakelijkheid of de kosten worden gecompenseerd door een verhoogde betaling als bedoeld in Artikel 13.2 (Fiscale brutering).

(c) Een Beschermde Partij die op grond van paragraaf (a) above een vordering indient of voornemens is dit te doen, stelt de Leningverstrekkerscommissie onverwijld in kennis van de gebeurtenis die aanleiding heeft gegeven of zal geven voor die vordering, waarvan de Leningverstrekkerscommissie de Leningnemer vervolgens in kennis stelt.

(d) Een Beschermde Partij stelt de Leningverstrekkerscommissie in kennis van elke ontvangst van een betaling van een Leningnemer uit hoofde van dit Artikel 13.3.

13.4 Belastingkrediet

Wanneer de Leningnemer een Belastingbetaling verricht en de betreffende Leningverstrekker stelt vast dat:

(a) een Belastingkrediet van toepassing is op een verhoogde betaling waarvan die Belastingbetaling deel uitmaakt, of op die Belastingbetaling of op een Belastinginhouding in verband waarmee de Belastingbetaling moest plaatsvinden; en

(b) de Leningverstrekker heeft dat Belastingkrediet verkregen en aangewend,

dan voldoet de Leningverstrekker een bedrag aan de Leningnemer waarvan de Leningverstrekker vaststelt dat deze daardoor (na voldoening) in dezelfde positie verkeert, post-Belastingen, als het geval zou zijn geweest als de Leningnemer niet verplicht was geweest tot de Belastingbetaling.

13.5 Overdrachtsbelasting

De Leningnemer betaalt en vrijwaart binnen drie Werkdagen na verzoek iedere Leningverstrekker voor alle kosten, verliezen of verplichtingen voor een Leningverstrekker met betrekking tot zegel-, registratie- of vergelijkbare Belastingen te voldoen uit hoofde van deze Overeenkomst.

13.6 Belasting over de toegevoegde waarde

(a) Alle bedragen die uit hoofde van deze Overeenkomst door een Partij aan een Leningverstrekker zijn verschuldigd die (geheel of gedeeltelijk) een vergoeding bevatten voor leveringen voor BTW worden geacht exclusief BTW te zijn die wordt gerekend over die levering, en dienovereenkomstig, overeenkomstig lid (b) below, indien BTW is verschuldigd of verschuldigd gaat zijn over een levering die gedaan is door een Leningverstrekker aan een Partij uit hoofde van deze Overeenkomst en deze Leningverstrekker BTW-plichtig is voor de relevante belastinginstantie, dan dient deze Partij aan deze Leningverstrekker (in aanvulling op en op hetzelfde moment als de betaling van een andere vergoeding voor de levering) een bedrag te voldoen dat gelijk is aan het BTW-bedrag (waarbij de Leningverstrekker onverwijld een passende BTW-factuur verstrekt aan die Partij).

(b) Indien BTW verschuldigd is of wordt over een levering van een Leningverstrekker (de **Leverancier**) aan een andere Leningverstrekker (de **Ontvanger**) uit hoofde van deze Overeenkomst, en een Partij anders dan de Ontvanger (de **Betreffende Partij**) uit hoofde van de bepalingen van deze Overeenkomst verplicht is om een bedrag te voldoen dat gelijk is aan de vergoeding voor die levering aan de Leverancier (anders dan wanneer de Betreffende Partij verplicht is om de Ontvanger voor deze vergoeding te vergoeden of te vrijwaren):

(i) (in het geval dat de Leverancier de tot voldoening van de BTW gehouden persoon is) de Betreffende Partij dient ook een aanvullend bedrag gelijk aan het bedrag van de BTW te voldoen (op hetzelfde moment als het voldoen van dit bedrag). De Ontvanger voldoet onverwijld (indien paragraaf (a) van toepassing is) aan de Betreffende Partij een bedrag gelijk aan een krediet of teruggave dat de Ontvanger ontvangt van de betreffende belastinginstantie die door de Ontvanger in alle redelijkheid wordt vastgesteld als de BTW die is verschuldigd is over de levering, en

(ii) (in het geval dat de Ontvanger de tot voldoening van de BTW gehouden persoon is) de Betreffende Partij voldoet onverwijld, na verzoek van de Ontvanger, aan de Ontvanger een bedrag dat gelijk is aan de BTW die wordt berekend over de levering, maar alleen voor zover door de Ontvanger in redelijkheid is vastgesteld dat hij niet in aanmerking komt voor krediet of teruggave met betrekking tot deze BTW door de betreffende belastinginstantie.

(c) Wanneer uit hoofde van deze Overeenkomst een Partij verplicht is om een Leningverstrekker te vergoeden of te vrijwaren voor kosten of uitgaven, dan vergoedt of vrijwaart die Partij (welke het geval is) de Leningverstrekker voor het hele bedrag van deze kosten of uitgaven, inclusief het gedeelte dat de BTW betreft, behoudens voor de mate waarin de Leningverstrekker in alle redelijkheid vaststelt dat hij recht heeft op krediet of teruggave met betrekking tot deze BTW van de betreffende belastinginstantie.

(d) Met betrekking tot een Levering door een Leningverstrekker aan een Partij uit hoofde van deze Overeenkomst, dient een Partij de Leningverstrekker, indien zij daar in alle redelijkheid om verzoekt, de gegevens aan te leveren ten aanzien van de BTW-registratie van die Partij en

andere informatie die in alle redelijkheid kan worden opgevraagd uit hoofde van de BTW-rapportageverplichtingen van de Leningverstrekker ten aanzien van de levering.

14. MITIGEREN DOOR DE LENINGVERSTREKKERS

14.1 Beperking

(a) Indien zich omstandigheden voordoen die kunnen leiden tot het ontstaan van verschuldigde bedragen als gevolg van of in overeenstemming met, of introkken worden in overeenstemming met Artikel 13 (Belastingheffing) en Artikel 8 (Aflossing en Vervroegde Aflossing), treden Partijen met elkaar in overleg binnen een periode van dertig (30) dagen (een **Mitigatieperiode**) om te trachten het effect van deze bijkomende betalingsverplichting te voorkomen of te beperken, maar te allen tijde met in achtneming van de rechten van Leningnemer uit hoofde van Artikel 8 (Aflossing en Vervroegde Aflossing).

(b) Een Partij is nooit verplicht om regelingen zoals voorgesteld gedurende het overleg waarnaar wordt verwezen in paragraaf (a) above te adopteren.

(c) Bovenstaande paragraaf (a) above beperkt op geen enkele wijze de voor de Leningnemer uit deze Overeenkomst voortvloeiende verplichtingen.

(d) De Meerderheid van Leningverstrekkers kunnen op ieder moment de Mitigatieperiode beëindigen door een schriftelijke kennisgeving in te dienen bij de Leningnemer wanneer:

(i) er sprake is van een Verzuimgebeurtenis die nog steeds voortduurt; of

(ii) de voortzetting van het overleg zorgt dat Leningverstrekkers in overtreding zijn van toepasselijke wet- en regelgeving.

14.2 Beperking van aansprakelijkheid

(a) De Leningnemer vrijwaart onmiddellijk elke Leningverstrekkers tegen alle door die Leningverstrekker in redelijkheid gemaakte kosten en uitgaven als gevolg van de door hem genomen stappen overeenkomstig Artikel 14.1 (Beperking). De Leningverstrekkers dienen het bedrag van de vordering tot schadeloosstelling en de gronden waarop het is gebaseerd in alle redelijkheid te onderbouwen.

(b) De Leningverstrekkers zijn niet verplicht tot het nemen van de stappen als bedoeld in Artikel 14.1 (Beperking) als, naar de mening van de Meerderheid der Leningverstrekkers, dit nadelig zou kunnen zijn voor de Leningverstrekkers.

15. (ON)KOSTEN

15.1 Transactiekosten

Iedere Partij is verantwoordelijk voor zijn eigen kosten en uitgaven (waaronder juridische kosten) die zijn opgelopen door hen in verband met de onderhandelingen, voorbereidingen, afdrukken en uitvoeren van deze Overeenkomst en alle andere documenten waarnaar wordt verwezen in deze Overeenkomst. Kosten en uitgaven voor rekening van de Leningverstrekkers die zijn voldaan door de Leningnemer worden verrekend met een dividendbetaling uit hoofde van de Gewone Aandelen die betaalbaar is aan de Leningverstrekkers op de eerstvolgende dividendbetaaldatum.

15.2 Wijzigingskosten

Wanneer de Leningnemer verzoekt om een aanpassing, afstand of toestemming, dan vergoedt Leningnemer de Leningverstrekkers het bedrag van alle vastgelegde kosten en uitgaven (inclusief juridische kosten) die de Leningverstrekkers in alle redelijkheid hebben gemaakt in verband met het reageren op, beoordelen van, onderhandelen over of voldoen aan dat verzoek of voorschrift. De Leningverstrekkers leveren een factuur aan bij de Leningnemer van alle kosten en uitgaven in redelijk detail.

15.3 Handhavingskosten

De Leningnemer verbindt zich de Leningverstrekkers onverwijld na hun verzoek de kosten en uitgaven (inclusief juridische kosten van één juridische adviseur voor de Leningverstrekkers) te vergoeden die de Leningverstrekkers hebben gemaakt in verband met het handhaven of in stand houden van uit deze Overeenkomst voortvloeiende rechten.

16. VERKLARINGEN EN GARANTIES

16.1 Verklaringen en garanties

Elke Leningverstrekker is deze Overeenkomst aangegaan op basis van de in dit Artikel 16 opgenomen verklaringen en garanties, en de Leningnemer, tenzij uit de context anders blijkt, verstrekt de verklaringen in dit Artikel 16.

16.2 Status

Het is een naamloze vennootschap, rechtsgeldig opgericht, en bestaand, naar Nederlands recht.

16.3 Bindende verplichtingen

De verplichtingen door hem op zich genomen uit hoofde van deze Overeenkomst, zijn, met inachtneming van algemene juridische voorbehouden waarnaar specifiek wordt verwezen in een juridische opinie volgend uit Artikel 7 (*Trekkingsvoorwaarden*), rechtsgeldige, geldige, bindende en afdwingbare verplichtingen.

16.4 Geen strijdigheid met andere verplichtingen

De inwerkingtreding en uitvoering van, en de transacties overwogen in, deze Overeenkomst, zijn niet en komen niet in strijd met:

(a) een daarop toepasselijke wet of daarop toepasselijk voorschrift;

(b) zijn statuten of de statuten van een Dochteronderneming; of

(c) een overeenkomst of instrument dat bindend is voor hem of een van zijn Dochterondernemingen of (een deel van) zijn vermogen of dat van een Dochteronderneming of vormen een niet-nakoming of beëindiging (hoe dan ook omschreven) uit hoofde van een dergelijke overeenkomst of dergelijk instrument,

voor zover een dergelijke strijdigheid een Materieel Nadelig Effect heeft of zou kunnen hebben.

16.5 Macht en bevoegdheid

Hij is bevoegd om (i) deze Overeenkomst en (ii) de door deze Overeenkomst beoogde transacties aan te gaan en uit te voeren en hij heeft alle noodzakelijke maatregelen genomen om de daartoe benodigde goedkeuringen te verlenen.

16.6 Geen verzuim

Er is geen sprake van een Verzuim noch wordt dit in redelijkheid verwacht te zullen voortvloeien uit de inwerkingtreding of uitvoering van, of uit een transactie overwogen in, deze Overeenkomst.

16.7 Geen Conversie Event

Er heeft zich geen Conversie Event voorgedaan.

16.8 Toepasselijk Recht en Rechtsbevoegdheid

Behoudens beperkingen of voorbehouden voortvloeiend uit de algemene strekking van de wet zoals opgenomen in een juridische opinie die is aangeleverd uit hoofde van Artikel 7 (*Trekkingsvoorwaarden*),

(a) wordt de keuze voor het Nederlandse recht dat van toepassing is op de Overeenkomst erkend en afgedwongen in Nederland, en

(b) wordt iedere rechterlijke uitspraak die in Nederland wordt verkregen met betrekking tot de Overeenkomst erkend en afgedwongen in Nederland.

16.9 Centrum van voornaamste belangen en vestigingen

Voor de strekking van Verordening (EU) 2015/848 van 20 mei 2015 betreffende insolventieprocedures (herschikking) (de **Verordening**), is het centrum van de voornaamste belangen (in de zin van artikel 3(1) van de Verordening) gelegen in Nederland en heeft hij geen vestigingen (in de zin van artikel 2(10) van de Verordening) in een ander land.

16.10 Geen onjuiste verklaringen

Alle informatie die door hem of zijn vertegenwoordigers bij het aangaan van deze Overeenkomst schriftelijk is verstrekt was in wezenlijk opzicht juist en correct op het moment waarop deze is verstrekt en er is geen informatie verstrekt of onthouden waardoor deze informatie in wezenlijk opzicht onjuist of misleidend was, met dien verstande dat de Leningnemer geen verklaring of garantie afgeeft met betrekking tot de volledigheid of juistheid van voorspellingen, inschattingen of (voorgenomen) opinies die zijn verstrekt aan de Leningverstrekkers of hun vertegenwoordigers en adviseurs.

16.11 Belastinginhouding

(a) Hij van mening is dat er is geen verplichting tot Belastinginhouding rust op een betaling die hij verricht op grond van deze Overeenkomst aan een Leningverstrekker.

(b) Hij van mening is dat de aftrek van betaalde, opgebouwde of anderzijds verschuldigde rente uit hoofde van deze Overeenkomst niet wordt beperkt door artikel 10, sectie 1, lid a, b of d van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

16.12 Fiscale status

Er is door de Leningnemer geen mededeling op grond van artikel 36 van de Invorderingswet 1990 gedaan.

16.13 Belastingbetaling- en registratie

(a) Hij heeft alle Belastingen die hem of zijn activa werden opgelegd, naar behoren en tijdig betaald en voldaan binnen de toegestane termijn zonder invorderingsrente of boetes (behalve voor zover (i) de betaling te goeder trouw wordt betwist, (ii) hij voldoende reserves heeft aangehouden voor de betaling van deze Belastingen en (iii) de betaling rechtmatig kan worden ingehouden).

(b) Hij noch een Dochtermaatschappij is die materieel achterstallig is met het indienen van belastingaangiften en niet (en geen enkele Dochtermaatschappij is) achterstallig is met de betaling van een bedrag met betrekking tot Belastingen, voor in elk geval die mate waarin dit een wezenlijk nadelig effect heeft of redelijkerwijs waarschijnlijk zal hebben.

(c) Er zijn geen vorderingen of onderzoeken gaande of redelijkerwijs te verwachten tegen hem (of een Dochtermaatschappij) uit hoofde van Belastingen waarbij een aansprakelijkheid van of een vordering tegen een lid van de Groep een wezenlijk nadelig effect zou hebben of redelijkerwijs te verwachten zou zijn.

16.14 Zegelrecht

Er zijn in Nederland geen zegel-, transactie-, registratie- of soortgelijke belastingen te heffen of verschuldigd in verband met de uitvoering, levering, uitvoering en handhaving van deze Overeenkomst.

16.15 Moment van verklaren

(a) De verklaringen in dit Artikel 16 zijn door de Leningnemer afgelegd op de datum van deze Overeenkomst.

(b) Tenzij een verklaring uitdrukkelijk op een specifieke datum is afgelegd, wordt iedere verklaring (anders dan de verklaringen in Artikel 16.7 (Geen Conversie Event) en Artikel 16.11 (Belastinginhouding)) geacht opnieuw te worden afgelegd door de Leningnemer op elke Afsluitdatum, de datum van ieder Trekkingsverzoek en de eerste dag van iedere Renteperiode.

(c) De verklaringen in Artikel 16.7 (Geen Conversie Event) worden geacht opnieuw te worden afgelegd door de Leningnemer op elke Afsluitdatum.

(d) Indien een verklaring wordt gedaan (of opnieuw wordt gedaan zoals hierboven beschreven) na de datum van deze Overeenkomst, wordt deze geacht om te zijn gedaan (of opnieuw te worden gedaan zoals hierboven beschreven) met verwijzing naar de op dat moment geldende feiten en omstandigheden, met inachtneming van aanpassingen van de wet na de datum van deze Overeenkomst.

17. ALGEMENE VERPLICHTINGEN

De in dit Artikel 17 bedoelde verplichtingen gelden vanaf de datum van deze Overeenkomst en blijven van kracht zolang er nog een bedrag onder de Overeenkomst uitstaat of Commitments van kracht zijn. De Leningnemer verbindt zich, behoudens de voorafgaande goedkeuring van de Meerderheid van Leningverstrekkers,

(a) op geen enkele wijze de rechten behorende bij de Gewone Aandelen met betrekking tot stemmen, dividenden of liquidatie aan te passen noch een andere klasse of type aandelen in het aandelenkapitaal met rechten die gunstiger zijn dan de rechten behorende bij de Gewone Aandelen uit te geven, met dien verstande dat niets in deze paragraaf (a) het volgende in de weg staat:

(i) samenvoegen, herclassificatie of splitsen van de Gewone Aandelen;

(ii) een aanpassing van rechten die, naar eigen inzicht vast te stellen door een onafhankelijke financiële adviseur (vooraf goedgekeurd door de Meerderheid van Leningverstrekkers, waarbij deze goedkeuring niet onredelijk mag worden onthouden), niet ten nadele zijn van het belang van de Leningverstrekkers;

(iii) wijzigingen van de statuten van de Leningnemer uit hoofde van zaken zoals opgenomen in dit Artikel 17 voor zover toegestaan door dit Artikel 18 of die aanvullend of bijkomstig zijn aan voorgaand bepalingen (waaronder een aanpassing om procedures uit hoofde van dergelijke zaken mogelijk te maken of te faciliteren en wijzigingen die betrekking hebben op de rechten en verplichten van de houders van Effecten, waaronder Gewone Aandelen, waarop deze procedures betrekking hebben);

(iv) een uitgifte van aandelenkapitaal waarbij de uitgifte van dit aandelenkapitaal leidt, of, in overeenstemming met de bepalingen van Artikel 12.4 (Procedure voor de uitoefening van het Conversierecht) inzake afrondingsverschillen, anderszins zou leiden tot een aanpassing van of een vergoeding uit hoofde van de vaststelling van de Conversieprijs;

(v) een uitgifte van aandelenkapitaal of een aanpassing van de rechten van de Gewone Aandelen, waar voorafgaand aan deze wijziging de Leningnemer een onafhankelijke financiële adviseur aanstelt die naar eigen inzicht vaststelt welke (indien nodig) aanpassingen gemaakt dienen te worden of welke vergoeding is verschuldigd met betrekking tot de vaststelling van de Conversieprijs zodat dit redelijk en billijk is, waarbij de onafhankelijke financiële adviseur naar eigen inzicht vaststelt dat ofwel geen aanpassing of vergoeding benodigd is of dat een aanpassing of vergoeding met betrekking tot de vaststelling van de Conversieprijs benodigd is en, indien dit het geval is, de nieuwe Conversieprijs als gevolg hiervan en de basis waarop deze aanpassing of vergoeding met betrekking tot de vaststelling is vereist en, in een dergelijk geval, de datum waarop de aanpassing of vergoeding met betrekking tot de vaststelling in effect treedt (waarbij de aanpassing of vergoeding met betrekking tot de vaststelling dienovereenkomstig wordt gedaan en uitgevoerd);

(b) geen uitgifte, toezegging of uitkering te doen of te handelen of niet te handelen indien dit tot ertoe kan leiden dat de Gewone Aandelen, ontstaan door de uitoefening van het Conversierecht, onder het dan geldende toepasselijke recht, niet wettelijk als volgestort kunnen worden uitgegeven;

(c) het geplaatste aandelenkapitaal of een niet-uitgeoefende aansprakelijkheid daarop, of een andere niet-uitkeerbare reserve, niet te verlagen, behalve:

(i) uit hoofde van de bepalingen van de uitgifte van het betreffende aandelenkapitaal;

(ii) door de koop of inkoop van aandelenkapitaal van de Leningnemer voor zover, in elk van de gevallen, toegestaan door toepasselijke wet- en regelgeving;

(iii) wanneer de verlaging geen uitkering van activa inhoudt;

(iv) alleen met betrekking tot een aanpassing van de valuta waarin de nominale waarde van de Gewone Aandelen wordt uitgedrukt;

(v) om uitkeerbare reserves te creëren;

(vi) om reserves over te dragen zoals toegestaan onder toepasselijke wet- en regelgeving;

(vii) wanneer de verlaging is toegestaan onder toepasselijke wet- en regelgeving en een onafhankelijke financiële adviseur, hierbij optredend als deskundige en naar eigen inzicht, adviseert dat de belangen van de Leningverstrekkers niet wezenlijk worden geschaad door de verlaging;

(viii) wanneer de verlaging is toegestaan onder toepasselijke wet- en regelgeving en zorgt voor een aanpassing van, of een betaling uit hoofde van de vaststelling van, de Conversieprijs of anderszins in overweging wordt genomen, om te bepalen of deze aanpassing of betaling ten aanzien van de vaststelling moet worden gedaan; of

(ix) met dien verstande dat, zonder afbreuk te doen aan de andere bepalingen van deze Overeenkomst, het de Leningnemer is toegestaan rechten uit te oefenen zoals hem van tijd tot tijd is toegestaan onder toepasselijke wet- en regelgeving om zijn Gewone Aandelen, certificaten of andere certificaatbewijzen van Gewone Aandelen te kopen, in te kopen of terug te kopen zonder instemming van een Leningverstrekker;

(d) de Leningverstrekkers, uiterlijk 5 Werkdagen voorafgaand aan de Afsluitdatum, alle documenten en bewijsstukken te verstrekken waarnaar wordt verwezen in Schedule 2 (Opschortende voorwaarden) in een voor de Leningverstrekkers (naar alle redelijkheid) aanvaardbare vorm en inhoud, waarbij de Leningverstrekkers geheel of gedeeltelijk afstand kunnen doen van de voorwaarden; en

(e) alle Belastingen die hem werden opgelegd en door hem te voldoen zijn, betaalt en voldoet binnen de toegestane termijn zonder invorderingsrente of boetes, tenzij (en alleen voor zover mogelijk) (i) de betaling van deze Belastingen te goeder trouw wordt betwist, (ii) hij voldoende reserves heeft aangehouden voor de betaling van deze Belastingen en de kosten van de betwisting van deze Belastingen (iii) de betaling rechtmatig kan worden ingehouden en (iv) het verzaken van het betalen van deze Belastingen niet waarschijnlijk zorgt voor een wezenlijk nadelig effect.

18. VERZUIMGEBEURTENISSEN

Iedere van de in dit Artikel 18 genoemde gebeurtenis of omstandigheid levert een Verzuimgebeurtenis op (uitgezonderd Artikel 18.4 (Bespoediging)).

18.1 Betalingsverzuim van de hoofdsom

De Leningnemer verzuimt een op grond van deze Overeenkomst verschuldigde aflossing van de hoofdsom te betalen op de plaats en in de munteenheid die daarvoor is gespecificeerd binnen 14 dagen na de vervaldatum.

18.2 Betalingsverzuim van rente

Behoudens Artikel 11.4 (Optioneel uitstel van rente door de Leningnemer) verzuimt de Leningnemer een op grond van deze Overeenkomst verschuldigd bedrag aan rente te betalen op de plaats en in de munteenheid die daarvoor is gespecificeerd binnen 14 dagen na de vervaldatum.

18.3 Insolventieprocedures

Een vonnis wordt uitgesproken of een effectief besluit wordt genomen in de aandeelhoudersvergadering voor de Ontbinding van de Leningnemer, tenzij deze, in elk geval, plaatsvindt ten behoeve van en wordt gevolgd door een fusie, reorganisatie of samenvoeging waarvan de voorwaarden eerder al zijn goedgekeurd door de Meerderheid van Leningverstrekkers.

18.4 Bespoediging

(a) Bij en op ieder moment na het zich voordoen van een Verzuimgebeurtenis dat voortduurt kan de Meerderheid van Leningverstrekkers:

(i) door middel van een kennisgeving aan de Leningnemer de Commitment opzeggen, waarna deze onmiddellijk is opgezegd;

(ii) in het geval van Artikel 18.1 (Betalingsverzuim van de hoofdsom) en Artikel 18.2 (Betalingsverzuim van rente) naar eigen inzicht en met inachtneming van de toepasselijke wet- en regelgeving, zonder verdere kennisgeving, een procedure voor de Ontbinding van de Leningnemer in Nederland (maar niet elders) opstarten en/of getuigen in een Ontbinding van de Leningnemer, maar geen andere actie ondernemen met betrekking tot een dergelijk verzuim; en

(iii) in het geval van Artikel 2 (Achterstelling), de Leningen, alsmede de daarover opgebouwde rente en Achterstallige rente onmiddellijk invorderbaar en opeisbaar verklaren en/of getuigen in de Ontbinding van de Leningnemer, te allen tijde onderhevig aan de rangorde zoals opgenomen in Artikel 18.3 (Insolventieprocedures).

(b) Een Leningverstrekker kan, in overeenstemming met dit Artikel 18.4, naar eigen inzicht en zonder verdere kennisgeving procedures opstarten of stappen nemen of handelingen verrichten jegens de Leningnemer die hij nodig acht om bepalingen en voorwaarden waaraan de Leningnemer gebonden is, af te dwingen, maar kan nooit de Leningnemer verplichten, door middel van deze procedures, stappen of handelingen, een som of sommen te betalen, in elk geval, eerder dan dat deze anders betaalbaar zou(den) zijn.

(c) De Leningverstrekkers hebben geen andere rechtsmiddelen jegens de Leningnemer tot hun beschikking, anders dan waarnaar wordt verwezen in dit Artikel 18, voor het terugvorderingen van bedragen die verschuldigd zijn uit hoofde van deze Overeenkomt of met betrekking tot een schending door de Leningnemer van een van zijn verplichtingen uit hoofde van of in relatie tot deze Overeenkomst.

19. WIJZIGINGEN IN DE PARTIJEN

19.1 Overdrachten

(a) In dit Artikel 19 is:

de **Overdrachtsdatum** in het kader van een Transfer Certificaat de latere datum van:

(A) de voorgestelde Overdrachtsdatum zoals vermeld in dat Transfer Certificaat; en

(B) de datum waarop de Nieuwe Leningverstrekker of de Leningnemer, welke van toepassing is, het betreffende Transfer Certificaat ondertekent.

(b) De Leningnemer is niet gerechtigd een recht toe te wijzen of een recht of verplichting uit hoofde van deze Overeenkomst over te dragen zonder de voorafgaande schriftelijke goedkeuring van alle Leningverstrekkers.

(c) Een Leningverstrekker (de **Bestaande Leningverstrekker**) mag zijn contractuele positie overdragen in overeenstemming met artikel 6:159 BW aan:

(i) een andere Leningverstrekker (een **Nieuwe Leningverstrekker**), dien te verstande dat deze Leningverstrekker een Aandeelhouder is op het moment van de overdracht en met dien verstande dat deze overdracht niet resulteert in een Wijziging in Zeggenschap; en

(ii) de Leningnemer,

in elk geval, in overeenstemming met toepasselijke wet- en regelgeving (inclusief, ter vermijding van twijfel, de Marktmisbruikverordening).

(d) De Leningnemer en alle Leningverstrekkers stemmen in en bekrachtigen bij voorbaat hun medewerking te verlenen (zoals vereist door artikel 6:159 BW) aan een overdracht die in overeenstemming is met paragraaf (c) above.

(e) Iedere verwijzing in deze Overeenkomst naar een Leningverstrekker is ook een verwijzing naar een Nieuwe Leningverstrekker, maar sluit een Leningverstrekker uit wanneer deze geen bedrag aanhoudt of mag aanhouden uit hoofde van deze Overeenkomst.

19.2 Procedure voor overdracht

(a) Met inachtneming van het bepaalde in Artikel 19.1 (Overdrachten) vindt een overdracht plaats overeenkomstig de bepalingen van paragraaf (b) below op het moment waarop de Nieuwe Leningverstrekker of de Leningnemer, welke van toepassing is, het aan hem door de Bestaande Leningverstrekker verstrekte correct ingevulde Overdrachtsakte (op de handtekening na) ondertekent.

(b) Per de Leveringsdatum:

(i) gaat de gehele of gedeeltelijke juridische relatie uit hoofde van de Overeenkomst over van de bestaande Leningverstrekker die partij is bij het Transfer Certificaat, waarop is aangegeven dat deze relatie zal worden overgedragen, over naar de Nieuwe Leningverstrekker of de Leningnemer, welke van toepassing is, door middel van contractsoverneming in overeenstemming met artikel 6:159 BW, en

(ii) wordt de Nieuwe Leningverstrekker een Partij als **Leningverstrekker**.

(c) De Nieuwe Leningverstrekker stelt de Leningnemer onverwijld op de hoogte van een overdracht na de ondertekening van het Transfer Certificaat dat betrekking heeft op deze overdracht zo snel als haalbaar is nadat hij het Transfer Certificaat heeft ondertekend, waarbij een afschrift van dat Transfer Certificaat wordt verzonden naar de Leningnemer.

(d) De Bestaande Leningverstrekker stelt de Leningnemer onverwijld op de hoogte van een voorgenomen overdracht.

20. LENINGVERSTREKKERSCOMMISSIE

(a) De Meerderheid van Leningverstrekkers benoemt binnen 6 maanden na de datum van deze Overeenkomst een commissie van Leningverstrekkers waarvan de gezamenlijke

Commitments meer dan 10 procent bedragen van de Totale Commitment (of, indien de Commitments zijn afgenomen naar nul, meer dan 10 procent van de Commitments bedroegen direct voorafgaand aan deze verlaging) (de **Leningverstrekkerscommissie**).

(b) De Leningverstrekkerscommissie (i) stelt de Leningnemer onverwijld na benoeming op de hoogte over de identiteit van de leden, (ii) stelt de Leningnemer onverwijld op de hoogte over veranderingen van de leden en (iii) draagt zorg dat de Leningnemer te allen tijde beschikt over de juiste contactgegevens van alle leden van de Leningverstrekkerscommissie.

(c) De Leningverstrekkerscommissie heeft een administratieve functie uitsluitend uit hoofde van het organiseren van de groep van Leningverstrekkers en, indien nodig, voor het ondersteunen van de Closing Agent in het kader van de documentatie.

21. DE CLOSING AGENT

21.1 Geen fiduciaire plichten

Niets in deze Overeenkomst maakt de Closing Agent tot trustee of fiduciair van een andere persoon.

21.2 Rechten en discretionaire bevoegdheden van de Closing Agent

(a) De Closing Agent mag vertrouwen op:

(i) iedere verklaring, garantie, kennisgeving of document waarvan wordt aangenomen dat deze waarachtig en juist is en afdoende goedgekeurd; en

(ii) iedere verklaring van een persoon inzake een onderwerp waarvan in alle redelijkheid kan worden aangenomen dat deze binnen zijn kennis en controlebevoegdheid ligt.

(b) De Closing Agent mag ervan uitgaan (tenzij hij kennisgeving van het tegendeel heeft ontvangen) dat:

(i) er geen sprake is van een Verzuim (tenzij hij feitelijk wetenschap heeft van een Verzuim op grond van Artikel 18.1 (Betalingsverzuim van de hoofdsom) en/of Artikel 18.2 (Betalingsverzuim van rente));

(ii) een aan een Partij toegekend(e) recht, bevoegdheid, machtiging of discretionaire bevoegdheid niet is uitgeoefend; en

(iii) een kennisgeving of verzoek door de Leningnemer is gedaan namens en met de toestemming en wetenschap van de Leningnemer.

(c) De Closing Agent kan gebruikmaken van de diensten van advocaten, accountants, inspecteurs en deskundigen en afgaan op hun advies en deze daarvoor vergoeden.

(d) De Closing Agent kan met betrekking tot deze Overeenkomst optreden via zijn werknemers en agenten.

(e) Onverminderd bepalingen in deze Overeenkomst waaruit het tegenovergestelde blijkt, is de Closing Agent niet verplicht om te handelen of niet te handelen als dat naar zijn eigen redelijke mening in strijd is of zou kunnen zijn met wet- of regelgeving of een fiduciaire verplichting of uit vertrouwelijkheidsplicht.

21.3 Uitsluiting van aansprakelijkheid

(a) Geen enkele Partij (anders dan de Closing Agent) kan een procedure opstarten tegen een functionaris, medewerker of agent van de Closing Agent uit hoofde van een mogelijke vordering jegens de Closing Agent of uit hoofde van het handelen of het niet handelen op welke manier dan ook door die functionaris, medewerker of agent met betrekking tot deze Overeenkomst en iedere functionaris, medewerker of agent van de Closing Agent kan hierbij vertrouwen op dit Artikel 21.3 met in achtneming van Artikel 1.3 (Rechten van Derden). Deze paragraaf (a) bevat een onherroepelijk derdenbeding om niet zoals naar verwezen wordt in sectie 6:253 BW ten gunste van een functionaris, medewerker of agent van de Closing Agent.

(b) De Closing Agent is niet aansprakelijk voor enige vertraging (of de gevolgen daarvan) in het bijschrijven op een rekening van bedragen die op grond van deze Overeenkomst door de Closing Agent voldaan moet worden indien de Closing Agent zo snel mogelijk alle noodzakelijke maatregelen heeft genomen teneinde te voldoen aan de regelgeving of operationele procedures van het door de Closing Agent voor dat doeleinde gebruikte erkende clearing- of verrekeningssysteem.

22. BEDRIJFSVOERING VAN DE LENINGVERSTREKKERS EN DE CLOSING AGENT

Een bepaling in deze Overeenkomst

(a) belemmert niet het recht van de Leningverstrekkers of de Closing Agent om zijn zaken (belastingen en anderszins) te regelen zoals hij goeddunkt;

(b) verplicht de Leningverstrekkers of de Closing Agent niet een aan hem beschikba(a)r(e) krediet, aftrek, kwijtschelding of aflossing, of de omvang, volgorde of wijze van een vordering, te onderzoeken of te vorderen; of

(c) verplicht de Leningverstrekkers of de Closing Agent niet informatie met betrekking tot zijn zaken (belastingen en anderszins) dan wel berekeningen met betrekking tot Belastingen bekend te maken,

tenzij uitdrukkelijk anders hierin uiteengezet.

23. ADMINISTRATIE

23.1 Betalingen

(a) Betalingen van de hoofdsom en de rente uit hoofde van een Lening worden gedaan door overboeking naar de geregistreerde bankrekening van de Leningverstrekkers.

(b) Alle betalingen uit hoofde van een Lening zijn onderworpen aan alle toepasselijke fiscale en andere wet- en regelgeving.

23.2 Aanwending van bepaalde betalingen

(a) Indien een Leningverstrekker een betaling ontvangt die onvoldoende is om aan alle door de Leningnemer te betalen en verschuldigde bedragen te voldoen uit hoofde van deze Overeenkomst, of als hij additionele bedragen ontvangt, wendt de Leningverstrekker dit betaalde bedrag aan voor de verplichtingen van de Leningnemer die voortvloeien uit deze Overeenkomst in de volgende volgorde:

(i) als eerste om *pro rata* onbetaalde vergoedingen, kosten en uitgaven van een Leningverstrekker uit hoofde van deze Overeenkomst te voldoen (zoals opgegeven

door de Leningverstrekker op verzoek van de Leningnemer) (waarbij deze opgave geldt als voldoende bewijs voor deze vergoedingen, kosten en uitgaven en zonder de Leningverstrekker te verzoeken hierover verdere bewijsstukken aan te leveren));

(ii) ten tweede om *pro rata* betalingen te doen van opgebouwde rente, Achterstallige Rente, onbetaalde maar verschuldigde vergoedingen of commissies uit hoofde van deze Overeenkomst;

(iii) ten derde om *pro rata* betalingen te doen van onbetaalde maar verschuldigde hoofdsommen uit hoofde van deze Overeenkomst; en

(iv) ten vierde om *pro rata* betalingen te doen van alle andere onbetaalde maar verschuldigde bedragen uit hoofde van deze Overeenkomst.

(b) Wanneer een Leningverstrekker (een **Innende Leningverstrekker**) een bedrag van de Leningnemer ontvangt of int dat hoger is dan het op grond van deze Overeenkomst aan hem verschuldigde pro rata bedrag, dan:

(i) stelt de Innende Leningverstrekker de Leningverstrekkers binnen 3 Werkdagen van de bijzonderheden van de ontvangst of inning in kennis;

(ii) stelt de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) vast of het ontvangen of geïnde bedrag hoger is dan het op grond van deze Overeenkomst aan de Innende Leningverstrekker verschuldigde bedrag; en

(iii) betaalt de Innende Leningverstrekker aan de Leningverstrekkers binnen 3 Werkdagen na een verzoek daartoe van de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) een bedrag (de **Gedeelde Betaling**) gelijk aan het ontvangen of geïnde bedrag, na aftrek van een bedrag waarvan de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) vaststelt dat dit mag worden ingehouden door de Innende Leningverstrekker als diens deel van een uit hoofde van deze Overeenkomst uit te voeren betaling.

(c) De Leningverstrekkers behandelen de Gedeelde Betaling als ware deze voldaan door de Leningnemer aan de Leningverstrekkers en de Leningverstrekkerscommissie (hierbij optredend volgens de instructies van de Meerderheid van Leningverstrekkers) draagt de betreffende Leningverstrekkers op om de Gedeeltelijke Betaling te verdelen over de Leningverstrekkers (met uitsluiting van de Innende Leningverstrekker), overeenkomstig de bepalingen van deze Overeenkomst ter voldoening van de verplichtingen van de Leningnemer jegens deze Leningverstrekkers.

(d) Het bepaalde in Artikel 23.1 (Betalingen) prevaleert over de eventueel door de Leningnemer opgegeven volgorde.

23.3 Geen verrekening toegestaan door de Leningnemer

(a) Alle te verrichte betalingen die door de Leningnemer op grond van deze Overeenkomst worden gedaan, dienen te worden berekend en plaats te vinden zonder (en vrij te zijn van inhoudingen in het kader van) enige verrekening of tegenvordering.

(b) Paragraaf (a) above heeft geen betrekking op een betaling door de Leningnemer uit hoofde van rechten en verplichtingen die door de Leningnemer zijn verkregen van een Bestaande Leningverstrekker uit hoofde van Artikel 19.1(c).

23.4 Werkdagen

(a) Een bedrag dat dient te worden betaald op een dag die geen Werkdag is, dient op de volgende Werkdag in dezelfde kalendermaand (als deze dag er is) of de vorige Werkdag (als deze dag er niet is) te worden betaald.

(b) In geval van een verlenging van de vervaldag voor aflossing van een hoofdsom of een Openstaand Bedrag onder deze Overeenkomst is over de hoofdsom of het Openstaand Bedrag rente verschuldigd tegen het op de oorspronkelijke vervaldatum toepasselijke percentage en in overeenstemming met de bepalingen van Artikel 10.3 (Rentebetaling).

23.5 Valuta van een bedrag

(a) Uit hoofde van dit Artikel 23.5 is de euro de valuta van rekening en betaling voor iedere som die door een Leningnemer onder deze Overeenkomst is verschuldigd.

(b) Iedere betaling van kosten, uitgaven en Belastingen vindt plaats in de valuta waarin de kosten, uitgaven of Belastingen worden gemaakt of geheven.

(c) Ieder bedrag waarvan wordt opgegeven dat het voldaan moet worden in een andere valuta dan de euro, dient te worden voldaan in die andere valuta.

24. KENNISGEVINGEN

24.1 Schriftelijke mededelingen

Alle mededelingen die uit hoofde van of in verband met deze Overeenkomst worden gedaan, dienen schriftelijk te geschieden.

24.2 Adressen

(a) Uitgezonderd de gegevens die hieronder zijn opgenomen, zijn de contactgegevens van iedere Partij voor alle berichtgeving uit hoofde van deze Overeenkomst de contactgegevens die door die Partij voor dit doel zijn opgegeven bij de Closing Agent op of voorafgaand het moment waarop deze Partij een Partij wordt.

(b) De contractgegevens van de Leningnemer voor dit doel zijn:

Adres:	Utrechtseweg 68 6812 AH Arnhem Nederland
E-mail:	[●]
Ter attentie van:	[●]

(c) De contractgegevens van de Closing Agent voor dit doel zijn:

Adres:	[●]
E-mail:	[●]
Ter attentie van:	[●]

(d) Berichtgeving of documenten die door de ene persoon aan de andere worden gedaan of afgeleverd op grond van of in verband met deze Overeenkomst hebben alleen rechtskracht indien, bij verzending per brief, deze zijn achtergelaten op het betreffende adres of 5 Werkdagen zijn verstreken na terpostbezorging met voldoende frankering en in een aan dat adres gerichte envelop,

en, indien een bepaalde afdeling of functionaris is gespecificeerd in het kader van de adresgegevens zoals vermeld in dit Artikel 24.2 (Adressen), indien gericht aan die afdeling of functionaris.

24.3 Elektronische communicatie

(a) Alle berichtgeving tussen twee Partijen die op grond van of in verband met deze Overeenkomst worden gedaan, mogen per elektronische post of op andere elektronische wijze worden verstuurd, indien de Partijen:

(i) overeenkomen, tenzij en totdat zij elkaar van het tegendeel in kennis stellen, dat dit een aanvaardbare communicatiemethode is;

(ii) elkaar schriftelijk in kennis stellen van hun elektronische mailadres en/of andere gegevens die nodig is/zijn om de verzending en ontvangst van informatie op die wijze mogelijk te maken; en

(iii) elkaar in kennis stellen van een wijziging in hun adres of in andere door hen verstrekte gegevens.

(b) Iedere elektronische communicatie die plaatsvindt tussen twee Partijen wordt uitsluitend geacht daadwerkelijk te zijn ontvangen indien ontvangen in leesbare vorm en in het geval van een elektronische communicatie van de Leningnemer aan de Closing Agent of de Leningverstrekkerscommissie, welke van toepassing is, uitsluitend indien geadresseerd op de door de Closing Agent of de Leningverstrekkerscommissie voor dat doeleinde opgegeven wijze.

24.4 Engelse taal

(a) Alle kennisgevingen die worden gedaan op grond van of in verband met deze Overeenkomst dienen te worden opgesteld in de Engelse taal.

(b) Alle overige documenten die worden verstrekt op grond van of in verband met deze Overeenkomst dienen te worden opgesteld:

(i) In de Engelse taal; of

(ii) indien niet in de Engelse taal, en indien de Leningverstrekker daarom verzoekt, vergezeld te gaan van een beëdigde Engelse vertaling, in welk geval de Engelse vertaling prevaleert, tenzij het een oprichtings-, wettelijk of ander officieel document betreft.

25. BEREKENINGEN EN BEKRACHTIGINGEN

25.1 Bekrachtigingen en vaststellingen

Een uit hoofde van deze Overeenkomst door de Leningnemer bekrachtigd of vastgesteld percentage of bedrag vormt sluitend bewijs voor de zaken waarop het betrekking heeft, tenzij er sprake is van onmiskenbare fouten.

25.2 Dagtelling

Rente, provisie of een vergoeding die op grond van deze Overeenkomst wordt opgebouwd, wordt (tenzij uitdrukkelijk anders vastgesteld in deze Overeenkomst) per dag opgebouwd en berekend op basis van het daadwerkelijke aantal dagen dat is verstreken en een jaar bestaande uit 360 dagen.

26. PARTIËLE NIETIGHEID

Indien op enig moment een bepaling in deze Overeenkomst in enig opzicht krachtens een wet van een rechtsgebied onwettig, ongeldig of niet-afdwingbaar is of wordt, worden de wettigheid, geldigheid of afdwingbaarheid van de resterende bepalingen en de wettigheid, geldigheid of afdwingbaarheid van die bepaling op grond van het recht van een ander rechtsgebied op geen enkele wijze ongeldig of aangetast.

27. RECHTSMIDDELEN EN AFSTANDSVERKLARINGEN

Het niet of niet tijdig uitoefenen door een Leningverstrekker van enig recht of rechtsmiddel onder deze Overeenkomst wordt niet geïnterpreteerd als een afstandsverklaring van dat recht of rechtsmiddel, noch sluit een eenmalige of gedeeltelijke uitoefening van een recht of rechtsmiddel de verdere of andere uitoefening of de uitoefening van een ander recht of rechtsmiddel niet uit. De in deze Overeenkomst vastgelegde rechten en rechtsmiddelen zijn cumulatief en sluiten in de wet neergelegde rechten en rechtsmiddelen niet uit.

28. WIJZIGINGEN EN AFSTANDSVERKLARINGEN

Een bepaling van deze Overeenkomst kan slechts worden gewijzigd of buiten werking gesteld met de schriftelijke toestemming van de Meerderheid van Leningverstrekkers en de Leningnemer en deze wijziging of buitenwerkingstelling is bindend voor alle Partijen.

29. ONDERTEKENING IN VEELVOUD

Deze Overeenkomst kan in een willekeurig aantal exemplaren worden ondertekend, en door iedere partij in meerdere exemplaren. Ieder exemplaar is een origineel document, maar gezamenlijk vormen zij een en hetzelfde instrument.

30. TOEPASSELIJK RECHT

Op deze Overeenkomst en de niet-contractuele verplichtingen die daaruit voortvloeien of daarmee verband houden is Nederlands recht van toepassing.

31. ONDERTEKENING VAN DE OVEREENKOMST DOOR EEN GEVOLMACHTIGDE

Wanneer een Partij, gevestigd in Nederland, wordt vertegenwoordigd door een gevolmachtigde in verband met de ondertekening en/of uitvoering van deze Overeenkomst of een ander(e) overeenkomst, akte of document als genoemd in deze Overeenkomst of opgesteld uit hoofde van deze overeenkomst, dan erkennen en aanvaarden de andere Partijen hierbij uitdrukkelijk dat het bestaan en de reikwijdte van de bevoegdheid van de gevolmachtigde en de gevolgen van het uitoefenen of het voorgenomen uitoefenen door de gevolmachtigde van zijn bevoegdheid worden beheerst door het Nederlands recht.

32. HANDHAVING

(a) De rechtbanken van Amsterdam, Nederland zijn bij uitsluiting bevoegd om geschillen die voortvloeien uit of verband houden met deze Overeenkomst te beslechten (waaronder geschillen die betrekking hebben op het bestaan, de geldigheid of beëindiging van deze

Overeenkomst of iedere niet-contractuele verplichting die voortvloeien uit of verband houden met deze Overeenkomst) (**Geschillen**).

(b) De Partijen komen overeen dat de rechtbanken van Amsterdam, Nederland het meest geschikt en conveniërend zijn voor het beslechten van Geschillen en geen der Partijen zal het tegendeel beweren.

SCHEDULE 1

DE LENINGVERSTREKKERS

Naam	Commitment (€)
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]
[●]	[●]

SCHEDULE 2

OPSCHORTENDE VOORWAARDEN

1. De Leningnemer

(a) Een afschrift van de statuten van Leningnemer, inclusief een actueel uittreksel van de Kamer van Koophandel.

(b) Een afschrift van een besluit van de directie van de Leningnemer waarin:

(i) de bepalingen en de voorgenomen transacties uit hoofde van deze Overeenkomst worden goedgekeurd en een goedkeurend besluit is opgenomen ten aanzien van de ondertekening van deze Overeenkomst;

(ii) een gespecificeerde persoon wordt bevoegd om deze Overeenkomst uit naam van de directie te ondertekenen; en

(iii) een gespecificeerde persoon of gespecificeerde personen wordt/worden bevoegd om uit naam van de directe alle documenten en kennisgevingen te tekenen en/of hier opvolging aan te geven die door de directie dienen te worden ondertekend en/of opgevolgd onder of uit hoofde van deze Overeenkomst.

(c) Een afschrift van een besluit van de raad van commissarissen van de Leningnemer waaruit blijkt dat de raad van commissarissen instemt met de ondertekening en met de bepalingen van deze Overeenkomst en de voorgenomen transacties die hieruit volgen.

(d) Bewijs van (i) het adviesverzoek aan alle ondernemingsraden of centrale of Europese ondernemingsraden met inspraak over de voorgenomen transacties die voortvloeien uit deze Overeenkomst en (ii) een positief of neutraal advies waarbij, indien dit voorwaardelijk is, deze voorwaarden niet (A) leiden of in alle redelijkheid naar verwachting leiden tot een schending van de voorwaarden van deze Overeenkomst en (B) negatief zijn voor de Leningverstrekkers.

2. Juridische opinie

(a) Een juridische opinie van Allen & Overy LLP, de juridisch adviseurs van de Leningnemer, wezenlijk in de vorm zoals aan de Leningverstrekkers is verstrekt voorafgaand aan de ondertekening van deze Overeenkomst.

(b) Een fiscale opinie van KPMG Meijburg, de fiscale adviseurs van de Leningnemer, wezenlijk in de vorm zoals aan de Leningverstrekkers is verstrekt voorafgaand aan de ondertekening van deze Overeenkomst.

3. Financiële update

Een financiële update door Leningnemer te verstrekken aan KPMG uiterlijk 15 september 2021 die bestaat uit (i) de tussentijdse resultaten van de Leningnemer (S1) (inclusief de halfjaarlijkse balans van de Leningnemer), (ii) een impactanalyse van het gepubliceerde en definitieve 'methode besluit' met betrekking tot de financiële prognoses, (iii) een trading update van de capex en (iv) een overzicht van andere gebeurtenissen of ontwikkelingen die een significante impact kunnen hebben op de netto schuldpositie of de financiële vooruitzichten van de Leningnemer.

4. Overige documenten en bewijsstukken

Bewijs dat alle vergoedingen, kosten en uitgaven die zijn verschuldigd door de Leningnemer zijn betaald of zullen zijn betaald op de datum van deze Overeenkomst.

SCHEDULE 3

MODEL VAN EEN VERZOEK

Aan: **[●]** als Closing Agent

Van: Alliander N.V.

Datum: **8 december 2021**

Alliander N.V. – EUR 600.000.000 converteerbare aandeelhouderslening met vaste rente met datum 2 december 2021 (de **Overeenkomst)**

1. Wij verwijzen naar de Overeenkomst. Dit is een Verzoek.

2. Wij wensen een Lening af te sluiten tegen de volgende voorwaarden:

   (a) Trekkingsdatum: **15 december 2021**

   (b) Bedrag: € 600.000.000

3. Betalingsinstructies: **[●]**.

4. Wij bevestigen dat aan alle opschortende voorwaarden van de Overeenkomst, waaraan moet worden voldaan op de datum van dit Verzoek, is voldaan.

5. We verklaren en garanderen aan de Leningverstrekkers dat:

   (a) geen sprake is van een voortdurend Verzuim en deze niet kan ontstaan als gevolg van de voorgestelde Lening; en

   (b) de Verklaringen van ons (anders dan de verklaringen in Artikel 17.7 (*Geen Conversie Event*) en Artikel 17.11 (*Belastinginhouding*)) onder verwijzing naar de toen geldende feiten en omstandigheden in alle wezenlijke opzichten waarheidsgetrouw zijn.

6. Dit Verzoek is onherroepelijk.

Alliander N.V.

Door:

SCHEDULE 4

MODEL VAN HET TRANSFER CERTIFICAAT

Aan: [[●] als Nieuwe Leningverstrekker (de **Nieuwe Leningverstrekker**)]/[de Leningnemer]

Van: [**DE BESTAANDE LENINGVERSTREKKER**] (de **Bestaande Leningverstrekker**)

Datum: **[●]**

Alliander N.V. – EUR 600.000.000 converteerbare aandeelhouderslening met vaste rente met datum 2 december 2021 (de **Overeenkomst)**

Wij verwijzen naar de Overeenkomst. Dit is een Transfer Certificaat.

1. De Bestaande Leningverstrekker draagt door middel van contractoverneming aan de [Nieuwe Leningverstrekker]/[Leningnemer] de rechten en verplichtingen van de Bestaande Leningverstrekker waarnaar wordt verwezen in onderstaande Bijlage in overeenstemming met de bepalingen van de Overeenkomst.

2. De voorgestelde Overdrachtsdatum is **[●]**.

3. [Op de Overdrachtsdatum wordt de Nieuwe Leningverstrekker Partij bij de Overeenkomst als een Leningverstrekker.]

4. [De administratieve gegevens van de Nieuwe Leningverstrekker uit hoofde van de Overeenkomst staan in de Bijlage.]

5. Dit Transfer Certificaat is een kennisgeving aan de Leningnemer van de overdracht zoals opgenomen in dit Transfer Certificaat.

6. Dit Transfer Certificaat mag in ieder aantal exemplaren worden ondertekend en dit heeft dezelfde werking als wanneer één exemplaar van dit Transfer Certificaat was ondertekend.

7. Op dit Transfer Certificaat en de niet-contractuele verplichtingen die daaruit voortvloeien of daarmee verband houden is Nederlands recht van toepassing.

8. Dit Transfer Certificaat is aangegaan op de datum als vermeld aan het begin van dit Transfer Certificaat.

DE BIJLAGE

Over te dragen rechten en verplichtingen

[*vul relevante gegevens in, waaronder de (gedeeltelijke) Commitment die van toepassing is*]

[**Administratieve gegevens van de Nieuwe Leningverstrekker**]

[*vul het adres voor berichtgevingen en de betalingsgegevens etc. in]*]

[BESTAANDE LENINGVERSTREKKER]/[LENINGNEMER]

Door: [●]

Door: [●]

[NIEUWE LENINGVERSTREKKER]

Door: **[●]**

SCHEDULE 5

MODEL VOOR EEN COMMITMENT VOORSTEL

Aan: Alliander N.V.

Van: **[●]**

Datum: **[uiterlijk 30 november] 2021**

Alliander N.V. – EUR 600.000.000 converteerbare aandeelhouderslening met vaste rente met datum 2 december 2021 (de **Overeenkomst)**

1. Wij verwijzen naar de Overeenkomst. Dit is een Commitment Voorstel.

2. We zijn de juridische eigenaren van **[●]** Gewone Aandelen van de Leningnemer.

3. We bevestigen dat onze voorgestelde Commitment EUR **[●]** bedraagt.

4. We stemmen in dat onze definitieve Commitment door u wordt toegewezen in overeenstemming met Artikel 5 (Toewijzing van Commitments) van de Overeenkomst.

5. Onze administratieve gegevens uit hoofde van de Overeenkomst zijn hieronder opgenomen:

   [●].

6. Dit Commitment Voorstel is onherroepelijk.

[●]

Door:

SCHEDULE 6

WAARDERINGSKADER

De waardering wordt gebaseerd op het beginsel van de reële marktwaarde:

De reële marktwaarde is de koers waartegen de aandelen van de Leningnemer zouden worden verhandeld tussen een tot een transactie bereid zijnde koper en een tot een transactie bereid zijnde verkoper waarbij op beiden geen enkele druk ligt om te kopen of te verkopen en die beiden beschikken over voldoende kennis van de relevante feiten.

De reële waarde wordt vastgesteld op basis van algemeen geaccepteerde waarderingsmethodieken, waarbij bij voorkeur de inkomstenmethode wordt gehanteerd. Indien een gedeelte van de aandelen wordt overgedragen, dan wordt de waardering gebaseerd op een *pro rata parte* van de 100%-waarde (er wordt dus geen afwaardering toegepast vanwege het ontbreken van zeggenschap en/of liquiditeit).

ONDERTEKENING

De Leningnemer

Alliander N.V.

Door _____	Door _____
Naam:	Naam:
Functie:	Functie:

[TEKENPAGINA'S LENINGVERSTREKKER EN CLOSING AGENT NOG TOE TE VOEGEN]

BIJLAGE 2C

ALLIANDER N.V.

("Alliander")

TERM SHEET HYBRIDE CONVERTEERBARE AANDEELHOUDERSLENING

Hieronder volgt een vereenvoudigde term sheet van de belangrijkste bepalingen van de hybride converteerbare aandeelhouderslening. De Engelse tekst van de hybride converteerbare aandeelhouderslening is leidend.

Clausule	**Inhoud**	**Vindplaats in de hybride converteerbare aandeelhouderslening**
Hoofdsom	EUR 600.000.000.	Definitie van "Loan Amount".
Betaalmomenten	Er is een commitmentmoment op 1 december 2021 en een betaalmoment op 15 december 2021.	Artikel 5.1(a). Artikel 7.2 en definitie van "Closing Date".
Conversierecht	Alliander verkrijgt het recht om de lening in aandelen om te zetten als: (i) de [A of A2] credit rating bij respectievelijk S&P of Moody's of een vergelijkbare credit rating: (a) daalt onder het [A/A2] niveau, of (b) onder "creditwatch" onder het hierboven onder (a) genoemde niveau voor een downgrade komt te staan; (ii) de FFO/Net Debt ratio onder 16% komt en Alliander, op basis van redelijke assumpties, verwacht dat binnen 18 maanden vanaf de referentiedatum (a) de FFO/Net Debt Ratio niet tot tenminste 16% zal stijgen of (b) de FFO/Net Debt Ratio onder de 15% zal vallen; of (iii) de gedelegeerde bevoegdheid tot uitgifte van aandelen aan het bestuur van Alliander ongeldig is verklaard, wordt ingetrokken of een resterende geldigheid van 3 maanden of minder heeft.	Definitie van "Conversion Event".

	Het conversierecht is een recht, maar niet een verplichting van Alliander. Indien Alliander geen gebruik maakt van het conversierecht, en de situaties hierboven onder (i) tot en met (iii) doen zich niet meer voor of zijn hersteld, dan vervalt het recht van conversie voor dat moment.	
	De leningverstrekkers kunnen Alliander te allen tijde het conversierecht in andere gevallen dan hierboven genoemd onder (i) tot en met (iii) geven o.b.v. een meerderheidsbesluit dat gesteund wordt door de leningverstrekkers die samen 2/3e van de uitstaande leensom verstrekken.	Artikel 12.1(a).
	Alliander verplicht zich haar best te doen om voor het uitoefenen van het conversierecht te onderzoeken of het commercieel haalbaar is om andere hybride obligaties uit te geven of hybride leningen aan te trekken in plaats van het uitoefenen van het conversierecht.	Artikel 12.1(g).
	Bij de eerste uitoefening van het conversierecht zal Alliander de lening in aandelen omzetten voor een bedrag dat minimaal gelijk is aan EUR 200.000.000 in nominale waarde van de lening of, in het geval van (ii) hierboven, zoveel meer als Alliander beoordeelt noodzakelijk is om de onder (ii) hierboven genoemde omstandigheid te repareren. Conversie vindt *pro rata* voor elke leningverstrekker plaats.	Artikel 12.1(h).
	Bij de oefening van Alliander van haar conversierecht in het geval van (ii) hierboven, zal een door de leningverstrekkers aangewezen waarderingsdeskundige de verwachtingen van Alliander zoals in bovengenoemde paragraaf valideren. Als die verwachtingen niet gevalideerd kunnen worden door de waarderingsdeskundige zal het conversierecht in het geval van	Artikel 12.1(i).

	(ii) niet geacht uitgeoefend te mogen worden. Als door uitoefening van het conversierecht een leningverstrekker direct of indirect meer dan 50% van de uitstaande aandelen of stemrechten op een algemene vergadering van aandeelhouders zou verkrijgen (een **Change of Control**), zal de lening van die leningstrekker gedeeltelijk worden geconverteerd zodat er zich geen Change of Control voordoet en voor het overige worden afgelost.	Artikel 12.1(j).
Uitoefening van het conversierecht	Indien Alliander ervoor kiest om de lening om te zetten in aandelen (conversie) dan wordt de uitstaande nominale waarde van de lening vermeerderd met eventueel opgeschorte rente en aangegroeide, maar nog niet betaalde rente, omgezet in een gelijke marktwaarde van de aandelen. Alliander zal in ruil voor de lening conversieaandelen uitgeven. Bij conversie zal aangegroeide, maar nog niet betaalde rente sinds de vorige dividenddatum worden verrekend met de eerstvolgende betaling van dividend, zodat de leningverstrekkers over een bepaalde periode niet zowel op rente als dividend zullen hebben. De marktwaarde van de aandelen zal door een onafhankelijke derde partij worden bepaald op het moment van uitoefening van het conversierecht.	Artikel 12.1(a). Artikel 12.1(f). Artikel 12.2(a).
Overdraagbaarheid	De lening mag worden overgedragen tussen aandeelhouders van Alliander, tenzij deze overdracht een Change of Control gevolg kan hebben. Alliander geeft in de lening bij voorbaat toestemming voor een dergelijke overdracht.	Artikel 19.1(c).
Rang	Verplichtingen onder de lening (inclusief rente en opgeschorte rente) zijn achtergesteld en niet	Artikel 2. Definitie van "Senior Obligations", "Parity

	gedekt door zekerheden (onderpand).	Obligations" en "Junior Instruments".
Achterstelling	Bij een faillissement van Alliander rangschikt de vordering van de leningverstrekkers: (a) vóór vorderingen van aandeelhouders; (b) gelijk aan vorderingen van andere achtergestelde schulden waarvan de achterstelling gelijk is aan de lening (inclusief de uitstaande hybride obligaties van Alliander); en (c) na schulden die niet zijn achtergesteld (inclusief de uitstaande senior obligaties van Alliander) en achtergestelde schulden, anders dan die op gelijke wijze met, of verder zijn achtergesteld dan, de lening.	Artikel 2. Definitie van "Senior Obligations", "Parity Obligations" en "Junior Instruments".
Interest – Marge	De marge (opslag) boven de basisrente is 1,975%.	Definitie van "Margin".
Interest	Alliander zal een vaste basisrente betalen die op vooraf vaststelde momenten zal worden herzien. De totale rentevergoeding zal bestaan uit de Interest – Marge (zie hierboven) en een 10-jaars basisrente (swap). De vaste rente zal voor het eerst in 2031 en daarna iedere 10 jaar worden herzien voor veranderingen in de basisrente (swap).	Artikel 10.
Optionele opschorting van rentebetalingen	Alliander heeft te allen tijde het recht om het geheel of deel van de rentebetalingen op te schorten, en vervolgens om deze op een later moment naar keuze alsnog (geheel of gedeeltelijk) te betalen. Eerder niet-betaalde rente moet verplicht worden betaald als:	Artikel 11.4. Artikel 11.5 en definitie van "Mandatory Settlement Date"

	(a) Alliander een niet-verplichte dividendbetaling doet (anders dan een stock dividend) of een niet-verplichte betaling onder andere gelijk gerangschikte schulden doet; (b) Alliander eigen aandelen aflost, inkoopt of anderszins verkrijgt (behoudens bepaalde uitzonderingen, zoals ivm werknemers aandelenplannen, conversie van een klasse aandelen in een andere klasse of als gevolg van een equity of asset swap met derden); (c) Alliander andere gelijk gerangschikte schulden aflost, inkoopt of anderszins verkrijgt (behoudens bepaalde uitzonderingen, zoals bij einde looptijd); (d) de lening wordt (al dan niet vervroegd) afgelost; (e) er is sprake van een Tekortkoming (zie hieronder); of (f) bij conversie van (een deel van) de lening, maar alleen voor het te converteren deel. Niet-betaalde rente draagt dezelfde rente als de lening.	en "Compulsory Arrears of Interest Settlement Event". Artikel 11.4(b).
Looptijd	60 jaar	Definitie van "Termination Date".
Vroegtijdige aflossing	Alliander mag de lening aflossen bij iedere renteherziening (als eerste in 2031 en daarna iedere rentebetaaldatum). Of eerder, als: (a) de lening niet meer door S&P of Moody's voor ten minste 50% als eigen	Artikel 8.1 en 8.2.

	vermogen wordt beschouwd; (b) de rente op de lening niet meer belasting aftrekbaar is; (c) er bronbelasting wordt geheven die Alliander uiteindelijk moet betalen; of (d) Alliander al 80% van de lening heeft afgelost of teruggekocht. Alliander zal de uitstaande hoofdsom van de verstrekte lening samen met alle nog niet-betaalde rente en overige verschuldigde bedragen tegen 101% van de uitstaande nominale waarde terugbetalen indien een van de omstandigheden genoemd onder (a) t/m (d) zich voordoet.	
Substitutie of aanpassing in plaats van een aflossing bij speciale gebeurtenissen	Indien een van de omstandigheden genoemd in (a) tot en met (c) onder "Vroegtijdige aflossing" hierboven zich voordoet, mag Alliander de lening aanpassen of vervangen met het enkele doel de hierboven genoemde omstandigheden te repareren mits dit geen bijzonder nadelige gevolgen met zich meebrengt voor de leningverstrekkers. Alliander zal zonder voorafgaande instemming van de leningverstrekkers o.a. niet de looptijd, rang, achterstelling, rente en conversievoorwaarden mogen aanpassen.	Artikel 9 en definitie van "Qualifying Loan".
Tekortkomingen	Als (i) onder voorbehoud van Alliander's rechten beschreven onder "Optionele opschorting van rentebetalingen", Alliander verzuimt in betalingen van hoofdsom of rente en dit verzuim niet hersteld wordt binnen 14 dagen, of (ii) er een (voorstadium van) faillissement is (tenzij dit gebeurt in het kader van een fusie of herstructurering die vooraf is goedgekeurd door een meerderheid van leningverstrekkers), dan mogen	Artikel 18.

	in de situatie onder (i) de leningverstrekkers een faillissementsprocedure starten tegen Alliander en in de situatie onder (ii) is de lening direct opeisbaar.	
Additionele bedragen	Alliander moet zorgen dat de leningverstrekkers de rente en de hoofdsom ontvangen zonder inhoudingen van bronbelasting.	Artikel 13.2.
Vervangingsintentie	Alliander neemt zich voor om bij een vervroegde aflossing van de Lening een gelijke hoeveelheid (verondersteld door S&P) eigen vermogen aan te trekken. Een aantal uitzonderingen zijn van toepassing.	Artikel 8.8
Overige rechten en plichten van de aandeelhouders	De lening zal de rechten en plichten van de aandeelhouders en Alliander over en weer niet doen veranderen. Alliander behoudt de ruimte om binnen het afgestemde financiële beleid nieuwe obligaties uit te geven, ook hybride obligaties.	N.v.t.
Geldend recht	Nederlands recht.	Artikel 30.

BIJLAGE 4A

KPMG Advisory N.V.
P.O. Box 74500
1070 DB Amsterdam
The Netherlands

Laan van Langerhuize 1
1186 DS Amstelveen
The Netherlands
Telephone +31 (0)20 656 7890
www.kpmg.com/nl

Persoonlijk en vertrouwelijk
Aandeelhouders van Alliander N.V.

Our ref. 21.495 RS/WB/JvdA

Onderwerp: Letter of Comfort inzake Project Kavera

Amstelveen, 31 mei 2021

Geachte heer/mevrouw,

De aandeelhouders van Alliander N.V. ("Alliander") hebben op 31 mei 2021 een financieringsverzoek ontvangen voor een bijdrage in de financiering van aan de energietransitie gerelateerde benodigde investeringen door Alliander als onderdeel van project Kavera.

KPMG Advisory N.V. ("KPMG"), treedt op als financieel adviseur voor de aandeelhouders van Alliander inzake project Kavera, vertegenwoordigd door de deelnemers van het groot aandeelhoudersoverleg ("GAO") en de klankbordgroep ("KBG") (gezamenlijk de "Opdrachtgevers").

KPMG is verzocht een letter of comfort af te geven inzake het op 31 mei 2021 door Alliander verstuurde financieringsverzoek. In deze letter of comfort wordt voor de aandeelhouders van Alliander een oordeel gegeven over het voorgestelde instrument alsmede het doorlopen proces.

1) Achtergrond

De energietransitie leidt de komende jaren tot een significante stijging van de investeringen voor netbeheerders in Nederland. Alliander verwacht dat de totale investeringen op korte termijn oplopen tot meer dan € 1 miljard per jaar, meer dan een verdubbeling ten opzichte van de afgelopen jaren. Vanwege de uitgestelde regulatorische vergoeding voor de kosten van de investeringen, moeten de benodigde investeringen voorgefinancierd worden door Alliander. Een belangrijk deel van de hieruit resulterende kapitaalbehoefte kan Alliander financieren met vreemd vermogen. Om echter voldoende kredietwaardig te blijven is Alliander voornemens om de eigen vermogenspositie te versterken. In deze hoedanigheid heeft Alliander in 2020 project Kavera geïnitieerd.

Alliander is voornemens om de eigen vermogenspositie te versterken door uitgifte van een reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening ter grootte van € 600 miljoen.

2) Vertegenwoordiging aandeelhouders

De aandelen van Alliander zijn in handen van meer dan 70 Nederlandse provincies en gemeenten. Met betrekking tot project Kavera treedt KPMG op als adviseur van de aandeelhouders van Alliander, vertegenwoordigd door het GAO en de KBG. De deelnemers van het GAO en de KBG zijn vertegenwoordigers van de grootaandeelhouders, zijnde de provincies Gelderland, Friesland en Noord-Holland, de gemeente Amsterdam alsmede vertegenwoordigers van de overige aandeelhouders, samengevoegd in clusters (het Nuval platform en Oud-EWR gemeenten).

3) Opdracht KPMG

Alliander heeft het GAO en de KBG medio 2020 benaderd ter voorbereiding op project Kavera. Opdrachtgevers hebben kort hierna KPMG aangesteld als hun onafhankelijk financieel adviseur inzake project Kavera.

KPMG heeft in haar advies als raamwerk voor de benodigde werkzaamheden een drietal werkstromen geïdentificeerd en deze werkstromen gedurende het proces in detail geanalyseerd en uitgewerkt:

— Beoordeling van de kapitaalbehoefte Alliander;

— Inventarisatie van de overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren van de groot aandeelhouders; en

— Beoordeling van het voorkeursinstrument van Alliander.

4) Aanpak en conclusies

Beoordeling kapitaalbehoefte Alliander
KPMG heeft een analyse op het financiële prognosemodel van Alliander uitgevoerd en de belangrijkste onderliggende inputparameters zijn door middel van benchmark analyses getoetst. Op basis hiervan zijn de door Alliander geschetste prognoses als niet onrealistisch beoordeeld. Op basis van gevoeligheidsanalyses merkt KPMG op dat de uitkomsten van de analyses sterk beïnvloed worden door enkele inputparameters met een relatief hoge onzekerheid, zoals de veronderstelde regulatorische WACC en de hoogte van de investeringsagenda alsmede de snelheid van de uitrol van deze investeringsagenda. Alliander heeft als onderdeel van project Kavera meerdere initiatieven opgezet om de kapitaalbehoefte zo veel mogelijk te reduceren. KPMG merkt op dat de meest concrete en/of geïmplementeerde initiatieven in de prognoses zijn verwerkt.

Momenteel heeft Alliander een solide 'Investment Grade' credit rating van AA-/Aa2. Deze credit rating ligt boven de minimale wettelijke norm voor Nederlandse netbeheerders (BBB-) en is gemiddeld hoger dan vergelijkbare Nederlandse (semi-)publieke infrastructuurbedrijven. Door KPMG is een credit rating analyse uitgevoerd om een inschatting te maken van de mogelijkheden van het aantrekken van financiering in de markt. Ondanks de huidige beperkte impact van een rating downgrade op de verwachte rentelasten van nieuw aan te trekken schuld, onderkent KPMG het belang van het behoud van een stabiele A-rating. Een stabiele A-rating kan zorgdragen voor voldoende toegang tot de kapitaalmarkt en biedt hiernaast een belangrijke buffer om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen.

KPMG heeft op basis van beoordelingscriteria van diverse credit rating agencies een analyse uitgevoerd op de door Alliander opgestelde financiële prognoses en daaruit volgende kapitaalbehoefte. Op grond hiervan is KPMG meermaals in gesprek getreden met Alliander. Daarnaast is er uitgebreid discussie gevoerd over de interpretatie van de uitgangspunten van het financiële beleid van Alliander. Na diverse afstemmingsrondes en vervolganalyses is door KPMG geconcludeerd dat de door Alliander vastgestelde kapitaalbehoefte van € 600 miljoen niet onredelijk is, gegeven het doel een robuust financieel beleid te kunnen garanderen tot ten minste het eind van de volgende reguleringsperiode (2026).

Inventarisatie overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren van groot aandeelhouders
De overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren van de groot aandeelhouders vormde, in combinatie met de kapitaalbehoefte, de basis voor de beoordeling van diverse financieringsinstrumenten. KPMG heeft, in samenwerking met de juridisch adviseur van Opdrachtgevers (Stek Advocaten B.V., "Stek"), deze overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren in kaart gebracht.

Op basis van gesprekken en toelichtingen gedurende meerdere overleggen met de KBG en het GAO is geconcludeerd dat de groot aandeelhouders over het algemeen bereid zijn om additioneel te participeren als Alliander geen andere financieringsopties heeft. Nadrukkelijk werd als voorwaarde van participatie aangegeven dat alle overige financieringsopties zijn onderzocht en als minder aantrekkelijk of onvoldoende zijn beoordeeld. Vanuit het perspectief van de groot aandeelhouders wordt waarde gehecht aan (verdere financiële onderbouwing van) het minimaliseren van de kapitaalbehoefte, rekening houdend met mogelijkheden van het aantrekken van extern kapitaal alsmede de geïdentificeerde onzekerheden van de prognoses.

Beoordeling voorgenomen instrument Alliander
Op basis van de analyse van de hoogte en gevoeligheid van de kapitaalbehoefte alsmede de geïdentificeerde overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren van de groot aandeelhouders zijn diverse potentiële financieringsinstrumenten in detail beoordeeld. Op basis hiervan komt de door Alliander voorgestelde reverse converteerbare hybride lening als meest aantrekkelijk naar voren.

Algemene beschrijving instrument
Een reverse converteerbare hybride lening is een langlopend financieringsinstrument dat onder bepaalde voorwaarden door de leningnemer geconverteerd kan worden in aandelen. Tot aan conversie kan het instrument onder bepaalde voorwaarden deels als eigen vermogen gekwalificeerd worden door rating agencies.

Tot aan het moment van conversie ontvangen de leningverstrekkers een vast rendement (rentecoupon) op de reverse converteerbare hybride lening. De betaling van deze rente kan onder voorwaarden worden uitgesteld, maar blijft wel verschuldigd. Op het moment dat vooraf overeengekomen conversiegronden zich voordoen, kan deze lening deels of geheel omgezet worden in aandelen.

Reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening Alliander
In het geval van de door Alliander voorgenomen reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening zal eventuele conversie plaats vinden in aandelen van gewone klasse. Tot aan de eventuele conversie zal het instrument naar verwachting voor 50% meetellen als eigen vermogen voor de rating agency S&P. Kort voor conversie zal een waardeanalyse uitgevoerd

worden (en gevalideerd door een onafhankelijke waarderingsdeskundige) om een marktconforme conversieprijs te waarborgen. Na conversie zal het geconverteerde deel van de lening door de aandeelhouders volledig als eigen vermogen kwalificeren en bestaat het rendement niet meer uit een rentecoupon, maar uit een eventuele dividenduitkering.

Gegeven de timing en hoogte van de kapitaalbehoefte, de mate van onzekerheid van de financiële prognoses alsmede de overwegingen, randvoorwaarden en voorkeuren van groot aandeelhouders concludeert KPMG dat de door Alliander voorgestelde reverse converteerbare hybride lening duidelijke voordelen biedt ten opzichte van overige onderzochte financiële instrumenten. Het betreft een flexibel instrument voor de participerende aandeelhouders aangezien de lening pas wordt omgezet in aandelen wanneer dit nodig is. Tot aan een eventuele conversie wordt een rentecoupon ontvangen en indien de kapitaalbehoefte significant lager uitvalt dan verwacht kan Alliander de lening niet converteren en onder voorwaarden aflossen. Het verstrekken van de reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening geeft – net als een directe uitgifte van aandelen – tevens een belangrijk en tijdig signaal af aan zowel de credit agencies als overige vermogensverschaffers dat de aandeelhouders bereid zijn bij te springen.

Marktconforme rente
In algemene zin is de rentecoupon die een lening moet opbrengen afhankelijk van onder meer de looptijd, kredietwaardigheid van de leningnemer, achterstelling en andere voorwaarden van de lening. In het kader van de voorgenomen uitgifte van de reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening heeft Alliander een analyse uitgevoerd naar de rente op deze lening. De rente wordt grofweg opgebouwd uit een basis rente en een renteopslag hierop. De basisrente weerspiegelt de (vrijwel) risicovrije rente voor het verstrekken van financiering. Als inschatting hiervoor wordt de 'Euribor swaprente' voor de looptijd van de lening gehanteerd. Om een marktconforme renteopslag in te schatten dat recht doet aan de specifieke eigenschappen en risico van de lening, heeft Alliander een analyse uitgevoerd op basis van vergelijkbare instrumenten die Alliander reeds heeft uitgegeven (aan niet-aandeelhouders) en deze vergeleken met marktdata van vergelijkbare instrumenten van andere ondernemingen met een vergelijkbaar profiel (actief in de infrastructuur sector, 'investment grade' en met grotendeels publieke aandeelhouders). Hiernaast is bij het bepalen van de renteopslag rekening gehouden met de conversiemogelijkheid door Alliander en met de beperkte liquiditeit van de lening (de lening is immers beperkt overdraagbaar, enkel aan andere publieke aandeelhouders). Alliander heeft op basis van deze analyse een renteopslag bepaald voor de reverse converteerbare lening van 1,975%. Alliander neemt het risico van schommelingen van de renteopslag tot de beoogde datum van het aangaan van de lening voor haar rekening en heeft de renteopslag derhalve gefixeerd op 1,975%.

Door KPMG is geconcludeerd dat de door Alliander uitgevoerde berekeningsmethode voldoet aan internationaal gangbare maatstaven voor marktconformiteit. De berekende renteopslag bevindt zich tevens binnen de door KPMG bepaalde acceptabele marktopslag bandbreedte voor de voorgenomen reverse converteerbare hybride aandeelhouderslening rekening houdend met de kenmerken van deze lening.

5) Doorlopen proces

KPMG is van mening dat project Kavera zorgvuldig en transparant is ingestoken. Hierbij hebben de adviseurs van de aandeelhouders voldoende toegang gehad tot de benodigde informatie en relevante personen binnen Alliander. Sinds medio 2020 heeft Alliander meerdere keren met de KBG en het GAO gesproken inzake project Kavera. Deze gesprekken zijn in constructieve sfeer verlopen, met oog voor zowel de belangen van de aandeelhouders als van Alliander.

Met vriendelijke groeten,

KPMG Advisory N.V.

Belangrijke opmerkingen

Voor het doel van deze letter of comfort is KPMG uitgegaan van en/of heeft KPMG vertrouwd op de juistheid en volledigheid van alle (waaronder door of namens Alliander en/of adviseurs) verkregen informatie of informatie afkomstig uit openbare bronnen of van derden. KPMG is niet verantwoordelijk voor onafhankelijke verificatie van, en heeft de informatie met betrekking tot Alliander ook niet onafhankelijk geverifieerd. KPMG aanvaardt geen aansprakelijkheid voor dergelijke informatie en, voor zover betrekking hebbend op door de Alliander verstrekte informatie, is het management van Alliander hiervoor verantwoordelijk.

KPMG heeft aangenomen dat alle ontvangen en besproken toekomstgerichte financiële informatie zoals gebruikt in de analyses in alle redelijkheid zijn opgesteld en dat die informatie een juiste weergave is van de actuele omstandigheden en verwachtingen van het management van Alliander ten aanzien van de toekomstige verwachte financiële prestaties van Alliander en haar dochterondernemingen.

KPMG gaat ervan uit dat aan haar geen informatie is achtergehouden die een materiele impact zou kunnen hebben op de aannames onderliggend aan of op de uiteindelijke uitkomsten van onze werkzaamheden. Alliander heeft bevestigd aan KPMG dat de informatie die door Alliander en adviseurs aan KPMG ter beschikking is gesteld in alle aspecten compleet, niet misleidend is in de vorm van haar opzet/beschrijving, en geen onjuistheden bevat en daardoor betrouwbaar is om als basis van deze letter of comfort te dienen.

Deze letter of comfort is uitsluitend voor gebruik door, en ten behoeve van, Opdrachtgevers en is geen advies van KPMG aan individuele aandeelhouders van Alliander om wel of niet te participeren in de door Alliander voorgenomen uitgifte van de reverse hybride converteerbare aandeelhouderslening. Andere partijen kunnen geen rechten ontlenen aan deze letter of comfort of vertrouwen op de inhoud daarvan.

KPMG is aangesteld door Opdrachtgevers. Alle andere partijen die betrokken zijn bij project Kavera dienen zelf separaat advies in te winnen aangaande juridische, fiscale, financiële, accounting technische en overige aspecten die verband houden met project Kavera. KPMG accepteert dienaangaande geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid.

KPMG's bevindingen zijn opgesteld op basis van de economische, financiële, monetaire, markt- en overige condities zoals deze bestonden op, en op de informatie die ons verstrekt is tot, 21 mei 2021. Wijzigingen na deze datum ten aanzien van deze condities of van de informatie zouden de aannames waarop deze bevindingen zijn gebaseerd kunnen wijzigen en zouden derhalve ook letter of comfort zelf kunnen wijzigen. In dat geval is KPMG er niet toe gehouden de letter of comfort te vernieuwen, wijzigen of te herbevestigen.

stek

advocaten

Postbus 10180
1001 ED Amsterdam

Leidseplein 29
1017 PS Amsterdam
T 020 530 52 00
F 020 530 52 99
www.stek.com

Aan : De aandeelhouders van Alliander N.V.

Onderwerp : Letter of Comfort inzake Project KaverA

Amsterdam, 31 mei 2021

Geachte heer, mevrouw,

1 Introductie

1.1 Wij verwijzen naar het financieringsverzoek van Alliander N.V. (**Alliander**) aan haar aandeelhouders ten behoeve van investeringen die verband houden met de energietransitie, zoals uiteengezet in de brief van Alliander gedateerd 31 mei 2021 (**Kapitaalverzoek**).

1.2 Stek is voor het financieringsproces aangesteld als juridisch adviseur van de aandeelhouders van Alliander, vertegenwoordigd door de leden van het Grootaandeelhoudersoverleg (**GAO**) en de Klankbordgroep (**KBG**) van Alliander (**Opdrachtgevers**). In dat kader is ons verzocht om deze brief op te stellen.

2 Procesverloop

2.1 In de periode vanaf oktober 2020 tot en met januari 2021 hebben tussen Alliander en het GAO en hun adviseurs verkennende gesprekken plaatsgevonden over de investeringsopgave van Alliander, het Kapitaalverzoek en mogelijke financieringsinstrumenten.

2.2 KPMG heeft in verband met Project KaverA, onafhankelijk van Alliander, opgetreden als financieel adviseur van de Opdrachtgevers.

2.3 Stek en KPMG hebben de belangen en overwegingen van de aandeelhouders in kaart gebracht en besproken met het GAO en de KBG. Deze belangeninventarisatie is als uitgangspunt gebruikt tijdens besprekingen met Alliander.

2.4 Belangrijke voorwaarden voor deelname voor de meeste aandeelhouders zijn dat (i) alle overige financieringsopties zijn onderzocht en als minder aantrekkelijk of onvoldoende zijn beoordeeld; (ii) voldoende aandacht uitgaat naar (een financiële onderbouwing van) het minimaliseren van de kapitaalbehoefte; en (iii) een doelmatige besteding en verantwoording van de publieke middelen wordt geborgd.

Stek Advocaten B.V. is gevestigd te Amsterdam en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 34215701. Op alle werkzaamheden zijn van toepassing de algemene voorwaarden van Stek Advocaten B.V. Deze algemene voorwaarden bevatten onder meer een beperking van aansprakelijkheid, zijn gedeponeerd ter griffie van de Rechtbank te Amsterdam, kunnen worden geraadpleegd op www.stek.com en worden op verzoek kosteloos toegezonden.

2.5 In februari 2021 is door Alliander, na akkoord door de GAO, besloten tot het nader uitwerken van de reverse converteerbare hybride obligatielening (de **Lening**) als voorkeursinstrument. In de periode vanaf februari 2021 tot de datum van deze brief zijn de voorwaarden van de Lening uitonderhandeld met Alliander en nader uitgewerkt in een leningsovereenkomst (**Leningsovereenkomst**). Verder zijn afspraken met Alliander gemaakt over een doelmatige besteding van de financiering en verantwoording hierover, zoals nader omschreven in paragraaf 5 van deze brief.

2.6 De Leningsovereenkomst is tot stand gekomen na diverse onderhandelingsrondes. Op grond van mandaat van de KBG heeft Stek de meeste juridische onderdelen uitonderhandeld met Alliander en haar externe juridisch adviseur. De KBG en het GAO zijn daarover steeds geïnformeerd en inhoudelijke onderwerpen zijn door Stek steeds vooraf besproken. In de eindfase van het proces zijn het GAO en de KBG direct betrokken geweest bij de onderhandelingen over de Leningsovereenkomst.

2.7 Gedurende het gehele proces heeft wekelijks overleg plaatsgevonden tussen de KBG en haar adviseurs. Daarnaast hebben twee vertegenwoordigers van de KBG wekelijks nog aanvullend overleg gehad met KPMG en Stek. Het GAO is regelmatig geïnformeerd en bestuurlijke afstemming heeft steeds plaatsgevonden voorafgaand aan onderhandelingen met Alliander.

2.8 Stek is van mening dat het proces om te komen tot de Lening als voorkeursinstrument en de onderhandelingen over de Leningsovereenkomst met Alliander zorgvuldig zijn opgezet en vervolgens transparant en prudent zijn doorlopen.

3 Keuze voorkeursinstrument

3.1 Door Alliander zijn verschillende mogelijke financieringsinstrumenten voorgesteld. Door Stek en KPMG zijn zelfstandig verschillende financieringsinstrumenten in detail beoordeeld (waaronder de door Alliander voorgestelde financieringsinstrumenten) gelet op de hoogte van de kapitaalbehoefte van Alliander en de belangen en overwegingen van de aandeelhouders.

3.2 Gegeven de timing en hoogte van het Kapitaalverzoek, de mate van onzekerheid van de financiële prognoses en de geïnventariseerde belangen en overwegingen van de aandeelhouders, onderschrijft Stek de keuze van Alliander voor de Lening als voorkeursinstrument.

3.3 De Lening is een flexibel en proportioneel instrument voor de participerende aandeelhouders omdat de Lening pas wordt geconverteerd in aandelen indien en voor zover dit daadwerkelijk nodig is. Het instrument is voor aandeelhouders financieel aantrekkelijk omdat tot aan conversie een rente wordt ontvangen. Mocht de kapitaalbehoefte uiteindelijk significant lager uitvallen dan kan Alliander besluiten om de Lening niet te converteren of onder voorwaarden vervroegd af te lossen. De Lening is

daarnaast doelmatig en effectief omdat deze vanaf de uitgifte voor 50% als eigen vermogen wordt beoordeeld en een signaal afgeeft aan zowel de *credit rating agencies* als overige vreemd vermogen verschaffers.

4 Leningsvoorwaarden

4.1 Het is aan de leningnemer (Alliander) en de leninggevers (aandeelhouders) om de voorwaarden van de Lening overeen te komen. In beginsel bestaat daarbij een hoge mate van contractsvrijheid. Bij het vaststellen van de leningsvoorwaarden wordt deze contractsvrijheid wel beperkt door een aantal factoren, zoals het doel van het instrument, boekhoudkundige en fiscale vormvereisten, de verplichting van Alliander om financiële stakeholders gelijk te behandelen, de beleidscriteria van betrokken *credit rating agencies* en internationaal heersende maatstaven voor hybride financieringsinstrumenten.

4.2 De concept Leningsovereenkomst is opgesteld door de externe juridisch adviseur van Alliander. Vanwege de betrokkenheid van *credit rating agencies* is de Leningsovereenkomst in het Engels opgesteld.

4.3 Uitgangspunt bij het opstellen van de Leningsovereenkomst is geweest om marktconforme voorwaarden te hanteren. Stek is van mening dat de juridische voorwaarden van de Leningsovereenkomst passend zijn gelet op het doel van de financiering, de voorwaarden van bestaande hybride financieringsinstrumenten van Alliander, rekening houdend met zowel de geïnventariseerde belangen en overwegingen van de aandeelhouders als de belangen van Alliander. Stek meent dat de leningsvoorwaarden, in combinatie met de afspraken over een doelmatige besteding en verantwoording, de belangen van de aandeelhouders als leninggevers op een adequate manier borgen.

5 Doelmatige besteding en verantwoording

5.1 Om de doelmatige aanwending van de financiering en rapportage en verantwoording daarover te borgen, zijn tussen Alliander en het GAO een aantal afspraken gemaakt. Deze afspraken behelzen onder meer dat Alliander eenmaal per reguleringsperiode een strategiesessie zal organiseren met het GAO en een strategiesessie met alle aandeelhouders. Daarnaast zal Alliander jaarlijks een strategiesessie organiseren met het GAO waarin voorgenomen investeringen en andere ontwikkelingen door Alliander worden gedeeld en door leden van het GAO zienswijzen naar voren kunnen worden gebracht. Verder zal Alliander een specifieke rapportage opstellen ten behoeve van de leninggevers die onder meer ingaat op de beoogde aanwending van de Lening, een procesbeschrijving van de beoogde aanwending, een rapportage over de daadwerkelijke aanwending en een mogelijke validatie van de aanwending door een accountant.

5.2 Gelet op de belangen en overwegingen van de aandeelhouders wordt naar het oordeel van Stek met de voorgenoemde afspraken, in combinatie met de leningsvoorwaarden, de

doelmatige aanwending en verantwoording van de geïnvesteerde middelen op adequate wijze geborgd.

6 Staatssteun

6.1 Aangezien de aandeelhouders van Alliander provincies en gemeenten zijn, moet bij het Kapitaalverzoek rekening worden gehouden met het Europese staatssteunrecht ter voorkoming van onrechtmatige staatssteun. Er is geen sprake van staatssteun indien de kapitaalversterking op marktconforme voorwaarden geschiedt.

6.2 KPMG heeft, als financieel deskundige onafhankelijk van Alliander, de aandeelhouders van Alliander geadviseerd over de beoogde financiering van Alliander en heeft de kapitaalbehoefte, de omvang en de invulling daarvan beoordeeld vanuit het perspectief van de aandeelhouders.

6.3 Aannemende dat de analyses door KPMG op adequate wijze zijn verricht en op een wijze zoals een rationele particuliere aandeelhouder deze zou (laten) verrichten, is Stek van oordeel dat het aannemelijk is dat de aandeelhouders van Alliander als ´particuliere aandeelhouders´ kunnen beslissen over hun deelname aan de Lening in welk geval geen sprake zal zijn van staatssteun.

7 Wet financiering decentrale overheden

7.1 In de Wet financiering decentrale overheden (**Wet Fido**) zijn regels opgenomen over het financieringsbeleid van openbare lichamen (zoals provincies en gemeenten). Het verstrekken van de Lening zal moeten voldoen aan de Wet Fido. De aandeelhouders zullen in hun hoedanigheid van 'openbare lichamen' moeten kunnen motiveren dat en waarom de Lening wordt verstrekt ten behoeve van een publieke taak. Wat moet worden verstaan onder de 'publieke taak' wordt door de Wet Fido (bewust) niet nader ingevuld en overgelaten aan de openbare lichamen.

7.2 Stek is van mening dat de aandeelhouders goede argumenten hebben om te beargumenteren dat het verstrekken van de Lening gezien moet worden als het verstrekken van een lening ten behoeve van een publieke taak en daarmee in dit opzicht kan voldoen aan de Wet Fido. Het is aan de individuele aandeelhouders om vast te stelen of aan deze en de overige (financiële) voorwaarden van de Wet Fido en daarop gebaseerde regelgeving wordt voldaan, waaronder het Besluit leningsvoorwaarden decentrale overheden en de Uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden.

Hoogachtend,

Stek Advocaten B.V.

Belangrijke opmerkingen

Voor het doel van deze letter of comfort is Stek uitgegaan van en/of heeft Stek vertrouwd op de juistheid en volledigheid van alle (waaronder door of namens Alliander en/of adviseurs) verkregen informatie of informatie afkomstig uit openbare bronnen of van derden. Stek is niet verantwoordelijk voor onafhankelijke verificatie van, en heeft de informatie met betrekking tot Alliander ook niet onafhankelijk geverifieerd. Stek aanvaardt geen aansprakelijkheid voor dergelijke informatie.

Stek heeft aangenomen dat alle ontvangen en besproken toekomstgerichte informatie zoals gebruikt in onze analyses in alle redelijkheid zijn opgesteld en dat die informatie een juiste weergave is van de actuele omstandigheden en verwachtingen van het management van Alliander ten aanzien van de toekomstige verwachte prestaties en ontwikkelingen van Alliander en haar dochterondernemingen.

Stek gaat ervan uit dat aan haar geen informatie is achtergehouden die een materiële impact zou kunnen hebben op de aannames onderliggend aan of op de uiteindelijke uitkomsten van onze werkzaamheden. Stek veronderstelt dat de informatie die door Alliander en adviseurs aan Stek ter beschikking is gesteld in alle aspecten compleet, niet misleidend is, en geen onjuistheden bevat en daardoor betrouwbaar is om als basis van onze advisering en deze letter of comfort te dienen.

Deze letter of comfort is uitsluitend voor gebruik door, en ten behoeve van, de Opdrachtgevers en is geen advies van Stek om wel of niet te participeren in de Lening. Andere partijen kunnen geen rechten ontlenen aan deze letter of comfort of vertrouwen op de inhoud daarvan. Deze letter of comfort doet geen cliëntrelatie ontstaan tussen Stek en individuele aandeelhouders van Alliander.

Stek is voor het financieringsproces aangesteld als juridisch adviseur van de Opdrachtgevers. Alle andere partijen die betrokken zijn bij Project KaverA dienen zelf separaat advies in te winnen aangaande juridische, fiscale, financiële, accounting technische en overige aspecten die verband houden met Project KaverA. Stek accepteert dienaangaande geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid.

Stek heeft juridisch geadviseerd over onderwerpen naar Nederlands recht die vielen binnen onze overeenkomst van opdracht met de Opdrachtgevers. Wij hebben uitdrukkelijk niet geadviseerd over fiscale, financiële, accounting, strategische en overige aspecten die verband houden met Project KaverA.

De analyses en adviezen van Stek, waaronder deze letter of comfort, zijn opgesteld op basis van feiten en omstandigheden zoals deze bestonden op, en op de informatie die ons verstrekt is tot, de datum van deze brief. Wijzigingen in feiten of omstandigheden, of informatie verstrekt, na deze datum zouden de analyses en adviezen van Stek kunnen wijzigen en zouden derhalve ook deze letter of comfort zelf kunnen wijzigen. In dat geval

is Stek er niet toe gehouden de letter of comfort te vernieuwen, te wijzigen of te herbevestigen.

De algemene voorwaarden van Stek zijn van toepassing op al onze dienstverlening, waaronder onze dienstverlening in het kader van Project KaverA, en deze zijn vindbaar op onze website: https://stek.com/nl/algemene-voorwaarden.

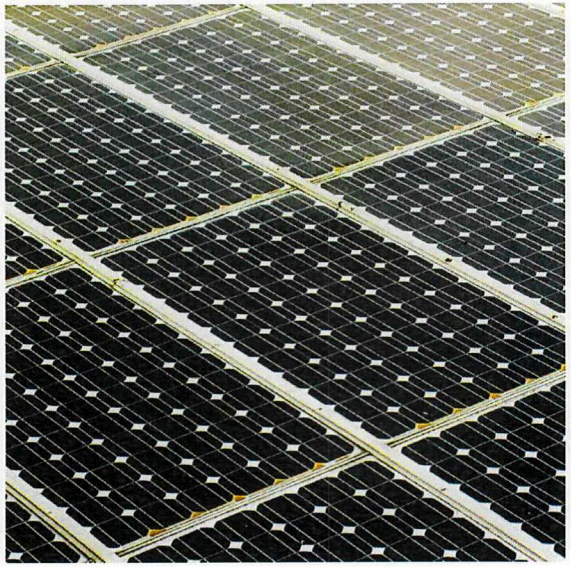
BIJLAGE 1 – Achtergrond-informatie Versterking kapitaalstructuur Alliander

Introductie en inhoudsopgave

Verzoek aan aandeelhouders voor versterking kapitaalstructuur Alliander

Introductie

- Deze presentatie geeft een nadere toelichting op het verzoek van Alliander aan haar aandeelhouders voor versterking van de kapitaalstructuur.
- In sectie 1 van deze presentatie wordt het verzoek op hoofdlijnen toegelicht. In de bijlagen zijn verdiepingen opgenomen voor verschillende relevante thema's.

Inhoudsopgave

Sectie 1: Versterking kapitaalstructuur Alliander — Pagina 3

Sectie 2: Bijlagen

- Bedrijfsprofiel Alliander — Pagina 17
- Groei Alliander door energietransitie — Pagina 21
- Sector regulering en financiering van de energietransitie — Pagina 31
- Financieel beleid Alliander — Pagina 36
- Instrumenten voor versterken eigen vermogen — Pagina 40
- Kenmerken van voorkeursinstrument — Pagina 52
- Mogelijk financieel arrangement met de BNG — Pagina 57

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Alliander geeft vorm aan de energietoekomst van Nederland. Een toekomst waarin iedereen duurzame energie kan gebruiken, produceren en delen.

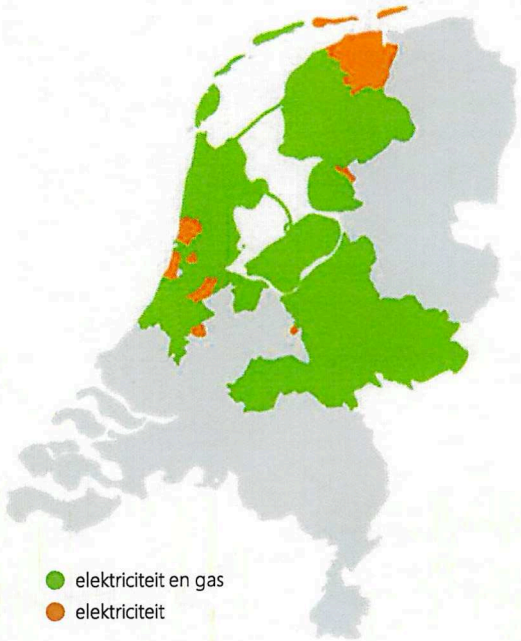
Missie Alliander

Alliander staat voor een energievoorziening die iedereen onder gelijke condities toegang geeft tot betrouwbare, betaalbare en duurzame energie. Dat is waar wij iedere dag aan werken.

Alliander ontwikkelt en beheert energienetten. Via onze kabels en leidingen ontvangen ruim drie miljoen Nederlandse huishoudens en bedrijven elektriciteit, gas en warmte. We beheren meer dan 90.000 km elektriciteitsnet en 40.000 km gasnet en zijn er trots op dat onze netten tot één van de betrouwbaarste ter wereld behoren.

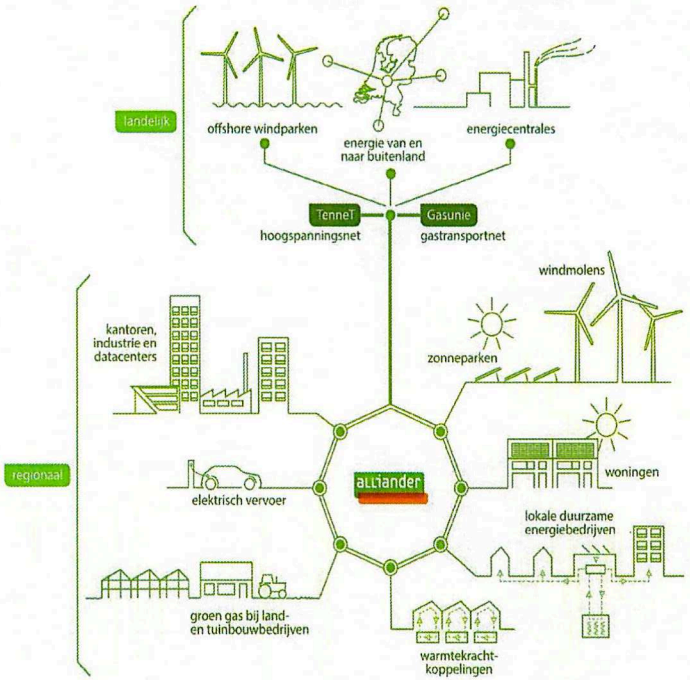
We zorgen ervoor dat het licht brandt, de huizen warm zijn en de bedrijven draaien. Dit doen we vanuit het maatschappelijk belang om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden.

Werkgebied

Meer informatie

Onze plaats in de energieketen

Versterking eigen vermogenspositie Alliander

De energietransitie versnelt en leidt tot meer duurzame lokale opwek en een groeiende vraag naar elektrisch vermogen

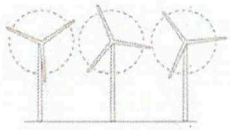
Klimaatakkoord

In het Klimaatakkoord is de afspraak gemaakt dat in 2030 70% van alle elektriciteit uit hernieuwbare bronnen komt. Dat gebeurt onder meer door met Regionale Energiestrategieën (RES-en) tot 35 TWh duurzame opwek op land te komen.

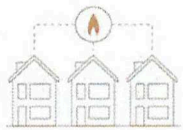
Tegelijk groeit de vraag naar elektriciteit. Auto's worden elektrisch, de industrie vervangt olie en gas door duurzame opgewekte stroom en huizen worden op een duurzame manier verwarmd.

Klimaatakkoord: doelen 2030

35 terawatt-uur duurzame energie

1,5 miljoen woningen van het aardgas

1,2 miljoen laadpunten

Huidige ontwikkelingen

De overgang naar een duurzame energievoorziening is in volle gang. Op steeds meer daken liggen zonnepanelen en op veel plaatsen verrijzen windparken. Elektrisch vervoer komt sterk op. En gemeenten spreken de ambitie uit van het aardgas af te gaan en over te stappen naar duurzame alternatieven.

De toename van duurzaam opgewekte energie en groeiende elektrificatie betekenen dat onze netten fors moeten worden uitgebreid en verzwaard. Dit vraagt grote aanpassingen van het energiesysteem.

Bijdrage Alliander aan energietransitie (2019 -2020)

Opgesteld vermogen zonne-energie

3.444 MW +55%

2.222 MW in 2019

Opgesteld vermogen windenergie

1.714 MW +30%

1.321 MW in 2019

Ingevoede hoeveelheid groen gas

54,9 miljoen m^3 +33%

41,4 miljoen m^3 in 2019

Aantal publieke laadpalen

8.459 +39%

6.066 in 2019

Meer informatie

Versterking kapitaalstructuur Alliander

De capaciteit van onze elektriciteitsnetten moet op veel plekken worden verdubbeld, waardoor onze investeringen oplopen tot € 1,2 miljard per jaar

Capaciteitstoename

De afspraken uit het Klimaatakkoord betekenen een enorme verandering voor ons werk. Het elektriciteitsnet, ooit aangelegd om te voorzien in transport van energie van de centrale naar de klant is in 2030 veranderd in een multifunctionele verbinder van vraag, aanbod en opslag.

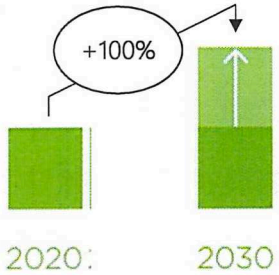
Om dat mogelijk te maken moet het elektriciteitsnet drastisch worden uitgebreid. In feite herontwerpen wij het hele energiesysteem.

Als netbeheerder staat Alliander voor de opdracht om de capaciteit van het elektriciteitsnet op een groot aantal plekken te verdubbelen in 2030.

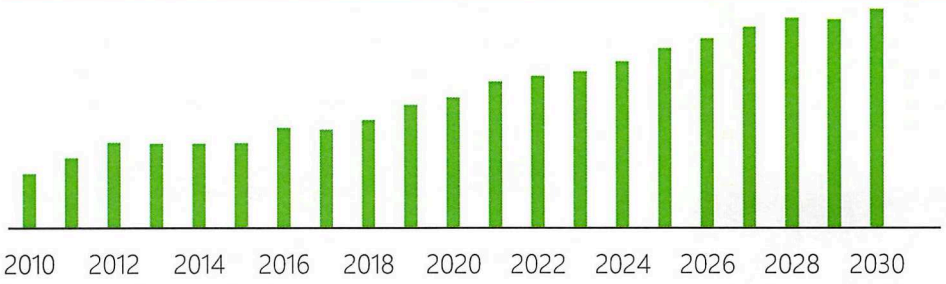
Toenemende investeringen

- Om de capaciteit van het net te verdubbelen, moet de komende 10 jaar evenveel werk worden verzet als in de afgelopen 40 jaar en moet het investeringsniveau worden verdubbeld ten opzichte van de afgelopen jaren.
- De investeringen voor Alliander – voor de periode 2021-2030 – zullen gemiddeld € 1,2 miljard per jaar bedragen
- Op de lange termijn (na 2030) neemt de onzekerheid over de benodigde investeringen toe, maar de verwachting is niet dat de investeringen zullen dalen
- De groeiende investeringen en de financiering daarvan is een vraagstuk dat alle netwerkbedrijven in Nederland raakt.

Verdubbeling van de netcapaciteit

Investeringen Alliander per jaar – 2010 t/m 2030

Meer informatie

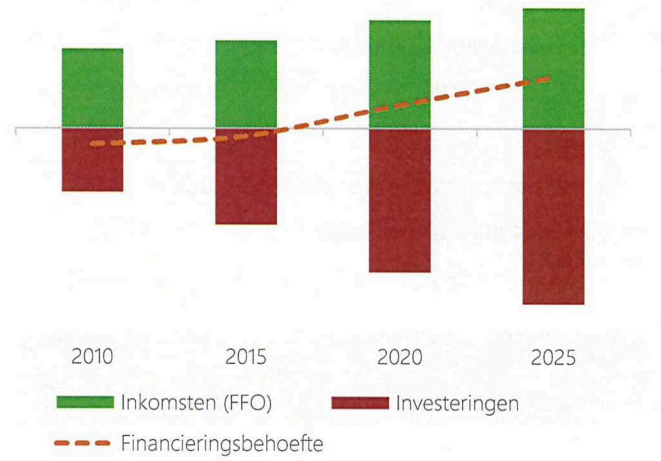
Versterking kapitaalstructuur Alliander

Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden en lage rendementen, neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe

Toenemende financieringsbehoefte Alliander

- De sterke toename van investeringen leidt tot substantieel hogere afschrijvingen en financieringslasten. Deze hogere kosten worden op basis van het huidige wettelijk kader met enkele jaren vertraging, over een periode van circa 40 jaar (= de economische levensduur van de infrastructuur), doorberekend in de tarieven voor huishoudens en bedrijven.
- Door deze lange terugverdientijden wordt Alliander gedwongen om de groeiende investeringen in toenemende mate te voorfinancieren.
- Door de combinatie van sterk toenemende investeringen, lange terugverdientijden en lage rendementen neemt de financieringsbehoefte van Alliander sterk toe. Hiervoor wordt vreemd vermogen aangetrokken, waar voldoende eigen vermogen tegenover moet staan.
- De investeringsopgave van Alliander vereist dat wij een robuust en kredietwaardig netwerkbedrijf zijn, zodat wij ook in de toekomst onze maatschappelijke taak kunnen blijven uitvoeren. Dit betekent onder andere dat wij:
  - onze A rating moeten behouden (welke ook het uitgangspunt is voor de regulatorische kapitaalvergoeding welke is vastgesteld door de ACM), om financiering aan te kunnen blijven trekken tegen acceptabele voorwaarden, en;
  - een financiële buffer hebben om risico's op te kunnen vangen.

Toenemende financieringsbehoefte

Inkomsten uitgedrukt in FFO Funds From Operations (vrije kasstroom). Getoonde grafiek ter illustratie.

Meer informatie

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Om de benodigde investeringen te kunnen financieren, werken wij parallel aan een drietal sporen

Alliander

- In 2018 is Alliander gestart met een kostenbesparingsprogramma om zowel de kosten te verlagen als productiviteit te verhogen.
- Daarnaast werkt Alliander aan slimme oplossingen en innovaties om de capaciteit van het bestaande elektriciteitsnet beter te benutten en investeringen te beperken.
- Tot slot worden er aanvullende kasstromen gegenereerd buiten het gereguleerde domein.

Alliander stuurt op kostenbesparingen en zet actief in op innovaties en alternatieve kasstromen. Dit biedt echter onvoldoende ruimte om de benodigde investeringen zelf te bekostigen.

Overheid

- Er vinden momenteel intensieve gesprekken plaats met de Autoriteit Consument & Markt (ACM) om de inkomstensystematiek van netbeheerders beter toe te snijden op de uitdagingen van de energietransitie.
- Ook worden gesprekken gevoerd met ACM en de ministeries van Financiën en Economische Zaken en Klimaat (EZK) over mogelijke oplossingen voor het bredere financieringsprobleem in de sector.

De gesprekken met EZK en Financiën worden de komende tijd gecontinueerd, maar eventuele resultaten worden pas op de lange(re) termijn verwacht.

Aandeelhouders

- Om de investeringen in de energietransitie te kunnen doen en tegelijkertijd financieel solide te blijven, is versterking van de kapitaalstructuur nodig.
- Zonder versterking van de kapitaalstructuur, neemt de kredietwaardigheid van Alliander af (met hogere rentelasten tot gevolg) en is Alliander onvoldoende in staat om de investeringen te financieren tegen acceptabele renteniveaus.

Het Grootaandeelhoudersoverleg herkent de noodzaak van versterking van de kapitaalstructuur. Gezamenlijk zijn verschillende mogelijkheden verkend.

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Na een zorgvuldig proces is in samenspraak met het Grootaandeelhoudersoverleg gekozen voor een reverse converteerbare hybride obligatielening van € 600 miljoen

Reverse converteerbare hybride obligatielening

De verschillende opties voor een kapitaalinjectie zijn uitgebreid afgewogen. Hierbij is onder meer gekeken naar

- Geen dividend vanaf boekjaar 2021;
- Uitgifte nieuwe aandelen, en
- Reverse converteerbare hybride obligatielening

Uiteindelijk heeft Alliander in samenspraak met de Grootaandeelhouders gekozen voor uitgifte van een **reverse convertible hybride obligatielening** ter grootte van **€ 600 miljoen**.

Voordelen voor aandeelhouders en Alliander

Een dergelijke lening heeft het karakter van zowel eigen als vreemd vermogen (= hybride) en telt bij uitgifte al voor 50% mee als eigen vermogen.

Bovendien heeft Alliander het recht de lening gedeeltelijk of geheel om te zetten in aandelen (= reverse converteerbaar), als de A rating op grond van objectieve omstandigheden onzeker wordt.

Op deze wijze:

- Wordt de **financiële soliditeit** van Alliander geborgd
- Blijft Alliander in staat om de komende jaren **dividend aan de aandeelhouders** uit te keren en krijgen de aandeelhouders een **aantrekkelijk marktconform rendement** op de lening
- Kan Alliander zijn maatschappelijke opdracht blijven realiseren en de **investeringen in de energietransitie continueren**

De omvang van de gevraagde lening, de voorwaarden waartegen de lening wordt verstrekt en de rentevergoeding zijn getoetst door Stek (juridisch) en KPMG (financieel). Deze onafhankelijke adviseurs, die het Grootaandeelhoudersoverleg hebben bijgestaan, geven aan dat het voorstel van Alliander op zorgvuldige wijze is ontstaan en de voorwaarden solide zijn. Zie voor meer informatie de letters of comfort van KPMG en Stek (BIJLAGE 4A en 4B).

Meer informatie

Versterking kapitaalstructuur Alliander

De lening combineert de eigenschappen van een hybride lening met die van een reverse converteerbare lening

Beknopte kenmerken (zie BIJLAGE 2A, 2B en 2c)

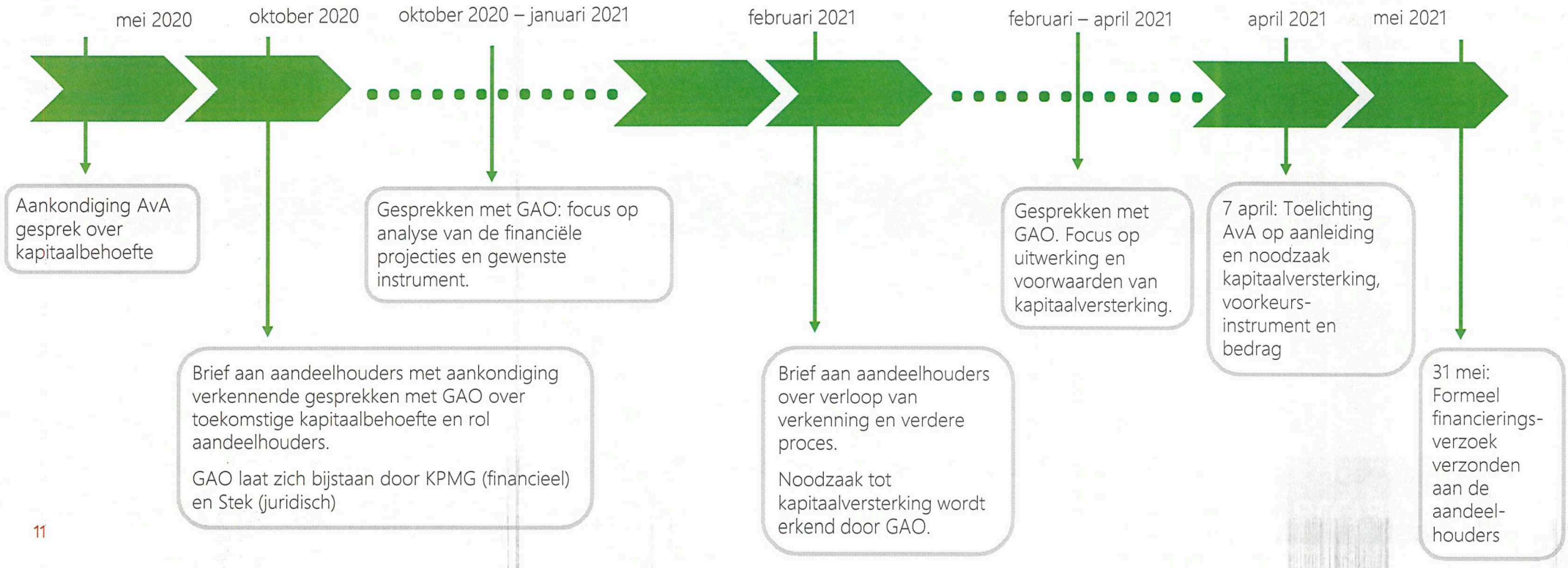
Type lening	Reverse converteerbare hybride obligatielening
Hoofdsom	€ 600 miljoen
Looptijd	60 jaar, tenzij eerder afgelost of geconverteerd
Rentevaste periode	Tarief wordt elke 10 jaar vastgezet
Rentevaste vergoeding	Marktconforme opslag van 1,975% boven 10-jaars swap rate *)
Cumulatieve rentebetalingen	Er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling, maar rente wordt altijd uitbetaald
Mogelijke aflossing	Door Alliander bij elke renteherziening of eerder onder bepaalde voorwaarden
Conversie	Onder strikte voorwaarden kan de lening door Alliander worden geconverteerd naar gewone aandelen
Uitgifte	15 december 2021

*) de 10-jaars swap rate is een veel gebruikte basis waarmee de rente voor leningen wordt bepaald. De swap rate wordt dagelijks continue genoteerd en gepubliceerd.

Meer informatie

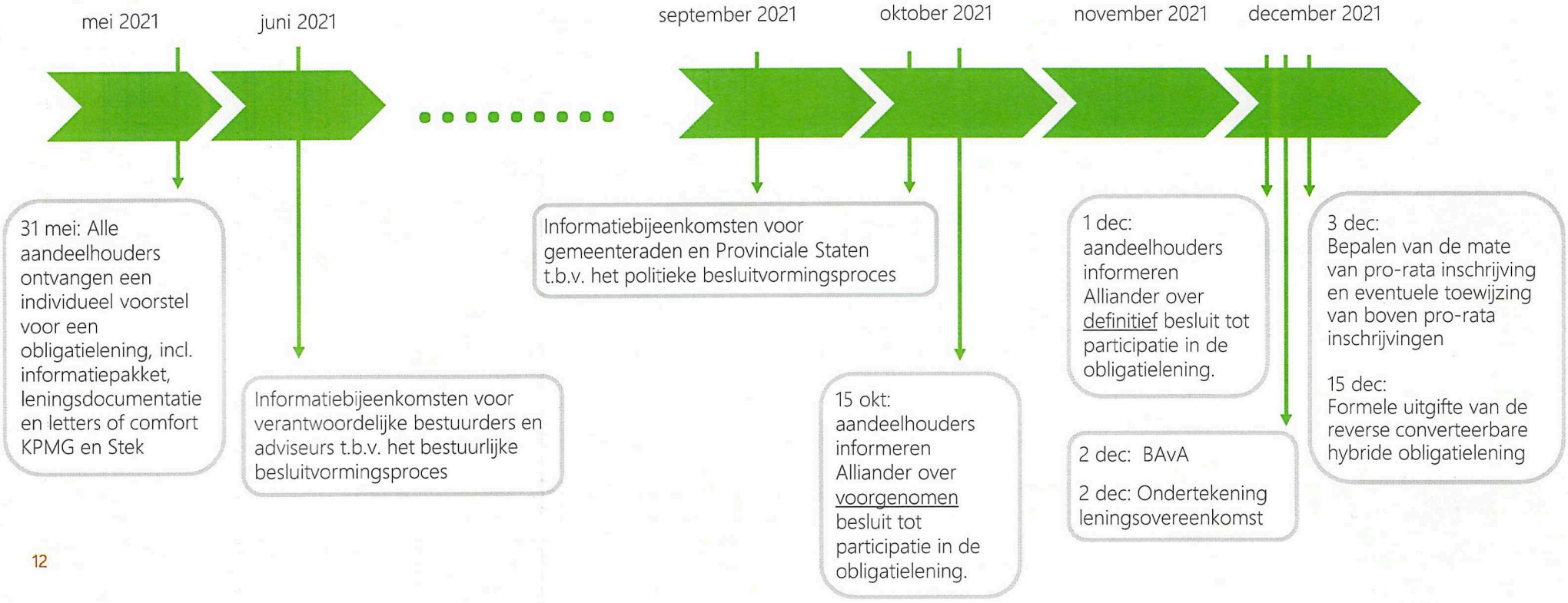
Versterking kapitaalstructuur Alliander

Het afgelopen jaar hebben we een zorgvuldig en intensief proces doorlopen met het Grootaandeelhoudersoverleg (GAO) en hun adviseurs

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Tot aan de formele uitgifte van de lening worden de volgende vervolgstappen beoogd

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Concreet verzoek aan aandeelhouders

- Het totaal benodigde bedrag van de reverse converteerbare hybride obligatielening bedraagt € 600 miljoen, met een minimale ondergrens van € 550 miljoen. Dit laatste betekent dat Alliander het recht heeft om af te zien van de lening op het moment dat voor minder dan € 550 miljoen wordt ingeschreven door de aandeelhouders. In een dergelijke situatie, zal versterking van de kapitaalstructuur op een andere wijze gerealiseerd moeten worden en lijkt inhouding van het dividend onvermijdelijk.

- Aandeelhouders wordt gevraagd om pro-rata deel te nemen. Om zeker te stellen dat het benodigde bedrag bijeengebracht wordt, worden de aandeelhouders gevraagd om aan te geven in hoeverre zij bereid zijn om meer dan pro-rata deel te nemen, bij voorkeur 25% boven het pro-rata aandeel.

- Om de uitkomst van het proces goed in te kunnen schatten, ontvangt Alliander graag uiterlijk 15 oktober 2021 het voorgenomen collegebesluit (BIJLAGE 3A). Hierop kan ook de bereidheid worden aangegeven om de Raad van Bestuur aan te wijzen als bevoegd orgaan tot uitgifte van aandelen in geval mogelijke conversie van de obligatielening.

- Aandeelhouders wordt gevraagd om Alliander uiterlijk op 1 december 2021, middels het bijgevoegde formulier (zie BIJLAGE 3B, te informeren over het definitieve besluit tot participatie in de obligatielening.

- Op 2 december 2021 vindt er een Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders (BAvA) plaats ten einde Alliander N.V. in staat te stellen aandelen uit te geven indien aan de specifieke voorwaarden van de leningsdocumentatie wordt voldaan. In overeenstemming met het bepaalde in artikel 6 en 7 van de statuten van Alliander N.V. wordt voorgesteld te besluiten tot aanwijzing van de Raad van Bestuur als bevoegd orgaan tot uitgifte van aandelen in verband met een mogelijke conversie van de obligatielening en tot het beperken of uitsluiten van het voorkeursrecht van bestaande aandeelhouders bij de uitgifte van aandelen, voor de duur van 5 jaar vanaf de datum van de BAvA. Zolang de lening uitstaat moet dit besluit ieder jaar opnieuw worden genomen.

Versterking kapitaalstructuur Alliander

Concreet verzoek aan aandeelhouders

Op 3 december wordt de mate van pro-rata inschrijvingen en eventuele toewijzing van boven pro-rata inschrijvingen bepaald.

Dit gaat volgens de hieronder volgende regels:

1. In het geval dat het totaal van alle inschrijvingen groter is dan EUR 550 miljoen en kleiner dan EUR 600 miljoen krijgt iedereen precies het bedrag waarvoor is ingeschreven.
2. In het geval dat het totaal van de inschrijvingen groter is dan EUR 600 miljoen, wordt eerst iedereen een percentage van de obligatielening toegewezen dat gelijk is aan maximaal het percentage aandelenbelang van de inschrijver in Alliander. Dit zijn de Initial Allocated Commitments.
3. Het deel van de obligatie lening dat dan nog niet is toegewezen is de Remaining Available Sum. Alliander zal dit bedrag verdelen onder de boven pro-rata inschrijvers in verhouding met het aandeel van iedere boven pro-rata inschrijver op het totale bedrag dat door de boven pro-rata inschrijvers boven pro-rata is ingeschreven.

Zie hiervoor de leningsdocumentatie, artikel 5 (BIJLAGE 2A, 2B en 2C).

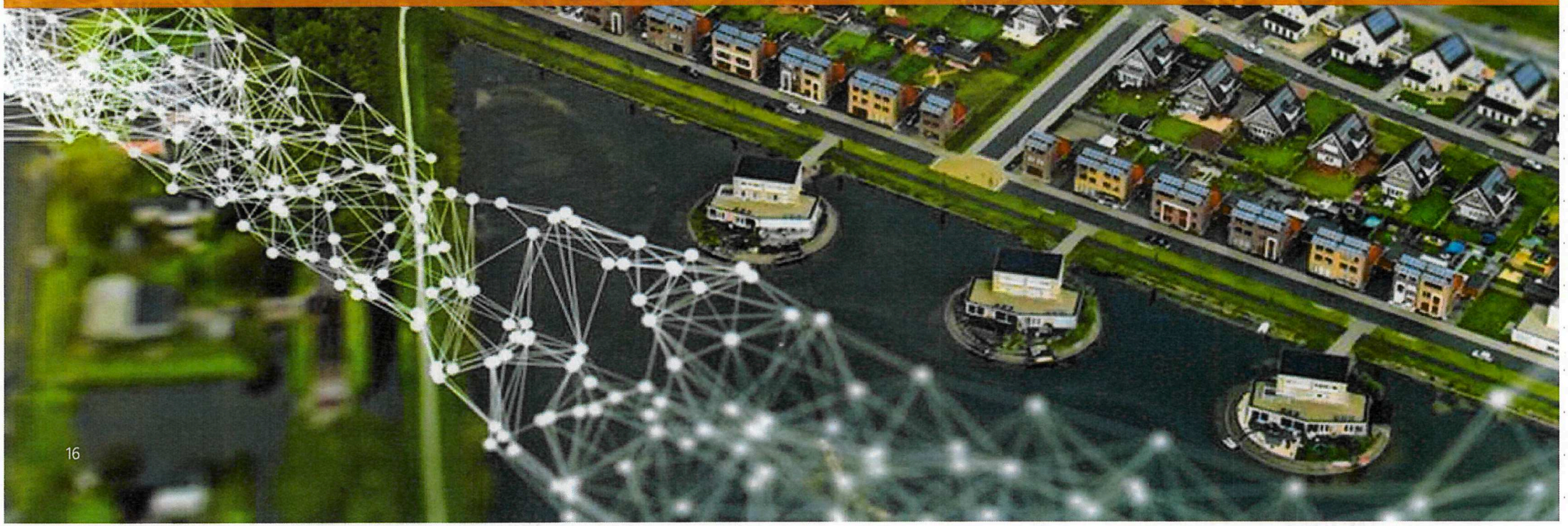
Versterking kapitaalstructuur Alliander

Tot slot

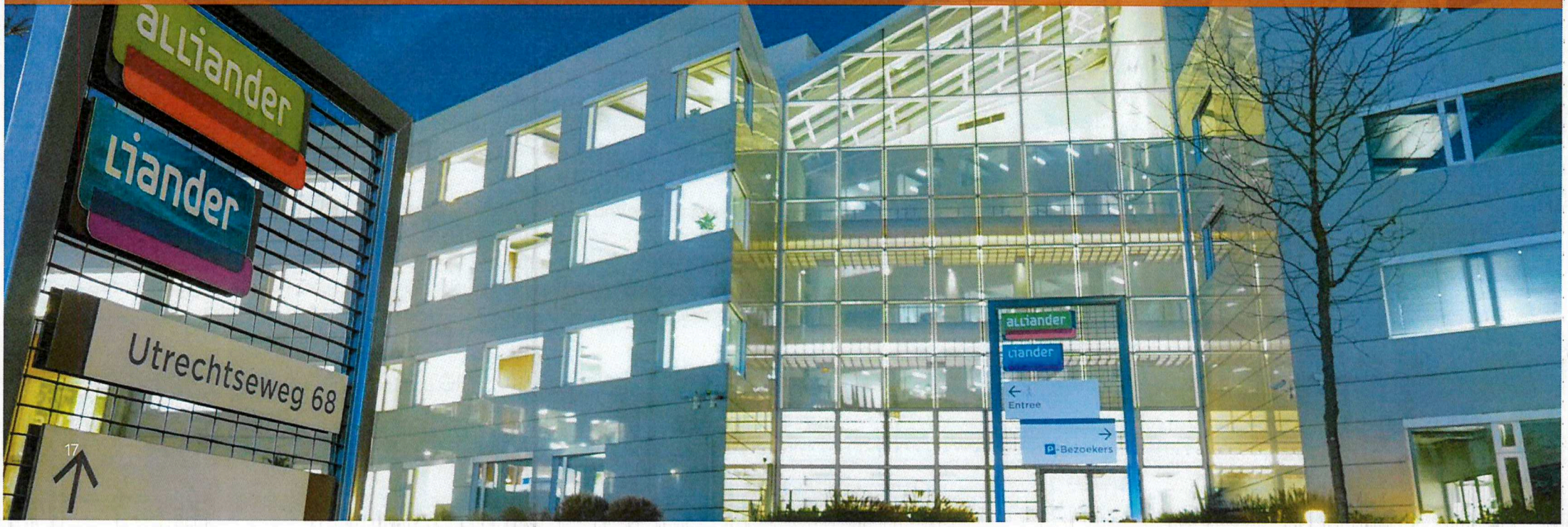
- Wij beseffen dat wij met dit financieringsverzoek een fors beroep op onze aandeelhouders doen, maar gezien het belang van de continuïteit van onze investeringen in de energietransitie en gelijktijdig de wens om onze dividenduitkering te behouden, doen wij met klem een beroep op iedere aandeelhouder om te participeren voor (tenminste) het pro-rata deel in de voorgenomen reverse converteerbare hybride obligatielening.

- Voor vragen of opmerkingen kunt u via mail contact opnemen met
  - Walter Bien, walter.bien@alliander.com
  - Michiel Olij, michiel.olij@alliander.com

Bijlagen

Bedrijfsprofiel Alliander

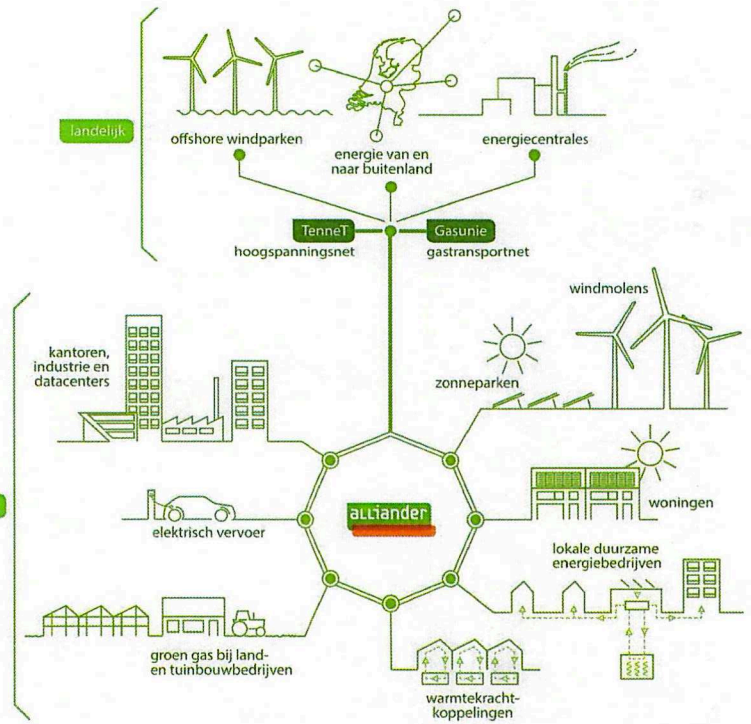
Bedrijfsprofiel Alliander

Onze rol in de energieketen

- Alliander N.V. is een netwerkbedrijf dat bestaat uit een groep bedrijven met ongeveer 7.000 medewerkers. Samen staan we voor hoogwaardige kennis van het energienet. We investeren in de ontwikkeling van het energienet en verkennen en realiseren innovatieve oplossingen. Met onze stakeholders overleggen we over toekomstplannen en dragen we oplossingen aan voor complexe vraagstukken op het gebied van de energietransitie. Dit doen we vanuit het maatschappelijk belang om energie voor iedereen betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar te houden.

- Netbeheerder Liander, onderdeel van Alliander, heeft de wettelijke taak de gas- en elektriciteitsnetwerken te beheren en te ontwikkelen. We staan 24/7 klaar om storingen te verhelpen, want zonder energie staat alles stil. Energie die wij distribueren, komt onder meer uit energiecentrales, windparken en import via de landelijke elektriciteits- en gasnetten van respectievelijk TenneT en Gasunie. Liander werkt samen met veel partijen in de energiesector en organisaties die willen innoveren op het gebied van energie. De netbeheerder zorgt voor een juiste data-uitwisseling met onder andere leveranciers in de huidige energiemarkt en werkt samen met overheden rondom vraagstukken over de warmtetransitie. Daarnaast helpen we organisaties bij innovaties met onze datadiensten en we werken samen aan ontwikkeling van de vraag- en aanbodgestuurde flexibele energiemarkt. Daarnaast leveren steeds meer consumenten en bedrijven energie die ze zelf produceren terug aan onze energienetten. Hierdoor ontstaat een wisselwerking en verwevenheid tussen vraag en aanbod van energie.

- Andere onderdelen van ons netwerkbedrijf faciliteren actief markten met producten en diensten die bijdragen aan een toekomstbestendig energienet. We bouwen en onderhouden de infrastructuur en managen vraag en aanbod van energie. We maken inzichtelijk wie, wanneer, waar en in welke hoeveelheid energie produceert of verbruikt. Als onafhankelijke partij geven wij klanten inzichten die hen helpen bij de ontwikkeling van hun energievoorziening. Wij laten de mogelijkheden van het energienet zien en zijn duidelijk over de maatschappelijke kosten die verschillende keuzes met zich meebrengen.

Bedrijfsprofiel Alliander

Alliander bestaat uit een groep bedrijven waarvan Liander de grootste is

Onze bedrijven

Liander

- Netbeheerder Liander beheert en ontwikkelt het energienet in haar werkgebied. De netbeheerder heeft de maatschappelijke taak miljoenen consumenten en bedrijven dagelijks van gas en elektriciteit te voorzien. Liander omvat ruim 90% van de omzet van de Alliander groep.

Kenter

- Kenter is een dienstverlener op het gebied van energievoorzieningen, meetdiensten en laadoplossingen. Kenter plaatst onder meer transformatoren, meters, levert meetdata en geeft inzicht in energieverbruik met online (verbruiks)analyses.

Telecomcluster Alliander

- Alliander Telecom levert telecommunicatie voor besturing en beveiliging van kritische infrastructuur (zoals de energienetwerken). Utility Connect biedt draadloze datacommunicatie aan voor o.a. slimme meters. TReNT levert glasvezeldiensten in Oost-Nederland. 450connect exploiteert een draadloos communicatienetwerk voor kritische infrastructuur, door nauwe samenwerking met de Duitse netwerksector.

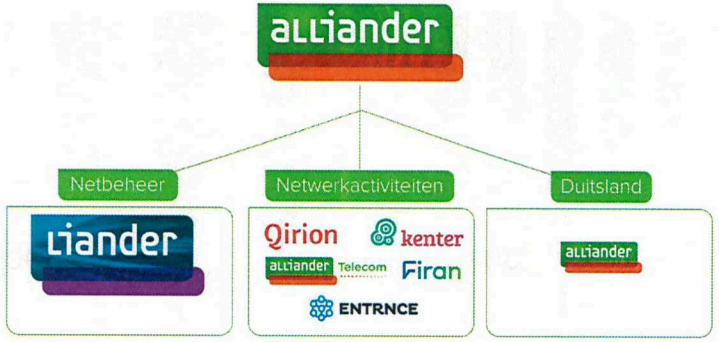
Firan

- Firan ontwikkelt, realiseert en exploiteert netten voor o.a. warmte en koude, zonnestroom, windenergie en CO_2. Samen met publieke en private partners werkt Firan aan de energietransitie voor gebouwen, gebieden en gemeenten.

ENTRNCE

- ENTRNCE heeft een digitaal handelsplatform ontwikkelt waar zij alle mogelijke energietransacties tussen leveranciers en verbruikers in de energiemarkt faciliteert.

Hoe wij georganiseerd zijn

Alliander AG (Duitsland)

- Alliander AG is met name op kleinere schaal actief in Noordrijn-Westfalen en Berlijn waar zij elektriciteits- en gasnetten, openbare verlichting en verkeerslichten beheert.

Qirion

- Qirion onderhoudt het hoog- en middenspanningsnet in een deel van Nederland en creëert duurzame en innovatieve oplossingen voor nieuwe en bestaande energienetten.

Overige dochterondernemingen

- Overige activiteiten waaronder bodemonderzoek, grondwerk en uitvoering en Smart Grid technologie worden verricht door respectievelijk Qterra, Stam & Co en Locamation.

Bedrijfsprofiel Alliander

2020 in cijfers

Kerncijfers

Netto-omzet

2,0 € miljard

1,9 € miljard in 2019

Balanstotaal

9,4 € miljard

8,8 € miljard in 2019

Omvang netwerk elektriciteit

92.000 km

91.000 km in 2019

Omvang netwerk gas

42.000 km

42.000 km in 2019

Resultaat

224 € miljoen

253 € miljoen in 2019

Investeringen materiële vaste activa

890 € miljoen

834 € miljoen in 2019

Aantal klantaansluitingen

5,8 miljoen

5,8 miljoen in 2019

Aantal eigen medewerkers

5.881 fte

5.703 fte in 2019

Uitvalduur elektriciteit

23,2 minuten

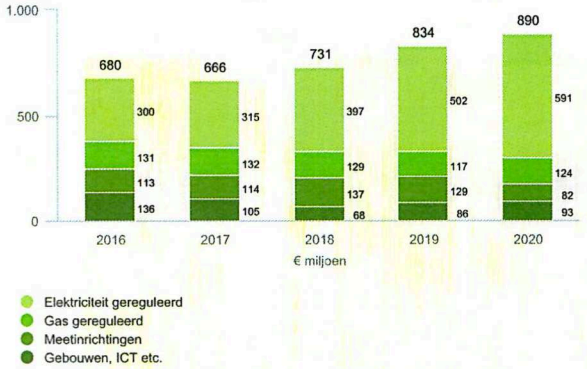
21,9 minuten in 2019

Lost Time Injury Frequency

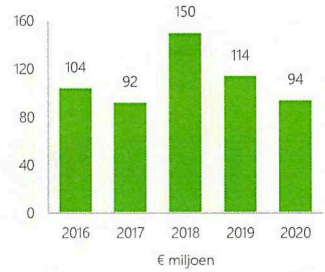
1,8

2,1 in 2019

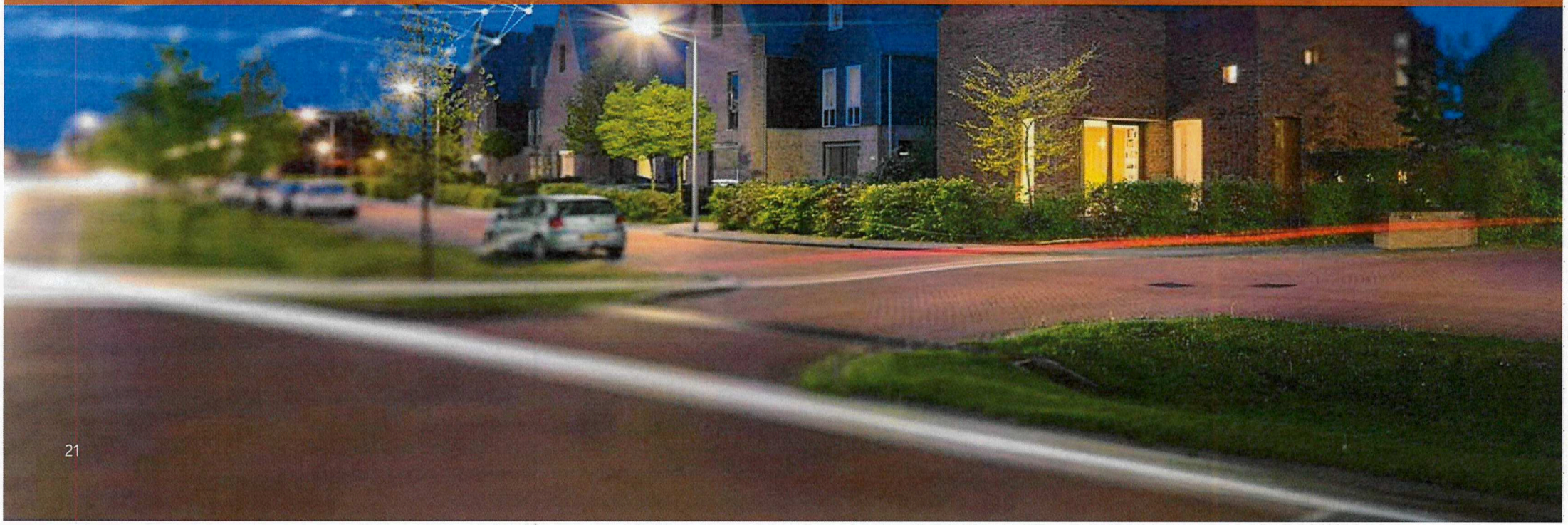
Bruto investeringen

Dividend

Groei Alliander door energietransitie

Groei Alliander door energietransitie

CO_2 reductie is de kern van het klimaatakkoord en heeft grote invloed op de elektriciteitssector

Drijvers		Doelstellingen	Maatregelen
P2H	Industrie 57,2 Mton[1]	• 2030: 21.5 Mton CO_2 reductie • 2050: Nagenoeg emissievrije industrie	• Nationale CO_2 heffing i.c.m. verlaging Europese emissierechten • Waterstof als energiedrager voor procesindustrie (tot 600° C) • Verplicht stellen van CO_2 beperkende maatregelen met maximaal 5 jaar terugverdientijd
	Elektriciteit opwekking 45,2 Mton[1]	• 2030: 32.8 Mton CO_2 reductie • 2050: Emissievrije productie	• Opschalen hernieuwbare elektriciteitsopwekking met 84 TWh in 2030 • Focus op wind op zee • Afbouw kolencentrales tot 2030
	Verkeer en vervoer 35,6 Mton[1]	• 2030: 10.6 Mton CO_2 reductie • 2050: Emissievrij verkeer	• Inzet op 100% aandeel van elektrische auto's in nieuwverkoop na 2030 • Verlagen van zakelijke (auto)kilometers met 8 miljard in 2030
	Landbouw 26,9 Mton[1]	• 2030: 4.7 Mton CO_2 reductie • 2050: Balans tussen opslag & productie van hernieuwbare energie/ biomassa en emissie van onvermijdbare uitstoot	• Elektrisch verwarmen kassen en gebruik restwarmte • Verduurzamen veehouderij (precisiebemesting, kunstmest vervanging) • Inrichten van land en wateroppervlak op CO2 vastlegging en gebruik
	Gebouwde omgeving 24,4 Mton[1]	• 2030: 9.1 Mton CO_2 reductie • 2050: Alle woningen en gebouwen goed geïsoleerd, duurzaam verwarmd en voorzien van schone elektriciteit	• Verduurzaming van 1,5 miljoen bestaande woningen in 2030 • Jaarlijks verduurzamen van 50.000 woningen en gebouwen vanaf 2021 en 200.000 per 2030 d.m.v. aardgasvrije nieuwbouw, subsidiëren van verduurzaming huidige woning

Bronnen: Strategy & PwC, Klimaatakkoord, IPCC

[1]Mton CO_2 equivalent uitstoot in 2018.

Groei Alliander door energietransitie

De energietransitie vereist dat er de komende jaren sterk geïnvesteerd moeten worden in de energie-infrastructuur in Nederland

(Inter)nationale klimaatdoelen

Op 1 januari 2020 is de Klimaatwet ingegaan, waarin de CO_2 doelstellingen van 49% reductie in 2030 en 95% in 2050 zijn vastgelegd. De Europese Klimaatwet scherpt deze doelstellingen verder aan.
De energietransitie vereist dat de gehele energie-infrastructuur in Nederland de komende jaren verzwaard wordt, omdat de elektriciteitsvraag in 2050 verdubbeld is. Onze grootste uitdaging is ervoor te zorgen dat de energie-infrastructuur hiervoor op tijd klaar is.

Nieuwe vereisten aan de elektriciteits- en gasnetten

Elektriciteitsverbruik neemt toe	• Sterk toenemende vraag door elektrificatie • Opkomst van datacenters
Systeem wordt meer decentraal	• Hogere peakload en een 'tweerichtingsverkeer' in alle netvlakken • Balancering meer in regionale netten
Hernieuwbare energie is niet stuurbaar	• Belangrijke rol biomassa/biogas en waterstof richting 2050 • Relatief veel geïnstalleerd vermogen nodig per eenheid opwek
Wind op Zee zal aangesloten worden	• Realisatie beide fases Wind op Zee richting 2030 • TenneT wettelijk verplicht tot aanleg net op zee • Investeringen op land door TenneT
Hogere volatiliteit in het dagprofiel	• Meer weersafhankelijk door opwek achter de meter • Toename volatiliteit door toename elektrisch vervoer • Sturing op moment en hoogte van elektriciteitsverbruik

Bron: Strategy & PwC

Consequenties voor de netbeheerders

1. Verzwaren van het net
2. Aanleg nieuwe infrastructuur
3. Nieuwe aansluitingen

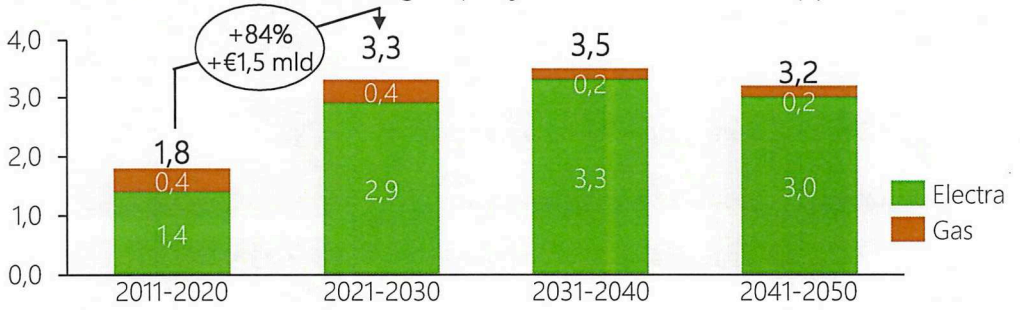
Groei Alliander door energietransitie

Door de investeringen in de energie infrastructuur zal de kapitaalbehoefte van de sector en Alliander de komende 20 jaar sterk toenemen

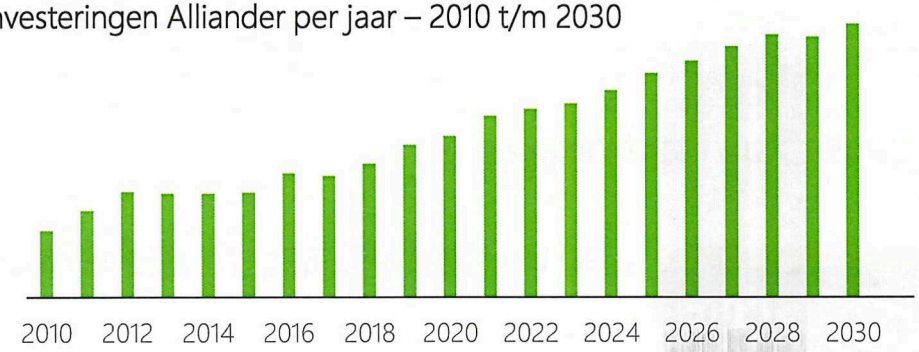
Investeringen

- TenneT, Alliander, Enexis en Stedin zullen per jaar gezamenlijk gemiddeld €1,5 miljard extra gaan investeren – een verdubbeling ten op zichte van het recente gemiddelde investeringsniveau. Gezamenlijk moeten zij € 102 miljard investeren in het elektriciteitsnet en de regionale gasnetten.
- Door de benodigde investeringen in het hoogspanningsnet alsmede het net op zee, is de verwachting dat de kosten die TenneT doorberekent aan Regionale Netbeheerders ("RNB's") ook zullen stijgen
- De investeringen van Alliander zijn sinds 2018 aan het stijgen. Deze stijging zal de komende jaren versneld worden ingegeven door de energietransitie. De investeringen voor Alliander – voor de periode 2019-2030 – zullen gemiddeld €1,2 miljard per jaar bedragen
- Op de lange termijn (na 2030) neemt de onzekerheid over de benodigde investeringen toe, maar de verwachting is niet dat de investeringen zullen dalen
- De verhoogde investeringen zullen primair gefinancierd worden met vreemd vermogen. Dit is echter alleen mogelijk indien er tevens nieuw eigen vermogen beschikbaar wordt gesteld, waarmee de rating en voor Alliander belangrijke ratio's in stand gehouden kunnen worden.

Investeringen TenneT, Alliander, Enexis en Stedin
Gemiddelde netto investeringen per jaar 2011-2050 (reëel pp 2020 in €mld)[1]

Investeringen Alliander per jaar – 2010 t/m 2030

[1]*Netto getallen zijn investeringen minus klantbijdragen, exclusief prijseffect, exclusief meters, exclusief GTS*
Bronnen: Rapport Fien, Liander, Enexis, Stedin, TenneT

Groei Alliander door energietransitie

We werken nauw samen met onze stakeholders om de doelstellingen te realiseren

Werkpakket Alliander

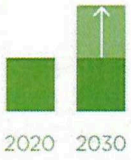

Zonneparken, datacenters en andere snel ontwikkelende energie-intensieve sectoren vragen steeds meer energie.

De energietransitie vraagt om intensieve samenwerking tussen gemeenten, provincies, netbeheerders en andere partners binnen en buiten de energiesector.

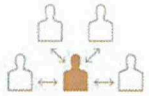
Capaciteitstoename

Als netbeheerder staat Liander voor de opdracht om de capaciteit van het elektriciteitsnet op een groot aantal plekken minstens te hebben verdubbeld in 2030.

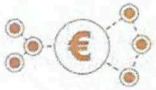

Onze focus

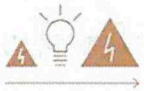
Om de afspraken uit het Klimaatakkoord waar te maken, hebben we als maatschappij een enorme hoeveelheid werk te verzetten in het komende decennium. Als netbeheerder bereiden we ons zo voor:

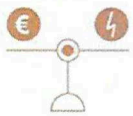
We zetten in op een integraal transitieplan samen met stakeholders. In essentie herontwerpen we als maatschappij het gehele energiesysteem

We investeren proactief in ons netwerk op basis van regionale energiestrategieën, klantcontacten en systeemstudies

We vergroten productiviteit en efficiency en richten ons op innovatie, standaardisatie en het inzetten van tijdelijke concepten

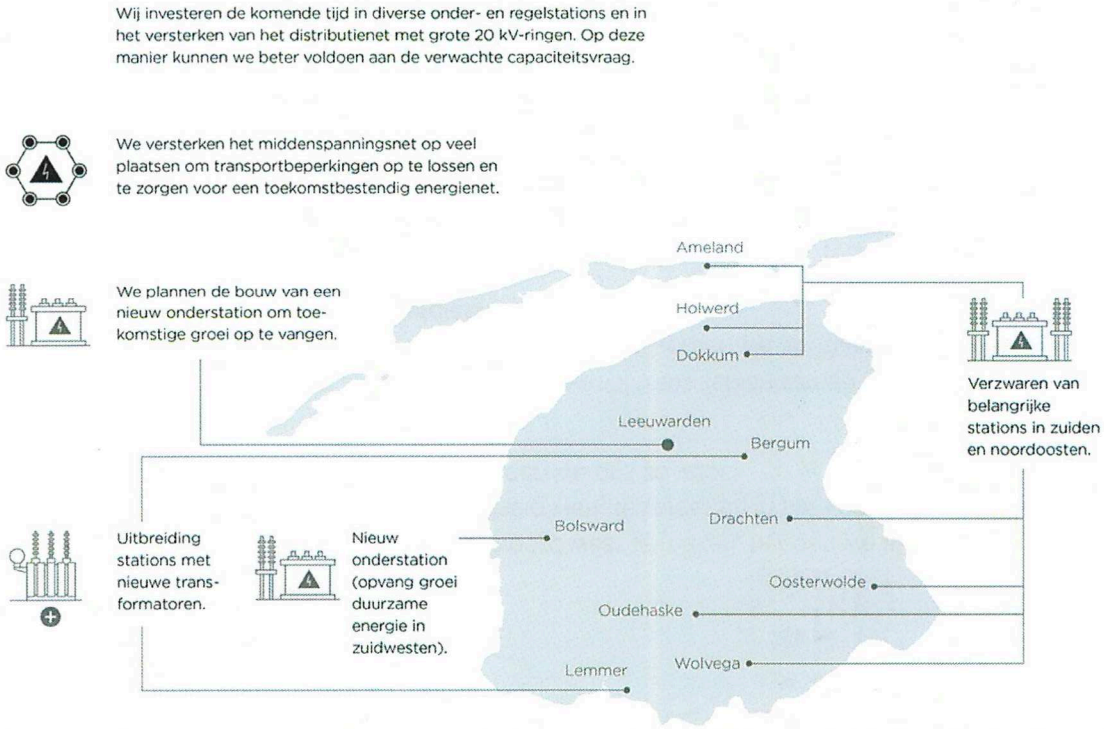
Het nog optimaler benutten van het bestaande net om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden

Groei Alliander door energietransitie

Werkpakket Liander - investeringen in Friesland

Friesland

- Voor de komende tijd wordt ingezet op investeringen in de diverse onder- en regelstations en het versterken van het distributienet met grote 20 kV-ringen, om te voldoen aan de verwachte capaciteitsvraag als gevolg van zonopwek en de industrievraag.
- Als eerste worden belangrijke stations in het zuidelijke deel van Friesland (Wolvega en Oosterwolde) en het noordoostelijke deel (Dokkum – Holwerd – Ameland) verzwaard en wordt op veel plaatsen het middenspanningsnet versterkt om transportbeperkingen op te lossen en een toekomstbestendig net te maken. Daarna worden de stations Lemmer en Bergum beiden uitgebreid met nieuwe 110/20 kV-transformatoren van 80 MVA.
- Daarnaast wordt een nieuw onderstation bij Bolsward gebouwd, dat ook ingezet wordt om de groei in duurzame energie in het zuidwesten van de provincie op te vangen. Tevens worden verdere plannen met TenneT gemaakt voor een geheel nieuw onderstation nabij Leeuwarden om verdere toekomstige groei op te vangen.
- Voor de periode tot 2029 voorziet Liander op dit moment voor de regio Friesland (en Noordoostpolder) dat van de zeventig stations circa veertig stuks overbelast raken. Liander is daarom voornemens om circa dertig nieuwe stations te stichten en er circa veertig uit te breiden. Verdere concretisering van deze investeringen zal plaatsvinden via de RES.

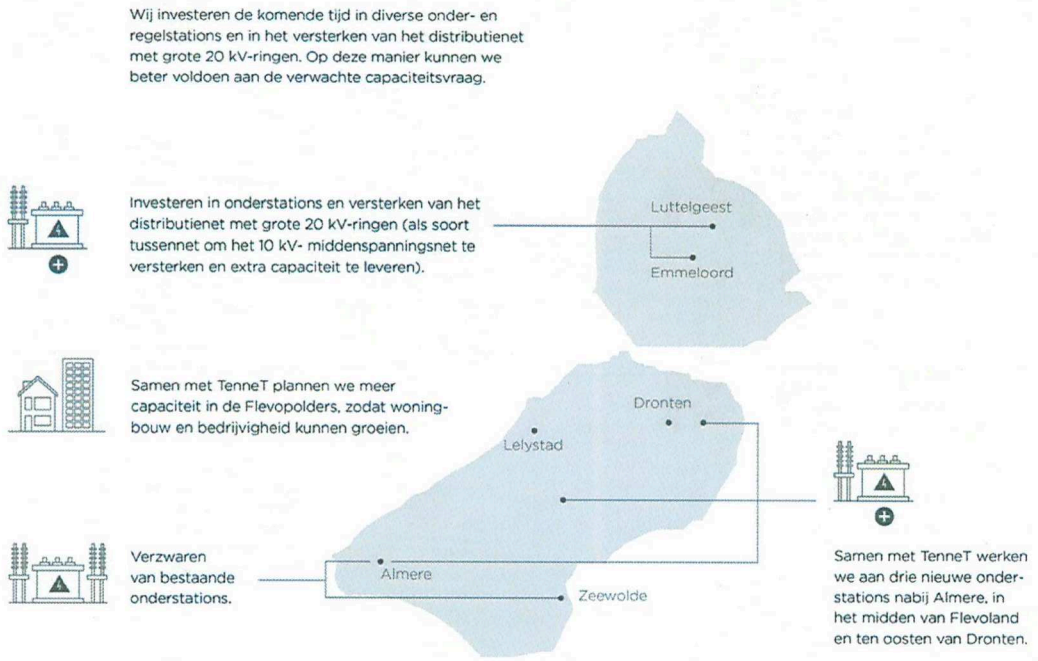

Groei Alliander door energietransitie

Werkpakket Liander - investeringen in Flevoland

Flevoland

- Om de knelpunten het hoofd te bieden investeert Liander in de Noordoostpolder in de onderstations Emmeloord en Luttelgeest en het versterken van het distributienet met grote 20 kV-ringen. Deze 20 kV-ringen worden als het ware een tussennet om het 10 kV- middenspanningsnet te versterken en extra capaciteit te leveren.
- In de Flevopolder worden bestaande onderstations uitgebreid (onder andere Dronten, Lelystad, Zeewolde en Almere) en wordt samen met TenneT gewerkt aan drie nieuwe onderstations (nabij Almere, in het midden van de polder en ten oosten van Dronten).
- De verzwaringen van de onderstations Dronten, Lelystad in het oosten van de Flevopolder zijn voornamelijk voor duurzame opwek. Daarnaast worden binnen de planperiode twee nieuwe onderstations gebouwd (in het midden van de polder en ten oosten van Dronten) voor het aansluiten van duurzame opwek.
- Het onderstation Zeewolde wordt verzwaard. Enerzijds zien we een grote vraag voor wat betreft duurzame opwek en anderzijds de komst van datacentra. Ook de verdere ontwikkeling van de woningbouw in Oosterwold en bedrijventerrein Stichtsekant worden hiermee gefaciliteerd. Een nieuw te realiseren onderstation Almere is voornamelijk bedoeld voor de stad Almere. Om verdere groei in het oosten van Almere voor zowel woningbouw als ook bedrijvigheid mogelijk te maken wordt met TenneT samen de planvorming opgestart voor een schaalsprong in de benodigde capaciteit in de westzijde van de Flevopolder
- Voor de periode tot 2029 voorziet Liander op dit moment voor de regio Flevoland dat van de 38 stations circa 24 stuks overbelast raken. Liander is daarom voornemens om circa vijf nieuwe stations te stichten en er circa twintig stations uit te breiden. Verdere concretisering van deze investeringen zal plaatsvinden via de RES.

Groei Alliander door energietransitie

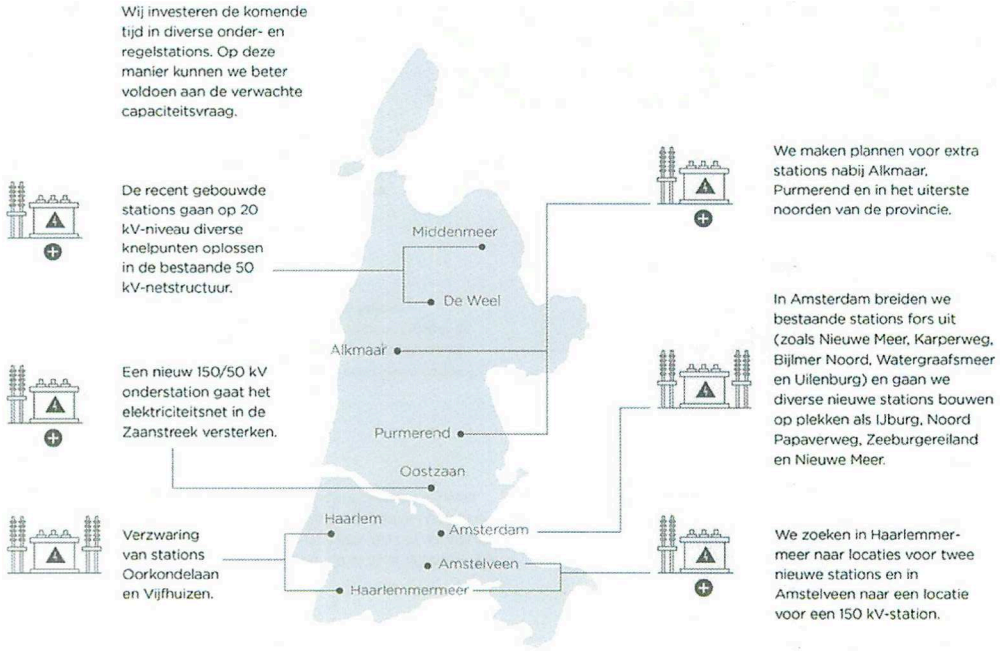
Werkpakket Liander - investeringen in Noord-Holland

Noord-Holland

- In het noordelijke deel van Noord-Holland wordt geïnvesteerd in verzwaringen van diverse stations. De recent gestichte stations Middenmeer en De Weel gaan op 20 kV-niveau diverse knelpunten oplossen in de bestaande 50 kV-netstructuur. Daarnaast wordt een nieuw 150/50 kV onderstation bij Oostzaan gebouwd om het elektriciteitsnet in de Zaanstreek te versterken. Voor de verdere tijdshorizon worden nu ook al plannen gemaakt voor extra stations nabij Alkmaar en het uiterste noorden van de provincie. De noodzaak hiervoor en de geografische locatie zal vanuit de RES onderbouwd worden.

- In Amsterdam vindt een grote uitbreiding plaats van bestaande stations (zoals Nieuwe Meer, Karperweg, Bijlmer Noord, Watergraafsmeer en Uilenburg) en worden diverse nieuwe stations gebouwd op plekken als IJburg, Noord Papaverweg, Zeeburgereiland en Nieuwe Meer. Hiervoor werkt Liander nauw samen met de gemeente Amsterdam. Verder wordt in Haarlem gewerkt aan de verzwaring van station Oorkondelaan en in Haarlemmermeer aan station Vijfhuizen. Tevens wordt in de Haarlemmermeer gezocht naar een locatie voor twee nieuwe stations en wordt in Amstelveen met de gemeente ook naar een locatie voor een nieuw 150 kV-station gezocht om het bestaande elektriciteitsnet te uit te breiden voor de sterk toenemende vermogensvraag.

- Voor de periode tot 2029 voorziet Liander op dit moment voor de regio Noord-Holland dat van de 46 stations circa dertig stuks overbelast raken. Liander is daarom voornemens om minimaal tien nieuwe stations te stichten (oplopend tot circa 24) en er minimaal 25 uit te breiden (oplopend tot 32). Verdere concretisering van deze investeringen zal plaatsvinden via de RES.

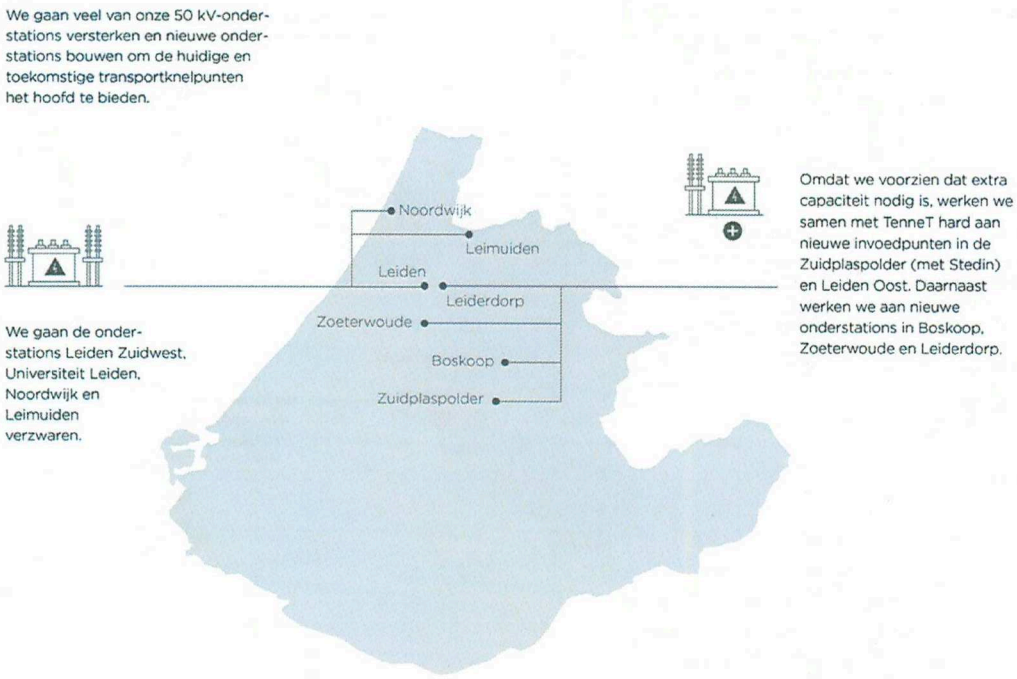

Groei Alliander door energietransitie

Werkpakket Liander - investeringen in Zuid-Holland

Zuid-Holland

- Liander dient veel van haar 50 kV-onderstations te versterken en nieuwe onderstations te bouwen om de huidige en toekomstige transportknelpunten het hoofd te bieden. Verzwaring van de onderstations Zoeterwoude, Leiden Zuidwest, Leiden Rijksuniversiteit, Leiderdorp, Noordwijk en Leimuiden staan op stapel, waarvoor in de komende jaren eerst de benodigde ruimte moet worden gevonden. Tevens wordt momenteel voortvarend gewerkt om het nieuwe onderstation Boskoop en de nieuwe invoedingspunten vanuit TenneT, Zuidplaspolder (samen met TenneT en Stedin) en Leiden Oost (samen met TenneT) tot stand te brengen.
- Voor de periode tot 2029 voorziet Liander op dit moment voor de regio Zuid-Holland dat van de achttien stations circa vijf stuks overbelast raken. Liander is daarom voornemens om circa tien nieuwe stations te stichten en er circa vijf uit te breiden. Verdere concretisering van deze investeringen zal plaatsvinden via de RES.

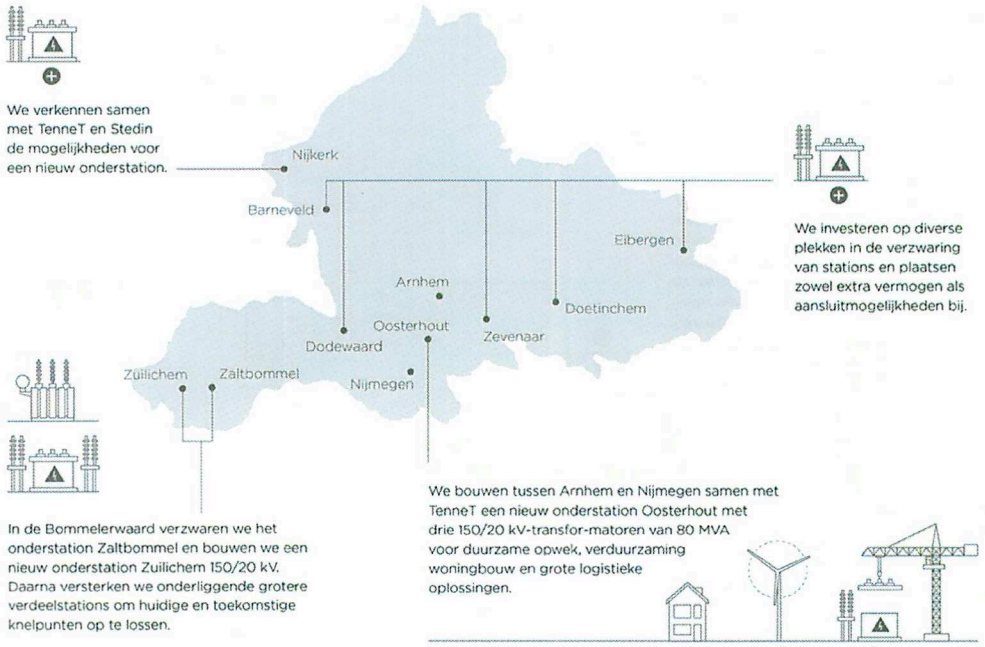

Groei Alliander door energietransitie

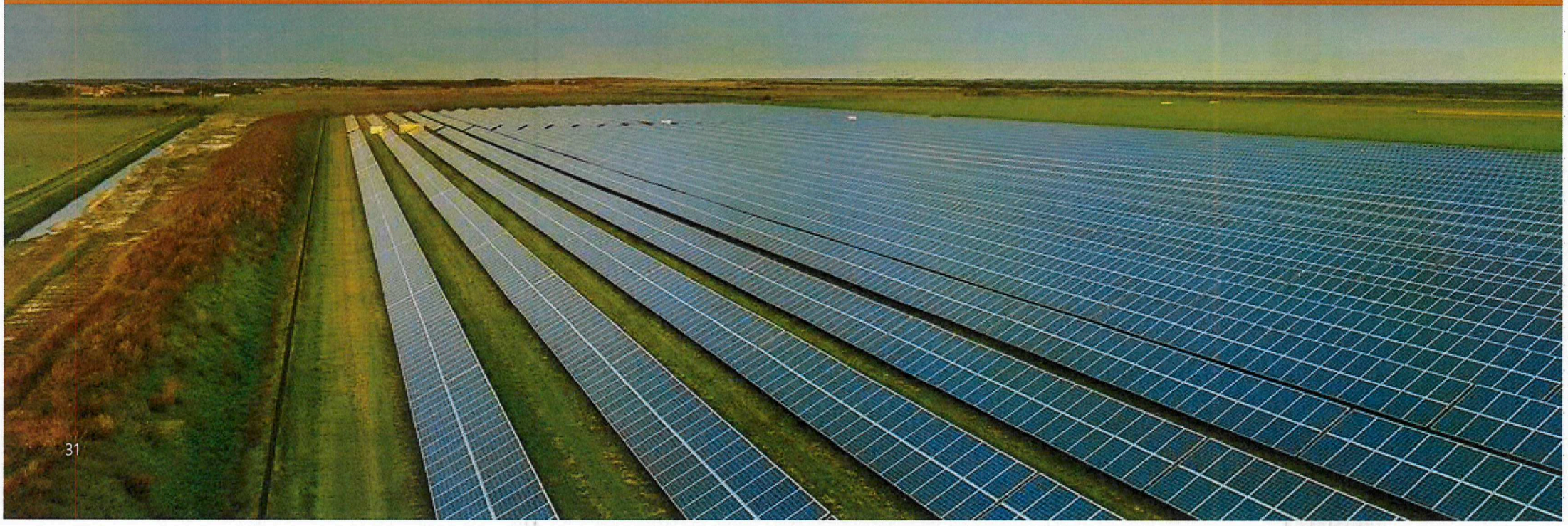
Werkpakket Liander - investeringen in Gelderland

Gelderland

- Liander investeert op diverse plekken in verzwaring van stations. De stations Barneveld, Dodewaard, Zevenaar, Doetinchem en Eibergen zijn hier voorbeelden van. Zowel extra vermogen als ook aansluitmogelijkheden worden bijgeplaatst.
- De grotere projectgebieden zijn de Bommelerwaard en het knooppunt Arnhem - Nijmegen. In deze twee gebieden worden ook geheel nieuwe stations (in samenspraak met TenneT) gebouwd voor verdere versterking van het elektriciteitsnet.
- In de Bommelerwaard wordt onderstation Zaltbommel verder verzwaard met 150/20 kV en wordt een nieuw onderstation 150/20 kV gebouwd in Zuilichem. Daarna worden bijna alle onderliggende grotere verdeelstations versterkt om huidige en toekomstige knelpunten op te lossen.
- In het gebied tussen Arnhem en Nijmegen wordt enerzijds volop ingezet op grote logistieke oplossingen en anderzijds speelt de duurzame opwek en verduurzaming van woningbouw een grote rol. Om knelpunten het hoofd te bieden wordt samen met TenneT een nieuw onderstation Oosterhout gesticht met drie 150/20 kV-transformatoren van 80 MVA.
- Voor de verdere toekomst worden in de buurt van Nijkerk de mogelijkheden voor een nieuw onderstation samen met TenneT en Stedin verkend. De groei ten noorden en oosten van Amersfoort zal immers verder doorgaan gezien de gunstige ligging nabij de snelweg A1. Om deze groei beter te kunnen voorspellen zet Liander samen met de omgevingspartners in op de RES als instrument.
- Voor de periode tot 2029 voorziet Liander op dit moment voor de regio Gelderland dat van de 39 stations circa 28 stuks overbelast raken. Liander is daarom voornemens om circa vijftien nieuwe stations te stichten en er circa zeven uit te breiden. Verdere concretisering van deze investeringen zal plaatsvinden via de RES.

Sectorregulering en financiering van de energietransitie

Sectorregulering en financiering van de energietransitie

De markt waarin Alliander actief is wordt gereguleerd door de ACM

Regulering in Nederland

Als netbeheerder heeft Alliander de wettelijke taak om consumenten en bedrijven dagelijks van gas en elektriciteit te voorzien. Dit moet tegen de voorwaarden die hun basis vinden in de Elektriciteitswet.
De regionale netbeheerders werken in een gereguleerde markt zonder directe concurrentie. Het is immers niet kostenefficiënt om meerdere netten naast elkaar aan te leggen. Gelet op de monopolistische marktstructuur houdt de Autoriteit Consument & Markt (ACM) toezicht.
De ACM is verantwoordelijk voor de regulering van de transmissiesysteembeheerders ("TSO's") en regionale netbeheerders van de elektriciteitsvoorziening en aardgasnetten in Nederland en doet dit middels 3 tot 5-jarige reguleringsperioden.

Regulatorische doelen

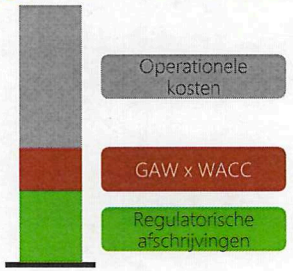
- Netwerkbeheerders prikkelen om op een efficiënte manier te opereren
- Voorkomen dat netbeheerders tarieven doorbelasten boven het (efficiënte) kostenniveau
- Netwerkbeheerders een passend rendement op hun investeringen laten maken
- Optimale transportkwaliteit aanmoedigen (voor elektriciteits-RNBs)

Gereguleerde tarifering en rendement

De ACM stelt de maximum transport- en aansluittarieven vast in de tarievenbesluiten. Deze tarieven worden zo vastgesteld dat de aanleg, het beheer en de exploitatie van de energienetten de economische kosten van de investeringen dekt.
De tarieven bestaan uit twee componenten: (i) de kapitaallasten en (ii) de operationele kosten.

- De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en een vermogenskostenvergoeding voor de verschaffers van vreemd en eigen vermogen. De vermogenskostenvergoeding volgt uit het product van de gewogen gemiddelde vermogenskostenvoet (WACC voor weighted average cost of capital) en de gereguleerde activawaarde (GAW).
- De operationele kosten zijn kosten voor personeel, inkoop van goederen, inkoopkosten bovenliggende netbeheerder en diensten die nodig zijn om de taken uit te voeren.

Toegestane inkomsten RNB's

Aan het begin van de reguleringsperiode bepaalt de ACM de GAW en de afschrijvingstermijnen voor verschillende activacategorieën. De afschrijvingen en de vermogenskostenvergoeding worden opgenomen in de maatstafregulering en landen in de tarieven van de netbeheerders. Gedurende de looptijd van de investeringen vindt vergoeding hierover plaats via de tarieven aan klanten, waardoor deze op lange termijn kostendekkend zijn. Bij groei zijn de uitgaven op korte termijn daardoor echter hoger dan de inkomsten.

Sector regulering en financiering van de energietransitie

Simultaan zetten 3 factoren uit de regulering druk op de netto kasstroom van de netbeheerders

Drie simultane effecten

1. Wanneer investeringen sterk stijgen, stijgen de inkomsten niet navenant en neemt de financieringsbehoefte toe op de middellange termijn

2. Wanneer de gereguleerde WACC daalt neemt de financieringsbehoefte verder toe

3. Inkomsten worden bepaald op basis van historische kosten, waardoor deze achterlopen bij toenemende kosten

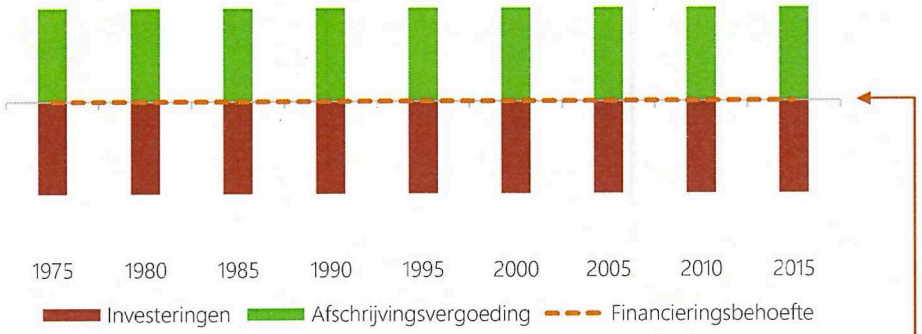
Sectorregulering en financiering van de energietransitie

Factor 1: Wanneer investeringen sterk stijgen, stijgen de inkomsten niet navenant en neemt de financieringsbehoefte toe

Ideaalcomplex: stabiel patroon investeringen

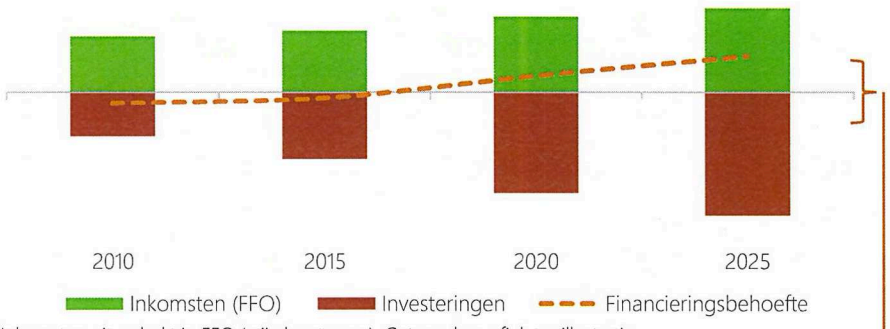
1

Energietransitie: blijvend hoge investeringen

- Inkomsten uit investeringen bestaan uit een vermogenskostenvergoeding plus een vergoeding gelijk aan de afschrijving.
- Bij een stabiel niveau van investeringen lopen de afschrijvingsvergoedingen op tot een niveau waarop ze de nieuwe investeringen volledig dekken. Dit noemen we een ideaalcomplex.

Bron: Strategy & PwC

Inkomsten uitgedrukt in FFO (vrije kasstroom). Getoonde grafiek ter illustratie

De financieringsbehoefte zal toenemen door een combinatie van:

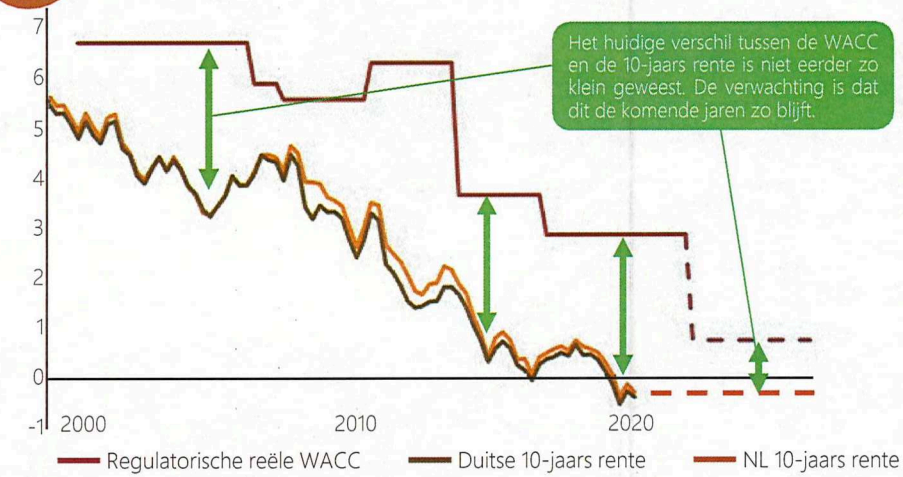
- Sterk toenemende investeringen;
- Een lange terugverdientijd (~40 jaar), en;
- Lage rendementen.

Als dit voor een lange periode zo blijft (energietransitie) zal de resulterende financieringsbehoefte blijven toenemen. Deze behoefte wordt ingevuld door het aantrekken van schuld (vreemd vermogen).

Sectorregulering en financiering van de energietransitie

Factor 2 & 3: Een dalende WACC verlaagt de inkomsten. Kosten stijgen maar vergoeding vindt plaats op basis van (lagere) historische kosten

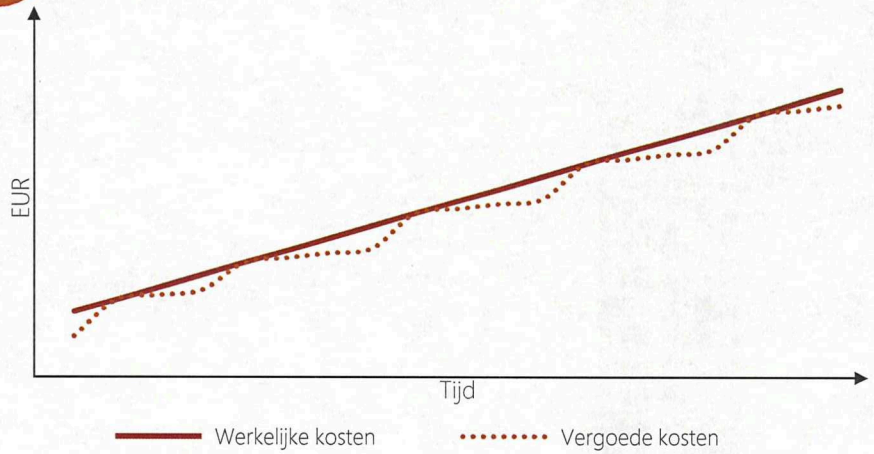
2 Dalende reële WACC en rente

- Een dalende rentestand heeft voordelen, namelijk dat het aantrekken van financiering goedkoper wordt. Echter, voor de regionale netbeheerders heeft het ook nadelen omdat de inkomsten (eg. het gereguleerde tarief en rendement) afnemen. De ACM kijkt daarbij naar de Duitse en Nederlandse rente.
- De ACM stelt deze vergoeding periodiek vast op basis van marktdata. De verwachting is dat voor de komende reguleringsperiode de kapitaalsvergoeding naar beneden wordt bijgesteld. Hierdoor nemen de inkomsten af en zal er dus ook minder beschikbare ruimte zijn voor het financieren van de energietransitie.

Uitgaande van een daling van de gereguleerde WACC vóór belastingen naar 0,7% (structureel laag) in de nieuwe reguleringsperiode.
Bron: Strategy & PwC

3 Stijgende kosten RNB

- De kosten die Alliander vergoed krijgt worden bepaald op basis van de gemiddelde historische gemaakte kosten van de netbeheerders.
- Wanneer de kosten een blijvende stijging laten zien, zullen de inkomsten voor de regionale netbeheerders permanent achterblijven, wat een grote impact heeft op het bedrijfsresultaat en daarmee ook op de kredietratio's van Alliander.
- Door het effect van de 'zaagtand' schommelt het beeld enigszins gedurende elke reguleringsperiode. Dit raakt direct het resultaat en daarmee ook de dividenden.

Financieel beleid Alliander

Financieel beleid Alliander

Bijgesteld financieel beleid past bij uitdaging van energietransitie

Financieel beleid ondersteunt strategie Alliander

Het financieel beleid ondersteunt het algemene beleid en de strategie van Alliander. Het beleid richt zich op:

1) het te allen tijde beschikken over voldoende middelen om te kunnen voldoen aan de regulatorische en financiële verplichtingen van de onderneming,
2) een adequaat aandeelhouders rendement en
3) bescherming voor obligatiehouders en andere vreemd vermogen verschaffers, met behoud van financiële draagkracht, discipline, flexibiliteit om te groeien en te investeren in onze onderneming.

Het handhaven van een solide A rating* profiel is een belangrijk onderdeel van het beleid. Zo behoudt Alliander een goede uitgangspositie om tegen gunstige voorwaarden vreemd vermogen aan te trekken en om te kunnen groeien als onderneming. De belangrijkste ratio in het bepalen van de rating is de beschikbare operationele kasstromen ten opzichte van de schuldpositie (FFO/netto schuld).

* *Rating agencies beoordelen bedrijven op hun financiële stabiliteit en de kans op tijdige betaling van aflossing en rente. De hoogst haalbare rating is AAA. Beneden BBB komt een bedrijf in de gevarenzone vanuit het perspectief van kredietverleners. Bij de door Alliander nagestreefde A rating zullen kredietverleners tegen gunstige voorwaarden geld ter beschikking stellen omdat de kans op rentebetaling en aflossing zeer groot is. De ACM gaat in haar tariefregulering ook uit van een A rating.*

Energietransitie heeft geleid tot bijstellen beleid

Door ontwikkelingen vanuit de energietransitie staat met name deze FFO / netto schuld verhouding sterk onder druk:

- De energietransitie vraagt om forse investeringen, waardoor de schuldpositie in rap tempo oploopt. De beschikbare operationele kasstromen (FFO) nemen veel minder snel toe.
- Hierdoor daalt de FFO/netto schuld verhouding. Hoe lager deze ratio, hoe lager de rating en de kredietwaardigheid.
- Het vermogen om meer schuld aan te trekken komt daarmee in gevaar en de rentelasten stijgen.

Tegelijkertijd is er binnen de wens om een solide A rating profiel te handhaven ruimte voor een lagere ondergrens in het eigen beleid. Ook bij een FFO/netto schuld verhouding van ten minste 15% zal dit rating profiel behouden kunnen blijven. Derhalve is in mei 2021 in het financiële beleid de streefwaarde van 20% verlaagd naar 15%.

In de voorwaarden van de obligatielening is overeengekomen dat Alliander de lening kan converteren in aandelen als de FFO/netto schuld ratio structureel onder de 16% komt. Op deze manier wordt geborgd dat er tijdig kan worden ingegrepen indien de FFO/netto schuld ratio dichtbij 15% komt.

De volgende sheets gaan in op de belangrijkste kenmerken van het nieuwe beleid en bieden een toelichting op de wijzigingen.

Financieel beleid Alliander

Kenmerken van bijgesteld beleid en wijzigingen t.o.v. huidig beleid (I)

Algemene uitgangspunten

- Zekerstellen van een adequate omvang van liquide middelen en gecommitteerde kredietfaciliteiten;
- Te allen tijde zeker stellen van toegang tot de kapitaalmarkt;
- Zekerstellen van een gebalanceerd aflossingsschema
- Handhaving van een buffer ten opzichte van reguleringscriteria conform Besluit Financieel Beheer Netbeheer (BFBN) waarbij Alliander niet de grens opzoekt;
- Centrale financiering van bedrijfsonderdelen* en centraal cash management;
- Schulden worden in principe op Alliander N.V. niveau aangetrokken
- Onderdeel van bedrijfsbeleid en strategie;
- Transparante berichtgeving;

De algemene uitgangspunten blijven ongewijzigd.

Financieel kader

- FFO/netto schuld verhouding ≥15%
- Rentedekking ≥ 3,5
- Netto schuldratio ≤ 60%
- Solide A ratingprofiel
- Voldoen aan de regulatorische vereisten voor de netbeheerders (BFBN)

- Minimum FFO/netto schuld ratio is aangepast van 20% naar 15%. Het financieel beleid is en blijft gericht op behoud van een A rating profiel. Het bestaande minimum van 20% is echter strikter dan noodzakelijk voor het A rating profiel. De grens van 15% is meer in lijn met dit profiel en biedt daarmee meer financiële ruimte.

*) met betrekking tot financiering van non-core activiteiten, van entiteiten waarover Alliander geen 100% control heeft of in andere specifieke gevallen wordt door Treasury, na overleg met de Raad van Bestuur, andere financieringsvormen overwogen.

Financieel beleid Alliander

Kenmerken van bijgesteld beleid en wijzigingen t.o.v. huidig beleid (II)

Dividendbeleid

- Stabiel dividend
- Pay-out: 45% van de winst na belastingen, gecorrigeerd voor fair value mutaties, periodieke vergoedingen voor leningen die via het eigen vermogen worden verwerkt en bijzondere posten die niet hebben geleid tot kasstromen, tenzij investeringen of financiële criteria een hogere toevoeging aan de algemene reserves vereisen
- Solvabiliteit minimaal 30%

In het nieuwe beleid wordt verduidelijkt dat de periodieke vergoedingen voor leningen die onder International Financial Reporting Standards (IFRS) als eigen vermogen zijn geclassificeerd, gecorrigeerd worden op de dividendgrondslag. Dit doet recht aan preferente positie van de hybride schuldhouders t.o.v. de aandeelhouders.

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

De verschillende mogelijke financiële instrumenten zijn beoordeeld aan de hand van onderstaande randvoorwaarden en criteria

Randvoorwaarden	Toelichting
Solide credit rating	Gelet op de regulatoire kapitaalvergoeding (vastgesteld door de ACM) streeft Alliander naar tenminste een A-rating.
Aandeelhoudersflexibiliteit	Het instrument moet de flexibiliteit bieden aan aandeelhouders om onafhankelijk van elkaar te besluiten om te participeren.

Criteria aan instrument	Toelichting (NB: er is geen verschillende zwaarte aan de verschillende criteria toegekend)
Effectiviteit	De mate waarin een instrument bijdraagt aan het versterken van het eigen vermogen en behoud van een A-rating. Dit verschilt per instrument, bepaalde instrumenten worden door de rating agencies deels als vreemd vermogen geclassificeerd (geen 100% weging als eigen vermogen).
Financiële flexibiliteit*	Flexibiliteit kan worden bereikt door trapsgewijs kapitaal aan te trekken, de mogelijkheid om schuld naar eigen vermogen te converteren en/of de mogelijkheid om de betaalverplichting (tijdelijk) uit te kunnen stellen.
Fiscale aftrekbaarheid**	In hoeverre komt de vergoeding op het financieel instrument in aanmerking voor een fiscale korting uit hoofde van renteaftrekbaarheid en overige fiscaal relevante aspecten met financiële gevolgen.
Kosten	(i) De hoogte van de verschuldigde vergoeding op het financiële instrument. (ii) De impact op de winst- en verliesrekening en de balans van Alliander.
Eenvoud	De instrumenten verschillen in complexiteit, uitvoerbaarheid, transparantie, in hoeverre overeenstemming nodig is tussen de aandeelhouders, juridische implicaties (e.g. statutenwijziging, onderhandse of notariële akte, goedkeuring AvA) en de transactiekosten gemoeid met het financiële instrument.
Aantrekkelijkheid voor de aandeelhouders***	De mate waarin het interessant is voor de aandeelhouder om te participeren in het instrument.

** Flexibiliteit geniet de voorkeur omdat hierdoor (ceteris paribus) minder beslag wordt gelegd op het vermogen van de aandeelhouders en daarmee wordt een hoger rendement (%) op geïnvesteerd vermogen gerealiseerd.*

*** Dit criterium is enkel van toepassing op instrumenten die een vreemd vermogen karakter hebben (en rente met zich meedragen).*

**** Gedefinieerd als criterium maar inhoudelijk ter beoordeling gelaten door de aandeelhouders.*

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

Een overzicht van de mogelijke financiële instrumenten die nader zijn uitgewerkt en onderzocht

A	Instrument	Beschrijving
A	Agiostorting	Eenvoudige vorm van onvoorwaardelijk kapitaal.
B	Gewone aandelen huidige klasse (nieuwe uitgifte)	Recht op zeggenschap en een aandeel in de winst in de vorm van dividend.
C	Gewone aandelen nieuwe klasse met beperking stemrecht (nieuwe uitgifte)	Geven de mogelijkheid om te differentiëren in winst en/of stemrecht t.o.v. bestaande gewone aandelen.
D	(Cumulatief) preferente aandelen	Recht op een vast dividend met voorrang op gewone aandelen.
E	Achtergestelde lening (of 'hybride lening')	Lening met een hogere rentecoupon op basis van het hogere risicoprofiel. Kan (deels) als eigen vermogen classificeren in de berekeningen van vermogensratio's bij rating agencies en (bank)convenanten.
F	Senior lening	Vaste of variabele rentecoupon met ('senior') leningsvoorwaarden en vooraf vastgestelde looptijd.
G	Reverse converteerbare obligatielening	Een lening met optie om te converteren naar aandelen leidend tot een (gelijktijdige) verhoging van het eigen vermogen en verlaging van vreemd vermogen.
	Inhouden dividend	Niet verder beoordeeld omdat dit als zeer onaantrekkelijk voor de aandeelhouders is beoordeeld en conform het financieel beleid van Alliander gestreefd wordt naar bestendige betaling van dividend

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

A: Agiostoring

Eenvoudige vorm van onvoorwaardelijk kapitaal. Uitvoerbaar op voorwaarde dat alle aandeelhouders pro rata participeren in de storting

+ Directe versterking van het eigen vermogen
+ Minder vreemd vermogen en daarmee in de toekomst een hoger dividend
+ Zeer eenvoudig qua uitvoering

— Kan alleen plaatsvinden als alle aandeelhouders pro-rata hun aandelen belang mee doen
— Geen extra vergoeding op de kapitaalstorting
— Sterk, maar eenmalig signaal naar de kapitaalmarkt

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

B: Gewone aandelen huidige klasse (nieuwe uitgifte)

Deze variant zorgt voor een permanente aanvulling van het eigen vermogen.

+ Directe versterking van het eigen vermogen
+ Minder vreemd vermogen en daarmee in de toekomst een hoger dividend

— Sterk maar eenmalig signaal naar de markt door commitment aandeelhouders
— Notariële akte(n) van uitgifte vereist
— Waardering nodig. Indien niet alle aandeelhouders pro rata participeren in de nieuwe uitgifte beperkte wijziging van zeggenschapsverhoudingen.

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

C: Gewone aandelen nieuwe klasse met beperking stemrecht (nieuwe uitgifte)

Deze variant zorgt voor een permanente aanvulling van het eigen vermogen waarbij differentiatie mogelijk is tussen economische rechten en zeggenschap.

+ Directe versterking van het eigen vermogen
+ Minder vreemd vermogen en daarmee in de toekomst een hoger dividend
+ Bij toetreding van nieuwe aandeelhouders verbreding van de aandeelhoudersbasis (pluspunt voor rating agencies)

— Sterk maar eenmalig signaal naar de markt door commitment aandeelhouders
— Notariële akte(n) van uitgifte vereist
— Waardering nodig indien niet alle aandeelhouders pro rata participeren in de nieuwe uitgifte
— Statutenwijziging vereist

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

D: (Cumulatief) preferente aandelen

Deze vorm van financiële instrumenten geeft een vast rendement aan aandeelhouders en hebben structuur eigenschappen op basis waarvan kredietbeoordelaars ze (gedeeltelijk) meetellen als eigen vermogen.

+ Wordt niet a priori als 100% eigen vermogen beschouwd en hierdoor is meer kapitaal nodig om dezelfde rating te bewerkstelligen
+ Minder vreemd vermogen en daarmee in de toekomst een hoger dividend
+ Nieuwe klasse aandelen kan als klasse worden ingetrokken met terugbetaling (kapitaal-verminderingsprocedure)

— Sterk maar eenmalig signaal naar de markt door commitment aandeelhouders
— Notariële akte(n) van uitgifte vereist
— Aanvullende laag in vermogensstructuur, derhalve verhoging van complexiteit met subjectieve pricing
— Statutenwijziging vereist
— Leidt tot structurele ongelijkheid c.q. prioriteit voor bepaalde aandeelhouders

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

E: Achtergestelde lening (of 'hybride lening')

Deze lening heeft karakteristieken van zowel vreemd- als eigen vermogen. Deze dient wel te voldoen aan voorwaarden als (i) achtergesteldheid (ii) (zeer) lange looptijd en (iii) uitstelmogelijkheden ten aanzien van rente- en aflosverplichtingen. Dit type lening is verhoudingsgewijs duur en kan ook van de kapitaalmarkt worden aangetrokken.

- \+ Telt doorgaans voor 25-75% mee als eigen vermogen afhankelijk van de voorwaarden
- \+ Optie uitstel rente en aflossing (bij niet perpetual)
- \+ Rente aftrekbaar onder voorwaarden (waaronder niet winstafhankelijk gestructureerd)
- \+ Kan ook via de kapitaalmarkt bij derden worden aangetrokken

- — Er is meer kapitaal nodig om dezelfde ratingimpact te bewerkstelligen
- — Eigen vermogen weging door rating agencies vermindert in de loop van de tijd richting de einddatum
- — Hogere rente dan gewone (senior) lening

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

F: Senior lening

Senior lening heeft een lage rentevergoeding maar telt niet mee als eigen vermogen en dus geen verbetering van de kapitaalstructuur. Dit type vermogen zal logischerwijs uit de reguliere kapitaalmarkt worden gehaald.

+ Rente fiscaal aftrekbaar
+ Veruit de voordeligste manier van financieren gezien zeer lage rente standen
+ Pricing en voorwaarden zijn objectief vast te stellen op basis van vergelijkbare transacties in de markt

— Geen versterking van het eigen vermogen
— A-rating blijft bij toenemende behoefte aan financiering niet behouden
— Beperkingen vanuit bankconvenanten en eisen ACM op gebied van solvabiliteit
— Vervroegde aflossing normaliter alleen met betalen van boeterente

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

G Reverse converteerbare obligatielening

Een lening met optie om te converteren naar aandelen leidend tot een (gelijktijdige) verhoging van het eigen vermogen en verlaging van vreemd vermogen. Kan tot conversie veel kenmerken delen met die van een achtergestelde lening. Bij een conversierecht voor Alliander als leningnemer is sprake van een 'reverse convertible'.

- \+ Rente tot aan conversie fiscaal aftrekbaar
- \+ Telt tot aan conversie voor een deel mee als eigen vermogen (veelal 50%)
- \+ Optie geeft flexibiliteit aan Alliander om schuld te verlagen op gewenste timing
- \+ Relatief hoge rente vergoeding door conversierecht van Alliander en illiquiditeit
- \+ Sterk signaal aan de markt

- — Complexer instrument door optie-element, derhalve meer afstemming nodig met aandeelhouders en rating agencies en fiscus
- — Indien conversie niet plaatsvindt vervalt na verloop van tijd de gedeeltelijke behandeling als eigen vermogen
- — Voor Alliander relatief duur instrument

Instrumenten voor versterken eigen vermogen

Na een zorgvuldig totstandkomingsproces is gekozen voor de reverse converteerbare hybride obligatielening

Analyse financiële instrumenten

Gegeven de randvoorwaarden met betrekking tot het behoud van een solide credit rating en de gewenste aandeelhoudersflexibiliteit is in samenspraak met de aandeelhouders gekozen voor de reverse convertible hybride obligatielening als voorkeursinstrument.

Reverse converteerbare hybride obligatielening

Deze optie combineert de voor- en nadelen van een hybride lening met die van een reverse converteerbare lening. Het instrument is **effectief** vanwege de conversieoptie voor Alliander naar aandelen (wanneer nodig) en het **vaste rendement voor participerende aandeelhouders** tot het moment van conversie. Bovendien is de rente onder voorwaarden **fiscaal aftrekbaar** voor Alliander. Gegeven de onzekerheid omtrent de timing en omvang van het benodigde kapitaal is flexibiliteit (het kunnen terugbetalen en/of converteren van de lening) van groot belang.

Kenmerken

- Een achtergestelde lening met een lange looptijd
- Vaste rentecoupon
- Mogelijkheid om rentebetalingen uit te stellen. Uitgestelde betalingen zijn te allen tijden betaalbaar, ook als Alliander dividenden uitkeert of andere betalingen doet onder soortgelijke instrumenten
- Met optie voor Alliander om (o.b.v. objectieve triggers) de lening om te zetten in aandelen: eigen vermogen vergroten én schuld verlagen zonder aanvullend kapitaal op te halen.
- Indien de optie niet tussentijds wordt uitgeoefend, bestaat naar keuze van Alliander aan het einde van de looptijd en bij renteherziening de mogelijkheid van aflossing van de hoofdsom.

Kenmerken van voorkeursinstrument

Kenmerken van voorkeursinstrument

Kenmerken van de reverse converteerbare hybride obligatielening

Beknopte kenmerken

Type lening	Reverse converteerbare hybride obligatielening
Leningverstrekkers	Aandeelhouders van Alliander
Hoofdsom	€ 600 miljoen
Looptijd	60 jaar, tenzij eerder afgelost of geconverteerd
Rentevaste periode	Tarief wordt elke 10 jaar vastgezet
Rentevergoeding	Twee werkdagen voor de transactiedatum zal het tarief worden vastgesteld op basis van de basisrente en afgesproken risico-opslag, waarbij de totale rente niet lager dan 0% kan zijn. Afgesproken rente is 1,975% boven 10-year swap rate.
Renteherziening	Voor het eerst in 2031, daarna elke 10 jaar
Cumulatieve rentebetalingen	Er is mogelijkheid tot uitstel rentebetaling, maar rente blijft altijd betaalbaar
Mogelijke aflossing	Door Alliander bij elke renteherziening of eerder onder bepaalde voorwaarden
Conversie	Onder voorwaarden kan de lening door Alliander worden geconverteerd naar aandelen op basis van een waardering van het aandeel op het moment van de conversie
Uitgifte	15 december 2021

Zie ook de volgende pagina en de bijgevoegde leningsdocumentatie (BIJLAGE 2A, 2B en 2C)

Kenmerken van voorkeursinstrument
Reverse converteerbare hybride obligatielening

Overige voorwaarden

- Optionele aflossing en Aflossing bij Speciale Gebeurtenissen:
  - Verlies aftrekbaarheid rente, verlies 50% eigen vermogen toekenning door kredietbeoordelaars en als Alliander reeds 80% van de lening heeft teruggekocht.
- Substitutie of Aanpassing in plaats van een Aflossing bij Speciale Gebeurtenissen[1]
- De overige clausules in de lening zijn standaard clausules voor hybride instrumenten, behalve de conversiemogelijkheid
- De lening is overdraagbaar tussen aandeelhouders, tenzij de overdracht wijzigingen in de zeggenschap tot gevolg heeft
- De renteopslag is marktconform vastgesteld, zie volgende pagina

Conversie van de hybride obligatielening

- Alliander heeft de mogelijkheid om de lening geheel of gedeeltelijk te converteren in aandelen. Dit recht ontstaat wanneer:
  - Alliander een lagere credit rating krijgt dan A (S&P) of A2 (Moody's)
  - Kredietbeoordelaars aankondigen dat de rating naar verwachting op korte termijn onder de A/A2 (creditwatch) zal worden aangepast
  - De FFO/Netto schuld structureel onder 16% komt
  - De gedelegeerde bevoegdheid tot uitgifte van aandelen aan het bestuur van Alliander ongeldig is verklaard, wordt ingetrokken of een resterende geldigheid van 3 maanden of minder heeft.

[1]*Standaard clausules voor een hybride instrument*

Kenmerken van voorkeursinstrument

Indicatieve rente

Toelichting

- Door de interne benchmark methode te combineren met de beschikbare marktdata van de externe benchmark methode kan een prijspunt bepaald worden voor een nieuwe, achtergestelde, hybride lening met een eerste call datum over 10 jaar.

1. De actuele spread boven de swap rate van de huidige hybride lening van Alliander bedraagt circa 0,95% op grond van de huidige single A issue rating. Dit is circa 59 basispunten goedkoper dan vergelijkbare instrumenten met BBB- rating in de markt.
2. De opslag (zonder conversiepremie) in de markt voor 10 jaar is berekend op circa 2,13%. Gecorrigeerd voor het ratingvoordeel voor Alliander van 59 basispunten bedraagt de opslag indicatief 1,55%.
3. De opslag voor het conversie recht (optie element) in de lening is (kwalitatief) bepaald op 20 basispunten op grond van de gewenste triggers voor het conversierecht voor Alliander.
4. De illiquiditeitsopslag voor verminderde verhandelbaarheid van de lening is (kwalitatief) bepaald op 22,5 basispunten. De marktconforme opslag bedraagt daarmee in totaal 1,975%

Prijsbepaling 10-jaars indicatieve rente hybride lening Alliander

	Rente opbouw	
	10-jaars opslag op basis van (BBB-) regresssie-analyse	2,13%
1	Ratingvoordeel	(0,59%)
2	**Indicatieve marktconforme opslag (10 jaar)**	**1,55%**
3	Opslag voor het conversierecht	0,20%
4	Illiquiditeitspremie	0,225%
	Indicatieve gefixeerde all-in spread	**1,975%**
	10-jaars swap rate per 17/5/21	0,14%
	Indicatieve all-in rente converteerbare hybride lening	**2,115%**

Op basis van een actuele 10-jaars swap rate van 0,14% per 17/5/21 bedraagt de indicatieve rente in totaal 2,115% voor Alliander. Swap rate wordt bij het aangaan van de lening definitief vastgesteld op basis van openbare noteringen en kan in december 2021 hoger of lager staan. De opslag van 1,975% staat vast.

Kermerken van het voorkeursinstrument

Procedure in geval van conversie

De lening kan onder bepaalde objectieve omstandigheden worden geconverteerd in gewone aandelen. Deze omstandigheden zijn:
(i) een rating downgrade,
(ii) een credit watch of
(iii) een structurele daling van de FFO/Netto schuld ratio onder de 16%.
In deze situaties heeft Alliander het recht een bedrag van minimaal € 200 miljoen van de uitstaande lening te converteren in aandelen.

Bij conversie wordt het volgende zorgvuldige proces doorlopen:
In samenspraak met een Lenders Committee van de aandeelhouders wordt een onafhankelijke adviseur aangesteld (een Independent Valuation Service Provider)
Deze onafhankelijke adviseur valideert de noodzaak voor conversie, het voorgestelde te converteren bedrag en bepaalt de conversieprijs waartegen leningdelen worden omgezet in aandelen Alliander
Het Lenders Commitee laat met een eigen adviseur een fairness opinion uitvoeren op het werk van de Independent Valuation Service provider
Indien overeenstemming op alle punten vindt conversie plaats.

In geval van een down grade of credit watch situatie wordt hetzelfde proces doorlopen, echter ontbreekt de nadere toets op het te converteren bedrag.

Mogelijk financieel arrangement met de BNG

Financiering bij BNG Bank

Achtergrond BNG Bank

BNG Bank is van en voor de publieke sector. Bij de BNG draait het niet om zoveel mogelijk winst, maar om maximale maatschappelijke impact. Dat is de drijfveer.

- BNG Bank, waarvan u aandeelhouder bent, is begin 20e eeuw opgericht door Vereniging van Nederlandsche Gemeenten (VNG) om bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken
- BNG Bank richt zich specifiek op de publieke sector in Nederland en het vergroten van klantpartnerschap
    - Stelt de publieke sector in staat maatschappelijke doelstellingen te realiseren
- BNG Bank heeft vier *Sustainable Development Goal* doelstellingen waarvan er twee uitstekend aansluiten bij de energietransitie en de uitdaging van Alliander:
    - Betaalbare duurzame energie
    - Duurzame steden en gemeenschappen
- Wat kan BNG Bank voor aandeelhouders van Alliander betekenen wat betreft de deelname in de obligatielening?
    - BNG Bank biedt financiering aan voor alle looptijden tegen zo laag mogelijke prijzen
    - BNG Bank stelt financieringsoplossingen en expertise ter beschikking waarmee klanten hun maatschappelijke doelstellingen realiseren
    - BNG Bank bouwt aan langdurige relaties met stakeholders en speelt proactief in op hun behoeften

Financiering bij BNG Bank

Indicatie van rente tarieven

BNG Bank biedt aandeelhouders financiering tegen aantrekkelijke voorwaarden

BNG faciliteert verschillende type financieringen. Er kan gekozen worden:

- tussen rentevaste geldleningen of leningen met renteaanpassingen naar verloop van tijd (bijvoorbeeld aangepast aan de reguleringsperioden).
- tussen geldleningen met kortere looptijden of leningen met een langere looptijd.
- tussen aflossingsvrije leningen en leningen met lineair of annuïtair aflossingsprofiel.

Voor indicatieve rentetarieven, zie de tabel hiernaast.

(rentetarieven volgen de markt en veranderen per minuut; voor up to date indicaties kunt u contact opnemen met uw accountmanager)

rentevastperiode	Aflossingsvrij	Annuïtair
5 jaar	-/- 0,10%	-/- 0,20%
10 jaar	0,30%	0,05%
20 jaar	0,75%	0,50%
30 jaar	0,80%	0,65%
40 jaar	0,85%	0,75%
50 jaar	0,85%	0,75%

Indicatie van de rentetarieven van BNG Bank
- *tarieven op 28-05-2020*
- *geldig voor gemeenten en provincies*
- *tarieven op basis van contante storting*

Financiering bij BNG Bank

Contactgegevens en proces

Alle gemeenten en provincies zijn reeds klant bij BNG Bank

- Voor het aangaan van een lange termijn financiering t.b.v. een investering in Alliander, adviseren wij om contact op te nemen met de accountmanager van uw gemeente/provincie of te bellen met de accountdesk van BNG Bank:
  tel. 070 – 308 1740
- Of gebruik kan worden gemaakt van de BNG hangt mede af van de financiële situatie bij de Gemeente of Provincie.
- BNG Bank kan en mag u uitdrukkelijk niet adviseren wel of niet tot aankoop van een convertible over te gaan.
- Mocht u interesse hebben in een informatie sessie over verschillende type leningen (met/zonder tussentijdse aflossing, verschillende looptijden, vaste/variabele rente), dan kunt u uw interesse ook bij Alliander kenbaar maken. Bij voldoende gegadigden zullen we in samenwerking met de BNG Bank een webinar organiseren om u te informeren en waar u ook uw vragen kunt stellen.

EINDE

Politieke avond 19 oktober 2021

Vragen:

Kapitaalversterking Alliander

- Heeft de gemeente al meer ervaring met de soort leningen te verstrekken?
  Zo ja, wat zijn de ervaringen?

- Blijft na het verstrekken van de lening het saldo nog positief? Zo ja, Hoeveel in de plus is dat dan?

- Heeft het verstrekken van de lening financiële gevolgen voor de inwoners van Gemeente Duiven? Zo nee ook niet op langere termijn?

- Het verzoek is op 31 mei 2021 door Alliander aan de gemeente gestuurd met het verzoek om voor 15 oktober te reageren.
  Waarom wordt dit nu pas ter tafel gebracht?

  Het blijkt dat bij het niet bereiken van de minimale ondergrens van € 550 milj dat Alliander het recht heeft om van de voorgenomen lening af te zien. De kapitaalstructuur moet dan op een andere manier worden versterkt waarbij de inhouding van dividend voor de hand ligt.
- Is het al bekend of er een grote bereidheid tot deelname bij andere aandeelhouders is? De termijn van uiterlijk 15 okt. is inmiddels voorbij.

Politieke avond 19 oktober 2021

Vragen:

Kapitaalversterking Alliander

- Heeft de gemeente al meer ervaring met de soort leningen te verstrekken? Zo ja, wat zijn de ervaringen?

Antwoord: De gemeente heeft met het verstrekken van dit type leningen niet direct ervaring.

- Blijft na het verstrekken van de lening het saldo nog positief? Zo ja, Hoeveel in de plus is dat dan?

Antwoord: Het positieve saldo schatkistbankieren vandaag bedraagt ongeveer € 10 miljoen.

- Heeft het verstrekken van de lening financiële gevolgen voor de inwoners van Gemeente Duiven? Zo nee ook niet op langere termijn?

Antwoord: Verstrekken van de lening heeft geen directe financiële gevolgen voor de inwoners van de gemeente. De verwachte financiële gevolgen voor de gemeente zijn weergegeven in de financiële paragraaf van het voorstel.

- Het verzoek is op 31 mei 2021 door Alliander aan de gemeente gestuurd met het verzoek om voor 15 oktober te reageren.
  Waarom wordt dit nu pas ter tafel gebracht?

Antwoord: Alliander heeft in de maanden augustus en september diverse informatiebijeenkomsten georganiseerd. Deze informatiebijeenkomsten hebben nader inzicht verschaft in de vraag die door Alliander is gesteld.
Overigens heeft Alliander verzocht om een voornemen bekend te maken uiterlijk 15 oktober. Dat voornemen kon blijken uit een raadsvoorstel. Alliander heeft de aandeelhouders ook gevraagd om uiterlijk 1 december een definitief besluit tot deelname bekend te maken. Daarvoor is een raadsbesluit nodig. Uitgifte van de obligatielening is voorzien op 15 december.

  Het blijkt dat bij het niet bereiken van de minimale ondergrens van € 550 milj dat Alliander het recht heeft om van de voorgenomen lening af te zien. De kapitaalstructuur moet dan op een andere manier worden versterkt waarbij de inhouding van dividend voor de hand ligt.

- Is het al bekend of er een grote bereidheid tot deelname bij andere aandeelhouders is? De termijn van uiterlijk 15 okt. is inmiddels voorbij.

Antwoord: Het overgrote deel van de aandeelhouders heeft, volgens informatie die wij hebben ontvangen, aangegeven het verzoek tot kapitaalversterking te steunen.

Onderwerp	Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen		
Ondertitel	De gemeenteraad wordt om akkoord gevraagd om drie openbare parkeerplaatsen te verkopen aan een bewoner in Groessen.		
Portefeuillehouder	Spaargaren	Zaaknummer	Z/21/084890
Behandelend ambtenaar	Joris Finke – j.finke@1stroom.nl		
Belangrijkste bespreek- en/of beslispunten	1. Drie parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan (ter hoogte van Rijsakkers 10) in Groessen te onttrekken aan de openbaarheid door middel van het nemen van bijgevoegd onttrekkingsbesluit.		
Historie	Door een fout in het proces is de grond reeds verkocht. Om alsnog de juiste procedurele weg te behandelen wordt de gemeenteraad alsnog om een onttrekkingsbesluit gevraagd.		
Termijn	Er is geen formele deadline. Het is voor de bewoner die de parkeervakken aangekocht heeft wel prettig als er duidelijkheid komt over de situatie.		

Politieke Avond	19 oktober 2021		Ronde en debattafel	
Voorzitter	**Griffie**	**Zaal**	**Domein**	**Duur**
	E.N. Bosscha	Publieksruimte	Omgeving	35 minuten
Behandeladvies	Tijdens de ronde tafel is er gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen over het voorstel. Technische vragen dienen vooraf gesteld te worden, dit kan via griffie@duiven.nl. *Bij technische vragen gaat het vaak om verzoeken tot feitelijke informatie (wie/wat/waar) die een ambtenaar kan beantwoorden. Overige vragen (o.a. waarom-vragen) kunnen op de avond zelf worden gesteld.* Aansluitend kan indien gewenst debat plaatsvinden. Het debat kan gaan over de vraag of de gemeenteraad akkoord is met de verkoop. Belangrijk is waarschijnlijk ook de vraag wat dit doet met de status van de overige parkeervakken in wijk en hoe de buurt staat tegenover de verkoop. Na de debattafel zal de voorzitter vragen of een fractie een amendement of motie bij dit onderwerp wil indienen in de raad, dan wordt het voorstel als bespreekstuk geagendeerd. Of dat het voorstel als hamerstuk (eventueel met een stemverklaring) geagendeerd kan worden in de raadsvergadering.			
Spreekrecht publiek	Inwoners/derden kunnen meepraten aan de ronde tafel. Debattafels zijn voorbehouden aan de politieke fracties. Aanmelden via griffie@duiven.nl. Voor meer informatie https://www.duiven.nl/meedoen			

Opbrengst van de tafel	
Raadsvergadering	9 november 2021

ZFE1FEA9C91

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen

---

Zaak- & documentnr. : Z/21/084890/201530068
Portefeuillehouder : T.J. Spaargaren

Opsteller : Joris Finke
Team : Realisatie & Beheer
Telefoonnr. 3551

Samenvatting

Er is een verzoek binnengekomen bij de gemeente Duiven voor het aankopen van een drietal parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen door bewoner van Rijsakkers 10. Deze parkeervakken zijn gelegen aan het perceel van Rijsakkers 10. Vanuit Realisatie & Beheer zijn geen bezwaren tegen het onttrekken aan de openbaarheid van deze parkeerplaatsen. Om de parkeervakken te kunnen onttrekken aan de openbaarheid is het noodzakelijk om een onttrekkingsbesluit te nemen.

Beslispunten

1. Drie parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan (ter hoogte van Rijsakkers 10) in Groessen te onttrekken aan de openbaarheid door middel van het nemen van bijgevoegd onttrekkingsbesluit.

Aanleiding

Er is een verzoek binnengekomen bij de gemeente Duiven voor het aankopen van een drietal parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen, door de bewoner van Rijsakkers 10. Deze parkeervakken zijn gelegen aan het perceel van Rijsakkers 10 en de bewoner wenst deze parkeervakken te betrekken bij het perceel. Om tot deze parkeerplaatsen te verwijderen en te betrekken bij het perceel van Rijsakkers 10 is het noodzakelijk deze parkeervakken te onttrekken aan de openbaarheid.

Planning

Nadat het onttrekkingsbesluit definitief is, na afloop van de bezwaarperiode en afhandeling van eventuele bezwaren, zal de nieuwe eigenaar dit perceel met het drietal parkeervakken bij zijn kavel betrekken. Kadastraal hoeven er verder geen aanpassingen meer doorgevoerd te worden.

Beoogd effect

Met het onttrekken van deze parkeervakken aan de openbaarheid tegemoet te komen aan het verzoek van de bewoner van Rijsakkers 10.

Argumenten

1.1 *Huidige parkeervakken voldoen niet aan de richtlijnen*
De huidige parkeervakken aan de Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 hebben een beperkte breedte van 2,30 meter. Conform de richtlijnen van het CROW is de gewenste minimale breedte van haaksparkeervakken 2,40 meter.

1.2 *Parkeervakken zijn slecht bereikbaar*
De parkeervakken aan de Diesfeldtlaan liggen ingeklemd in het perceel van Rijsakkers 10. Het perceel van Rijsakkers 10 wordt op de erfgrens gescheiden van de parkeervakken door middel van hagen. De situering van deze parkeervakken in combinatie met de in punt 1.1 benoemde beperkte breedte van de parkeervakken maakt dat de parkeervakken slecht bereikbaar zijn, voornamelijk tijdens het in- en uitstappen. Daarnaast is het door de ligging van de parkeervakken in combinatie met de breedte zo goed als onmogelijk om alle parkeervakken tegelijkertijd te gebruiken.

1.3 *Nauwelijks tot geen sociale controle*
Vanuit de nabijgelegen woningen of wegen zijn deze parkeervakken niet tot nauwelijks zichtbaar. Hierdoor is de kans dat er vandalisme plaatsvindt aan de voertuigen die hier geparkeerd staan groter.

1.4 *Verwijderen parkeervakken leidt niet tot een parkeerprobleem*
Het verwijderen van deze parkeervakken leidt niet tot een parkeerprobleem. Uit het parkeeronderzoek (uitgevoerd in december 2020) blijkt dat deze parkeervakken niet tot nauwelijks worden gebruikt. De parkeerdruk in een straal van 100 meter rond deze parkeervakken ligt momenteel op 38%. Na verwijdering van deze parkeervakken stijgt de parkeerdruk naar 40%. Een parkeerdruk van 85% accepteert de gemeente als maximale parkeerdruk. Hoger is niet wenselijk. Met het verwijderen van deze drie parkeervakken ontstaat dus geen parkeerprobleem. Ook wanneer de bewoners van Rijsakkers 9, 11 en 12 de parkeervakken gelegen aan hun kavel zouden aankopen (zelfde soort situatie), dan ontstaat er nog steeds geen parkeerprobleem. De parkeerdruk ligt nog steeds ver onder de 85%.

Kanttekeningen

2.1 *Door een fout in het proces is de grond reeds verkocht*
De grond is reeds verkocht aan de bewoner van Rijsakkers 10. In deze zaak is een procesfout gemaakt, welke wordt betreurd. Het onttrekkingsbesluit had genomen moeten worden voorafgaand aan de verkoop van de grond. Deze procesfout heeft geen invloed gehad op het advies van de betrokken ambtenaren.

Financiële paragraaf

De grond is verkocht tegen een tarief van €75,-- per vierkante meter. De oppervlakte van het perceel bedraagt 42 vierkante meter. De opbrengsten voor de gemeente Duiven als gevolg van de verkoop van de grond bedragen daarmee €3.150,--. De gemeente Duiven heeft verder geen kosten aan het onttrekken en verwijderen van deze parkeerplaatsen.

Participatie en communicatie

De omwonenden zijn geïnformeerd door middel van een brief met daarin het voornemen en de afwegingen van de gemeente Duiven om de betreffende parkeerplaatsen te onttrekken aan de openbaarheid. In de brief is tevens aangegeven wat de mogelijkheden zijn om bij de gemeenteraad in te spreken. Naast de mogelijkheden tot inspreken bij de gemeenteraad is het ook mogelijk voor belanghebbenden om bezwaar aan te tekenen tegen het raadsbesluit nadat deze genomen is.

Intergemeentelijke samenwerking

N.V.T.

Bijlagen
201530073 – Concept raadsbesluit onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen;
201530071 – Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen.

Duiven 28 september 2021,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan	mr. H.B. (Huub) Hieltjes
secretaris	burgemeester

ZFE1FEA9C91

Gemeente Duiven

RAADSVOORSTEL

Onderwerp : Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen

---

Zaak- & documentnr. : Z/21/084890/201530068
Portefeuillehouder : T.J. Spaargaren

Opsteller : Joris Finke
Team : Realisatie & Beheer
Telefoonnr. 3551

Samenvatting

Er is een verzoek binnengekomen bij de gemeente Duiven voor het aankopen van een drietal parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen door bewoner van Rijsakkers 10. Deze parkeervakken zijn gelegen aan het perceel van Rijsakkers 10. Vanuit Realisatie & Beheer zijn geen bezwaren tegen het onttrekken aan de openbaarheid van deze parkeerplaatsen. Om de parkeervakken te kunnen onttrekken aan de openbaarheid is het noodzakelijk om een onttrekkingsbesluit te nemen.

Beslispunten

1. Drie parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan (ter hoogte van Rijsakkers 10) in Groessen te onttrekken aan de openbaarheid door middel van het nemen van bijgevoegd onttrekkingsbesluit.

Aanleiding

Er is een verzoek binnengekomen bij de gemeente Duiven voor het aankopen van een drietal parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen, door de bewoner van Rijsakkers 10. Deze parkeervakken zijn gelegen aan het perceel van Rijsakkers 10 en de bewoner wenst deze parkeervakken te betrekken bij het perceel. Om tot deze parkeerplaatsen te verwijderen en te betrekken bij het perceel van Rijsakkers 10 is het noodzakelijk deze parkeervakken te onttrekken aan de openbaarheid.

Planning

Nadat het onttrekkingsbesluit definitief is, na afloop van de bezwaarperiode en afhandeling van eventuele bezwaren, zal de nieuwe eigenaar dit perceel met het drietal parkeervakken bij zijn kavel betrekken. Kadastraal hoeven er verder geen aanpassingen meer doorgevoerd te worden.

Beoogd effect

Met het onttrekken van deze parkeervakken aan de openbaarheid tegemoet te komen aan het verzoek van de bewoner van Rijsakkers 10.

Argumenten

1.1 Huidige parkeervakken voldoen niet aan de richtlijnen
De huidige parkeervakken aan de Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 hebben een beperkte breedte van 2,30 meter. Conform de richtlijnen van het CROW is de gewenste minimale breedte van haaksparkeervakken 2,40 meter.

1.2 Parkeervakken zijn slecht bereikbaar
De parkeervakken aan de Diesfeldtlaan liggen ingeklemd in het perceel van Rijsakkers 10. Het perceel van Rijsakkers 10 wordt op de erfgrens gescheiden van de parkeervakken door middel van hagen. De situering van deze parkeervakken in combinatie met de in punt 1.1 benoemde beperkte breedte van de parkeervakken maakt dat de parkeervakken slecht bereikbaar zijn, voornamelijk tijdens het in- en uitstappen. Daarnaast is het door de ligging van de parkeervakken in combinatie met de breedte zo goed als onmogelijk om alle parkeervakken tegelijkertijd te gebruiken.

1.3 Nauwelijks tot geen sociale controle
Vanuit de nabijgelegen woningen of wegen zijn deze parkeervakken niet tot nauwelijks zichtbaar. Hierdoor is de kans dat er vandalisme plaatsvindt aan de voertuigen die hier geparkeerd staan groter.

1.4 Verwijderen parkeervakken leidt niet tot een parkeerprobleem
Het verwijderen van deze parkeervakken leidt niet tot een parkeerprobleem. Uit het parkeeronderzoek (uitgevoerd in december 2020) blijkt dat deze parkeervakken niet tot nauwelijks worden gebruikt. De parkeerdruk in een straal van 100 meter rond deze parkeervakken ligt momenteel op 38%. Na verwijdering van deze parkeervakken stijgt de parkeerdruk naar 40%. Een parkeerdruk van 85% accepteert de gemeente als maximale parkeerdruk. Hoger is niet wenselijk. Met het verwijderen van deze drie parkeervakken ontstaat dus geen parkeerprobleem. Ook wanneer de bewoners van Rijsakkers 9, 11 en 12 de parkeervakken gelegen aan hun kavel zouden aankopen (zelfde soort situatie), dan ontstaat er nog steeds geen parkeerprobleem. De parkeerdruk ligt nog steeds ver onder de 85%.

Kanttekeningen

2.1 Door een fout in het proces is de grond reeds verkocht
De grond is reeds verkocht aan de bewoner van Rijsakkers 10. In deze zaak is een procesfout gemaakt, welke wordt betreurd. Het onttrekkingsbesluit had genomen moeten worden voorafgaand aan de verkoop van de grond. Deze procesfout heeft geen invloed gehad op het advies van de betrokken ambtenaren.

Financiële paragraaf

De grond is verkocht tegen een tarief van €75,-- per vierkante meter. De oppervlakte van het perceel bedraagt 42 vierkante meter. De opbrengsten voor de gemeente Duiven als gevolg van de verkoop van de grond bedragen daarmee €3.150,--. De gemeente Duiven heeft verder geen kosten aan het onttrekken en verwijderen van deze parkeerplaatsen.

Participatie en communicatie

De omwonenden zijn geïnformeerd doormiddel van een brief met daarin het voornemen en de afwegingen van de gemeente Duiven om de betreffende parkeerplaatsen te onttrekken aan de openbaarheid. In de brief is tevens aangegeven wat de mogelijkheden zijn om bij de gemeenteraad in te spreken. Naast de mogelijkheden tot inspreken bij de gemeenteraad is het ook mogelijk voor belanghebbenden om bezwaar aan te tekenen tegen het raadsbesluit nadat deze genomen is.

Intergemeentelijke samenwerking

N.V.T.

Bijlagen
201530073 – Concept raadsbesluit onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen;
201530071 – Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen.

Duiven 28 september 2021,

Burgemeester en wethouders van Duiven,

mr. drs. R.J. (Rutger) den Haan	mr. H.B. (Huub) Hieltjes
secretaris	burgemeester

ZFE1FEF62A1

Gemeente Duiven

RAADSBESLUIT

Zaak- & documentnr. : Z/21/084890/201530073

Datum besluitvorming : 9 november 2021

Onderwerp : Raadsbesluit onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 Groessen

Samenvatting

Er is een verzoek binnengekomen bij de gemeente Duiven voor het aankopen van een drietal parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen door bewoner van Rijsakkers 10. Deze parkeervakken zijn gelegen aan het perceel van Rijsakkers 10. Vanuit Realisatie & Beheer zijn geen bezwaren tegen het onttrekken aan de openbaarheid van deze parkeerplaatsen. Om de parkeervakken te kunnen onttrekken aan de openbaarheid is het noodzakelijk om een onttrekkingsbesluit te nemen.

De raad besluit

1. Drie parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan (ter hoogte van Rijsakkers 10) in Groessen te onttrekken aan de openbaarheid door middel van het nemen van een onttrekkingsbesluit.

De raad van de gemeente Duiven,

de griffier	de voorzitter
drs. W.R. (Wouter) Bosch	mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Gemeente Duiven

ONTTREKKINGSBESLUIT

Besluit tot onttrekking aan de openbaarheid van 3 parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan t.h.v. Rijsakkers 10 in Groessen, gelegen in de gemeente Duiven.

Gemeenteraad van de gemeente Duiven,

Gelet op:

- Artikelen 9 en 11 van de Wegenwet op grond waarvan de gemeenteraad bevoegd is een onttrekkingsbesluit te nemen. Ook afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht is van toepassing.

Overwegende:

- dat er voldoende gewichtige redenen voor dit besluit aanwezig zijn en het algemeen belang zich niet tegen dit besluit verzet, zie onderstaande motivering.

Is het gewenst om:

3 openbare parkeerplaatsen aan de Diesfeldtlaan in Groessen, ter hoogte van Rijsakkers 10, aan de openbaarheid te onttrekken.

Motivering onttrekkingsbesluit:
Dat er een verzoek is binnengekomen bij de gemeente Duiven van de bewoner van Rijsakkers 10 in Groessen voor het kopen van een drietal parkeerplaatsen die tegen het perceel van Rijsakkers 10 aanliggen. Dat de gemeente onderzoek heeft gedaan naar de gevolgen van het onttrekken (en dus verwijderen) van deze parkeerplaatsen. Dat uit dit onderzoek naar voren is gekomen dat er geen bezwaren tegen de verkoop van deze parkeerplaatsen. Hierbij zijn de volgende overwegingen in acht genomen:

- Uit parkeeronderzoek blijkt dat deze parkeervakken niet tot nauwelijks gebruikt worden. De parkeerdruk in een straal van 100 meter rond deze parkeervakken ligt momenteel op 38%. Na het verwijderen van deze parkeervakken stijgt de parkeerdruk naar 40%. Bij een parkeerdruk van boven de 85% is er pas sprake van een parkeerprobleem. Er ontstaat dus geen parkeerprobleem door het verwijderen van deze parkeervakken. Ook wanneer de bewoners van Rijsakkers 9, 11 en 12 de parkeervakken gelegen aan hun kavel zouden aankopen (zelfde soort situatie) dan ontstaat er nog steeds geen parkeerprobleem.

- De huidige parkeervakken voldoen niet aan de richtlijnen. De parkeervakken zijn 2,30 meter breed en daarmee erg krap. Het heeft de voorkeur parkeervakken aan te leggen van minimaal 2,50 meter breed. In de parkeernormennota van de gemeente is tevens opgenomen dat 2,50 meter breedte voor haaksparkeervakken de minimale maatvoering is.

- De parkeervakken liggen ingeklemd in het perceel van Rijsakkers 10. Dit perceel wordt afgeschermd van de openbare weg door middel van hagen. De ligging van de parkeervakken in combinatie met de beperkte afmeting van de parkeervakken maakt het lastig om fatsoenlijk in en uit een geparkeerde auto te kunnen stappen. De beperkte

afmeting van de parkeervakken maakt het daarnaast zo goed als onmogelijk om alle parkeervakken tegelijkertijd te gebruiken.

Het voorliggende besluit voorziet in het onttrekken aan de openbaarheid van de drie parkeerplaatsen gelegen aan de Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 in Goessen in de gemeente Duiven.

Overwegende dat:

- omwonenden van aangrenzende percelen en/of eigenaren van de grondpercelen voor het nemen van dit onttrekkingsbesluit geïnformeerd zijn over het opheffen van de genoemde parkeerplaatsen.
- er met het opheffen van deze 3 parkeerplaatsen geen parkeerprobleem ontstaat en de bereikbaarheid van omwonenden gewaarborgd blijft.
- gelet hierop er voldoende gewichtige redenen zijn voor dit besluit in algemeen belang van de openbare veiligheid ter plaatse.

Besluit

1. De 3 parkeerplaatsen gelegen aan de Diesfeldtlaan ter hoogte van Rijsakkers 10 in Groessen te onttrekken aan de openbaarheid.

Situatieschets

Figuur 1: Omgeving Rijsakkers 10

Melding GS
Dit besluit wordt conform artikel 9 lid 2 van de Wegenwet medegedeeld aan de Gedeputeerde Staten.

Vaststelling
Aldus vastgesteld te Duiven, op 9 november 2021

De raad van de gemeente Duiven,

de griffier	de voorzitter
drs. W.R. (Wouter) Bosch	mr. H.B. (Huub) Hieltjes

Ter inzage
Dit onttrekkingsbesluit ligt voor een ieder ter inzage in het Gemeenteblad, welke is in te zien op www.officiëlebekendmakingen.nl

Rechtsmiddelen
Indien u het niet eens bent met dit besluit dan kunt u hiertegen binnen zes weken, ingaande de dag na de datum van verzending van deze brief, een bezwaarschrift indienen bij het college van burgemeester en wethouders, Postbus 6, 6920 AA Duiven. Het bezwaarschrift dient uw naam en adres te vermelden en voorzien te zijn van uw handtekening; tevens moet u aangeven tegen welk besluit u bezwaar maakt en de redenen van uw bezwaar. Bent u van mening dat er sprake is van een spoedeisend belang dan kunt u tevens een verzoek om een voorlopige voorziening richten aan de Voorzieningenrechter, rechtbank Arnhem, Postbus 9030, 6800 EM Arnhem. Voor een dergelijk verzoek is griffiegeld verschuldigd.

Vragen fractie PvdA Duiven Politieke Avond 19 oktober 2021

Onttrekkingsbesluit parkeerplaatsen Diesfeldtlaan thv Rijsakkers 10 Groessen

1. Is er geleerd van de fout die aan dit raadsvoorstel ten grondslag ligt en hoe kan deze procesfout in de toekomst voorkomen worden?
   Door fouten in de communicatie is deze fout ontstaan. De processen die lopen om de ambtelijke organisatie door te ontwikkelen dragen bij aan het oplossen van dit probleem. De betrokken afdelingen zijn nu op de hoogte van de procedure rond het onttrekken van verkeersruimte aan de openbaarheid.